

GESCHIEDKUNDIG WOORDENBOEK,

OF

BERNDEPTE LEVENSBESCHRIJVINGEN

VAN

MANNEN, DIE, VAN HET BEGIN DER WERELD TOT OP ONZEN
TIJD, ZICH DOOR VERNIEFT, BEGAAFTHEIDEN, DEUGDEN,
DWAALINGEN OF MISDADEEN HEBBEN BERGEMD OF BERUCHT
GEMAAKT; VOORAFGEGAAN DOOR EENE TIJDREKENKUNDIGE
VERHANDLING, OV DE VERSCHILLENDE ARTIKELEN,
IN HET WOORDENBOEK VERSPREID, TOT EEN
GESCHIEDKUNDIG GEHEEL TE MAKEN,

door den Abt

F. X. DE FELLER.

NAAR HET FRANSCH.

Meer een groot aantal nieuwe artikels verkrijgt, en meer
deyulke vermeerderd, die eenes meer onmiddellijks be-
teekening tow des Nederlanden hebben.

Convenientia cuique.

Horat. Art. poet.

ZESDE DEEL.

TE 'SHERTOGENBOSCH,
BIJ J. J. ARKESTEYN.

1831.

GESCHIEDKUNDIG WOORDENBOEK.

C (*).

C A B.

CAAE, eerst een Rabbijn, daarna een Mahometaner, begon met hekeldichten te schrijven tegen den bedrieger MAHOMED; maar toen deze zich van *Arabië* had meester gemaakt, eindigde de lachhartige dichter met eene zijner minnaressen te bezingen. Van toen af was hij deszelfs gunsteling en raadgever. CAAB was hem behulpzaam in de zamenstelling van den *Koran*. Uit erkentenis schonk MAHOMED hem zijnen mantel. Hij overleed in het jaar 622 der Christelijke tijdrekening.

CAANTHUS of KAANTHUS, zoon van den Oceaan, van zijnen vader bevelontvangen hebbende, APOLLO te vervolgen, die zijne zuster MELIA

VI. DEEL.

geschaakt had, en hem niet kunnende dwingen, dezelve terug te geven, zoo stak hij een woud, aan dien God toegewijd, in brand, die hem, tot straf, met pijlen doorschoot.

CAAT. — Zie CHAAT.

CABADES of KAVADES. — Zie KOBAD.

CABALLO (EMMANUEL), maakte zich beroemd ten tijde van het beleg van *Genova*, zijne geboortestad. De Franschen, welke die stad, gedurende zestien maanden belegerd hielden, hadden dezelve uitgehongerd. Een schip, met levensmiddelen en krijgsbehoefden beladen, zou zich naar de belegeraars hebben begeven, indien CA-

A

(* De artikels, tot het plan van dit werk behoorende, welke onder deze letter niet gevonden worden, zoeken men onder K.

BALLO, die intusschen een ander schip bestegen had, hetzelfde te midden der Franschen, die aanhoudend op hem losbrandden, niet in de stad gevoerd had. Door deze heldendaad verwierf hij den naam van *Verlosser des Vaderlands*, daar dezelve tevens in 1513 het opbreken van het beleg ten gevolge had.

CABANE (ROBERT DE), Zoon van RAIMOND CABANE en van de beruchte PHILIPPINE, welke minne van LODEWIJK, zoon van KAREL II., koning van *Napels* was geweest, werd met zijne moeder, in 1345, na den moord van ANDREAS van *Hongarijë*, als beschuldigd van JOANNA van *Napels*, 's vorsten echtgenootte, daartoe aangespoord te hebben, in hechtenis gesteld. Op eene plaats aan den oever der zee werden zij op de pijnbank gesteld; de moeder bezweek op dezelve, en den zoon werd met gloeiende tangen het vleesch afgeknepen (zie ANDREAS van *Hongarijë*).

CABANIS (PETRUS JOANNES GEORGE), de zoon van JOANNES BAPTISTA CABANIS, een beroemde advokaat en landman, werd te *Conac* in 1757 geboren, en door twee priesters uit de nabuurschap opgevoed, die veel aanleg in hem bespeurden. Zijn onstuimig en eigenninnig ka-

rakter veroorzaakte in den beginne aan zijne ouders groote onaangenaamheid, maar daar de zucht tot de studie zijn eenige hartstogt was geworden, zoo veranderde hetzelfde langzamerhand. Den ouderdom van zestien jaren bereikt hebbende, vertrok hij in het gevolg van een Poolsch Heer, in hoedanigheid van deszelfs secretaris. Hij was bij den beruchten landdag tegenwoordig, waarop men de Polen de eerste verdeeling van hun land moest doen goedkeuren; daar zag hij al de middelen van verschrikking en omkoopning, welke in het werk gesteld werden, en werd, zoo als hij zulks zelf bekent, met eene *vroegtijdige verachting der menschen, en eene zwaarmoedigheid bezield, die zijne natuurlijke goedhartigheid niet dan met zeer vele moeite kon meester worden*. Na verloop van twee jaren, keerde hij naar *Parijs* terug, en zich genoodzaakt ziende, eenen staat te omhelzen, welke hem een bestaan kon verschaffen, beoefende hij de geneeskunde. Vroeger had hij eenen grooten lust voor de letterkunde aan den dag gelegd, en eene vertaling van den *Ilias* durven ondernemen; maar hij liet zijne geliefkoosde bezigheid geheel en al varen, om zich zonder afleiding aan zijne nieuwe studie te kunnen overgeven. Door zijne

zwakke gezondheid verplicht om de buitenlucht optezoe-ken, zoo begaf hij zich naar *Auteuil*; maakte kennis met Mevrouw HELVETIUS die er afgezonderd leefde, en had gelegenheid, om zich met TURGOT, HOLBACH, FRANKLIN, JEFFERSON, D'ALEMBERT en DIDEROT te verbinden; een gezelschap, dat hij tot zijn ongeluk, sedert dien tijd geregeld bezocht. Eenige jaren daarna, zag men hem in den echt treden met de zuster van Mevrouw CONDORCET, en op deze wijze zijne verbindtenis en betrekkingen, met de wijsgeerige sekte, van welke hij een al te ijverige voorstander was, bevestigden. Ten tijde van de omwenteling verklaarde hij zich openlijk, ten gunste der grondbeginselen, die aanleiding tot dezelve hadden gegeven, en ofschoon hij geen deel heeft genomen aan de gruwelen, die toenmaals bedreven werden, is hij niet minder schuldig, de grondbeginselen er van verdedigd, en de eerste grondslagen er toe gelegd te hebben. Eenigen tijd, alvorens tot opzigter der hospitalen van *Parijs* benoemd te zijn, had hij een klein werkje in het licht gegeven, ten titel voerende: *Observations sur les Hôpitaux (Aanmerkingen over de Hospitalen)*. De overeenkomst van gevoelens en denkbeelden, bragt hem

in naauwe betrekking met MIRABEAU, wiens vriend en ijverige medewerker hij was. Het werk over de openbare opvoeding, hetwelk in de papieren van MIRABEAU gevonden, en in 1791 in het licht gegeven is, was door CABANIS ontworpen. Met gevoelens, zoo als die, welke hij had geopenbaard, had deze geneesheer niet veel van de omwenteling te vreezen, ook onderging hij de stormen derzelve zonder gevaar. Toen men, in het jaar 3, de centrale scholen oprigtte, werd hij bij die van *Parijs*, tot onderwijzer der gezondheidsleer benoemd; in het jaar 4 werd hij tot lid van het Nationaal-Instituut van kunsten en wetenschappen verkozen; in het volgende jaar verkreeg hij den leerstoel der geneeskundige behandeling van bedlegerige zieken, bij de school van *Parijs*; in het jaar 6 werd hij door het volk tot lid van den raad der vijfhonderden verkozen, en door BONAPARTE in het jaar 8 benoemd, om plaats te nemen in den behoedenden senaat. Zijne steeds zwakke gezondheid bezweek bijna, te midden der menigvuldige bezigheden, welke de posten, die hij vervulde vereischten; daarenboven stelde de nabuurschap van *Parijs* hem aan menigvuldige bezoeken bloot; hij verliet AUTEUIL,

en begaf zich naar het buitengoed van zijnen schoonvader, den Heer DE GROUCHY, bij Meulan. Zijne krachten schenen in den beginne weder toetenemen; maar na eene wandeling, die hij op den 5 Mei 1808 had gedaan, kreeg hij een overval, dat hem in het graf sleepte. Men heeft van hem verscheidene werken, onder welke men onderscheidt: 1.° *Mélanges de littérature allemande ou choix de traductions de l'allemand, etc.* (*Mengelingen der Hoogduitsche letterkunde, of keuze van vertalingen uit het Hoogduitsch, enz.*), Parijs, 1797, in 8.vo — 2.° *Le degré de certitude de la médecine* (*De graad van zekerheid der geneeskunde*), Parijs, 1797, in 8.vo Hij wederlegt in dit werk zekere *Systhema*-artsen, die zelfs zoo ver waren gegaan, dat zij het bestaan der geneeskunde loochenden. — 3.° *Coup d'œil sur les révolutions et la Réforme de la médecine*, (*Blik op de omwentelingen en de hervorming der geneeskunde*), Parijs, 1804, in 8.vo CABANIS ontwikkelt in dit werk met vele juistheid en naauwkeurigheid, de leerstellingen der groote mannen, die op verschillende tijdstippen, invloed op de vorderingen der wetenschap hebben uitgeoefend. — 4.° *Observations sur les affections catarrhales, etc.*

(*Waarnemingen over de zinking-ziekten enz.*), Parijs, 1807, in 8.vo — 5.° *Rapport du physique et du moral de l'homme* (*Overeenkomst van het natuur- en zedelijke van den mensch*), Parijs, 1802, 2 dl.ⁿ in 8.vo in 1803 herdrukt. Dit werk is de voorname grondslag van den roem des schrijvers. CABANIS is algemeen van *Materialismus* beschuldigd geworden; hij heeft getracht deze beschuldiging te wederleggen, maar de onbepaalde wijze op welke hij zich uitdrukt, kenmerkt niet dan al te duidelijk zijne denkwijze over de geestelijke natuur der ziel. Wat is er ook aan gelegen of de schrijver zijn bijzonder gevoelen regtvaardigt? hij behoorde zijn werk en zijne grondbeginselen te regtvaardigen, om alle verdenking van zijn hoofd wegtenemen. Voor het overige is het gewone gezelschap, waarin hij verkeerde, eene vooringenomenheid tegen hem, die zeer moeilijk is uit den weg te ruimen: het is bijna onmogelijk langen tijd vriendschaps-betrekkingen te onderhouden, met degene in wier gevoelen men in het minst niet deelt. Zie hier het oordeel, hetwelk de Heer BARANTE in zijn werk over de Fransche letterkunde gedurende de achttiende eeuw, over CABANIS en HELVETIUS velt: » De eerste heeft door-

grond wat zijn voorganger naauwelijks vermoed had. Hij was al te geleerd, om in de beweegraderen, der natuurlijke organisatie, de zedelijke eigenschappen te zien, welke den menschonderscheiden. Hij heeft de nasporingen verder doorgedrongen, en die eigenschappen in de fijnste, en, om zoo te spreken, geheimzinnigste beweegraderen der lichamelijke natuur willen erkennen. Zijne bekwaamheid heeft enkel gediend, om te doen zien, dat het onmogelijk is, de zedelijke natuur langs dien weg te bereiken. Hoezeer hij ook verlangde, om het zedelijke met het natuurlijke te verbinden, heeft hij echter het doel, waarnaar hij streefde, niet kunnen bereiken, en hij bezat geene wijsbegeerte genoeg, om een denkbeeld te doen varen, dat hem onmogelijk was, met bewijzen te staven."

CABARRUS (FRANCISCUS Graaf van), te *Bayonne* in 1752 geboren, was de zoon van eenen rijken koopman dier stad, maakte zijne eerste studiën te *Toulouse*; alvorens dezelve geheel volbragt te hebben, verliet hij dezelve, en begaf zich naar *Saragossa*, bij eenen rijken koopman, eenen correspondent van zijnen vader, alwaar hij den handel en de Spaansche taal leerde. Zich

met ter woon te *Caravanchel* bij *Madrid* neêrgezet hebbende, zoo had hij de gelegenheid, om zich dikwerf naar die hoofdstad te begeven, alwaar hij zich met vele geleetterden verbond, wier omgang hem bevalligheid en nuttige kundigheden in de beschaafde wereld verschafte. Hij had met CAMPOMANÈS en OLIVADÈS betrekkingen, die de eerste oorzaak zijner fortuin waren. Toen ten tijde van den Noord-Amerikaanschen oorlog, de schatkristen van *Spanje* uitgeput waren, raadde CABARRUS aan MUSQUIZ minister der geldmiddelen aan, om eene rentengevendepapieren munt, *vales reales* genaamd, in omloop te brengen. Zijn plan werd aangenomen, en men legde voor tien millioenen piasters in *vales reales* of koninklijke briefjes aan, welke men in Coupons verdeelde, die de berekening der interessen, welke elk briefje dagelijks opbragt, gemakkelijker maakte. Men moest jaarlijks deze briefjes doen vernieuwen, en de vervallene intrest werd aan den laatsten houder betaald. Deze briefjes hadden weldra meer crediet dan de werkelijke munt, op welke zij eene premie wonnen; en van dat tijdstip af werden de roem en de invloed van CABARRUS buitengewoon. Men kwam alstoen op het denk-

beeld van de oprigting der bank *San-Carlos*, die den 2 Junij 1782 tot stand kwam, en van welke CABARRUS tot bestuurder werd benoemd. Het fonds werd tot 15,000,000 harde piasters gebragt, die in 150,000 aandelen elk van 2000 realen verdeeld waren. Deze bank werd belast om al de obligatiën van de schatkist te vereffenen, en in de kosten te voorzien, welke de dienst zoo wel der binnenlandsche als buitenlandsche legers vorderde, en men willigde hem eene bezoldiging van een zesde ten honderd, over al deze diensten in. CABARRUS verschafte daarenboven nog de middelen, aan de maatschappij van *Coruna*, die vroeger den uitsluitenden handel met *Cacao* dreef, en die gedurende den oorlog aanmerkelijke verliezen had ondergaan, om op de *Philippijnsche eilanden* eene volkplanting aanteleggen, ten einde den handel van *Amerika* met dien van *Azië* te verbinden. Deze maatschappij werd den 10 Maart 1785 tot stand gebragt. Niet te vreden den buitenlandschen handel aantemoedigen, stelde hij ter bevordering van den binnenlandschen handel voor, om een kanaal voor de scheepvaart te graven, dat zijne oorsprong in de bergen van *Guadarrama* nemen, door *Madrid* loopen, en zich met de *Guadalquivir* vereenigen

zoude. Zijn plan werd aangenomen, gedeeltelijk uitgevoerd, maar, op bevel van den minister LLÉRÉNA, in 1784 gestaakt. Toen men te *Madrid* de oprigting eener bank van leening voorstelde, om de weduwen en kinderen der edellieden te hulp te komen, werd zulks door CABARRUS onder voorwendsel belet, dat de armen vermengvuldigen naarmate er gestichten zijn, bestemd om dezelve te ondersteunen. Een denkbeeld, dat in eenen zekeren zin juist is, maar aan hetwelke men zich wel moet wachten, eenen al te uitgebreiden zin te geven. CABARRUS, die tot dusverre in de algemeene achting en genegenheid gedeeld had, verloor veel in den geest des volks, dat hem met weerzin zag zich tegen een ondersteuningsmiddel verzetten, hetwelk men wilde invoeren. Van den anderen kant vielen de bankactiën in een volslagen discrediet; de voornaamste oorzaak hiervan was, dat men dezelve buiten het rijk had doen gaan, op de markten van *Frankrijk* en vooral op de beurzen van *Parijs* en *Bordeaux* alwaar de Fransche kooplieden, om het Spaansche crediet te doen dalen, deze papieren munt, met eene soort van minachting behandelden, en duizenderlei middelen in het werk stelden, om dezelve geheel te doen vallen. Mr-

RABEAU gaf zijne beruchte *Verhandeling over de bank van San-Carlos* in het licht, waarin hij met zijne gewone kracht en met vuur de grondslagen van dit gesticht aanrandde, en de maatschappij der *Philippijnsche eilanden*, in bijtende hekeling niet spaarde. Dit werk baarde veel opzien. CABARRUS maakte van zijnen geheelen invloed gebruik, om in *Spanje* het werk te doen verbieden, en de invoering van hetzelfde te beletten. Kort daarna werd hij tot raadsheer bij de geldmiddelen benoemd; maar na den dood van KAREL III., en het ontslag van den minister FLORIDA-BLANCA, bewoog het misnoegde volk LLÉRÉNA eindelijk aan CABARRUS rekening te vragen. Nadat zijne volmagt was ingetrokken, werd hij daarenboven beschuldigd, den 24 Junij 1790 aangehouden en in de gevangenis geworpen. Twee jaren daarna verkreeg hij door bemiddeling van den beruchten Prins des vredes zijne vrijheid weder, benevens een plegtig vonnis, waardoor hij onschuldig werd verklaard, ontving schadeloosstellingen, en werd ondanks al de statuten van *Kastilië* tot Graaf benoemd. In 1797 deed GONOX hem in hoedanigheid van gevolmagtigd minister naar het congres van *Rasstadt* zenden.

Door eene dergelijke zending, die hem eensklaps in eene nieuwe loopbaan verplaatste, geveleid, beleedigde CABARRUS door zijne aanmatigheden en zijne trotscheheid, het alvermogen van den in blakende gunst staanden minister, die hem van het hof verwijderde: kort daarna verzoenden zij zich weder en CABARRUS werd tot afgezant van Z. C. M. bij de fransche republiek benoemd, maar het Gouvernement weigerde hem, een geboren Franschman zijnde, te erkennen, en GONOX zond hem naar *Holland*. Toen in 1808 de noodlottige omwenteling losbarstte, die voor altijd de BOURBONS van den Spaanschen troon scheen te verdrijven, vloog CABARRUS naar *Madrid*, en beijverde zich om zijn hof bij JOZEF BONAPARTE te maken, die hem tot minister van financiën benoemde. Het is op deze wijze, dat CABARRUS zijne diplomatische loopbaan eindigde, en den 27 April 1810 te *Sevilla* aan eenen aanval van Jicht in het hoofd overleed. Zijn lijk werd in de kerk van de heilige MARIA bijgezet. Een betere financier dan staatkundige zijnde, heeft hij belangrijke *Memoriën* in het licht gegeven, over de verschillende plannen van financiën, waarover wij gesproken hebben. Nog heeft

men van hem: 1.° *De niets zegger*, een tijdschrift, dat op last van het Gouvernement verboden werd. — 2.° *Brief van FRANCISCUS CABARRUS uit zijne gevangenis aan den Prins des vredes geschreven*. — 3.° *Lofrede van KAREL III., koning van Spanje*. — 4.° *Belastingsstelsel, aan Spanje het best passende*. — 5.° *Lofrede van D. M. DE MUSQUIZ, minister van financiën*. Al deze werken werden door CABARRUS in het Fransch geschreven, en door den secretaris van dien staatsdienaar in het Spaansch vertaald.

CABASILAS (NICOLAAS), in 1350 Aartsbisschop van *Thessalonika* verdedigde de scheuring der Grieken tegen de kerk van Rome. Hij gaf *Verhandelingen* over dat onderwerp in het licht, en liet verscheidene werken na, waarvan het beste is zijne *Verklaring der Grieksche liturgie*, op verschillende plaatsen in het Grieksch gedrukt, en in het Latijn vertaald door GENTIANUS HERVET. Het *Leven van JESUS CHRISTUS*, door denzelfden schrijver, *Ingolstadt* 1604, wordt ook zeer op prijs gesteld.

CABASSUT (JOANNES), priester van het *Oratorium*, hoogleeraar in het kerkelijke regt te *Avignon*, in 1604, of 1605 geboren en den 25 September 1685, te *Aix*,

zijne geboortestad overleden. Men heeft van hem: 1.° *Juris canonici theoria et praxis* in 1738, door de zorg van GIBERT, die er Beknopte begrippen en aantekeningen bijgevoegd heeft, welke niet altijd met de grondbeginselen van den schrijver overeenkomen, wiens werk bij dit *Commentarium* niets wint, in fol. herdrukt. — 2.° *Notitia ecclesiastica conciliorum, canonum, veterumque ecclesiae rituum*, Lyon 1685, in fol. een' werk dat minder in gebruik is, dan het voorgaande, ofschoon er nuttige verhandelingen in voorkomen. Men vindt in hetzelfde eene beschrijving der Kerkvergaderingen, de verklaring der Canons, eene inleiding tot de kennis der oude en nieuwere kerkgebruiken, en der voornaamste deelen van de kerkelijke geschiedenis. Men heeft er te *Leuven* in 1776, eene goede verkorte uitgave, in 8vo. van in het licht gegeven. — 3.° *Verhandeling over den woeker*. — 4.° *Horæ subæsiivæ*; dit zijn verklaringen van zekere vraagstukken over de zedekunde en het kerkelijke regt. Het is niet zeker, dat dit werk is gedrukt geworden. CABASSUT bezat eenen schranderen geest, een zacht karakter, een bondig oordeel, eene buitengewone voorzigtigheid, en eene vlekkeloze

deugd. Hij heeft met sierlijkheid en waardigheid geschreven; zijn latijn is zuiver, vloeiend, welluidend; zijne uitspraken zijn wijs en gestrengelijk regtzinnig; de nieuwigheidspredikers vinden in dezelve allerwegen hunne vooroordeeling.

CABBEDO DE VASCONCELLOS (MICHAËL) in 1525 te *Setubal* in *Portugal* geboren, legde zich met het beste gevolg op de regtsgeleerdheid toe, en was tot de eerste posten van *Lissabon* opgeklimmen, toen hij in 1577 overleed. Men heeft hem eene sierlijke Latijnsche *Vertaling* van den *PLUTUS* van *ARISTOPHANES*, *Brieven* en andere werken te danken, in 1597 te *Rome* in 8.vo gedrukt.

CABBEDO DE VASCONCELLOS (GEORGE), zoon van den voorgaande, wandelde op het voetspoor van zijnen vader, werd kanselier des koninkrijks, lid van den staatsraad van *Madrid* voor *Portugal*, en overleed in zijn vaderland den 4 Maart 1604 in den ouderdom van 45 jaren. Men heeft van hem: 1.º *Decisiones Lusitaniæ senatus*, I.^e dl., *Lissabon*, 1602, in fol.; herdrukt te *Offenbach* in 1610; *Antwerpen*, 1620 en 1635; *Frankfort*, 1646; IIe dl., 1604, in fol. herdrukt te *Offenbach* in 1610, te *Frankfort* in 1646. — 2.º *De patro-*

natus ecclesiarum regiæ coronæ Lusitaniæ, 1603, in 4.to

CABESTAN, of CABESTAING (WILLEM DE), een edelman uit het Graafschap *Roussillon*, en geen Provençaal, hoewel *NOSTRADAMUS*, hem uit het oude geslacht van *SERVIERES* doet afstammen, was een dichter der 13.^e eeuw, die volgens het gebruik des tijds, verschillende Dames bezong. *TRICLINE CARBONEL* was zijne laatste minnares. De echtgenoot dezer Dame, ijverzuchtig omtrent den troubadour, doodde hem, rukte hem het hart uit, en gaf zulks aan zijne vrouw te eten. *TRICLINE* zeide tot haren man, » dat, wijl zij zulk een edel vleesch had gegeten, zij nimmer eenig ander voedsel wilde gebruiken:” en zij stierf in 1213 den hongerdood.

CABEZA DE VAGA (ALVAR NUNEZ), te *Estremadura*, in 1507 geboren, vertrok, met eene der togten welke naar *Amerika* ondernomen werden, naar dat werelddeel. Men onderscheidde hem onder de menigte Spanjaarden, welke in dien tijd den Oceaan overstaken, om fortuin te maken, en benoemde hem tot landvoogd van *Paraguay*. Kort daarna verhief men hem tot Opperhoofd of *Adelantado*, en droeg hem den last op, om de ontdekkingen van *Zuid-Amerika* en de door

de la Plata besproeide landen te vervolgen. Hij vertrok den 9 November, 1540, met vier schepen en 450 soldaten van *San-Lucar*. Daar de storm twee dezer schepen vernield had, begaf hij zich te land naar *Paraguay*, verscheidene ongenaakbare bergen overtrekkende. Na 19 dagen aldus te zijn voortgetrokken, onmoette hij onafmeetbare en vruchtbare vlakten, door de Guaranes-Indianen bewoond, en gaf aan die streken den naam van *provinciën van Vera*. Hij vervolgde zijnen weg en den 11 Maart 1542, kwam hij te *Assomption*, deed er eenen plegtigen intogt, en belastte zich met het bevelheberschap over hetzelfde. De knevelarijën, welke hij aan zijne onderhoorigen deed ondervinden, haalden hem den algemeenen haat op den hals; ook stonden de troepen den 20 April 1544 na de terugkomst eener vruchteloze poging om in *Peru* doortedringen, tegen hem op, en verkozen eenen anderen landvoogd. CABEZA werd in boeijen geklonken, met zijnen secretaris PEDRO FERNANDEZ naar *Spanje* gezonden, en tot eene altoosdurende gevangenis veroordeeld. Het is in deze gevangenis, dat zij te hunner regtvaardiging het eerste werk schreven, hetwelk over *Paraguay* in het licht is gekomen. Hetzelfde bestaat uit twee deelen; het eerste dat

ten titel voert: *Naufragios de ALVAR NUNEZ CABEZA DE VACA*, is van CABEZA; het tweede getiteld: *Comentarios de ALVAR NUNEZ, adelantado y gobernador de la provincia del Rio de la Plata, Valladolid, 1555*, in 4.to is van zijnen secretaris. Men vindt ook dit werk in het I.^e dl. der verzameling van BARCA, *Historiadores primitivos de las Indias occidentales, Madrid, 1749*, 3 dl.ⁿ in fol. CABEZA is in April 1558 in de gevangenis gestorven.

CABILLEAU (BOUDEWIJN), een Jesuit, te *Iperen*, in *West-Vlaanderen* geboren, legde zich bijzonder op de dichtkunde toe, en deed zulks met het beste gevolg, zoo als men het zien kan, uit de nog van hem bestaande werken, als: 1.º *Epigrammata, Antwerpen, 1634*, in 16.mo — 2.º *Lemmata historica, Leuven 1614*. — 3.º *Epistolæ heroum et heroidum*, in treurdichten, *Antwerpen 1636*, in 8.vo — 4.º *Lofdichten op den heiligen JOANNES BAPTISTA, Leuven 1642*, in 8.vo De dichter overleed te *Antwerpen*, den 13 November 1652. Hij bediende zich somtijds van gedwongene verbloemde reden.

CABOT (SEBASTIAAN) een beroemd zeevaarder, werd in 1467 te *Bristol* geboren, en was de zoon van JOANNES CA-

bot, welke zich in die stad met ter woon gevestigd had, en hem wiskundige, Cosmographische en zeevaartkundige lessen gaf. JOANNES CABOT vormde het ontwerp om den doortogt naar de *Indiën* langs het Noord-Westen te beproeven. HENDRIK VII. droeg hem den last der uitvoering daarvan op. In de maand Junij 1497 ging hij met zijne zonen sloop. Deze zeevaarders ontdekten eenig land, maar in het Noord-Westen onoverkomelijke hinderpalen ontmoet hebbende, zeilden zij naar het Zuiden, en naderden tot aan de kaap *Florida*, bijna tegelijkertijd, dat AMERICUS VESPUTIUS elders het werelddeel aandeed, aan hetwelk hij zijnen naam gaf, hoewel het niet zeker is, dat hij hetzelfde het eerst ontdekt heeft. (Zie AMERICUS VESPUTIUS, BEHAIM, COLUMBUS). In *Engeland* teruggekeerd zijnde, ontdekte SEBASTIAAN er eenige onaangenaamheden, hetwelk ten gevolge had, dat hij den koning van *Spanje* zijnen dienst ging aanbieden; hij werd aldaar tot hoofd der stuurlieden benoemd. Zijne bekwaamheid en regtschapenheid bewogen een gezelschap kooplieden, om hem in 1525, door de *Straat van Magellan*, eene reis naar de *Moluksche eilanden* te doen ondernemen. Hij naderde tot aan de kaap *St. Augustinus* (7^{en} gr. Z. B.);

zijn scheepsvolk sloeg aan het muiten, en weigerde de zeeëngte doortezeilen. Hij voer dus de rivier *la Plata* op, en bouwde er eenige schansen, om er zich te handhaven, en zond tevens naar *Spanje* om er berigt van te geven en versterking te vragen. Gedurende vijf jaren wachtte hij er te vergeefs op, na verloop van welken tijd hij naar *Spanje* terugkeerde, alwaar hij, wijl hij de *Specerij-eilanden* niet had aangedaan, niet zeer gunstig ontvangen werd. In dat land eenen weezin bekomen hebbende, keerde hij naar zijn vaderland terug. Aldaar werd hij zeer wel ontvangen, en men gaf hem, met eene jaarwedde, den post van bewindhebber der handelmaatschappijen, en der te ontdekkene landen. Hij had het ontwerp nog niet laten varen om langs het Noorden naar *Indië* te gaan; hij had zulks langs het Noord-Westen beproefd; en stelde zich voor om zulks langs het Noord-Oosten te ondernemen, waartoe hij in 1557 tot *Archangel* doordrong. Men weet niet, wat er sedert dien tijd van dien bekwaamen zeevaarder is geworden. PURCHAS heeft er breedvoerig over gesproken, in de verzameling van reizen door de Engelschen ondernomen. Ook wordt er in de *Zee-reizen* van RAMUSIO gewag van gemaakt.

CABOT (VINCENTIUS) in de zestiende eeuw, een regtsgeleerde te *Toulouse*, alwaar hij de regten onderwees. Men heeft van hem een zwaar boekdeel in 8.vo, ten titel voerende: *De staatkundigen van VINCENTIUS CABOT, door LEONARDUS CAMPISTRON uitgegeven*, *Toulouse*, 1630, een verward zamenraapsel, uit grondregels zamengesteld, zonder smaak of regel uit de gewijde en ongewijde schrijvers geput. De schrijver moest nog vier andere deelen in het licht geven, ten vervolge op het eerste. Nog heeft men van hem: *Variarum juris publici et privati dissertationum libri duo*, *Orleans*, 1598, in 8.vo — *Verhandeling over de Beneficiën*, in 1656 door J. DOUJAT onder den naam van J. DART in het licht gegeven; maar hij bekende later, dat CABOT er de schrijver van was.

CABRAL (PETRUS ALVARÈS), door sommigen CABRERA genaamd, hoewel MARIANA en MAFFEUS, hem bestendig den naam van CABRAL geven, bevelhebber der tweede vloot door koning D. EMMANUËL van *Portugal*, in 1500 naar *Indië* gezonden, werd door eenen storm aan de kusten van *Brazilië* geworpen, tot dus verre onbekend, en nam in naam van zijnen vorst bezit van dezelve. Weinige dagen daarna sloeg hij den weg naar *Indië* in. In eenen

tweeden storm, welken hij onderging, verloor hij de helft zijner schepen; onder de slagtoffers dezer gebeurtenis moet men noemen BARTHOLOMEUS DIAZ, die beroemde zeeman, welke het eerst de *Kaap de goede Hoop* bereikt had. Zes schepen weder vereenigd hebbende, begaf hij zich naar *Mozambique*, *Guilva*, *Melinde* en daarna naar *Calicut*, hetwelk hij canonneerde, om zich over een verraad te wreken, hetwelk de koning van dat gewest tegen hem gepleegd had. Als een overwinnaar doorkruiste hij de Indische kusten, kwam den 23 Junij 1501, te *Lissabon* terug, en overleed in die stad, in Mei 1520, met regt als een groote zeevaarder beschouwd.

CABRERA (DON BERNARDUS DE) in 1298 te *Calatayud* in *Spanje* uit eene beroemde familie geboren, sloeg reeds vroegtijdig de loopbaan der wapenen in. Vele dapperen onversaagdheid deden hem onder de Spaansche officieren onderscheiden. Hij maakte zich meester van *Majorka*. onderwierp de muitelingen van *Valencia*, en deed wonderen van dapperheid in den oorlog tegen de republiek van *Genoa*, aan welke de koning van *Arragon Sardinie* betwistte. In 1343 tot bevelhebber der Arragonesche vloot benoemd, vereenigde hij zich met de Ve-

netianen, en behaalde den 27 Augustus de overwinning in eenen zeeslag op de Genuezen, wier zeemagt algemeen geducht was. Zoo veel roem, en zulke diensten aan het huis van *Arragon* bewezen deden CABRERA zeer in de gunst deelen van Koning PETRUS IV. of *de Hofselijke*, die hem dikwijls in tegenwoordigheid zijner hovelingen, niet zeer gewone bewijzen van toegenegenheid gaf. Maar de afgunst mengde er zich mede, en om zich niet in de waagschaal te stellen, te midden van een hof, dat hij verachtte, zoo begaf CABRERA zich in 1349 in een klooster. PETRUS, overtuigd, dat hij hem niet kon ontheren, ontrokte hem aan zijne eenzaamheid, deed hem weder aan het hof verschijnen, en plaats in den raad nemen. Hij verzettede zich tegen den oorlog, welken HENDRIK VAN TRANSTAMARE en de koningen van *Navarre* en *Arragon*, den koning van *Kastilië* wilden aandoen, om hem te ontroonen. Zijne vijanden maakten van deze omstandigheid gebruik, om hem bij zijnen meester verdacht te maken, en terwijl CABRERA dezen oorlog als onstaatkundig afkeurde, vooronderstelden zij in hem trouweloze bedoelingen, geheime verbindtenissen met den koning van *Kastilië* tegen de belangen van zijnen ei-

gen vorst; de koningen vooral verklaarden zich met eene bijna voorbeeldelooze geestdrift tegen hem. Terwijl CABRERA zich gereed maakte om zich naar *Frankrijk* te begeven, werd hij in hechtenis genomen, gekluisterd en op de pijnbank gebragt. De koningin en de verbondene vorsten vraagden openlijk zijnen dood aan den koning van *Arragon*, die, al de gewigtige diensten, welke hem die dappere veldheer verleend had, vergeetende, hem aan de afgunst en den haat zijner vijanden opofferde. De ongelukkige generaal werd den 26 Junij 1364 te *Saragossa* onthoofd. De prins van *Gironne*, wiens gouverneur hij geweest was, had de barbaarschheid, zelf zijn vonnis uit te spreken. Het hof van *Arragon* deed hem eenigen tijd daarna regt wedervaren, door zijne gedachtenis in eere te herstellen, en zijne goederen werden aan zijnen kleinzoon, BERNARDUS CABRERA teruggegeven; maar het was te laat, men had den staat van eenen getrouwen onderdaan beroofd en het hof had zich door eene ondankbare daad bezoedeld, die het moeilijk voor hetzelfde was, geheel uit te wisschen.

CABRERA (BERNARDUS DE), een gunsteling van MARTINUS, koning van *Sicilië*, wilde zich in 1410, na den

dood van zijnen meester van die kroon meester maken. Daar BLANKA, de weduwe van MARTINUS, weigerde met hem in den echt te treden, zoo verklaarde CABRERA haar den oorlog. Hij werd gevangen genomen, en eerst in eenen droogen regenbak opgesloten. Men vervoerde hem van daar naar eenen toren, door strikken omringd, waarin hij viel terwijl hij wilde ontsnappen. Men liet hem eenen geheelen dag in dezelve, aan de bespotting des volks blootgesteld. FERDINAND, de opvolger van MARTINUS, schonk hem vervolgens genade, op voorwaarde, dat hij *Sicilië* verlaten zoude. Hij overleed kort daarna.

CABRERA (LODEWIJK) van *Cordova*, kapitein der infanterie; leefde nog in 1630 en is de schrijver van 1.º *Historia para entenderla y escribirla*, Madrid 1611, in 4.to, waarin hij zeer goede regels aan de hand geeft, over de wijze om de geschiedenis te schrijven. — 2.º *Geschiedenis van PHILIPPUS II., koning van Spanje*, Madrid 1619, in fol. » De schrijver, zegt de Heer DROUET, wordt beschuldigd te zeer aan zijnen koning en aan zijn vaderland verkleefd te zijn. Dit is echter altijd geen kwaad, aan wien wil men, dat men verkleefd zij? » De weldenkenden zullen deze aanmerking ongetwijfeld goedkeuren.

CABRERA (don JUAN THOMAS HENRIQUEZ DE), hertog van *Nadina del Rio Seco*, admiraal van *Kastilië* en minister van staat, werd te *Badajoz* in de maand December 1652 geboren. Hij was uit koninklijk bloed gesproten; en stamde van ALFONSUS XI. koning van *Kastilië*, af. Zijne geboorte bestemde hem, om de aanzienlijkste posten in den staat te bekleeden. Eerst tot landvoogd van *Milane* benoemd, koos KAREL II. hem in 1693, tot eersten staatsdienaar. De gewone betrekkingen, welke CABRERA aan het hof had, bragten hem in zeer naauwe vriendschap met de koningin, vrouw van KAREL II. Trotsch op eene zoodanige bescherming, die zijn invloed alvermogennd maakte, legde hij in zijne betrekking met de overige hovelingen eene trotscheid aan den dag, welke hem eenen haat op den hals haalde, dien de afgunst alleen niet in staat was te verwekken. CABRERA werd bij den koning onder hatelijke kleuren afgeschilderd, en ondanks den onbegrensden invloed zijner beschermster, maakte de koning van de belangstelling gebruik, welke zijn minister voor het huis van *Oostenrijk* aan den dag legde, om hem te verbannen. Nadat KAREL II. overleden was, wilde PHILIPPUS VAN ANJOU, bij zijne komst tot den troon, devriendschap van CABRERA niet ver-

liezen, dien hij als een door zijne verbindtenissen en rijkdommen gewigtig man beschouwde. Hij benoemde hem tot Hoogstdezelfs afgezant aan het Fransche hof; maar de trotschheid van den ouden staatsdienaar stelde zich niet met een gezantschap te vreden, hetwelk hij als eene ballingschap beschouwde; hij wilde te *Madrid* blijven, en er de rol spelen, welke hij meende aan zijnen rang te betamen. Hij begaf zich naar *Lissabon* en doet *Portugal* in de zamenspanning deelen, welke de *Verëenigde provinciën*, *Engeland* en *Duitschland*, tegen *Frankrijk* gesmeed hadden. Hij zond aan den Paus eenen brief, in welken hij verzekerde, dat het testament van *KAROL II.* ondergeschoven was, en dat er een bestond, ten voordeele van den Aartshertog. Eene zoodanige handelwijze verontwaardigde het hof van *Madrid*, dat den *Amirante* (dus werd *CABRERA* genoemd) in beeldtenis deed onthoofden, en al zijne goederen verbeurd verklaren. *CABRERA* troostte zich over deze straffen, door ontwerpen te smeden tegen den koning en het hof van *Spanje*, en door uit al zijn vermogen te werken, om den Aartshertog, wiens regten hij beweerde, dat men verraden had, op den troon te verheffen. Hij raadde den

verbondenen legerscharen aan zich eerst in *Andalusie* een uitgestrekt en vruchtbaar land te begeven, dat de onderwerping der beide *Kastiliën* na zich moest slepen: maar zijn raad werd in den wind geslagen, en men bleef er hardnekkig bij volharden, om eerst den oorlog in *Katalonië* en *Arragon* te voeren. De uitkomst regtvaardigde de voorzëgging van den *Amirante*: al de pogingen der samenverbondene vorsten waren vruchteloos. De als balling omzwervende staatsdienaar, verontwaardigd, zijne raadgevingen aldus veracht te zien, en verdrietelijk van in zijne ontwerpen niet te hebben kunnen slagen, stierf van hartezeer te *Lissabon*, den 23 Junij 1705. Met een innemend uiterlijk, moed en eene bekwame staatkunde parende, zou deze prins alleen in staat zijn geweest, den aartshertog op den troon te brengen, indien de misslagen zijner aamtgenooten hem niet in alles hadden tegengewerkt.

CABROL, of *CABREUIL* (*BARTHOLOMEUS*), een heelmeeester te *Gaillac*, in het Fransche Dep.^t *Tarn* geboren, oefende zijne kunst in de zestiende eeuw uit. Na zijne studiën te *Montpellier* volbragt te hebben, werd hij heelmeeester, aan het ziekenhuis van den heiligen *ANDREAS*, in zijne geboor-

testad, en werd uit hoofde van zijne talenten naar *Montpellier* beroepen, alwaar de Hoogleeraars der faculteit hem, in 1570, met het onderwijs der ontleedkunde belastten. HENDRIK IV. bevestigde hem in 1595 in dien post. Men heeft van CABROL een *Ontleedkundig Alphabet* gedrukt te *Tournon*, in 1594, in 4.to, te *Geneve* in 1602 en 1624, in 4.to, te *Montpellier*, in 1603, in 4.to, te *Lyon*, 1614 en 1624, in 4.to Dit werk is in het Latijn vertaald, onder den titel van *Alphabeton anatomicum, id est, anatomes elenchus accuratissimus omnes humani corporis partes ea qua secari solent methodo delineans; accessere osteologia, observationesque medicis ac chirurgis perutiles*, *Geneve*, 1604, in 4.to, *Montpellier*, 1606 in 4.to Nog bestaat er eene andere uitgave van in *Holland*, in 1648, in fol. door PLEMBIUS, met platen, uit VESALE, DE PAUW enz. ontleend, in het licht gegeven. Dit zeer belangrijke en zeer nuttige werk, heeft het voorregt van in een kort overzicht te kunnen worden daargesteld, eene eigenschap, die beter in staat is, om van de voorwerpen, eene duidelijke bepaalde en juiste kennis te erlangen. Onder de voortbrengselen van CABROL, moet men vooral eenige waarnemingen opmerken, die achter het reeds aangevoerde

werk voorkomen, en op eenige *physiologische*, heel- en praktisch-geneeskundige onderwerpen betrekking hebben; men vindt dezelve in het *Collegium anatomicum clarissim. trium virorum JACOBINI, SEVERINI, CABROLII*, Hanover, 1654, in 4.to Frankfort, 1668, in 4.to CABROL bezat wezenlijke talenten, en verdient eene plaats, onder de beroemde heelmeeesters, welke *Frankrijk* heeft opgeleverd.

CACA, de zuster van CACUS, ontdekte aan HERCULES, den diefstal van haren broeder, om welke reden de Romeinen haar Goddelijke eer bewezen.

CACAULT (FRANCISCUS), commandant van het legioen van eer, senator, enz. werd te *Nantes* in 1742 geboren. Men doopte hem onder den naam van FRANCISCA CACAULT, en deze vergissing, kon eenige jaren daarna niet dan met vele moeite hersteld worden. Na in zijne geboortestad zeer goede studiën volbragt te hebben, kwam FRANCISCUS te *Parijs*: zijne vorderingen in de wiskunde waren zoo snel en zoo verbaasend, dat men hem, toen hij nauwelijks den ouderdom van 22 jaren bereikt had, tot hoogleeraar dier wetenschap aan de militaire school benoemde. Ten gevolge van een tweegevecht,

waarin hij zijne tegenpartij zwaar gewond had, verplicht om dien post te verlaten, wijdde hij zich zoo geheel en al aan de studie toe, dat hij er zijne gezondheid door ondermijnde. Te zijner herstelling raadden hem de geneesheeren aan, eene lange reis te voet te doen; CACAULT maakte van dit voorschrift gebruik, en vertrok naar *Italië*. In 1775 te *Parijs* teruggekeerd, verkreeg hij den post van secretaris van den Heer d'AUBETERRE, bevelhebber der staten van *Bretagne*, volgde denzelven in zijne zendingen naar *Italië*, en werd in 1785, tot gezantschaps - secretaris te *Napels*, bij den Heer DE TALLEYRAND benoemd. Na het vertrek van den afgezant, werd CACAULT zaakgelastigde bij hetzelfde hof. Te *Parijs* teruggekeerd, ontving hij eene zending bij den heiligen Stoel. Niet tot *Rome* kunnende doordringen, wyl de wegen door de verbondene legerscharen belemmerd waren, begaf hij zich naar *Florence*, alwaar het hem gelukte, den groot-hertog van *Toskanen* van het bondgenootschap aftrekken, en op deze wijze in dat tijdstip, het eerst de diplomatische betrekkingen van *Frankrijk* weder aan te knoopen. Het gouvernement zijne diensten erkennende, benoemde hem kort daarna tot algemeen

zaakgelastigde in *Italië*, minister te *Genua*, en verkoos hem om het verdrag van *Tolentino* te onderteekenen. In 1797 werd hij in hoedanigheid van gevolmagtigde naar *Rome* gezonden, van daar naar *Florence* en vervolgens teruggeroepen als te zeer de vriend der koningen zijnde. In 1798, benoemde het Departement der *Neder-Loire*, hem tot afgevaardigde bij den raad der vijf honderden. In 1801 werd hij verkozen, om lid van het wetgevend ligchaam te zijn, en als gevolmagtigd minister naar *Rome* gezonden, om het concordaat te onderhandelen. In 1803 door den Kardinaal FESCH vervangen, keerde hij naar *Parijs* terug, werd tot Candidaat in den behoedenden Senaat benoemd, waartoe hij in 1804 beroepen werd, dan niet lang had hij genot van die eer; hij overleed te *Clisson*, den 10 October 1805. Behalve door zijne diplomatische talenten, is CACAULT nog beroemd door de verscheidenheid zijner kundigheden. Hij maakte van zijn verblijf te *Rome* gebruik, om de kunsten aantekweeken, en verzamelde eene menigte zeer kostbare schilderijën, welke zijn broeder, die een schilder was, te *Clisson*, op de bevalligste wijze geplaatst had. De stad *Nantes* heeft zijne geheele galerij gekocht, waar-

onder men eene schilderij van ingelegd of mozaïsch werk opmerkt van zeer vele waarde, COLISEUS voorstellende, die hij van den Paus ten geschenke ontving. Men heeft van hem 1.º *Lierdichten van RAMLER*, uit het Hoogduitsch vertaald, *Berlyñ*, 1777, in 12.vo — 2.º *Tooneelkunde, of Beoordeelende waarnemingen op verscheidene tooneelstukken, uit het Hoogduitsch vertaald van LESSING, door een' Franschman, en in het licht gegeven door M. S. (J. A. JUNCKER)*, Parijs, 1785, 2 dl.ⁿ in 12.vo

CACCIA (JOANNES AUGUSTINUS), in 1540 te *Novare*, in *Piémont* geboren, sloeg de loopbaan der wapenen in. De afleidingen des oorlogs beletten hem niet, zich aan de dichtkunde toetewijden, welke hij, voor zijnen tijd, met het beste gevolg beoefende. Men vindt in zijne zamenstellingen, eene groote naauwkeurigheid van stijl, sierlijkheid en verhevenheid. Hij onderscheidde zich in twee zeer verschillende onderwerpen, in *Hekeldichten*, in eenen boertigen stijl, *piacevole*, en in *geestelijke of gewijde gedichten*. In zijnen ouderdom vervaardigde hij twee boekdeelen met gedichten, het eene aan de koningin van *Frankrijk*, MARIA DE MEDICIS, door wie hij op eene reis, wel-

ke hij door *Frankrijk* had ondernomen, zeer wel onthaald was, en het andere aan den Kardinaal GRANVELLE opgedragen. Het juiste tijdstip van den dood van CACCIA is onbekend, men vooronderstelt echter, dat dezelve in 1607 of 1608 heeft plaats gehad. Met den rang van Chef der Lanciers had hij in den ouderdom van 55 jaren den dienst verlaten.

CACCIA (FERDINAND), den 31 December 1689 te *Bergamo*, uit eene adellijke familie dier stad geboren, volbragt zeer goede studiën werd vooral zeer ervaren in de Latijnsche taal, en besloot de gebrekkige leerwijzen, de gewrochten van domheid en *pedantismus*, te verbeteren, ten einde de beoefening dezer voor de jeugd onvermijdelijke taal, tegen welke men, door de dorheid en verwarring harer grondregels, zoo zeer was ingenomen, gemakkelijker te maken. Met den geleerden MURATORI voerde hij over het bestaan, het tijdstip en verscheidene omstandigheden uit het leven van eenen zekeren MOZES DEL BROLO, eenen beruchten penningstrijd: maar ontwaard hebbende, dat hij zelf in de dwaling verkeerde, haastte hij zich om in een klein geschrift, dat hij in 1764 in het licht gaf zijn gevoe-

ten te herroepen. CACCIA was ook zeer bedreven in de bouwkunde zoo als zulks verschillende gedenkteeken, waarmede hij zijn land verfraaid heeft, kunnen getuigen. Men heeft van hem 1.° *De cognitionibus*, Bergamo, 1719, in 4.to — 2.° *Metodo di grammatica assai breve e facile per imparare con prestezza e fondamento la lingua latina*, Bergamo, 1726. — 3.° *Totius linguae latinae sciendi summa*. Bergamo, 1728. — 4.° *Lo stato presente della lingua latina*, Bergamo, 1762. — 5.° *Ortografia e prosodia*, Bergamo, 1764. 6.° *Antica regola delle sillabe lunghe e brevi*, Bergamo, 1764. — 7.° *Vocabolario senza sinonimi*, Bergamo, 1776. — 8.° *Elementi e regole fondamentali della lingua latina*, Florence, 1777. — 9.° *Cittadinanza di Bergamo*, Bergamo, 1766. — 10.° *Vita di san GIROLAMO MIANI*, Rome, 1768. — 11.° *Trattato legale*, Bergamo, 1772. Nog heeft men van CACCIA verscheidene andere werken in handschrift, zoo als eene *Geschiedenis der geneesheeren van de stad Bergamo*; eene *Verhandeling over de bouwkunde*, en eene *Verhandeling over de Vestingwerken*. Deze geleerde is den 10 Januarij 1778 overleden, betreurd door al zij-

ne medeburgers, wier tegenegenheid hij door de goedheid van zijn karakter had gewonnen, even gelijk hij door zijne talenten en uitgebreide kundigheden, hunne hoogachting had verworven.

CACCIANIGA (FRANCISCUS), een schilder in 1700 te Milane geboren. Hij was een leerling van FRANCESCHINI, die zelf lessen van CIGNANI had ontvangen. Hij etste met sterk water twee onderwerpen, welke hem door den koning van Sardinië waren opgegeven. Te Ancona ondernam hij zijne beide schilderijen van de *Instelling van het allerheiligste altaargeheim* en van het *Huwelijk der heilige Maagd*. Men vindt nog andere zijner voortbrengselen in het paleis Gavotti, te Rome, en in het paleis en de *villa Borghese*. Het ontbrak dezen kunstenaar aan eene zekere stoutheid, maar zijne werken onderscheiden zich door een vrolijk, vleijend en los koloriet, dat dadelijk de aandacht trekt. CACCIANIGA overleed in 1781. Men kan uitvoeriger bijzonderheden over zijne levensgeschiedenis vinden in de *Memorie delle belle arti*, 2.e dl. blz. 135.

CACHET (CHRISTOFFEL), den 26 November 1572, te Neufchâteau in Lotharin-

gen geboren, volbragt zijne studiën te *Pont à Mousson*, en reisde door *Italië*, om er de ouden, te beoefenen, hij hield zich te *Padua* op, alwaar hij eenigen tijd, onder bekwame hoogleeraars dier *Universiteit* werkzaam was; van *Padua* begaf hij zich naar *Zwitserland*, beoefende te *Zurich* de regtsgeleerdheid, en liet deze studie weldra varen, om zich geheel en al aan de geneeskunde toe te wijden. Na zich te *Toul* en te *Nancy* in zijn beroep te hebben onderscheiden, werd hij tot gewoon geneesheer en raadsheer van den hertog van *Lotharingen* benoemd. In zijne werken speelt hij al te zeer den geleerde, doet dikwijls de redenering de plaats der aanmerking vervangen; maar men heeft het hem te danken dat de geneeskundigen tot de beoefening van *Hippocrates* en de Grieken zijn teruggekeerd, en dat hij de alchimisten en kwakzalvers, die te zijnen tijde, de maatschappij besmetten, openlijk in verachting heeft gebracht. Men heeft van hem: 1.° *Controversiæ theoriæ practicæ in primam aphorismorum Hippocratis sectionem*, *Toul*, 1612, in 12.mo — 2.° *Pandora Bacclica furens medicis armis oppugnata*, *Toul*, 1614, in 12.mo Dit is eene vertaling eener Fransche redevoering van *Joannes Moussin*.

3.° *Apologia in hermetici cujusdam anonymi scriptum de curatione calculi*, *Toul*, 1617, in 12.mo — 4.° *Veilig en zeker behoedmiddel tegen de kinderziekte en de mazelen*, in drie boeken verdeeld, *Toul*, 1617, *Nancy*, 1623, in 8.vo — 5.° *Exercitationes equestres in epigrammatum libros sex districta*, *Nancy*, 1622, in 8.vo Deze punt-dichten worden niet zeer op prijs gesteld. *CACHET* overleed te *Nancy*, den 30 September 1624. — Zijn broeder *Paulus Cachet*, een *Benediktijner* der *Congregatie* van den heiligen *Vannes*, en den 17 September 1652 overleden, heeft eene *Verhandeling over den staat en de hoedanigheid der abdij van den heiligen Michaël* in het licht gegeven.

CACHET (*Joannes Nicolaas*), uit dezelfde familie als de beide voorgaanden, ging onder de maatschappij der *Jesuiten*. Zijne zeer zwakke gezondheid stond hem niet toe, den leerstoel eener hogere klasse te bekleeden, zoodat men hem met de zorg der lagere klassen belastte. Werkzamer dan zijne krachten gedoogden, overleed hij te *Pont-à-Mousson*, den 22 December 1633, in den ouderdom van 36 jaren. Men heeft van hem: 1.° *Levensgeschiedenis van den heiligen Isidorus*, *Pont-à-*

Mousson, in 12.mo — 2.º *Leven van JOANNES BERCHMANS*, een Jesuit, uit het Italiaansch vertaald, door Pater VIRGILIUS CEPARI, *Parijs*, 1630, in 8.vo — 3.º *Geestelijke onderhandelingen*, uit het Spaansch vertaald, door Pater NICOLAAS ARNAXA, *Parijs*, 1630, in 4.to — 4.º *Beknopte levensgeschiedenis van den heiligen FRANCISCUS VAN BORGIA*, *Pont-à-Mousson*, in 12.mo — 5.º *Leven van den heiligen JOZEF*, regulier kanonik der orde van *Premonstrateit*, *ibid*, 1632, in 12.mo — 6.º *De afschuw van de zonde*, *ibid*, 1634, in 4.to en *Rouanen*, 1681, in 12.mo Pater ABRAM, mede een Jesuit, heeft in zijne *Geschiedenis der universiteit van Pont-à-Mousson*, Pater CACHET grootelijks geprezen.

CACUS, zoon van VULKANUS, ontroofde aan HERKULES een gedeelte zijner kudden, dat hij, om niet ontdekt te worden, achterwaarts in zijn hol sleepte. De woedende held liep naar de spelonk van dien roover, en wurgde hem. De inwoners der naburige plaatsen, van de geweldenaarjen van CACUS bevrijd, rigtten, ter eere van hunnen bevrijder, eenen tempel op. De beschrijving der gevangenneming van CACUS door HERKULES, in het acht-

ste boek van den *Aeneis*, is eene der schoone plaatsen van VIRGILIUS.

CADAHALSO (don JOZEF), een Spaansch kolonel, te *Segovia* in 1742 geboren, ging zeer jong onder dienst, en beoefende te midden van het legerveld met roem de letteren. Zijn treurspel *IRENE*, dat in 1771 in het licht verscheen, begon zijnen roem, die vervolgens bevestigd werd door zijn werk *Los eruditos à la violeta*, waarin hij die oppervlakkige geleerden, en valsche letterkundigen, welke den smaak der natie bederven, in een belagchelijk licht stelt. Hij schreef zijne *Cartas marruecas* of *Brieven van eenen Moor uit Marokko*, om zekere gebruiken van zijn land te hekelen, welke hij niet goedkeurde. Heimelijk met eene tooneelspeelster gehuwd, die hem minder zijne toegene- genheid onwaardig had geschenen, dan die vrouwen zulks gewoonlijk zijn, verloor hij dezelve weldra, en vervaardigde om zijne droefheid bekoorlijk te maken, zijne *Noches tristes*. In navolging van Young, ging hij elken nacht op het graf zijner echtgenoot, voedsel voor zijne zangnimf en voor zijne droefgeestigheid zoeken. In 1782 werd hij door het losbarsten eener bom, bij het beleg van *Gibraltar*,

gedood.

CADALOUS CADALUS of CAD-
DELIUS, Bisschop van *Par-*
ma, hield eene bijzit, en
verkochte de geestelijke amb-
ten. Door de factie van HEN-
DRIK IV., werd hij in 1061,
tegen ALEXANDER II. tot Paus
verkoren, en nam den naam
aan van HONORIUS II. Daar
hij zijne verheffing door de
wapenen had willen handha-
ven, doch daarin niet had
kunnen slagen, zoo werd hij
in 1062 door al de Bisschop-
pen van *Duitschland* en *I-*
talië veroordeeld, en door
het Concilie van *Mantua* in
1064 afgezet.

CADA MOSTO (ALOYSIUS
DA), een beroemde Italiaan-
sche zeevaarder, in 1432
te *Venetie* geboren, maakte
zich bekend bij den infant
dom HENDRIK van *Portugal*.
Die prins, even als zijn
vader, koning JOANNES, door
den ontdekkingsgeest be-
zield, wilde CADA MOSTO,
aan zich verbinden. Hij
zond hem den Consul der Ve-
netiaansche republiek PA-
TRICIUS CONTI genoemd, om
hem met den voordeeligen
handel van het eiland *Ma-*
dera, in 1430 veroverd, be-
kend te maken. CADA MOS-
TO door de hoop op winst
aangemoedigd, trad met dom
HENDRIK in onderhandeling,
die hem een karveel deed
uitrusten, waarvan VINCENTI-
TIUS DIAZ, geboortig van

Lagos, de aanvoerder was.
Dezelve ging den 22 Maart
1455 onder zeil, en na te
Madera geankerd te hebben
erkenden zij de *Kanarische*
eilanden de *Witte Kaap* de
Senegal, de *Groene Kaap*,
en de mond der rivier *Gam-*
bra. Op eene tweede reis,
welke hij in het volgende jaar,
met eenen Genuees ANTONI-
ETTO Aso genaamd, ondernam,
zetten zij hunne ontdekkin-
gen voort tot aan de rivier
Sint Dominico, aan welke
zij dien naam gaven, en
van waar zij naar *Portugal*
terugkeerden. Hij vertoef-
de langen tijd te *Lagos*, door
zijne beleefdheden, de koop-
lieden en zeevaarders uit-
lokkende. In 1464 in zijn
vaderland teruggekeerd, gaf
hij het verhaal zijner reizen
in het licht, dit verhaal,
het oudste van die, der
nieuwere zeereizen, kan tot
een wezenlijk voorbeeld die-
nen; hetzelfde zou er niets
bij verliezen, wanneer het
bij dat der bekwaamste zee-
vaarders van onzen tijd werd
vergeleken; er heerscht ee-
ne bewonderenswaardige or-
de in hetzelfde; de bijzon-
derheden van hetzelfde zijn
uitlokkende; de beschrij-
vingen duidelijk en naauw-
keurig; men erkent alom-
den verlichten waarnemer.
Onder de zaken, welke hij
heeft hooren zeggen, kom-
men er wel is waar voor,
diemen bezwaarlijk kan ge-
looven, maar hij heeft ten

minste de goede trouw zulks zelf te bekennen. De reizen van CADA MOSTO zijn onder dezen titel in het licht verschenen. *Prima navigazione per l'Oceano alle terre de'negri della Bassa Ethiopia* di LUIGI CADA MOSTO, Vicenza, in 4.to. Deze reizen zijn in het Latijn vertaald in het *Novus orbis* van GRINEUS, waarin men door eene zonderlinge misvatting CADA MOSTO in 1504 in plaats van in 1454 uit Venetië doet vertrekken.

CADENET, een provençale troubadour der dertiende eeuw, werd op het kasteel van Cadenet, aan de Durançe, in het Graafschap Forcalquier geboren. Het vaderlijke kasteel door burgeroorlogen verwoest zijnde, dwaalde CADENET, arm en onbekend, langen tijd, te voet rond, totdat RAYMUNDUS broeder van den bisschop van Nizza, hem uitrustte en in crediet bragt. De troubadour werd verliefd, op eene jonge nieuweling van een klooster te Aix, maar daar het hem niet kon gelukken gehoor bij dezelve te erlangen, zoo ging hij te Saint-Gilles tempelier worden, en werd in *Palestina*, tegen de Sarracenen vechtende, in 1280 gedood. Men heeft van hem eene Verhandeling tegen de *Galiudours* in 24 gezangen, waarin hij den wijn en de

liefde viert, en aan de vrijheeren hunne strooperijen verwijt, die al te algemeen waren geworden. » Eertijds, zegt hij, onderscheidden de kleederpracht, de geschenken, de beleefde ontvangsten, en andere dergelijke hoedanigheden, de minnaars; thans onderscheidt men zich enkel, door de ossen en de ossendrijvers te plunderen, en nog schijnt het niet, dat men daarom beter gekleed is. » Men vindt in de koninklijke Bibliotheek van Frankrijk, negen opstellen van CADENET.

CADENET (ANTOINETTE), eene dame uit Lambesc, maakzich in de dertiende eeuw beroemd door hare liederen, en door hare betrekkingen met de voornaamste Troubadours van haren tijd.

CADET DE GASSICOURT (LODEWIJK CLAUDIUS), een artsnijbereider, den 24 Julij 1731, te Parijs geboren, was de zoon van een geacht heelmeester, die twee werken over de scheurbuik heeft in het licht gegeven, en de neef van VALLOT, geneesheer van LODEWIJK XIV. In den ouderdom van 22 jaren werd hij Apotheker-Majoor van het gesticht der *Invaliden*, en kort daarna eerste Artsnijbereider der Fransche legers in *Duitschland* en in *Portugal*. Zijne uit-

gebreide scheikundige kennisen, openden hem in 1766 de deur tot de Fransche akademie. Hij spoorde de vervalschingen na, welke aan de wijnen, de azijnen en den tabak waren toegebracht; het gelukte hem dezelve te ontdekken en er in te voorzien. Deze werkzaamheden bragten voor hem de behoeming te weeg van koninklijk Commissaris voor de scheikunde, bij de fabriek van *Sèvres*. Zijne weldadigheid maakte hem genaakbaar voor al de behoeftigen. Een proces tegen eenen kwakzalver gewonnen hebbende, van wien hij bewezen had, dat deszelfs zamenstellingen gevaarlijk waren, droeg hij, om zijne partij niet tot den bedelzak te brengen, de kosten van hetzelfde. Hij verspreidde veel luister over het beroep van kruidmenger, dat hij op het einde zijner dagen met veel ijver waarnam; zijne apotheek werd als de eerste van *Frankrijk* beschouwd. Deze scheikundige heeft een groot aantal werken geschreven en vooral *Verhandelingen*, waarvan er drie en twintig in het *Journal de physique* en andere geleerde Verzamelingen voorkomen. Nog heeft men van hem: 1.° *Analyse des eaux minérales de Passy (Ontleding der minerale wateren van Passy)*, 1735, in 8.° — 2.° *Réponse à plusieurs observations de*

BEAUMÉ sur l'éther vitriolique (Antwoord op onderscheidene aanmerkingen van BEAUMÉ over de koperroodige ether), 1775, in 4.° — 3.° *Expériences sur le diamant (Proefnemingen op den diamant)*. In de Encyclopédie heeft hij de artikels *Bile (gal)* en *Borax* geleverd. CADET DE GASSICOURT, is aan het snijden van den steen, den 17 October 1799 overleden. Men kan bijzonderheden over zijn leven en zijne werken vinden, in de *Notice sur la vie et les ouvrages de L. C. CADET*, (*Aanteekeningen over het leven en de werken van L. C. CADET*), Parijs, 1800, in 8.° door E. SALVERTE, en in een dergelijk werk van BOULLAY.

CADET DE GASSICOURT (KAROL LODEWIJK), zoon van den voorgaande, te *Parijs* in 1769 geboren was eerst advokaat, doch liet na het overlijden van zijnen vader, dit beroep varen, omdat van artsijnmenger te omhelzen: met even veel roem beoefende hij de wetenschappen, de letterkunde, de wijsbegeerte, en speelde eene eervolle rol in de Fransche omwenteling. Als lid van een groot aantal geleerde en letterkundige akademiën en maatschappijën heeft men hem de oprigting van den gezondheidsraad voor de stad *Parijs* te danken, en hij

heeft veel toegebracht tot de stichting van het *lyceum*, thans koninklijk *Atheneum*. Hij heeft een groot aantal verschillende werken in het licht gegeven, de voornaamste zijn: 1.º *Het graf van JACOBUS MOLAI*, of *Geheime geschiedenis der tempe-lieren, vrijmetselaars, enz.* — 2.º *Scheikundig Woor-denboek*, 4 dl.ⁿ, in 8.vo; verschillende uitgaven, der *Huis-apotheek*, van zijnen vader, in 8.vo — 3.º *Reis door Oostenrijk, Moravië en Beijeren*, in 8.vo CADET DE GASSICOURT is evenzeer de uitgever van verscheide- ne staat- en oordeelkundige *brochures*, *tooneelstukjes*, waarvan men de lijst kan zien in de *Annuaire nécro- logique* van den Heer MA- HUL. De tijdschriften der natuurlijke wetenschappen bevatten verscheidene zijner *Verhandelingen*, die bijna alle zeer belangrijk zijn. Hij overleed te *Parijs* den 21 November 1821, twee zonen nalatende, waarvan de oud- ste, even als zijn vader, een geneesheer en artseni- bereider, ook de erfgenaam zijner talenten en hoedanig- heden is; en de tweede ad- vokaat aan het koninklijke hof, heeft den roem van eenen bekwamen hellenist.

CADET-DE-VAUX (ANTO- NIUS ALEXIS) een landbouw- kundige, lid der koninklij-

ke maatschappij van land- bouwkunde, der koninklijke Akademie van geneeskunde, van die der natuurlijke zeld- zaamheden, en corresponde- rend lid van een groot aan- tal geleerde maatschappijën, werd te *Parijs* in 1743 ge- boren, en overleed in Junij 1828, te *Franconville*, bij *Montmorency*, verwaarts hij zich begeven had. Hij had in den beginne te *Parijs* eenen Apothekars'-winkel, welken hij verkocht, om zich geheel en al aan de beoefe- ning der landbouwkunde toe te wijden. Hij was de broe- der van LODEWIJK CLAUDIUS CADET DE GASSICOURT (bo- ven vermeld), en stond in betrekking met DUHAMEL, TILLET en PARMENTIER, in wier werkzaamheden hij deel- de. Hij was de eerste be- werker van het *Journal de Paris*, waarvan hij gezamen- lijk met SUARD en CORAN- CEZ het privilegie verkreeg. Ook gaf hij aanleiding tot heilzame verbeteringen, in de policie van den openba- ren gezondheidsdienst, liet het begraven op het kerkhof, *des Innocens* genaamd, op- houden, en had met PAR- MENTIER deel aan de oprig- ting eener school voor de bakkerskunst. Eindelijk ont- wierp hij het plan tot land- bouwkundige vergaderingen, en zat met BROUSSONNET in die vereenigingen voor, waar- van de gevolgen van het

grootste belang voor de landbouwkunde waren. De diens-ten, welke hij bewees, en van welke de lijst zijner schriften alleen kan getuigen, deden hem in 1791 en 1792 tot president van het Dept. *Seine en Oise* verkiezen. CADET DE VAUX bezat uitstekende kundigheden in het vak van scheikunde. Het eerste werk, hetwelk hij in het licht gaf, was eene Vertaling uit het Latijn (in het Fransch) van de *Scheikundige Instellingen* van SPIELMANN met aanteekeningen verrijkt, 1770, 2 dln in 8vo. Hij werkte mede aan *Cours complet d'agriculture pratique (Volledige verhandeling der beoefenende landbouwkunde)*, 6 dln in 8vo; en was een der voornaamste bezorgers der *Bibliothèque des propriétaires ruraux (Bibliotheek der landeigenaars)*, in 8vo. in 1803 begonnen, en waarin hij het grootste gedeelte zijner verhandelingen heeft geplaatst. In het tijdschrift *la France littéraire* door QUÉRARD 2e deel, vindt men de volledige lijst zijner werken.

CADHOGAN of CADOGAN (de Graaf WILLIAM), een Engelsch veldheer, onder de regering der koningin ANNA, verbond zich bestendiglijk aan den persoon en de fortuin van den Hertog van MARLBOROUGH. Tijdens den Vlaamschen oorlog zag de

Hertog, die gedurende het beleg van *Menen* gekwetst was, en op het punt stond van in handen der Franschen te vallen, zich eenklaps door den Graaf van CADHOGAN redden, die hem op zijn paard hielp, en zelf gevangen werd genomen, op den oogenblik, waarop hij uit de handen der vijanden werd bevrijd. Door zulk eene trouw getroffen, liet MARLBOROUGH aan den Hertog van VENDÔME voorstellen, om zijnen bevrijder, tegen eenen gevangene te zijner keuze uittewisselen; oogenblikkelijk werd CADHOGAN op zijn woord teruggezonden. De invloed van den Hertog aan het hof van *Londen* verminderd zijnde, trok men in 1711, ook den last van CADHOGAN, bij de staten-generaal der *Verëenigde Provinciën* in, en, even als of de fortuin er vermaak in had geschept, om hen gezamenlijk te verheffen en te vernederen, zoo ontnam men, zoodra de ongenade van den Hertog volkomen was, aan CADHOGAN, den post van onder-bevelhebber, der stad en des torens van *Londen*. Gedurende hunne ongenade reisden zij gezamenlijk door de *Nederlanden*. Bij zijne terugkomst stelde CADHOGAN pogingen in het werk, om zich tot afgevaardigde bij het parlement te doen benoemen, ten einde er de partij der *wighs* te vormen; het geluk-

te hem, om zich door het vlek *Woodstock* te doen verkiesen; maar onder voorwendsel van gebrek aan eenige formaliteit, werd zijne benoeming als nietig verklaard. Nadat *GEORGE I.*, den troon beklommen had, verscheen *MARLBOROUGH* weder op het tooneel, *CADHOGAN* volgde hem, werd tot kolonel van een der regimenten van de garde benoemd, en vervolgens als gevolmagtigd minister, naar *Holland* gezonden; vandaar begaf hij zich met denzelfden titel naar de Conferentiën van *Antwerpen*; zond in 1715 eene memorie aan de staten-generaal, ten einde dezelve te bewegen om zich tegen den doortogt van den gewaanden *JACOBUS III.* te verzetten, die eene landing in *Schotland* wilde gaan doen. Hij kwam in het volgende jaar aan het hoofd van zes duizend man Hollandsche hulptroepen te *Londen*, en werd bij het parlement beschuldigd, eene som van 10,000 ponden sterlings teruggehouden te hebben. De beschuldiging werd verworpen, en in 1717 keerde *CADHOGAN* naar *Holland* terug, alwaar hij op eene zeer bekwame wijze tusschen die *Mogendheid*, *Frankrijk* en *Engeland* een verbond tot stand bragt. In 1718 hield hij in den naam van den koning zijnen meester, eene redevoering voor de algemeene

ne staten der *Verëenigde Provinciën*; in 1722 werd hij, in plaats van zijnen vriend den Hertog van *MARLBOROUGH*, tot groot-meester der Artillerie, en kolonel van het 1^e Regiment der Gardien benoemd, en overleed te *Londen* den 26 Julij 1726, eene aanmerkelijke fortuin en twee dochters nalatende, waarvan de oudste met den Hertog van *RICHEMOND* gehuwd was.

CADMUS, koning van *Thebe*, kwam ter zee van de Phenicische kusten, maakte zich van het land meester, later onder den naam van *Beotië* bekend, en bouwde er de stad *Thebe*. Men zegt, dat hij de Grieken met het gebruik van het Alphabet bekend maakte. De dichters hebben de geschiedenis van *CADMUS* met fabelen doormengd, die zelve welligt niet meer dan eene fabel is. Hij ging, volgens hen, met de hulp van *MINERVA* eenen draak bestrijden, die zijne makkers verslonden had. De held doodde het gedrogt, en zaaide, de tanden van hetzelfde, waaruit eensklaps gewapende mannen voortkwamen, die zich haastten, om elkander te vermoorden. Er bleven er slechts vijf over, die *CADMUS* hielpen de stad *Thebe* bouwen. Zijne onderdanen verdreven hem uit zijne staten, en noodzaakten hem de vlugt naar *Illyrië*.

te nemen.

CADMUS VAN MILETE, de eerste der Grieken, die de geschiedenis in onrijm heeft geschreven. Hij bloeide ten tijde van HALYATTES, koning van *Lydië*.

CADOGAN. — Zie **CADHOGAN**.

CADONICI (JOANNES), te *Venetie*, in 1705 geboren, omhelsde den geestelijken staat, beoefende met veel ijver de godgeleerdheid, en werd tot kanonik van *Crémona* benoemd. Hij bezat eene groote geleerdheid, maar liet zich al te zeer door zonderinge denkbeelden medeslepen, die tegen eenen godgeleerde altijd een vooroordeel zijn; men zou hem zelfs kunnen verwijten zich nu en dan van de ware regtzinnigheid verwijderd te hebben. In zijn werk, hetwelk ten titel voert *Verdediging van den heiligen AUGUSTINUS*, op de beschuldiging van *Millenarismus*, beweert hij dat de Heiligen van het Oude Testament de aanschouwende gelukzaligheid hebben genoten; een gevoelen, strijdig met de overleveringen en het algemeene geloof der kerk, welke altijd geleerd heeft, dat de regtvaardigen, welke de komst van den *MESSIAS* vooraf waren gegaan, niet dan met J. C. zelve in den Hemel waren

gekomen. De geringe eerbied, welken hij voor al de Kerkvaders (met uitzondering van de *H. AUGUSTINUS*), en voor den stoel van *Rome*, waarmede hij altijd in tegenspraak is, aan den dag legt, moet hem zeer verdacht maken. Men heeft van hem: 1.° eene *Verklaring* van deze uitdrukking van den *H. AUGUSTINUS*: » De kerk van J. C. zal onder de wereldsche vorsten in slavernij zijn.» *Pavia*, 1784, in 8vo, voorafgegaan door eene belangrijke voorrede van den uitgever, den Heer *ZOLA*. In dit werk tracht de schrijver te bewijzen, dat indien de vorsten, in geestelijke zaken aan de kerk onderworpen zijn, de geloovigen op hunne beurt, zulks ook in het tijdelijke aan de vorsten moeten wezen; hij zegt, dat men zelfs voor de vorsten moet bidden, die vervolgers zijn; alle zaken, waaraan niemand zal twijfelen, doch waaraan **CADONICI** een belang hecht, dat niet dan al te zeer aantoonde, door welken geest hij bezielde werd. — 2.° Drie *Zamen-spraken* in het Italiaansch, om de *Verdediging van den H. AUGUSTINUS* te regtvaardigen tegen *Pater LIBERALUS FASSONI*, tot de Christelijke broeders behoorende, die de zelve had aangerand in eene verhandeling over de gelukzaligheid der Heiligen van het Oude-Testament, vóór

J. C. — 3.º *Gevoelen van den heiligen AUGUSTINUS enz.* 1763. In dit werk geeft CADONICI nieuwe redenen ter bekrachtiging van zijn gevoelen, en gaf door zijne hardnekkigheid aanleiding tot het werk van Pater MAMACHI, een dominikaner, ten titel voerende: *De animabus iustorum in sinu ABRAHÆ ante CHRISTI mortem, expertibus beatæ visionis Dei, libri duo*, Rome 1766, 2 dl.ⁿ in 4.to Deze godgeleerde overleed den 27 Februarij, 1786.

CADRY (JOANNES BAPTISTA), wiens ware naam was DARCY, oud kanonik, *theologaal* der kerk van *Laon*, was de vertrouweling, de vriend en de Godgeleerde van den Heer CAYLUS, Bisschop van *Auxerre*. Hij was in 1680 te *Tretz*, in *Provence* geboren, en overleed te *Savigny* bij *Parijs*, den 25 November 1756. Men heeft van hem verscheidene schriften tegen de bulle *Unigenitus*, tegen welke hij zeer was ingenomen. De voornaamste zijn: 1.º de drie laatste deelen der *Geschiedenis der zedelijke aanmerkingen en van de bulle Unigenitus*, Amsterdam, 1723 — 1738, 4 dl.ⁿ in 4.to; het eerste is van LOUAIL. Een werk, dat enkel door de aanhangers der Janseniste sekte wordt gelezen. — 2.º *Geschiedenis der veroordee-*

ling van den Heer SOANEN Bisschop van Senez, 1728, in 4.to: een werk in denzelfden geest geschreven. — 3.º *Godgeleerde en zedekundige aanmerkingen op de beide geschiedenissen van Pater BERRUYER*, 3 dl.ⁿ in 12.mo, 1755 en 1756.

CÆCILIA (*Heilige*), van Romeinschen oorsprong en uit eene adellijke familie gesproten, werd in de grondbeginselen van den Christelijken godsdienst opgevoed, van welken zij de pligten met de meeste trouw vervulde. In hare jeugd de gelofte gedaan hebbende van haar geheele leven maagd te blijven, zag zij zich door hare ouders genoodzaakt, om in den echt te treden. Men gaf haar eenen jongen Heer, VALERIANUS genaamd, tot echtgenoot, welken zij voor J. C. wist te winnen, door hem de afgoderij te doen afzweren; zij bekeerde ook TIBURTUS haren schoonbroeder en eenen officier MAXIMUS genaamd. Alle drie werden zij aangehouden als Christenen en ten dood veroordeeld. De heilige CÆCILIA behaalde de martelaarskroon eenige dagen later. De akten dezer Heilige, welke weinig gezag hebben, stellen haren dood in 230 onder ALEXANDER SEVERUS. Men weet, dat, hoewel deze keizer den Christenen gunstig was, zulks echter

niet belette, dat er een groot aantal onder zijne regering het leven verloren, hetzij in volksoproeren, hetzij door de bijzondere wreedheid der overheden. Anderen stellen haren marteldood onder **MARCUS AURELIUS**, tusschen de jaren 176 en 180. De Latijnsche kerk vereert haar sedert de vijfde eeuw. De toonkunstenaars hebben deze Heilige tot patrones verkozen, wijl men door hare levensherigten weet, dat zij bij het zingen van den lof des Heeren, dikwerf de instrumentale muziek met de vokale vereenigde. Zeker is het, dat men de toonkunst tot den goddelijken dienst kan doen dienen: de Psalmen en Lofzangen, in de gewijde boeken verspreid, het gebruik der Joden, dat der Christenen gedoogen niet, om daaraan te twijfelen. De heilige **CHRYSOSTOMUS** beschrijft de goede uitwerkseelen, welke de gewijde toonkunst te weeg brengt, en bewijst, dat een stichtelijk psalmzingen zeer vermogend is, om in de ziel het vuur der goddelijke liefde te ontvonken. De heilige **AUGUSTINUS** zegt, dat zij in staat is, om godvruchtige aandoeeningen te verwekken, en het hart door de goddelijke liefde te verwarmen. Hij verhaalt, dat na zijne bekeering hij in de kerk niet kon hooren zingen, zonder tranen te storten, maar hij

merkt te gelijkertijd het gevaar op, dat er in gelegen is, om zich al te zeer aan het vermaak der welluidendheid overtegeven, en hij bekent al zuchtende, dat het hem gebeurd was, meer door de toonkunst, dan door hetgene wat gezongen werd, getroffen te zijn. Hoe veel te meer zou hij thans zuchten, nu de eenvoudige en treffende kerkmuziek, zoo dikwerf, tot groote ergernis der geloovigen, in eene dartele en tooneelachtige muziek wordt herschapen! **PATER DE BRALION** heeft in 1668 te *Parijs* in het licht gegeven: *het bewonderenswaardige graf van de heilige CÆCILIA in hare kerk te Rome.*

CÆCILIANUS, diaken van *Karthago*, werd in 311, na **MENSURIUS**, tot bisschop dier stad verheven. De bisschoppen van *Numidië*, niet tot deszelfs zalving beroepen zijnde, vereenigde zich ten getalle van 66, en gaven den stoel van *Karthago* aan **MAJORINUS**. Zij veroordeelden deszelfs mededinger zonder hem te hooren, en zonder hem van iets anders te beschuldigen, dan van door *Traditors*, dat is, door dezulke gezalfd te zijn, welke de gewijde boeken aan de vervolgers des Christendoms hadden overgeleverd. **DONATUS**, bisschop van *Caseno-ria*, verhief den standaard

der scheuring, en verscheidene Afrikaansche prelaten, volgden hem. Keizer KONSTANTIJN, liet te Rome eene kerkvergadering van negentien bisschoppen beleggen, ten einde dat geschil te vereffenen. CÆCILIANUS werd in al zijne regten gehandhaafd, en zijn beschuldiger DONATUS veroordeeld. Een Concilie van *Arles*, een jaar daarna, in 314 verzameld, bevestigde het besluit van dat van Rome. CÆCILIANUS door de bisschoppen ontslagen, en door den keizer ondersteund, bleef in het bezit van het bisdom van *Karthago*. Hij overleed in 347, en zijn dood doofde de scheuring niet uit; nog gedurende twee eeuwen werd de Afrikaansche kerk er door verscheurd. HENDRIK VAN VALOIS en DUPIN hebben de geschiedenis der Donatisten geschreven, de eene aan het einde van zijnen EUSEBIUS, de andere in zijne nieuwe uitgave van OPTATUS.

CÆCILIUS (*Heilige*), oorspronkelijk uit *Afrika*, werd in het jaar 211, in de duisternis des Heidendoms geboren. Hij was een wereldsgezinde, in het stuk van zedeleer niet zeer angstvallig, en bij gevolg weinig geschikt, om aaneengeschaalde redeneringen te begripen, in staat, om hem uit de dwaling te trekken, en hem de waarheid te doen

kennen. Hij bezat geest en begaafdheden; maar hij was zijn eigen afgod, en streefde enkel naar de vermaken en toejuichingen; tot dusverre was zijne voornaamste godsdienst geweest, zich zelven te dienen. Men zag hem bij het geschilvoeren, nu elke Godheid en Voorzienigheid verwerpen, dan deze beide punten weder aannemen, en kort daarna weder op eene bijgelovige wijze al de Goden verdedigen toenmaals in de wereld aanbeden. Zijne wijsbegeerte diende niet weinig, om zijner trotschheid, vermetelheid en verwaandheid voedsel te verschaffen. Ondanks deze hardheid des karakters, werd CÆCILIUS echter, met de hulp der genade, een beroemde bekeerling en een ijverige Christen. Deze gelukkige verandering had hij te danken, aan de opwekkingen en gebeden van OCTAVIUS en MINUTIUS FELIX, zijne vrienden, die vroeger, zoo als hij, afgoddienaars, hunne oogen voor het licht des Evangelies geopend hadden. De zegepraal, welke zij op hem behaalden, was de vrucht eener conferentie, welke zij alle drie gezamenlijk hielden. CÆCILIUS, als ondanks zich zelven, voor de kracht der redeneringen en den glans des lichts bezwijkende, riep uit: » Ik wensch u, ik wensch mij zelven geluk,

wij zijn alle drie zegevierend; OCTAVIUS overwint mij, en ik overwin de dwaling. Maar de overwinning en de winst zijn voornamelijk aan mijne zijde, wijl ik door mijne nederlaag de kroon der waarheid vind." MINUTIUS heeft ons het kort verslag dezer conferentie nagelaten, in eene zamenspraak aan welke hij den titel gaf van *Octavius*, ter eere van zijnen vriend, welke dezen naam droeg, en die reeds dood was, toen hij dit geschrift zamenstelde. De kardinaal ORSI heeft er in zijne kerkelijke Geschiedenis II Dl. 5 B. blz. 455, eene uitmuntende ontleding van geleverd. BARONIUS en verscheidene andere Geschiedschrijvers twifelen er niet aan of deze Heilige is CÆCILIUS, een priester, die later den Heiligen CYPRIANUS bekeerde. PONTIUS zegt, dat CÆCILIUS een regtvaardig en door zijnen ouderdom, eerbiedwaardig man was, welke eenwiglijk in de gedachtenis der menschen verdiende te leven. Hij voegt er bij, dat de heilige CYPRIANUS hem altijd als zijnen vader vereerde, en voor hem de levendigste gevoelens van eerbied en erkentenis koesterde.

CÆCILIUS. — Zie METELLUS.

CÆCILIUS STATIUS, een

boertend dichter, vrijgelatene en tijdgenoot van ENNIUS. Men vindt eenige zijner fragmenten in het *Corpus poëtarum*, Londen 1714 2 dl.ⁿ in fol.

CÆCULUS, de zoon van VULKANUS. Zijne moeder bij de smederij van dien God gezeten zijnde, werd door eene vonk getroffen, die haar na verloop van negen maanden een kind ter wereld deed brengen, aan hetwelke zij, wijl het zeer kleine oogen had, den naam van CÆCULUS gaf. Toen deze zoon in jaren was gevorderd, leefde hij onkel van diefstal en struikrooverijen. Hij bouwde de stad *Preneste*. Openbare spelen gegeven hebbende, spoorde hij de burgers aan om eene stad te gaan bouwen. Maar, wijl zij hem niet voor eenen zoon van VULKANUS hielden, hen daartoe niet kunnende bewegen, zoo riep hij zijnen vader aan en de vergadering werd oogenblikkelijk met vlammen omringd. Dit wonder joeg hun zulk eenen schrik aan, dat men hem beloofde, alles te zullen doen, wat hij zou begeeren.

CÆLIUS AURELIANUS (LUCIUS), oud geneesheer van *Siga* in *Numidië*, leefde ten tijde van GALENUS. Hij heeft een werk nagelaten, hetwelk ten titel voert: *De celeribus et tardis passioni-*

bus, dat van men pas geoordeeld heeft te *Amsterdam* in 1722, in 4.to te herdrukken. Het bevond zich reeds in de verzameling der oude geneesheeren.

CÆNEUS, een krijgsman, die onder den naam van **CÆNIS** een meisje geweest zijnde, van **NEPTUNUS** het voorrecht verkregen had van in eenen onkwetsbaren man veranderd te worden.

CAERS (**PETRUS JOZEF**), werd den 13 April 1801, te *Geel*, in de provincie *Antwerpen*, geboren. Zijne neiging trok hem tot het priesterschap, en het Seminarie van *Mechelen* was het gesticht waar hij zich tot de deugden en de kundigheden van zijnen staat vormde; hij werd vervolgens tot Hoogleraar der *Syntaxis* bij het aartsbisschoppelijk Collegie benoemd, en ging voort zich aldaar met de groote schrijvers der oudheid bekend te maken. De nieuwe Hoogleraar predikte door zijn voorbeeld, en terwijl hij niet ophield zich zelve te heiligen, stichtte hij al degene, die hem omringden. Weinig moeite kostte het hem, om de achting zijner ambtgenooten en de liefde zijner kweekelingen te verwerven. In 1824 werd **CAERS** tot priester gezalfd, maar toen in het volgende

jaar noodlottige verordeningen kweekelingen verstrooiden, wier opvoeding in de schaduw der altaren geschiedde, zag hij zich verplicht, om van het onderwijs aftezien, waartoe hij de meeste neiging gevoelde, en werd in 1827 als Kapellaan naar *Meer* gezonden. Naauwelijks was hij aldaar in den wijngaard des Heeren werkzaam, of eene ziekte maaide hem, den 28 November 1828, na vol vertrouwen en met eene hemelsche godsvrucht de laatste troostmiddelen der Kerk ontvangen te hebben, in de lente zijns levens weg. Hij liet den roem na van een geleerd Priester, en vooral van een Priester, doordrongen met den geest van zijnen heiligen staat, en met eene onwrikbare getrouwheid aan de goede grondbeginselen verbonden. Een gelukkig geheugen, vereenigd met eene ongedwongene voordragt, deed hem als prediker den grootsten lof verwerven. Met eenen buitengewonen roem had hij de Grieksche en Latijnsche letterkunde en de wiskunde beoefend. Door eene bestendige studie, die zelfs zijne gezondheid ondermijnde, onderhield en vermeerderde hij de uitgebreide kundigheden, welke hij in de godgeleerde wetenschappen verkregen had. Als bewijs daarvan, zou men den eersten rang

kunnen aanvoeren, welken hij in de algemeene medestreving, den 10 September 1828 te *Mechelen* gehouden, behaalde, alwaar het getal der mededingers 260 bedroeg. Ook had hij zich op de Hoogduitsche taal toegelegd, en had het plan gevormd, om met een' zijner oude ambtgenooten eene vertaling (in het Fransch) te leveren van het werk van den geleerden doctor A. J. BINTERIM, over de Kerkelijke Oudheden, waarvan thans (November 1830) de twaalf eerste boekdeelen, onder dezen titel: *Die vorzüglichsten Denkwürdigkeiten der Christ-Katholischen Kirche, aus den ersten, mittlern und letzten Zeiten*, enz. reeds zijn in het licht verschenen. In 1827 gaf CAERS, naamloos onder de spreuk van *Parce Sepulchro*, het volgende stukje in het licht: *Over het schenden der kerkhoven of openbaere begraeftplaatsen, zoo als hier over geschreven heeft den graef DE ROBIANO DE BORSBEEK*; dit door eenen krachtigen stijl, en trotsche denkbeelden aanbevelenswaardige stukje, verraadde reeds, dat hij eenmaal niet alleen door zijne deugden, maar ook door zijne schriften, der Priesterschap tot eer zoude hebben verstrekt.

CÆSAR (CAIUS JULIUS), te Rome in het jaar 100 vóór J. C. uit eene zeer beroem-

de familie geboren, baande zich door de dubbele begaafdheid der welsprekendheid en der wapenen den weg tot de eerste waardigheden. De tiran SYLLA, die in hem verscheidene MARIUSSEN zag, wilde hem doen ombrengen; maar door den aandrang zijner vrienden overwonnen, liet hij hem het leven, hun zeggende: *Dat degene, wiens belangen hun zoo dierbaar waren, éénmaal de republiek zoude te gronde helpen.* — Azië was het eerste toneel zijner dapperheid. Hij onderscheidde zich onder den Prætor THIERNUS, die hem tot NICOMEDES, koning van Bithynië zond, met wien hij zich, zegt men, onteerde. Te Rome teruggekeerd, legde hij zijne welsprekendheid tegen DOLABELLA aan den dag, die van landdieverij werd beschuldigd. Zijn naam zich langzamerhand verspreidende, werd hij tot de posten van krijgstribuun, schatmeester, bouwmeester, opperpriester, pretor en landvoogd van Spanje verheven. Toen hij te Cadix aankwam, en aldaar het standbeeld van ALEXANDER zag, zeide hij onder het storfen van tranen: » In den ouderdom, dien ik nu bereikt heb, had hij de wereld overwonnen, en ik heb nog niets belangrijks gedaan." Deze zucht naar den roem, vereenigd met groote talenten, door de fortuin ondersteund, bragt hem lang-

zamerhand tot de keizerlijke waardigheid. Men had hem hooren zeggen, » dat hij liever de eerste in een gehucht dan de tweede in Rome wilde zijn." In Rome teruggekomen, vragde hij den zegetogt en het consulaat. In het jaar 59 vóór J. C. werd hij met MARCUS CALPURNIUS BIBULUS tot consul benoemd, welken laatsten hij weldra noodzaakte dezen post te verlaten. Bij eede verbond hij zich met POMPEJUS en CRASSUS, en vormde hetgene men noemt het eerste driemanschap. CATO, die dezen slag aan den staat zag toebrengen en denzelven niet kon afweeren, riep uit: *Wij hebben meesters! het is met de republiek gedaan.* CÆSAR plukte de eerste vruchten dezer vereeniging. Alles, tot zelfs CATO, bukte zich voor zijn geweld, en zijne list. Hij verschaftte zich de vriendschap der ridders, door hun een gedeelte der belastingen toetestaan, en die der vreemdelingen, door hen tot bondgenooten en vrienden van het Romeinsche volk te doen verklaren. CICERO en CATO, de grootste verdedigers der vrijheid, verwijderde hij van Rome, en verzekerde zich van de consuls voor het volgende jaar. Door zijnen invloed verkreeg hij het bestuur van Gallie. Hij vertrekt, in zijnen geest, de uitgebreidste plannen ont-

werpende. Zijn oogmerk was, om in die gewesten, al de Rome nog vijandige natiën te onderwerpen, zijn zegepralend leger tegen de republiek te doen optrekken, en gewapenderhand tot de opperste magt te geraken. Zijne eerste heldendaden waren tegen de Helvetiërs. Hij onderwierp dezelve en wendde zijne wapenen tegen de Germanen en Belgen. Na hun leger verslagen te hebben, tastte hij de Nerviërs aan, versloeg dezelve, en onderwierp bijna al de Gallische volksstammen. Zijne overwinningen en zegepralen bragten een nieuw driemanschap teweeg, tusschen CÆSAR, CRASSUS en POMPEJUS, welke beide laatste, zonder het te denken, de werktuigen der fortuin van hunnen ambtgenoot, en van hunnen eigen ondergang werden. Een der artikels van het verdrag was, het bestuur van CÆSAR, met den titel van landvoogd (*proconsul*) voor vijf nieuwe jaren te verlengen. Nieuwe zegepralen in Gallie, Germanie, de Nederlanden en Groot-Brittannië, overlaadden hem met roem, en gaven hem nieuwe hoop op Rome. POMPEJUS begon zich alstoeten van hem lostescheuren, en, van de tegenegenheid der Romeinen voor zijnen persoon gebruik makende, bewerkte hij een besluit tegen CÆSAR; ANTO-

NIUS, toenmaals volkstribuun, nam, na er zich tegen verzet te hebben, de vlugt. Met het enkele legioen, dat hij toenmaals in *Italië* had, begon CÆSAR den oorlog, onder het schijnbaar voorwendsel, de regten van het tribuunschap, in den persoon van ANTONIUS geschonden, te wreken. Heimelijk trok hij naar *Rimini* op, stak den *Rubicon* over. Eenen oogenblik hied de held stil aan de boorden dezer rivier, die tot grensscheiding aan zijn gewest verstrekte. Dezelve overtrekken met een leger, dat de Galliërs had onderworpen, de Germanen schrik aangejaagd, de Britten be-teugeld, dit was de standaard des oproers verheffen. Het lot der wereld werd tegen de eerezucht van CÆSAR eenen oogenblik in de weegschaal gelegd. De laatste sloeg door, en *Rimini*, *Pesaro*, *Ancona*, *Arezzo*, *Ossimo*, *Ascoli*, enz. zijn in zijne handen. Door zijne eerezuchtige ontwerpen met een wijs en gematigd gedrag te omslujeren, handhaafde hij dezelve. Hij zond onnoemelijke sommen naar *Rome*, om de overheden omtekoopen, hetwelk tot dezen kwinkslag aanleiding gaf: CÆSAR heeft Gallië veroverd met het staal der Romeinen, en Rome met het goud der Galliërs. Zijn leger was hem niet minder getrouw. Terwijl POMPEJUS naar *Epirië* overstak, en

Italië aan zijnen vijand overliet, gedroeg CÆSAR zich aldaar als een overwinnaar en meester. Hij vergeeft de bevelhebberschappen in zijnen naam, verschijnt te *Rome*, plundert de openbare schatkist, en vertrekt naar *Spanje*. Op zijnen doortogt belegert hij *Marseille*, laat de aanvoering daarvan aan TREBONIUS over, en gaat in *Spanje* PETREIUS, AFRAANIUS en VARRO, veldheeren van POMPEJUS, bestrijden. In *Rome* teruggekeerd, alwaar hij tot *Dictator* was benoemd, begunstigt hij de schuldenaars, roept de bannelingen terug, herstelt de kinderen der vogelvrijverklaarden in hunne regten, verbindt zich door zachtmoedigheid de vijanden, welke hij zich door zijn geweld had gemaakt, en verkreeg voor het volgende jaar het consulaat. Hij verlaat *Italië*, om in *Griekenland*, POMPEJUS te gaan bestrijden, maakt zich van al de steden van *Epirus* meester, onderscheidt zich in *Etolie*, in *Thessalie* en *Macedonië*, en bereikt eindelijk zijnen mededinger en zijnen vijand. Ziedaar dus eindelijk, zeide hij tot zijne soldaten, de zoo lang verwachte dag. Ons betaamt het nu te bewijzen, dat wij den roem waarlijk liefhebben. Het leger van POMPEJUS, werd in het jaar 48 vóór J. C. in den slag van *Pharsalie*, geheel verslagen. Eene

beuzeling besliste dezen beruchten veldslag, die, door de Romeinsche republiek aan CÆSAR te onderwerpen, hem meester maakte van de geheele wereld: het was namelijk de oplettendheid, die hij had, om zijnen soldaten aantebevelen, de ruiters van POMPEJUS, die den aanval moesten beginnen, regstreeks in het aangezicht te treffen. Deze jongelingen, die zeer op het behoud van een ongeschonden gelaat gesteld waren, kozen op eene schandelijke wijze het hazenpad. Zeven duizend ruiters namen de vlugt voor zes cohorten. POMPEJUS liet er 15,000 der zijnen op de plaats, terwijl CÆSAR er slechts 1200 verloor. De goedertierenheid van den overwinnaar, omtrent de overwonnenen, lokte eene zoo groote menigte soldaten onder zijne standaards, dat hij in staat was, om zijnen vijand te achtervolgen. Die groote man was reeds niet meer: in *Egypte*, alwaar hij eene schuilplaats was gaan zoeken, werd hij op eene onmenschelijke wijs vermoord. CÆSAR bewoende hem, en liet te zijner eer een prachtig gedenkteeken oprigten. Zijn moed, door eene verhevene kunst geleid, bereidde hem nieuwe overwinningen. Hij overwon PROLOMEUS, koning van *Egypte*, maakte zich meester van zijn rijk, en gaf hetzelfde

aan de beroemde CLEOPATRA, PHARNACES, koning van *Pontus*, viel weldra onder zijne slagen. Deze overwinning kostte hem weinig moeite. De oorlog werd in eenen dag begonnen en geëindigd. Hetwelk hij door deze drie woorden uitdrukte: *Veni, vidi, vici*. Hij stak vervolgens met zoo veel overhaasting weder naar *Italië* over, dat men even zoo verbaasd stond over zijne terugkomst, als over zijne snelle zegepraal. zijn verblijf te *Rome* was van geen langen duur; hij ging JUBA en SCIPIO in *Afrika*, en de zonen van POMPEJUS in *Spanje* overwinnen. Men zag hem weldra te *Rome*, vijf achtereenvolgende dagen zegevieren, over de Galliërs, *Egypte*, *Pontus*, *Afrika* en *Spanje*. Het blijvend dictatorschap werd hem toegekend. De senaat stond hem toe, zijn kaal hoofd met eenen lauwerkrans te versieren. Men nam zelfs in overweging, zegt men, om hem op al de Romeinsche Dames regten te geven, die de kuischheid doen sidderen. CÆSAR het hoogste punt van zijnen roem bereikt hebbende, wilde denzelfen nog vermeerderen, door tot nut en veraangenaming, de stad *Rome*, met nieuwe gebouwen te versieren, door aan den mond van den *Tiber*, eene tot de grootste schepen geschikte haven te doen graven, door

de Pontijnsche moerassen, die een gedeelte van *Latium* zoo ongezond maakten, te doen uitdroogen, en door de landengte van *Corinthe* te doen doorgraven, ten einde de *Egeïsche-Zee* met de *Jonische* te verbinden. Deze beide laatste ontwerpen bleven onvoltooid. Men heeft hem de verbetering van den almanak te danken, door *Sosigenes*, een' beroemden sterrekundige uit *Alexandrië* ondernomen, die echter verscheidene dwalingen liet bestaan, die ten tijde van *Augustus*, gedeeltelijk verbeterd werden. De senaat maakte zich gereed, zegt men, om hem den titel van koning, in de geheele uitgestrektheid des rijks, behalve in *Italië* optedragen, toen *Brutus* en *Cassius* hem te midden der vergaderde senatoren, in het jaar 43 vóór J. C. vermoordden (zie *Brutus*, *Calpurnia*, *Cassius*): » Dus sneefde, zegt een beroemde geschiedschrijver, degene, die, om aan zijne eerzucht te voldoen, de geheele wereld van het bloed zijner medeburgers had doen overvloeijen. Hij verwde het hof van den senaat met zijn eigen bloed, en betaalde met zijn leven, dat van een miljoen menschen, aan zijne dwaze eerzucht, om te regeren, opgeofferd. De dag, welken hij gekozen had, om door de hoedanigheid van koning, welke hij van den

senaat afperste, zijnen roem en zijne eerzucht ten top te voeren, juist die dag was de dag der wraak zijner overweldigende dwingelandij, en aller misdaden en snoodheden, welke hem als trappen gediend hadden, om tot denzelfen te geraken. Deze treurige dood kan tot les aan de eerzuchtigen verstreken, hij zou zelfs in staat zijn, om het vuur dezer eerzucht te matigen, indien deze hartstogt grenzen kon erkennen, en daar, waar het noodig is, stilstaan. Het is waar, dat, indien men om op den troon geplaatst te worden, enkel op de groote hoedanigheden en verhevene talenten moest letten, weinige personen van dien tijd er meer op verdienden gezeten te zijn dan *Cæsar*. Hij was geboren om te bevelen, om zijne heerschappij te doen beminnen, en zijne onderdanen gelukkig te maken. Zulke zeldzame en schitterende talenten, doen voor *Cæsar* een verkregen en op de regtvaardigheid gegrond recht verlangen. Men wenschte hem als een wettig koning te kunnen beschouwen, en eenen sluijer over zijne overweldiging te trekken; maar zulks is niet mogelijk. Kan een burger, die, van eenvoudig partikulier, zich door geweld en magt op den troon verheft, wel anders dan een tiran worden beschouwd, die door alle God-

delijke en menschelijke wetten veroordeeld wordt?" Eene hoedanigheid van CÆSAR, welke men altijd zeer geprezen en verheven heeft, was de zachtmoedigheid, waarmede hij zelfs de harten zijner vijanden wist te boeijen. Hij verneemt den dood van CATO en roept uit: *O CATO! ik benijd u den roem van uwen dood; want gij hebt mij dengenen benijd, van u het leven te redden.* Deze zachtmoedigheid nam echter veeleer haren oorsprong in zijne staatkunde, dan in zijn karakter: » Ik wil, zeide hij, indien het mogelijk is, al de geesten zoeken te winnen, ten einde langer de vruchten mijner overwinningen te smaken." Wanneer hij dit gezigtspunt verloor, was hij dikwerf wreed; want er ontbreekt veel aan, dat hij altijd zoo menschlievend zou zijn geweest, als zijne lofredenaars ons hem voorstellen. Den senaat der Carnuten en dien, welken CATO in *Utica* had opgerigt, liet hij met stokslagen dooden, en den moedigen VERGINGETORIX liet hij, na hem tot zijnen zegetogt te hebben doen dienen, insgelijks van het leven berooven. Daden, die het leedwezen, hetwelk hij bij den dood van POMPEJUS en CATO aan den dag legde, meer dan verdacht maken. Zijn naam is naast

en welligt boven dien van ALEXANDER. Indien hij er de hoedanigheden van bezat, was hij ook met eenige zijner ondeugden behebt; vooral met die onbegrensde eerzucht, steeds gereed, om alles te ondernemen, alles te winnen of alles te verliezen. Nog verder dan den Macedonischen vorst dreef hij de losbandigheid; men zeide van hem, dat hij de man van alle vrouwen, en de vrouw van alle mannen was. Te midden van het gedruisch der wapenen kweekte CÆSAR steeds de letteren aan. Indien hij zich geheel aan de welsprekendheid had toegewijd, zou CICERO eenen mededinger hebben gehad, die hem welligt zou geëvenaard hebben. Van de dichterlijke en prozaische werken, door CÆSAR geschreven, blijven ons enkel over eenige *Brieven*, en zijne *Commentariën op de Gallische en burgeroorlogen*: een werk, dat, hoewel bij wijze van memoriën geschreven, voor eene volledige geschiedenis kan doorgaan. De held verhaalt zijne zegepraalen, met dezelfde snelheid als hij dezelve behaald heeft. De lof, welken CICERO aan deze *Commentariën* toezwaaide, is niet overdreven. *Nudi sunt, recti et venusti, et omni orationis ornatu, tanquam veste, detracto; stultis scribendi mate-*

riam præbuit, sanos vero homines a scribendo deterruit. BAYLE en JUSTUS LIPSIUS, hebben dezelve al te gestreng beoordeeld. De laatste heeft dezelve als valscht voorgesteld; er komen werkelijk eenige plaatsen in voor, waarin men bijna zou moeten gelooven, dat het CÆSAR niet is, die verhaalt. Men verbeeldt zich dikwijls te ontdekken, dat het verhaal niet opregt is, en dat er verminkte daadzaken in voorkomen, die tegenstrijdigheden doen geboren worden, welke de lezer vruchteloos tracht overeentebrengen. Onder de uitgaven dezer Commentariën worden door de liefhebbers voornamelijk gezocht, de eerste van Rome, 1469, in fol.; die *cum notis Variorum*, Amsterdam, 1697, in 8.vo Leijden, 1713, in 8.vo; en 1737, 2 dl.ⁿ in 4.to; die van Londen, in fol.; 1712; die *ad usum Delphini*, in 4.to, 1678; die van ELZEVIR, 1635, in 12.mo; die van BARBOU, 2 dl.ⁿ in 12.mo 1757, welke met vier kaarten en eene aardrijkskundige naamlijst versierd is, die van GLASGOW, 1750, in fol.

CÆSAR (AQUILINUS JULIUS), den 1 November 1720 te Gratz geboren, heeft een groot aantal werken geschreven, die, uit hoofde van de geleerde aanmerkingen, welke men in dezelve verspreid

vindt, nuttig zijn; doch waarin eene verlichte en oordeelkundige kritiek veel berispelijks zoude vinden. Hij is den 2 Junij 1792 overleden. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *Annales ducatus Stiriaë*, 3 dl.ⁿ in fol., Weenen, 1768 — 1779. — Nog blijft er een vierde deel over, dat niet gedrukt is. — 2.° *Beschrijving van Stiermark* (in het Hoogduitsch), 2 dl.ⁿ, in 8.vo, 1773. — 3.° *Staatkundige en kerkelyke Geschiedenis van Stiermark*, 7 dl.ⁿ, 1785 — 1788. — 4.° *Nationaal kerkelyk regt van Oostenryk*, 6 dl.ⁿ in 8.vo, 1788 — 1790.

CÆSARIUS (JOANNES), te Gulik in 1460 geboren, studeerde te Parijs de geneeskunde en wijsbegeerte, met veel lof; hij onderwees deze laatste te Keulen, en bragt zijn geheele leven door met te studeren en in zijn vak te onderwijzen. Sommige zonderlinge gevoelens, welke hij omhelsd had, haalde hem in zijne laatste dagen ligte onaangenaamheden op den hals; in 1543 werd hij uit Keulen verdreven als van Lutheranismus verdacht, kwam er kort daarna weder in, en overleed, na belijdenis van het Catholijke geloof te hebben afgelegd, in 1551. Men heeft van hem: 1.° *Verhandeling over de beoefenende geneeskunde door NICOLAAS BERTRUTIUS*, verbe-

terd en in orde gebragt. —
 2.º Aantækeningen op het
 werk van CELSUS, in het
 licht gegeven, onder den ti-
 tel van *Castigationes in*
CORNELIUM CELSUM de re
medica, Hagenau, 1528, in
 8.º Nog heeft hij uitgaven
 bezorgd van de *Natuurlijke*
Historie van PLINIUS, en van
 de Verhandeling *De Conso-*
latio philosophiæ door BOË-
 TIUS.

CÆSIUS - BASSUS, een La-
 tijnsch lierdichter, met zijn
 buitenverblijf, in de braking
 van den *Vesuvius*, welke in
 het jaar 79 der Christelijke
 tijdrekening plaats had, in-
 gezwolgen. Hij is door de
 schrijvers zijner natie zeer
 geprezen geworden; QUINTI-
 LIANUS gaf hem den eersten
 rang na HORATIUS; PERSEUS
 heeft aan hem zijn zesde he-
 keldicht toegewijd, en PLI-
 NIUS heeft hem lofspraken
 toegezwaaid. Men vindt ee-
 nige zijner samenstellingen
 in de verzameling der oude
 taalkundigen van PETISCUS,
 in het *Corpus poetarum* en
 in de *Collectio Pisauensis*.

CÆSIUS (BERNARDUS), een
 Jesuit, in 1581, te *Mantua*
 geboren, en in 1630 overle-
 den, heeft een werk zamen-
 gesteld, hetwelk ten titel
 voert: *Mineralogia*, Lyon,
 1636, in fol. Dit werk haard
 de veel opzien toen hetzelfde
 in het licht verscheen, maar

de vorderingen, welke de
 bergstofkunde, sedert dien
 tijd heeft gemaakt, hebben
 de waarde van hetzelfde zeer
 verminderd.

CAFFA (MELCHIOR), een
 bekwaam beeldhouwer, on-
 der den bijnaam van *Mal-*
thezer bekend, wjl hij in
 1631 op het eiland *Maltha*
 geboren was, was een kvee-
 keling van den ridder BER-
 NINI, en later bijna zijn me-
 destrever. Hij overleed te
 Rome in 1687. Men be-
 wondert aldaar verscheidene
 zijner werken, onder andere
 de groep van den H. THOMAS
 van *Villeneuve*, eene aalmoes-
 gevende in de kerk der va-
 ders Augustijnen.

CAFFARELLI DU FALGA (LO-
 DEWIJK MARIA JOZEF MAXI-
 MILIAAN), devisie - generaal,
 den 13 Februarij 1756 te *Fal-*
ga, een kasteel in het *Op-*
per-Languedocsche geboren,
 volbragt zijne studiën aan het
 Collegie van *Sorèze*, en
 kwam onder het koninklijk
 Corps der Genie, alwaar
 zijn ijver en zijne trouw hem
 weldra deden opmerken; hij
 werd bij het leger aan den
Rijn onder de bevelen van
 den generaal BIRON geplaatst.
 Toen in 1792 de commissarissen
 der vergadering, er
 het besluit van de verval-
 lenverklaring des konings
 kwamen brengen, was CAF-
 FARELLI de eenige, die wei-

gerde er zich aan te onderwerpen. Hij werd afgezet en begaf zich naar zijn vaderland; gelukkiglijk ontsnapte hij aan de vogelvrijverklaringen van 1793, en na veertien maanden gevangen te zijn gehouden, werd hij beroepen, om in de militaire bureaux werkzaam te zijn. Andermaal bij het leger geplaatst, onderscheidde hij zich met den generaal KLEBER, in September 1796, bij den overtocht van den *Rijn* bij *Dusseldorp*. Aan den oever der *Nahr*, werd hij naast den generaal MARCEAU, door eenen kanonskogel aan het linkerbeen gekwetst, zoodat hij zich verplicht zag, het been te doen afzetten. Hij volgde den veldheer BONAPARTE, die hem eene bijzondere genegenheid toedroeg en veel toebragt tot zijne overwinningen, op zijne tochten naar *Egypte*. Hij had grootelijks deel aan de inneming van *Alexandrië*, deelde met BONAPARTE het gevaar, van te *Suez*, door het opkomende getij ingezwolgen te worden, en zag zijn huis, bij den opstand te *Cairo* geplunderd. Voor *Accon* werd zijn arm door eenen kogel verbrijzeld; hij zag zich verplicht denzelfden te doen afzetten, en stierf aan zijne wonde den 27 April 1799. Hij werd algemeen door het geheele leger betreurd, in de dagorder van den volgenden dag zag men

deze zijner gedachtenis tot eer verstrekkende woorden: * Hij neemt de algemeene achtung mede in het graf; het leger verliest een van deszelfs dapperste aanvoerders, *Egypte* een van deszelfs wetgevers, *Frankrijk* een van deszelfs beste burgers, de wetenschappen eenen man, die er eene beroemde rol in vervulde." Zijne levensgeschiedenis, is te *Parijs*, in 1801, in 8.^{ve} in het licht gegeven.

CAFFARELLI (JOANNES BAPTISTA MARIA), broeder van den voorgaande, werd even als hij op het kasteel van *Falga Villefranche*, in het Fransche Dep.^t *Haute Garonne*, den 1 April 1773 geboren. Den geestelijken staat omhelsd hebbende, verkreeg hij eerst een kanonikaat in de hoofdkerk van den H. PETRUS, te *Montpellier*. Tijdens de omwenteling hield hij niet op de bedieningen van zijn ambt waar te nemen, en verscheen niet weder op het staatkundig tooneel, dan na het sluiten van het concordaat van 1801. Den 9 April 1802 door den eersten consul, tot Bisschop van *St. Brioux* benoemd, werd hij den 1 Mei daaraanvolgende gezalfd, en vervolgens met het kruis van het legioen van eer versierd. In de maand November van hetzelfde jaar nam hij het voorzitterschap waar, in het

kies-collegie van het Dep.^t *Côtes-du-Nord*, en vaardigde in 1805, bij gelegenheid van den gedenkwaardigen slag van *Austerlitz*, een Bisschoppelijk mandement uit, om den Hemel voor de zegepraal te danken, aan de wapenen van den nieuwen keizer verleend. CAFFARELLI is den 11 Januarij 1815 te *St. Brieux* overleden.

CAFFARO, te *Genoa*, in 1080, uit eene aanzienlijke, en, volgens het algemeene gevoelen, oorspronkelijk Duitsche familie geboren, schaarde zich in 1100 onder de kruisvaan, en vertrok met de Genuesche vloot, welke men GODEFRIDUS VAN BOUILLON te hulp zond; hij hield zich niet lang op in het *Heilige land*, na bij de belegering en inneming van *Cæsarea* tegenwoordig te zijn geweest, keerde hij naar *Genoa* terug, alwaar men hem tot de eerste waardigheden der republiek verhief. In 1122 tot consul benoemd, begon hij met de jaarboeken der republiek van *Genoa* in het licht te geven, waarmede hij zich reeds gedurende verscheidene jaren had bezig gehouden; deze jaarboeken werden in 1151 in den volen raad voorgelezen, welke aan dezelve zijne goedkeuring gaf, en dezelve in de kanselarij deed nederleggen, met het bevel dezelve jaarlijks te vervolgen. Zij wer-

den door CAFFARO zelve tot in 1162 vervolgd, en drie jaren daarna overleed de schrijver. Zijn werk, in het Latijn geschreven, onderscheidt zich door nauwkeurigheid en juistheid. Het is een wezenlijk gedenkteken, te midden van den nacht der middeleeuwen opgericht; men bespeurt in hetzelfde het kenmerk van oude openhartigheid en regtschapenheid. Hetzelve is op bevel van den senaat van *Genoa*, tot in het jaar 1294 vervolgd. In 1725 had men het nog niet gedrukt, toen MURATORI hetzelve publiek meende te moeten maken, en hetzelve in het 6.^e deel, zijner groots verzameling der *Scriptores rerum italicarum* opnam.

CAFFARO (*Pater*), een theatijner monnik, is de schrijver van eenen *brief*, aan het hoofd van het Tooneel van BOURSULT gedrukt, waarin hij tracht te bewijzen, dat een Christen naar den schouwburg kan gaan. Men moet een zeer voordeelig gevoelen van de tooneelvrienden hebben, om eene zoo zeer met de heilige grondbeginselen van den Godsdienst strijdige, en door al de kerkvaders tegengesprokene bewering in het daglicht te stellen. De heilige CHRYSOSTOMUS, door het gevaar getroffen, waaraan men in die plaatsen van

hederf is blootgesteld, vermaande de ouders er hunne kinderen van te verwijderen. » Wanneer wij, zeide hij, eenen bediende eene ontstoken fakkel in zijne hand zien dragen, is onze eerste zorg, om hem te verbieden, op die plaatsen te gaan, waar stroo, hooi, of eenige andere ligt brandbare stoffe is. Laat ons toch dezelfde voorzorg, omtrent onze kinderen in acht nemen, en laat ons niet gedooogen, dat hunne oogen in die noodlottige vergaderingen rondgaan: en, indien de personen, welke dezelve bezoeken, in onze nabuurschap wonen, zoo laat ons aan onze kinderen verbieden, met hen om te gaan; ten minste indien het onze wil is te beletten, dat eenige vonk, den brand in hunne ziel ontsteke, en er door eene algemeene uitbarsting, een onherstelbaar nadeel te weeg brenge.» Eene menigte schrijvers, zelfs diegene, welke in dat vak den meesten roem hebben verworven, hebben er geen gunstiger oordeel over geveld. » Eindelijk, (zegt GRESSET, in eenen brief in 1759 in het licht gegeven) door het geloof, die heldere fakkel, waarvoor al de schemeringen der tijden verdwijnen, waarvoor al de verhevene en diepzinnige droomerijen, onzer zwakke sterke geesten bezwijken, geleid, zie ik

zonder nevelen, dat de gewijde wetten des Evangelies en de ongewijde zedekunde, het heiligdom en het tooneel onvereinbare zaken zijn.» BOSSUET en Pater LEBRUN wederlegden CAFFARO, die zijn gevoelen herriep.

CAFFIAUX (PHILIPPUS JOZEF), te Valenciennes geboren, legde zijne gelofte af, in 1731, in de Congregatie van den heiligen MAURUS, en overleed plotselijk den 26 December 1777, in de abdij van *Saint-Germain-des-Prés*. Hij had in het licht gegeven: *Proeve eener Geschiedenis der toonkunst*, in 4.to en werkte met dom GRENIER, aan de *Geschiedenis van Picardië*. Dit werk bevat de oude titels der familiën van *Frankrijk*, in 1400 en vóór dat jaar bekend. Deze verzameling van titels in eene alphabetische tijd- en geslactrekenkundige orde gerangschikt, moet niet enkel als handvesten der ijdelheid beschouwd worden, dezelve verraadt vele belangrijke nasporingen en uitgebreide kundigheden in de nieuwe geschiedenis.

CAFFIERI (PHILIPPUS), een beeldhouwer, werd in 1634 te Rome, uit eene familie geboren, die zich in de militaire loopbaan onderscheiden had. Door den Kardinaal MAZABIN werd hij naar

Frankrijk geroepen, kwam in 1660 te *Parijs*, en was COLBERT en SEIGNELAY van veel nut, welke laatste voor hem het opzigt over de zee-magt van *Duinkerken* verwierf. Hij overleed in 1716.

CAFFIERI (JOANNES JACOBUS), in 1723 te *Parijs* geboren, was de kweekeling van LEMOINE, en onderscheidde zich door uitstekende vorderingen in de schilderkunst. Hij werd tot Hoogleeraar der Akademie van schilderkunde, en beeldhouwer des konings benoemd; de akademie van wetenschappen en schoone letteren van *Rouanen* nam hem in haar midden op, die van *Dijon* telde hem onder hare honoraire leden. Onder zijne talrijke voortbrengselen, moet men de borstbeelden van CORNEILLE en PIRON, welke men in de stookkamer van het Fransch tooneel zag; die van QUINAULT, LULLY en RAMEAU, welke zich in de stookkamer der opera bevinden; het beeld der heilige SILVIA in de Invaliden, en de groep van MELPOMENE en THALIA, welke in den brand van het Odeon is omgekomen, onderscheiden, die zijner bekwaamheid tot eer verstreken. Deze beeldhouwer is den 21 Junij 1792 overleden.

CAGLIARI. — Zie CALIARI (PAULUS).

CAGLIOSTRO (de Graaf ALEXANDER DE), een beroemde gelukzoeker der 18^e eeuw, wiens ware naam was JOZEF BALSAMO, is ons anders weinig bekend, dan door de instructie van zijn proces te *Rome* in 1790 opgemaakt. Volgens de stukken, waaruit wij zijne geschiedenis bijna geheel ontleenen, werd CAGLIOSTRO den 8 Junij 1743 te *Palermo* geboren; hij had tot meter of doopgetuige VINCENTIA CAGLIOSTRO, zijne moei, te *Messina* woonachtig, wier naam hij vervolgens aannam. Nog in zijne teederste kindsheid zijnde, verloor hij zijnen vader, en ontving eenige opvoeding door de zorg zijner moeder en zijns grootvaders. Hij begon met eene aanmerkelijke som aan eenen goudsmid van *Palermo*, MARRANO genaamd, aftetroggelen, aan wien hij beloofd had, eenen schat te zullen ontdekken; hij verliet daarop zijn vaderland en reisde in den *Levant*. Na elkander bezocht hij *Griekenland*, *Egypte*, *Arabië*, *Perzië*, *Rodus* het eiland *Maltha*; verbond zich met den geleerden ALTHOTAS, dien hij zelfs als den wijssten der menschen heeft afgeschilderd. Van *Maltha*, alwaar hij door den groot-meester onthaald werd, begaf hij zich naar *Napels* en van daar naar *Rome*. Het is in deze laatste stad, dat hij kennis

maakte met de schoone **LORENZA FELICIANI**, de dochter van eenen kopergieter, met welke hij in den echt trad. Hij vertrok kort daarna, reisde door de voornaamste steden van *Europa*, liet zich nu **TISCHIO**, dan **MELISSA**, **BELMONTE**, **PELLAGRINI**, **PHE-NIX**, **HARAT** of **CAGLIOSTRO** noemen. Onder dezen laatste naam, reisde hij door *Frankrijk*. Hij trok door de verschillende steden van *Europa*, en leefde nu van zijne kwakzalverij, dan van bedriegerijen, dan weder door eenen schandelijken handel met de bevalligheden zijner echtgenoot te drijven. Toen hij den 9 September 1780 in *Straatsburg* verscheen, bragt hij in die stad den levendigsten indruk te weeg; de geestdrift was algemeen. **CAGLIOSTRO** wist de inwoners dier stad door eene menigte menschlievende daden, en meer nog door eene listige en wegslepemde welsprekendheid zoo wel te verleiden, dat er geene uitdrukkingen meer bestonden, om dien buitengewonen man te verheffen, die alles wat geest en deugd bekoorlijks bezitten, in zich vereenigde. In zijne *Brieven over Zwitserland*, noemt **LABORDE** hem een door zijn gedrag en zijne uitgebreide kundigheden bewonderenswaardig man. » Ik heb, zegt hij, dien waardigen sterveling te midden eener groote zaal ge-

zien, zich van den eenen arme naar den anderen begevende, hunne walgelijke wonden verbinden, hunne kwalen verzachten, hen door de hoop troosten, hun geneesmiddelen toedienen, hen met weldaden overladen, hen eindelijk mildelijk bedeelelen, zonder eenig ander doel, dan om de lijdende menschheid te hulp te komen.... Meer dan vijftien duizend zieken hebben aan hem het bestaan te danken." Van *Straatsburg* begaf **CAGLIOSTRO** zich naar *Parijs*, met aanbevelingsbrieven van de aanzienlijkste personen, die hij door deze snorkerij van menschlievendheid en liefdadigheid zoo wel had weten te verleiden; hij kwam aldaar den 30 Januarij 1783, en nam zijnen intrek in de straat *Saint-Claude*, bij het *Boulevard*. Zijne komst bragt eenen grooten invloed te weeg; men drong zich van alle kanten, om eenen zoo verbazenden man te zien. **CAGLIOSTRO** werd in weinige dagen het onderwerp aller gesprekken; zijn geest, zijne talenten, de bevalligheid van zijnen omgang, en vooral zijne gewaande kunde, verwekten de algemeene bewondering. De mode betaalde hem hare schatten, en men zag de dames weldra schals, waaijers, hoeden en kleedjes *à la Cagliostro* dragen. Het is op deze wijze, dat het dezen be-

kwamen kwakzalver geluk- te, om zich met de aanzien- lijkste personen der hoofd- stad te verbinden. Dikwijls bezocht hij den Prins LODE- WIJK DE ROHAN, kardinaal en bisschop van *Straatsburg*, toen de ongelukkige zaak van het halssnoer, de gees- ten in *Frankrijk* en in *Eu- ropa* kwam bezig houden; hij werd door Mevrouw de Gravin DE LA MOTHE be- schuldigd het halssnoer uit de handen van den kardinaal ontvangen, en hetzelfde ver- broken te hebben, om er de geheime schatten eener on- gehoorde fortuin mede te ver- grooten. Den 22 Augustus in de *Bastille* opgesloten, vervaardigde CAGLIOSTRO, om zich te regtvaardigen, ee- ne Memorie, die door de Pa- rijzenaars met geesdrift werd ontvangen. In deze Memo- rie geeft hij eenige ontwik- keling omtrent zijne geboor- te, zijn leven en zijne lotge- vallen; maar verklaart nooit, van waar hij de middelen ontleent, die tot het voeren van de pracht dienen, wel- ke hij in al de steden van *Europa* had aan den dag ge- legd. Wat er ook van deze Memorie wezen moge, deze zonderlinge man, werd van de klagten en beschuldigin- gen tegen hem ingebragt vrijgesproken, en bij besluit van het parlement van den 31 Mei 1786, verbannen. CAGLIOSTRO begaf zich naar *Engeland*, bleef aldaar twee

jaren, ging vervolgens naar *Bazel*, naar *Aix* in *Savooi- je*, naar *Turin*, *Genua*, *Ve- rona*, en eindelijk naar *Rome*, alwaar hij den 27 De- cember 1789 aangehouden, naar het kasteel *Sint-Angelo* vervoerd, en tot de doodstraf veroordeeld werd, welke men vervolgens in eene eeuwig- durende gevangenis veran- derde. Hij overleed in 1795 op het kasteel van *Saint- Léon*, na zijne bedriegerijen door geheel *Europa* gepleegd te hebben. Zijne vrouw, zulk een echtgenoot waar- dig, en medepligtige zijner bedriegerijen, werd in het klooster van de heilige A- POLLONIA opgesloten. Zijne bekwaamheid in de genees- kunde, waarop hij zich zoo veel voorstelde, was zeer bepaald. Men bespeurt in CAGLIOSTRO, eene treffende overeenkomst, met zijnen voorganger den beruchten BORRI (zie dat artikel); bei- de in *Italië* geboren, beide de scheikunde uitoefenende, viel hun alom een buitenge- woon onthaal ten deel, en verbaasden zij iedereen door eene alle maat te bovengaan- de pracht, en door eene ver- leidende welsprekendheid. Beide eindigden ook op de- zelfde wijze, en ontvingen eindelijk de billijke straf hunner kwakzalverijen en bedriegerijen; zij hadden ge- tracht zich in geheel *Euro- pa* eenen naam te maken, zij slaagden er in, en wer-

den even zoo berucht door hunnen val, als zij zulks door hunne begoochelingen en kwakzalverijen geweest waren. CAGLIOSTRO was, volgens een' zijner levensbeschrijvers, de stichter van eene zich noemende *Egyptische vrijmetselarij*, welke, indien dezelve getrouw is beschreven, eene erbarmelijke goochelarij is, onbekwaam om een slechts eenigzins verstandig mensch te verleiden. Eene *onmondige of dwif*, dat is een nog onschuldig kind, voor eene *karaf* geplaatst, en door een windscherm beschut, verkreeg door de oplegging der handen van den grooten *Copte*, het vermogen, om met de engelen te spreken, en zag in die *karaf*, al wat men wilde, dat hij er in zien zoude. Om wijldloopige bijzonderheden over het leven van dien buitengewonen man te vinden, dien het zeer moeilijk zal vallen ooit volkomen wel te kennen, moet men het thans zeer zeldzaam geworden Italiaansche werk raadplegen, hetwelk ten titel voert: *Compendio della vita e della gesta di GIUSEPPE BALSAMO, denominato il Conte CAGLIOSTRO, che si è stratta del processo contro di lui formato in Roma l'anno 1780, e che può servire di scorta per conoscere l'indole della setta de' liberi MURATORI, Rome, 1791; nella stamperia della rev. camera apos-*

tolica. Het Leven van JOZEF BALSAMO, in 1791, te Parijs in 8.º uitgegeven, is slechts eene Fransche vertaling van het aangevoerde Italiaansche werk.

CAGNACCI (GUIDO CANLASSI, bijgenaamd, uit hoofde van zijne mismaaktheid), een Italiaansche schilder der zeventiende eeuw, was een leerling van GUIDO, en overleed te *Weenen* in den ouderdom van 80 jaren. De schilderijen, waarin hij zijnen meester heeft gevolgd, worden het meest gezocht. — Men moet hem niet verwarren met ALFONSUS CAGNACCI, den schrijver der *Antiquitates Ferrariae*, welke men in de schatkamer der Oudheden van GREVIUS vindt.

CAGNATI (MARSILIO), een beroemd geneesheer te *Verona* geboren, beoefende te *Padua* en te *Rome*, de wijsbegeerte en de geneeskunde, en overleed in 1610. Zijne werken zijn: 1.º *Variarum observationem libri IV.* — 2.º *De Sanitate tuenda.* — 3.º *De aeris romani salubritate.* — 4.º *Opuscula varia*, 1603.

CAGNOLI (ANTONIUS), een Italiaansche sterrekundige, coresponderend lid van het Instituut van *Frankrijk*, rigtte te *Verona* in 1782, in zijn woonhuis, een *Observatorium* op, dat hij met de

noodige werktuigen voorzag, en wijdde zich met het beste gevolg aan geleerde oefeningen zijner kunst toe. Hij begaf zich, vervolgens naar *Modena* in hoedanigheid van Hoogleeraar der sterrekunde bij de Militaire school, en bleef aldaar tot in 1814, wanneer hij naar *Verona* terugkeerde, en aldaar in 1816 overleed, eenige werken zijne kunst betreffende, nalatende.

CAHAGNES (JACOBUS), Doctor en Hoogleeraar in de geneeskunde te *Caen*, alwaar hij in 1548 geboren werd; overleed in 1612, na zich met den grootsten ijver van zijne ambtspligten gekweten te hebben. Om de studie zijner kweekelingen, die door de fortuin niet zeer voordelig begunstigd waren, aantemoedigen, opende hij zijne beurs, hen tevens met zijnen goeden raad ondersteunende. Aan hem heeft men de statuten der geneeskundige faculteit te danken, welke aan die Universiteit nog van kracht zijn. Ook heeft men hem de volgende werken te danken; 1.° *Elogiorum civium Cadomensium centuria prima*, *Caen*, 1583 en 1609, in 4.to Men verwijt hem, eene slechte keuze gedaan, en verscheidene beroemde mannen overgeslagen te hebben, die er met regt eene plaats in verdiend

hadden; maar men neemt niet in aanmerking, dat, indien hij een vervolg aan dat werk had gegeven, zoo als zulks zijn plan was geweest, hij dat verwijt zou hebben voorgekomen. — 2.° *Oratio funebris J. RUXELI*, dit is de lijk- en lofredde van den maarschalk DE GRANCEY DE ROUXEL. — 3.° *De academiaram institutione*, 1584, in 4.to; vol goede inzichten. — 4.° *Methodus curandorum febrium*, 1616, in 8.vo — 5.° *Methodus curandorum capitis affectuum*, 1618, in 8.vo — 6.° *Responsio censori de aqua fontis Hebecrevonii sub nomine F. CHICALII*, 1614, in 12.mo

CAHUSAC (LODEWIJK DE), een schildknaap, te *Montauban* geboren, alwaar zijn vader advokaat was, begon zijne studiën in die stad en volbragt dezelve, te *Toulouse*, alwaar hij tot advokaat werd bevorderd. In *Montauban* terug gekeerd, verkreeg hij den post van secretaris des bewindhebbers. Het was gedurende den tijd, dat hij deze bediening in 1736 waarnam, dat hij het treurspel: *PHARAMOND* in het licht gaf, waarin hij, zonder zijn onderwerp tooneelkundig te maken, de geschiedkundige waarheid op eene verregaande wijze verminkt heeft. *PHARAMOND* is van tijd tot

tijd minder een held, dan een ingebeelde gek. Men vindt er verscheidene verzen in, waarin eene geestige wending doorstraalt, maar ook al te veel tegenreden, te weinig welluidendheid en samenstemming. Het verlangen, om in *Parijs*, de toejuicing van het *parterre* te genieten, deed hem *Montauban* verlaten. De graaf van *Clermont* vereerde hem met den titel van secretaris van zijn Bevelhebberschap. Het was in deze hoedanigheid, dat hij den veldtogt van 1743, met dien vorst mede maakte, welken hij later weder verliet, om zich geheel aan het tooneel toewijden. Voornamelijk hield hem de *Opera* bezig en den gebaanden weg volgende, maakte hij van de liefde de spil, waar het geheele rad zijner samenstellingen op draaide. » Deze hartstogt, zegt een later schrijver, wordt onder het penseel der lierdichters, even zoo laf als gevaarlijk, en deszelfs eeuwig gezag over die soort van schouwspelen, ontzenuwt den smaak en de zielen, en verwijdert de redelijkdenkende menschen van dezelve. Verwijfde helden, buitensporige beelden, zouteloze gezangen zijn niet geschikt, om eene naar den waren roem strevende natie te vormen, noch te vermaken. Is het niet gemakkelijk, duizenderlei middelen te vinden, om

de aanschouwers met vrucht te onderhouden? Edele en standvastige gevoelens, de vaderlandsliefde, de zegenpraal der kunsten, het gevaar der ondeugd, het tafereel der dengden, de afschrik der misdaad, de menschlievendheid, enz. zijn zulks geene geschikte onderwerpen, om een tooneel bezig te houden, en aan hetzelfde tot sieraad te verstrekken? Wee den smaak en de zeden eens volks, dat dezelve verwerpen wilde, vooral, indien dezelve, door even zoo verhevene, als het zedebederf vijandige talenten uitgevoerd werden!» Deze schrijver overleed te *Parijs*, in de maand Mei 1759. Hij bezat een onrustig, levendig en van zijne vrienden te veel vorderend karakter, hij was zeer kiesch omtrent den roem, en zoo gevoelig, dat hij daardoor zijne hersenen krenkte, en welligt zijne dagen verkortte. Men heeft van hem, behalve verscheidene *Tooneelstukken*, waarvan er vele reeds vergeten zijn: *La danse ancienne et moderne, ou Traité historique de la danse* (*De oude en nieuwe dans of Geschiedkundige Verhandeling over het dansen*), 's Gravenhage (*Parijs*), 1754, 3 deeltjes, in 12.mo, die door de geleerden zeer wel onthaald zijn. CAHUSAC leverde voor de *Encyclopédie*, al de artikels, betreffende de lyrische too-

neelen en de groote schouw-
burgen van *Europa*.

CAYET, CAYER of CAYET (PETRUS VICTOR PALMA), in 1525 te *Montrichard* in het Fransche Dep.^t *Loir et Cher* van Catholijke ouders geboren, omhelsde het Calvinismus, en werd predikant der kerk van *Poitiers à Montreuil-Bonnin*, maar overtuigd zijnde, de huizen van losbandigheid en ontucht verdedigd, en zich met tooverij opgehouden te hebben, zoo werd hij in eene synode van zijnen post ontzet. Deze veroordeeling bragt zijne afzwering te weeg. In 1595 keerde hij te *Parijs* tot den schoot der Kerk terug. Het is ligtelijk te bevroeden, met welke grondbeginselen een man moest bezielde zijn, die enkel door het indrukkel eener regtvaardige veroordeeling tot den waren Godsdienst was teruggekeerd. Hij overleed in 1610, als doctor der *Sorbonne* en hoogleeraar in het Hebreeuwsch bij het koninklijk Collegie. Men heeft van hem verscheidene twistschriften, die minder worden geraadpleegd dan zijne *Chronologie septenaire* (*Zevenjarige tijdrekening*), 1606, in 8.vo, van den vrede van *Vervins* in 1598, tot in 1604, door de theologische faculteit van *Parijs* veroordeeld, Deze censuur verscheen in 1610, in 8.vo

gedrukt in het licht. Hij voegde vervolgens bij zijne *Geschiedenis des vredes*, die des oorlogs welke denzelven was voorafgegaan. Men heeft deze nieuwe geschiedenis in de drie deelen zijner *Chronologie novenaire* (*Negenjarige tijdrekening*) 1608, in 8.vo, van 1589 tot 1598. Men moet zich wel wachten van alles te gelooven, wat hij daarin verhaalt.

CAILLE (JOANNES DE LA), een kundig boekhandelaar te *Parijs*, in 1620 in eenen hoogen ouderdom overleden, heeft zich beroemd gemaakt door 1.º eene *Histoire de l'imprimerie et de la librairie* (*Geschiedenis van de boekdrukkunst en den boekhandel*), *Parijs*, 1689, in 4.to Volgens het bijna eenparige gevoelen der schrijvers, welke over dit onderwerp gehandeld hebben, is LA CAILLE het minst naauwkeurig en de minst ervaren van de geschiedschrijvers der boekdrukkunst; — 2.º eene *Description de Paris* (*Beschrijving van Parijs*), 1714, in fol. Deze beschrijving der stad en der voorsteden van de hoofdplaats van *Frankrijk*, bevat vier en twintig platen waarvan elke eene der vier en twintig wijken voorstelt, volgens de verdeling in 1702 gemaakt, en eene naauwkeurige beschrijving der abdijen, kerken, open-

bare gedenkteekens, enz. De platen zijn door SCOTIN, den Jonge, met zorg ten uitvoer gebracht.

CAILLE (NICOLAAS LODEWIJK DE LA), diaken van het Bisdom Reims, den 15 Maart 1713, te Rumigny, in het Fransche Dep.^t Ardennes, geboren, was de zoon van eenen kapitein der jagers van de hertogin van Vendôme, volbragt met roem zijne studiën in het collegie van Lisieux, te Parijs. Zijn smaak voor de sterrekunde bragt hem in betrekking met den beroemden CASSINI, die hem in het Observatorium eene huisvesting bezorgde. Door den raad van zulk eenen meester ondersteund, werd zijn naam onder de sterrekundigen weldra genoemd. Hij deelde met den Heer DE THURI, den zoon van dien achtenswaardigen man, de werkzaamheden van de middaglijn, of van de schets des meridiaans, die over het Observatorium gaande geheel Frankrijk zoude doorloopen. Reeds in zijn 25.^e jaar werd hij buiten zijn weten tot Hoogleeraar der wiskunde in het Collegie van MAZARIN benoemd. De werkzaamheden van zijnen leerstoel hielden hem niet van de sterrekunde terug. Deze wetenschap tot welke hij door eene onoverwinnelijke bekoorlijkheid was medege-sleept, werd voor hem eene

behoefte, toen de akademie van wetenschappen hem in 1741, in haar midden opnam. Het grootste gedeelte der overige geleerde genootschappen, welke in Europa bloeijen, deed hem dezelfde eer aan. Al meer en meer met het verlangen beziel, om eene volledige kennis van de hemelligchamen te erlangen, ondernam hij in 1750, met toestemming van het hof, eene reis naar de Kaap de goede Hoop, met oogmerk, om de aan onzen horizon onzichtbare zuidelijke sterren waar te nemen. In het tijdverloop van twee jaren, van 1750 tot 1752, beweerde hij 9800 tot dus verre onbekende sterren te hebben waargenomen, maar dit getal is zeer overdreven toegeschenen; en heeft zulks moeten schijnen aan al degene, die weten, dat de bekwaamste waarnemers, in de geheele uitgestrektheid der hemelen, zoo vele zichtbare sterren niet ontdekt hebben, dat het gedeelte des Hemels, hetwelk aan onzen gezigteinder niet gezien wordt, zeer onbeduidend is; dat hetzelfde daarenboven door bekwame sterrekundigen was waargenomen, en op al de hemelkaarten was uitgedrukt. Hij was zonder twijfel zelf van gevoelen, zijne rekening overdreven te hebben, wjl hij zich bepaalde, met eene catalogus van een getal van 1912

te geven. Intusschen schijnen de waarnemingen van HERSHELL (welker onnaauwkeurigheid nog niet erkend is) zijnen berekeningen gunstig te zijn. In Frankrijk teruggekeerd, hield hij niet op met over de verschijning der cometen of staartsterren en over andere onderwerpen der Geschiedenis des hemels te schrijven. Hij liet de Catalogus der sterren en de waarnemingen waarop dezelve gegrond is, drukken, toen eene kwaadaardige koorts hem den 21 Maart 1762 in het graf sleepte. De hoedanigheden zijner ziel vereeren zijne gedachtenis zoo wel als zijne geestvermogens. Koel en achterhoudend, omtrent degene, welke hij niet kende, was hij zacht, eenvoudig, vrolijk, zich zelven steeds gelijk omtrent zijne vrienden. Nooit werd hij door belang- of eerzucht beheerscht, met weinig wist hij zich te vreden te stellen. Bij de terugkomst van zijne reis, naar de Kaap, bragt hij de rekening der verteringen mede, zoo door hem zelven, als door eenen uurwerkmaker, die hem vergezeld had, gemaakt; dezelve beliep slechts 9,144 livres, en 5 Fransche stuivers. Eene zoo naauwgezette rekening verbaasde zelfs, zegt men, de agenten der koninklijke schatkist. In zijne regtschapen-

heid vond hij zijn geluk, in de wetenschappen, zijn vermaak, en in de vriendschap zijne uitspanning. Men heeft van hem een groot aantal zeer gezochte werken: 1.° *Verschillende Verhandelingen*, waarmede hij de verzamelingen van de akademie der wetenschappen verrijkt heeft. — 2.° *Elémens d'algèbre et de géométrie (Grondbeginselen der algebra en meetkunde)*, Parijs, in 8.° — 3.° *Leçons élémentaires d'astronomie, d'optique et de perspective (Lessen over de grondregels der sterre-gezig- en vergezigkunde)*, 1748 en 1755, Parijs, in 8.° — 4.° *Leçons élémentaires de mécanique (Lessen over de grondregels der werktuigkunde)*, Parijs, 1743, in 8.° — 5.° *Ephémérides (Dagboeken)* van DESPLACES, vervolgd door den Abt DE LA CAILLE, 2 dl.ⁿ in 4.° — 6.° *Fondamenta astronomiæ*, in 4.° Parijs, 1757. — 7.° *Table des logarithmes etc. (Tafel der rekentallen enz.)*, Parijs, 1760, in 8.° — 8.° *Nouveau Traité de navigation (Nieuwe Verhandeling over de scheepvaart)*, door den Heer BOUGUER, herzien en verbeterd door den Abt DE LA CAILLE, Parijs, 1761, in 8.° — 9.° *Journal de voyage fait au Cap de Bonne Espérance (Dagverhaal der reis naar de Kaap de goede*

Hoop), Parijs. In al deze werken bespeurt men die juistheid en naauwkeurigheid, welke voor de afgetrokkenene wetenschappen, zoo noodzakelijk zijn; dit was de eigenschap van zijnen geest.

CAILLEAU (ANDREAS KAREL), den 17 Junij 1731 te *Parijs* geboren, alwaar hij in 1798 overleed, onderscheidde zich door een openhartig karakter, en door eene gulle en levendige vrolijkheid, welke hij alom in zijne schriften verspreidde; hij is de schrijver van eene menigte almanakken, liedjes, boertige en vermakelijke Nieuwjaarsgeschenken, waarvan er vele, door derzelve zonderlingheid of vrolijken toon, zich onder dergelijke werken onderscheiden. Hij heeft verscheidene andere ernstige schriften zamengesteld; zoo als 1.° het *Leven van LE SAGE* (aan het hoofd van den *Bachelier de Salamanque*), 1759, 3 dl.ⁿ, in 12.mo — 2.° *Spectacle historique* (*Geschiedkundig tooneel*), 1764, 2 dl.ⁿ, in 12.mo Dit zijn de eerste beginselen der Grieksche en Romeinsche geschiedenissen, eenvoudig, duidelijk en nuttig voor het onderwijs der jeugd. — 3.° *Lettres et épitres amoureuses d'HELOÏSE à ABAILLARD* (*Minnesbrieven van HELOÏSE aan ABEILLARD*), 1774, 2

dl.ⁿ, in 8.vo; sedert dien tijd, dikwerf herdrukt. — 4.° *Vie privée et criminelle de DESRUES* (*Bijzonder en misdadig leven van DESRUES*), 1777, in 12.mo Sommigen hebben dit Leven aan ARNOLDUS BACULARD toegeschreven. — 5.° *Principes philosophiques de consolation* (*Wijsgeerige grondbeginselen van troost.*) Uit het Hoogduitsch in het Fransch vertaald, 2 dl.ⁿ, in 12.mo, 1778. — 6.° *Étrennes historiques* (*Geschiedkundige nieuwjaars-geschenken*), 1774 en 1775, in 12.mo — 7.° *Dictionnaire bibliographique* (*Bibliographisch Woordenboek*), 1790, 3 dl.ⁿ, in 8.vo Dit Woordenboek onder den naam van CAILLEAU bekend, is van zijnen tijdgenoot en vriend DUCLOS.

CAILLEAU (JOANNES MARIA), eên geneesheer in 1765 te *Gaillac*, in het Fransch Departement *Tarn* geboren, ging, na zijne eerste studiën volbragt te hebben, in de congregatie der *Christelijke leer*, en onderwees in het collegie van *Lectoure*, vervolgens in de beroemde school van *la Fleche*. In 1787 verliet hij de *Christelijke leer*, en vestigde zich te *Bordeaux*, alwaar hij de letteren beoefende, zich met twee bijzondere opvoedingen belastte, en zich door de geneeskundige studie eene loopbaan opende.

In 1794 en 1795 werd hij in de militaire hospitalen van *Saint-Jean-de-Luz* en *Bayonne* gebruikt, kwam in 1796 te *Bordeaux* terug, begaf zich in 1803 naar *Parijs*, alwaar hij den doctoralen hoed ontving, en, in het volgende jaar andermaal te *Bordeaux* teruggekeerd, zich voor zijn volgend levend in die stad vestigde. Reeds in 1800 had hij aldaar openbare voorlezingen over de geneeskunde gehouden, en bragt op deze wijze toe, tot de oprigting der school, welke later den naam van *Koninklijke geneeskundige school* heeft aangenomen, en van welke hij achtereenvolgend onder-bestuurder en bestuurder is geweest. Hij overleed in 1820 als lid of corresponderend lid eener menigte geneeskundige wetenschappelijke en letterkundige genootschappen, en een groot aantal werken nalatende, waarvan de voornaamste zijn; 1.º *Précis analytique du cours de médecine fait à Bordeaux (Ontledend begrip van de geneeskundige cursus te Bordeaux gehouden.)* — 2.º *Epoques medic., depuis HIPPOCRATE jusq' en 1811 (Geschiedkundige tijdvakken van HIPPOCRATES tot in 1811)*, eene verhandeling door de geneeskundige maatschappij van *Toulouse* bekroond, en gedrukt in het *Annuaire de la société*

royl. de medec. de Bordeaux, pour 1820.

CAILLET (WILLEM) een landman, te *Mello*, in het Fransch Departement *Oise* geboren, stelde zich in 1358, terwijl koning JOANNES in *Engeland* gevangen was, aan het hoofd der factie *la Jacquerie* genoemd, wyl zij haren naam van JACOBUS BONHOMME ontleend had; want het was aldus, dat de muitelingen hun hoofd noemden. Deze oproermakers waren boeren uit verschillende Noordelijke gewesten van *Frankrijk*, die ten getale van meer dan honderd duizend, met pieken en stokken gewapende manschappen, de velden doorkruisten, de edellieden vermoorden, de kasteelen afbrandden, en alles te vuur en te zwaard verdelgden. Er werden meer dan twee honderd edellieden om het leven gebragt; in dezen uitersten nood namen de laatste hunne toevlugt tot de ridders van *Vlaanderen*, van *Braband* en *Boheme*, die met hen, onder de bevelen van den Dauphin vereenigd, de aanhangers der *Jacquerie* aanvielen en hen overwonen. KAREL de Kwade liet er meer dan duizend over den kling springen, maakte zich van CAILLET meester, liet hem onthoofden, en eindigde zoo doende dezen oorlog, die voor den Franschen

adel, reeds noodlottig begon te worden.

CAILLIÈRES. — Zie CALLIÈRES.

CAILLY (de Ridder JACOBUS DE), te *Orleans*, in 1604 geboren, uit het geslacht der Maagd, welke die stad verloorde, overleed in 1673, als ridder van den heiligen MICHAËL, en gewoon edelman des konings van *Frankrijk*. Men heeft van hem eene kleine *Verzameling van Puntdichten*, waarvan sommige schrander en kiesch zijn, en vele andere plat doch natuurlijk berijmd. Deze openhartigheid verbetert veel zijnen flauwen en somtijds onnaauwkeurigen stijl. Men is voor het overige deze regtvaardigheid aan dien schrijver verschuldigd, dat hij zich niet door de lage hartstogten heeft laten medeslepen, boven welke de meeste der beroemdste dichters den moed niet hebben gehad, zich te verheffen. » Zijne puntdichten, zegt een kunstregter, zijn enkel kwinkslagen zonder gal, zonder bitsheid, zonder hekeling, en, bijgevolg meer waardig om te vermaken, dan al degene, welke de haat, de afgunst of de kwaad aardige bedilzucht hebben voortgebracht. » Men vindt deze stukjes in eene verzameling van gedichten, 2 dl.ⁿ in 12.vo, door LA MONNAIE

in 1714, te *Parijs*, onder den naam van 's *Gravenhage*, in het licht gegeven.

CAIT-BEI, sultan van *Egypte* en *Syrië*, een oorspronkelijke Circassiër, was als slaaf geboren. De Mamelukken verkozen hem eenparig tot hunnen koning. Bij *Tarsus* versloeg hij het leger van BAJAZET II., keizer der Turken, waarover QUERSÉOL, zijn schoonzoon, het bevel voerde. Deze zegepraal had zeer gelukkige gevolgen. Hij dreef ASSIMBEUS terug, die in *Mesopotamië* regeerde, en die, zich meester van de stad *Bir* gemaakt hebbende, tot diep in *Syrië* strooptogten deed. Hij bracht ook de Arabieren onder het juk, en verspreidde die menigte Ethiopische slaven, die zich in grooten getale verzameld hebbende, om de Mamelukken te verdelgen, *Egypte* met eenen geweldigen storm bedreigden. De Arabische geschiedschrijvers van dien tijd, overladden hem met lofspraken. MARY noemt hem: *het gouden borduursel, de edele steen van den hals snoer der dynastie van de Bordjytische Mamelukken*. Weinig sultans, hebben werkelijk zoo lang en zoo roemrijk geregeerd. Hij overleed in het jaar 1449, het 33ste zijner regering.

CAIUS, beroemd onder de kerkelijke schrijvers, bloei-

de te *Rome* in de 3de eeuw, onder de regering van keizer CARACALLA, toen de H. ZEPHYRINUS den stoel van PETRUS bekleedde. Hij was een leerling van den H. IRENEUS geweest, hetwelk hem echter niet belette het gevoelen der *Millenarissen* geheel en al te verwerpen. Een ongenoemde door PHOTIUS aangehaald, zegt stellig, dat CAÏUS een priester was, en te *Rome* woonde. PHOTIUS voegt er bij, dat men zelfs beweerde, dat hij tot Bisschop der Heidenen was gezalfd, om het Evangelie in de landen der ongelooovigen te gaan verkondigen, zonder eenig bepaald volk noch diocees te hebben. CAÏUS werd te *Rome* in een berucht geschil gewikkeld met PROCLUS of PROCLUSUS, een der voornaamste hoofden der Montanisten, en bragt hetzelfde in eene *Zamenspraak*, welke niet tot ons is gekomen, even zoo min als zijne overige werken. EUSEBIUS, de H. HIERONYMUS, THEODORETUS, PHOTIUS, hebben ons eenige fragmenten zijner werken geleverd, welker verlies, volgens de Ouden, die er over gesproken hebben, zeer te betreuren is.

CAÏUS of GAJUS, een leerling van den H. PAULUS, te *Corinthe*, alwaar hij woonde, en den Apostel in zijn huis

had opgenomen, bekeerd. Hij vergezelde hem vervolgens op zijne reizen, had deel aan zijne vervolgingen, en werd met ARISTARCHUS, door de oproerlingen van *Efeze*, welke door den goudsmid DEMETRIUS, tegen den heiligen PAULUS waren opgeruid, gevangen genomen. Men geloof, dat dit dezelfde CAÏUS of GAJUS is, aan wien de heilige JOANNES zijnen derden brief heeft geschreven, in welken hij hem over de zuiverheid van zijn geloof en de liefdadigheid, die hij omtrent zijne broeders en de vreemdelingen uitoefent, lof toezwaait.

CAÏUS (*Heilige*), een oorspronkelijke Dalmatiër, en bloedverwant van keizer DIOCLETIANUS, werd den 16 December 283, na den dood van den heiligen EUTYCHI-ANUS, tot Paus verkozen, hij had met eene wreede vervolging te worstelen, die twee jaren duurde, gedurende welke die heilige Opper-Priester niet ophield, de belijders en martelaren aantemoedigen. Hij hield zich gedurende den storm verborgen, niet, omdat hij den dood vreesde, maar om beter in staat te zijn, zijne kudde te ondersteunen, en overleed den 22 April 296. Om zijn menigvuldig lijden heeft hij den titel van Martelaar verdiend. Het is bij

gelegenheid van dezen Paus, dat een zeer bekende schrijver, de volgende aanmerking maakt: » Hoe veel, zegt hij, hadden de heilige Herders, der eerste kerk niet te lijden? Dat men zich herinnere, dat zij aan de vervolgingen der afgodendienaars waren blootgesteld; dat zij aanhoudend tegen de onkunde, de domheid, de afgunst, de boosaardigheid van diegene te worstelen hadden, welke zij voor JESUS CHRISTUS wilden winnen, en dat zij in al de gevaren deelden, aan welke hunne kudden waren blootgesteld.» Het was deze Paus, die beval, dat men alle zeven de lagere ordes der kerk moest gehad hebben, alvorens tot Bisschop te kunnen worden gezalfd.

CAIUS. — Zie KAYE (JOANNES).

CAIUS AGRIPPA, tweede zoon van AGRIPPA en JULIA, de dochter van AUGUSTUS, werd door dien keizer met zijnen broeder LUCIUS AGRIPPA, als kind aangenomen. Het Romeinsche volk bood aan die beide kinderen, in den ouderdom van 14 en 15 jaren, het consulaat aan. AUGUSTUS wilde, dat zij, om hunne jeugdige jaren, enkel den naam van *Consules designati* (benoemde consuls) voeren zouden. CAIUS, zich naar *Armenië* begeven

hebbende, om er de Parthers uit te verdrijven, werd door den stadhouder van *Artagera* met eenen dolk getroffen. De moordenaar werd ten dood gebragt, maar CAIUS leidde sedert dat tijdstip een kwijnend leven. Hij eindigde hetzelfde in de stad *Lymire* in *Lycië*, eerst 24 jaren oud zijnde. Zijne neiging sleepte hem mede tot de vermaken; en hij wist dien gevaarlijken hartstogt, welke zijne dagen verkortte, niet te beteugelen. Door zijne zachtmoedigheid had hij zich bij de Oostersche volken bemind gemaakt.

CAJADO (HENDRIK), een Latijnsche dichter, te *Rome*, in 1508 aan een buitensporig gebruik van wijn overleden, heeft *Herderszangen* en *Puntdichten* nagelaten. In al zijne voortbrengselen ontwaart men, eene gelukkige wending, geest, ongedwongenheid, sierlijkheid; bij zijne puntdichten ontbreekt het niet aan geestigheid. De eerste uitgave zijner werken kwam te *Bologna* in het licht, onder den titel van *Eclogæ, et sylvæ, et epigrammata*, 1501, in 4to. Men herdrukte dezelve in 1745, in het *Corpus poetarum lusitanorum*. Hij was in *Portugal* geboren.

CAJETANUS (KONSTANTIJN), een Benediktijner, abt van den heiligen BARONTUS, in

het Bisdóm *Pistoja* te *Syrakusa*, in 1560 geboren, en te *Rome* in 1650 overleden, deed den ijver voor den roem zijner orde in dweepzucht ontaarden. Hij verbeeldde zich, dat hij den luister derzelve zeer zoude vermeerderen, door aan dezelve zoo veel groote mannen mogelijk, of ten minste, die hij als zoodanig waande, toetschrijven. Na een gedeelte der oude Heiligen in zijne lijst te hebben gebragt, was hij werkzaam, om dezelve met latere Heiligen te vergrooten. Hij begon met den H. *IGNATIUS* van *LOYOLA*, maakte denzelve tot een Benediktijner, in een werk, dat hij te *Venetië* in 1641, in 8vo in het licht gaf, waarin hij ook tracht te bewijzen, dat het boek der oefeningen van den heiligen *IGNATIUS*, niet van hem, maar van *CISNEROS*, eenen Benediktijner religieus was, hetwelk hij zeer slecht bewijst (zie *IGNATIUS*). De Congregatie van *Monte-Cassino*, verwierp *CAJETANUS* in 1644. Daar *CAJETANUS* geene Jesuiten in zijne orde kon opnemen, zoo wendde hij zich tot de Franciskanen en de predikheeren; hij ontnam hun den H. *FRANCISCUS* van *Assisi*, en den H. *THOMAS* van *Aquino*. De kardinaal *COBELLUCCI* zeide, ten opzichte van dezen dief der Heiligen, dat hij zeer vreesde, dat *CAJETANUS* den hei-

ligen *PETRUS* weldra in eenen Benediktijner zonde herscheppen. Ook wilde hij aan *THOMAS à KEMPIS*, de eer betwisten, de bewonderenswaardige Navolging van *JESUS CHRISTUS* geschreven te hebben, en dezelve aan eenen monnik *GERSON* genaamd, toeschrijven. In het artikel *KEMPIS* kan men zien hoe ongegrond zijn oordeel is. Het ontbrak *CAJETANUS* niet aan geleerdheid; hij had aan *BARONIUS* verscheidene bouwstoffen voor zijne jaarboeken geleverd. Paus *PAULUS V.* beriep hem naar *Rome* en benoemde hem tot Hoogstedezelfs secretaris voor de gewijde brieven, en *CLEMENS VIII* benoemde hem tot Bibliothecaris van het Vatikaan, eene bediening, die hij tot aan zijnen dood toe heeft waargenomen.

CAJETANUS (*OCTAVIUS*), een Siciliaansch Jesuit, een bekwame *Criticus*, en goede geschiedschrijver, in 1656 overleden, heeft door de volgende werken aanspraak verworven op de erkenning van zijn vaderland: 1.° *Vita Sanctorum Siculorum*, Palermo, 1652, in fol. Deze levensbeschrijvingen zijn uit geloofwaardige gedenkstukken, zoo Grieksche als Latijnsche, en, volgens, door derzelve oudheid kostbare handschriften zamengesteld. — 2.° *Isagoge ad historiam sacram siculam*, Palermo

1707, in het 10^e deel van het *Thesaurus antiquitatum* van GRÆVIUS herdrukt. — 3.º *Animadversiones in epist. THEODOSII MONACHI; De Syracusanæ urbis expugnatione*, in de verzameling van MURATORI.

CAJETANUS (de kardinaal).
— Zie VIO (THOMAS).

CAJOT (dom JOANNES JOZEF), een Benediktijner der Congregatie van den heiligen VANNES te Verdun in 1726 geboren, bezat vele geleerdheid. Hij openbaarde dezelve in zijne *Antiquités de Metz, ou Recherches sur l'origine des Médiomatriens (Oudheden van Metz, of nasporingen over den oorsprong der Médiomatriërs)*, Metz, 1760, in 8vo. Het werk, waardoor hij den meesten roem heeft verworven, is de hekeling van een berucht wijsgeer, ten titel voerende: *les Plagiats de J. J. ROUSSEAU sur l'éducation (de Letterdieverijen van J. J. ROUSSEAU over de opvoeding)*, in 12.mo en in 8.vo, 1765. Dezelve is vrij slecht geschreven, maar er komen nasporingen in voor. Daar hij er de valsche wijsgeeren in hekelt, zoo heeft een hunner gezegt: » Dat de schrijver dezer hekeling, een hond was, die de voorhijngangers aanblaft, terwijl hij de beenderen van ROUSSEAU afknaagt." Deze min-

achtige uitdrukking belette niet, dat dom CAJOT een achtenswaardig man was. Nog heeft men van hem: *Examen philosophique de la règle de Saint BENOÎT (Wijsgeerig onderzoek van den regel van den H. BENEDICTUS)*, Avignon, 1768 in 12°, en eene *Histoire critique des coqueluchons (Beoordeelende Geschiedenis der monnikskappen)*, Keulen (Metz), 1762, in 12°. Hij overleed in 1779 in zijne geboorte stad.

CAJOT (dom KAREL), broeder van den voorgaande, den 17 Augustus 1731, te Verdun geboren, ging, even als JOZEF onder de Benediktijnen der Congregatie van den H. VANNES. Hij onderwees de wijsbegeerte en de godgeleerdheid in de abdijen van den H. VANNES en den H. ARNOLDUS van Metz. Men heeft van hem: *Recherches historiques sur l'esprit primitif et les anciens collèges de l'ordre de Saint-BENOÎT etc. (Geschiedkundige nasporingen over den oorspronkelijken geest en de oude Collegiën der orde van den heiligen BENEDICTUS enz.)*, Parijs, 2 dl.ⁿ in 8°. In dit werk wil CAJOT bewijzen, dat de Godsdienstige maatschappijen en de orde van den H. BENEDICTUS, niet zijn opgerigt, om zich enkel en alleen aan een bespiegeland leven toetewijden, en, tot

in de oude tijden terugklimmende, toont hij aan, dat de maatschappij van den H. BENEDICTUS in het bijzonder, eertijds kostelooze scholen en seminariën bestuurde, waaruit Bisschoppen en Priesters voortkwamen, en zich grootendeels met de kerkelijke bediening bezig hield; dat uit de Benediktijner kloosters, Geestelijken waren voortgekomen, die het geloof en de beschaving in het Noorden had verspreid; en hij maakt hieruit de gevolgtrekking, dat om gerustelijk de voorregten te kunnen genieten, welke de maatschappij hun sedert dien tijd bij voorduring verleend heeft, zij ook tot derzelve oorspronkelijke instelling moeten terugkeeren. Dom KAREL CAJOT heeft de stormen der omwenteling doorgestaan, en is den 6 December 1807 overleden. Men heeft nog van hem eenige andere werken.

CALA (FERDINAND LE SCOCO, bekend onder den naam van), te *Cosenza* in *Calabrië* geboren, is de schrijver eener *Geschiedenis van Zwaben*, die zeer zeldzaam is, en ten titel voert: *Istoria de' Suevi nel conquisto de' regni di Napoli e di Sicilia per l'imperadore ENRICO VI., con la vita del B. GIO KALA*, Napels, 1660, in fol. Zijn doel was, om in dit werk het huis van CALA te vloeijen. Hij schiep eenen

heiligen JOANNES VAN CALA, die nooit anders dan in zijne hersenen bestaan had. Hij beweerde, dat eenige beenderen van het geraamte eens ezels, de overblijfselen van zijnen ingebeelden Heilige waren. De onbeschaamde bedrieger paste op zijne gewaande overblijfselen, dit Latijnsche vers toe, dat een hedendaagsche schrijver aan de vreemde menigte geleerden, welke in deze eeuw schitteren heeft gemeend te moeten rigten:

Felicitas asini quantos meruitis honores!

De geloofsonderzoeker van Rome liet deze onwaardige overblijfselen verbranden, en verbood het werk.

CALABER (QUINTUS), een dichter van *Smirna*, welke men meent in de vijfde eeuw geleefd te hebben, is de schrijver der *Paralipomenen* of *Overgeslagene boeken van HOMERUS*, eene soort van Bijlage tot den *Illias*. Dit sierlijk geschrevene Grieksche dichtstuk, werd door den kardinaal BESSARION, in een klooster van het land van *Otrante* in *Calabrië* gevonden, en het is van daar, dat hem den naam van CALABER is gegeven. De beste uitgave is die van JOANNES CORNELIS PAUW, *Leijden*, 1734, in 8.°, welke veel partij heeft getrokken van de uitgave, door CLAUDIUS DASSUSQUE van hetzelfde bezorgd.

CALABRE (EDMUS), een geleerde en godvruchtige priester van het *Oratorium*, te *Troyes* geboren, bestuurder van het Seminarie van *Soissons*, overleed in 1710. Men heeft van hem eene *Omschrijving op de Misereere*, waarin men vele zalving aantreft, en die dikwijls is herdrukt geworden.

CALABRIËR. — Zie **PRETI (MATHIAS)**.

CALAFAT. — Zie **ASAN CALAFAT**.

CALAGES (MEJUFVROUW MARIA DE PECH DE) werd te *Toulouse* in 1620 geboren. Zij beoefende de Fransche dichtkunde met den meesten roem, behaalde eenige prijzen in de *FLORA-spelen*, en vreesde niet van zich tot de hoogte van het *Heldendicht* te verheffen. Haar Dichtstuk van *JUDITH*, of *de Verlossing van Bethulië*, is op verre na geen meesterstuk; maar men vindt er trekken in, die het *Heldendicht* werkelijk waardig zijn; en die een niet zeer gewoon talent vooronderstellen, in eenen tijd vooral, waarin de Fransche taal en dichtkunde nog zoo weinig beschaafd waren. Mejufvrouw **DE CALAGES** wist de Ouden op eene gelukkige wijze te beoefenen. Haar dichtstuk is door de zorg van Mejufvrouw **L'HÉRITIER DE VILLENDON**, te

Toulouse, in 1660, in 4.º gedrukt, en aan de koningin **ANNA** van *Oostenrijk*, toenmaals regentes, opgedragen. Mejufvrouw **CALAGES** overleed reeds in 1661.

CALAIS en **ZETÈS**, kinderen van **BOREAS** en **ORITHYA** deden met de *Argonauten*, eene reis naar *Colchide*, en verdreven de *Harpijen* uit *Thracië*. Zij hadden de schouders met vergulde schelpen bedekt, vleugels aan de voeten, en lang hoofdhaar.

CALAMIS, een beroemd graveur en beeldhouwer te *Athene*. Zijne werken werden zeer op prijs gesteld; maar **CICERO** stelde dezelve verre beneden die van **PRAXITELES** en **MYRON**. Hij muntte vooral uit in het voorstellen van paarden, en niemand had vóór hem dit gedeelte der kunst verder gebragt. Deze beeldhouwer bloeide in het jaar 420 vóór J. C. of veertig jaren vroeger, volgens het gevoelen van den Heer **EMERICH DAVID**, in deszelfs proeve over de tijdrekenkundige rangschikking der beroemdste Grieksche beeldhouwers.

CALANNA (PETRUS), werd in de zestiende eeuw te *Termini* in *Sicilië* geboren. Hij omhelsde den geestelijken staat, en hield zich veel met de schoone letteren en de wijsbegeerte bezig. Een verklaarde voorstander der

Platonische wijsbegeerte zijn de durfde hij zich tegen ARISTOTELES te verklaren in eenen tijd, waarin het algemeene vooroordeel hem eene hulde toebragt, die door het blinde bijgeloof van verscheidene eeuwen bevestigd werd; het was intusschen gevaarlijk zich toenmaals tegen die leer te verheffen, daar de dood van RAMUS beeweest, dat dezelve niet ongestraft kon aangerand worden. Om zijn gevoelen aan den dag te brengen schreef CALANNA een geleerd werk, ten titel voerende: *Philosophia seniorum sacerdotia et platonica a junioribus et laicis neglecta philosophis, Palermo, 1599, in 4.°* SEELLEN, een ijverige voorstander van ARISTOTELES, zegt, dat CALANNA dikwerf paradoxe stellingen gebruikt, welke hij in onzuivere bronnen heeft geput, en eindigt met hem eenen *den brandstapel waardigen Platonier* te noemen.

CALANUS, een Indisch wijsgeer of kwakzalver, die ALEXANDER *den groote* op zijne Indische togten volgde. PLUTARCHUS zegt, dat zijn naam SPHINES was, en dat de Macedoniërs hem CALANUS noemden, wyl hij diegene groetende, welke hem aanspraken, gewoon was te zeggen: *Cala*, hetwelk in zijne taal *wees gegroet* beteekende. Na 83 jaren in eene bloeiende gezondheid

te hebben doorgebracht, door eene darmjicht gekweld, verzocht hij den veroveraar hem eenen brandstapel te doen oprigten, ten einde er zijn leven op te eindigen. Die vorst welke niet verstandiger was, dan zijn wijsgeer, beval de toebereidseilen tot dit buitensporige offer in gereedheid te brengen. Zijn leger ontving bevel, om zich in slagorde rondom den brandstapel te scharen. CALANUS, met bloemen bekransd en prachtig gekleed, beklom denzelven, zeggende dat sedert hij de gezondheid verloren en ALEXANDER gezien had, het leven niets bekoorlijks meer voor hem bezat. De zwakke CALANUS, die den moed niet had, om eene darmjicht te verduren, vond in zijne ijdelheid genoegzame hulpmiddelen, om de verbranding zonder eenige beweging te maken, en zonder het minste teeken van smart aan den dag te leggen, te verduren. Door iemand gevraagd zijnde, of hij niets aan ALEXANDER te zeggen had, antwoordde hij *Neen ik denk hem weldra in Babylon weder te zien*. Daar de Macedonische held drie maanden daarna in die stad overleed, zoo meende men, dat de Brachman een profeet was geweest, en dit vermeerderde het wonderbare zijner geschiedenis niet weinig.

CALANUS (JUVENCUS CÆ-

VIUS), in *Dalmatië* geboren, Bisschop van *Vijf kerken* in *Hongarijë*, leefde in de twaalfde eeuw. Hij is door een werkje bekend, ten titel voerende: *ATILLA rex Hunnorum, Venetië*, 1502, in fol. Men vindt zulks in de kerkelijke verzameling van Pater CANISIUS, en in de Verzameling tot de Geschiedenis van *Hongarijë*, met aantekeningen van J. TOMKA, *Presburg*, 1736, in fol.

CALAS (JOANNES), den 19 Maart 1698, in het vlek *Lacabarède* in het diocees van *Castres* in *Languedoc*, geboren, was een belijder van den gewaand-hervormden godsdienst, en werd beschuldigd, zijnen zoon MARCUS ANTONIUS, uit haat tegen den Catholijken godsdienst, tot welken dezen wilde terugkeeren, of dien hij reeds heimelijk beleed, gewurgd te hebben. Deze jongeling had, zoo als men zulks thans beweert, zich zelve om het leven gebracht. De vader werd gevangen genomen, door het parlement van *Toulouse* veroordeeld, en den 9 Maart 1762 levend geraadbraakt. De weduwe en de kinderen van dien grijsaard, verzochten om de herziening van het proces; en, hetzij uit gebrek aan formaliteit, hetzij om eenige onregelmatigheid in den grond zelve van het

door het parlement van *Toulouse* gevelde vonnis, zoo werd hetzelfde door een besluit van den raad van 9 Maart 1765 vernietigd. » Laat ons, heeft te dien opzichte een onpartijdige waarnemer gezegd, laat ons de uitspraken der overheden eerbiedigen, die de, hetzij om de zaak zelve, hetzij om de vorm der procedure, gebrekkige vonnissen herstellen; maar dat het ons niet verwondere, indien er, bij deze soort van regterlijken twist, in den geest des volks, eene soort van vooroordeel, ten gunste der eerste regters overblijft. Lieden, die alles op de plaats onderzoeken, die het misdrijf als onder de oogen hebben, die den levensloop en het gedrag van den beschuldigde, de zeden en de goede trouw der getuigen kennen, die eene menigte omstandigheden inzamelen, waarvan de zamenhang zich moeilijk in de verte uitstrekt, en waarvan het indruksel met den tijd verzwakt; die bij het gezigt eener verschrikkelijke, aan eenen bekenden burger pas gepleegde misdaad, met geestdrift voor de regtvaardigheid bezielde zijn; regters, die in eenen zoodanigen toestand uitspraak doen, hebben zeker een groot voordeel boven verwijderde overheden, die zich met honderden andere onderwerpen bezig houden, die hunne aan-

dacht en hunne werkzaamheden door meer regtstreekse inzichten en verplichtingen bepalen, terwijl gevoelige zielen, hen smeeken en lastig vallen; enz. Men moet dus bij dergelijke gelegenheden, zoo veel mogelijk, in de hekeling en den lof der onderlinge vonnissen, eene redelijke gematigdheid in acht nemen, en zich voor die hevige geestdrift wachten, waarin de waarheid en billijkheid zoo zelden te vinden zijn."

CALASIO (MARIUS DE), in 1550, in het stadje van dien naam, bij *Aquila* geboren, een Franciskaner, Hoogleraar in het Hebreeuwsch te Rome, schreef eene uitmuntende Overeenkomst der Hebreeuwsche woorden des Bijbels, te Rome in 1621, in vier zware deelen in fol. gedrukt, en later te Londen, in 1747, in hetzelfde formaat en een dergelijk getal deelen, onder den titel van *Concordantiæ sacrorum bibliorum hebraicæ, cum convenientiis linguæ arab. et Syr.* Deze uitgave, welke meer op prijs wordt gesteld, dan die van Rome, is door WILLEM ROMANUS bezorgd. De grondslag van dit voor de beoefenaars der Hebreeuwsche taal zeer nuttige werk, is uit de overeenstemming van den Rabbijn NATHAN ontleend. Nog heeft men

van CALASIO: *Canones generales linguæ hebraicæ.* Hij overleed in 1620.

CALCAGNINI (CÆLIO), de natuurlijke zoon van eenen geestelijke van Ferrare, alwaar hij den 17 September 1479 geboren werd, omhelsde, na in de legerscharen des Keizers en van JULIUS II. gediend te hebben, den geestelijken staat. Hij werd Apostolisch protonotaris, en overleed te Ferrare in 1544. Men heeft van hem: 1.° *Commentatio de rebus ægyptiacis*, Bazel, 1544, in fol. Er komen in dit werk, naar den tijd, waarin het geschreven is, belangrijke en naauwkeurige bijzonderheden over *Egypte* voor. — 2.° *De talorum, tesserarum et calculorum ludis*, in het 7.° deel der *Grieksche oudheden* van GRONOVIVS. — 3.° *De re nautica*, ib. 2 dl.ⁿ — 4.° *Opera aliquot.* — 5.° *Encomium pulicis Carmina.* ERASMUS zegt, dat hij eenen sierlijken stijl heeft, maar te veel de schoolsche wijsbegeerte doet blijken; hetwelk hem belet, eene plaats in den rang der welsprekende schrijvers te bekleeden. Zijne werken zijn te Bazel, in 1544 in fol. gedrukt.

CALCAR (JOANNES VAN), een beroemd schilder, dus genoemd naar zijne geboorte-

stad in het hertogdom *Kleef*, overleed in 1546 in eenen jeugdigen leeftijd te *Napels*. TITIAAN en RAPHAËL waren zijne voorbeelden in de schilderkunst. Hij maakte zich hunne manier zoo zeer eigen, dat de talenten dier groote meesters de zijne schenen geworden te zijn. Verscheidene kenners hebben nooit de schilderijen van den leerling, van die van TITIAAN, zijnen meester weten te onderscheiden. Onder andere stukken heeft hij eene geboorte van den Zaligmaar geschilderd, met Engelen vergezeld, waarop het licht van den pas geboren Verlosser uitgaat. Dit werk wordt voor zijn meesterstuk gehouden. RUBENS, die hetzelfde bezat, heeft er zich bij zijn leven nooit van willen ontdoen, en na zijnen dood kocht het SANDRAT, door wien het weder aan keizer FERDINAND III. werd verkocht, die er den grootsten prijs op stelde. Aan CALCAR heeft men de ontleedkundige figuren te danken, welke het werk van VESAL of VESALUS (zie dat artikel) versieren. Het koninklijk Museum van *Parijs*, bezit een zijner beste afbeeldsels.

CALCEOLARI (FRANCISCUS), een beroemde natuurkundige van *Verona*, leefde in de zestiende eeuw. Zijn *Museum rerum naturalium*,

Verona, 1622, in fol., is zeldzaam en wordt op prijs gesteld. Nog heeft men van hem in het Latijn: *Kort begrip der Commentariën van MATTHIOLE op DIOSCORIDES*, Venetië, 1586, in 4.°

CALCHAS, Zoon van THES-
TOR, ontving van APOLLO, de wetenschap van het tegenwoordige, het verledene en het toekomstige. Het Grieksche leger, dat *Troje* ging belegeren, verkoos hem tot deszelfs Opperpriester en waarzegger. Hij voorzeide, dat de belegering 10 jaren zoude duren, en dat de vloot door tegenwinden, in de haven van *Aulide* opgehouden niet zoude uitzellen, dan nadat AGAMEMNON zijne dochter IPHIGENIA aan DIANA zou hebben opgeofferd. De schikgodinnen hadden hem voorzegd, dat hij het leven zou verliezen, zodra hij eenen waarzegger zou aantreffen, die bekwaamer was dan hij. MOPSUS verscheen en CALCHAS overleed te *Colophon* in *Jonië*.

CALCIDIUS. — Zie CHALCIDIUS.

CALCULUS. — Zie WILLEM, bijgenaamd CALCULUS.

CALDANI (LEOPOLD), te *Bologna*, in 1725 geboren, onderwees de ontleedkunde, aan de Universiteit dier stad, en werd vervolgens naar

Padua beroepen om er MOR-GAGNI te vervangen. Hij is de eerste geweest, die in *Italië*, de theorie der prikkelbaarheid van HALLER ontwikkeld heeft, en overleed te *Padua* in 1813. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *Dell' Irritabilità di alcune parti degli animali*, Bologna, 1757, in 4.° — 2.° *Sull' uso del muschio nell' idrosobia*, Venetië, 1461, in 8.° — 3.° *Institutiones pathologicae*, Padua, 1772, in 8.° — 4.° *Institutiones physiologicae*, ib. 1773, in 8.° — 5.° *Institutiones anatomicae*, ib. 4 dl.ⁿ in 8.° — 6.° *Institutiones semeiotices*, ibid, 1808, in 8.° — 7.° Verscheidene Redevoeringen en Verhandelingen.

CALDARA (ANTONIO), een beroemde componist der achttiende eeuw, in 1714 te *Venetië* geboren, en in 1763 te *Weenen* als kapelmeester overleden. Zijne zamenstellingen voor de kerkmuzijk staan thans nog zeer in aanzien.

CALDARA (POLIDORO), bijgenaamd *Caravaggio*, een beroemde schilder, in 1495 te *Caravaggio* een dorp in het *Milanesche* geboren, van waar hij zijnen bijnaam ontleende, diende als metselaarsopperman tot in den ouderdom van 18 jaren, en werd gebruikt om den leerlingen van

RAPHAËL, den mortel, tot het schilderwerk op natte kalk aan te dragen: in die betrekking openbaarde hij zijnen aanleg, en werd hij door RAPHAËL onder deszelfs kweekelingen aangenomen. Hij was zelfs diegene onder hen, die het meeste medewerkte aan de uitvoering der gaanderijen van het Vatiikaan. Daarna werd hij te *Messina* met het opzigt over de uitvoering der zegebogen belast, welke aldaar ter eere van KAREL V. na Hoogst-deszelfs togt naar *Tunis*, werden opgerigt. Hij stond op het punt om naar *Rome* terug te keeren, toen zijn knecht hem eene aanzienlijke, pas ontvangene som ontstal, en hem, in 1543, in zijn bed vermoordde. CALDARA heeft voornamelijk op natte kalk gewerkt. Zijn stijl is in het algemeen zeer nauwkeurig. In zijne hoofden merkt men eene edele houding en veel karakter op; de kleeding zijner beelden is natuurlijk aangebragt; zijn penseel in de omtrekken zeer zacht, en men kan hem als de eenige van de Romeinsche school beschouwen, die de noodzakelijkheid van het coloriet gekend heeft, en die het licht-donker wel heeft weten aan te wenden. Zijne *landschappen*, en vooral zijne teekeningen worden zeer op prijs gesteld. Men heeft veel naar hem gegraveerd.

CALDERINO (DOMITIO), in 1447 in het grondgebied van *Verona* geboren, hoogleeraar der schoone letteren te *Rome*, onder PAULUS II. en SIXTUS IV., overleed reeds in 1478, aan de gevolgen eener al te groote inspanning. Zijn naam was DOMINICUS, maar daar hij er een' begeerde, die naar het oude *Rome* rook, zoo veranderde hij denzelfen in DOMITIO, en noemde zich CALDERINUS naar *Caldero*, zijne geboorteplaats, vijf mijlen van *Verona* gelegen. Hij was een der eersten, die de hulp der geleerde aanmerkingen met de spraakkunst vereenigden. PAULUS JOVIUS zegt, dat hij de dichters met eene bewonderenswaardige bekwaamheid opgehelderd heeft. Men heeft van hem aantekeningen op de *gedichten (Sylves)* van STATIUS, *Rome*, 1475, op MARTIALIS, *Venetië*, 1474, in 4.º op JUVENALIS, en den *Ibis* van OVIDIUS, *Milane*, 1495, in fol. Men verzekert, dat hij nog op andere oude schrijvers Commentariën heeft geschreven; het is echter waarschijnlijk dat deze commentariën niet in de catalogussen van TRITHEMUS en GESNER voorkomen.

CALDERON DE LA BARCA (dom PEDRO), ridder der orde van den H. JACOBUS, werd in 1600 geboren, voerde met onderscheiding de wapenen.

Hij verliet dezelve, om den geestelijken staat te omhelzen en hij werd tot priester en kanonik van *Toledo* benoemd. Men heeft van hem tooneelstukken, in 9 dlⁿ in 4.º, 1689, *Madrid*, zonder vele andere te tellen, welke niet gedrukt zijn. CALDERON was al te vruchtbaar om naauwkeurig te zijn. De regels der tooneelkunde worden bijna in al zijne werken geschonden. Men vindt in zijne treurspelen de onregelmatigheid van SHAKESPEARE, zijne verhevenheid en laagheid, geestige trekken, die even zoo sterk zijn, een even zoo ongepast koddig, eene even zoo eigenzinnige opgeblazenheid van stijl enz. Hij kent bijna nooit noch de waarheid, noch de waarschijnlijkheid, noch het natuurlijke. Zijne blijspelen, ten getale van vijftien honderd, zijn eenigzins beter. CALDERON schreef ook 6 dlⁿ in 4.to met *Sacramentele Akten*, die, wat den grondslag betreft, naar de oude Italiaansche en Fransche stukken gelijken, welke uit de heilige Schrift of uit de geheimen ontleend zijn. Deze dichter bloeide omtrent het jaar 1640. Volgens BONTERTWEK, LINGUET, SISMONDI en andere letterkundigen, welke over de Spaansche letterkunde geschreven hebben, had CALDERON eenen zeer goe oefenden geest, doch vertoonde hij zich in de blij-eindende

treurspelen (want hij schreef nooit enkele treurspelen) onbekend met de geschiedenis, dit komt, wijl hij de geschiedenis aan de tooneelbetoovering en aan het plan zijner bedrijven opofferde, hetwelk echter hem niet verontschuldigen kan. In onderscheidene stukken dezer bedrijven, ziet men gemakkelijk, dat hij met de wetenschappen en letteren niet onbekend was, en als dichter beschouwd, heeft hij een meer dan gewoon vernuft gehad. Deszelfs blijspelen zijn geestig en belangverwekkend; de zamenspraken zijn natuurlijk en vloeiend: men kan hem soms van gemaaktheid, maar nooit van laagheid beschuldigen; hij neemt zijne vlugt misschien wat te hoog, maar hij kan niet in het stof kruipen; voor het overig is hij, even als LOPE DE VEGA, een der opbouwers van het heden-daagsche tooneel, en, hunne gebreken uitgezonderd, overtreffen hunne stukken door vinding, schepping, plan en stijl den belagchelyken smaak van JODELLE en HARDI. CORNEILLE heeft den HERACLIUS van CALDERON nagevolgd; deze navolging is zonder tegenspraak fraaijer dan het oorspronkelijke zelf.

CALDERWOOD of CALDWOOD (DAVID), gedurende de 17^e eeuw, een Schotsch predi-

kant en godgeleerde, had zich zeer bekwaam gemaakt, in al de wetenschappen, welke zijn predikambt betroffen. In 1604 werd hij tot leeraar van *Crelling* in het zuiden van *Schotland* benoemd. Toen koning JACOBUS VI van *Schotland*, de overeenstemming tusschen de Anglikaansche en Schotsche kerk wilde daarstellen, verzette CALDERWOOD zich op eene kracht-dadige wijze daartegen. Te vergeefs trachtte de koning aan de maatregelen, welke men nam, om de vereeniging daartestellen, luister bij te zetten, door zelf de *discussien* bijtewonen; de Schotsche predikant was onbuigzaam, en aan het hoofd van verscheidene anderen zijner partij, weigerde hij, om zich op eenigerlei wijze aan de uitdrukkelijke bevelen des konings te onderwerpen. Hij werd vooreerst in de gevangenis gezet, van zijn kerkelyk inkomen beroofd, en tot de ballingschap veroordeeld. Naar *Holland* overgestoken zijnde, gaf hij in 1623 een berucht werk in het licht, door de aanhangers zijner sekte als een meesterstuk beschouwd, en ten titel voerende: *Altare damascenum*, in 4°. Hetzelve bragt een groot uitwerksel te weeg; en bestaat in een geschilstelsel, waardoor de Calvinisten in *Engeland*, in Puriteinen en in

Anglikanen verdeeld worden. De Episcopalen, zegt men, hebben nooit geheel aan dat werk beantwoord; het werd eerst in het licht gegeven, onder den naam van EDWARDUS DIDOCTAVIUS, en in 1708 onder den volgende titel herdrukt: *Altare damasce-num, seu Ecclesiae anglicanae politia, ecclesiae scoticanae obtrusa a formalista quodam delineata illustrata et examinata sub nomine- tim EDWARDI DIDOCTAVI, studio et opera DAVIDIS CALDERWOOD* enz. Toen deze predikant eenigen tijd daarna ziek geworden was, en men hem dood waande, zoo liet de koning, in den naam van CALDERWOOD, door eenen zekeren PATRICK SCOT, eene op het sterfbed afgelegde gewaande herroeping in het licht geven. Zoodra CALDERWOOD zulks vernam, deed hij dit stuk openlijk logenstraffen, en, volgens de getuigenis van den predikant, stak SCOT naar *Holland* over, om Hem te vergeven; maar zich heimelijk naar *Schotland* begeeven hebbende, alwaar hij zich verscheidene jaren verborgen hield, ontsnapte CALDERWOOD aan de vervolgingen van zijnen vijand. Men schrijft aan dien predikant ook eene *Geschiedenis toe der kerk van Schotland, sedert de hervorming*, vooraafgegaan door eenen Brief aan den lezer, waarin CALDERWOOD bijzonderheden

mededeelt, over de voornaamste omstandigheden zijns levens. Men vindt dezelfde in handschrift in zes deelen in fol., in de Bibliotheek der Universiteit van *Glasgow*. In 1718 is er een uittreksel van in het licht verschenen, door den schrijver zelve, onder den titel van *Ware geschiedenis der kerk van Schotland* uitgegeven. Deze theologant overleed in 1638.

CALEB, uit het geslacht van *Juda*, werd met andere afgevaardigden naar het *Beloofde land* gezonden, om hetzelfde te herkennen. Hij stelde het door het verhaal zijner reisgenooten, bekommerde volk gerust. JOZUÉ en hij waren de eenigen dergenen, welke uit *Egypte* waren getrokken, die in het land van belofte kwamen. Aan CALEB vielen de bergen en de stad *Hebron* ten deel, waaruit hij drie reuzen verdreef. Daar OTHONIËL, zijn neef, zich van de stad *Débir*, welke de oom niet had kunnen innemen, had meester gemaakt, zoo liet CALEB hem zijne dochter huwen. Deze waardige Israëliet overleed in den ouderdom van 114 jaren. CALEB en JOZUÉ zijn in de stichtelijke werken, het zinnebeeld van het geringe getal Christenen, die met moed, vertrouwen en standvastigheid, het lijden en de wederwaardigheden

dezes levens verduren, en na eene moeilijke en werkbare reis in de plaats van rust aankomen.

CALENDARIO (PHILIPPUS), een beeldhouwer en bouwkunstenaar der 14^e eeuw, rigtte te *Venetie*, de prachtige overdekte galerijen, op marmazuilen rustende op, welke het St. MARCUS-plein omringen. Deze stukken bevestigden zijnen roem en zijne fortuin. De republiek overlaadde hem met weldaden, en de Doge vereerde hem met zijne vriendschap.

CALENUS (OLENUS), een beruchte Etrurische waarzegger ten tijde van TARQUINIUS *den trotsche*, maakte zich beroemd bij gelegenheid van het vinden van een menschenhoofd bij het graven tot de grondslagen, van eenen tempel, welken men ter eere van JUPITER wilde oprigten. Deze man, zegt men, heette TOLUS, CAPUT TOLI, vanwaar de naam van *Kapitoel* zou zijn ontstaan. Anderen zeggen, dat men er een hoofd vond, in eene ton gesloten, *caput in dolio*. Hetgene, wat PLINIUS van dezen waarzegger verhaalt, moet onder de fabelen des Heidendoms geteld worden.

CALENUS, een edele Romein, onderscheidde zich door zijne edelmoedigheid,

in de tijden der verbanningen, welke den dood van CAESAR volgden. Ondanks het verbod van bannelingen in zijn huis op te nemen, hield hij echter den wijsgeer VARRO, zijnen vriend, die tot dezelve behoorde, in zijne woning verborgen. ANTONIUS kwam dikwerf dit huis bezoeken; maar zijne tegenwoordigheid schrikte den moed van eenen zoo edelmoedigen vriend nooit af, en hoewel hij getuige was van de folteringen welke men den overtreders van de wet der driemannen deed verduren, en der belooningen, welke men aan degene verleenden, die er aan gehoorzaamden, bleef echter, zijne getrouwheid onwankelbaar.

CALENUS of van CAELEN, (HENDRIK), in 1582 te *Beringen* een vlek in de Provincie *Limburg*, geboren, werd na zijne studien te *Leuven* volbragt te hebben, tot Pastoor van *Asch* benoemd, daarna van de St. CATHARINA-kerk te *Brussel*, Aarts priester van het Dekenschap der zelfde stad en kanonik der hoofdkerk van *Mechelen*. Daar hij eene uitmuntende goedkeuring aan het al te beruchte werk van JANSENIUS had gegeven, zoo gaf deze het handschrift aan deszelfs Kapellaan, met last om hetzelfde aan CALENUS en FROMOND ter hand te stellen,

om het publiek te maken. De *Augustinus*, kwam in 1640 door hunne zorg in het licht, en sedert dien tijd waren zij twee der voornaamste raadslieden van den Aartsbisschop BOONEN (zie dat artikel) in de geschillen, welke dat werk te weeg bragt. Hij werd door dien Prelaat tot het Aartsdiakonaat van *Mechelen*, en door PHILIPPUS IV, tot het Bisdome *Roermond* benoemd. Maar deze laatste benoeming werd hem nutteloos, uit hoofde van zijne gehechtheid aan de leer van JANSENIUS, welke hij beweerde die van den heiligen AUGUSTINUS te zijn, zelfs na een formulier van afzwering, in handen van den Internuntius te *Brussel* ondertekend te hebben. Hij overleed den 1 Februarij 1651, na in het licht te hebben gegeven: *Ware verklaring van den Heer CALENUS: benoemd tot het Bisdome van Roermond*, in het Latijn en in het Fransch, *Brussel*, 1646, in 4.to en eenige andere werken.

CALENZIO (ELIZEUS), in het Latijn CALENTIUS ELISIUS, onderwijzer van FREDERIK, den zoon van FERDINAND, koning van *Napels* in *Apuglia* geboren, werd onder de goede Latijnsche dichters der vijftiende eeuw gesteld. Hij vereenigde de lessen der wijsbegeerte, met de beval-

ligheden der dichtkunde; maar hij nam Romaneske, met de wet Gods, en alle menschelijke wetgevingen, strijdige stelsels aan. Hij keurde niet goed, dat men misdadigers tot de doodstraf veroordeelde. Men moest, volgens hem, de dieven na hen gegeeseld te hebben, noodzaken, om hetgene, wat zij gestolen hadden, terug te geven; de moordenaars tot slaven dergenen maken, op wier leven zij aanslagen hadden gemaakt; de kwaaddoeners eindelijk naar de mijnen of galeijen zenden. Dit ontwerp van straffeloosheid, door de latere wijsgeeren weder opgewarmd, en door JOZEF II. en eenige andere vorsten eerst aangenomen, is niet lang bestand geweest tegen de klaarlijkheid der misbruiken, die er uit moesten voortspruiten, en er werkelijk uit voortgesproten zijn. CALENZIO overleed in 1503. In het zelfde jaar kwam er te *Rome* eene uitgave zijner werken in fol. in het licht; eene uitgave, die vollediger is, dan die, welke men later heeft geleverd, en waaruit men vele stoute stukken heeft weggelaten. Zijn gedicht over den *Strijd der ratten tegen de kikvorschen*, eene navolging van HORNERS, is in 1738 in *Rouanen* gedrukt in eene verzameling in 12.mo van uitgezochte fabelen van LA FONTAINE, in

Latijnsche verzen gebragt, en door den Abt SAAS in het licht gegeven. CALENZIO was pas 18 jaren oud, toen hij dit dichtstuk in zeven dagen vervaardigde. Deze schrijver vermeerderde de groote lijst dergenen, welke de neiging tot losbandigheid tot eene buitengewone behoefte heeft gebragt. Hij bekent zulks zelf in de volgende koppeldichten:

Talia post cineres de me toto
orbe legantur,
Scriptaque sint tumulo carmina
digna meo.
Ingenium natura dedit, fortuna
na poëta
Defuit, atque inopem vivere
fecit amor.

CALEPINO, of DA CALEPIO (AMBROSIUS), een Augustijner religieus den 6 Junij 1435 te Bergamo geboren, was uit het oude geslacht der Graven van CALEPIO gesproten. Hij heeft zich beroemd gemaakt, door zijn *Woordenboek der talen*, voor de eerste maal te Reggio in 1502, in fol. gedrukt, en later vermeerderd door PASSERAT, LA CERDA, CHIFFLET en anderen. De beste uitgave was die van den laatste, Lyon, 1681, 2 dl.ⁿ in fol., alvorens die van FACCIOLATI, Hoogleeraar te Padua in het licht was verschenen. Maar de volledigste is die, welke te Bazel in 1590 of 1627 in fol. in het licht is verschenen, de-

zelve is, het Poolsch en Hongaarsch medegerekend, in elf talen. Men kan van dit werk zeggen, hetgene wat men van den MORERI heeft gezegd, dat het eene nieuwe stad is, volgens een oud plan gebouwd, doch in beide zijn vele stormbreuken te herstellen. Hij overleed in 1510, zeer onrustig en van het gezigt beroofd.

CALIARI of CAGLIARI (PAULUS), bijgenaamd VERONESUS, wjl hij te Verona in 1530, volgens RIDOLFI, en in 1528 volgens een' dooden register, door ZANNETTI aangehaald, geboren was. Zijn vader was een beeldhouwer en zijn eerste meester, en een zijner oomen, ANTONIUS BADILUS, die een schilder was, nam hem vervolgens als kweekeling aan. Zijne proefstukken waren meesterstukken. Een mededinger van TINTORET zijnde, overtrof hij hem, al mogt hij ook de kracht van zijn penseel niet evenaren, in eene edele voorstelling der natuur. Eene vruchtbare, levendige, verhevene verbeeldingskracht, veel majesteit en vuur in zijne geelaatstrekken, sierlijkheid in zijne vrouwen-beelden, frischheid in zijn koloriet; waarheid en pracht in zijne kleedingen, zijn de eigenschappen, waardoor zijne schilderijen zich onderschei-

den. Men zou er slechts meerdere keuze in de houdingen, smaak in de teekening bij verlangen; hij eerbiedigde niet genoeg zekere welgepastheden, van welke een meester zich nooit moet verwijderen. Zoo spreidt hij bijv., op zijne schilderij der *Bruiloft van Kana*, welke men in het Museum des konings van *Frankrijk* ziet, en die een zijner schoonste voortbrengsels is, voor de bruiloft van eenen eenvoudigen partikulier van *Galilea*, al de Aziatische pracht ten toon, nooit wilde hij zich naar de wetten der tijdrekunde rigten, en in dat opzigt valt er op zijne voortbrengselen veel aan te merken. In het paleis van den heiligen *MARCUS* te *Venetië*, treft men verscheidene zijner meesterstukken aan. Zijn *Maaltijd bij SIMON den melaatsche*, dien *LODEWIJK XIV.* aan de Serviter-monniken liet vragen, en welk stuk, op hunne weigering, door de republiek werd weggenomen, om het den Franschen koning ten geschenke aan te bieden, is een der schoonste stukken, der verzameling des konings. Het koninklijke museum van *Parijs* bezit zestien schilderijen van dien meester, onder welke er vele zijn van groote waarde. *CALIARI* overleed te *Venetië* in 1588, den roem nalatende, van een groot schilder, een braaf

man, een goede Christen, en een edelmoedige vriend te zijn geweest. Op eene verplichtende wijze in den omtrek van *Venetië*, op een buitengoed onthaald zijnde, vervaardigde hij heimelijk in dat huis eene schilderij, de familie van *DARIUS* voorstellende, en liet zulks bij zijn vertrek achter.

CALIARI (*BENEDICTUS*), broeder van den voorgaande, in 1538 geboren, bezat talenten, welke met die van *VERONESUS* overeenkwamen. Men verwarde dikwerf hunne schilderijen. Door eene weinig gewone zedigheit, liet hij zijnen broeder den roem genieten, welke zijne werken hem zouden hebben kunnen verwerven, indien hij zich als de vervaardiger derzelve had verklaard. Hij beoefende te gelijkertijd de beeldhouw- en schilferkunde, en slaagde bijzonder wel in deze beide kunsten. Hij overleed in 1598.

CALIARI (*KAREL* en *GABRIËL*), beide zonen van *PAULUS VERONESUS*, en de erfgenamen zijner talenten. *KAREL*, in 1596, in den ouderdom van 26 jaren overleden, zou; zegt men, zijnen vader overtroffen hebben, indien zijne al te groote vlijt en inspanning hem het leven niet had gekost. *GABRIËL*, in 1631 overleden, zou het bijna even zoo ver

hebben kunnen brengen, maar de handel was zijne voor naamste bezigheid, en de schilderkunde zijne uitspanning.

CALIGNON (SOFFREY DE), werd in 1550, te *Saint-Jean*, bij *Voiron*, in *Dauphiné* geboren. Hij was eerst secretaris van *Lesdiguières*, daarna kanselier van *Navarre* onder HENDRIK IV. en door dien vorst in de moeilijkste onderhandelingen gebruikt. Hij werkte met DE THOU aan het ontwerp van het edikt van *Nantes*, en was een man, die in de staatszaken en gebruiken der wereld volleerd was. Indien hij Catholiek was geweest, zou HENDRIK IV. hem tot kanselier van *Frankryk* hebben bevorderd. Hij overleed in 1606. Zijn leven is door GUI-ALLARD, met dat van DES ADRETS en DUPUI-MONTBRUN beschreven, *Grenoble*, 1675, in 12.mo Men schrijft hem toe: *Histoire des choses les plus remarquables advenues en France ès années 1587, 1588 et 1589, par S. C. (Geschiedenis der belangrÿkste zaken, voorgevallen in Frankryk, gedurende de jaren 1587, 1588 en 1589 door S. C.)*, 1590, in 8.º Deze slecht geschrevene, en door den sektengeest ingegevene memoriën, bevatten eenige merkwaardige bijzonderheden. Nog heeft men van

hem: *Journal des guerres faites par FRANÇOIS DE BONNE, duc de Lesdiguières, depuis l'an 1585, jusqu'en 1597 (Dagverhaal der oorlogen, gevoerd door FRANCISCUS BONNE, hertog van Lesdiguières van het jaar 1585 tot 1597)*, een handschrift in fol., dat in de koninklijke Bibliotheek van *Frankryk* wordt bewaard.

CALIGNON (PETRUS ANTONIUS D'AMBÉSIEUX DE), aalmoezenier des konings, en Vikaris-Generaal van *Embrun*, stamde in de vrouwelijke linie van den vorigen af, en werd te *Greenwich* bij *Londen*, in October 1729 geboren. Hij omhelsde den geestelijken staat in *Frankryk*, alwaar hij in 1735 gekomen was; werd tot meester in de godgeleerdheid bij de *Sorbonne* bevorderd, en tot aalmoezenier des konings te *Genève* benoemd, alwaar hij bij den resident van *Frankryk* voor de Catholijken den dienst verrigtte. Hij kwam in de gelegenheid om VOLTAIRE te leeren kennen, die zijne talenten op hoogen prijs stelde, en die niet kunnende begrijpen, dat de Godsdienst en het geloof het deel van een kundig man konden zijn, hem dikwerf zeide: » Met het verstand dat gij bezit, zingt gij den lof van God!» CALIGNON onderwees vervol-

gens de Rhétorica te *Lyon*, werd tot kanonik van *Crépy* in het *Walliserland* benoemd, en wijdde zich gedurende eenige jaren met veel lof aan den kappel toe. Vervolgens tot Groot-Vikaris van *Embrun* benoemd, beoefende hij met vrucht het Italiaansch, het Engelssh en vooral het Hebreeuwsch, onder den Abt L'ADVOCAT. Tijdens de omwenteling begaf hij zich naar *Ponthierri*, bij *Melun*, alwaar hij met zijne zuster onbekend leefde, en den 25 December 1795 overleed. Men heeft van hem verscheidene werken, onder anderen: 1.° *L'aveu sincère, ou lettres à une mère sur les dangers que court la jeunesse en se livrant à un gout trop vif pour la littérature* (De opregte bekentenis, of Brieven aan eene moeder, over de gevaren, waaraan de jeugd zich blootstelt, door zich met al te veel geestdrift aan de letterkunde over te geven), 1768. — 2.° *Tableau des grandeurs de Dieu dans l'économie de la religion, dans l'ordre de la société et dans les merveilles de la nature* (Tafereel der grootheid Gods in het bestier van den Godsdienst, in de maatschappelijke orde en in de wonderen der natuur), in 12.mo, 1769. — 3.° *Dictionnaire de l'élocution Française* (Woordenboek der Fransche

woordschikking), 2 dl.ⁿ, in 8.vo — 4.° *L'homme consolé par la religion* (De mensch door den Godsdienst getroost), een Ode, door de akademie der Onbevlakte ontvangenis van *Rouanen*, in 1775 bekroond. Het is zeer te betreuren, dat de Abt CALIGNON zijne Leerreden niet heeft doen drukken, daar dezelve niet zonder verdiensten zijn, en niet een van de minste beweëgedenen zouden uitmaken, die hem aanspraak geven op de achting der letterkundigen.

CALIGULA (CAJUS CAESAR), Romeinsch keizer, de opvolger van TIBERIUS, werd in het jaar 13 der Christelijke tijdrekening, te *Antium*, en niet te *Igel*, een dorp in het *Luxemburgsche*, zoo als een later *Criticus* zulks beweert (zie *SECONDIUS*), geboren. Hij was de zoon van GERMANICUS en AGRIPPINA, de dochter van JULIA en van den grooten AGRIPPA. Deze dwaas, die zich inbeeldde, dat het schande voor hem was, een' groot man, zoo als AGRIPPA, onder zijne voorouders te tellen, deed AGRIPPINA, zijne moeder van AUGUSTUS en deszelfs dochter JULIA, afstammen. TIBERIUS nam hem reeds vroeg als kind aan. Hij was pas 25 jaren oud, toen hij in het jaar 37 na J. C. tot keizer werd uitgeroepen. Het begin van zijn bestuur,

kondigde, zoo als zulks met het bestuur van d'wingelanden, niet dan al te dikwijls het geval is, het Romeinsche volk gelukkige dagen aan. Hij beloofde aan den senaat de regering met hem te deelen, en zich als deszelfs zoon of kweekeling te zullen beschouwen. Hij gaf den gevangenen de vrijheid weder, riep de bannelingen terug, verbrandde al de papieren, welke TIBERIUS tegen hen verzameld had, hervormde de ridder-orden, schafte de belastingen af, verbande de vrouwen uit Rome, welke nieuwe hulpmiddelen tot losbandigheid hadden uitgevonden. Rome noemde hem als uit eenen mond, het voorbeeld der vorsten. Doch weldra, herriep men deze voorbarige lofuitingen. De kiem der in zijn hart verborgene misdaden onwikkelde zich. Die vorst, welke gedurende acht maanden, zoo veel roem en geluk had beloofd, toonde een d'wingeland, een gedrocht, een lafhartige, een dwaze te zijn. Zijne trotscheid steeg ten top. Hij beroemde zich de meester aller koningen der aarde te zijn, en beschouwde de andere vorsten al geringe slaven. Hij wilde als een God aanbeden worden. Hij liet den standbeelden van JUPITER en van andere Godheden de hoofden afnemen, om er het afbeeldsel van het zijne op te plaat-

sen. Hij bouwde voor zich eenen tempel; benoemde zich priesters, en liet zich offers opdragen. Zelfs wijdde hij zich in dat priestercollegie in, liet er zijne vrouw en zijn paard mede in opnemen. De nieuwe JUPITER wilde, om te beter dien titel te verdienen, de bliksems nabootsen. Bij onweders, maakte hij met een werktuig een gedruisch gelijk aan dat des donders, en eenen steen in de lucht werpende, riep hij uit: *Dood mij, of ik dood u.* Zijne buitensporigheden bepaalden zich daartoe nog niet. Hij wierp de standbeelden der groote mannen omver, deed van al de boekerijen van Rome, de borstbeelden van HOMERUS, VIRGILIUS, TITUS-LIVIUS enz. wegnemen; ontnam aan de familiën al de gedenkteeken der deugden van derzelve voorouders. De schandelijkste buitensporigheden, en de gruwelijkste wreedheid moesten het afschuwelijke van al die buitensporigheden nog vermeerderen. Bloedschendig met zijne drie zusters verscheen hij in de onbetamelijkste houdingen met dezelve in het publiek. Hij onteerde de vrouwen van Rome, ontnam dezelve aan hare echtgenooten, en dwong deze, om zelve getuigen te zijn, van de schending van het huwelijksbed. Hij rigtte in zijn paleis openbare plaat-

sen van ontëering op. Ook plaatste hij in hetzelfde eene hazard-bank, en gaf zelf onderwijs in schelmstreken. Toen hem op eenen zekeren tijd geld ontbrak, verliet hij de spelers, ging in zijn hof, deed er op staanden voet verscheidene aanzienlijken ombrengen, en keerde met 600,000 sesterceen terug. Het storten van menschenbloed was voor hem het aangenaamste tooneel, het moorden was zijne uitspanning. Twee consuls, te midden van welke hij gezeten was, hem eens ziende schateren van lagchen, vraagden hem naar de reden daarvan: *Ik lach*, antwoordde hun de booswicht, *wijl ik bedenk dat ik u zelfs op dezen oogenblik beide kan doen onthalzen*. Toen hij zich eens in eene ombrenging had vergist, en een ander dan de veroordeelde den dood had ondergaan, zeide hij: *Er is niet aan gelegen; de andere had het niet meer verdiend dan hij*. Een ridder zonder reden voor de wilde dieren geworpen zijnde, riep uit al zijne magt, dat hij onschuldig was. CALIGULA doet hem terugroepen, beveelt, dat men hem de tong zoude afsnijden en zend hem terug om verscheurd te worden. De bloedverwanten waren verplicht bij het vermoorden hunner naaststaanden tegenwoordig te zijn, en met het monster te

schertsen. Het treurige vermaak van te zien lijden, vleide hem zoodanig, dat hij zich vermaakte met ongelukkigen op de pijnbank of op het rad te plaatsens. Men zag hem de openbare zolders sluiten, en er behagen in scheppen, den hongersnood in Rome, te zien. Deze ontaarde ziel dreef de onzinnigheid en de woede zoo ver, dat hij den wensch uitte, dat het Romeinsch volk slechts één hoofd mogte hebben, om het aan hetzelfde af te kunnen houwen. Een hongersnood, eene pest, een brand, eene aardbeving, het verlies van eene zijner legerbenden, waren de voorwerpen zijner vurigste wenschen. Hij beval dat men de wilde dieren, voor de schouwspelen bewaard, met levende menschen zoude voeden. Slechts de dieren hadden zich niet over hem te beklagen. Zijn paard, *Incitatus* genaamd, werd behandeld, even gelijk de groote mannen zulks in de landen, waar men de verdienste beloont, gedaan worden. Hij benoemde hetzelfde tot Opperpriester en wilde het ook tot consul doen verkiezen. Hij zwoer bij zijn leven en zijne fortuin, voor hetzelfde eenen stal van marmer, eene kribbe van elpenbeen, dekleeden van scharlaken, en halsters van paarlen te zullen doen maken. Dit paard at aan zijne tafel. De kei-

zer zelf diende het vergulde garst voor, en bood het wijn aan in eenen gouden beker, waaruit hij zelf het eerst had gedronken. Ook de *Nederlanden* waren getuigen van zijne belagchelike zotternijën. In het jaar 37 verscheen hij in dezelve en daar hij wilde, dat men hem bij zijne terugkomst te *Rome*, de eer van den zegetogt zoude bewijzen, zoo gaf hij, om zonder gevaar noch inspanning daartoe te geraken, aan eenige zijner lijfbenden last, om zich over den *Rijn* te begeven, en zich in de bosschen te verbergen, terwijl men hem intusschen moest verwittigen, dat de vijand in aantogt was. Op dit berigt snelt CALIGULA moedig te wapen, verjaagt de gewaande vijanden, neemt eenige hunner gevangen, laat van omgehakte boomen zegeteekenen oprigten, en keert daarop als overwinnaar naar de zijnen terug. Even zoo schandelijk liep het af met zijnen voorgewenden togt tegen de Britten. Het gezigt der Noordzee alleen was in staat, hem terug te doen deinzen; daarna sloeg hij den weg naar *Italië* in, even zoo trotsch op zijne belagchelike heldendaden, als of hij wezenlijk de volken had onderworpen, die hij niet eens onder de oogen had durven zien. Zijn dood maakte een einde aan zijne

buitensporigheden, en aan de ongelukken van het Romeinsche volk. Bij het uitgaan uit den schouwburg, werd hij in het negen en twintigste jaar van zijnen ouderdom, na vier jaren geregeerd te hebben, door een tribuun der lijfwacht vermoord. Men liet zijn ligchaam in eenen tuin brengen, alwaar zijne zusters het slechts ter helft verbrandden, en het met overhaasting begroeven, uit vreeze, dat het gemeen zijn lijk mogt onteeren. Dus sneefde dit gedrocht, dat als aangestoken was door misdaden, zonder eenige deugd te bezitten; dus kwam die slang om het leven, welke, volgens de uitdrukking van TIBERIUS, de Romeinen moest verslinden. Hij wenschte, dat zijne regering door eenige algemeene ramp mogt gekenmerkt worden, maar was het geene ramp genoeg, zegt een wijs man, dat de wereld door dit ondiër geregeerd werd? Men zegt van hem, dat *er nooit een beter slaaf, noch een goddelooser meester was geweest*. Hij hield het zwaard opgeheven boven het Romeinsche volk. Onverzoenbaar in zijne wraak en eigenzinnig in zijne wreedheden, stelt zijn naam het denkbeeld van de afschuwelijkste der menschen voor. » Die menigte van gedrochten, zegt een staatkundige waarnemer, die achtereenvolgend den troon van *Rome*

bezoedelden, tusschen welke men slechts bij kleine tusschenpoozingen, eenige mannen van eene middelmatige deugd ziet regeren, is een natuurlijk uitwerksel van de algemeene bedorvenheid, welke aan het ligchaam der natie knaagde, en daarenboven eene verschrikkelijke straf, waarbij de goddelijke regtvaardigheid, de gestrengheid met de vernedering vereenigde, door dit trotsche, vernederde en onteerde volk, met de ijzeren roede, in de handen van eenen dwaas bewogen, te treffen.

CALISTENES. — Zie **CALISTHENES.**

CALISTO of **HELICEA**, eene dochter van **LYCAON**, en nimf van **DIANA**. Nadat **JUPITER** de gedaante dier godin had aangenomen, beviel **CALISTO** van **ARCAS**. **JUNO**, steeds de gangen van **JUPITER** nasporende, en eene onverzoenlijke vijandin van al degene, welke het hart van haren echtgenoot zouden kunnen deelen, herschiep moeder en zoon in beeren. **JUPITER** plaatste hen in den Hemel. **CALISTO** is de groote en **ARCAS** de kleine beer, of **BOOTES**.

CALIXTUS of **CALISTUS I.** (*Heilige*), volgde den Paus **ZEPHYRINUS** in 219 op, en onderging den marteldood den 14 October 222, volgens

anderen in 223 of 224. Hij was het, die de beroemde begraafplaats van den *Ap-pischen weg* liet aanleggen. Sommigen *martyrologiën* geven hem enkel den titel van *Belyder*, welligt wijl het moeilijk is, om te gelooven dat hij onder **ALEXANDER SEVERUS**, den vriend der Christenen, voor het geloof zoude gestorven zijn; maar deze moeilijkheid houdt op, zoodra men in overweging neemt, dat hij in eenen volksopstand gedood en in eenen put geworpen werd, eene wijze van sterven, die genoegzaam te kennen geeft, dat er niets wettigs bestond in de wreedheid jegens hem uitgeoefend. Hoewel de akten van zijnen marteldood niet echt zijn, bestaat er echter geene bevestiging, waarom men dezelve in dat punt zoude tergenspreken. Men kan hierover nazien: *De S. CALLISTO papa, ejusque Basilica S. MARIE trans Tiberim nuncupata disquisitiones duæ critico-historicæ: auct. P. PETRO MORETTO*, Rome, 1752 2 dl.ⁿ in fol. De heilige **URBANUS I.** volgde hem op.

CALIXTUS II., de zoon van **WILLEM den Grooten**, graaf van *Bourgondië*, in 1083, Aartsbisschop van *Weenen*, volgde Paus **GELASIUS II.**, op den stoel van den **H. PETRUS** op, en werd den 29 Februarij 1119, te *Weenen*

gekroond. Deze opperpriester, om zijne zeden en zijne wijsheid geëerbiedigd, langen tijd beproefd in het bestuur van zijn dioccees, was des te geschikter voor de Pauselijke waardigheid, naar mate hij, uit besef van den last, die er aan verknocht was, minder genegenheid toonde, om er toe verheven te worden. Zijne eerste zorg was, om aan de vereeniging der Kerk te werken, en zelfs de kiemen der scheuring in *Duitschland* te verstikken. Na te dien einde, te *Toulouse*, ter beteugeling der sektarissen *Petrus de Bruis* en *Hendrik*, zijnen leerling die onder nieuwe vormen, de verfoeijelijke leerstellingen en gebruiken der *Manicheërs* herstelden, een concilie gehouden te hebben, belegde hij in 1123, de eerste algemeene Kerkvergadering van *Lateranen*, waarbij Prelaten, uit al de gewesten van het Westen tegenwoordig waren, waaronder 15 Aartsbisschoppen, meer dan 300 Bisschoppen, en eene oneindige menigte Abten, en andere geestelijke oversten en dignitarissen. Men las er de Kanons welke hij er ten getale van vijf had opgemaakt, te weten tegen de geestelijke ambt-kooping, de geestelijke instelling door de wereldlijke magt, de onregtmatige bezitting der kerkelijke goe-

deren, de ongeregeldeheid der geestelijken, en tegen degene, die hunne beneficiën, bij erfregt aan anderen overgaven, of die voor de bediening der Sacramenten of voor het begraven bezoldigingen vorderden; en zoodra men er met even zoo veel wijsheid als welsprekendheid over de magt der koninklijke waardigheid en die des priesterschaps gehandeld had, sprak *Calixtus II.* den banvloek uit tegen den onwettigen Paus *Mauritius Bourdin*, die den naam van *Gregorius VIII.* had aangenomen, en zond hem naar het klooster *Cave*, om er boetvaardigheid te doen. Kort daarna werd *Calixtus II.* door eene hevige ziekte aangetast, die hem den 12 of 13 December 1124 tot groote smart der Christenwereld in het graf sleepte. » In minder dan een zesjarig pausschap, zegte een waarheidsminnend schrijver, had hij de Kerk en het rijk bevredigd, de fouten of zwakheden zijner voorgangers vergoed, het gezag van den heiligen stoel, en al den luister der hiërarchische orde hersteld. Hij had het middel gevonden, om den overvloed en den luister in *Rome* terug te brengen, en herstelde aldaar de oude gedenkteekenen niet alleen in eer; maar voegde er tot gemak der verschillende wijken der stad, ver-

scheidene waterleidingen bij, herbouwde de St. Pieterskerk, en verrijkte dezelve met prachtige sieraden. Hij is de stichter der abdij van *Bonneveaux* in *Dauphiné*. **HONORIUS II.** volgde hem op.

CALIXTUS III. te *Valencia* in *Spanje*, waarvan hij Aartsbisschop was, geboren, werd den 8 April 1455, na den dood van **NICOLAAS V.** tot Paus verheven, en overleed den 6 Augustus 1458. De Opperpriester vereerde zijne waardigheid door zijne deugden, zijne kunde en belangeloosheid, waarvan hij voor zijne verheffing schitterende bewijzen had gegeven, daar hij, toen hij Bisschop en Kardinaal was, nooit eenig beneficie had willen aannemen, zeggende dat hij te vreden was met zijne bruid, dat is met zijn diocees van *Valencia*. Hoewel reeds hoog bejaard, had hij niets van zijne geestkracht noch fermitieit verloren. Toen de koning van *Arragon*, in wiens dienst hij had gestaan, en die hem nog op den pauselijken troon naar zijne hand meende te zetten, hem door zijne afgevaardigden had doen vragen, op wat voet hij met hem wilde leven. *Dat hij zyne staten regere, antwoordde de Paus, en dat hij mij de Kerk late regeren.* Een antwoord, dat de

Pausen tegenwoordig met nog meer grond aan de vorsten zouden kunnen geven, maar dat deze, door de lessen eener eigenninnige wijsbegeerte ingenomen, niet willen begrijpen. Vóór zijne verheffing was zijn naam **ALFONSUS DE BORGIA**, hij was uit dat beroemde huis.

CALIXTUS of **CALLISEN** (**GEORGE**), een Lutersche godgeleerde, in 1586, te *Meelby* of *Medelby*, in het *Holsteinsche* geboren, werd Hoogleeraar der Godgeleerdheid te *Helmstad* in 1614, en overleed in 1656. Men heeft van hem eene Latijnsche verhandeling, *Tegen den ongetrouwen staat der priesters*, 1731, in 4.to, en andere dweepzuchtige werken; hoewel hij op vele plaatsen redelijker en voorzigtiger is, dan de meeste hoofden der nieuwe sekten. Hij heeft zelfs verdiend, dat **BOSSUET**, in de verhandeling over de Communie onder de beide gedaanten, van hem zegt: *de beruchte GEORGE CALIXTUS, de bekwaamste der Lutheranen van onzen tijd, die op de verstandigste wijze tegen ons geschreven heeft.* De Lutheranen, welke de Calvinisten aan hun avondmaal toelaten, hebben naar hem hunnen naam van *Calixtinen* ontvangen. Men geeft ook dezen naam aan Boheemsche sektarissen, in het begin der 15^e eeuw wijl

zij het gebruik van den kelk voor het volk onvermijdelijk noodzakelijk hielden. Een zekere JACOBEL, priester, was de grondlegger dezer leer. De Kerkvergadering van *Bazel* dacht hen met de kerk te vereenigen, door hun de Communie onder beide gedaanten toetestaan; dan ondanks deze toegevendheid belette ROQUESANE, een eerzuchtige priester, de vereeniging der sektarissen met den heiligen stoel. LUTHER trok dezelve eindelijk in zijne partij. — Zie *Geschiedenis der veranderingen*, XI. Boek.

CALKAR. — Zie CALCAR.

CALKOEN (JAN-FREDERIK VAN BEEK), een Nederlandsche geleerde, sterre- en wiskundige, den 5 Mei 1772 te *Groningen* geboren, overleed den 25 Januarij 1811, was lid en ook een zeer werkzame correspondent van onderscheidene geleerde genootschappen. Hij bezocht de Universiteiten van *Utrecht*, *Göthingen*, *Leipzig* en *Jena*, benevens de Observatoriums van *Gotha* en *Berlijn*, om in zijne lievelingswetenschappen, sterrekunde en Godgeleerdheid steeds meer kunde op te doen. In 1799 werd hij tot Hoogleeraar aan de Universiteit van *Leijden* benoemd, en in 1805 werd hij

in dezelfde betrekking naar *Utrecht* beroepen. In de Nederlandsche commissie van maten en gewigten was hij zoo werkzaam, dat koning LODEWIJK hem bij de stichting van het Hollandsche nationale Instituut tot lid van hetzelfde benoemde. Belangrijk blijft zijn werk *EURYALUS, over het schoone*, Haarlem, 1802, benevens zijne Latijnsche Verhandeling *over de Urwerken der Ouden*. TENJER'S eerste genootschap bekroonde met den gouden eerpenning zijn *Onderzoek naar den oorsprong van den Mozaïschen en Christelijken Godsdienst*, ter wederlegging van het werk van DUPUIS, *Origine de tous les Cultes*. Vele uitmuntende half- en geheel voleinde Verhandelingen van dezen kundigen man zijn nog in handschrift voorhanden.

CALL (JOANNES VAN), een graveur, in 1655 te *Nijmegen* geboren, reisde door *Duitschland* en *Italië* ten einde zich in zijne kunst te volmaken, waarna hij zich te 's *Gravenhage* met ter woon kwam vestigen, alwaar hij in 1703 overleed. Zijn belangrijkste werk is eene verzameling van *Rijn-gezigten* in 72 platen.

CALL (PETRUS VAN), zoon van den voorgaande, legde

zich toe op het landschap-schilderen, en de militaire plaatsbeschrijving, en teekende voor den koning van *Pruissen*, de sterke steden, de plans en de slagvelden van den Vlaamschen oorlog van 1745 tot 1748. Hij overleed in 1760.

CALLENBERG (GERARDUS), Luitenant-Admiraal van *Holland* en *West-Vriesland*, werd den 8 April 1642, in de *Willemstad* geboren, en overleed te *Vlaardingen*, den 8 October 1722. Hij was in 1676 kapitein aan boord van het schip van den Admiraal M. DE RUITER, in den noodlottigen zeeslag, in de nabijheid van den berg *Etna* geleverd, waarin de grootste der Nederlandsche zeehelden eene doodelijke wond bekwam. In 1702 had hij grootelijks deel, aan de roemrijke overwinning der *Hollanders* in de haven van *Vigo*. In 1701 voerde hij het bevel over de vloot, welke, met die der Engelschen onder den admiraal COOKE vereenigd, *Gibraltarr* aantastte en veroverde.

CALLENBERG (JOANNES HENRIK), een geleerde kenner der Oostersche talen, en Protestantische Godgeleerde, werd den 12 Januarij 1694, in het land van *Saksen-Gotha* geboren. In 1727 werd hij tot Hoogleeraar der wijsbegeerte, en 11 jaren daarna,

tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid benoemd. De schitterende roem, welken de Catholijke zendelingen in de beide werelden hadden behaald, en de oneindige voordeelen, welke het bestuur uit den handel met de afgelegene beschaafde volken trok, die door den Godsdienst voor het maatschappelijke leven geschikt waren gemaakt, boezemde aan de Protestantsche landen het verlangen in, om ter ondersteuning van dit ontwerp, in hunne voetstappen te treden. **CALLENBERG** ontwikkelde den grootsten ijver; hij besteedde een gedeelte zijner fortuin, met aan nieuwe missionarissen de hun noodige boeken te verschaffen, en rigtte op zijne kosten aan zijn huis eene Arabische en Hebreeuwse boekdrukkerij op, ten einde de boeken zijner sekte te bevorderen, en dezelve in handen te stellen der Indianen en door den *Levant* verspreide Joden. Men zag verscheidene *Bijbelvertalingen*, en stichtelijke werken van zijne pers verschijnen, waarvan men de lijst bij **DREYNHAUPT** (*Beschrijving van den Saala-Kreits* II.º deel), kan vinden. De voornaamste zijn: 1.º *Scriptorum historiae litterariae recensio tabularis*, Halle, 1724, in 8vo. — 2.º *Prima rudimenta linguae arabicae*, 1729, in 8vo. — 3.º *Over*

den staat der volkplanting van Suriname, 1731, in 8vo in het Hoogduitsch. — 4.º *Scriptores de religione muhammedica*, 1734, in 8vo. — 5.º *Specimen indicis rerum ad litteraturam arabicam pertinentium*, 1735, in 8vo. — 6.º *Specimen bibliothecæ arabicæ*, 1736, in 8vo. — 7.º *Loci codicum arabicorum de jure circa christianos muhammedico*, in 8vo. — 8.º *Grammatica linguæ græcæ vulgaris, paradigmata ejusdem*, 1747, in 8vo. — 9.º *Verhalen van reizen tot welzijn der oude Christenheid in het Oosten ondernomen*, 1757, in het Hoogduitsch. — 10.º Eene Arabische vertaling van den kleinen Catechismus van LUTHER, 1729, in 12mo van het Nieuwe Testament; van de boeken V. en VI. der verhandeling van GROTIUS over de waarheid van den Christelijken Godsdienst, 1733 — 1735, in 12mo; van de Navolging van J. C. 1758 — 1759, in 8vo; deze is enkel de herdruk der vertaling, in 1663 door Pater CELESTINUS DE SAINTE LUDINE, een' karmeliet, in het licht gegeven, en waaruit CALLENBERG, het geheele 4.^e boek en al de met zijne sekte strijdige plaatsen weglief. Ook schreef hij tot den goeden uitslag zijner zending twee stukjes, welke ten titel voeren: *Ver-*

slag eener poging, om het Joodsche volk tot de waarheden van het Christendom te brengen, Halle, 1728 — 1739, 2 dlⁿ in 8vo, en *Verlag eener poging, om de verlatene Mohomedanen tot J. C. terug te brengen*, Halle, 1739, in 8vo. Na zich gedurende zijn geheele leven aan den bloei eener zending te hebben toegewijd, die enkel de geest van het Protestantismus niet lang kon doen bestaan, en die in 1792 geheel verviel, overleed CALLENBERG den 16 Julij 1760.

CALLENBERG (GASPARD), een Duitsche Jesuit, in 1678 in het Graafschap *Mark* geboren, onderwees de wijsbegeerte te *Munster*, de Godgeleerdheid te *Paderborn* en te *Aken*, en overleed te *Coesfeld*, den 11 October 1742. Hij heeft verscheidene werken over de Godgeleerdheid en het Canonieke regt nagelaten, aan welker hoofd hij echter zijnen naam niet geplaatst heeft, en waarvan men de lijst vindt in de *Bibliotheca scriptorum coloniensium* van HARTZHEIM.

CALIACHI (NICOLAAS), een Griek van *Candia*, werd aldaar in 1645 geboren. Hij onderwees de wijsbegeerte en de schoone letteren te *Padua* alwaar hij in 1707

overleed. Men heeft van hem: *De Ludis scenicis mimorum et pantomimorum, edente M. A. MADERO* Padua 1713 in 4.to, en in de Verzameling van SALLENGRE.

CALLICLES, een beroemde beeldhouwer, was van *Megara*, en de zoon van **THEOSCOMUS**, die dat schoone standbeeld van **JUPITER** vervaardigd had, hetwelk men te *Megara* bewonderde. **CALLICLES** vervaardigde dat van **DIAGORAS**, welke in het gevecht met den strijdhandschoen den zegepalm behaald had, en dit werk trok de aandacht van al degene, die hetzelfde zagen. Hij leefde omstreeks 420 jaren vóór J. C. en heeft de lofzittingen van **PAUSANIAS** verdiend.

CALLICRATES, een door verbazend kleine werken beroemde beeldhouwer der oudheid. Hij graveerde dichtregels van **HOMERUS** op eene gierste-korrel, vervaardigde eenen elpenbeenen wagen, welken men onder de vlerk eener vlieg verborg, en mieren van dezelfde stof, welker leden men kon onderscheiden. Al deze voorwerpen kunnen echter niet bij de latere meesterstukken in kleinheid vergeleken worden. Zie **ALUMNO** en **BOYERICK**.

CALLICRATES, een Grieksch bouwkundige, leefde te *Athene* in het jaar 444 vóór J. C. Hij bouwde op bevel van **PÉRICLES**, den bekenden tempel, *Parthenon* genaamd, welks versierselen en het loofwerk, **PHIDIAS** liet bewerken. Dezelve werd in de burgt van *Athene* in eene regelmatig hoekige gedaante opgetrokken, en met eene rij pilaren van Gottische bouw-orde omgeven. Dit trotsch gebouw, dat achtervolgens den Grieken tot tempel, den Christenen tot kerk, den Turken tot moskee geëdiend had, werd in 1667, toen deze stad door de Venetianen belegerd werd, door de bombardering in asch gelegd. Van de overblijfselen hebben de Turken een kruidmagazijn gemaakt.

CALLICRATIDAS, een Lacedemonisch veldheer, behaalde verscheidene zegeprelen op de Atheners, en werd in het jaar 406 vóór J. C. in een zeegevecht gedood. Zijne grootheid van ziel evenaarde zijnen moed. Zijn leger, door den hongersnood tot de uiterste ellende gebragt zijnde, weigerde hij eene grootte som, als prijs van een onregtvaardig gunstbewijs. *Ik zou*, zeide hem **CLEANDER**, een zijner officieren, *indien ik CALLICRATIDAS was, dit geld aannemen. — En ik ook*, hernam **CALLICRATIDAS**, *indien ik*

CLEANDER was. Deze soort van woordwisselingen zijn spelen der verbeeldingskracht, die, hoewel dikwerf herhaald, welligt nooit hebben plaats gehad. Men vindt hetzelfde gesprek in **QUINTUS CURTIUS**, tusschen **ALEXANDER** en **PARMENION**, bij gelegenheid der aanbiedingen van **DARIUS**.

CALLICRETA van *Cyane*, een meisje door **ANACREON** gevierd, was zeer ervaren in de staatkunde van dien tijd, en onderwees dezelve.

CALLIDIUS. — Zie **LOOS** (**CORNELIUS**).

CALLIÈRES (**FRANCISCUS DE**), te *Thorrigni*; in het diocees *Bayeux*, den 14 Mei 1645 geboren, was lid der Fransche akademie, en door **LODEWIJK XIV.** in gewigtige aangelegenheden gebruikt. Met eer handhaafde hij de belangen van *Frankrijk*, in de vredesonderhandelingen van *Rijswijk*. **LODEWIJK XIV.** gaf hem eene gratificatie van 10,000 livres, met eenen post van kabinets-secretaris. Hij overleed te *Parijs*, in 1717, na zijne goederen aan de armen van het *Hôtel-Dieu* te hebben gemaakt. Er zijn ons verscheidene werken van hem overgebleven, waarvan de voornaamste zijn: 1.° *Traité de la manière de négocier avec les souverains*

(*Verhandeling over de wijze, om met de vorsten te onderhandelen*), 2 dl.ⁿ in 12.vo, welke Verhandeling volgens **LA BAUMELLE** niet beweest, dat hij de kunst van onderhandelen, noch van schrijven verstond. De vorm des boeks heeft welligt den inhoud benadeeld: de stijl is zonder sierlijkheid en onnaauwkeurig. — 2.° *De la science du monde* (*Over de wereld-kennis*), in 12.vo, waarin men aanmerkingen vindt, die den regtschappen man en Christen nuttig zijn, doch die met weinig bevaligheid worden voorgesteld. — 3.° *Panegyrique de LOUIS XIV.* (*Lofrede van LODEWIJK XIV.*), van welke **CHARPENTIER** met meer overdrevenheid dan waarheid gezegd heeft, dat men van den held en den lofredenaar kon zeggen, datgene, wat men eertijds van **ALEXANDER** en van het afbeeldsel, hetwelk **APELLES** en van vervaardigde, gezegd had: namelijk dat de **ALEXANDER** van **PHILIPPUS** onoverwinnelijk, en de **ALEXANDER** van **APELLES** onnavolgbaar was. — 4.° *De la manière de parler à la cour* (*Over de wijze, om aan het hof te spreken*). — 5.° *Des bons mots et des bons contes* (*Aardige gezegden en kwinkslagen*). — 6.° *Des Poésies* (*Gedichten*), die zeer zwak zijn, enz. — Zijn broeder, de ridder **DE CAL-**

LIÈRES, algemeen landvoogd van *Canada*, overleed in 1698. — Men moet hen niet verwarren met JACOBUS DE CALLIÈRES, hun vader, maarschalk der legerbenden des konings van *Frankrijk*, welke schreef de *Geschiedenis van JACOBUS DE MATIGNON*, maarschalk van *Frankrijk*, en van hetgene er sedert den dood van FRANCISCUS I., in 1547, tot aan dien van den maarschalk in 1597 is voorgevallen. Dit belangrijke, doch soms onnaauwkeurige werk, werd te *Parijs* in 1661 in fol. gedrukt.

CALLIMACHUS, een Atheensch hoofdman; werd in eenen krijgsraad, voor den slag van *Marathon*, in het jaar 490 vóór J. C. tot veldheer verkozen. Na dien weddenden slag tegen de Perzers vond men hem staande geheel met pijlen doorboord.

CALLIMACHUS, een Corinthische bouwkunstenaar, de uitvinder naar men meent, van het Corinthisch kapiteel, leefde in het jaar 540 vóór J. C. Hij ontleende dit denkbeeld van eene plant beerenklaauw, welke een korfje omringde, dat op het graf van een jong Corinthisch meisje geplaatst was. Dit korfje was door eene dakpan gedekt, die de bladeren krommende, aan dezelve de gedaante der krullen gaf. CALLIMACHUS was ook zeer ex-

varen in de schilder- en beeldhouwkunde.

CALLIMACHUS, een Grieksche dichter te *Cyrene* geboren, opzichter der Bibliotheek van PTOLEMEUS PHILADELPHUS bloeide omtrent het jaar 280 vóór J. C. De oudheid beschouwde hem met betrekking tot de kiesheid, de sierlijkheid, en het edele des stijls, als den vorst der treurdichters. Van al zijne gedichten bestaat er niet meer, dan eenige *Punt-dichten* en *Lofzangen*, door THEODORUS GREVIUS te *Utrecht*, in 1697, en in 1761 beide in 2 dl.ⁿ, in 8.vo uitgegeven. CATULLUS heeft zijn klein dichtstuk over *het hoofdhaar van BERNICE* in Latijnsche verzen overgebracht.

CALLINICUS, van *Heliopolis* in *Syrië*, de uitvinder van het Grieksche vuur (*ignis graecus*). Keizer KONSTANTIEN POGONATUS bediende zich van hetzelfde, om de vloot der Sarracenen te verbranden. Het water, dat het vuur gewoonlijk bluscht, was niet in staat, om dit uittedooven. Het schijnt dat deze uitvinding is verloren geraakt. Ten minste in het tegenwoordige Grieksche vuur, herkent men noch het werkzame, noch de onuitblusschelijkheid van het oude. Het schijnt dat de Sarracenen dit Grieksche vuur

later kenden en volmaakten, van hetwelk zij zich, volgens JOINVILLE, tegen de kruisvaarders bedienden. Omstreeks het jaar 1754, vond zekere DUPRÉS in *Dauphiné* woonachtig, dit noodlottig moordtuig andermaal uit, deed er te *Versailles* en aan het tuighuis de proef van, maar hij nam zijn geheim, in 1788 mede ten grave. Men zegt, dat men in *Duitschland* eene nieuwe ontdekking van dit Grieksche vuur gedaan heeft. CALLINICUS leefde omtrent het jaar 670.

CALLINUS, een zeer oude Grieksche dichter, uit de stad *Efeze*, bloeide in het jaar 776 vóór J. C. Men schrijft hem de uitvinding van het treurdicht toe, welke eer door anderen aan MINNERMUS wordt toegekend. HORATIUS meldt ons, dat men het reeds ten zijnen tijde daaromtrent niet eens was:

Quis tamen exiguos elegos emiserit auctor,
Grammatici certant; et adhuc
sub iudice lis est.

Er zijn ons slechts eenige dergelijke verzen van hem over gebleven, welke STOBEUS in het licht gegeven heeft.

CALLIOPE eene der negen Zanggodinnen, stond de wel-

sprekendheid en het heldendicht voor. De dichters stellen haar voor als eene maagd met lauwers gekroond, met bloemkransen versierd en met een deftig gelaat, in hare regterhand eene trompet, en in hare linkerhand een boek houdende, en bij haar hebbende den *Ilias*, de *Odyssea* en den *Aeneis*.

CALLIRHOË, eene jonge dochter uit *Calydon*, waarop CORESUS, een Hoogepriester van BACCHUS smoorlijk verliefde. Daar deze offeraar haar hart niet kon bewegen, zoo wendde hij zich tot BACCHUS; om zich over deze ongevoeligheid te wreken. De god bezocht de *Calydoniërs* met eene bedwelming, die hen woedende maakte. Dit volk ging de godspraak raadplegen, welke antwoordde, dat het onheil niet zoude ophouden, dan door CALLIRHOË, of iemand anders, die zijn leven voor haar zoude veil hebben, opteofferen. Daar er zich niemand had aangeboden, zoo geleidde men haar naar het altaar; en CORESUS de offerpriester, haar met bloemen versierd, en door den geheelen toestel van een offer gevolgd ziende, doorstak zich zelve, in plaats van zijn offermes tegen haar te wenden. CALLIRHOË, met medelijden bewogen, offerde zich mede op, om de schimmen van

CORESUS te bevredigen.

CALLISEN (HENDRIK), een geneesheer en heelmeeester, in 1740 ten *Pentz* in het hertogdom *Holstein* geboren, was de zoon van eenen armen predikant, vormde zich zelve, diende in het Deensche leger en op de vloot, vervolgens in de hospitalen te *Koppenhagen*, werd in 1771 eerste heelmeeester der Deensche vloot, en in 1773, Hoogleeraar der heilkunde bij de Universiteit van *Koppenhagen*. In 1777 schreef hij *Institut. chirurgiæ hodiernæ*, een werk, dat de algemeene goedkeuring wegdroeg, en volgens hetwelke thans nog in *Weenen* en aan de Russische Universiteiten gelezen wordt. Daarenboven komen er in geneeskundige Tijdschriften uitmuntende verhandelingen van hem voor. Eene benoeming als eerste onderwijzer bij de geneesheerkundige school te *Berlijn* wees hij van de hand. De koning van *Denemarken* benoemde hem in 1802 tot Staatsraad, in 1809 tot *Danesbrogsman*, en in 1813 tot Commandeur. Hij overleed te *Koppenhagen*, den 5 Februarij 1824.

CALLISTHENES, een berucht booswicht, stak de poorten der stad *Jeruzalem* in den brand, op den dag, waarop men met luister de zegepraal vierde, welke *JUDAS de Ma-*

chabeër, op *NICANOR*, *TIMOTHEUS* en *BACCHIDES* behaald had. Deze brandstichter wilde zich in een naburig huis redden, maar hij werd gevangen genomen en levend verbrand.

CALLISTHENES, te *Olinthe* geboren, een leerling en bloedverwant van *ARISTOTELES*, vergezelde *ALEXANDER* op zijne togten. *ARISTOTELES* had hem aan zijnen kweekeling toegevoegd, ten einde deszelfs onstuimige hartstogten te matigen; dan in plaats van aan de belangrijke, hem toevertrouwde bestemming te beantwoorden, trachtte *CALLISTHENES* zich slechts in de gunst van *ALEXANDER* in te dringen, door hem overdreven en belagchelijken lof toetezwaaijen. Daar zijne vleijerij niet beloond werd, zoo als hij zulks verwacht had, zoo verbond hij zich met de *Macedonische* partij, welke *ALEXANDER* vijandig was uit hoofde van de achting welke die vorst voor de verwonnelingen aan den dag legde, en eindigde met deel te nemen aan eene zamenzwering, aan welker hoofd *HERMOLAÛS*, zijn leerling en vriend was. Hij werd gevangen genomen en in boeijen geklonken; *ARISTOBULUS* zegt, dat hij aan eene ziekte, in het gevolg des legers, overleed; maar volgens *PTOLEMA*, liet *ALEXANDER*, na hem de pijn-

bank te hebben doen ondergaan, ophangen. CALLISTHENES had aan ARISTOTELES sterrekundige waarnemingen gezonden, te *Babylon* gemaakt; alwaar de toren van *Babel*, die den Chaldeërs langen tijd tot *observatorium* heeft gediend; hem bijzondere gemakkelikheden aanbod. In het 8.e deel der *Mémoires de l'académie des belles-lettres de Paris* vindt men belangrijke bijzonderheden, over het leven en de werken van dien wijsgeer, door den Abt SERVIN. Hij leefde omtrent het jaar 330 v. J. C.

CALLISTRATUS, een Atheensch redenaar, om wien DEMOSTHENES PLATO verliet, verwierf veel gezag in het bestuur der Republiek. Daar de invloed, welken zijne welsprekendheid hem verschafte argwaan verwekte, zoo werd hij voor altijd verbannen.

CALLISTUS, een vrijgelatene en gunsteling van keizer CLAUDIUS, vergat in den voorspoed zijnen ouden oorsprong. Men kan over zijne onbeschaamdheid oordeelen, door eenen trek, welken SENECA als ooggetuige verhaalt: *Ik heb*, zegt hij, *den ouden meester van CALLISTUS aan zijne deur zien staan.* Deze meester had hem als eenen verachtelijken slaaf verkocht, dien hij niet in zijn

huis wilde dulden; en CALLISTUS behandelde hem op dezelfde wijze, door hem ook buiten het zijne te sluiten, terwijl er anderen in werden toegelaten.

CALLOT (JACOBUS), een teekenmeester en graveur, werd in 1593 te *Nancy* geboren, en was de zoon van een wapenkoning in *Lotharingen*. Reeds in den ouderdom van 12 jaren verliet hij het vaderlijke huis, om zich geheel en al aan zijne ontlukkende neiging over te geven. Eene reis naar *Rome* ondernomen hebbende, zag hij zich uit geldgebrek genoodzaakt, om zich bij eene bende landloopers te voegen. In zijne geboortestad teruggekeerd, ontsnapte hij andermaal, en nogmaals wedergekomen, vertrok hij ten derden male met de toestemming zijns vaders, die eindelijk aan de ingeving der natuur toegaf. CALLOT begaf zich van *Rome* naar *Florence*, alwaar hij tot aan den dood van den groothertog COSMUS II., zijnen MECENAS, en dien van alle talenten, vertoefde. Bij zijne terugkomst te *Nancy*, viel hem een gelukkig lot ten deel bij den hertog van *Lotharingen*, zijnen bewonderaar en weldoener. Daar zijn naam zich door geheel *Europa* verspreid had, zoo liet hem de Infante ISABELLA, vorstin der *Nederlanden*,

het beleg van *Breda* grave-
ren. **LODEWIJK XIII.** beriep
hem naar *Parijs*, om de
belegering van *la Rochelle*,
en die van het eiland *Ré* te
teekenen. Die vorst ver-
zocht hem vervolgens, om
de inneming van *Nancy*,
waarvan hij zich juist had
meester gemaakt, te grave-
ren. » Ik zou mij veeleer
den duim afsnijden, zeide
hij, dan iets tegen de eer
van mijnen vorst en van mijn
land te doen." De koning,
door zijne gevoelens be-
koord, zeide, dat de hertog
van *Lotharingen* gelukkig
was, zulke onderdanen te
bezitten. Eene zware jaar-
wedde, welke hij hem aan-
bood, was niet in staat hem
aan zijn vaderland te ont-
trekken. **CALLOT** overleed
in 1635. Zijn werk (*Œuvre*)
bevat omtrent zestien hon-
derd stukken. Het grootste
gedeelte en de meest geachte
zijner werken zijn die
met sterk water. Niemand
heeft in een hooger graad
het talent bezeten, om in
eene kleine ruimte, een on-
eindig getal beelden te ver-
zamelen, en in twee of drie
streken met het steekijzer,
de beweging, de houding,
en het bijzondere karakter
van elken persoon uit te
drukken. Verscheidenheid,
geest, sijn gevoel kenschet-
sen zijne graveernaald. Zijne
kermissen, zijne *strafoefe-
ningen*, *belegeringen*, zijn
groot en klein *lijden*, zijn

waaijer, zijne *parterre*, zij-
ne *bekoringen van den hei-
ligen ANTONIUS*, zijne *be-
keering van PAULUS*, zul-
len gezocht en bewonderd
worden, zoo lang er kuns-
tenaars en liefhebbers zul-
len bestaan. Hij heeft de
*platte gronden der gebou-
wen van Jeruzalem* gegrave-
veerd, welke door **BERNAR-
DIN AMICO**, een' Franciska-
ner van *Gallipoli*, beschre-
ven zijn, *Florence*, 1620,
in fol.

CALLY (PETRUS), uit het
diocees van *Seez*, was hoog-
leeraar in de welsprekend-
heid en wijsbegeerte te *Caen*,
en overleed in 1709 als prin-
cipaal van het collegie der
kunsten in die stad. Men
heeft van hem eene uitgave
van het werk van **BOËTIUS**.
*De consolatione philoso-
phiæ, ad usum Delphini*,
met een uitgebreid *Commen-
tarium*. Hij heeft zich meer
bekend gemaakt door een
minder nuttig werk, ten ti-
tel voerende: *Overeenkomst
der wijsbegeerte met de god-
geleerdheid over de trans-
substantiatie*, 1700, in 12°.
Hij beweert, dat indien er
in het allerheiligste Altaar-
geheim, *transsubstantiatie*
bestaat, er iets moet over-
blijven van hetgene eerst
brood was. De **Bisschop**
van *Bayeux* verhief zich te-
gen dat gevoelen, en **CALLY**
herriep hetzelfde. Nog heeft
men van hem *Universæ phi-*

losophiæ institutio, Caen, 1695, 4 dl.ⁿ in 4.to Een werk, dat aan BOSSUET opgedragen, en slechts de ontwikkeling is van een stukje, dat hij in 1674, onder den titel van *Institutio philosophiæ*, in 4.to had doen drukken, en *Leerreden bij wijze van Homeliën, over de geheimen, de wonderen, en de woorden van onzen Heer JESUS CHRISTUS, welke men in het Evangelie vindt opgeteekend*, Caen, 1703, 2 dl.ⁿ in 8.vo

CALMET (dom AUGUSTINUS), in 1672, te *Menilla-Horgne* in het Fransche *Maas-Dep.*^t geboren, ging in 1688 onder de Benediktijnen van den heiligen VANNES, en liet reeds vroegtijdig eenen grooten aanleg voor de Oostersche talen blijken. Na aan zijne jonge ordebroeders de wijsbegeerte en godgeleerdheid te hebben onderwezen, werd hij in 1704, in hoedanigheid van onder-Prioor, naar de abdij van *Munster* gezonden. Hij vormde aldaar eene akademie van 8 à 10 religieuzen, welke zich enkel met de beoefening der gewijde boeken bezig hielden. Het is aldaar, dat hij een gedeelte zijner Commentariën schreef. Daar Dom MABILLON en de beroemde Abt DUGUET, hem aanspoorden, dezelve liever in het Fransch dan in het Latijn in het licht te geven,

zoo volgde hij hunnen raad; maar men kan wel zeggen, dat zijne toegevendheid overdreven, en de raad onbezonnen was. Zijne Congregatie beloonde zijne werkzaamheid door hem in 1718 tot abt van den heiligen LEOPOLD van *Nancy*, en in 1728 van *Senones* te benoemen. Hij overleed in die abdij in 1757. BENEDICTUS XIII. had hem te vergeefs een Bisdom *in partibus* aangeboden. Zijne deugden behoeften het voor zijne kunde niet onder te doen. Hij bezat geleerdheid zonder opgeblazenheid, en godsvrucht zonder strenge zedeleer (*rigorismus*). Zijn karakter was zacht en goedaardig. De studie deed hem het bestuur van het tijdelijke zijner abdij niet verwaarloozen; hij deed verbeteringen en verfraaijingen in dezelve aanbrengen, en vermeerderde de Bibliotheek op eene aanzienlijke wijze. Er bestaat van hem een aantal werken, waarin men eene uitgebreide kunde waarneemt, zonder dat dezelve wel geleid noch wel gekozen zijn: 1.º *Commentaire littéral sur tous les livres de l'Ancien et du nouveau Testament (Letterlijke verklaring van al de boeken des ouden en nieuwen Testaments)*, 23 dl.ⁿ in 4.to, 1707 — 1715, in 26 dl.ⁿ in 4.to, en in 9 in fol. herdrukt, en verkort in 14 dl.ⁿ in 4.to; het grootte zaakre-

gister der hedendaagsche wijsgeeren, waarin zij hunne tegenwerpingen tegen de heilige Schrift gaan zoeken, welke zij op duizenderlei verschillende wijzen toebe-reiden, de antwoorden steeds ter zijde stellende: » Het is in deze uitermate groote compilatie, zegt een kunst-regter, dat de schrijvers der *Algemeene Geschiedenis*, door Engelschen uitgegeven, de glinsterende lichtstralen hebben verzameld, waarmede zij in hun werk schitteren. Maar deze letterdieverij is geen grond ter rechtvaardiging. Ofschoon deze onvermoeide Benediktijner de onvoorzigtigheid heeft gehad, om al de ongerijmdheden te verzamelen, welke geschikt zijn, om den eerbied aan de heilige Boeken verschuldigd, te verzwakken en zelfs te vernietigen; ofschoon hij door eene nog grootere onvoorzigtigheid, die menigte van verschijningen, en dwaasheden heeft opeengestapeld, zonder ten minste geregeld zorg te dragen, van de denkbeelden te rangschikken, welke dezelve doen geboren worden; ofschoon hij eindelijk door eene andere onvoorzigtigheid, eene verzameling in de Fransche taal heeft gebragt, welke in alle bedenkelijke opzigten, het gebruik der volkstalen niet kon dulden; zoo behoorde niettemin deszelfs werk, volgens zijnen

aard en titel tot het gebied der godgeleerdheid; enkel personen, die door hunnen stand of door smaak, den bijbel beoefenden, konden bekoord worden, om hetzelfde te lezen. Maar het lezen der *Algemeene Geschiedenis* past aan alle standen, en jaren, en is naar den smaak van een ieder; indien de waanwijsheid of boosaardigheid, dezelve met ontuchtige of goddelooze sprookjes bekladt, zoo wordt de grootheid des kwaads, hetwelk zoodanig een werk teweeg brengt, noodzakelijkerwijs, naar het getal en de onbekwaamheid der lezers afgemeten. Men kan de wijze waakzaamheid van eenen beroemden overheids-persoon, die in eene groote stad der *Nederlanden*, aan de boekverkoopers het debiteren derzelve deed verbieden, niet dan toejuichen." — 2.º De *Verhandelingen en Voorreden* zijner commentariën, afzonderlijk herdrukt met negentien nieuwe *Verhandelingen*, 3 dl.ⁿ in 4.to Dit is het aangenaamste en meest gezochte gedeelte van het *Commentarium* van dom CALMET. Hij verzamelt al hetgene, wat er voor hem over het door hem behandelde onderwerp gezegd is, maar zelden doet hij denken. Er zijn meer daadzaken in, dan overwegingen; maar daar de meeste dezer daadzaken voor de geleerden van be-

lang zijn, zoo is deze verzameling zeer gunstig ontvaard geworden. — 3.º *Histoire de l'Ancien et du Nouveau Testament* (*Geschiedenis van het oude en nieuwe Testament*), om tot inleiding aar de Kerkelijke Geschiedenis van FLEURY te dienen, in 2 en 4 dl.ⁿ in 4.to, en in 5 en 7 dl.ⁿ in 12.vo. De edele eenvoudigheid der gewijde schrijvers is er in behouden, en hun verhaal wordt dikwerf door het gezag der ongewijde schrijvers bekrachtigd. Hij neemt in dit werk de tijdrekening van USSERIUS aan. De uitgave van Parijs van 1725, in 12.vo. krielt van fouten. — 4.º *Dictionnaire historique, critique et chronologique de la Bible* (*Geschied-, oordeel- en tijdrekenkundig Woordenboek des Bijbels*), Parijs 1730, 4 dl.ⁿ in fol. met platen, en eene gewijde Bibliotheek aan het hoofd. CALMET brengt aldaar in eene Alfabettische orde, al wat hij in zijne *Commentariën* verspreid had. Het doel van dit werk is nuttig en eerbiedwaardig, de Godgeleerde wetenschap, die der talen, der gewijde en ongewijde outheden werken in hetzelfde mede, om licht over de duistere plaatsen der Schrift te verspreiden, en door middel eener gemakkelijke en bekende orde, wordt de lezer regtstreeks tot het onderwerp gevoerd, waar

mede hij zich wil bezig houden. Het is jammer dat de geleerde aanmerkingen, de nauwkeurigheid en eene gepaste en gestrenge critiek verdringen; dat de moeilijkheden er somtijds in worden voorgesteld of zelfs verzwaaard, in plaats van werkelijk toegelicht; en dat men er de meeste der gebreken of onaannemelijkheden van het *Commentarium* in aantreft. De Abt RONDET heeft er eene nieuwe, verbeterde en vermeerderde uitgave van geleverd, 6 dl.ⁿ, in 8.vo, Toulouse, 1783. Voor het overige moet men dit geleerde werk niet verwarren met het Woordenboek des Bijbels van den Abt BARRAL; een ellendig en oppervlakkig samenraapsel, vol van allerlei misslagen, dat zeker geen juist denkbeeld van de gewijde boeken zal geven. — 5.º *Histoire ecclésiastique et civile de la Lorraine* (*Kerkelijke en burgerlijke Geschiedenis van Lotharingen*), 3 dl.ⁿ in fol. in 5 herdrukt, 1745; dit is de beste geschiedenis, welke men van dat gewest in het licht heeft gegeven; — 6.º *Bibliothèque des écrivains de Lorraine* (*Bibliotheek der Lotharingsche schrijvers*), in fol. 1751. — 7.º *Histoire généalogique de la maison du Châtelet, branche puînée de la maison de Lorraine* (*Génealogische geschiedenis van het huis van Châtelet, tweeden tak van*

het huis van Lotharingen), Nancy, 1741, in fol, — 8.° *Histoire universelle sacrée et profane* (Algemeene gewijde en ongewijde geschiedenis); 15 dl.ⁿ in 4.° Dit werk is nog niet voltooid. De schrijver is ten opzichte van de Kerkelijke en klooster geschiedenis al te wijdloopig geweest. Voor het overige is het werk zeer geleerd en ophelderend. Hij volgt de latere geschiedschrijvers wat al te veel, in plaats van tot de bronnen te gaan. — 9.° *Dissertations sur les apparitions des anges, des démons et des esprits, et sur les revenans et vampires de Hongrie* (Verhandelingen over de verschijningen van engelen, duivelen en geesten en over de spokenen Hongaarsche bloedzuigers (*)), Parijs 1746 in 12.° eene compilatie zonder eenig oordeel, door eenen tachtigjarigen grijsaard geschreven. — 10.° *Commentaire littéral, historique et moral sur la règle de saint Benoît* (Letterlijke, geschied- en zedekundige verklaring, van den regel van den heiligen BENEDICTUS), 2 dl.ⁿ in 4.°, enz. De aanhalingen in deze werken verspreid, zijn dikwijls valsch, wijl hij bijna altijd volgens

anderen heeft aangehaald. — Don CALMET heeft zich het volgende grafschrift vervaardigd:

Frater AUGUSTINUS CALMET,
Natione Gallus, religione Catho-
lico Romanus,
Professione MONACHUS, nomine
ABBAS,
Multum legit, scripsit, oravit.
Utinam bene!

CALO-JOANNES of JOANNITZ, in de dertiende eeuw, koning der Bulgaren, onderwierp zich in 1202, onder INNOCENTIUS III. aan de Roomsche kerk. Hij deed keizer BOUDEWIJN den oorlog aan, en hem in eene hinderlaag gelokt hebbende, hield hij hem te *Trinobis* of *Ernoë*, de hoofdstad van *Bulgarijë*, meer dan een jaar gevangen; daarna deed hij hem in 1206 sterven. Kort daarna overleed hij ook zelf. — Men moet hem niet verwarren met JOANNES COMNENUS, die ook CALO JOANNES bijgenaamd werd.

CALOGERA (Pater ANGELO), een camaldulenzers den 7 September 1699, te *Padua* van oorspronkelijke Grieksche ouders geboren, volbragt zijne studien bij de Jesuiten, onderscheidde zich bij dezelve, en ging in den ouderdom van 17 jaren on-

(*) Zie mijne aantekening V. Deel, blad. 459.

der de camaldulenzers. Hij bezat eenen werkzamen geest las veel, en gaf een werkje in het licht dat ten titel voerde: *Racolta d'opuscoli scientifici et filologici*, in 51 deelen, die van 1725 tot 1766 in het licht verschenen. In 1755 begon hij eene nieuwe verzameling, welke zijn dood, die in 1766 plaats had, hem belette te voleinden. Dezelve werd vervolgd door Pater FORTUNATUS MANDELLI, zijnen ordebroeder. Nog heeft men andere werken van hem, waarvan de voornaamste zijn: 1.° *Memorie per servire alle storia litteraria*. Dit zijn letterkundige aantekeningen; bij wijze van Brieven, waarvan hij eerst tot het jaar 1758, 12 dl.ⁿ leverde. Verplicht, om zijn werk af te breken nam hij hetzelfde in het volgende jaar weder op, en gaf aan hetzelfde den titel van *Nuove memorie*, en liet hetzelfde geheel varen in 1761. — 2.° Eene *Italiaansche vertaling* van den *TELEMACHUS*, Venetië, 1744 in 4.to — 3.° *Il nuove Gulliver*, Venetië, 1751, in 8.vo — 4.° *Briefwisseling met een groot aantal geletterden*, welke 60 zware boekdeelen uitmaakt, en waaruit men belangrijke bouwstoffen voor de geschiedenis der letterkunde zoude kunnen putten. — 5.° Een aantal artikels,

voorkomende in het dagblad *la Minerva*, van 1762 tot 1765, in 4.to

CALONNE (KAREL ALEXANDER DE) werd den 20 Januarij 1734 te *Douay* geboren, alwaar zijn vader eerste president van het parlement was. Na zijne studiën te *Parijs* volbragt te hebben, begaf zich de jonge CALONNE, eerst algemeen advokaat bij den provincialen raad van *Artois*, naar *Douay* in hoedanigheid van prokureur-generaal bij het parlement dier stad; in 1763 tot rekwestmeester benoemd, had hij de gelegenheid, om zich in dien nieuwen post, door zijne betrekkingen met de zaken, waardoor de geestelijkheid en de parlementen toenmaals verdeeld waren; op eene voordeelige wijze bekend te maken; hetwelk veel toebragt, om hem tot algemeen prokureur der commissie te doen verkiezen, welke tot onderzoeking van het gedrag van *CHALOTAIS* benoemd was. In deze even zoo belangrijke als moeilijke zaak, werd hij verdacht gehouden van het vertrouwen van *CHALOTAIS* misbruik te hebben gemaakt, door aan den ouden kanselier eenen geheimen brief mede te deelen, dien hij in handen had; CALONNE trachtte zich te regtvaardigen; maar ofschoon hij zich in den

beginne niet geheel van deze beschuldiging kon vrijpleiten, is het ten minste zeker, dat deze brief geen zware last tegen LA CHALOTAIS was, die daarenboven alvorens te sterven, zelf bekende, dat zijne klagten tegen zijne regters zeer overdreven waren. Maar hetgene, wat hem meer dan alle andere dingen regtvaardigde, was de toegevendheid, welke men in het vonnis van den beschuldigde aan den dag legde (zie CHALOTAIS), eene toegevendheid, die enkel aan LENOIR en CALONNE kon toegeschreven worden, als de beide leden der commissie zijnde, welke den meesten invloed uitoefenden. In 1768 deed COLONNE tot het regtsgebied van Metz en vervolgens tot dat van Rijssel benoemd, zich in dat gedeelte des bestuurs, door uitstekende talenten onderscheiden. Dus was zijn toestand bij den dood van LODEWIJK XV., toen de Heer DE MAUREPAS, uit zijne ballingschap teruggeroepen, en andermaal met de teugels van het bestuur der staatszaken belast, achtereenvolgend tot het ministerie van financiën TURGOT en NECKER had benoemd, die weldra vervangen waren, door FLEURY en DORMESSON, welken laatste CALONNE, den 3 November 1783, op den oogenblik van den dood van MAUREPAS, opvolgde. Zijne benoeming was grootendeels

het werk van den graaf DE VERGENNES, minister van Buitenlandsche zaken, die het volle vertrouwen van LODEWIJK XVI. bezat. De gesloten vrede van Versailles, liet buitengewone onkosten te vereffenen na, want behalve de geldleeningen en achterstallige schulden, onder de vorige ministeriën opeengestapeld, waren er 176,000,000, waarvan het *deficit* moest aangevuld worden. Om de vrees niet te vermeederen, welke dat *deficit* moest inboezemen, koos CALONNE de partij, om den neteligen toestand verborgen te houden, en om het vertrouwen nog te vermeederen, durfde hij, even als in de tijden van een volkomen crediet, eene hersmelting der gouden munten uitvoer brengen. Hij volgde zelfs het leeningstelsel door zijne voorgangers aangenomen, en volgens de schatting der geldleeningen, van 1776 tot het einde van 1786 gedaan, en van het jaarlijksche deficit, vloeyde er uit berekeningen voort, dat de inkomsten van den staat, van 475 millioenen, welke dezelve toenmaals beliepen, tot 590 millioenen moesten gebragt worden, indien men in 1797 wilde gelijk staan. De nauwkeurigheid dier berekeningen werd hem in eene menigte schotschriften, heviglijk betwist, op welke hij in het

vervolg door schriften antwoorde, die door de kracht en de duidelijkheid der redeneringen belangrijk zijn. De schuld van den staat rustte op geen enkel zeker onderpand; er bood zich geen ander middel aan, om waarborgen te geven, dan een nieuw belastingsstelsel, en CALONNE stelde hetzelfde voor. De daarstelling eener grondbelasting en de uitbreiding van het zegelregt, waren de beide grondslagen, waarop zijn nieuw stelsel rustte; maar de uitvoering van hetzelfde ging alstoen met groote zwaarigheden gepaard, wyl men tot opofferingen moest bewegen, die tot dus verre ongehoord waren door de beide standen van den staat, tegen welke die staatsdienaars sedert langen tijd vruchteloos worstelden. Van den anderen kant was het welligt nog gevaarlijker de volksvertegenwoordiging op te roepen; hetwelk sedert honderd zestig jaren, als de voor het rijk noodlottigste maatregel werd beschouwd. In die verlegenheid stelde CALONNE eene vergadering van aanzienlijken voor, onder de voornaamste leden der beide eerste standen van den staat, der overheid, en de eerste hoofden der voornaamste stadsregeringen gekozen. Dit plan ondervond moeilijkheden in den raad; de koning was eenigen tijd

besluiteloos, maar door zijn opregt verlangen gedrongen, om wel te doen, eindigde hij met hetzelfde goed te keuren. CALONNE was intuschen niet volkomen gerust gesteld, omtrent de gevaren, waarmede zijn stelsel vergezeld ging. Hij drukte zich te dien opzigte, in eenen brief, welken hij den 16 Augustus 1786, aan een' zijner vrienden schreef, aldus uit: » Zoo even heb ik mijn plan aan den koning voorgelezen; hij heeft mij aandachtig aangehoord, mij alles beloofd; maar ik heb medelijden met mij zelve, wanneer ik aan de gevolgen denk, die het voor mij kan hebben. Dan, dit zij zoo, ik voor mij geloof, dat zulks het goede, het geluk des konings en des volks is; met moed zal ik hetzelfde ondernemen." VERGENNES kwam te overlijden en CALONNE verloor in hem, eenen vermogenden beschermer, op den oogenblik waarop hem dezelve het noodzakelijkste was. De eerste zitting werd den 22 Februarij 1787 te *Versailles* geopend. De vergadering wachtte met ongeduld op de rekening van den minister van financiën, die dezelve met eene bewonderenswaardige vaardigheid ontwikkelde, welke echter niet in staat was, de noodlottige indrukseken voor te komen, die de open-

baarmakingen, welke hij verplicht was te doen, te weeg bragten. De vrees vermeerderde vooral toen hij het deficit van 115 millioenen aankondigde. Om zijn bestuur te regtvaardigen, ging CALONNE tot het ministerie van TERRAY terug, beweerde dat het *deficit* alstoen uit 40 millioenen bestond, van 1776 tot 1783 met eene gelijke som vermeerderd, en bekende eindelijk zelf, hetzelfde tot op het einde van 1786 met 35 millioenen vermeerderd te hebben. Maar NECKER, wiens berekeningen regtstreeks streden, met die, welke de minister voorstelde, gaf hem een nadrukkelijk antwoord, dat door zijne talrijke vrienden ondersteund werd. Van dien oogenblik af werd CALONNE met beschuldigingen overladen; men verweet hem vooral drie jaren gewacht te hebben, met den bedenkelijken toestand der geldmiddelen bekend te maken, en de belangen des konings aan die van eenen eenvoudigen partikulier te hebben opgeofferd, om het voordeel met hem te deelen door de uitwisseling van het graafschap *Sancerre*, dat aan den graaf van *Espagnac* toebehoorde. De markgraaf LA FAYETTE was een zijner hevigste vervolgers. De koning scheen in den beginne den minister te willen handhaven, en ontsloeg zelfs den groot-zegelbewaarder; maar

weldra door de publieke opinie bevreesd gemaakt, of aan bijzondere inblazingen gehoor gevende, besloot hij de hand van CALONNE af te trekken, en verbande hem naar *Lotharingen*. Men voegde de vernedering bij de ongenade; hij werd van het blaauwe-ordeteeken beroofd, dat hij als penningmeester der orde van den heiligen Geest droeg. Hij stak naar *Engeland* over, alwaar hij eenen vlejenden brief van CATHARINA II. ontving, waarin die keizerin hem aanspoorde, om in hare staten te komen. Middelerwijl hadden de parlementen van *Grenoble*, *Toulouse* en *Besançon*, verklaard hem geregteijk te moeten vervolgen, en dat van *Parijs* had zelfs eene *formele* aanklagte tegen hem ingebragt. De koning had hem door zijnen opvolger, den Aartsbisschop van *Toulouse*, hoogst deszelfs ontevredenheid doen betuigen. In eene memorie in 1787 uitgegeven, en in eenen brief, onder dagteekening van 3 Februarij 1789, beide aan den koning gerigt, trachtte CALONNE al die aanvallen afte weren, en de beschuldigingen, welke men tegen hem had ingebragt, krachteloos te maken; maar ondanks de aanbieding, welke hij deed, om zich voor het hof der pairs te komen regtvaardigen, ondanks de pogingen, welke zijne vrienden

den in het werk stelden, werden zijne klagten echter niet gehoord. In zijnen brief aan den koning had hij zijn voornemen uitgedrukt, om zich als candidaat bij de staten-generaal te komen aanbieden; hij kwam werkelijk in *Frankrijk*, maar hij was andermaal genoodzaakt, die hoop te laten varen en naar *Londen* terugtekeeren. Dan weldra zag men hem weder op het tooneel verschijnen; de omwenteling was begonnen, en de uitwijking der vorsten, verschaftte hem de middelen, om hen, door de diensten, welke hij hun bewees, te naderen. De ijver, welken hij in zijne onderhandelingen, in zijne reizen door *Italië*, *Duitschland* en *Rusland* aan den dag legde, verwierf hem de achting en het vertrouwen van al de koningsgezinden. Hij ontwikkelde in die verschillende zendingen buitengewone talenten, al de hulpmiddelen van eenen vruchtbaren geest uitputtende; om dezelve wel te doen slagen, offerde hij zelfs de fortuin op, welke zijn tweede huwelijk hem had aangebragt, en zag zich dikwerf in gevaar, er het leven bij in te schieten. Zoo vele pogingen en opofferingen waren vruchteloos. Toen de staatkundige middelen hem ontbraken, wilde CALONNE die regtvaardige en ongelukkige zaak, door het

eenige middel, wat hem overbleef nog dienen, en gaf een geschrift in het licht, dat ten titel voerde: *Tableau de l'Europe en Novembre 1795* (*Tafereel van Europa in November 1795*), dat onder al zijne werken door den warmen stijl, en het getrouw verhaal der gebeurtenissen het belangrijkste is. Sedert dat tijdstip verscheen CALONNE niet meer op het staatkundige tooneel en leefde nog eenigen tijd te *Londen*, zich met de schoone kunsten bezig houdende. Hij verliet die stad in de maand September 1802, en kwam te *Parijs*, alwaar hij den 23 October daaropvolgende overleed. Dus was de schitterende en ongelukkige levensbaan, welke die staatsdienaar doorliep, wiens gedrag, volgens ons gevoelen, veeleer van onvoorzigtigheid, dan van kwade trouw is te beschuldigen. Hij zou een groote staatsman zijn geweest, indien de wijsheid en de voorzienigheid, de veelomvattende plannen, welke hij in staat was te vormen, tot rijpheid hadden kunnen brengen. Zijne bescheidenheid had hem een groot aantal vrienden bezorgd; hij wist eenen grooten prijs te doen stellen, op hetgene, wat hij verleende en zelfs door zijne weigeringen wist hij zich verpligting te verschaffen. Men kan er over

oordeelen uit een antwoord, hetwelk hij op een verzoek der koningin gaf: » Hetgene, wat ik u vraag, is wellicht zeer moeilijk? » — » Mevrouw, hernam CALONNE, indien zulks slechts moeilijk is, is het eene afgedane zaak; indien het onmogelijk is, zullen wij zien. » Zijne werken, waarvan de stijl altijd sierlijk, somtijds edel en verheven, hoewel niet zeer naauwkeurig is, verdienen als geschiedkundige gedenkstukken in het beheer der geldmiddelen bewaard te worden. Behalve de reeds aangevoerde werken, bestaat er van hem: 1.° *Correspondance de NECKER avec CALONNE* (Briefwisseling van NECKER met CALONNE), 1787, in 4.to — 2.° *Note sur le mémoire remis par NECKER au comité de subsistances* (Aanteekeningen op de memorie, door NECKER aan de commissie tot onderhoud des krijgsvolks overgelegd), Londen, 1789. — 3.° *De l'état de la France présent et à venir* (Over den tegenwoordigen en toekomstigen staat van Frankrijk), 1790, in 8.vo — 4.° *De l'état de la France tel qu'il peut et qu'il doit être* (Over den staat van Frankrijk, zoodanig als dezelve zijn kan en zijn moet), Londen, 1790. — 5.° *Observations sur les finances* (Waarnemingen over de geldmiddelen), Londen 1790, in

4.to — 6.° *Lettres d'un publiciste de France à un publiciste d'Allemagne* (Brieven van eenen publicist of leeraar in het Staatsregt uit Frankrijk, aan eenen publicist uit Duitschland), 1791. — 7.° *Esquisse de l'état de la France* (Schets van den staat van Frankrijk), 1791.

CALOVIVS (ABRAHAM), een Luthersche godgeleerde, in 1612 in Pruisen geboren, was rector van Dantzig, en hoogleeraar in de godgeleerdheid te Koningsbergen en te Wittenberg, alwaar hij den 20 Februarij 1686 overleed. Hij toonde zich zeer verbit- terd, tegen degene, die aan de vereeniging der verschil- lende sekten des rijks werk- ten, aan welker hoofd zich GEORGE CALIXTUS (zie dat artikel) bevond. Men noemde de aanhangers van CALOVIVS, *Calovianen*, zoo als men die van CALIXTUS, *Calixtiners* noemde. Hij is de schrijver van een aantal wer- ken, de meeste bij gelegen- heid zijner geschillen, onder andere: 1.° *Historia syncretistica*, 1682. — 2.° *Criticus sacer biblicus*. — 3.° *Consideratio arminianismi*. — 4.° *Socinianismus profligatus*. — 5.° *Biblia illustrata*, waarin hij de verklaring van GROTIUS aanrandt. — 6.° *Tractatus de methodo docendi et disputandi*, Rostok, 1637, in 8.vo, enz.

CALPRENÈDE (**WALTERUS DE COSTES**, Heer van), gewoon kamer-edelman des konings, uit het bisdom *Cahors* geboortig, behaagde aan het hof door zijn opgeruimd karakter, en de levendigheid van zijnen geest. Hij vertelde op eene geestige en innemende wijze. De koningin zich aan hare kamer-dames eens beklagende, over derzelve geringe opwachting bij hare persoon, antwoordden zij haar, dat er in de eerste zaal van haar appartement een jongeling was, die aan zijne vertellingen zulk eene aangename wending wist te geven, dat men niet kon moede worden, met hem aan te hooren. Zoodra de vorstin hem gehoord had, schonk zij hem eene jaarwedde. **CALPRENÈDE** overleed te *Andelys-sur-Seine*, in 1663. Hij had zich eerst door romans, zoo als **SYLVANDRE**, **CASSANDRE**, **CLÉOPATRE**, **PHARAMOND** bekend gemaakt. Deze drie laatste, welke elk uit 10 á 12 zware deelen in 8.º bestaan, zijn uit bijzonderheden geweven, die in het lange verhaald, en op eene slordige wijze geschreven zijn. » Intusschen, zegt de schrijver der *Trois-Siècles*, zijn deze drie romans, niet zonder verdiensten; men kan zelfs zeggen, dat dezelve verre verheven zijn, boven de meeste dergenen, welke thans zoo zeer gezocht

worden. Men zou er zelfs bij kunnen voegen, dat onze romanschrijvers, ofschoon zij dezelve uitkrijten, er echter dikwijls uit putten. De Engelschen beschouwen dezelve als overvloeiende bronnen, bekwaam om de natuurlijke dorheid hunner verbeeldingskracht vruchtbaar te maken; en hunne schrijvers, zegt men, laten nooit na, dezelve te lezen, wanneer zij in denzelfden geest willen werken." Nog heeft men van **CALPRENÈDE** verscheidene treurspelen, aan welke het lot zijner romans is te beurt gevallen; zoo als: de *Dood van MITHRIDATES*; de *Graaf van Essex*; de *Dood der kinderen van HERÔDES*; **EDUARD**. De kardinaal van **RICHELIEU**, er een hebbende hooren lezen, zeide dat dit stuk niet slecht was, maar dat de verzen slaauw waren. *Hoe, slaauw!* riep de Gaskonjer-dichter uit, *Te drommel er is niets slaauw in het huis van CALPRENÈDE*. **BOILEAU** zegt van hem:

Tout a Phumeur gasconne en
un auteur gascon
CALPRENÈDE et **JUBA** parlent du
même ton.

CALPURNIA, de vrouw van **JULIUS CÆSAR**, en de dochter van **PISO**, droomde 's nachts voor den dag des overlijdens van haren echtgenoot, dat men hem in hare armen ver-

moordde. Men voegt er zelfs bij, dat bij haar ontwaken, de deur harer slaapkamer zich met een groot gedruisch opende. Zij kon noch door hare tranen, noch door hare gebeden verkrijgen, dat hij niet zoude uitgaan. Deze held aan het dringend aanhouden van BRUTUS het oor leenende, welke zeide dat het schandelijk zoude zijn, zich naar de droomen eener vrouw te regelen, begaf zich naar den senaat en werd er met dolken doorstoken.

CALPURNIUS (TITUS JULIUS), een Sicilianer, en dichter van herderszangen uit de 3^e eeuw, was een tijdgenoot van NEMESIANUS, die in denzelfden smaak dichtte, heeft zeven herderszangen nagelaten. Men vindt dezelve in de *Poetae rei venaticae*, Lejden, 1728, in 4to, en in de *Poetae latini minores*, Lejden, 1731, 2de dlⁿ in 4to. De taal der herders van CALPURNIUS is minder zuiver, en minder natuurlijk dan die der herders van VIRGILIUS, dien dichter der natuur en der rede. CALPURNIUS biedt eenige stukken aan, waarin het landleven met bevalligheid wordt afgeschilderd, en het gevoel naar waarheid wordt voorgedragen. Onder de regering van KAREL den Groote waren zijne Herderszangen classiek; maar in al het overige

herkent men den dichter der derde eeuw.

CALVART (DIONYSIUS), een schilder, in 1565, te Antwerpen geboren, opende een school te Bologna in Italië, waaruit de GUIDO's, de ALBANO's, de DOMINICO's, en andere groote meesters, die zijnen roem handhaafden, voortkwamen. CALVART was met al de tot de schilderkunde noodzakelijke of zelfs nuttige wetenschappen bekend, zoo als de bouwkunde, de vergezigtkunde, de ontleedkunde. Zijne belangrijkste stukken zijn te Bologna, te Rome en te Reggio. Men stelt dezelve op prijs om derzelver ordening, edel plan en koloriet. Hij overleed te Bologna in 1619.

CALVERT (GEORGE), meer bekend onder den naam van Graaf van Baltimore, werd in 1578 te Kipling, in de provincie York geboren, en in 1618 tot staats-secretaris benoemd. Hij verliet het ministerie onder JACOBUS I., om den Catholijken Godsdienst vrijelijk te kunnen uitoefenen. Na den dood van dezen vorst, ging hij bezit nemen van een district, dat JACOBUS hem op het eiland Terra-Nova had afgestaan. Zijne plantagiën waren in eenen bloeienden staat, maar, steeds door de Franschen gedwaarsboond wordende, zag hij

zich genoodzaakt naar *Engeland* terug te keeren. KAREL I. regeerde toenmaals: deze vorst gaf hem eene uitgestrekte landstreek, welke hij *Maryland*, naar den naam van de prinses MARIA (MARY) deszelfs dochter heette. De zachtheid en menschlievendheid waren de eenige wapenen, welke hij tegen de Indianen bezigde. CALVERT overleed te *Londen* in 1632, door de Protestanten geacht, en de Catholijken betreurd. Zijn zoon, door 200 huisgezinnen Catholijken gevolgd, begaf zich naar *Maryland*, alwaar de stad *Baltimore* tot stand kwam. De edikten tegen de Catholijken bevolkten deze streken met uitgewekenen, welke *Engeland* ontvlugten. Door het aanslaan hunner goederen onder CROMWEL, welke hun onder KAREL II. terug gegeven werden, voelden zich vele onder hen sterk aangezeten, ten minste in schijn, om onder WILLEM III. hunnen godsdienst te verlaten. Middelerwijl is *Baltimore* het middelpunt der Catholijken der *Vereenigde Staten* geworden, door de oprigting van eenen Bisschoppelijken zetel in 1789. In het vervolg heeft PIUS VII. aan *Baltimore* den titel en de regten eener Metropolitane kerk geschonken, toen hij nog vier Bisddommen in

de Vereenigde staten oprigtte. Thans zijn er zes Suffragane Bisddommen in de *Vereenigde Staten*. Men heeft van hem, *Carmen funebre in D. UNTONEM*, 1599, in 4.to; — *Brieven over de staats-zaken*; — *Redevoeringen, uitgesproken bij het parlement*, terwijl hij lid van hetzelfde was: *Beschrijving van Maryland*; — *Wee-klagen der kerk*, in het Engelsch.

CALVI (LAZARUS), een beroemde schilder van *Genua*, in 1502 geboren, en in 1605, dus in het 103^e jaar van zijnen ouderdom, overleden. Zijne voornaamste werken zijn in zijne geboorte stad.

CALVINUS (JOANNES), te *Noyon* in 1509 geboren, was de zoon van eenen kuiper, die notaris en *procureur-fischaal* des Bisdoms werd. JOANNES werd reeds in den ouderdom van 12 jaren met een proeve van kapellaan (*chapellenie*) in de kerk van *Noyon* begiftigd; en verkreeg, hoewel nooit tot de priesterlijke waardigheid verheven, vervolgens de pastorie van *Pont-l'Évêque*, bij diè stad. Na te *Orléans* de regten beoefend te hebben, ging hij te *Bourges* lessen nemen, alwaar hij den Lutheraan MELCHIOR VOLMAR leerde kennen, welke hem de Grieksche taal

onderwees, en hem tevens lust tot de vrijheid van denken inboezemde. Hij begaf zich van daar naar *Parijs*, alwaar hij zich in 1532 bekend maakte, door zijn *Commentarium* op de beide boeken van *SENECA*, over de *zachtmoedigheid*. Daar hij aan het hoofd van dit werk den naam van *CALVINUS* had geplaatst, heeft men hem sedert dien tijd aldus genoemd, ofschoon zijn ware naam *CAUVIN* was. Zijne betrekkingen met de voorstanders der nieuwe leer, en zijne geestdrift, om dezelve voor te staan, noodzaakten hem *Parijs* te verlaten. Zich naar *Angoulême* begeven hebbende, onderwees hij er het Grieksch en predikte er zijne dwalingen. Daarop ging hij naar *Poitiers*, van *Poitiers* naar *Nérac*, van *Nérac* naar *Parijs*, maar steeds bevreesd, dat men hem mogt aanhouden, begaf hij zich naar *Bazel*. Het is in die stad, dat hij zijn werk over de *Christelijke instelling*, (*Institutio christianæ religionis*) in het Latijn in het licht gaf, waarvan de beste uitgave is die van *ROBERT ETIENNE*, 1553 in fol. Hij schreef dit beruchte werk, als een verdedigingschrift zijner leerlingen, door *FRANCISCUS I.* ter dood veroordeeld. Dit is de korte inhoud zijner geheele leer. Hetzelve diende aan al zijne leerlingen tot Catechismus,

en bevatte de meeste der stellingen van *LUTHER*, en overtrof dezelve nog in ongerijmdheden. De wezenlijke tegenwoordigheid, de volstreckte voorbeschikking, tot de straffen der hel, zijn de beide voornaamste punten, omtrent welke hij met hem niet overeenkomt. Te midden der sterke uitdrukkingen, van welke hij zich bedient, wanneer hij over de tegenwoordigheid van het ligchaam en bloed van *J. C.*, in het *Altaar-geheim* spreekt, ziet men, dat hij van gevoelen is, dat het ligchaam des *Verlossers*, enkel in den *Hemel* wezenlijk en zelfstandig tegenwoordig is. De dwalingen in dat werk verspreid lakende, moet men de zuiverheid en sierlijkheid des stijls, zoowel in het *Latijn* als in het *Fransch*, (in welke beide talen deze nieuwe *Apostel* hetzelve schreef) grooten lof toezwaaijen. Men ontdekt in hetzelve eenen spitsvindigen en doordringenden geest, eenen man, die met de *H. Schrift* en de *Kerkvaders* zeer gemeenzaam bekend is; maar al die hoedanigheden worden bezwalkt, door de geringe onderscheidingskracht in de keuze der gevoelens, door vermetele uitspraken en hevige uitvaringen. De voornaamste dwalingen in dat werk, en in dat des *Avondmaals* verspreid, zijn, dat de vrije

wil, door de zonde geheel is uitgedoofd, en dat God de menschen heeft geschapen, om het deel der duivelen te zijn; niet omdat zij zulks door hunne misdaden verdiend hadden, maar wijl het Hem alzoo behaagt. De geloften, indien men er die des doopsels van uitzondert, zijn eene dwingelandij. Hij wil noch uitwendige godsdienstoefeningen, noch aanroeping der Heiligen, noch zichtbaar hoofd der Kerk, noch Bisschoppen, noch priesters, noch feesten, noch kruisteecken, noch zegeningen, noch eenige der gewijde plegtigheden, welke de Kerk voor den dienst Gods als zoo nuttig, en de wijsbegeerte voor zinnelijke en minbeschaafde menschen, die zich om zoo te spreken, enkel door de zintuigen tot de aanbidding van het Overwezen verheffen, als zoo noodzakelijk erkent. Hij neemt slechts twee Sacramenten aan, het Doopsel en het Avondmaal, en schaft de aflaten, het vagevuur, de mis enz. af. Nadat de Patriarch der nieuwe hervorming verschillende togten door *Zwitserland* en *Italië* had gedaan, kwam hij zich te *Geneve* met terwoon vestigen, alwaar hij als predikant en hoogleeraar der Godgeleerdheid werd aangesteld. Een geschil over de wijze om het Avondmaal te vieren, deed hem, na verloop

van twee jaren, in 1538 weder uit die stad verdrijven. Na een driejarig verblijf te *Straatsburg* teruggeroepen, werd hij er als de Paus der nieuwe kerk ontvangen. *Geneve* werd van dat tijdstip af, het tooneel des Calvinismus. Hij voerde er eene gestrengte tucht in, bragt consistoriën, conferentiën, synoden, ouderlingen, diakenen, opzigtters enz. tot stand. Hij regelde de formulieren van gebeden en predikatiën, de wijze om het Avondmaal te vieren, om te doopen en de dooden te begraven. In overeenstemming met de overheden, ontwierp hij eene verzameling van burgerlijke en kerkelijke wetten, toenmaals door het volk goedgekeurd, en nog tegenwoordig als de grondwet der Republiek beschouwd. Hij ging nog verder: hij rigtte eene soort van Inquisitie, eene consistoriale kamer met het regt van censuur en excommunicatie op. Die Sekte, welke men gunstiger heeft gewaand voor die vrijheid, welke de geest der gemeenebesten is, had eenen grondlegger aan het hoofd, wiens gestrengheid aan de dwingelandij grensde. De Spaansche geneesheer **MICHEL SERVET**, hem eenige brieven over het geheim der Drieëenheid geschreven hebbende, bediende **CALVIJN**, niet meer indachtig aan hetgene hij zelf tegen

de kettervervolgers had geschreven, zich van dezelve, om hem levend te doen verbranden. Andere tijden, andere denkbeelden. In *Frankrijk* vervolgd, schreef hij tegen de onverdraagzamen; te *Geneve* het gezag in handen hebbende, beweerde hij dat men al degene, welke niet dachten zoo als hij ten vure moest doemen, en die man, welke het gezag der algemeene kerk als nietig beschouwde, wilde de scheidsman van alle geloofsbegrippen zijn. Toen VALENTINUS GENTILIS, een nieuwe Ariiaan, gerucht begon te maken, liet de Patriarch van *Geneve* hem in hechtenis nemen, veroordeelde hem, om openbare boete te doen, en noodzaakte hem de wijk naar *Lyon* te nemen. GENTILIS en SERVET hadden zeker ongelijk, maar volgens de grondbeginselen van CALVINUS viel het hun gemakkelijk zich te regtvaardigen; hun regt, om de Schrift te verklaren stond in alle opzichten gelijk, met dat van den Patriarch der hervorming (Zie LENTULUS, SERVET.) Zijne partij werd door al de overige Protestanten, als de trotschste, de onrustigste en de oproerigste beschouwd, welke nog was opgestaan. Het hoofd behandelde zijne tegenstrevers met eene niet alleen eenen theologant, maar zelfs een' regtschapen man, onwaardig

ge woede. De bijnamen van *varken, ezel, hond, paard, stier, dronkaard, uitzinnige* waren zijne gewone complimenten. Deze onbeschofte lomphheid belette echter niet, dat hij vele aanhangers won. De naakte en van alles ontbloote eerdienst, welke hij had ingevoerd, was een lokaas voor de ijdele geesten, die zich daardoor boven de zinnen waanden te verheffen en van het gemeen te onderscheiden. Volgens een' zijner leerlingen, een ooggetuige, overleed CALVINUS in 1564 te *Geneve* wanhopig en aan eene verschrikkelijke ziekte. *CALVINUS in desperatione finiens vitam, obiit, turpissimo et foedissimo morbo, quem Deus rebellibus et maledictis comminatus est, prius excruciatu et consumptus. Quod ego verissime attestari audeo, qui finestum et tragicum illius exitum et exitium his meis oculis praesens aspexi* (JOAN. HAREN apud PETR. CUTSEMIUM.) Men heeft CALVINUS te allen tijde, als het tweede hoofd van het Protestantismus beschouwd, en de Abt BERAULT heeft op de volgende wijze van hem gesproken: » CALVINUS, zegt hij, minder wellustig dan LUTHER, of liever meer beperkt, door zijn zwak lichaamsgestel, want ook hij bleef niet ten achter, om in IDELETTE DE BURIE, zij-

ne doopsgezinde weduwe, te verlieven, minder opvliegend, minder laatdunkend, minder aan grootspraak onderhevig, was des te trotsher naar mate hij zich meer beroemde zedig te zijn, daar zelfs zijne zedigheid, het voorwerp zijner ijdelheid was; oneindig listiger, op eene achterhoudende wijze boosaardig en bitter, in alles duizendmaal hatelijker dan al de oplopendheid van zijnen voorganger. Eene trotschheid, die door alle sluijers drong, in welke hij dezelve trachtte te hullen, die ondanks de geringheid van zijn gelaat en van zijne gestalte, op zijn hoogmoedig voorhoofd, in zijne laatdunkende blikken, in zijne ruwe manieren, ja zelfs in zijnen omgang en in zijne gemeenzaamheid uitscheen, waarin hij, aan zijne gemelijke en twistgierige inborst overgegeven, de predikanten, zijne ambtgenooten, met al de gestrengheid van eenen dwingeland, door zijne slaven omringd, behandelde. Maar waarop heeft die hervormer zijne zending gegrond? op de opgevatte spijt, dat men aan den neef des *Connestables* van *Frankrijk*, het beneficie had gegeven, naar hetwelk de overdrevene trotschheid van dien schippers-kleinzoon, zelf met geestdrift dong. Men kan zich herinneren, dat hij vóór die weigering gezegd had,

dat indien hij dezelve moest ondergaan hij er eene wraak van zoude nemen, waarover er in de kerk meer dan 500 jaren zoude worden gesproken, en, niet zoodra was hem dezelve gedaan, of hij legde de hand aan zijne gewaande hervorming." De werken van dien ketter zijn te *Amsterdam* in 1667 gedrukt, hoewel de titel het jaarmerk van 1671 draagt, in 9 dl.ⁿ, in fol. Zijne *Commentariën* op de H. Schrift maken er het voor naamste gedeelte van uit. De schrijver, een zeer zwakke Hebreër zijnde, heeft dezelve volgens den Abt *LONGUERUE* met leerreden, zedepreken en vreemde zinnen angevuld. In de meeste zijner overige schriften ziet men kunde en schranderheid doorstralen. Niets vleide hem meer dan de roem van wel te schrijven. *WESTPHALUS*, een *Lutheraan*, hem met den naam van *Zwetser* bestempeld hebbende, zoo zeide *CALVINUS* hierop: »Hij vare gerustelijk voort, nimmer zal hij zulks aan iemand wijs maken; de geheele wereld weet, met welk eene kracht ik eenen bewijsgrond aandring, met welk eene juistheid ik weet te schrijven." En om te bewijzen dat hij geen *zwetser* is, zegt hij tot zijnen hekelaar: *Uwe school is slechts een stinkend varkenskot. . . . verstaat gij mij, hond? verstaat gij mij wel, uitzinnige? ver-*

staat gij mij wel, lomp dier? Welke woorden in den mond van eenen Hervormer! » Wie, zegt JEAN JACQUES ROUSSEAU, wie was ooit scherper, heerschzuchtiger, beslissender, volgens zijn gevoelen goddelijk onfeilbaarder? De minste tegenkanting, de minste tegenwerping, welke men zich verstoutte, hem te doen, was altijd een werk des satans, eene het vuur waardige misdaad." De weetgierigen vorschten eene verhandeling van CALVINUS na: *Psycopannichie* genaamd, in welke hij wil bewijzen, dat de zielen, nadat zij de lichamen verlaten hebben, waken en leven, tegen de dwalingen van sommige onkundigen, die staande houden, dat zij tot aan het laatste oordeel slapen; *Parijs*, 1558 in 8.vo Daar CALVINUS het bestaan van het vagevuur loochende, zoo zou hij zijnen grondbeginselen meer gelijk zijn gebleven, wanneer hij de zielen had laten slapen, dan dezelve te doen ontwaken, zonder er eene plaats voor te weten; ten minste voor degene, die nog zuiver genoeg waren, om naar den Hemel, noch schuldig genoeg om naar de hel te gaan. THEODORUS BEZA, zijn leerling, heeft zijn leven beschreven. Nog bestaat er een ander, onder den naam van PAPIRUS MASSON, *Parijs* 1611, in 4.to, hetwelk men meent van JA-

COBUS GILLOT te zijn. Om den geest zijner sekte te leeren kennen, zie men de artikels COLIGNI, MORNAY, LODEWIJK XIV., SOLIMAN II., SOULIER enz. Ook kan men er een juist denkbeeld van verkrijgen in de brieven van CALVINUS zelven, en in de grondregels, welke hij aan zijne leerlingen predikte: » De volken komen van alle kanten toesnellen" (zeide hij in een' zijner brieven, aan den Heer DU POËT, dien hij met den titel van *Monseigneur*, en *Overste van den Godsdienst in Dauphiné* bestempelde), om het juk der missiën te ontvangen. . . . Groote vrucht, vele rijkdommen. . . . En, ofschoon de Papisten de waarheid van onzen godsdienst betwisten, zullen zij echter aan denzelven den rijkdom moeten toekennen. Gij alleen werkt onvermoeid en belangeloos. Verzuim toch de uitbreiding uwer middelen niet, er zal eens een tijd komen, waarop gij alleen niets zult verkragen hebben: bij deze nieuwe veranderingen moet iedereen op zijn belang bedacht zijn. Ik alleen heb het mijne verzuimd, waarover ik grootelijks berouw heb. Zoodat degene, welke ik in de gelegenheid heb gesteld om fortuin te verzamelen, voor mijnen ouderdom, die zonder gevolg is, zullen behooren te zorgen. Gij integendeel, Mijn Heer,

die u op dappere nakomelingen kunt beroemen, zeer gestemd, om de kleine kudde te handhaven, laat hen toch niet zonder groote en vermogende middelen, zonder welke de goede wil nutteloos zoude zijn." —

» De koning, » zegt hij in eenen anderen brief aan denzelfden du Poët gerigt, » moge zoo vele processien houden als hij wil, hij zal daardoor den voortgang van ons geloof niet kunnen beletten; zijne openbare redevoeringen zullen geene andere vruchten voortbrengen, dan de reeds tot opstand gegene volken te bewegen... Blijf niet in gebreke, het land van die ijverige deugnieten te ontdoen, die de volken door hunne gesprekken aansporen, om zich tegen ons te verzetten, ons gedrag bezwalken, en ons geloof voor eene droomerij willen doen doorgaan. Dergelijke gedochten moeten verstikt worden, zoo als ik hier met den Spanjaard MICHEL SERVET heb gehandeld. Denk niet, dat iemand in de toekomst iets dergelijks zal doen."

CALVISIUS (SETHUS), een toonkunstenaar en tijdrekenkundige, den 21 Februarij 1556, te *Gorsleben*, in *Thuringen* geboren, bezocht de scholen te *Frankenhansen* en *Magdeburg*, de universiteiten *Helmstätt* en

Leipzig, alwaar hij Muzijk-director aan de PAULUS-kerk werd, en overleed den 23 November 1617, als *Cantor* aan de THOMAS-school te *Leipzig*. Het voornaamste zijner werken is: *Opus chronologicum ex auctoritate potissimum sanctæ scripturæ et historicorum fide dignissimorum, ad motum cælestium luminarium tempora et annos distinguëntium*, *Leipzig*, 1605, in 4.to, te *Frankfort*, in 1685, in fol. herdrukt. Deze tijdrekenkunde op verschillende tijdstippen vermeerderd, gaat tot aan het jaar van derzelver herdruk, 1685. De sterrekundige berekeningen dienen ter staving zijner *Tijdrekenkunde*. SCALIGER en verscheidene andere geleerden hebben dit werk geprezen. De andere zijn: 1.º *Elenchus calendarii gregoriani et duplex calendarii melioris formula*, *Frankfort*, 1612, in 4.to. — 2.º *Formula calendarii novi, calendario gregoriano, expeditior, melior et certior*, *Heidelberg*, 1613, in 4.º — 3.º *Enodatio duarum quæstionum circa annum nativitatis et ministerii J. C.*, *Oxford*, 1610, in 4.º — 4.º Een *Psalmboek*, in Hoogduitsche verzen, *Leipzig*, 1618, in 8.º — 5.º *Exercitatio musica*, *Leipzig*, 1611, in 8.º

CALVUS (CAIUS LICINIUS), een beroemd redenaar en

dichter, de tijdgenoot van CICERO. Hij slaagde zoowel in zijne gedichten, dat de Ouden geene zwaarigheid hebben gemaakt, om hem naast CATULLUS te stellen. Men vindt verzen van hem in het *Corpus poetarum*. Minder welsprekend en meer dor dan CICERO, drukte hij zich echter met zoo veel kracht uit, dat VATINIUS tegen wien hij eens pleitte, vreezende veroordeeld te zullen worden, hem voor heteinde van zijn pleidooi in de rede viel, en tot zijne regters zeide: » Wel hoe! zal ik als schuldig veroordeeld worden, omdat mijn beschuldiger welsprekend is? . . . LICINIUS overleed in den ouderdom van 30 jaren, na groote hoop te hebben gegeven. Er is ons geene enkele redevoering van dien redenaar overgebleven; QUINTILIANUS prijst dezelve zeer. Men houdt hem voor den schrijver der *Jaarboeken*, door DIONYSIUS HALICARNASSUS aangehaald, en die wij niet meer bezitten. Hij leefde in het jaar 65 vóór J. C. CATULLUS, OVIDIUS, TRIBULLUS en HORATIUS maken melding van hem.

CALYPSO, eene nimf, de dochter des dags, volgens sommigen; of, volgens anderen van den *Oceaan* en TETHIS. Zij bewoonde het eiland *Ogygia*, alwaar zij ULYSSES, die door eenen

storm op hetzelfde geworpen was, op eene gunstige wijze onthaalde. Zij beminde denzelfden, en leefde zeven jaren met hem; maar die held verkoos zijn vaderland en PENELOPE boven deze godin, die hem echter de onsterfelijkheid had beloofd, indien hij bij haar wilde blijven.

CALZOLAI, een Benediktijner Religieus van de Congregatie van *Monte-Cassino*, werd in de zestiende eeuw te *Bugiano*, een stadje in het *Toskaansche*, geboren. Hij heeft zich voornamelijk bekend gemaakt, door eene *Geschiedenis der kloosterorden*. Dit werk, de vrucht eener twintigjarige inspanning, heeft oneindige nasporingen moeten kosten, die hetzelfde belangrijk maken. Hetzelve is in het Italiaansch geschreven, en voert ten titel: *Historia monastica, in cinque libri divisa, trattata per modo di dialogo*. Hetzelve werd eerst te *Florence*, in 1561, in 4.º, en daarna te *Rome* in 1575 in hetzelfde formaat gedrukt. De schrijver werd den 14 Mei 1581, in den ouderdom van 80 jaren, op den oogenblik, waarop hij zich gereed maakte, om er eene derde uitgave met aanmerkelijke bijvoegselen yvermeerderd van in het licht te geven, door den dood verpast. Hij heeft ons twee *zamspraken* nagelaten, over

de geschiedenis van *Padua*, waarvan het oorspronkelijke handschrift in de Ambrosiaansche Bibliotheek bewaard werd. Het zal niet nutteloos zijn op te merken, dat men aan dezen schrijver verschillende namen heeft gegeven, zoo als dien van **PETRUS BUGIANO**, naar zijne geboorteplaats; **PETRUS FLORENTINUS**, wijl die plaats in den omtrek van *Florence* gelegen was; en eindelijk **RECORDATUS** (de doordachte), een bijnaam, dien hem ongetwijfeld zijn karakter verschafft heeft.

CAMALDULENZER. — Zie **AMBROSIUS**, de *Camaldulenzzer*.

CAMARA Y MURGA (**CHRISTOPHORUS DE LA**), een geleerde Spaansche prelaat, werd te *Arciniega*, in den omtrek van *Burgos* geboren. Hij onderwees eerst de heilige schrift te *Toledo*, alwaar zijne zeer geleerde lessen hem beroemd maakten. Daarop werd hij tot Bisschop der *Kanarische eilanden* benoemd, maar hij verliet dien stoel, om dien van *Salamanka* te komen bekleeden, alwaar hij in 1641 overleed. Hij heeft *Synodale Constitutiën* nagelaten, een door de belangrijke berigten, over de Spaansche volkplantingen op de *Kanarische eilanden*,

hoogst gewichtig werk; hetzelfde voert ten titel: *Constituciones sinodales del obispado de Canaria, su primera fundacion y translacion, vidas de sus obyspos y breve relacion de las islas*, Madrid, 1634 in 4.to. Ondanks de latere en wijdloopigere berigten, welke wijthans van de *Kanarische eilanden* bezitten, is dit werk echter zeer belangrijk, wijl het de bron is, waaruit de schrijvers, die na hem hetzelfde onderwerp hebben behandeld, geput hebben.

CAMARGO (**MARIA ANNA CUPPI**, bijgenaamd, — naar hare moeder, eene Spaansche dame), eene der beroemdste danseressen der vorige eeuw, werd in 1710 te *Brussel* geboren. Over het gevaarlijke en het ijdele van haar beroep nadenkende, verliet zij in 1751, met eene jaarwedde van fr. 1500 van het hof, het tooneel; en sedert hare afzondering, tot op den 28 April 1770, werd zij door haar zedelijk, redelijk en Christelijk gedrag van iedereen geacht en bemind.

CAMBACÈRES (de Abt), de zoon van eenen raadshoor bij het hof der gemeene landen en geldmiddelen in *Languedoc*, werd in 1721, te *Montpellier* geboren, en was aartsdiaken in de kerk dier stad. Door eenen bijzonde-

ren smaak medegesleekt, hield hij zich in den beginne enkel met de letterkunde bezig, maar vervolgens in een seminarie geplaatst, door de Priesters van *Saint-Sulpice* bestuurd, en besloten hebbende, zich aan het predikambt toe te wijden, werkte hij, om door eene ernstige beoefening der heilige Vaders, al datgene te verkrijgen wat hem tot zijne belangrijke bestemming noodig was. Zijn Overste, onderdrukt, dat hij een gedeelte van den nacht aan den arbeid doorbragt, en vermoedende, dat hij zijne rust aan studiën opofferde, die vreemd voor zijnen stand waren, trachtte hem te verrassen, en stond niet weinig verwonderd, hem met het lezen van *CHRYSOSTOMUS* bezig te vinden. In 1757 werd hij voor de zevende maal benoemd, om voor den koning te prediken, en in eene rede vol kracht en stoutheid, vreesde hij niet, om het verval van den staat in den voortgang der ongodsdienstigheid aan te kondigen. De hovelingen waren over deze vermetelheid verwonderd, maar *LODEWIK XV.* vond, dat hij niet meer dan zijnen plicht had gedaan. Van toen af bekleedde hij eenen aanzienlijken rang onder de predikers, en eene Lofrede van den heiligen *LODEWIK*, welke hij in 1768 voor de Fransche Akademie

uitsprak, en waardoor hij algemeene toejuiching verwierf, vestigde eindelijk zijnen roem volkomen. Behalve dat hij al de talenten van een Christelijk redenaar bezat, vereenigde hij nog daarmede de oefening der Evangelische deugden; zijn gedrag was altijd regelmatig en waarlijk kerkelijk. Hij overleed den 6 November 1802. Men heeft van hem: 1.º *Panegyrique de saint LOUIS (Lofrede van den heiligen LODEWIK)*, 1768, in 4.to — 2.º *Sermons (Leerreden)*, 1781, 3 dl.ⁿ in 12.mo. Van deze gaf hij in 1788 in hetzelfde formaat eene nieuwe uitgave in het licht, voorafgegaan door eene Voorrede, waarin de bewijzen des Godsdienstes, met zoo veel kracht en duidelijkheid worden voorgesteld, dat deze alleen in staat zoude zijn, om zijnen roem te handhaven. — Een andere *CAMBACÉRÈS*, doctor der *Sarbonne*, in 1752 overleden, heeft zich beroemd gemaakt door eene *Lofrede op PÉTRUS GAYET*, Abt van *Villemagne* (in 1752 overleden). Deze Lofrede werd in het aanteekenboek der Akademie van *Beziers* hewaard.

CAMBACÉRÈS (*STEPHANUS HUBERTUS DE*), neef van den Aartsdiaken, Kardinaal en Aartsbisschop van *Rouanen*, werd den 11 September 1756 te *Montpellier* geboren, om-

helsde reeds vroeg den Geestelijken staat, en verkreeg een kanonikaat in de *St. Pieterskerk* dier stad. Tot den 18 Brumaire zeer tegen de omwenteling ingenomen, scheen deze dag echter, die de verheffing van zijnen broeder te weeg bragt, hem met dezelve te verzoenen; den 12 April 1802 tot Aartsbischop van *Rouanen* verkozen, ontving hij in het volgende jaar den Kardinaals-hoed, en werd den 1 Februarij 1805 tot Senateur benoemd. Met dezelfde geestdrift, waarmede hij de weldaden van NAPOLEON had ontvangen, zond hij zijne aankleving aan de vervallenverklaring van denzelven. Deze wilde zich den 20 Maart 1815 daarover niet gevoelig toonen, en de Kardinaal DE CAMBACÉRÈS stond mede op de lijst der keizerlijke pairs, den 2 Junij van dat jaar benoemd; maar diezelfde naam verscheen niet weder op de lijst van de kamer der pairs, welke LODEWIJK XVIII. in de maand Julij van hetzelfde jaar herstelde. De Kardinaal CAMBACÉRÈS overleed te *Rouanen*, in 1818.

CAMBACÉRÈS (JOANNES JACOBUS REGIS DE) broeder van den voorgaande, Aartskanselier onder BONAPARTE, werd den 15 October 1753 te *Montpellier* geboren. Zijn vader

was een regtsgeleerde, en ondanks zijne geringe fortuin, liet hij aan zijnen zoon eene zorgvuldige opvoeding geven. Deze maakte met nut van dezelve gebruik, en, door eenen vlijtigen arbeid, trachtte hij aan zijne familie dat onbekrompen bestaan te verschaffen, hetwelk aan dezelve ontbrak. Zijne talenten, als Regtsgeleerde, maakten hem weldra bekend, en deden hem in 1771, den post van Raadsheer bij de rekenkamer verkrijgen, die hem kort daarna tot deszelfs rapporteur benoemde. Tijdens de bijeenroeping der Staten-Generaal, verkoos de adel hem, om de tweede deputatie in die vergadering te vervullen; maar daar deze deputatie niet werd toegelaten, oefende CAMBACÉRÈS tot in 1791, eenige administrative bedieningen uit, en werd alstoen tot voorzitter der criminele regtbank benoemd. Zijne bekwaamheid en naauwkeurigheid in de vervulling van dien post, verwierven hem den lof aller partijën. CAMBACÉRÈS had, zoo lang als de parlementen bestonden, zich steeds aan dezelve verkleefd getoond; zoodra dezelve vernietigd werden, omhelsde hij de grondbeginselen der omwenteling. Gedurende de magtgevende vergadering, verscheen hij in dezelve als plaatsvervanger, en in 1792

werd hij door het Departement *Hérault*, tot afgevaardigde bij de nationale Conventie benoemd. Daar hij voorzag, dat die zitting onstuimig zoude zijn, speelde hij de rol van waarnemer, beklom zelden het spreekgestoelte, en werkte veel in de *Comités*, alwaar hij zich voornamelijk met het regterlijk gedeelte bezig hield. Tijdens het onregtvaardige regtsgeding van *LODEWIJK XVI.* werd hem den 12 December 1792 den last opgedragen, dien vorst te gaan onderfragen, omtrent de Raadsmannen, welke hij wilde kiezen. Bij de aanbieding van zijn rapport, deed hij een besluit nemen, waarbij bepaald werd dat, volgens het verlangen van *LODEWIJK XVI.*, die raden met het ongelukkige slagtoffer ongehinderd gemeenschap zouden kunnen onderhouden; hij verkreeg vervolgens, dat men hem eenen Biechtvader zond, die bij den gevangen koning hetzelfde voorregt zoude genieten. Hij keurde het besluit, waardoor de *BOURBONS* vervallen verklaard werden, openlijk af, en randde *LOUVER* een der bewerkers van dezen maatregel, op eene hevige wijze aan. Daar zijne gematigdheid, welke een treffend tegenbeeld met de woede der partij van *la Montagne* aanbood, hem vele vijanden op den hals haalde, zoo werd *CAMBACÉRÈS* voor

zijn eigen leven bevreesd. Men kan zelfs gelooven, dat het door een uitwerksel dier vrees was, die zich ook van verscheidene andere lieden der vergadering had meester gemaakt, dat hij *LODEWIJK XVI.* als schuldig verklaarde. Hij betwistte echter aan de Conventie het regt, om hem te oordeelen, en sprak in de volle vergadering, deze gedenkwaardige woorden uit: » Het volk heeft u tot wetgevers benoemd, maar u niet tot regters aangesteld. Het heeft u den last opgedragen, om deszelfs geluk op onwrikbare grondslagen te vestigen, maar geenszins, om de veroordeeling van den bewerker harer ongelukken uit te spreken." Toen er over de *beroeping op het volk* werd gesproken, stemde hij tegen dezelve, zeggende: » Wij zouden dan ook het besluit, waardoor wij ons als *Regters van LODEWIJK* hebben opgeworpen, aan de goedkeuring des volks moeten onderwerpen . . . » Bij de derde oproeping stemde hij voor de straffen, in het lijkstraffelijk wetboek bepaald, met uitstel tot aanden vrede, en het voorregt, om die straffen alsdan in andere te veranderen, maar bij inval van vreemde troepen op het Fransche grondgebied, derzelver gestrenge uitoefening binnen de 24 uren. Wat hier ook van we-

zen moge, zijne stem werd met diegene der leden gelijk gesteld, welke den koning aan de doodstraf hadden willen onttrekken, en het schijnt niet zeker, dat hij tegen het uitstel had gestemd. Zijn gedrag in die verschrikkelijke omstandigheden, zal minder misdadig kunnen schijnen, wanneer men in aanmerking neemt, dat **LODEWIJK XVIII.**, kort na de wet tegen de koningsmoorders, aan **CAMBACÈRES** toestond, om in *Parijs* te blijven. Door **LODEWIJK XVI.** schuldig te verklaren, handelde hij ongetwijfeld tegen zijne inwendige overtuiging, en volgde enkel het indrukkel der schrik, welke hem de oproerigsten inboezemden. Hij had, wel is waar, liever de gevaren en den dood behooren te trotseren, dan eene onregtvaardige beschuldiging goedkeuren; maar **CAMBACÈRES**, wel verre van een held te zijn, toonde altijd een bloohartig karakter. Den 10 Maart stemde hij voor de niet afscheiding, der wetgevende, en uitvoerende lichamen; en, eenige dagen daarna, eischte hij de in hechtenisneming van den president en de redenaars der sectie *la Poissonnière*, die den generaal **DUMOURIEZ** had aangeklaagd. Desniettegenstaande klaagde hij zelf zestien dagen daarna, en toen hij lid van het Comité van algemeen

welzijn was, het verraad van **DUMOURIEZ** aan, leverde de stukken, die er het bewijs van waren, en maakte bekend, dat het Comité zich van de personen had meester gemaakt, welke van deelgenootschap aan de zamenzwering van dien veldheer verdacht waren. Later bij gelegenheid der *Vendéesche onlusten*, vraagde hij dat men den zin van het woord *Chefs des brigands* (hoofd der struikroovers) behoorde te bepalen, en dat men de personen opgaf, op welke die naam toepasselijk was. **JOANNES - BON - SAINT - ANDRÉ**, een der overdrevenste Jakobijnen, **MÉRAUD**, maire van *Péripignan*, van *Fédéralismus* beschuldigd hebbende, zoo nam **CAMBACÈRES** de verdediging van denzelfven op zich, en deed de beschuldiging vervallen. In de maanden April en October bood hij zijn eerste ontwerp van burgerlijk wetboek aan; en op den 5, 6 en 9 December daaraanvolgende, ontwikkelde hij de grondslagen van hetzelfde. Tijdens de reorganisatie der *Comités*, twaalf dagen na de strafopening van **ROBESPIERRE**, drong hij er op aan, dat men niet meer op de vrijheid der vertegenwoordigers inbreuk zoude mogen maken, en hij deed vervolgens verbieden, van andere namen te dragen, dan die, welke

de geboorte akten opgaven. Den 6 October, toen de drie en zeventig afgevaardigden door *la Montagne* uitgesloten, weder in de conventie kwamen, tot president verkozen, riep CAMBACÉRÈS de amnistie in, voor alle gevallen, welke door het lijfstraffelijk wetboek niet voorzien waren. Hij bestreed de *petitie* van de afdeeling des *Panthéons*, welke het rapport der revolutionnaire wetten vraagde; en den 22 Januarij 1795, berigt afleggende over de personen der familie van BOURBON, in den *Tempel* gevangen gehouden, verklaarde hij, dat het onstaatkundig zoude zijn, dezelve gedurende den oorlog op vrije voeten te stellen. Toen men het ontwerp van verbanning voorstelde tegen de priesters, die de openbare orde zouden storen, kantte hij zich tegen dezen maatregel aan. Hij verzette zich evenzeer tegen het aanhouden van den bevelhebber van het kasteel van *Ham*, beschuldigd van de gevangene *terroristen*, aan zijn opzigt toevertrouwd, voor eenen officier van policie te hebben gevoerd, en hun het middel, om te ontsnappen, gemakkelijk te hebben gemaakt. Intusschen werd dezelfde man, die er op aandrang, dat men de BOURBONS gevangen hield, en die dengenen verdedigde, welke aan *terroristen* de vrijheid

had gegeven, kort daarna van koningsgezindheid (*royalisme*) beschuldigd. Op het tijdstip van den 13 *Vendémiaire*, en tijdens de oproerige beweging tegen de conventie, werd CAMBACÉRÈS in de briefwisseling betrokken, van welke men zich bij LEMAITRE had meester gemaakt, en voornamelijk in eenen brief van ANTRAI-GUES, welke zich aldus uitdrukte: » Ik ben geenszins verwonderd, dat CAMBACÉRÈS tot het getal dergenen behoort, die het koninklijk bestuur terug wenschen, ik ken hem.» CAMBACÉRÈS verdedigde zich in eene zeer welsprekende rede, die gedrukt werd, en waarin hij onder anderen zegt. » Zeker zal de schim van SAINT-JUST niet uit het graf te voorschijn komen; zeker zal men niet meer die ingebeelde misdrijven de veroordeeling der volksvertegenwoordigers na zich zien slepen.» Ondanks zijne redevoering, en het gebrek aan wezenlijke bewijzen, die zijne gewaande misdaden zouden hebben kunnen bekrachtigen, verloor CAMBACÉRÈS veel van zijnen roem als republikein; hij werd van het *directorium* verwijderd, waartoe hij op het punt stond, om als lid verkozen te worden, en kwam onder den raad der vijf honderden. Hij stelde nog een ontwerp van burgerlijk wetboek voor, het

welk men beval te drukken, en liet eene commissie benoemen welker last zoude zijn, de akten van het directorium te onderzoeken, wanneer zij op de wetgevende magt inbreuk zouden maken. Hij werd den 22 October 1796 tot president verkozen; en den 20 Mei 1797 verliet hij den raad. Hij nam vervolgens andere bedingen waar, en werd tot minister van Justitie verkozen. Uit al zijn vermogen beginstigde hij de omwenteling van den 9 November 1797, ten gunste van BONAPARTE bewerkt. Deze eerste consul geworden zijnde, en het buigzame karakter van CAMBACÉRÈS kennende, benoemde hem tot tweeden consul. In deze nieuwe betrekking, hield CAMBACÉRÈS zich enkel bezig met het regelen der regterlijke magt. Toen BONAPARTE den troon der BOURBONS beklom, werd CAMBACÉRÈS (in Mei 1804) met de waardigheid van Aartskanselier des keizerrijks bekleed, verkreeg vervolgens den titel van Hertog van *Parma*, en zag zich met eerbewijzen en rijkdommen overladen. Behalve de nieuwlings ingestelde ordes, waarvan de teekens zijne borst versierden, zonden hem bijna al de vorsten van *Euro-pa* de hunne, als aan den-genen, die het vertrouwen

van den *Colossus* bezat, dien elk hunner vreesde. En in de daad BONAPARTE vertrouwde aan CAMBACÉRÈS, de voornaamste geheimen zijner staatkunde, gaf hem al de zaken der regtbanken over; en in de afwezigheid des meesters, was het CAMBACÉRÈS, die dikwerf deszelfs gezag uitoefende, en vooral toen FOUCHÉ (zie dat artikel) in ongenade was. Ook was het CAMBACÉRÈS, die altijd aan den senaat de bevelen van NAPOLÉON voorstelde, hetzij om den vrede aantekondigen, hetzij om volksligtingen voortestellen, hetzij om den oorlog te verklaren of hetzij om het Fransche grondgebied door nieuwe landen te vergrooten. Evenzeer als BONAPARTE den arglistigen FOUCHÉ mistrouwde, had hij in het karakter van zijnen Aartskanselier een onbegrensd vertrouwen; en van die beide grondzuilen van zijn bestuur, was de tweede altijd onwrikbaar. Als de vertrouwde vriend van zijnen meester geworden, moest CAMBACÉRÈS ook een zijner talrijke vleijers zijn, en meer bijzonder nog in de verschillende redevoeringen, welke zijn post medebragt aan den afgod te rigten. Intusschen deed zijne van natuur stille inborst hem steeds tot den vrede overhellen; zoo als hij zulks in verschillende

gelegenheden liet blijken, en vooral toen hij den senaat het verdrag van *Tilsit* aanbod, bij welke gelegenheid hij zeide: » De snelle gang der zegepralen, van Z. M. bieden het onfeilbare voor- teeken van eenen roemrijken vrede aan.» Hij verscheen andermaal voor den senaat, den 21 Januarij 1813, tijdens den noodlottigen oorlog tegen *Rusland*, en bewoog dit vernederd ligchaam, de ligting van drie honderd vijftig duizend man te bevelen, welke diegene moesten vervangen, die door den afval van den Pruisischen generaal York verloren waren. Ondanks deze buitengemeen groote ligting, waren de bondgenooten echter in *Frankrijk* gevallen, en *NAPOLÉON*, verplicht aan dezelve het hoofd te gaan bieden, bekleedde *CAMBACÉRÈS* met zijn geheele gezag, en, alvorens naar het leger te vertrekken, benoemde hij hem tot president van den raad van bestuur, welken hij had opgerigt; maar zoodra de Aartskanselier vernam dat de bondgenooten *Parijs* naderden, zoo deed hij het besluit nemen, dat *MARIA LOUISE* en het bestuur de hoofdstad verlaten zouden. Deze stap was in zeker opzigt der goede zaak nuttig, want dezelve ontmoedigde de voorstanders van *NAPOLÉON*, die besloten hadden den bondgenooten eenen hard-

nekkigen tegenstand te bieden, zelfs al zouden zij *Parijs* in eenen puinhoop veranderen. Een dergelijke maatregel maakte in de daad al de pogingen vruchteloos van de *NAPOLÉON*'s gezinde aanvoerders; men beijverde zich alstoen niet om aan de stem eener oproeping gehoor te geven (welke men in de voorstad *Saint-Germain* en elders verspreidde, en die men aan den Heer *ETIENNE* toeschreef) waarbij men de inwoners uitnoodigde om de steenen uit de straten optenemen, en om uit hunne vensters kokend water, steenen, hunne meubels zelfs op de bondgenooten te werpen enz. Ook sprak men, ten einde den aantogt der verenigde troepen te vertragen, om de kruid-magazijnen van het plein *Grenelle* te doen springen. Maar het vertrek des bestuurs deed deze verschrikkelijke ontwerpen vervallen. Bij de vervallen-verklaring van *BONAPARTE*, zond *CAMBACÉRÈS*, uit *Blois*, den 7 April 1814, zijne aankleving in deze bewoording verrat: » De Prins Groot-Dignitaris, senator zijnde, meent, in zoo ver zulks noodig is, te moeten verklaren, dat hij alle akten van den senaat, sedert den 1 April gedaan, aanneemt.» Hij kwam vervolgens te *Parijs*, en voerde aldaar eene zeer afgetrokkene levenswijze. Bij de terug-

komst van BONAPARTE (in Maart 1815), en aan welke men verzekert, dat hij het minste aandeel niet nam, benoemde deze hem tot minister van Justitie; CAMBACÈRES weigerde in den beginne dien post, zijne hooge jaren en zwakheden aanvoerende; doch zag zich eindelijk echter genoodzaakt denzelfven aantenemen, maar hij betrok het *hôtel* van het ministerie niet, en zijne geheele taak bestond in het onderteekenen, daar alle overige werkzaamheden door BOULAY DE LA MEURTHE verrigt werden. Hij zag zich verplicht in de redevoeringen, welke hij voor den despoot uitsprak, denzelfven op nieuw te vleyjen, zoo als bijv. in die, welke hij den 26 Maart aan het hoofd der ministers uitsprak, en in het adres, waarin men de volgende zinsnede opmerkte: » Reeds heeft U. M. aan hare ministers den weg voorgeschreven, welken zij moeten volgen; reeds heeft zij aan alle volken door proclamatiën de grondbeginselen bekend gemaakt, volgens welke zij wil, dat haar rijk voortaan bestuurd worde. Geen buitenlandsche oorlog, tenzij om eenen onregtvaardigen aanval te wederstaan; geene binnenlandsche *Réaction*; geene willekeurige handelingen; veiligheid van personen, veiligheid van eigendommen, vrije gang der ge-

dachten; ziedaar de grondbeginselen, welke gij geheiligd hebt. . . . Zulke weldaden, zullen u bij de nakomelingschap, dat is, *wanneer de tijd der laffe vleyjerij voorbij zal zijn*, den naam van vader des vaderlands verwerven. . . .” BONAPARTE benoemde CAMBACÈRES (22 April), tot president der centrale vergadering, met de opneming der stemmen aller departementen over de *additionnele acte* belast, eene onvolledige en bedriegelijke acte, welke de eerste zegepraal van NAPOLEON voor altijd zoude vernietigd hebben. Den 11 Mei zond de minister van justitie aan de *algemeene regtsvorderaars* eenen rondgaanden brief; betrekkelijk het besluit van den 9 Mei, dat de verbeurtverklaring der goederen van al degene beval, welke de BOURBONS gevolgd waren of die zich hunner zaak gunstig verklaarden. Deze *circulaire* was geheel het werk van FOUCHÉ, waarnaar zich CAMBACÈRES, als minister van justitie rigten moest. Hij stelde aan BONAPARTE op den 1 Junij en tijdens de plegtige commedie van het *Mei-Veld*, de centrale deputatie aller kies-collegiën voor. Hij maakte tevens den uitslag der stemmingen bekend, waaruit bleek, dat de *additionnele acte* bijna eenstem-

migtijk was aangenomen. Tot de kamer der pairs benoemd, zat hij den 3 Junij in dezelve voor, en in het adres van dat ligchaam, dat hij (den 11) aan NAPOLEON aanbod, drukt hij zich aldus uit . . . » Indien de gebeurtenissen aan de regtvaardigheid onzer zaak beantwoorden . . . (de verbondene mogendheden hadden op nieuw den oorlog aan BONAPARTE verklaard) . . . wil *Frankrijk* er geene andere vrucht van dan *den vrede*. Onze bedoelingen waarborgen aan *Europa*, dat nimmer het Fransche bestuur, door de verleidingen der zegepraal kan medegesleept worden." Zijne vijanden zelfs hebben bekend, dat in die laatste tijden CAMBACÉRÈS vele gematigdheid aan den dag legde. Na den slag van *Waterloo*, scheen hij het besluit van de kamer der afgevaardigden aftekeuren, om een gezantschap aan de verbondene mogendheden te zenden, belast met hun de (zoo genaamde) *Verklaring der regten van de Franschen* aantebieden. Eenige oogenblikken daarna, en toen het bericht van de *Commissie des Bestuurs*, die door de op handen zijnde komst van *LODEWIJK XVIII.* te *Parijs*, alle volmagten overleverde, aankwam, brak CAMBACÉRÈS, eensklaps, om geenen tijd tot eenige reclamatie te geven, de zitting af: dit is

de eerste en eenige trek van moed, welken hij gedurende zijn geheele leven heeft gegeven. Na de tweede herstelling der *BOURBONS*, leefde hij als onbekend. In de wet van Februarij 1816 tegen de koningsmoorders begaf hij zich naar *Brussel* en hield zich beurtelings aldaar en te *Amsterdam* op. Bij eene acte in de maand Maart aan het *Weener* hof gezonden, had hij afstand gedaan van zijnen titel van hertog van *Parma*. In 1818 stond *LODEWIJK XVIII.* aan CAMBACÉRÈS toe, om weder te *Parijs* te komen, alwaar hij in Januarij 1824 overleden is. Hij was lid van het instituut, doch nooit bij deszelfs zittingen tegenwoordig. Hij werd voor een vriend van lekker eten gehouden, en aan zijne tafel werd er oneindig beter opgedischt, dan aan die van NAPOLEON; ook was het CAMBACÉRÈS, die hem aan zijn huis, en bij hoofsche maaltijden voorstelde. Door zijne talrijke posten had hij aanmerkelijke rijkdommen verzameld. Alleen te *Londen* had hij voor 15,000 ponden sterlings (omtrent 165,000 guldens) geconsolideerde renten van 5 ten honderd gekocht; en in de leening van *honderd miljoenen*, werd hij voor zestien duizend franken aangeslagen. CAMBACÉRÈS was te gelijkertijd schroomvallig en eierzuchtig; het eerste dier

gebreken belette hem, in de gruwelen der omwenteling te deelen, doch maakte het hem tot koningsmoorder; en het tweede verbond hem, welligt ondanks zijn geweten, aan diezelfde omwenteling. Voor het overige was hij noch wreed, noch vervolgzuchtig, noch wraakgierig. Men heeft hem van eene *afschuwelijke* ondeugd beschuldigd; maar gaarne wil men gelooven, dat deze aantijging valsch en door de boosaardigheid uitgevonden is. Hij heeft een *Ontwerp van burgerlijk wetboek en voorloopige verhandelingen*, Parijs, 1796, in 8vo in het licht gegeven. De grondslagen van dit ontwerp hebben grootendeels gediend, tot de zamenstelling van het *Wetboek*, NAPOLEON genaamd.

CAMBDEN (WILLIAM), bijgenaamd de STRABO, de VARRO en de PAUSANIAS van *Engeland*, werd in 1551 te *Londen* geboren, en was de zoon van een' schilder. De nasporingen der oudheden van *Groot-Brittannië*, hield hem een gedeelte zijns levens bezig. Hij doorliep hetzelfde geheel en al, en het is volgens zijne eigene aanmerkingen, dat hij zijne *Brittannia* de beste beschrijving welke men tot dusverre van de *Brittannische Eilanden* had, in het licht gaf. De koningin ELIZABETH beloonde hem met den post van wapenkoning

des koningrijks. Hij overleed in 1623, na aan de universiteit van *Oxford* eenen leerstoel voor de geschiedkunde te hebben gesticht. Men heeft van hem verscheidene werken: 1.° Zijne uitmuntende *Beschrijving van Engeland*, verscheidene malen onder den titel van *Brittannia* herdrukt, vruchteloos aangerand, door eenen zich noemenden BROOKE, en te allentijde wel onthaald. De beste uitgave in het Latijn, is die van 1607, en in het Engelsch van 1732. Dit werk is herdrukt te *Londen* in 1772, in 2 dl.ⁿ in fol., met platen. Deze Beschrijving bevat *Schotland* en *Ierland*, maar daar hij minder nauwkeurig is, dan toen hij *Engeland*, hetwelk hij beter kende, beschreef, zoo vervaardigde men dit Koppeldicht:

Per Iustras Anglos oculis,
CAMBENE, duobus,
Uno oculo Scotos, caecus
Hibernigenas.

VITELLIUS heeft een kort begrip van het *Britannia* geleverd (zie VITELLIUS). — 2.° Eene *Verzameling van Engelsche geschiedschrijvers*, 1602, in fol. welke met dezelfde geestdrift als zijne Beschrijving ontvangen werd. — 3.° *Jaarboeken van Engeland onder de regering van ELIZABETH*, 1615 en 1617, 2 dl.ⁿ in fol. en *Oxford*, 1717, 3 dl.ⁿ in

8. vo: een naauwkeurig werk, en zoo veel naar waarheid als men zulks verwachten kan, van eenen man, die het leven zijner weldoenster beschreef. — 4.° Eene *Verzameling van Brieven*, Londen, 1691, in 4. to, vol bijzonderheden over de burgerlijke en letterkundige geschiedenis, 5.° *Justitia Britannica*, Londen, 1584, in 8. vo In dit werk beweert hij tegen de blijkbaarste waarheid, dat ten tijde der scheuring en rampzalige afscheiding van de Catholijke Kerk, men in dat rijk niemand om de zaak van den Godsdienst heeft doen sterven, maar dat degene, die ter dood zijn gebragt, zulks als miteelingen zijn gedaan. — 6.° *Actio in HENRICUM GARNETUM*, Londen, 1607, in 4. to In dit stuk wil hij, doch zeer ten onpas, HENDRIK GARNET medepligtige aan de zamenzwering der buskruiden maken (zie daarover de artikels JACOBUS VI., GARNET). — 7.° *Reges, Reginae, etc., in ecclesia Westmonasterii sepulti*, enz., Londen, 1606, in fol. — 8.° *Nagelatene werken, betrekkelijk Groot-Brittan- nië, deszelfs taal* enz., Londen, 1637, in 4. to, in het Engelsch. Aan het hoofd zijner brieven vindt men zijne *Levensbeschrijving*, door SMITH, en zijn artikel in het 23. ste deel der *Gedenkschriften* van Patex NICERON.

CAMBERT, een Fransche toonkunstenaar, was eerst opperbewindhebber der muziek van de koningin-moeder ANNA vsn *Oostenryk*. Hij was de eerste, die gezamenlijk met den Abt PERRIN, welke hem deel gaf aan het *privilegie*, dat de koning hem voor het zangspel had verleend, die soort van schouwspel in *Frankryk* invoerde. Daar LULLI hem verdrongen en in 1672 het *privilegie* bekomen had, zoo stak CAMBERT naar *Engeland* over. KAREL II. benoemde hem tot eersten kapelmeester, eenen post, welken hij tot aan zijnen dood in 1677 waarnam. Hij bezat niet den geest van LULLI; maar zijne zeden waren geregelder, en zijn karakter minder hekelachtig. Men heeft eenige *Opera's*, welke hij met PERRIN vervaardigd heeft, en ten titel hebben: *Première Comédie Française en musique*, *ARIANE*, *POMONE*, in vijf bedrijven, *Les peines de l'amour*, in vijf bedrijven. De Kardinaal MAZARIN begunstigde dit nieuwmodische tooneel, waarin LODEWIJK XIV. veel smaak vond. Verder eenige *Verlustingen*, en *Muzijkstukjes*. Door zijn orgelspelen heeft hij zich het eerst bekend gemaakt.

CAMBIASO (LUCAS), in 1527, te *Moneglia*, in de *Genuesche Staten* geboren,

ontving de eerste lessen der schilderkunde in het vaderlijke huis. Zijn vader kleedde hem slechts ter helft, opdat hij, genoodzaakt zijnde om te huis te blijven, vlijtiger bij den arbeid zoude zijn. Reeds in den ouderdom van 15 jaren vervaardigde hij schilderijën, die veel lof verwierven; en toen hij 17 jaren bereikt had, werd hij in de groote openbare werken gebruikt. Weinig schilders hebben met zoo veel gemak gearbeid. Hij schilderde met beide handen. Alles wat er nog van hem bestaat, is vol leven, bevalligheid en vlugheid; enkel zou men er meer kieschheid in verlangen. Zijne teekeningen zijn niet minder voortreffelijk, en er worden er nog een aantal van bewaard niettegenstaande zijne vrouw en zijne dienstmeid er zich van bedienden, om het vuur te ontsteken. Weduenaar geworden zijnde bood hij te vergeefs aan Paus GREGORIUS XIII. een verzoekschrift aan met twee schilderijën vergezeld, ten einde dispensatie te bekomen, om met zijne schoonzuster in den echt te mogen treden. Door PHILIPPUS II. koning van Spanje, aan Hoogstdeszelfs hof geroepen, begaf hij zich derwaarts, in de hoop van deszelfs voorspraak bij den Paus te bekomen. Maar daar men hem zeide, dat zijn verzoek aan

dien vorst zoude mishagen, verviel hij in eene soort van ijhoofdigheid; en overleed kort daarna, in 1585, in het *Eskuriaal*.

CAMBON, (JOZEF), een Fransche revolutionnair, den 17 Junij 1756 te *Montpellier* geboren, was afgevaardigde van het Dep.^t *Herault* bij de nationale Conventie. Hij organiseerde het stelsel van verbeurtverklaring tegen de uitgewekenen, bestuurde de uitvoering derzelve, en was in zeker opzigt, de minister van financiën der Conventie. Aan hem heeft men de daarstelling van het groote boek der publieke schuld te danken. Na den 9 *Thermidor* verloor hij al zijnen invloed. In de zamenzwering van *prairial* 1795 betrokken, werd hij buiten de wet gesteld. De *amnistie* van den 4 *Brumaire* stond hem weder toe, om zich in het openbaar te mogen vertoonen; hij keerde dus naar zijne haardsteden terug. Gedurende den geheelen loop van het keizerlijke bestuur, leefde hij in den schoot zijner familie, op een buitengoed, dat hij in de nabijheid van *Montpellier* bezat. In 1815 werd hij tot lid van de kamer der volksvertegenwoordigers benoemd, en bij de tweede komst des konings zich genoodzaakt ziende, *Frankrijk* te verlaten, nam hij de wijk

naar *België*, alwaar hij den 15 Februarij 1820, te *St. Joost-ten-Noode*, bij *Brussel* overleed.

CAMBRIDGE (RICHARD OWEN), den 14 Februarij 1714 te *Londen* geboren, maakte lange studiën in verschillende Collegiën; eerst in dat van *Eton*, van *Oxford*, en eindelijk in dat van *Lincoln*, te *Londen*; steeds openbaarde hij eene neiging tot de waterleikunde. Men heeft hem de uitvinding te danken van een dubbel vaartuig, uit twee schuiten van 50 voeten lengte, op slechts 18 duimen breedte bestaande, die evenwijdig van elkander op eenen afstand van 12 voeten, door eene brug vereenigd zijn. Daar deze bouwde niet belette, dat hetzelfde een goed zeilvaartuig was, en eene zware lading kon dragen, zoo bood het tevens het groote voorregt aan, van nooit door eenen rukwind omgeslagen te worden. CAMBRIDGE heeft in het Engelsch nagelaten: 1.° *Scribleriad*, een dichtstuk, 1744, in 8. vo — 2.° *Geschiedenis van den Indischen oorlog van 1755 tot 1761, tusschen de Engelschen en de Franschen, op de kust van Coromandel*, *Londen* 1762, in 8. vo Deze geschiedenis is een vervolg op de memoriën van den kolonel LAWRENCE, welke CAMBRIDGE met andere bewijsstukken, betrekke-

lijk denzelfden oorlog in het licht gaf. — 3.° 21 *Numero's* van het tijdschrift *the World*. CAMBRIDGE overleed in 1802. Zijn zoon GEORGE OWEN CAMBRIDGE, gaf in het volgende jaar zijn werk met zijne levensbeschrijving in het licht, 2 dl.ⁿ in 4.to

CAMBRY (JACOBUS), in 1749 te *Lorient* in het Fransch Dep.^t *Morbihan* geboren, werd met de opvoeding der kinderen van DODUN, algemeen ontvanger der staten van *Bretagne* belast, met wiens weduwe hij later in den echt trad. Hij had eerst het geestelijk gewaad aangenomen, doch nooit enige wijding ontvangen. CAMBRY deed in 1787 eene reis naar *Engeland*. Tot president van het distrikt van *Quimperlé*, in het Dep.^t *Ministerre* benoemd, werd hem in 1795 den last opgedragen, om de negen distrikten van dat Dep.^t te bezoeken. In 1799 werd hij tot administrateur van het Dep.^t van *Parijs* benoemd, en ging vervolgens tot de prefectuur van het Dep.^t *Oise* over, welken post hij tot in 1803 bekleedde. Het is omtrent dezen tijd, dat hij zich aan de staatszaken onttrok, en zich geheel aan de letteren toewijdde. Hij was bestuurder van het *Prytaneum* of *Proveniershuis* geweest; hij werd ook tot voorzitter benoemd der Kel-

tische akademie, waarvan hij een der voornaamste stichters was geweest. CAMBRY overleed den 31 December 1807, te Cachant, bij Parijs, aan eene beroerte, en op den oogenblik, dat hij tot voorzitter van het kies-collegie van Morbihan verkozen, en tot Candidaat bij den behoedenden Senaat benoemd was. Onder de talrijke werken welke CAMBRY heeft nagelaten, zullen wij de belangrijkste aanvoeren: 1.° *Essai sur la vie et les tableaux du POUSSIN* (Proeve over het leven en de schilderijën van POUSSIN), 1783, in 8.vo, 2. de uitgave, 1799, in 8.vo — 2.° *Contes et proverbes suivis d'une notice sur les troubadours* (Vertellingen en spreekwoorden, gevolgd door eene aanteekening over de troubadours), 1784, in 18.mo — 3.° *Le curé JEANNOY et la servante* (De pastoor JEANNOT en de dienstmaagd), een Roman, die op sommige plaatsen al te vrij is, Brussel 1784, in 12.mo — 4.° *Traces du magnétisme* (Sporen van het magnetismus), 1784, in 8.vo — 5.° *Observations sur la Compagnie des Indes* (Waarnemingen over de Oost-Indische Maatschappij), 1784, in 8.vo — 6.° *Réponse au mémoire de M. DE CALONNE* (Antwoord op de memorie van den Heer DE CALONNE), 1790. — 7.° *Cata-*

logue des objets échappés au vandalisme dans le Finistère (Catalogus der voorwerpen in het Departement Finistère, aan den verwoestingsgeest ontsnapt), Quimper 1795, in 4.to Het is in de zending, welke hem werd opgedragen, om dat Departement te bezoeken, dat CAMBRY de bouwstoffen tot dat werk verzamelde; het zoude te wenschen zijn, dat men het van de drukfouten zuiverde, waarvan het krielt. — 8.° *La mesure des rois* (De maatregel der koningen), een los stukje, zonder jaarmerk, dat men meent gedrukt te zijn in 1797; een laatdunkend geschrift, waarin de schrijver omtrent de koningen op verre na de maatregels niet in acht neemt, welke hij hun omtrent de volken voorschrijft. — 9.° *Voyage pittoresque en Suisse et en Italie* (Schilderachtige reis door Zwitserland en Italië), 1800, 2 dl.n in 8.vo — 10.° *Rapport sur les sépultures* (Verslag over de begravingen), 1799, in 4.° — 11.° *Voyage dans le Finistère ou Etat de ce Departement* (Reize door Finistère, of staat van dat departement, in 1794 en 1795, Parijs, 1799, 3 dl.n, in 8.vo — 12.° *Description du département de l'Oise* (Beschrijving van het departement der Oise), 1803, 2 dl.n, in 8.vo, met eenen plaat-atlas,

in fol. — 13.° *Monumens celtiques*, etc. (*Keltische gedenkteekenen* enz.), 1805 in 8vo. De Heer E. JOHANNEAU heeft aan dit werk het zijne toegebracht; men zou hem als den voornaamsten schrijver van hetzelfde kunnen opgeven. — 14.° *Manuel interprète de correspondance* etc. (*Verklarend Handboek der Briefwisseling* enz.), in zes tabellen, langwerpig in 4°. — 15.° *Notice sur l'agriculture des Celtes et Gaulois* (*Beschrijving van den landbouw der Kelten en Galliërs*), Parijs, 1806, in 8vo. Nog schrijft men hem een werk toe, *Reize door Engeland* genaamd; maar het schijnt niet, dat dit werk bestaat, of wel is het niet anders dan een geschrift ten titel voerende: *Londen en deszelfs omstreken*, 1788, in 8vo.

CAMBRY (JOANNA), de dochter van MICHAËL CAMBRY, doctor in de regten, werd te Doornik geboren. Hoewel met alle voorregten begaafd, welke in de wereld behagen, en ofschoon met eene groote fortuin, de bevalligheden van ligchaam en geest vereenigende, zag zij van alles af, om zich aan God toetewijden, en nam den sluijeraan in de orde van den heiligen AUGUSTINUS, waarbij zij onder den naam van JOANNA MARIA der Presentatie bekend was. Na zich gedu-

rende eenige jaren aan het oppassen van zieken, in het gasthuis *du Maine* toegewijd te hebben, werd zij in 1525 te *Rijssel* kluizenaarster, en bragt haren geheelen tijd door met geestelijke leesocfeningen, overwegingen en het zamenstellen van ecnige godvruchtige werken. Zij heeft nagelaten eene *Verhandeling over de bouwvallen der eigenliefde* en eene andere over het *Gebouw der Goddelijke liefde*, en overleed den 19 Julij 1639.

CAMBYSES, zoon en, in 529 vóór J. C., opvolger van CYRUS, voerde den oorlog in *Egypte*, om hetzelfde voor zijnen opstand te straffen. Daar hij zich den ingang van hetzelfde niet kon openen, dan door zich van *Pélusium* meester te maken, zoo plaatste hij in eene bestorming in het eerste gelid, katten, honden, schapen en andere dieren, welke de Egyptenaren als geheiligd eerbiedigden. Daar de belegerden op hunne goden niet durfden schieten, zoo opende deze list de stad voor de belegeraars. Na in eenen veldslag, die het lot van *Egypte* besliste, de overwinnaar van dat rijk te zijn geworden, wondde CAMBYSES zijne wapenen tegen de Ammonianen. Hij zonderde 50,000 manschappen af, om het land te verwoesten, en den beruchten tempel van

JUPITER AMMON te vernielen. De honger, de dorst, de zuiden-wind, het zand verdelgden, die bende struikroovers. CAMBYSES was niet gelukkiger in zijnen togt tegen de Ethiopiërs: een wreede hongersnood, die hen noodzaakte elkander te verslinden, dwong hen om terug te trekken. Hij kwam te *Thebe*, alwaar hij al de tempels plunderde en verbrandde. Vandaar begaf hij zich naar *Memphis*, deed de priesters van den god APIS vermoorden, en verontwaardigd, dat een kalf het voorwerp der godsdienstige vereering van dit volk was, doodde hij zelf dien god door eenen dolksteek. Hij verliet *Egypte*, om naar *Perzië* terug te keeren, alwaar de valsche SMERDIS zich tot koning had doen uitroepen. Hij overleed kort daarna in 522 vóór J. C. aan eene dijkwond, hem, terwijl hij zijn paard besteeg, door zijnen degen toegebracht. Alle geschiedschrijvers stellen hem voor als eenen oplopenden dwingeland. De moordtooneelen waren zijne uitspanningen. Op eenen zijner maaltijden, beval hij aan den zoon van PREXASPES zijnen eersten schenker, om zich met de linkerhand op het hoofd aan het einde der zaal te plaatsen. Daarop zijnen boog nemende, verklaarde hij, dat hij het hart des jongelings

wilde treffen, en doorboorde hetzelfde met zijnen pijl, hem daarop de zijde hebbende doen openen, zeide hij tot PREXASPES: *Ziedaar het hart van uwen zoon; heb ik niet eene vaste hand?* — De ongelukkige vader antwoordde hem door eene laaghartige vleijerij: *APPOLLO zelf, zeide hij, zou niet juist getroffen hebben.* In eenen aanval van dolzinnigheid doodde die bloeddorstige vorst zijnen eigen broeder en door eenen schop in den buik MEROË zijne zuster, die zijne vrouw geworden, en zwanger was.

CAMDEN. — Zie CAMBDEN.

CAMERARIUS (JOACHIM) in 1500, te *Bamberg* geboren, en in 1574 overleden, heeft zich door zijne uitgebreide kundigheden beroemd gemaakt. Hij was ervaren in de talen, de geschiedenis, de wiskunde, de geneeskunde, de staatkunde en de welsprekendheid. KAREL V., MAXIMILIAAN II. en eenige andere vorsten vereerden hem met hunne achting. Men heeft van hem *Proeven van vertalingen* uit het Grieksch in het Latijn van DEMOSTHENES, XENOPHON, HOMERUS, LUCIANUS, GALENUS, HERODOTUS, ARISTOTELES, THÉOPHRASTUS, ARCHYTAS, ESOPUS, SOPHOCLES, THUCYDIDES, THÉOCRITUS, PLUTARCHUS,

EUCLIDÈS, PTOLOMEUS van *Pelusium*, THEO van *Alexandrië*; over PTOLEMEUS, THEODORETUS, NICEPHORUS, de H. GREGORIUS van *Nyssa*, SGNESIUS van *Cyrene* enz. met uitleggingen en verklaringen verrijkt, en geschiedkundige werken, onder anderen - 1.° *Historica narratio de fratrum orthodoxorum ecclesiis Bohemia, Moravia et Polonia*, Frankfort, 1625, in 8.ve; een werk, waarin de gal niet vloeit zoo als in de werken der meeste Lutherschen van zijnen tijd; volgens BOSSUET laakte hij zelfs de oorlogen door de Protestanten van *Duitschland* ondernomen. — 2.° *Historia rei nummariae et Hippocomicus, seu de curandis equis*, in de Grieksche Oudheden van GRONOVIVS. — 3.° *Historia Smalchaldici belli* en *Adnotatio rerum præcipuarum ab anno 1550 ad 1561*, welke men met wantrouwen moet lezen. — 4.° *De Rebus turcicis*, Frankfort 1598, in fol. Men heeft van CAMERARIUS nog *Commentariën* en *Aanteekeningen* op het oude Verbond, op PLANTUS, TERENCE, CICERO, VIRGILIUS, QUINTILIANUS enz., *Poezy* in het Grieksch en Latijn, *Gemeenzame Brieven*, en eindelijk werken over bijna alle wetenschappen. BEZA, over hem sprekende zegt, dat, » het algemeen gevoelen der geleerden is, dat

Duitschland nooit een bekwaamer man in het Grieksch, geen naauwkeuriger en weinig sierlijker in het Latijn heeft gehad." De Heer HUET (*De claris interpretibus*) getuigt, » dat zijn stijl zuiver en gekuischt is, dat het een vermaak is, om hem met het Grieksch te vergelijken, hetwelk hij vertaalt, om, om te zien hoe getrouw hij zijne schrijvers heeft overgebracht." In het algemeen worden diegene zijner werken op prijs gesteld, waarin hij de dwalingen van het Lutheranismus niet heeft doen doorgelopen.

CAMERARIUS (JOACHIM), zoon van den voorgaande, en dieper dan hij in de geneeskunde en natuurlijke Historie ervaren, werd den 6 November 1534, te *Neurenberg* geboren. Hij weigerde zich aan verscheidene vorsten, die hem bij hunnen persoon wilden hebben, om zich geheel aan de scheikunde en kruidkunde te kunnen overgeven. Men heeft van hem verscheidene werken in het laatste vak, zoo als: 1.° *Hortus medicus*, *Neurenberg*, 1654, in 4.º — 2.° *De plantis*, 1586, in 4.º — 3.° *Epistolæ; Electa Georgica, sive Opuscula de re rustica*, *Neurenberg*, 1596, in 8.º Dit laatste werk wordt zeer gezocht. De schrijver overleed in 1598, den roem van een

kundig arts nalatende.

CAMERARIUS (PHILIPPUS), broeder van den voorgaande, in 1624, in den ouderdom van 87 jaren overleden, is bekend door zijn *Horarum subcesivarum centuriae tres*, dikwerf herdrukt, waarvan de volledigste uitgave, is die van *Frankfort*, 1624, 3 dl.ⁿ in 4.to

CAMERARIUS (WILLIAM), een adellijke Schot, ging van de Jesuiten tot de Oratoristen over, en nam de pen op tegen zijne oude ordebroeders. Hij leefde omtrent het midden der zeventiende eeuw. Men heeft van CAMERARIUS wijsgeerige en godgeleerde schriften; eene Verzameling van eenige Verhandelingen van Kerkvaders, welke het licht nog niet hadden gezien, en eenige andere werken.

CAMERON (JOANNES), hoogleeraar in het Grieksch, te *Glasgow* in *Schotland*, zijne geboortestad, stak naar *Frankrijk* over, onderwees te *Bergerac*, te *Sedan*, te *Saumur* en te *Montauban*. Hij was een gematigde Protestant. Zich in 1625 tegen de woede der tegen *Lodewijk XIII.* aan het muiten geslagene hugenooten verzet hebbende, verbitterde hij dezelve zoodanig, dat een hunner hem bijna onder den

stok had doen bezwijken. Weinige maanden daarna overleed hij van verdriet te *Montauban* in den ouderdom van 46 jaren. Hij was overtuigd, dat men in de Roomsche Kerk kon zalig worden, en op eene kleinigheid na, volgde hij de leer derzelve over de genade (Zie zijne *Defensio de gratia*, Saumur, 1624, in 8.vo) Zijne gematigdheid deed hem door de dweepzuchtigen zijner sekte verfoeijen; maar hij verdiende daardoor de achting der onpartijdigen. Hij had dezelve reeds verworven door zijne talenten, zijne kunde en zijn beminnelijk karakter; enkel ontbrak het hem om zijne oogen geheel voor de waarheid te openen. Onder zijne werken telt men zijn *Myrothecium evangelicum*, Saumur, 1677, 3 dl.ⁿ in 4.º, volaanmerkingen, waarin zijne kunde evenzeer schittert als zijn oordeel. Nog prijst men zijne *Prælectiones theologicae*, Saumur, 1626 en 1628, 3 dl. in 4.º, en *Geneve*, 1659 in fol. in eenen eenigzins wijdloopigen, doch zuiveren stijl geschreven. Zijn werk getiteld *Amica collatio de gratia et voluntatis humane concursa in vocatione*, Lyon, 1622, is een verslag eener veertigdaagsche Conferentie, welke hij met *TILENUS* bij *Orleans* had gehad.

CAMERON (ARCHIBALD), een Presbiteriaansch predikant in *Schotland*, een man van een zonderling karakter, en hoofd der Cameroniaansche sekte, die niet tevreden, van de overige Presbyterianen afgescheurd te zijn, de dweepzucht zoo ver dreef, dat zij KAREL II. van den troon vervallen verklaarde, en aan het muiten sloeg. Onder het bestuur van WILLEM III., in 1690 vereenigden zij zich met de overige Presbyterianen. Maar in 1706, in grooten getale verzameld zijnde, begonnen zij in *Schotland* nieuwe onlusten te verwekken, en naamen bij *Edinburg* de wapens op. Geregelde troepen, welke men tegen hen opzond, verspreidden hen weldra. In deze gevaarlijke eigenzinnigheid van stelsel en gedrag, is het gemakkelijk den kenschetsenden geest der sekten aller eeuwen te herkennen.

CAMHI. — Zie KANG-HI.

CAMILLA (*la Signora*), de zuster van Paus SIXTUS V., kwam na de verheffing van haren broeder, in 1585, te *Rome*. De Kardinalen DE MEDICIS, D'ESTE en ALEXANDRINI, lieten om daardoor aan den Paus te behagen, dit boeren-meisje als eene vorstin kleeden; SIXTUS wilde haar echter onder dat prachtige gewaad niet erkennen. CAMILLA den volgen-

den dag eenvoudig gekleed op het *Vatikaan* teruggekeerd zijnde, zeide haar SIXTUS, terwijl hij haar omhelsde: *Thans zijt gij mijne zuster, ik wil niet, dat een ander dan ik u de hoedanigheid van Prinses geve.* Als eenig gunstbewijs vraagde hem CAMILLA aflaten te verleen en aan een broederschap, waar van men haar tot beschermster had verkozen. SIXTUS liet haar het paleis van de H. MARIA de *Meerdere* betrekken, en gaf haar eene jaarwedde.

CAMILLA, eene dochter van METABUS, koning der Volkers, werd door haren vader, die zich in een bijna zeker gevaar van haar te verliezen bevond, aan DIANA toegewijd. Deze heldin ondersteunde langen tijd in persoon het leger van TURNUS tegen ÆNEAS. Niemand overtrof haar in het wedloopen, noch in het schermen. Zij werd verraderlijk vermoord door ARNUS, die haar met eene werpspies doorboorde.

CAMILLO (FRANCISCUS), oorspronkelijk van *Florence*, werd te *Madrid* geboren, onderscheidde zich aldaar in de schilderkunde en overleed aldaar in 1671. Men stelt op prijs de *Geschiedenis der heilige MARIA van Egypte*, welke men in de Capucijnerkerk van *Alcala de Henarès* aantreft.

CAMILLUS (MARCUS FURIUS), beroemd door zijne krijgs- en burgerdeugden, werd tot *Dictator* benoemd, en eindigde op eene roemrijke wijze, het beleg van *Veji*, dat sedert 10 jaren, de voornaamste magt der Romeinen bezig hield. Na over de Volsters te hebben gezegevierd, rigtte hij in het jaar 396 vóór J. C. zijne wapenen tegen de Faliscers. Hunne hoofdstad gaf zich aan zijne edelmoedigheid over, even gelijk *Veji* zich aan zijnen moed had overgegeven. » Even als in alle andere welingerigte maatschappijen, zorgde men ook te *Falerii* voor de opvoeding der kinderen; maar het waarnemen van dien heiligsten der pligten was, gelijk zoo dikwijls elders, ook aldaar niet altijd aan de braafste menschen toevertrouwd. De voornaamste burgers dier stad hadden hunne kinderen aan het opzigt van eenen man gelaten, op wiens bekwaamheid men meer, dan op zijn hart, had gelet. Zijne snoode ziel ontwierp het verraad van zijn vaderland, en zijn doemwaardig hart verheugde zich in het toebetrouwd bezit der dierbaarste onderpanden van het gedrag zijner medeburgers. Dagelijks wandelde hij met zijne kweekelingen langs de wallen der stad en verwijderde zich langzamerhand van dezelve al verder;

de angst voor de vijanden verdween ongemerkt uit het kinderlijke hart, en de onnoozele jeugd, welke eerst met bange vrees de poort naauwelijks durfde uitkomen, huppelde eerlang spelende tot aan de Romeinsche buitenposten voort. Deze gelegenheid omhelsde de verrader, hij liet zich met al de kinderen gevangen nemen en eischte, dat men hem bij den veldheer bragt. Bij CAMILLUS gekomen, bloosde hij geenszins over zijne euveldaad, maar deed hij het schandelijkste voorstel met eene onbeschaamdheid, welke, indien zulks mogelijk was, de hatelijkheid zijner ziel verdubbelde. » » Daar hebt gij geheel *Falerii* in uwe handen, » » dus liet zich die schandvlek van ons gansche geslacht hooren; » » het zijn de kinderen der voornaamste burgers en overheden der stad, dien ik in uwe magt stel. » » Schoon CAMILLUS al het belang der verovering van *Falerii* kende, — schoon hij tevens het bezwaarlijke daarvan langs den gewonen weg van eerlijk krijgsbeleid inzag, — en ongetwijfeld thans zonder bloedstorting eene plaats kon innemen, van welke hij zoo vele en zulke dierbare gijzelaars in handen had; — zijn edel hart gevoelde echter op zulk een doemwaardig aanbod eenen afkeer,

die hem aan geene voordeelen kon doen denken. Naauwelijks heeft de schoolmeester dit aanbod gedaan, of de Romein ziet op hem neder met eenen blik van diepe verachting, en zegt: » » Gij biedt, o schelm! uwen heilloozen dienst aan geen volk noch veldheer, die u gelijk zijn. Hebben wij met de Faliscers geen menschelijk verbond, de natuur heeft ons beide hare geheiligde regten in het hart gedrukt, en die zullen ongeschonden blijven. Zulke regten heeft de oorlog zoo wel, als de vrede, en daarom voeren wij den krijg zoo eerlijk als dapper. Wij dragen geene wapenen tegen weerlooze kinderen, die wij zelfs sparen in veroverde steden; maar tegen gewapende vijanden, die ons ongetergd bij *Veji* overvielden; en van wien gij het nog zoo verre in snoodheid wint, als uwe helse ziel slechts tot gruwelen in staat is, doch dien ik, even als de *Vejers*, door beleid en moed, de eenige middelen, die eenen Romein waardig zijn, zal ten onder brengen. » » Dit gezegd hebbende beveelt hij zijnen bijldragers den schelm uittekleeden, hem de handen op den rug te binden, en hem door zijne eigene schoolkinderen met geeselslagen naar *Falerii* terug te doen drijven. — De ouders, die na de ontdekking van dit verraad, zich

reeds op de uiterste wallen aan een wanhopend gejammer hadden overgegeven, en de weenende oogen van het vijandelijk leger niet konden afhouden, alwaar zij zich hunne lievelingen in den ijsselijksten staat voorstelden, kunnen hunne eigene oogen schier gelooven, nu zij hunne eigene kinderen den verraderlijken meester met veelvuldige slagen stadwaarts zien jagen, en bezwijken bijna van verrukking, toen deze lievelingen genoegzaam ademloos van vermoeidheid, hun kussende in de armen vallen. De geheele burgerij is weldra bij zulk een tooneel zamengelopen, de overheden zelve hebben daarover den raad belegd, en al de *Faliscers*, wier haat en wrok zich eerst liever den ondergang van *Veji*, dan den vrede van *Capena* hadden toegewenscht, zijn door deze gebeurtenis zoo getroffen, dat zij om den vrede met de Romeinen schreeuwen. De Romeinsche eerlijkheid en 's veldheers edelmoedigheid is de stof van alle gesprekken op de markt en in het raadhuis, alle stemmen roepen eenparig, dat *Falerii* zich aan *Rome* moest overgeven, hetwelk dan ook weldra met vreugde geschiedde, » Zulke buitengewone diensten verdienden eene uitstekende belooning, maar *Rome* was ondankbaar. Daar een Ro-

mein hem had durven beschuldigen een gedeelte van den te *Veji* gemaakten buit terug te hebben gehouden verbande hij zich vrijwilliglijk en werd hij verstek, tot de boete veroordeeld. Bij het verlaten van zijn vaderland vraagde deze groote man, zegt men, aan de Goden, dat indien hij onschuldig was, de Romeinen weldra in de noodzakelijkheid gebragt mogten worden, hem te betreuren. Zijne bede werd weldra vervuld. Zoodra de Galliërs zich voor *Rome* hadden vertoond, en de senaat de behoefte gevoelde van eenen man, die alleen een leger waardig was, vernietigde dezelve zijn vonnis, en benoemde hem andermaal tot *Dictator*. De tribuun *SULPITIUS* was met den Gallischen veldheer reeds overeengekomen, omtrent eene som, voor welke hij de stad zoude verlaten. *CAMILLUS*, middelerwijl aangekomen zijnde, zeide tot den barbaar: *Rome onderhandelt niet met zijne vijanden, wanneer zij op deszelfs grondgebied zyn; het staal en niet het goud zal ons vrijkoopen; en dadelijk levert hij hem slag, drijft hem op de vlugt en verjaagt hem uit de staten der Republiek. Het dictatorschap van dien grooten man verlengd zijnde, bevreedigde hij de factiën der volks-*

tribunen, die zich te *Veji* wilden vestigen, bewoog dezelve, om te *Rome* te blijven, en de stad weder op te bouwen, die weldra uit hare bouwvallen weder herrees. *CAMILLUS* ten derde maal tot dictator benoemd, onderwierp de Aequiërs, Volscers, Etruriërs, Latijnen, Hernicers, met éénwoord, al de vijanden der Republiek. Voor de derde maal viel hem den zegetogt te beurt. Men wijdde in den tempel van *JUNO* drie gouden bekers, waarop zijnen naam geëst stond. Men gaf hem den naam van *ROMULUS*, van vader des Vaderlands, van nieuwen stichter van *Rome*, en voor de vijfde maal werd hem het dictatorschap opgedragen. Toen er een nieuw Gallisch leger was komen opdagen verdreef die held en edele burger, hoewel bijna 80 jaren oud, hetzelfde van het grondgebied der Republiek. Hij overleed aan de pest, in het jaar 365 vóór J. C. na eenen nieuwen opstand betoogde, en zijn vaderland op den rand des afgronds, waarin de botsing van verschillende belangen, de trotschheid, en de toorn, hetzelfde wilden storten, te hebben staande gehouden. Ook rigtte men te zijner eere op het marktveld te *Rome* zijn standbeeld te paard op.

CAMILLUS de LELLIS. —
zie LELLIS.

CAMMA, eene dame uit *Galatië*, is enkel door den volgenden trek bekend. SINORIX, op CAMMA verliefd, bragt om haar te bezitten, SINATUS, haren echtgenoot, om het leven. De wraak, die de weduwe op den moordenaar nam, heeft hare liefde en hare onverschrokkenheid beroemd gemaakt. Na den geschenken en den gebeden van SINORIX te hebben wederstaan, veinsde zij er in te bewilligen van met hem in den echt te treden. Zij laat hem te dien einde in den tempel van DIANA komen, waarvan zij priesteres was, even als of zij aan hunne vereeniging meer luister wilde bijzetten. Het was de gewoonte dat de bruidegom en de bruid gezamenlijk uit denzelfden beker dronken. Nadat CAMMA de geheiligde woorden uitgesproken, en den gewonen eed had afgelegd, nam zij de eerste vaas welke zij met vergif had gevuld, en na er uit gedronken te hebben bood zij denzelfden aan SINORIX, die geen kwaad kunvende vermoeden, den noodlottigen beker zonder argwaan ledigde. CAMMA daarop vervoerd van vreugde, riep uit dat zij, wjl haar echtgenoot gewroken was, te vreden stierf. Beiden gaven weldra den geest. Deze ge-

schiedkundige trek heeft aan THOMAS CORNEILLE het onderwerp tot een zijner dichtstukken verschaft.

CAMOËNS (LODEWIJK of LUIS DE), werd in 1517 te *Lissabon*, uit eene oude Portugesche, uit *Spanje* oorspronkelijke, familie geboren. Eene levendige verbeeldingskracht, vele geestdrift voor den roem en de dichtkunde gaven reeds vroeg te kennen wat hij eenmaal kon worden. Hij verscheen aan het hof, en haalde zich aldaar onangenaamheden op den hals. Naar *Santarem* in *Estramadura* verbannen, bezong hij, even als OVIDIUS, zijne ballingschap, en wachtte zich wel van dezelve aan zijne al te hevige hekeldichten, noch aan zijne onbescheidene minnarijen toeteschrijven. Verlof bekomen hebbende, om bij de zeemagt te gaan dienen, die bestemd was, om *Ceuta* in *Afrika* bij te springen, verloor hij een oog in den strijd. In zijn vaderland terugggekeerd, en andermaal verplicht, om hetzelfde te verlaten, ging hij in 1535 naar *Goa* sloop. Zijn geest en zijne bevalligheden verwierven hem weldra vrienden, die zijne hekelachtige inborst hem deed verliezen. De onderkoning verbande hem naar de kusten van *Sina*. Zich derwaarts begevende, leed hij schipbreuk, en redde zich al

zwemmende, zijn gedicht de *Lusiade* in de regterhand houdende, en met de linker zwemmende. Vijfjaren daarna kwam hij te *Goa* terug, vanwaar hij weder naar *Eurôpa* overstak, met zijn gedicht, den eenigen schat, die hem overbleef. De uitgave van dit werk zoo begeerig gezocht, en met zoo veel geestdrift toegejuicht, verwierf hem groote loftuigingen en niets meer. Koning SEBASTIAAN verleende hem eene jaarwedde van ontrent zestig gulden, die hem niet voor gebrek behoevde. Verplicht, om aan het hof te verschijnen, verscheen hij er bij dag als een behoeftige dichter, en des avonds zond hij zijnen slaaf van deur tot deur om te bedelen. Deze slaaf, gevoeliger dan de hovelingen en de landgenooten des dichters, was hem uit *Indië* gevolgd, en verliet hem niet, dan bij den dood. Het verdriet en de behoefte bespoedigden dien van CAMOËNS, die in 1579 overleed. Als om strijd werden er opschriften op zijn graf geplaatst. *Spanje* en *Portugal* overlaadden hem met lofgedichten, en men moet bekennen, dat hij dezelve in zeker opzigt verdiende. Zonder in de voetstappen van HOMERUS en VIRGILIUS te treden, heeft de schrijver der *Lusiade* behaagd, en behaagt nog. Zijn dichtstuk

is, zoo men wil, niet anders dan het verhaal van een dichterlijk reiziger en de geschiedenis der ontdekking van *Oost-Indië* door de Portugezen; maar dit verhaal is met stoute en nieuwe verdichtsels versierd. Zijn bijverdichtsel van INES DE CASTRO is aandoenlijk schoon. De beschrijving van den reus ADAMASTOR, bewaker van de kaap *Tormentes*, is een stuk gelijk aan alles wat de verbeeldingskracht der grootste dichters heeft kunnen voortbrengen. In het algemeen is er waarheid en vuur in zijne beschrijvingen te vinden. De plaatsen, zeden, karakters zijn er wel in afgeschilderd, de beelden vol verscheidenheid, de hartsogten wel voorgedragen, de verhalen bevallig. Met eene bewonderenswaardige ongedwongenheid gaat de dichter van het verhevene tot het bevallige; en van het bevallige tot het eenvoudige over. Maar deze schoonheden belletten echter niet, dat men aan CAMOËNS, het geringe verband, dat in zijn werk heerscht, het met het schoone dikwerf vermengde beagchelijke, en vooral de gedrogtelijke vermenging der Goden van het Heidendom, met de Heiligen van den Christelijken Godsdienst billijker wijze, tot een verwijt doet strekken. MARS bevindt zich in dezelve naast

J. C., en BACCHUS bij' de heilige Maagd; VENUS, door door den raad des eeuwigen Vaders geholpen, en door de pijlen van CUPIDO ondersteund, maakt de *Nereïden* verliefd op de Portugezen, in een bekoorlijk eiland, waarvan CAMOËNS eene al te buitensporige beschrijving geeft. De *Lusiade* werd in 1572 te *Lissabon* in fol. gedrukt, en is te *Parijs*, in 1759, in 3 dl.ⁿ, in 12.mo herdrukt. In 1782 — 83, is er eene uitgave van de *Lusiade* te *Lissabon*, in het licht verschenen. Onlangs heeft men nog eene nieuwe uitgave te *Parijs* uitgegeven. Ondanks de gebreken van dit dichtstuk, werd hetzelfde in verscheidene levende talen vertolkt. Nog bestaat er van CAMOËNS eene *Verzameling van Gedichten* minder bekend dan zijne *Lusiade*.

CAMOUX (HANNIBAL), een om zijnen hoogen ouderdom, beroemden man, werd den 19 Mei 1638 te *Nizza* geboren, en overleed te *Marseille*, den 18 Augustus 1759, en had dus 121 jaren en 3 maanden bereikt. Hij had op de galeijen in hoedanigheid van soldaat gediend, daar de oefening en de matigheid, hem van de ongemakken, waarmede het leven gewoonlijk vergezeld gaat, hadden beveiligd, bereikte hij zijn honderdste jaar zonder ziek te zijn geweest.

Hij schreef zijn lang leven, aan de *angelica* of den engelwortel toe, welke hij gewoonlijk kaauwde. Hij was bijna 117 jaren, toen de Heer DE BELLOY tot Bisschop van *Marseille* werd benoemd. Deze prelaat bezocht hem aan zijn sterfbed. HANNIBAL zeide hem: » Monseigneur, ik legateer u mijnen hoogen ouderdom.» De Kardinaal bragt zich dit zonderlinge legaat te binnen, en zeide al lachende, dat hij hetzelfde had aangenomen. JOZEF VERNET heeft HANNIBAL CAMOUX, in een haven-gezicht van *Marseille* afgeschilderd, welk stuk men thans nog in het Museum van *Parijs* aantreft.

CAMPAN (JEANNE LOUISE HENRIETTE GENEST DE), den 6 October 1752 te *Parijs* geboren, en te *Nantes* den 16 Maart 1822 overleden. Zij was de dochter van den Heer GENEST, eersten secretaris bij het bureau van buitenlandse zaken, onder het ministerie van den Heer DE CHOISEUL. Eene schitterende opvoeding, waartoe men ook het onderrigt in de toonkunst en in de kennis van verscheidene levende talen, zoo als bijv. de Italiaansche en Engelsche, welke zij in derzelve geheele volmaaktheid verstond; eene zuivere uitspraak, eene vlugheid in het uitspreken eener menigte toonbuigingen, trokken de aandacht van Mevrouw de

hertogin DE CHOISEUL, die dezelve door MESDAMES, de dochters van LODEWIJK XV., als voorlezeres liet aannemen. Aan het hof dier Prinsessen het geluk gehad hebbende, van aan de doorluchtige en ongelukkige MARIE ANTOINETE toenmaals *Dauphine* te behagen, verbond deze Vorstin haar aan zich, door haar in 1770, met den Heer CAMPAN, den zoon van haren geheimsecretaris, in den echt te doen treden, en haar kort daarna tot hare eerste kamerdame te benoemen. Door de weldaden harer beschermster overladen, te allen tijden, zelfs in de neteligste, met haar vertrouwen vereerd, verliet zij haar niet, dan op het noodlottige tijdstip van den 10 Augustus, en trachtte haar zelfs in den *Tempel* te volgen, waaruit zij door PÉTHION werd terug gestooten. Na zulke lofwaardige gevoelens, na zulk een edel gedrag aan den dag te hebben gelegd, moest het aan MEVROUW DE CAMPAN zeer smartelijk vallen, van zich, tijdens de noodlottige reis van *Varenes*, beschuldigd te zien, de geheimen harer Vorstin en weldoenster in zoo verre verraden te hebben, dat zij aan hare vijanden het staaltje van haar kleed had verschaft, waarin de Vorstin gedurende hare reis, zoude gekleed zijn. Deze wreede beschuldigingen werden van des te meer be-

lang, daar dezelve in verschillende schriften van achtbare doch misleide schrijvers vermeld, en dezelve later door achtenswaardige lieden herhaald werden. De verbindtenissen van MEVROUW CAMPAN met de familie van den overweldiger en met hem zelve; de gunst, welke hare rijpe ouderdom aan een hof heeft genoten, zoo verschillend van dat, waarin hare jeugd was opgevoed, hebben die hatelijke beschuldigingen niet dan al te zeer ondersteund. Het is gelukkig voor de gedachtenis dergenen, welke er het voorwerp van was, dat de achtenswaardige hertogin DE TOURZEL bezorgd is geweest, om er haar van vrij te pleiten, door eenen brief onder dagteekening van den 27 April 1816, overgenomen in de Levensbeschrijving van MEVROUW CAMPAN, welke hare gedenkschriften over het bijzondere leven der doorluchtige en ongelukkige koningin voorafgaat. Het is waar dat andere *Memoriën*, over hetzelfde onderwerp, door MEJUFVROUW BERTIN, mede aan de vorstin verbonden, op nieuw nevelen over de onvriendelijke gehechtheid heeft getrokken, waarop MEVROUW CAMPAN zich beroemt. Wat er van deze, door de getuigenis van MEVROUW DE TOURZEL gewettigde tegenstrijdigheden ook wezen moge, zoo willen wij ten opzichte van MEVROUW CAMPAN het verhaal der

laatste volgen: » Verplicht om *Parijs* te verlaten, alwaar zij niet meer nuttig kon zijn, en duizende gevaren liep, ging zij te *Coubertin* in het dal van *Chevreuse*, en haren persoon, en eenen schat van gewigtige papieren, haar door den vorst en zijne doorluchtige gemalin toevertrouwd, verbergen. Door *ROBESPIERRE* aangeklaagd en vervolgd, kon zij niet dan na den 9 *Thermidor*, weder te *Parijs* verschijnen, alwaar de toestand harer geldmiddelen niet gedoogde zich op te houden. Zij vestigde zich te *Saint-Germain*, om aldaar hare zeventigjarige moeder, haren negenjari- gen zoon, haren zieken echtgenoot, en een gedeelte harer verarmde familie een bestaan te verschaffen, niet meer dan een assignaat van 500 franken bezittende, zocht zij in hare talenten eene hulpbron en troost. Eene religieuze van het kind *JESUS*, die eenen ondubbelzinnigen waarborg van hare godsdienstige grondbeginsels kon geven, bij zich nemende, rigtte zij eene kostschool voor jonge jufvrouwen op. Zij was de eerste, die onder de ongodistische overheersching van het *Directorium*, een gebedenhuis durfde openen, dat hetzelfde deed sluiten. » Weldra had zij zestig kostgangers, die spoedig tot honderd toenamen; uit *Amerika*, ja zelfs uit de *Oost-Indiën*

werden er haar gezonden. Haar roem van *Institutrice* drong tot Mevrouw de weduwe *BEAUHARNAIS* door, die haar de opvoeding harer dochter *HORTENSIA* (voormalige koningin van *Holland*) benevens die harer nicht *EMILIA BEAUHARNAIS*, toevertrouwde, welke later, op zulk eene schrandere wijze, en zoo zeer van pas, haren echtgenoot *DE LAVALETTE* deed ontsnappen. Mevrouw *BEAUHARNAIS*, Mevrouw *BONAPARTE* geworden zijnde, begaf zich naar *Italië*, om getuige te zijn van den roem van haren nieuwen echtgenoot, die als van de eene overwinning tot de andere vloeg; in overeenstemmig met hem, belastte zij weder Mevrouw *CAMPAN* met de opvoeding harer schoonzuster *CAROLINA*, die eenige oogeblikken over *Napels* moest regeren; en, verzocht haar verder, om het opzigt te houden over die van haren zoon *EUGENIUS BEAUHARNAIS*, die mede te *Saint-Germain* in een opvoedingsgesticht was. Zoo vele diensten aan de familie van dengenen be- wezen, die weldra een nieuw hof zouden vormen, verdienen beloond te worden, en Mevrouw *CAMPAN*, die de lucht van het oude had ingeademd, die in staat was, om er de onbekende overleveringen van mede te deelen, moest zonder te veel eigenliefde, hopen eene ge-

wigtige rol aan dat nieuwe hof te spelen. Eene behendige vleijerij omtrent den held, thans eersten consul geworden, en reeds al te vermogend, kon haar in zijne gunst brengen. De kweekelingen van Mevrouw CAMPAN, speelden dus voor hem het treurspel ESTHER, Hij waande zich LODEWIJK XIV. te zijn. Welligt bedacht hij toen reeds, om van het huis *Ecouen*, een nieuw *Saint-Cyr* te maken, voor hetwelke er eene volledige MAINTENON gevonden was. Indien dit ontwerp niet reeds gevonden was, werd het zulks toch weldra. De behoefte, om, na de overwinning van *Austerlitz*, diegene zijner dapperen, welke met het kruis van eer versierd waren, keizerlijk te beloonen, bewoog hem, om de opvoeding hunner zusters, hunner dochters en nichten, ten laste van de openbare schatkist te stellen; het huis van *Ecouen* werd gesticht, en Mevrouw CAMPAN tot opzigtster en bestuurderes van hetzelfde benoemd. Al hare plannen, door den complimenten-maker LACÉPÉDE, toenmaals groot-kanselier van het legioen van eer, goedgekeurd, werden zulks ook door den groot-meester, die, door zijne dapperen al meer en meer te doen dooden, het getal der meisjes, met welker opvoeding hij zich belastte, weldra zoo-

danig vermeerderde, dat hij zich verplicht zag, om te *Saint-Denis*, een bij-gesticht van het huis *Ecouen* op te rigten, waarvan het opper-toezigt ook voor Mevrouw CAMPAN bestemd scheen. Maar nadat het gouden reuzenbeeld met leemen voeten verbrijzeld, en deszelfs reusachtige ontwerpen voor de bondiger en duurzame berekeningen der wettigheid bezweken waren, vernietigde de koning het gesticht van *Ecouen*, en Mevrouw CAMPAN werd voor hare diensten bedankt. Kwaadwilligen zonder twijfel, hebben zelfs in de *keizerlijke* tijden beweerd, dat hare zeldzame talenten voor de opvoeding van jonge jufvrouwen, niet de eenige zijn geweest, van welke BONAPARTE en de prinsessen van zijn maaksel partij hebben getrokken. Mevrouw CAMPAN, zegt de kronijk, zag zich dikwerf verplicht, om hare kweekelingen van *Saint-Germain* te verlaten, om der keizerlijke familie beschaafdheids- en majesteit's-lessen te geven. In de laatste jaren van het keizerlijke bestuur, waren er geruchten in omloop, die voor eene opvoedster hoogst onaangenaam moeten zijn, en die uit de menigvuldige bezoeken voortsproten, welke Z. K. M. en eenige andere aanzienlijke personaadjen, zich in haar gesticht veroorloofden; de goede naam ha-

rer kweekelingen leed daar-door geweldig. De echtge-noot, van eene dezer jonge dames, zich door BONAPARTE en MURAT beleedigd wan-nende, doet na de herstel-ling der BOURBONS, in een geschiedkundig verslag, op eene onbeschoornde wijze in het licht gegeven, aan de beroemde opvoedster eene verschrikkelijke, maar met die beschuldigingsn overeen-komende, rol spelen. Gaarne wil men gelooven, dat de laster, die er behagen in schepte, om zich aan de eerste daad des levens van Mevrouw CAMPAN te hech-ten, ook de laatste van het-zelve wilde ontcren. Maar een raadsel, waarvan men vruchteloos de oplossing an-ders dan in de onbestendig-heid des menschelijken harts zoude zoeken, is dat zij eene zoo levendige verkleefd-heid voor eene overweldi-gende familie heeft kunnen opvatten, en zulks na die trouw, welke zij voor de doorluchtige en wettige fa-milie, aan welke zij zoo grootelijks verplicht was, had aan den dag gelegd, en waarop zij zich in hare *Gedenkschriften* beroemt. Men heeft van deze dame de vol-gende werken: 1.° *Conversations d'une mère avec ses filles* (Gesprekken eener moeder met hare dochters). — 2.° *Des nouvelles* (Geestige verhalen). — 3.° *Zedelijke Blijspelen*, zoo als: *De oude*

vrouw uit de hut; — *ARA-BELLA*, of de *Engelsche kostschool*; — *de kleine om-zwervende tooneelspelers*; — *het Liefhebbers Concert*. — 4.° *Mémoires sur la vie privée de MARIE ANTOINETTE*, reine de France et de Navarre (*Gedenkschriften over het bijzondere leven van MARIA ANTOINETTA*, koningin van Frankrijk en Navarre). — 5.° *Traité de l'éducation des femmes* (*Verhandeling over de opvoeding der vrouwen*) enz.

CAMPANELLA (THOMAS), een Calabrisch Dominikaner, in 1568, in een klein vlek *Stillo* genaamd, geboren, haalde zich door zijne on-rustige inborst, en door zij-nen onstuimigen en gevaar-lijken geest, groote onaan-genaamheden op den hals. Hij werd, als beschuldigd zijnde, van de stad *Napels* aan de vijanden van den staat te hebben willen overleve-ren, en dwalende gevoelens aan te kleven, in de gevan-genis geworpen. Het ge-volg bevestigde beter de-zee laatste beschuldiging dan de eerste. CAMPANELLA bragt 27 jaren in de gevangenis door, en werd er niet dan op verzoek van URBANUS VIII. uit ontslagen. In 24 uren had hij zevenmalen de pijnbank ondergaan. In 1624 kwam hij te *Parijs*, werd er door den Kardinaal DE RICHELIEU beschermd, en

overleed aldaar in 1639, aan de gevolgen van het gebruik van spiesglas. Men heeft van hem wijsgeerige en godgeleerde schriften, waarin hij meer zonderlingheid dan oordeel aan den dag legt. Hij bezat geest maar weinig overleg, en was nog een dier schrijvers, welke zich altijd over anderen beklagen, en zich enkel over zich zelve te beklagen hebben. Dat zijner werken hetwelk het meeste gerucht heeft gemaakt, is zijn *Atheismus triumphatus*, Rome, in fol. 1631, *Parijs*, 1636, in 4.º Hoewel de boekenkenners dezen schrijver gewoonlijk onder de verdedigers van den Godsdienst rangschikken, beweert men, dat hij beter onder de vijanden van denzelfden zou geplaatst zijn. Onder het masker van de ongodisten te bestrijden, schijnt CAMPANELLA dezelve te begunstigen, door zeer zwak op de bewijsgronden te antwoorden, welke hij hun in den mond legt; om welke redenen men ook gezegd heeft, dat hij zijn werk *Atheismus triumphans* had behooren te noemen. Dit is de eenige reden, die hetzelfde kan doen najagen, hoewel het niet verdient gelezen te worden. Zijne *Monarchia Messiae*, 1653, in 4.to behoort nog tot het getal dier boeken, welke om derzelve zeldzaamheid gezocht worden, maar die men daar-

om niet meer op prijs stelt.

CAMPANI (MATHEUS), in het diocees van *Spoletto* geboren, pastoor te *Rome*, maakte, in een werk, dat door de geleerden zeer op prijs werd gesteld, de wijze bekend, om glazen van brillen en verrekijkers behoorlijk te slijpen. Men heeft hem ook de doffe slingeruurwerken en die lantaren te danken, welke later in de toover-lantaren gebruikt is, door middel van welken de uren gedurende den nacht duidelijk op een bedlaken geschilderd, verschijnen. De andere uitvindingen, welke men aan hem te danken heeft, verspreiden zijnen naam door *Europa*. JOZEF CAMPANI, zijn jongste broeder en kweekeling, voerde met de meeste juistheid uit, hetgene wat zijn broeder bedacht. Deze beide schrandere kunstenaars leefden nog in 1678.

CAMPANUS, een geleerde wiskunstenaar uit *Lombardijë* leefde in de elfde eeuw men heeft van hem *Euclidis data*, *Venetijë*, 1582, in fol. en *Elementa*, Bazel, 1546, in fol.

CAMPANUS of CAMPANI, (JOANNES ANTONIUS), werd in 1427, volgens NICERON en CAVELLO, in het *Campagna di Roma*, en volgens anderen, bij *Capua* geboren; zijne moeder was eene boerin, die onder eenen lau-

rierboom van hem beviel. Van herder, bediende van eenen pastoor geworden, leerde hij onder zijnen nieuwen meester genoeg latijn om te *Napels* leermeester te worden. Door zijne talenten roem verworven hebbende, henoemde PIUS II hem tot Bisschop van *Crozone*, en daarna van *Teramo* PAULUS II en SIXTUS IV maakten in zeer moeilijke aangelegenheden gebruik van zijnen dienst. Daar deze laatste Paus hem verdacht hield, van in eene tegen hem gesmede zamenzwering te zijn getreden, zoo verbande hij hem van het geheele grond-gebied van den *kerkelijken staat*. CAMPANUS, door ziekte en verdriet verteerd, overleed te *Siena* in 1477. Bij verschillende gelegenheden had hij in het openbaar zijne welsprekendheid aan den dag gelegd, onder anderen op den rijksdag te *Regensburg*. Onder zijne beroemde vrienden onderscheidde men den kardinaal BESSARION. CAMPANUS vervaardigde eens twintig dichtregels tot lof van dien kardinaal, welke hij op eenen vasten-avond door vermomde toonkunstenaars liet zingen. Dezelve behaagden zoo wel aan BESSARION, dat hij aan de toonkunstenaars, zoo vele dukaten gaf, als er dichtregels waren; en daar CAMPANI zich hield, als of hij

er den vervaardiger niet van kende, zoo zeide hem BESSARION, terwijl hij hem bij de hand nam: *Waar zijn die vingers, CAMPANI, die vingers, CAMPANI, welke zoo vele logens van mij geschreven hebben?* en stak hem eenen ring van 60 dukaten aan den vinger. Er blijven ons nog verscheidene werken van hem over, somtijds met al te groote vrijheid, maar bijna altijd met beschaafheid en geest geschreven. Men kan van zijnen stijl zeggen, *sapit antiquitatem*, ten minste in de plaatsen, welke hij zich de moeite heeft gegeven van te bewerken. Zijne voornaamste voortbrengselen zijn: 1.° *Epistola et poemata*, Leipzig, 1707; in 8vo, eene uitgave door JOANNES BURCHARD MENCKENIUS, met het leven des schrijvers in het licht gegeven. De opgeruimdheid heerscht in al die brieven. — 2.° ANDRÆ BRACHII *vita* door PICCININI in het Italiaansch verhaald, — 3.° Eene uitgave van TITUS LIVIUS, volgens verschillende handschriften verbeterd, Rome, 3 dl.ⁿ in fol. — 4.° *Vita* PII II., in de verzameling van MURATORI. — 5.° *Opera varia*, in fol. Rome, 1495, die zeldzaam voorkomen.

CAMPBELL (GEORGE), in 1696, in het graafschap *Argyle*, in *Schotland* geboren, wordt onder de be-

roemde godgeleerden der Schotsche kerk geteld. Hij ontving den doctoralen hoed en onderwees de kerkelijke geschiedenis aan de universiteit van *Sint-Andrew*, aan welke hij zijne opvoeding had ontvangen. Onder zijne werken telt men: 1.° eene *Verhandeling over de wonderen*. — 2.° *Verhandeling over de zedelijke deugd*. — 3.° *Verdediging van den Christelijken godsdienst*, 1736. Daar dit werk aan de Schotsche geestelijkheid mishaagde, die hetzelfde niet overeenkomstig de leer van CALVINUS bevond, zoo bleef CAMPBELL, van de bevordering verstoken, welke zijne talenten hem konden doen hopen, en genoot geene andere kerkelijke inkomsten dan die, welke eene kleine pastorij in de bergen van *Schotland* hem opbragt. Hij overleed in 1757.

CAMPBELL (GEORGE), mede een Schotsche godgeleerde, te *Aberdeen* in 1719 geboren, werd aan het Collegie *Maréchal* opgevoed en in 1750 tot doctor bevorderd. Hij werd eerst met een aanzienlijk beneficie in den omtrek van *Aberdeen* beschonken, en in 1759 tot principaal van het Collegie *Maréchal* benoemd, alwaar hij daarenboven eenen leerstoel voor de godgeleerdheid bekleedde, dien hij in het ver-

volg verliet, zoo wel als het bestuur van het Collegie, om een stil en gerust leven te leiden, en overleed in 1796. Hij heeft eene Bijbelvertaling en eenige andere geachte werken nagelaten.

CAMPBELL (JOANNES), den 8 Maart 1708, te *Edimburg* geboren, bragt bijna zijn geheele leven in zijne studeerkamer door. Hoewel van een zwak lichaamsgestel zijnde, zoo verschaftte zijne matigheid hem echter eene voortdurende gezondheid, zoodat hij bij dat alles den ouderdom van ruim 67 jaren bereikte, daar hij eerst den 28 December 1775 overleed. Men heeft hem een aantal werken te danken, zoo als onder andere: 1.° *Krijgsgeschiedenis van Prins EUGENIUS en van den Hertog van MARLBOROUGH*, 1736, 2 dl.ⁿ in fol., met plans en kaarten in het Engelsch. — 2.° *Leven der Admiralen en andere Officieren der Engelsche zeemagt, welke zich beroemd hebben gemaakt, Londen*, 1742, 2 dl.ⁿ, in 8.vo Men vindt er vele bijzonderheden in, betreffende de volkplantingen en den handel van *Engeland*. In 1765 was hij tot agent der volkplanting van *Georgië* benoemd, in welke betrekking hij zich vele berigten kon verschaffen. — 3.° *Reizen*

en lotgevallen van *EDUARD BROWN*, in 8.vo — 4.º *Ge- denkschriften van den Hertog van RIPPERDA*, 1740, in 8.vo — 5.º *Beknopte Geschiedenis van Spaansch-Amerika*, 1741, in 8.vo — 6.º *Verzameling van Reisbeschrijvingen*, 2 dl.ⁿ, in fol., deze kan tot een vervolg dienen op die van *JOANNES HARRIS*. — 7.º *Biographia Britannica*, 1745 — 1748, 2 dl.ⁿ, in fol. — 8.º *De kunst om het leven en de kracht des geestes te verlengen*, 1749, in 8.vo Indien dit stuk niet eene vertaling van den *Hygiasticon* van *LESSIUS* is, is het ten minste op dezelfde leest geschoeid. Hij heeft medegewerkt aan het nieuw-geschiedkundige gedeelte der *Algemeene geschiedenis*, door een Engelsch gezelschap, dat het zich tot eene taak schijnt gesteld te hebben, al de geschiedkundige hulpbronnen te verminken (Zie *CALMET*.) Nog heeft men van *CAMPBELL* eene *Verhandeling over de wonderdaden, Parijs*, 1767, waarin hij de *Proeve over de wonderen* enz. door *DAVID HUME* wederlegd. — Men moet hem niet verwarren met *CAMPBELL*, die de verklaringen der 200 platen heeft geleverd, waaruit de *VITRUVIUS Britannicus* bestaat, *Londen*, 1713, 3 dl.ⁿ, in fol.

CAMPE (JOACHIM HENDRIK),

uit eene zijdelingsche linie van het in het *Brunswijk-Wolfenbuttelsche* wonende, oud-adellijke geslacht der *VAN CAMPE*'s gesproten, werd in 1746, te *Deensen* in het *Brunswijksche* geboren, ontving zijne eerste ontwikkeling in de school te *Holzminen*, en beoefende daarop te *Helmstadt* en te *Halle* de Godgeleerdheid. In 1773 werd hij veldprediker bij het regiment van den Prins van *Pruissen* te *Potsdam*, maar zijn hart, dat door het gezigt der menschelijke ellende diep bewogen werd, trok zijne neiging tot de opvoeding, met de hoop van door eene betere vorming der jeugdige zielen, de hoofdbron der menschelijke ellende te stoppen. In 1777 werd hij opvoedingsraad van den Vorst van *Anhalt-Dessau*, en na den dood van *BASEDOW*, bestuurder van het gesticht *Philantropinon* (Zie *BASEDOW*.) Hij onttrok zich echter weldra aan dezen post, en rigtte te *Hamburg* een bijzonder opvoedingsgesticht op, dat hij, uit hoofde van zijne zwakke gezondheid en afnemende vlugheid des geestes, in 1783, aan den Hoogleeraar *TRAPP* overgaf, en in *Wittow* bij *Hamburg* afzonderd ging leven. In 1781 werd hij schoolraad van den Hertog van *Brunswijk*, en eigenaar van eenen tot dus verre aan het groote weeshuis te *Brunswijk*, verbonden ge-

weest zijnde Boekhandel, die onder de firma van *Brunswijksche Schoolboekhandel* bekend is, en zich voornamelijk door de uitgave zijner eigene schriften tot eene der aanzienlijkste in *Duitschland* verhief. Later gaf hij denzelven aan den boekhandelaar *VIEWEG*, uit *Berlijn*, over, die met zijne eenige dochter gehuwd was, eene boekdruk- en lettergieterij, benevens eene speelkaartenfabriek daarmede verbonden heeft, en wiens drukkerij thans eene der beroemdste van *Duitschland* is. In 1809 verkreeg hij van de Theologische faculteit te *Helmstadt* het *Diploma* van doctor in de godgeleerdheid. Diepgevoelde kommer over het lijden van zijn vaderland, en daardoor bevorderde verzwakking, hadden zijnen geest, als verlamd; de laatste jaren van zijn algemeen nuttig leven bragt hij ambteloos, in den beperkten kring der zijnen, meestal in zijnen tuin bij *Brunswijk* door, en overleed den 22 October 1818. In zijne wijsgeerige en pedagogische werken komt *CAMPE* steeds als een man voor, die menschenliefde en algemeen welzijn beoogt; edele, vaderlandslievende bedoelingen schitteren in alle uit. Verbetering der zeden en beschaving des geestes, eene omwenteling van het geheele

opvoedingsstelsel, en de daaruit voortvloeiende betere vorming van jeugdige zielen waren het doel zijner verlichte en werkzame pogingen. Zijne verdiensten in het vak van opvoeding zijn met luide goedkeuring erkend geworden; hoewel zijne voorbarige uitspraken over de classieke oudheid, zijne partijdige vooringenomenheid voor het *Philantropismus*, en de daarmede samenhangende onnatuurlijke rigting te berispen zijn. Zijne opvoedingsschriften worden het meest algemeen gelezen en het meest op prijs gesteld. Zijn stijl is zuiver en vloeiend, vrij van de schoolsche kunstgrepen, levendig en zacht in de vertrouwelijke en aandoenlijke schrijfwijze is hij een voorbeeld. Voornamelijk bezat hij de zeldzame gaaf, zich naar het bevattingsvermogen der jeugd, welke hij wil onderwijzen, te rigten. Ofschon zijne pogingen tot de zuivering en verrijking der Hoogduitsche taal dikwerf de gedaante van het zonderlinge hebben aangenomen, zoo heeft hij toch ook hierin eene blijvende verdienste verworven. Zijne schriften voor de jeugd, heeft hij onder dezen titel uitgegeven *Sämmtliche Kinder- und Jugendschriften*, *Brunswijk*, 1806 — 1809, in 12.^m 30 deeltjes, met platen. On-

der dezelve is ROBINSON *der Jüngere*, van *Cadix* tot *Petersburg*, in alle Europesche talen, tot zelfs in het nieuw Grieksch vertolkt geworden. Bijna even zoo verspreid en veelvoudig vertaald is zijn THEOPHRON, *oder der erfahrene Rathgeber für die unerfahrene Jugend*. Eene uitstekende verdienste voor de Hoogduitsche taal verwierf CAMPE door zijn *Wörterbuch der deutschen Sprache* Brunswijk, 1807 — 1811 5 Dl.ⁿ in 4.to en het daarmee noodzakelijk verbondene *Verdeutschungswörterbuch*, 1 dl. in 4.º, 1801 en 1813, hetwelk hij door THEODORUS BERND liet uitwerken. CAMPE bevond zich in 1789 te *Parijs* en werd toenmaals een vurige lofredenaar der Fransche omwenteling. Zijne uit *Parijs* geschrevene brieven kwamen het eerst in het *Brunswijksche Dagblad* in het licht, en verwekten vele opmerkzaamheid. Dezelve verschenen in 1790 gezamenlijk in het licht. CAMPE werd om deze Brieven dikwerf ernstig en met bespotting aangerand, en in de daad, dezelve zijn zeer vrijmoedig en stout, met welsprekendheid en vuur geschreven, maar bevatten ook werkelijk overdrevenheden, die zich bij eenen anderszins zoo kalmen denker, als CAMPE, enkel bij de toenmalige bijna algemeene geestdrift voor de om-

wenteling doen verklaren.

CAMPEGGÈ (LAURENTIUS), een Bolonees, door LEO X. tot Kardinaal verheven, was, alvorens den geestelijken staat te omhelzen, gehuwd geweest. CLEMENS VII. zond hem in hoedanigheid van legaat in 1524 naar *Duitschland*, om op eenen nieuwen rijksdag te *Neurenberg* beroepen, tegenwoordig te zijn; maar hij kon van deze vergadering niets verkrijgen. Vier jaren daarna zond men hem naar *Londen*, om gezamenlijk met WOLSEY uitspraak te doen, over de echtscheiding van HENDRIK VIII. met CATHARINA van *Aragon*. Aan beide zeide hij datgene, wat zij van eenen wijzen en vreedzamen legaat te wachten hadden. Hij stelde den koning het nadeel voor, dat hij aan zijnen goeden naam toebragt, de ontevredenheid der Engelschen, de wanhoop eener deugdzaame en regtvaardige vorstin. Daar hij niets van de hardnekkigheid van HENDRIK had kunnen verkrijgen, zoo wilde hij, zegt men de koningin overhalen, om zich van eenen echtgenoot te doen scheiden, wiens hart noch vertrouwen zij bezat; om hare regten aan de rust van *Europa* op te offeren, welk werelddeel door oorlog en scheuring bedreigd werd; maar dit voorstel kon niet worden uitgestrekt, dan al-

leen tot eene eenvoudige scheiding, en niet tot de ontbinding van een huwelijk, dat als wettig erkend was, en door geen gezag kon verbroken worden. Het is eene bij de Catholijken erkende zaak, dat geene reden hoegenaamd, zelfs geen overspel (dat daarenboven het voorwendsel niet was van hetwelke HENDRIK zich bediende), den huwelijksband kan verbreken: men weet daarenboven dat het tegenovergesteld gevoelen, door de kerkvergadering van *Trente* verworpen is, en hoe vele ongeregeldheden hetzelfde bij de Protestanten heeft te weeg gebragt, onder welke sekte hetzelfde eene ware veelwijverij heeft ingevoerd. Daar CAMPEGGE niets had kunnen uitwerken, zoo kwam hij te *Rome* terug, alwaar hij in 1539 overleed. Men vindt verscheidene zijner Brieven, zeer belangrijk voor de geschiedenis van zijnen tijd, in de verzameling ten titel voerende *Epistolarum miscellaneorum libri X*, Bazel, 1530, in fol. SIGONIUS heeft het leven van dezen Kardinaal uitgegeven.

CAMPEGGE (THOMAS), neef van den voorgaande, vergezeld zijnen oom op verschillende gezantschappen, deelde met hem het bestuur van *Parma* en *Piacenza*,

en volgde hem op in het Bisdom van *Neltri*. PAULUS III. zond hem vervolgens in 1530, in hoedanigheid van Nuntius naar *Worms*, om bij de Conferentie tegenwoordig te zijn, die er tusschen ECKIUS en PHILIPPUS MELANCTON moest plaats hebben, en die bijna even zoo spoedig afgebroken als begonnen werd. Hij was in 1545, bij de opening der Kerkvergadering van *Trente* tegenwoordig, en hij was het, die in de tweede zitting, de vaders van het Concilie bewoog, dat men gezamenlijk en over de leerstellingen en over de hervorming zoude handelen. Hij overleed te *Rome*, den 11 Januarij 1564, in den ouderdom van 64 jaren. Deze Kerkvoogd heeft ons verscheidene verhandelingen nagelaten, belangrijk door de kracht en de duidelijkheid der redeneringen, en in welke hij zich van de door de meeste Ultramontaansche godgeleerden, aangenomene stellingen verwijdert; onder deze Verhandelingen, zullen wij als het zeldzaamste en aanmerkelijkste aanhalen, dat, hetwelk ten titel voert: *De auctoritate sanctorum conciliorum*, Venetië, 1561. De schrijver neemt in dit stuk aan dat de Paus in eene algemeene Kerkvergadering kan afgezet worden, maar alleen in geval dat hij tot

ketterij zou vervallen zijn, hetwelk hij als mogelijk beschouwt. In elk ander geval heeft het Concilie geen regt hoëgenaamd op den Opperpriester; het kan alleen weigeren hem te gehoorzamen, in datgene, wat hij met de belangen der Kerk strijdigs mogt bevelen. Hij kent aan den Paus het gewone regt toe, om de Kerkvergaderingen te beroepen; maar bij deszelfs weigering erkent hij, dat dit regt aan de Kardinalen vervalt, daarna aan de vorsten, en zelfs leert hij, dat de Bisschoppen zich uit eigen beweging zouden kunnen verzamelen. Den Paus, als het hoofd der kerkvergadering beschouwende, wil hij, dat de besluiten in zijnen naam worden uitgevaardigd; maar hij erkent

zijne onfeilbaarheid, zoo min als die van het Concilie, dan alleen in de uitspraken, die het geloof betreffen. Dezelfde grondbeginselen heerschen ook in zijne overige verhandelingen: hij bewijst de verplichting van het verblijf der herders in hunne diocesen; zonder zulks echter als een goddelijk regt te beschouwen; hij verheft zich tegen eene meerderheid van *beneficiën* en de geestelijke ambtkoopning (*simonie*) en tracht tevens de voorbehoudingen en *annaten* (*) te regtvaardigen, waarvan hij de oorsprong eerst zoekt in de Kerkvergadering van *Vienne* in *Frankrijk*, in 1311; hij kent den Paus het regt toe, om een beletsel te stellen tegen de huwelijken van Ca-

(*) De inkomsten van een jaar, of eene belasting op de inkomsten van het eerste jaar eener openstaande kerkelyke bediening. Sedert de twaalfde eeuw zijn er Bisschoppen en Abten geweest, die door gewoonte of door een bijzonder voorregt, de annaten der Beneficiën van hun diocess of van hunne Abdij ontvingen. STEPHANUS, Abt van de heilige GENOVEVA, daarna Bisschop van Doornik, beklagt zich in eenen brief aan den Aartsbisschop van Rheims, dat de Bisschop van Soissons, zich de annaten van een beneficie had voorbehouden, zonder welke de titularis van hetzelfde niet kon leven. In 1126 gaf PETRUS, Bisschop van Beauvais, aan de reguliere kanoniken, der kerk van St. Quentin, de annaten aller prebenden zijner hoofdkerk, hetwelk door den Aartsbisschop van Lyon, Legaat van den Heiligen stoel werd goedgekeurd, en door het kapittel van Beauvais aangenomen. In dezelfde eeuw gaven de Bisschop en het kapittel der Lieve-Vrouwe-Kerk, te Parijs, aan de reguliere kanoniken der Abdij van den H. VICTOR de annaten aller prebenden dier hoofdkerk. De Bisschop van Parijs verleende hun later ook de annaten van S. Marcel, S. Germain l'Auxerrois, en van S. Martin des Champs. In 1135 stichtte GUERIN, Bisschop van Amiens, eene kerk der reguliere kanoniken van de orde van den H. AUGUSTINUS, aan welke hij de annaten aller prebenden zijner hoofdkerk gaf. De Aartsbisschop van Kantelberg genoot eertyds, bij eene Pauslyke vergaadering, de annaten van al de kerkelyke bedieningen van zijn diocess, zoo als zulks MATTHEUS PARIS, in zijne Geschiedenis van Engeland, op het jaar 1206 verhaalt. CLEMENS V. liet zich, volgens

tholijken met ketters, welke hij echter als onverbreekbaar beschouwt. Eindelijk bewijst hij, in zijne *Verhandeling over den ongehuwden staat der Geestelijken*, dat men de wet niet moet vernietigen, welke diegene tot den ongehuwden staat verplicht, welke de heilige wijdingen ontvangen hebben.

CAMPEN (JACOB VAN), Heer van *Rambroek* te *Haarlem* geboren en den 4 Maart 1658 op zijn huis *Rambroek* overleden, en te *Amersfoort* begraven, was niet alleen een beroemd schilder maar ook een der vermaardste bouwheeren zijner eeuw. Hij muntte vooral uit in het

schilderen van levensgrootte beelden, waarin hij de manier van *BRONKHORST* en *BIJLERT* volgde. Ook was hij in de teekenkunde zeer ervaren maar in de bouwkunde overtrof hij al zijne tijdgenooten, waarvan de bewijzen nog bestaan, in de prachtige paleizen, in *Holland* en elders door hem gesticht; als te 's *Gravenhage*, het huis van *Prins MAURITS*; het huis van den Heer van *ZUILICHEM*, het speelhuis te *Voorburg*; het huis van den Heer *DEDEL*, te *Lisse*; de oude *Amsterdamsche schouwburg*, welke echter in 1772 is afgebrand, verscheidene graftomben van *Nederlandsche zeehelden*, zoo als die van *TROMP*, van *VAN GALEN* enz.

K 4

MATTHEUS VAN WESTMUNSTER, gedurende twee, of volgens *WALSINGHAM* gedurende drie jaren, de annaten der openstaande kerkelijke bedieningen in Engeland betalen. Voor *CLEMENS V.* hadden de Opperpriesters nog geene annaten gevorderd; en ook die *Paus* vorderde dezelve niet voor altijd, noch in de geheele kerk; maar slechts voor weinige jaren en enkel in Engeland. Er was echter reeds lang te voren te *Rome* eene gewoonte ingevoerd, die de *Bischoppen* en *Abten* verplichtte, om, wanneer zij kunne magtbrieven ontvingen, eene zekere som aan den *Paus* en de *kardinalen* te betalen. *Paus BONIFACIUS IX.*, behield zich de annaten of liever de helft der annaten, van al de *Beneficiën* voor, die gedurende drie jaren in de geheele uitgestrektheid der *Catholijke Kerk* zouden komen open te staan: zijne opvolgers stelden dit recht voor altijd vast. Op de *Kerkvergadering van Constans*, 1414 werd er heviglijk over de annaten getwist, maar de zaak bleef onbeslist, wyl de afgevaardigden der *Fransche natie*, ten gevolge van het edikt van *konink KAREL VI*, van 1386, er zich sterk tegen verzetten. Het *Concilie van Bazel*, in 1431 gehouden, verbood bij besluit van de 12^e zitting, de annaten; maar hetzelfde beval tevens, dat men aan den *Paus* eene redelijke hulp zoude verleen, om in de kerkelijke aangelegenheden en in het onderhoud der *kardinalen* te kunnen voorzien; dat te dien einde de *prelaten* de helft van de gewone belasting zouden betalen, en dat zulks niet zoude geschieden bij de verleening der *bullen*, maar na het eerste jaar de inkomsten van het *beneficie* genoten te hebben. In deszelfs 21ste zitting schijnt hetzelfde *Concilie* de annaten geheel en al afgeschafte; maar hetzelfde keurt goed, dat men aan den *Paus* eene red-

doch hetgene, waardoor hij zich de grootste eer en den meesten roem verworven heeft, en dat alle andere volgens zijn plan, vervaardigde gebouwen overtreft, is ontgensprekelijk het *Amsterdamsche Stadhuis* (thans *koninklijk paleis*), hetwelk met regt het achtste wonder der wereld wordt genoemd. Volgens het verhaal van *Houbraken*, werd hem op zijne reize naar *Italië*, werwaarts hij zich begaf om zich in de schilderkunst te oefenen, door een *Heidinne* voorzgd, dat hij wel als schilder heen ging maar als bouwmeester zou terugkeren; dat het oude *Amsterdamsche*

Stadhuis verbranden zou en dat hij op denzelfden grond een nieuw zou bouwen; waardoor zijn naam te allen tyde zou beroemd blijven. Wat hier ook van wesen moge, zeker is het, dat het gezegde gebeurd is. Op 's mans grafzerk te *Amersfoort* leest men de volgende regels:

d' Aartsbouheer uit den stam-
VAN CAMPEN, rust hier onder,
Die 't Raathuis t' Amsterdam
Gesticht heeft, 't achtste wonder.

en onder zijn afbeeldsel in
plaat uitgegeven, leest men:

JACOBUS à CAMPEN, DOMI-
NUS IN RANDENBROEK &c.

Ijke ondersteuning verleene, om de lasten, aan het kerkelyke bestuur verbonden te kunnen dragen. De vergadering van Bourges, in 1438 gehouden, waarin de Fransche koning KAREL VII. tegenwoordig was, nam het besluit van de kerkvergadering van Bazel tegen de annaten aan, en verleende slechts aan den Paus, eene geringe belasting, op de openstaande beneficiën, gedurende zijn leven en uit hoofde van de dringende behoeften van het hof van Rome. Het is bekend, dat de koningen van Frankrijk het betalen der annaten steeds afgekeurd hebben. KAREL VI, zoo als wij zulks boven gezien hebben, verbood dezelve in 1385 in zijn rijk, en vernieuwde dat verbod in 1418. Deze beide edikten werden in 1422, door koning KAREL VII. bevestigd die tevens beval, dat men diegene, welke tegen dezelve handelen en zich in dat punt naar de bullen der Paussen gedragen wilden, geregelyk zoude vervolgen. LODEWIJK XI. vaardigde in 1463 en 1464 dergelyke edikten uit. De staten des koningryks, in 1493 te Tours vergaderd, boden aan koning KAREL VIII, een verzoekschrift aan, strekkende tot volkomene afschaffing der annaten; en koning FRANCISCUS I liet in 1532 door de Kardinalen DE TOURNON en DE GRAMONT, zijne buitengewone afgezanten, aan den paus het onredelyke dier afpersingen (zoo als hij zulks noemde) voorstellen. HENDRIK II. zond in 1547 zijne afgevaardigden naar de Kerkvergadering van Trente, om de vernietiging dier belastingen te bewerken. Eindelijk gaf koning KAREL IX, in 1561, aan zynen afgezant bij den Paus bevel, om de afschaffing der annaten te vervolgen, die de Theologysche faculteit van Parijs, als Simonie verklaard had. Dit besluit der faculteit sprak over de annaten, welke vroeger voor de regeringsbullen, zonder de toestemming des Konings en der geestelykheid betaald werden, en geenszins over die, welke thans, volgens de bepalingen van het Concilie van Bazel, onder den titel van ondersteuning betaald worden.

ARCHITECTUS INCOMPARABILIS.

Dus was het anschijn des weerghadeloozen Bouwers.

Van het achtste wonderstuk het Raadhuis t' Amsterdam;

Zijn geest wijlduftig straalt in d' ooghen der anschouwers,

Uit all' de werken, die zijn konst in handen nam;

En schoonze in duurzaamheid voorbij alle and're streven,

Zijn onvervelkb're Lof zal z'efter overleeven.

CAMPEN. — Zie KAMPEN.

CAMPER (PETRUS), een beroemd genees- en natuurkundige, werd den 11 Mei 1722 te *Leijden* geboren. Zijn vader FLORENTIUS CAMPER, die in 1713 uit *Batavia* was teruggekomen alwaar hij predikant was geweest, stond in vriendschapsbetrekking met den beroemden BOERHAVE en verscheidene andere geleerden, die den ouden CAMPER met hunnen raad ondersteunden in de opvoeding, die aan deszelfs zoon in het vaderlijke huis gegeven werd. De beroemde LABORDES leerde hem de gronden der meetkunst; MUSCHENBOEK en 's GRAVESANDE onderwezen hem in de verhevene takken der natuurkunde, en onder GAUBIUS, VAN ROOIJEN, den oudsten ALBINUS, en den in de verloskunde zoo ervaren TRIJONEN, oefende hij zich in de onderscheidene takken der geneeskunde, die hij tot

zijne hoofdstudie maakte. Na den dood zijner ouders begaf CAMPER, die steeds eene bijzondere neiging voor het reizen had gevoeld, zich naar *Engeland*, alwaar hij met de meeste geleerden in kennis geraakte. Op het vaste land teruggekeerd ging hij te *Parijs*, BUFFON, MONTESQUIEU, d'ALEMBERT, en al diegene bezoeken, welke zich door hunne kunde beroemd hadden gemaakt. Van daar reisde hij door *Vlaanderen*, *Duitschlanden* *Pruissen*, alwaar FREDERIK de groote, en Prins HENDRIK, hem op eene Vorstelijke wijze onthaalden; en daar, zoo als elders trachtte hij zich met diegene te onderhouden die den roem van geleerden droegen. In het vaderland teruggekeerd, bekleedde hij er achtereenvolgend aan verschillende Unversiteiten leerstoelen der wijsbegeerte, geneeskunde enz. en onderhield steeds betrekkingen met de geleerden, die hij op zijne verschillende reizen had leeren kennen. CAMPER dong dikwerf naar prijzen door geleerde genootschappen uitgeloofd, na door de maatschappij van wetenschappen bekroond te zijn geweest, verkreeg hij van dezelve in 1776 het *accessit*, en in 1772 kenden hem de genootschappen van *Dijon*, *Toulouse*, *Lijon*, *Haarlem*, *Edimburg* enz. verschillende

prijzen toe. Lid der academiën van *Berlyn*, van *Petersburg*, van de koninklijke maatschappijen van *Göttingen* en *Londen* zijnde, werd hij in 1785 door de *Akademie van Parijs* verkozen, om eene der acht plaatsen te bekleeden, welke zij aan vreemdelingen verleend, en na *BOERHAVE* is hij de eenige Hollander, aan wien deze eer is te beurt gevallen. De letterkundige bezigheden beletten *CAMPER* niet, om zich met de staatkunde bezig te houden: in 1787 werd hij lid van den Raad van Staten, en afgevaardigde bij de vergadering der Staten van de provincie *Vriesland*. Hij overleed den 7 April 1789, te 's *Gravenhage*, en werd te *Leijden*, in de *st-Pieterskerk* begraven. *CAMPER* heeft in de ontleedkunde verscheidene gewigtige ontdekkingen gedaan. Veel had hij zich met de vergelijkende beenbeschrijving bezig gehouden en hetgene wat hij slechts had opgemerkt is later door de groote werken van *CUVIER* buiten twiſfen gesteld, die, in eene redevoering aan den Keizer, over de vorderingen der natuurkundige wetenschappen, sedert het jaar 1789 eervolle melding van *CAMPER* heeft gemaakt. Onder de verhandelingen door dien kundigen arts nagelaten, willen wij aanhalen: 1.° *Demonstrationum ana-*

tomico-pathologicarum, libri duo, Amsterdam, 1760 — 1762, 2.dlⁿ in fol. — 2.° *Dissertatio de fractura patellæ et olecrani*, 's *Gravenhage*, 1789, een werk na zijnen dood, door zijnen zoon in het licht gegeven. — 3.° *De admirabili analogia inter sterpes et animalia*, eene inwijdings-rede, toen hij in 1763, te *Groningen* tot stads-*phÿsicus* werd benoemd. — 4.° *Ontleedkundige beschrijving van eenen mannelijken olifant*, in 1801 door zijnen zoon *A. G. CAMPER*, in fol. in het licht gegeven, enz.

CAMPENHOUT (*PHILIPPUS VAN*), te *Vilworde*, in de provincie *Zuid-Brabant*, in 1621 geboren, onderwees met roem de wijsbegeerte, en werd meester in de godgeleerdheid te *Leuven*. In het vervolg werd hij tot *Kanonik* en *Deken* van den *H. PETRUS* te *Rijssel* benoemd. Hij was een zeer verlicht man, vol godsvrucht, en die buitengemeen voorzigtig was. Hij overleed te *Rijssel* den 10 Julij 1698.

CAMPHUIS (*JOANNES*), den 18 Julij 1634, te *Haarlem* geboren, vertrok in 1654, aan boord van het schip *de Draak*, naar *Batavia*, alwaar hij binnen 30 jaren van rang tot rang, tot den aanzienlijken post van *gouverneur-generaal van Neerlands-Indiën* opklom. Den

24 September 1691, droeg hij zijn gezag met groote plegtigheid aan WILLEM VAN OUDHOORN over, en ging in stilte het schoone lusthuis bewonen, dat hij bij de rivier, aan den weg van *Batavia* naar *Jacatra* had doen bouwen. Het is in dit lustoord, waarin hij op den verjaardag zijner geboorte, van het jaar 1695, overleed, dat hij de rijke verzameling van planten had bijeengebragt, door RUMPHIUS, onder den titel van *Herbarium Amboinense* beschreven. Men heeft hem eene uitmuntende *Geschiedenis der stichting van Batavia* te danken. Aan degenen, welke bij de plegtige begraafing van CAMPHUIS, het lijk gedragen hadden, werd een gouden gedenkpenning ter waarde van 66 gulden geschonken. Eene afbeelding van dezen schoonen penning vindt men in G. VAN LOON'S, *Beschrijving der Nederlandsche Historiepenningen* enz., 4^e dl. bladz. 155. Op eene der beide zijden van denzelven leest men de volgende dichtregels:

Myn aertsche Camphuys was
vergaen,
Myn tabernakel con nau
staen;
Dogh ik sagh op een vast gebou,
Dat eeuwigh syn en duuren
souw;
Een plaets door JESUS toege-
seyt
En in syns Vaders huys be-
reyt:

Wel zaligh is die mensch syn
lodt,
Die heeft een timmeringh by
Godt.

CAMPI (BERNARDINUS), een schilder in 1522 te *Cremona* geboren, bekend door zijne geachte schilderijen, en door een Italiaansch werk over de schilderkunde, te *Cremona*, in 1580, in 4.to onder dezen titel gedrukt: *Parere Sopra la pittura*. De schilders en liefhebbers vinden er veel leerzaams in. Het koninklijk museum van *Frankrijk* bezit een stuk van dien schilder de heilige Maagd voorstellende, die den dood van haren zoon, aan hare voeten uitgestrekt, beweent.

CAMPI of CAMPO (PETRUS MARIA), een Priester van *Piacenza* in de 17^e eeuw, wordt door de Italianen voor een' der goede geschiedschrijvers van dien staat gehouden, Zijne *kerkelijke geschiedenis van Piacenza*, in het Italiaansch geschreven, werd te *Piacenza* in 1661 — 1662, in 3 dl.ⁿ in fol. gedrukt. Dezelve wordt voor zeer naauwkeurig gehouden. Nog heeft men van hem in het Latijn: *Leven van Paus GREGORIUS X.*, 1655, in 4.º

CAMPI (ANTONIO). — Zie CAMPO.

CAMPIAN (EDMOND), te

Londen, in 1540 geboren, studeerde te *Oxford*, alwaar hij buitengewone vorderingen in de schoone letteren maakte, en volgens de kerkgewoonte van den Anglikaanschen godsdienst, het Diakonaat ontving. Hij omhelsde vervolgens den Catholijken Godsdienst, en ging te *Rome* in 1573 onder de maatschappij van *Jesus*. Weldra onderscheidde hij zich bij dezelve door zijne godsvrucht en zijne kunde. Na verschillende reizen, zond GREGORIUS XIII. hem naar *Engeland*, alwaar hij den 28 November 1581, onder de regering van ELIZABETH, voor het Catholijke geloof zijn leven verloor. De Jesuit PAULUS BOMBINO heeft de geschiedenis van het leven en den marteldood van zijnen orde-broeder in het licht gegeven. Men heeft van CAMPIAN eene *Algemeene kronijk*, eene *Geschiedenis van Ierland*, *Dublin*, 1633, in fol.; eene *Verhandeling*, tegen de Protestanten van *Engeland*; eene *Geschiedenis der echtscheiding van HENDRIK VIII.*, in de kerkelijke geschiedenis van *Engeland*, door HARPSFELD, *Douay*, 1622, in fol.; en andere werken, die hem minder hebben bekend gemaakt dan zijn marteldood, hoewel dezelve bewijzen, dat hij in de schoone letteren en in de godgeleerdheid ervaren was. —

Zie PARSONS.

CAMPIGLIA (ALEXANDER), een Italiaansch geschiedschrijver, werd in 1560 in *Toskanen* geboren; hij is de schrijver eener *Geschiedenis der onlusten van Frankrijk, gedurende het leven van HENDRIK den Grooten*, welke niets anders is dan de geschiedenis van dien Vorst, van zijne geboorte tot aan zijne bekeering, en zich van 1553 tot 1594 uitstrekt, *Venetië*, 1614 en 1617, in 4.º; *Augsburg* 1616, in 4.º Deze geschiedenis is met smaak, eenvoudigheid en onpartijdigheid geschreven, dezelve werd aan LODEWIJK XIII. opgedragen. CAMPLIGIA overleed in het jaar 1642.

CAMPION (HYACINTHUS), te *Bude* in 1725 geboren, ging reeds vroeg onder de orde van den heiligen FRANCISCUS, onderwees met veel roem de wijsbegeerte en godgeleerdheid in zijne orde, en verdiende tot provinciaal derzelve benoemd te worden. Terwijl hij dezen post waarnam, overleed hij plotseling te *Essek* in *Sclavonië*, den 7 Augustus 1767. Men heeft van hem: 1.º *Animadversiones physico-historico-morales de baptismo non natis, abortivis et projectis conferendo*, *Bude*, 1761, in 8.vo, een werk, waarin de geleerden

nuttige aanmerkingen kunnen aantreffen, maar waarin de personen van een bevreesd en schroomvallig karakter niets zullen vinden, waardoor zij zich gerust kunnen stellen (Zie CANGIAMILA en DINOUART). — 2.º *Vindiciæ pro suo ordine adversus quosdam scriptores novissime opellam posthumam GUILLELMI FREDERICI DAMIANI, sacerdotis Pitriani*, Bude, 1766, in 8.vo — 3.º *Vindiciæ denuo vindicatæ adversus apologiam JOSEPHI ANTONII TRANSYLVANI*, enz. Bude, in hetzelfde jaar, en in denzelfden geest als het voorgaande. Het is te betreuren, dat pater CAMPION, die daarenboven een man was van buitengewone verdiensten en kunde, bijna al zijnen tijd besteed heeft, om met zoo veel vuur, een vrij nutteloos onderwerp te behandelen. Even alsof, vooronderstellende, dat het gevoelen, hetwelk hij bestrijdt waar is, de orde van den heiligen FRANCISCUS ophield datgene te zijn, wat zij werkelijk is, namelijk eene heilige en waarlijk eerbiedwaardige orde. Hij had zich behoorren te herinneren, dat de Apostelen van J. C. niet vernederd zijn geweest door den verraderlijken en misdadigen afval van een hunner leden; hij zou zich daarvoor vele zorgen gespaard, en den letteren meer dienst

bewezen hebben.

CAMPISTRON (JOANNES GALBERT DE), te *Toulouse* in 1656 geboren, bragt eenen gelukkigen aanleg mede ter wereld, die eene goede opvoeding vruchten deed voortbrengen. Ten gevolge van een tweegevecht, waarin hij zwaar gekwetst werd, in den ouderdom van 17 jaren verplicht, zijne geboortestad te verlaten, voerde zijn lust voor de dichtkunde en de schoone letteren hem naar *Parijs*. RACINE werd zijn gids in de tooneelkundige loopbaan. De hertog van *Vendôme*, liet hem tot ridder van den H. JACOBUS in *Spanje*, Commandeur van *Chimène*, en markgraaf van *Penango*, in *Italië* benoemen. De dichter volgde den hertog in verschillende landen, en begaf zich eenigen tijd daarna weder naar zijne geboorteplaats. Hij huwde aldaar met Mejufvrouw DE MANIBAN, zuster van den bisschop van *Mirepoix*, later aartsbisschop van *Bordeaux*, en overleed in dezelfde in 1723 aan eene verzwering aan de long. Sedert 1701 was hij lid der Fransche akademie. In 1730 heeft men zijne tooneelkundige werken, in 2 dl.ⁿ in 12.mo in het licht gegeven, welke sedert dien tijd negenmalen herdrukt zijn. De meest bekende tooneelstukken van dezen schrijver zijn:

VIRGINIA, ARMENIUS, ANDRONICUS, ALCIBIADES, welke gezocht werden. RACINE, CAMPISTRON voor de opera voorgesteld hebbende, maakte hij verscheidene voorstellingen in lierdicht, als PHOCION, PHRAATES, ACTIUS, ADRIAAN en TIRIDATES, welke laatste buitengemeen toegejuicht werd. De beter onderrigte jalouersche (*jaloux desabusé*) welke hij in twee blijspelen voorstelde, werd niet minder gunstig ontvangen. Wij meenen CAMPISTRON niet beter te kunnen doen kennen, dan door datgene aantehalen, wat LA HARPE van hem gezegd heeft. » Men heeft, zegt die geleerde kunstregter, de wijsheid zijner plannen geprezen, dezelve zijn zonder tegenspraak redelijk, maar men heeft over het hoofd gezien, dat dezelve even zoo zwak zijn ontworpen als uitgevoerd. CAMPISTRON bezat de minste kracht niet; men vindt bij hem geen enkel onderscheiden karakter, geene enkele treffende goedsgesteldheid, geen enkel doordacht tooneel, geen enkel nadrukkelijk vers. Hij tracht steeds RACINE natevolgen; maar hij doet zulks als een leerling, die de schildery des meesters voor zich heeft, en die met eene schroomvallige en besluite-looze hand, levenlooze gedaanten schetst. De dichtkunst van dien schrijver is

nog een graad onder die van PRADON; dezelve is niet belagchelijk, maar in het algemeen is zulks een plat, vrij slordig berijmd proza." Het ontbrak CAMPISTRON echter niet aan vernuft, in 1692 in den slag van *Steenkerke*, naast den hertog van *Vendôme*, zijnen beschermers staande, zoo vraagde hem deze: » Wat doet gij hier CAMPISTRON?" — Waarop hij antwoordde: » Monseigneur, wilt gij dat wij gaan."

CAMPISTRON (LODEWIJK DE), broeder van den voorgaande, beoefende, zoo als hij de Fransche dichtkunde. Reeds in zijn vijftiende jaar onder de maatschappij der Jesuiten gegaan zijnde, vormde hij bij dat gezelschap zijnen geest en zijnen smaak. Op zijne Italiaansche veldtogten hield de Hertog van *VENDÔME* hem aan zijnen persoon verbonden. De beide broeders waren de godspraken der officieren, in alle onderwerpen, die den schoonen geest en de letterkunde betroffen. Men heeft van hem *Gedichten* in de verzameling der *FLORA*-spelen verspreid, eene *Ode op het laatste oordeel*, en de *Lijkreden* van *LODEWIJK XIV.* en van den *Dauphin*, *Toulouse*, 1711 en 1712, in 4.º Hij overleed in 1733, in den ouderdom van 77 jaren. Even als aan die van zijnen broeder ontbreken er ook aan zijne

verzen kracht en koloriet; hetzelfde gebrek treft men ook in zijne proza aan.

CAMPO (ANTONIO), een Italiaansche schrijver te Cremona in de vijftiende eeuw geboren, wordt door zijne landgenooten, als een der goede geschiedschrijvers dier stad van het hertogdom Milane beschouwd. Zijne Geschiedenis is in het Italiaansch. De beste uitgave is die van Cremona, 1585, in fol. Dezelve wordt minder gezocht, om de nasporingen, die dezelve bevat, dan om de platen, door AGOSTINO CARRACCIO gegraveerd. Dezelve is zeldzaam en wordt zeergezocht; maar de uitgave van Milane, in 4.°, 1645, is veel minder in waarde.

CAMPO. — Zie CAMPI.

CAMPOMANÈS (D. PEDRO RODRIGUEZ, Graaf van), een beroemd Spaansch staatsdienaar, directeur der koninklijke Akademie en Grootkruis der orde van KAREL III., werd in Januarij 1722 te Oviédo geboren. Hij volbragt zijne studiën met veel lof aan de universiteit zijner geboortestad, ging zich meer volmaken aan die van Salamanca, en volgde de loopbaan der balie. Reeds in den ouderdom van 26 jaren had hij den roem verworven, de bekwaamste en

meest belanglooze regtsgeleerde te zijn. KAREL III. wenschte eenen man aan zich te verbinden, die de algemeene achting met zoo vele onderscheiding omringde, en benoemde hem in 1765, tot *Fiskaal* van den koninklijken hoogen raad van Kastilië. De leden van den raad wisten zijne kunde op prijs te stellen, en belastten hem met het ontwerp eeniger Memoriën, onder welke men voornamelijk moet onderscheiden, die, welken ten titel voeren: *Discurso sobre el fomento de la industria popular, Madrid, 1774, in 8.°*, en *Discurso sobre la educacion popular de los artisanos y su fomento, Madrid, 1775, in 8.°*, waarin bijna al de eenigzins belangrijke punten, betrekkelijk de inwendige policie, de belastingen, den akkerbouw, de fabrieken, den koophandel, zoo wel binnen- als buitenlandschen, behandeld worden. Bij deze Memoriën voegde hij die, *over de provianderingen van Madrid, 1768, 2 dl.ⁿ, in 8.°* en die *betrekkelijk het misbruik der mesta, Madrid, 1791*. Hij deed den vrijen graanhandel in Spanje invoeren, door in 1764, eene Memorie over dat onderwerp in het licht te geven; hij werkte om de bedelarij af te schaffen, en de belastingen met meerder billijkheid en nauwkeurigheid te ver-

deelen. De gewigtige diensten, welke hij in al die omstandigheden bewees, verwierven hem de gunst van KAREL IV., die hem, bij zijne komst tot den troon, in 1788, tot voorzitter van den raad van *Kastilië*, en vervolgens tot minister van staat benoemde. Hij werd omtrent dien tijd, tot voorzitter der *Cortès* des Rijks verkoren en scheen lang in de gunst des Vorsten te zullen deelen: maar FLORIDA BLANKA, dien het gelukt was, de vriendschap des konings te winnen, in CAMPOMANÈS, eenen geduchten vijand ziende, stelde al zijne middelen in het werk, om hem aan het hof den voet te ligten, en deed hem uit den raad van alle posten verwijderen, welke hij bekleedde. CAMPOMANÈS verdroeg deze ongenade met vele gelatenheid, en overleed den 14 December 1802. Deze waarlijk achtenswaardige man, bewees zijn vaderland groote diensten; zoo wel in het staatsbestuur als in de staatkunde, bezat hij groote en verhevene inzigten. Men zag hem met tegenzin zich met ARANDA vereenigen, om de Jesuiten uit *Spanje* te doen verdrijven, en aldus aan bijzondere vooroordeelen het algemeene belang van zijn vaderland opofferen, dat hij wel grootendeels aan den invloed dier maatschappij moest verbonden

zien, welke op eene zoo vermogende wijze had bijgedragen tot de bloeiende volkplantingen, welke *Spanje* in de *West-Indiën*, en in anderen deelen der wereld gesticht had. Zijn roem verspreidde zich door geheel *Europa*; de akademie van schoone letteren van *Parijs*, had hem tot haar corresponderend lid verkozen, en het wijsgeerig genootschap van *Philadelphia*, nam hem, op voordragt van FRANKLIN, in deszelfs midden op. In deszelfs aanmerkingen op het artikel *Spanje* in de *Encyclopedie*, *Parijs*, 1784, spreekt CAVANILLES, een Spaansch schrijver, aldus over CAMPOMANÈS. » Welke lof is niet onder dien, welken deze schrijver, deze groote overheidspersoon, deze zoo verlichte geleerde verdiend heeft! Beschouw hem als bestuurder der Geschiedkundige Akademie, in zijne werken het voorbeeld des goeden smaaks en der oordeelkunde geven. Beschouw den Staatsman en den vaderlander. . . de nijverheid des volks door de best doordachte schriften aanmoedigen; den eenen hun belang in de vorderingen des akkerbouws en der fabrieken aantoonen, den anderen het ongepaste eener soort van aankweeking of handel bewijzen, en hun eene andere veel nuttigere aan de hand doen. Beschouw

hem eindelijk als overheids-
persoon, en lees de werken,
die hem onsterfelijk maken.”
BOUGAINVILLE bragt der kun-
de van CAMPOMANÈS ook hul-
de toe, bij gelegenheid van
de vertaling van den *Peri-
ples* van HANNO, dien deze
geleerde Spanjaard, in 1756
in het licht gaf. Men heeft
van CAMPOMANÈS verscheide-
ne werken, meestal over het
Staatsbestuur en de huishoud-
kunde van den staat, waar-
van de voornaamste zijn: 1.°
*Verhandeling over de ker-
kelijke aflossing*, 1 Dl. in
fol., 1763. In dit werk
tracht hij door de geschie-
denis de bestendige tusschen-
komst te bewijzen, van het
burgerlijke gezag, om de on-
bepaalde vervreemdingen aan
dienstbaren te beletten. Men
vindt aan het einde een ver-
slag der te dien einde in
Spanje, sedert de Gothen
uitgevaardigde wetten, te
Venetie in 1777 in het Ita-
liaansch vertaald en in 2 dl.ⁿ
in 4.° uitgegeven. — 2.° *Ge-
schiedkundige verhandeling
over de ridderorde der Tem-
pelieren*, Madrid, 1747.
Dit is eene geschiedenis
van den oorsprong, den
voortgang, de regels en de
vernietiging dier orde. 3.°
*Zee-oudheid der Republiek
van Karthago, met den Pe-
riple van HANNO*, uit het
Grieksch vertaald met aan-
teekeningen, Madrid, 1756.
CAMPOMANÈS wederlegt in de

aanteekeningen, HENDRIK
DODWEL, welke de echtheid
van het werk des Karthaag-
schen veldheers geloofend
had. — 4.° *Noticia geografi-
ca del reyno y caminos de
Portugal*, Madrid, 1762. —
5.° *Aanwijzing der postwe-
gen, zoo in Spanje als in an-
dere landen*, Madrid, 1762,
in 8.°; op bevel van KAREL
III. zamengesteld. — 6.°
*Bijlage tot de opvoeding
der handwerkslieden*, Ma-
drid 1775 — 1777; 4 dl.ⁿ
in 8.° Het bestuur zond
verscheidene exemplaren van
dit werk aan de Bisschop-
pen en gewestelijke landvoog-
den, ten einde hetzelfde on-
der het volk te verspreiden.
— 7.° *Geschiedkundige ver-
handeling over de regten der
Infante MARIA op de kroon
van Portugal, en over die-
gene, welke er ten gunste
van KAREL III. uit voort-
vloeiden*. — 8.° *Verhande-
ling over de tijdrekening
der Gothische koningen*.
Nog heeft men van hem ver-
scheidene vertalingen, en
andere werken, onder welke
men niet moet vergeten eene
*Algemeene Geschiedenis der
Spaansche zeemagt*, welke
in handschrift is gebleven,
en welker algemeen gemis
te betreuren is. Al de wer-
ken van CAMPOMANÈS zijn
niet zonder verdiensten,
doch die, welke hij over de
huishoudkunde van den staat
heeft zamengesteld, worden,

het meeste gezocht. Hoewel goed, menschlievend, bescheiden, ongemeen regtschappen, schijnt CAMPOMANÈS echter niet altijd, aan de wijsgeerige leerstellingen vreemd te zijn geweest, die gedurende de achttiende eeuw zoo velen kundigen mannen het spoor bijster deden worden; hij heeft evenwel gedurende zijn geheele leven betrekkingen onderhouden met de achtenswaardigste personen der geestelijkheid van *Madrid*, en is in de gevoelens van een' waren en opregten Christen overleden.

CAMPRA (ANDREAS), een beroemde toonkunstenaar te *Aix*, in 1660 geboren, en te *Versailles* in 1744 overleden, maakte zich het eerst bekend door *motetten*, in kerken en op bijzondere concerten uitgevoerd. Deze kleine voortbrengselen verschaften hem den post van muziekmeester in het professiehuis der Jesuiten te *Parijs*, en vervolgens het meesterschap der hoofdkerk. Hij oefende zich van toen af in de Opera's, ging op het voetspoor van LULLI, en kwam hem zeer nabij. Tusschen dezen laatste en RAMEAU geplaatst, droeg hij op eene even zoo vermogende wijze als zij bij, om de Fransche toonkunst aan de barbaarschheid te ontweldigen. Ofschoon zijne zamen-

stellingen niet zoo geleerd zijn als die van den schepper der *harmonie*, zoo zijn dezelve toch natuurlijker en meer naar waarheid, dan die van den Florentijner, en stellen eenen merkelijken voortgang tot het aan de genie aangewezen doel voor. Men bewondert de verscheidenheid, de bevalligheden, de levendigheid zijner muziek, en vooral de zoo zeldzame kunst, om den zin der woorden met naauwkeurigheid uit te drukken.

CAMPS (FRANCISCUS DE), werd te *Amiens* den 31 Januarij 1643 geboren, en was de zoon van eenen ijzerkramer. FERRONI, Bisschop van *Menda*, onttrok hem aan het klooster der Dominikanen der voorstad *Saint-Germain*, alwaar hij de missen diende, belastte zich met zijne studiën, en benoemde hem tot zijnen secretaris. Deze Prelaat gaf hem het Priorschap van *Floré*, verkreeg voor hem de abdij van den heiligen MARCELUS, het coadjutorschap van *Glandèves*, en eindelijk het Bisdom van *Pamiers*. Maar daar hij, uit hoofde van zijn slecht gedrag, zijne bullen niet had kunnen verkrijgen, zoo bekwam hij, tot schadeloosstelling de abdij van *Signy*. Men heeft van hem onderscheidene *Verhandelingen* over de gedenkpenningen, over de geschiede-

nis van *Frankrijk*, over den titel van *allerchristelijkste*, aan de koningen van *Frankrijk* gegeven, over de lijfwachten derzelfde vorsten, over de dochters van het huis van *Frankrijk*, aan kettersche of Heidensche vorsten ten huwelijk gegeven, over den adel van het koninklijke geslacht, over de erfelijkheid der groote leenen, over den oorsprong der wapenschilden, over de erfelijke waardigheden der landgoederen, waaraan eenen titel verbonden is, enz. »Eene soort van werk, zegt een nieuwere schrijver, dat sedert de omwenteling in dat rijk nutteloos is geworden, onder begunstiging van hetwelke de nationale vergadering niet alleen de eertitels, en onderscheidingen van wat aard ook vernietigd heeft, maar zich daarenboven nog alle regten heeft aangematigd, zelfs die, welke uitsluitend aan den persoon des konings schenen verbonden te zijn, en waarvan de meeste op de wettigste titels, en op een onheugelijk bezit gegrond, nimmer schenen overweldigd te moeten worden.» Zijn kabinet was rijk in gedenkenningen. De beroemde VAILLANT heeft de zeldzaamste met verklaringen in het licht gegeven. De Abt DE CAMPS overleed te *Parijs* in 1723. Hij was geleerd,

werkzaam, en zijne nasporingen zijn den geschiedschrijvers van nut geweest, welken na hem gekomen zijn. Zijne zeden, die tijdens het vuur der jeugd en der hartstogten niet zeer geregeld waren geweest, werden in meer gevorderde jaren meer bescheiden en bedaard.

CAMPSON-GAURI, Sultan van *Egypte*, was eerst een slaaf en werd vervolgens met verschillende bedieningen vereerd, en door de Mammelukken in het jaar 1504 na J. C. tot die waardigheid verheven. Hij regeerde met voorzigtigheid, en hield eenigen tijd de magt der beide groote vorsten, ISMAËL, koning van *Perzië*, en SELIM, keizer der Turken, in evenwigt. Hij werd door den laatste verdrukt, en door een' zijner onderdanen CAYERBEÏ genaamd, landvoogd van *Aleppo* en *Comagena*, verraden. SELIM zich houdende alsof hij tegen ISMAËL te veld trok, wendde zijne wapenen tegen CAMPSON. De legers ontmoetten elkander in *Comagena*, op dezelfde plaats, waar twee jaren te voren, de Turken de Perzers verslagen hadden. CAYERBEÏ, aan de beloften getrouw, welke hij aan SELIM gedaan had, schaarde zich aan zijne zijde. CAMPSON, 70 jaren oud, door zijne zwaarlijvig-

heid belemmerd, en door eene breuk gekweld, viel van zijn paard, en werd in het jaar 1516 der Christelijke tijdrekening verpletterd.

CAMUEL, derde zoon van NACHOR, heeft zijnen naam aan de *Camileten*, een Syrische volksstam ten Westen van den *Euphraat* gegeven. — Een andere CAMUEL, zoon van SEPTHAN, uit den stam van EPHRAÏM, was een der afgevaardigden, om de verdeling van het Beloofde Land onder de verschillende stammen ten uitvoer te brengen.

CAMUS (JOANNES PETRUS), te *Parijs*, in 1582 geboren; reeds in den ouderdom van 26 jaren tot het Bisdom *Belleley*, in het Fransche Dept *Ain*, benoemd, werd hij in zijne hoofdkerk door den H. FRANCISCUS VAN SALES gezalfd. Hij won de vriendschap van dien Prelaat, zoo door zijne talenten, als door het vuur van zijnen ijver, dat de heilige Bisschop, soms echter als buitensporig of ongepast beschouwde. Het is niet te ontkennen, dat de oorlog, welken hij aan de bedelmonniken verklaarde, hem in de oogen der gematigde lieden belagchelijk maakte. Men zag achter-eenvolgend verscheidene werken tegen hen in het licht verschijnen, zoo als:

De belangelooze gewetensbestuurder; de kloosterlijke zelfverloochening; de vreugdestoorder der monniks zedepraal; de beide kluizenaars; de eenzame en de onbestendige, enz. De kardinaal DE RICHELIEU, die in den goeden naam van dien prelaat belang stelde, gaf hem vriendschappelijke vermaningen, over die menigte van beleedigende werken, waarvan de titels alleen zoo wel den bitteren ijver als den kwaden smaak van den schrijver te kennen gaven. » Ik ken in U, zeide hem die Eminentie, geen ander gebrek, dan die verbittering tegen de monniken en zonder hetzelfde zou ik u onder de Heiligen plaatsen." — » Gave God zulks, antwoordde hem CAMUS met drift, dan zouden wij beiden hebben, hetgene wat wij wenschen; gij zoudt Paus, en ik zou een Heilige zijn." Zulks was het antwoord, op het verwijt hem door den Kardinaal gedaan ontduiken. Na eenen twintigjarigen arbeid legde hij zijne Bisschoppelijke waardigheid neder en begaf zich in het *Hôtel des Incurables* te *Parijs*, waarin hij in 1652 overleed. Hij had twee aanzienlijke Bisdommen, *Arras* en *Amiens* van de hand gewezen. Bij eene belagchelijke woordspeling zeide hij: *Het vrouwtje dat ik getrouwd heb, is schoon genoeg voor eenen*

platneus (*). Deze prelaat bezat vele verbeeldingskracht, en deze verbeeldingskracht schittert in al zijne werken door; dezelve zijn in eene zonderlinge ongedwongenheid maar in eenen halfzedelijken half boertenden stijl geschreven, met wonderbare verbloemde spreekwijzen, en reusachtige beelden doorzaaid, en voor het overige flauw, langdradig, en onnaauwkeurig. Behalve de boven reeds aangehaalde werken, heeft men nog van hem 1.° Verscheidene deelen met *Homeliën*; — 2.° Tien deelen met *verscheidenheden*. — 3.° Stichtelijke *romans*, die de vervelendste lektuur aanbieden, welke men zich kan verbeelden. Er bestaan meer dan twee honderd boekdeelen van dien onvermoeiden schrijver. De eenige, welke men thans nog in uitgezochte boekverzamelingen aantreft, zijn: *Esprit de saint FRANÇOIS DE SALES* (*Geest van den heiligen FRANCISCUS VAN SALES*) 6 dl.ⁿ in 8. vo door een' doctor der *Sorbonne* in een enkel deel gebragt; een werk waarin de wijsbegeerte even zoo beminnelijk, als de Godsdienst eerbiedwaardig voorkomt, *Vie de saint NORBERT* (*Leven van den heiligen NORBERTUS*), Caen 1640, in 8. vo en *Avoisine-*

ment des protestans avec l'église romaine (*Aanadering der protestanten tot de roomsche kerk*). De schrijver van het ontwerp van *Bourgfontaine* (zie FILLEAU) stelt hem onder de zes personen, welke in die beruchte vergadering, de middelen beraamden, om het christendom te vernietigen; eene vreemde beschuldiging, aan welke het niet geoorloofd is ligtelijk geloof te hechten. Het is echter opmerkenswaardig, dat de taak, om namelijk de religieuzen verachtelijk te maken, aan dengenen te beurt gevallen, wiens naamletters P. C. waren, juist door PETRUS CAMUS vervuld is. » De Bisschoppelijke romanschrijver, zegt een hedendaagsche schrijver, die door zijne kluchtige, ontuchtige en bijtende voortbrengselen, den bijnaam van *LUCIANUS der Bisschoppelijke waardigheid* heeft verkregen, die in zijne zamenraapsels den tekst der gewijde boeken, met die van den *AMADIS*, en van *de kunst om te beminnen* door *OVIDIUS* vereenigde; die ont eerder der bedienaars der boetvaardigheid, en voornamelijk der kloosterlingen, die zich door hunne gehechtheid aan den H. Stoel onderscheiden, kan al de geest-

L 3

(*) In het Fransch beteekent *CAMUS*, de naam van den Prelaat, ook *platneus*. Vertaler.

drift der factie doen gevoelen, om haar ontwerp in dat punt ten uitvoer te brengen."

CAMUS (STEPHANUS LE), te *Parijs* in 1632, uit eene oude regtsgeleerde familie geboren, werd in 1650 doctor der *Sorbonne*, in 1671 bisschop van *Grenoble*, ontving het romeinsche purper van INNOCENTIUS XI, en had al deze waardigheden enkel aan zijne deugd te danken. Alvorens Bisschop te zijn, was hij aalmoezenier des konings geweest. Door den stroom des hofs medegesleept, beminde hij de wereld, en werd hij door dezelve bemind. Ofschoon hij in dien post zeer verstrooid was geweest, zeide hij sedert dien tijd: » Dat men meer kwaad van hem had gezegd, dan hij gedaan had; dat men sedert zijne verandering meer goed van hem sprak, dan hij deed; en dat zulks eene soort van vergelding was." Met de werkzaamheden eens Bisschops vereenigde hij de gestrengheden eens boetelings. Hij stichtte twee seminariën, bezocht jaarlijks zijn diocees, onderwees en stichtte hetzelfde door zijne predikatiën en zijne voorbeelden, deelde menigvuldige aalmoezen uit, en maakte bij zijn overlijden, dat in 1707 plaats had, de armen tot zijne erfgenamen. Het is onder zijn opzigt, dat de *Théologie morale de Greno-*

ble (zedelijke godgeleerdheid van Grenoble), door GENET, later Bisschop van *Vaison*, in het licht verscheen; deze godgeleerdheid, die aan verscheidene Bisschoppen van *Frankrijk* verdacht toescheen, werd door de Universiteit van *Leuven* gesensureerd (zie GENET). Nog heeft men van hem: 1.º Verscheidene *Brieven* aan zijne pastoors. — 2.º *Synodale verordeningen*, vol wijsheid. — 3.º Eene *Verhandeling* tegen eenen schrijver, die de maagdelijkheid der heilige Moeder Gods gelocchend had, enz.

CAMUS (KAREL STEPHANUS LODEWIJK), lid der koninklijke Akademie van wetenschappen van *Parijs*, van de koninklijke maatschappij van *Londen*, onderzoeker der ingenieurs, en van het koninklijk Corps der artillerie van *Frankrijk*, Hoogleeraar en blijvend Secretaris der koninklijke Akademie van bouwkunde, honorair-lid der Zee-akademie, den 4 Mei 1768, in den ouderdom van 58 jaren overleden, is voornamelijk bekend door zijne *Verhandeling over de wiskunde* *Parijs*, 1766, 4 dl.ⁿ in 8. vo ten dienste der krijgswouwkundigen. Nog heeft men van hem *Grondbeginselen der werktuigkunde*, *Grondbeginselen der rekenkunde*, en andere werken, die wel gezocht worden, doch geene

eerste verdiensten bezitten.

CAMUS (ANTONIUS LE) te *Parijs* in 1722 geboren, en in de zelfde stad in 1772 overleden, oefende er met roem de geneeskunde uit, en schreef over de wetenschap, welke hij beoefende. Er bestaat van hem: 1.° *Médecine de l'esprit* (Geneeskunde des geestes), *Parijs*, 1753, 2 dl.ⁿ in 12.mo De natuur- en zedekunde hebben even veel aan dit werk toegebracht, dat los en met vuur geschreven is. De redeneringen des schrijvers zijn niet altijd juist, maar in het algemeen zijn zijne gissingen vernuftig, en kunnen zeer nuttig zijn. 2.° ABDEKER, ou *l'Art de conserver la beauté* (ABDEKER of de kunst om de schoonheid te bewaren), 1756, 4 dl.ⁿ kl. in 12.mo, een roman, waarin de schrijver vele voorschriften en regels heeft opgenomen, van welke de dames gebruik hebben gemaakt. — 3.° *Mémoire sur divers sujets de médecine* (Verhandeling over verschillende geneeskundige onderwerpen), 1760, in 8.vo — 4.° *Mémoire sur l'état actuel de la pharmacie* (Verslag over den tegenwoordigen staat der artsenijsmengkunde), 1765, in 12.mo — 5.° *Projet d'anéantir la petite-vérole* (Ontwerp om de kinder-ziekte te vernietigen),

1767, in 12.mo — 6.° *Médecine pratique, rendue plus simple, plus sure et plus méthodique* (Beoefenende geneeskunde, eenvoudiger, veiliger en methodischer gemaakt), 3 dl.ⁿ in 12.mo, of 1 dl. in 4.to, 1768 en 1772. Hij heeft daarenboven, van Januarij 1753 tot, in 1765, aan het *Journal économique* medegewerkt. Nog heeft men van hem een dichtstuk: *Amphitheatrum medicum* genaamd, 1745, in 4.to, en eene Vertaling (in het Fransch) der *Herderlijke minnarijen van DAPHNIS en CHLOË*, Longus, 1757, in 4.to, die reeds door AMYOT vertaald waren, en welke taak LE CAMUS zonder verlies had kunnen laten varen, hij zou daardoor der zeden eenen gewigtigen dienst bewezen hebben. Hij bezat vuur, verbeeldingskracht, vrolijkheid, onderscheidene kundigheden, en zijn omgang was aangenaam.

CAMUS (NICOLAAS LE), broeder van den voorgaande, te *Parijs* in 1721 geboren, en den 25 Junij 1779 overleden, heeft zich onderscheiden door den ijver waarmede hij zich op de bouwkunde heeft toegelegd, en aan het publiek de vruchten van dien ijver nagelaten, zoo als: 1.° *Essai sur les bois de charpente* (Proeve over de timmerhouten). — 2.° *Génie de l'architecture* (Geest der

bouwkunde). — 3.º *Traité de la force des bois (Verhandeling over de kracht der houten)*, 1781, in 8.vo

CAMUS (ARMAND GASTON), werd den 2 April 1740 te *Parijs* geboren. Hij beoefende in zijne jeugd met vlijt de kerkelijke wetten, en werd vervolgens advokaat der geestelijkheid en raadsheer van den keurvorst van *Trier*, en van den prins van *Salm-Salm*. Het verlangen om zich door de letteren beroemd te maken, belette hem om zich aan de hoop op fortuin toetewijden, welke hem werd aangeboden; de *Natuurlijke Historie van Burron* en de vertaling in het Fransch van *PLINIUS*, door *POINSINET* waren juist in het licht verschenen. Het onthaal hetwelk deze beide werken van het publiek genoot, bewoog CAMUS om eene *Vertaling* van de *Geschiedenis der dieren* door *ARISTOTELES* in het licht te geven, die, zonder volmaakt te zijn, hem lof verwierf, en hem den ingang der akademie van opschriften en schoone letteren opende. CAMUS, die onder een gestreng uiterlijk, de vurigste verbeeldingskracht verborgen hield, omhelsde met geestdrijf de partij der omwenteling, en werd door de stad *Parijs* tot afgevaardigde bij de *Staten-Generaal* benoemd, alwaar hij een der secretarissen van

het bureau was, belast om de volmagten der afgevaardigden te bekrachtigen. Hij was het, die nade papieren van dat bureau weggenomen te hebben, zijne ambtgenooten, in de kaatsbaan vereenigd, bewoog, te zweren, van niet uit elkander te gaan, alvorens aan *Frankrijk* eene staatsregeling te hebben gegeven. (Zie *BAILLY*) Hij maakte aan de *tribune* het *rooden boek* bekend, waarin de jaarwedden waren aangeteekend, door de koninklijke schatkist betaald, en was de voornaamste ontwerper van de burgerlijke *Constitutie der geestelijkheid*. Voor het einde der zitting tot den post van bewaarder der handvesten benoemd, bewees hij aan de letteren eenen gewigtigen dienst door de vernietiging der papieren en boeken van de vernietigde broeder- en genootschappen voortekomen. CAMUS verscheen vervolgens als afgevaardigde van *Haute-Loire* in de conventie. Hij onderscheidde zich aldaar door de gestrengste maatregelen, stelde voor, om de ministers in staat van beschuldiging te stellen, werd in een gezantschap naar *Vlaanderen* gezonden, en bij zijne terugkomst tot lid der commissie van algemeene welzijn benoemd. Aan het *Jansenismus* verkleefd, toonde hij de onverzoenbare vijand van *Rome* te zijn,

en stelde alle pogingen in het werk tot de vereeniging van het *comtat Venaissin* met de republiek, en tot het besluit, waardoor de Paus van alle geldelijke voordeelen beroofd werd, welke hij in *Frankrijk* bezat. Hij was niet minder verbitterd tegen **LODEWIJK XVI.**, en hoewel bij het proces van dien ongelukkigigen vorst afwezig, wilde hij echter deel hebben aan de misdaad, en schreef in Januarij dat *hij voor den dood van den dwingeland stemde*. Den 30 Maart 1793, stelde **CAMUS** voor, om **DUMOURIEZ** voor de balie te dagen, en vijf Commissarissen naar het leger te zenden, met volmagt, om de verdachte veldheeren afzetten. Zijn voorstel werd aangenomen, en hij zelf tot een der Commissarissen benoemd; maar **DUMOURIEZ** kwam hem voor, en leverde hem met zijne ambtgenooten aan de Oostenrijkers over. Tegen de dochter van **LODEWIJK XVI.** (later *Herzogin van Angoulême en Dauphine*) uitgewisseld, kwam hij den 25 December 1795 in *Frankrijk* terug. Zijne vrijheid tot zulk eenen prijs gekocht, bewijst genoegzaam welk eenen prijs de revolutionairen op hem stelden. **CAMUS** kwam in den raad der vijf honderden, waarvan hij het voorzitterschap verkreeg, en weigerde het ministerie

van financiën, hem door het *Directorium* aangeboden, daar hij liever in den raad verkoos te blijven, welken hij den 20 Februarij 1797 verliet. Hij vatte alstoen zijne letterkundige werkzaamheden weder op, en werd door het Instituut, waarvan hij lid was, belast, om eene reis door de vereenigde departementen te doen, om er de voor de Geschiedenis van *Frankrijk* belangrijkste handschriften in te zamelen. Een vurige republikein zijnde, toonde **CAMUS** den grootsten tegenstand, tegen het consulaat; hij behield echter zijnen post van bewaarder der handvesten, tot aan zijnen dood, den 2 November 1804, aan de gevolgen van een aanval van beroerte voorgevallen. **CAMUS** heeft een aantal werken nagelaten, onder welke men vooral opmerkt: 1.° *Code matrimonial (Huwelijks-wetboek)*, Parijs, 1770, in 4to. Dit werk is der magt der kerk, ten opzichte van het huwelijk niet zeer gunstig. — 2.° *Lettres sur la profession d'avocat, et Bibliothèque choisie des livres de droit (Brieven over het beroep van advocaat, en uitgezochte Bibliotheek van regtsgeleerde boeken)*, Parijs, 1772, in 12mo; 1777, zelfde formaat; 1805, 2 dln in 12mo. Deze laatste uitgave is de volledigste van

een werk, dat om deszelfs bibliographisch gedeelte zeer op prijs wordt gesteld. — 3.° *Geschiedenis der dieren van ARISTOTELES*, in het Fransch vertaald, met den tekst er tegen over, *Parijs*, 1783, 2 dl.ⁿ in 4.to — 4.° *Manuel d'ÉPICTÈTE et tableau de Cebes, présent d'un père captif à ses enfans* (Handboek van *ÉPICTETUS* en tafereel van *Cebes*, een geschenk van een' gevangen vader aan zijne kinderen), *Parijs* 1796, 2 dl.ⁿ in 18.vo; 1803, zelfde formaat. — 5.° *Mémoires sur la collection des grands et petits voyages, et sur la collection des voyages de MELCHISEDEC THÉVENOT* (Verhandelingen over de verzameling der groote en kleine reizen, en over de verzameling der reizen van *MELCHISEDECH THÉVENOT*) *Parijs*, 1802, in 4.to Deze verhandelingen zijn met zeer vele naauwkeurigheid geschreven. — 6.° *Voyage dans les départemens nouvellement réunis* (Reize door de nieuwelings vereenigde departementen), *Parijs*, 1803, 2 dl.ⁿ in 18.vo of 1 dl. in 4.to Dit is het verslag der zending hem door het Instituut opgedragen. — 7.° *Verslag over een Hoogduitsch werk Theuer-Danck genaamd*, 1 dl. in 4.to *CAMUS* heeft ook medegewerkt, aan de nieuwe uitgave van *DENISART*, 1783 — 1790, 9 dl.ⁿ in 4.to, aan die van de

Geschiedkundige bibliotheek van *Frankrijk*, en aan het Dagblad der geleerden. Wat zijne betrekkingen met, en zijne redevoeringen in de wetgevende vergaderingen, waarvan hij lid is geweest, betreft, zoo kan men de registers van den *Moniteur* raadplegen. *CAMUS* bezat uitgebreide kundigheden, en kan als een welsprekend redenaar beschouwd worden; men zou zijne talenten niet genoeg kunnen bewonderen, indien er zich te gelijker tijd het denkbeeld niet bij opdeed, dat hij dezelve heeft aangewend, om de partij te doen zegevieren, die *Frankrijk* met eene groote misdaad bezoedeld heeft.

CAMUSAT (*JOANNES*), een beroemd boekdrukker, voor wien de Fransche Akademie, bij zijn overlijden in 1639 eenen lijkdienst deed vieren. Hij was een man van smaak, drukte enkel goede werken, en zijne pers werd voor den stempel gehouden van aanbevelenswaardige werken.

CAMUSAT (*NICOLAAS*), te *Troyes* in 1575 geboren, kanonik dier stad, overleed aldaar in 1655. Hij was een man van studie en godsvrucht. Hij bepaalde zijne oeffeningen en nasporingen tot de Geschiedenis. Al de Bibliotheken doorsnuffeld hebbende, heeft hij geleerde werken nagelaten, zoo als; 1.°

Promptuarium sacrarum antiquitatum Tricassinæ diocesis, 1610, in 8.vo; eene nuttige verzameling, voor degenen, die de verschillende veranderingen, der oude tucht in *Frankrijk* willen volgen; om hetzelfde volledig te hebben, moet er op het einde een *auctuarium* zijn, dat aan de meeste exemplaren ontbreekt. Men verwijt den schrijver, de tijdrekenkundige orde niet gevolgd te hebben. — 2.º *Historia Albigenensium seu sacri belli in eos, anno 1209, suscepti 1615*, in 8.º De schrijver dezer geschiedenis, waarvan CAMUSAT enkel de uitgever is, is een monnik van *Citeaux*, PÉTRUS-DES-VEAUX DE CERNAY genaamd, een ooggétuige der gebeurtenissen, welke hij verhaalt, SORBIN heeft eene Fransche vertaling van dat werk geleverd. — 3.º *Mélanges historiques, ou recueil de plusieurs actes, traités et lettres missives, depuis 1390 jusqu'en 1590* (*Geschiedkundige Mengelingen of verzameling van onderscheidene acten, verhandelingen en zendbrieven, van 1390 tot 1590*), 1619, in 8.º; zeldzaam en zeer gezocht, enz. — Nog bestaat er van hem: *Mémoires divers touchant les différens entre les maisons de Montmorency et de Chatillon* (*Onderscheidene gedenstukken, betrekkelijk de geschil-*

len, tusschen de huizen van Montmorency en Chatillon), door CHRISPHORUS RICHER afgezant van FRANCISCUS I., en van HENDRIK II., in *Zweden*, een werk dat aan DUCHÈNE en andere geleerden bijzonderheden verschaft heeft, waarmede zij hunne lettervruchten verrijkt hebben. CAMUSET was een achtenswaardig man die zijnen tijd tusschen de kerkelijke bedieningen en de studie verdeelde; zijne levenswijze was hoogst eenvoudig, hij bezat enkel geld, om het aan de armen, wier vader hij was, uittedeelen.

CAMUSAT (DIONYSIUS FRANCISCUS), achterneef van den voorgaande, te *Besançon* in 1695 geboren, overleed in 1732 te *Amsterdam*, in eenen staat, die zeer aan de behoefte grensde. Twee misslagen achtereenvolgend begaan, hadden er hem bijna ingestort. Hij was bibliothecaris van den maarschalk D'ESTRÈES en verliet dien post; hij had geene fortuin en hij trad in den echt. Men heeft van hem: 1.º *Histoires des journaux* (*Geschiedenis der dagbladen*) in *Frankrijk* gedrukt, 2 dl.ⁿ, in 12.mo, waarvan de geleerde aanmerkingen met weinig bevalligheid verspreid zijn. De stijl bezit eene zekere levendigheid; maar dezelve verwijdert zich al te zeer van de regels der wel-

voegelijkheid; en vervalt in het platte en lage. — 2.º De beide eerste deelen der *Bibliothèque des livres nouveaux* (*Bibliotheek der nieuwe boeken*), een Tijdschrift, dat in deszelfs geboorte gesmoord is, dat hij trachtte te verwekken, door hetzelfde, onder den titel van *Bibliothèque française ou Histoire littéraire de la France* (*Fransche Bibliotheek of letterkundige geschiedenis van Frankrijk*) uitgegeven; eene list, die in onze dagen zoo dikwerf wordt in het werk gesteld, en die echter zelden slaagt, om een werk gunstiger te doen onthalen, ofschoon hij het onder dezen nieuwen titel tot aan het 34.e deel bragt. » Weinig is er aan gelegen, zegt een schrijver, of een boek eenen vleijenden titel heeft, wanneer het aan de verwachting niet beantwoordt, welke men er van heeft opgevat. — 3.º *Mélanges de littérature* (*Letterkundige Mengelingen*), uit de geschrevene brieven ontleend van Pater DE LA PUCELLE, JOANNES CHAPELAIN, enz. met aanmerkingen, in 12.mo

CAN. — Zie CANNIUS (NICOLAAS.)

CANACEA, dochter van ÆOLUS, trad heimelijk met haren broeder in den echt. Zij bragt eenen zoon ter wereld, die door zijne minne ter von-

deling werd gelegd, en die door zijn geschrei aan zijnen grootvader zijne geboorte ontdekte. ÆOLUS, door deze bloedschande verontwaardigd, liet de vrucht derzelve door de honden verslinden, en zond eenen dolk aan zijne dochter, om zich zelve te straffen; MACAREUS, haar broeder en echtgenoot, redde zich naar *Delphos* alwaar hij priester van APOLLO werd.

CANALES (JOANNES), te *Ferrare*, omtrent het midden der vijftiende eeuw geboren, ging onder de orde der minderbroeders en schreef stichtelijke werken, zoo als *Verhandelingen over het eeuwige leven; over de natuur der ziel en hare onsterfelijkheid*, en eenige andere, welke in 1494, te *Venetie* gezamenlijk gedrukt werden.

CANAVERI (JOANNES BAPTISTA), Bisschop van *Vercelli*, werd te *Borgomaro*, den 25 September 1753 geboren. Hij werd in den ouderdom van 18 jaren, aan de Universiteit van *Turin*, alwaar hij zijne studiën volbragt had, tot doctor bevorderd, en verbond zich aan de Congregatie van het heilig *Oratorium* dier stad. Reeds onder de geleerden geteld, bestemde CANAVERI zich voor den kansel, en de talenten, welke hij in zijne redevoeringen ontwikkelde, plaatsten hem weldra onder

de voornaamste predikers. Hij bediende zich van den invloed, welchen zijn roem hem aan het hof gaf, om onderscheidene godvruchtige gestichten opterigten. Het is onder de bescherming van Mevrouw VICTOIRE, zuster des konings, dat hij een afzonderingshuis, voor de adellijke Dames oprigtte, waaraan hij de wijsste reglementen gaf. Hij werd in 1797 tot het Bisdom van *Biella* benoemd, en den 6 Augustus te *Rome* gezalfd; maar in 1804 deed hij afstand van den stoel; en bij de nieuwe organisatie der Bisdommen, werd hij den 1 Februarij 1805 tot het Bisdom *Vercelli* bevorderd, waarmede dat van *Biella* vereenigd was. Hij werd kort daarna eerste aalmoezenier van Mevrouw Moeder, en lid van raad van het groot aalmoezenierschap. Hij overleed den 13 Januarij 1811. Men heeft van hem: 1.° *Verscheidene Lofreden*, onder andere die van den heiligen JOZEF, en van den heiligen EUSEBIUS, Bisshop van *Vercelli*. — 2.° *Herderlijke Brieven*. — 3.° Een belangrijk werk ten titel voerende: *Notizia compendiosa dei monasteri della Trappa fondati dopo la rivoluzione di francia*, Turin, 1794, in 8.vo. Er bestaan nog verscheidene handschriften van hem, welke men mede ten druk wil bevorderen.

CANAYE (PHILLIPPUS, Heer DU FRESNE), te *Parÿs* in 1551 geboren werd, nazich aan de balie onderscheiden te hebben, staatsraad onder HENDRIK IV., en bragt veel toe, om de geschillen der Republiek met PAULUS V. te vereffenen, welke Opperpriester er hem zijne erken-tenis over te kennen gaf. Zijne gezantschappen zijn in 1635, 3 dl.ⁿ in fol. gedrukt, met zijne levensbeschrijving aan het hoofd. Het derde deel is het belangrijkste, als zijnde eene geschiedenis van het geschil van PAULUS V. en de Venetianen, zeer geschikt om de nieuwsgierigheid des lezers te voldoen. CANAYE overleed in 1610, den roem nalatende van een wijs, deugdzaam en belangloos Staatsman te zijn geweest. Hij was Calvinist en zelfs een der beroemdste verdedigers der sekte geweest, waardoor hij in de conferentie van *Fontainebleau*, in 1600, tusschen PERRON en PLESSIS-MORNAY gehouden, tot scheidsman werd gekozen; maar hij kon de kracht der waarheid niet wederstaan, en zwoer zijne dwalingen af.

CANCELLIERI (FRANCISCUS HIERONYMUS), werd te *Rome* den 10 October 1751 geboren, en met zorg door zijne ouders opgevoed. De levendigheid van zijnen geest, zijne leerzaamheid en zijne ge-

lukkige neigingen verschaften hun van zijne kindschheid af, de grootste tevredenheid en vreugde. Onder de Jesuiten op het Romeinsche Collegie geplaatst, sloot hij daar eene naauwe verbindtenis met de meest beroemde leden van deze vergadering, toenmaals reeds door eene noodlottige gebeurtenis bedreigd. De vaders **CORDUVA**, **CUNICH**, **GIORENAZZI**, **ZACCARIA** vereerden hem met hunne vriendschap en begunstigen zijnen smaak voor de studie. Het was door hen, dat hij de plaats van geheimschrijver bij den raadsheer **ABONDIO REZZONICO** verkreeg, eene plaats die hem tijd voor zijne letterkundige werken overliet. Hij behield altijd voor zijne oude meesters eene gehechtheid en een onbegrijpelijk ontzag, en gevoelde levendig den slag, die hen in 1773 trof. Hij geraakte weinig tijds daarna in den dienst van den Kardinaal **GMAUD**, en werd vervolgens bibliothekaris bij den vromen en geleerden Kardinaal **ANTONELLI**. De zorg, welke hij nam, om deze boekverzameling te vermeerderen en te verrijken, de beleefdheid, waarmede hij de boeken aan de letterkundigen overhandigde, de verpligtende verhalen, welke hij met hen onderhield, zijne wetenschappelijke onderzoekingen, zijne heerlijke ontdekkingen

en de vrucht, welke hij er uit trok, alles werkte te zamen, om zijnen roem uit te breiden. Hij was steeds in briefwisseling met **TIRABOSCHI**, en met vele andere beroemde mannen van dat tijdvak. Eene reis, welke hij in 1777, in de drie legatschappen met den Kardinaal **ANTONELLI** deed, gaf hem aanleiding om zijne betrekkingen uit te breiden, de boekverzamelingen te bezoeken en om aantekeningen en handschriften in te zamelen. De letterkennis was zijn hartstogt, maar hij kweekte dezelve zonder ijverzucht aan; steeds gereed om hetgeen, wat hij wist mede te deelen en zijne vrienden door de rijkdommen van zijn onderhoud te bekoren, om hen door de zachtheden van zijnen omgang te behagen, en door zijnen ijver om hen in hunne werkzaamheden te ondersteunen. Zijn werk de *Secretariis Basilicæ Vaticanæ*, verscheen in 1788, in 3 dl.n, in 4.to; de schrijver vervaardigde hetzelfde bij gelegenheid van de oprigting der Sacristie van de **St. PIETERS**-kerk, onder **Prus VI**. Men is verwonderd over al de nasporingen, welke hij voor dit werk gedaan heeft, over de aanmerkingen en de uitweidingen, welke hij er bijvoegt, en over de menigte bijzonderheden, waarin hij treedt. Deze verzameling werd gevolgd door

de *Beschrijving der St. PIETERS-kerk, en van de schrijvers, die er over gesproken hebben*, 1788, in 12.mo, en van de beschrijvingen der Pauselijke kapellen, zoowel op de groote feesten als door het geheele jaar; dit is het onderwerp der meeste zijner schriften, waarvan er eenige op nieuw zijn herdrukt. Men heeft zijne beschrijving der kapellen van Kersmis, Paschen en Sint-PETRUS, in het Fransch vertaald en in 1818 te Rome in het licht gegeven. Hij werkte langen tijd aan een *Bullarium* der Propagande, en verzamelde over dit onderwerp een groot getal bouwstoffen, welke men in zijne handschriften gevonden heeft; maar de gebeurtenissen, welke volgden, verhinderden hem deze taak te voleinden. Rome in 1798 ingenomen, en de Paus uit zijne hoofdstad verbannen zijnde, vond CANCELLIERI zich van zijnen beschermer afgescheiden. Den 21 Februarij werd de Kardinaal ANTONELLI met zes andere Kardinalen en Bisschoppen door de Franschen in het klooster der bekeerden opgesloten. De Commissaris FRANCISCUS HALLER, stelde hem, daar voer alom van het kardinaalschap afstand te doen, ten einde de ballingschap te vermijden. De Kardinaal wees het moediglich van de hand, werd naar

Civita Vecchia gevoerd, verkreeg vervolgens verlof zich naar *Monte Argentano* in te schepen, vanwaar hij verjaagd werd, en ging te *Este* wonen. Gedurende dien tijd kon CANCELLIERI slechts zuchten, zijne getrouwheid en zijne gehechtheid aan den heiligen stoel werden, noch door de strengheid der omstandigheden, noch door de zwakke handelingen waarvan hij getuige was, verflaauwd. Het eerste werk, hetwelk hij na dezen moeilijken tijd uitgaf, getuigt van zijne gevoelens; het is *Geschiedenis der bezittingen der Paussen*. Hij werd in dien zelfden tijd tot bestuurder van de drukkerij der Propagande benoemd. In 1804 vergezelde hij den Kardinaal ANTONELLI, welke met den Paus in *Frankrijk* kwam, en liet een handschrift van deze reis na, een uitgestrekt en omstandig verhaal, waarvan M. de Abt BERALDI uittreksels geeft. Op zijne terugreis naar Rome, hervatte hij zijne werkzaamheden, zich tusschen de zorgen verdeelende, welke hij aan de Propagande verschuldigd was, zijne talrijke briefwisseling en zijne altijd voortgaande samenstelling van werkjes over zaken den godsdienst betreffende. In 1806 gaf hij zijne *Geschiedkundige aantekeningen over de hoofden van den heili-*

gen *PETRUS* en den heiligen *PAULUS*, in het licht, benevens eenige Berigten, brieven en verhandelingen, over beoordeelende en geschiedkundige onderwerpen. De nieuwe ongelukken van *Rome* bedroefden hem ongemeen veel; hij was onder andere zeer gevoelig over het verlies hetwelk hij aan den kardinaal *ANTONELLI* leed, naar *Sinigaglia* verbannen en in die stad den 23 Junij 1811 overleden. Hij deed hem later op zijne kosten, een gedenkteeken, in de kerk van den heiligen *JOANES* van *Lateranen*, met een geschiedkundig grafschrift, oprigten, in hetwelk hij de deugden van zijnen voorstander herinnert en de treffendste gehechtheid aan zijne gedachtenis betuigt. Gedurende de tweede bezetting van *Rome*, leefde *CANCELIERI* geheel afgezonderd en gaf slechts eenige werkjes over verschillende onderwerpen uit. Sedert 1814 deed hij er een groot aantal in het licht verschijnen, over de kerkelijke oudheden en over verschillende onderwerpen, bijna alle op den godsdienst betrekking hebbende. Het was toen dat hij zijn huis voor eenen kring van vrienden en letterkundigen opende, met welke hij gaarne in gesprek was, dan eens over gewigtige vragen, dan weder over zaken van minder belang. Hij voerde in

zijne gesprekken eene bevallig- en innemendheid, welke daarvan het aantrekkelijke uitmaakte. De herstelling van het gezelschap van *JESUS* was voor hem eene bron van vreugde; hij verkondigde die gelukkige gebeurtenis in een zijner geschriften, hetwelk zijne vruchtbare pen opleverde. Eene groote bekwaamheid in het behandelen der Latijnsche taal, zoowel in dichtmaat als in proza, de wensch, eene hulde van genegenheid of van achting aan zijne vrienden aan de prelaten, aan de letterkundigen, met welke hij eenige betrekking had gehad, toe te zwaaijen, de lust om eenige twistpunten betrekkelijk den godsdienst, de geschiedenis of de kerkregels op te helderen, verklaart het groot getal werkjes, welke hij al spelende geschreven heeft. Onder andere zond hij vele artikelen in de letterkundige dagbladen, en hij heeft uitgaven van werken van verschillende schrijvers geleverd, welke hij met ophelderingen en aanmerkingen verrijkt heeft. De *Abt BERARDI* noemt twee en dertig onderscheidene werken van dezen werkzamen letterkundige en voegt er bij, dat zijne lijst eer eene proeve, dan eene nauwkeurige Catalogus is. Hij haalt onder anderen een getal handschriften aan, met aanmerkingen over de

Paussen, over de heiligen, over kerken, verzamelingen van brieven, eindelijk al wat een zoo geleerd en werkzaam man in eene zoo lange loopbaan had kunnen verzamelen. Behalve zijne plaats van bestuurder der drukkerij der propaganda had CANCELLIERI nog een ander ambt bij het penitentiarium. Deze twee titels waren genoeg, om zijne staatszucht te bewijzen. Begaafd met de gelukkigste inborst, goëhartig, vroom, gevoelig, was hij teeder aan zijne ouders gehecht en bewees de treffendste zorgen aan zijne moeder. Hij bragt zijne zusters tot eenen staat en bevljigtigde zich, om aan zijne familie nuttig te zijn. Wij hebben gezegd, dat hij eene levendige gehechtheid voer de Jesuiten behield, en een zijner laatste schriften is een Latijnsch stuk in vers over de herstelling van het Romeinsche Collegie onder deze beroemde orde, eene herstelling welke men aan LEO XII. in 1826, te danken heeft. Maar CANCELLIERI had met vele ongemakken te worstelen; beenkwalen hielden hem gedurende verscheidene maanden aan het bed gekluisterd, en veroorzaakten hem langdurige pijnen, welke hij met een bewonderenswaardig geduld onderging. Hij overleed den 29 December 1826, na de hulpmiddelen van den Godsdienst te heb-

ben ontvangen. Zijne overblijfselen werden op zijn verzoek met die van zijnen beschermmer vereenigd, in het gedenkteeken, hetwelke hij te zijner gedachtenis had doen oprigten. Zijne lofrede werd op verscheidene hooge scholen uitgesproken en verscheidene dagbladen verspreidden met roem de werken, de letterkennis, en de schoone hoedanigheden van dezen geleerden letterkundige. Het is uit al deze vereenigde stukken dat de abt BERALDI zijne levensschets heeft zamengesteld, welke daarenboven vol is van belangrijke aanhalingen. Men ziet er onder anderen met welk eene sierlijkheid CANCELLIERI zich in het Latijn uitdrukte. De laatste zinsnede eindelijk van zijne lofrede beschrijft zijne diepe gehechtheid aan den Godsdienst, en het deel, hetwelk hij gestadig aan de ongelukken en de zegepraal der kerk nam; de heilige stoel had geen kind meer onderworpen en meer overgegeven, en zijn gedrag zoowel als zijne schriften zijn er eerbiedwaardige getuigen van.

CANDAULES, koning van *Lydië*, had de onvoorzigtigheid van zijne vrouw naakt in het bad aan GYGES, zijnen gunsteling, te laten zien, ten einde hij hare bekoorlijkheden zoude bewon-

deren. De koningin, dien officier ontdekt hebbende, spoorde hem aan, hetzij uit liefde of uit wraak, aan haren echtgenoot het leven te ontnemen. GYGES, door dien moord, koning van *Lydië* geworden, verkreeg de vrouw en de kroon van zijnen vorst, in het jaar 716 vóór J. C. De getuigenis van HERODOTUS en JUSTINUS hebben de *Critici* niet belet, om deze gebeurtenis van GYGES in twijfel te trekken, en zonder twijfel zullen zij zich nog minder aan PLATO houden, die dezelve nog veel ongeloofwaardiger verhaalt (Zie GYGES). Hetgene, wat zekerder kan schijnen, is dat CANDAULES door GYGES vervangen werd, en dat de troon van *Lydië* op deze wijze van de *Herakliden*, tot de *Mermnadiërs* overging: maar wanneer men zich herinnert, dat de geheele geschiedenis der Lydische koningen, tot de fabelachtige tijden behoort, zoo is het moeilijk iets over deze opvolging te zeggen (Zie CRÆSUS). Wat voor het overige het zedelijke van dit voorval betreft, zoo moet men, terwijl men de wraak dier vorst-in niet genoeg kan laken, doch tevens hare zucht voor de kuischheid eerbiedigen. HERODOTUS zegt, dat het bij de *Lydiërs*, en bijna bij al de Barbaarsche volken, eene eerlooze schande is, van naakt te verschijnen. CICERO

zegt, dat bij de Romeinen, een zoon, die den huwbaren ouderdom bereikt had, nooit met zijnen vader, noch een schoonzoon met zijnen schoonvader zich in het bad bevond; en dat zij die wet van zedigheid en ingetogenheid, waarvan de schending eene misdaad was, als door de natuur ingegeven beschouwden. » Het is te verwonderen, zegt een beroemde geschiedschrijver, dat de politie ten tijde van het gebruik der baden die ongeregeldheden niet belet; ongeregeldheden, die zoo regtstreeks, met de openbare welvoegelijkheid en kuischheid strijden, zoo gevaarlijk voor de personen van beiderlei geslacht zijn, en zelfs door het *Heidendom* zoo zeer veroordeeld worden."

CANDIAC (JOANNES LODEWIK ELIZABETH DE MONTCALM DE), een vroegrijpe geest, werd in 1719, te *Candiac* in het Bisdom *Nîmes* geboren. Hij was de broeder van den beroemden markgraaf DE MONTCALM. Men heeft met vele onnaauwkeurigheid en overdrevenheid van de vroegtijdige kundigheden, van dat kind gesproken, hetwelk slechts 7 jaren leefde en te *Parijs* den 8 October 1726 overleed. Zijne kunde was louter werktuigelijk, en zoodra men van datgene afging, wat hij in zijn geheugen geregeld had, kwam er niets redelijks van

hem meer te voorschijn. (Zie BARATIER, HEINECKEN enz).

CANDIDUS, een priester der Roomsche kerk in de zesde eeuw, leefde onder GREGORIUS *den Groote*, en kwam in de maand September 595 op bevel van dien Paus in *Gallië*, om er het erfdeel van den H. PETRUS te besturen, dat in de landen bestond, welke de heilige vader gekocht had, of die hem door de godsvrucht der vorsten of eenvoudige geloovigen geschonken waren. De Patriciër DYNAMIUS had dezelve vóór hem bestuurd, en GREGORIUS schreef aan CHILDEBERT en aan zijne moeder BRUNECHILDE, om hun zijnen nieuwen zaakgelastigde aantebevelen, dien hij tevens den last opdroeg om den koning vijlsel der boeijen van den H. PETRUS aantebieden. CANDIDUS besteedde de inkomsten van het erfdeel van den H. PETRUS aan goede werken; hij ondersteunde de armen, en kocht verscheiden jonge Britten van hunne afgodische ouders, om dezelve in den Christelijken Godsdienst op tevoeden, en hen vervolgens aan de voortplanting van het geloof in *Engeland* te wijden werwaarts de H. GREGORIUS, onder het opzigt van den heiligen AUGUSTINUS, reeds eene missie gezonden had.

CANDIDUS (VINCENTIUS), een Dominikaner, werd den 2 Februarij 1572, te *Syracusa* geboren, en strekte zijner orde door zijne kunde en zijne godsvrucht tot eer; hij bekleedde in dezelve de posten van provinciaal, en algemeen vikaris. Hij was gedurende 24 jaren *penitentiarius* van de H. MARIA de *Meerdere*, en onder INNOCENTIUS X., meester van het heilig paleis, en overleed den 16 November 1654, de volgende werken nalatende: 1.º *Disquisitiones morales*, 2 dl.ⁿ in fol. — 2.º Eene *Verhandeling over den voorrang van den H. PETRUS*.

CANDIDUS, in het Engelsch WHITE (HUGO), een Engelsche Benediktijner, leefde in de dertiende eeuw. Men noemt hem ook HUGO DE WITTE. Hij was een religieus der abdij van *Petersborough*, waarvan hij abt werd, en is bekend door de *Geschiedenis van zijn klooster* en eenige andere werken.

CANDIDUS, een Protestantse predikant te *Tweebruggen*, werd in 1540 in *Oostenrijk* geboren, en overleed den 3 Februarij 1608. Zijn naam was WEISS (PANTALEON); maar, volgens het gebruik zijner eeuw latiniseerde hij denzelven. Zijne werken zijn: 1.º *Gothiberis, id est de Gothicis per Hispania*

niam regibus e Teutonica gente oriundis libri VI., Tweebruggen, 1597, in 4.to — 2.º *Annales, seu Tabulæ chronologicæ ad annum*; 1602, in 8.º — 3.º *Belgicarum rerum epitome, ab anno 742 ad annum 1605*, Frankfort, 1606, in 4.to — 4.º *Bohemiades, sive de Ducibus Bohemiæ, libri III., et de regibus libri V., carmine complexi*, Straatsburg, 1590, in 4.to Nog bestaan er van denzelfden schrijver *Verscheidene Eijkreden.*

CANDISH, of CAVENDISH (THOMAS), een Engelsche edelman uit de provincie *Suffolk*; ondernam, na zich in verscheidene gevechten in *Europa* te hebben onderscheiden, en als een bekwaam en kundig zeevaarder, een gedeelte van *Amerikā* omzeild te hebben, in 1586, eene reize om de wereld. Van dezen togt, welken hij met drie galjoenen ondernam, bragt hij nieuwe kundigheden en aanzienlijke rijkdommen terug. In September 1588 kwam hij in de haven van *Plymouth* terug, welke hij in Julij 1586 verlaten had. Drie jaren daarna begaf hij zich andermaal met vijf schepen naar de *Straat van Magellan*; maar een storm wierp hem op de kusten van *Brazilië*, alwaar hij in den bloei zijner jaren, als een slagtoffer zijner nieuwsgierigheid, en welligt

ook zijner hebzucht sneefde. LAËT verhaalt zijne reizen, in de *Geschiedenis der nieuwe Wereld.*

CANGE (KAREL DU FRESNE DU), schatmeester van *Frankrijk* te *Amiens*, alwaar hij den 18 December 1610 geboren werd, keerde, na eenigen tijd te *Parijs* de *balie* bezocht te hebben, naar *Amiens* terug, en wijdde zich geheel toe aan de beoefening der gewijde en ongewijde, Grieksche en Romeinsche, oude en nieuwere geschiedenis. In 1668 kwam hij de hoofdstad bewonen, en maakte zich aldaar evenzeer bemind door zijne talenten, als door zijne zachtheid, zijne beschaafdheid en zijne zedigheid. Ofschoon hij het dorste gedeelte der letterkunde had gekozen, en zich, volgens zijne uitdrukking, enkel met de nasporing der oude woorden had bezig gehouden, zoo verliet hij echter het stof zijner boeken met het vriendelijkste gelaat. *Ik studeer*, zeide hij tot degene, die bevreesd waren hem afleiding te zullen geven, *voor mijn vermaak, en niet om aan mij zelven, of aan anderen tot last te zijn.* Zijne letterkundige loopbaan opende zich door de *Histoire de l'empire de Constantinople sous les empereurs Français.* (*Geschiedenis van het rijk van Konstantinopel, onder*

de Fransche keizers), Parijs, 1659, koninklijke boekdrukkerij, in fol., een werk vol geleerde aanmerkingen en oordeelkunde. De andere werken, die hetzelfde volgden, zijn: 1.° *Glossaire de la basse latinité*, een woordenboek, waarin de duistere en vreemde woorden, van het dalende Latijn, zoodanig als hetzelfde ten tijde van het verval dier taal gesproken en geschreven werd, verklaard worden, 3 dl'n in fol. door de zorg der Benediktijnen van den H. MAURUS, in 1733 in 6 deelen herdrukt, en met vier nieuwe deelen vermeerderd door den Abt CARPENTIER (Zie dat artikel). Het is niet onbekend hoe vele nasporingen dit woordenboek vereischte. Er werd een DU CANGE toe vereischt, om een zoo droog onderwerp, met zoo vele geleerde en belangrijke zaken te verrijken. Men verhaalt ten opzichte van dat werk eene zeer zonderlinge bijzonderheid. De schrijver liet eens eenige boekdrukkers in zijne studeerkamer komen, en op eenen ouden koffer wijzende, die in eenen hoek stond, zeide hij hun, dat zij daarin bouwstoffen tot de uitgave van een boek konden vinden, en dat, indien zij het wilden drukken, hij gereed was, om met hen te onderhandelen. Zij namen het aanbod

met vreugde aan; maar naar het handschrift zoekende, vonden zij niets dan eenen hoop kleine stukjes papier, die niet grooter waren dan een vinger, en die, als van geen nut meer zijnde, verscheurd schenen. DU CANGE lachte over hunne verlegenheid, en verzekerde hun op nieuw, dat zijn handschrift in den koffer was. Nadat een hunner sommige dezer kleine stukjes naauwkeuriger beschouwd had, vond hij er aanmerkingen op, die hij voor het werk van DU CANGE erkende. Hij ontdekte zelfs, dat het hem niet onmogelijk zoude zijn, dezelve in orde te brengen, wijl dezelve, daar zij alle met het woord begonnen, hetwelk de schrijver wilde verklaren, enkel in eene alphabetische orde hehoefden geregeld te worden. Met dezen sleutel, en op het vertrouwen, dat hij in de kunde van DU CANGE stelde, bedacht hij zich geen en oogenblik, om koop te sluiten voor den koffer, en voor de schatten, die dezelve bevatte. Dit verdrag werd gesloten zonder verdere woordenwisseling; en dus was, zegt men, de oorsprong van het Latijnsche *Glossarium* geweest. — 2.° *Glossarium der Grieksche taal van de middeleeuwen*, Lyon 1688, 2 dl'n in fol. in het Grieksch en Latijn. Dit is, wat de ge-

leerde aanmerkingen betreft, niet een zijner minste werken. — 3.º *Uitgave* der Geschiedenis van den H. **LODEWIJK**, door **JOINVILLE**, in fol. — 4.º *Geschiedenis van JOANNES en MANUEL COMNENUS*, door **JOANNES CINNAMES**, Parijs, 1670, in fol. — 5.º *Historia Byzantina commentario illustrata*, Parijs, 1680, in fol., een zeer belangrijk werk, vol geleerde nasporingen. — 6.º *Illiricum vetus et novum*, Presburg, 1746, in fol. Dit is eene Geschiedenis van *Dalmatië, Croatië, Slavonië*, enz.; de uitgever, en vervolger van dit geleerde werk is de graaf van **KEGLEVICH DE BUZIN**. — 7.º *De Pauschkronijk van Alexandrië*, in fol. met *Aanteekeningen en Verhandelingen*. Het is gedurende den druk van dit laatste werk, dat **DU CANGE**, in 1688 overleed, vele werken in handschrift nalatende, waarvan men de lijst kan vinden in eene *Verhandeling* over zijn leven en zijne geschriften, in 1752 gedrukt. **LODEWIJK XIV.** gaf, uit erkentenis voor den arbeid des vaders, eene jaarwedde van 2000 livres aan zijne kinderen. De groote **COLBERT** deed hem voorstellen, om al de schrijvers der Geschiedenis van *Frankrijk*, in eene verzameling uit te geven. Hij leverde daarvan eene proeve,

maar daar dit ontwerp geen bijval vond, zoo zag hij er van af. Nog hebben wij niet gesproken, over eene zeldzame en belangrijke verhandeling ten titel voerende: *Traité Historique du chef de Saint JEAN-BAPTISTE* (*Geschiedkundige Verhandeling over het hoofd van den heiligen JOANNES den Dooper*), Parijs, 1665, in 4.º

CANGIAMILA (**FRANCISCUS EMMANUEL**), een Sicilianer, doctor in de god- en regtsgeleerdheid, werd te *Palermo*, den 1 Januarij 1702 geboren, en heeft zich beroemd gemaakt door een geleerd werk, ten titel voerende: *Sacra Embryologia, Sive de officio sacerdotum, medicorum et aliorum circa æternam parvulorum in utero existentium salutem libri IV.*, 1745, in fol. Later is hetzelfde in gr. 4.º en in 3 dl.^v in 8.º in het licht verschenen. De schrijver heeft er in *bijeenverzameld*, al wat de natuur- en geneeskundigen, de heilige Vaders en de godgeleerden, over de vorming van den mensch in den schoot zijner moeder, over zijne geboorte, over de onvermijdelijke noodzakelijkheid des doopsels, om in de genade en het licht Gods herboren te worden, geschreven hebben. Hij handelt in dit werk over de verplichtingen der *Zielzorgers*, ten opzichte van een

onderwerp, dat zoo naauw met hunne bediening verbonden is, over de inzage, welke de politie en het bestuur in hetzelfde onderwerp moeten hebben. Sommige kunstregters zijn van gevoelen geweest, dat het werk door beuzelingen overladen was, en dat de schrijver zich op onzekere inzigten grondde. » Het tijdstip, zegt een godgeleerde natuurkundige, waarop de ziel zich met het ligchaam vereenigt, kan niet naauwkeurig bepaald worden, vooral daar hare tegenwoordigheid, tot het begin, of de eerste wording en groeiing niet noodzakelijk is. Men kan zelfs vaststellen, dat zulks later plaats heeft, dan men gewoonlijk gelooft. Men handelt het verstandigste, zegt de heilige AUGUSTINUS, daaromtrent geene uitspraak te doen, en zijne onkunde te bekennen, betrekkelijk het juiste tijdstip, waarop de mensch in den schoot der vrouw dat leven begint, hetwelk nimmer zal eindigen. *Quæri igitur ac disputari potest, quod utrum ab homine inveneri possit, ignoro, quando incipiat homo in utero vivere* (Enchir. c. 26.)” In de praktijk echter kan men niet te naauwkeurig den raad van CANGIAMILA volgen; daar de bediening der Sacramenten, en vooral die des doopsels,

enkel volgens de grondbeginselen moet geregeld worden, die van de stelsel-onaannemelijkheden het beste bevrijd zijn. Het laatste gedeelte bevat aanmerkingen, die zeer geschikt zijn, om het grootste belang in te boezemen, voor die teedere spruiten van ons geslacht, zoo dierbaar in de oogen van eenen Godsdienst, die aan zijne kinderen van den eersten oogenblik van hun bestaan, tot aan hunnen overgang in den algemeenen schoot der sterfelijkheid, zijne zorg en hulp betoont. Dit uitgebreide werk is door eenen oordeelkundigen godgeleerde van Iperen verkort, 1778, 1 dl. in 8.vo Nog heeft CANGIAMILA geschreven: *Verhandeling over de middelen om drenkelingen tot het leven terug te roepen*. Deze achtenswaardige schrijver is den 7 Januarij 1763 overleden.

CANINI (JOANNES ANGELO en MARCUS ANTONIUS) broeders, Romeinen, beide door hunnen smaak voor de bouwkunde bekend. JOANNES ANGELO CANINI, een leerling van DOMINICO vereenigde met dien smaak verscheidene andere talenten. Hij muntte uit in het teekenen van gegraveerde steenen, vooral bezat hij de kunst om de houdingen der hoofden met kracht over te bren-

gen. In het gevolg van den Kardinaal CHIGI, legaat van den heiligen Stoel, aan wien ook zijn broeder verbonden was, kwam hij in *Frankrijk*; en hij had de eer van met den grooten COLBERT, den ijverigsten beschermer der letteren en schoone kunsten bekend te raken. CANINI deelde hem de teekening van een werk mede, hetwelk hij reeds ontworpen had. Hetzelve was eene reeks van *Afbeeldingen der helden en groote mannen der oudheid, volgens gedenkpenningen, oude steenen en andere oude gedenkstukken getekend*. De minister keurde het ontwerp bijzonder goed, en, om CANINI aan te moedigen, spoorde hij hem aan, om zijn werk aan LODEWIJK XIV. aan te bieden. CANINI in *Rome* teruggekeerd, was er ernstig op bedacht, om zijn plan ten uitvoer te brengen, maar de dood maaide hem kort daarna weg. MARCUS ANTONIUS CANINI, zijn broeder, een bekwaam beeldhouwer, belastte zich met hetgene, wat er nog te doen bleef, en gaf in 1669 die *Verzameling* in fol. onder dezen titel in het licht: *Iconografia di Gio. Aug. CANINI*. Men heeft hetzelve, door den Heer DE CHEVRIÈRES in het Fransch vertaald, in 1731, te *Amsterdam* in 4.to herdrukt. De platen der uitgave van 1669 werden door

STEPHANUS PICARD den *Romein*, en WILLEM VALET, twee der bekwaamste meesters der vorige eeuw, die zich te *Rome* bevonden; toen CANINI zijn werk uitgaf, gegraveerd. Deze platen zijn door eene belangrijke verklaring vergezeld, waardoor men de bekwaamheid der beide broeders CANINI, zoo in de geschiedenis als in de fabelleer leert kennen.

CANISIUS of CANIS (PETRUS), om zijne uitstekende kunde, *Lumen Germaniæ* bijgenaamd, werd den 8 Mei 1521 te *Nijmegen* geboren. Daar hij dag en nacht niets deed dan studeren, eenen vluggen geest bezat, en zeer eergierig was, werd hij, nog maar 18 jaren oud zijnde, tot doctor in de godgeleerdheid bevorderd. Hij omhelsde de orde der Jesuiten, die toenmaals in hare opkomst was, en voegde zich bij PETRUS FABER, een der drie voornamesten van gemelde orde, welke door den H. IGNATIUS VAN LOYOLA, den insteller derzelve, naar *Duitschland* gezonden waren. Toen zijn vader hem verzocht in het land te blijven, om na deszelfs dood de steun van het huisgezin te wezen, antwoordde hij hem: *Vader, vergeef het mij, indien ik in dezen tegen u zondig; maar ik zal een licht voor mijn geslacht ontsteken, dat nimmer verdooven zal.*

Spoodig werd hij een der voornaamsten zijner orde en bragt ongemeen veel toe, om dezelve alom ingang te doen vinden; hij predikte met den grootsten roem in de voornaamste steden van *Duitschland*, vooral te *Weenen*, alwaar hij aan keizer FERDINAND de Goddelijke waarheden verkondigde, door welken Vorst hij ook naar de kerkvergadering van *Trente* werd gezonden, alwaar hij zich door zijne godgeleerde kunde en zijnen ijver tegen de ketters onderscheidde. Met onvermoeide pogingen werkte hij aan de bekeering der laatste, werd de eerste provinciaal zijner maatschappij in *Duitschland* en Nuntius van den Heiligen stoel, door Paus PIUS IV benoemd. Hij overleed te *Freyburg* in *Zwitserland*, in het jaar 1597. CANISIUS bezat al de deugden, die eenen Apostel uitmaken; dit is het oordeel hetwelk al de beroemde mannen van zijnen tijd, en voornamelijk de Paussen PIUS IV. PIUS V. en GREGORIUS XIII. over hem geveld hebben. De ketters, wier bestendige geesel hij was, noemden hem, in zinspeling op zijnen naam, *den hond van Oostenryk*. Er bestaat van hem: 1.° *Sancti CYRILLI patriarchæ Alexandrini opera*, Keulen 1546, 2 dl.ⁿ in fol. — 2.° *D. LEONIS Magni papæ sermones*

et homilia, Leuven 1566, in 12.mo — 3.° *HIERONYMI epistolæ*, Keulen 1674. — 4.° *Commentaria de verbi Dei corruptelis*, Ingolstadt 1583, 2 dl.ⁿ in fol. CANISIUS wederlegt in dit werk, de door de Maagdeburgsche *centurionen* uitgevondene fabels. — 5.° *Kort begrip* der en aanteekeningen op de Epistelen en Evangelien, *Antwerpen*, 1606 in 12.mo — 6.° *Manuale catholicorum*, Antwerpen 1599. — 7.° *Notæ in evangelicas lectiones*, Freyburg 1591, 2 dl.ⁿ in 4.to — 8.° *Summa doctrinæ christianæ*. Deze Catechismus is het werk het welk aan vader CANISIUS het meest tot eer heeft verstrekt, maar dat juist daarom des te meer aan de vervolgingen van de lieden der kleine kerk (JANSENISTEN) is blootgesteld, die deze, zoo wel als alle andere echt Catholijke Catechismussen, door diegene zoeken te verdringen, welke met hunne dwalingen besmet zijn. De eerste uitgave kwam in 1554 in het licht met een edikt van FERDINAND I, Roomsche Koning, voorzien. In 1567, verscheen er eene andere te *Parijs* met verbeteringen, een nieuw edikt van Keizer FERDINAND, en een klein latijnsch gedicht dat de beknopte inhoud van den Catechismus is. De kantteekeningen dier uitgave zijn vol aanhalingen. Pa-

ter **BUSEUS** heeft er eene uitgave in fol. van geleverd, waarin men de aanhalingen die tot bewijs dienen wijdloopig vindt ontwikkeld. Er bestaan weinig werken, die zoo dikwerf herdrukt en in zoo vele verschillende talen vertolkt zijn. Op bevel van Keizer **FERDINAND** heeft **CANISIUS** ook eene verkorte uitgave van dezen Catechismus geleverd. De beste uitgave daarvan is die van **Augsburg**, 1762. Eindelijk heeft men eene verkorting van de beknopte uitgave in het licht gegeven, en deze was het, die in bijna al de Collegiën in gebruik was, een klein, doch waarlijk uitmuntend stukje, dat werkelijk onnavolgbaar is, en den korten inhoud der Christelijke leer, wat het zakelijke betreft, met even zoo vele duidelijkheid, orde en juistheid voorstelt, als hij zijne taal sierlijk en waardig weet te maken. Ook heeft de kundige Nijmegenaar, een uitmuntend Hoogduitsch gebedenboek onder den titel van *Katholisches Gebetbuch*, geschreven, waarvan in 1826 te *Landshut* reeds de zevende uitgave in 12.mo is in het licht verschenen. Het leven van Pater **CANISIUS** is in het latijn door **RADERUS**, **SACCHINUS** enz.; in het Italiaansch door **FULGATTI**, en in het Fransch door Pater **DORIGNY** beschreven.

CANISIUS, (**HENDRIK**), neef van den voorgaande, den 24 Mei 1531, te *Nijmegen* geboren, onderwees gedurende 21 jaren te *Ingolstadt* het kerkelijk regt en overleed in 1609. Er bestaat van hem: 1.º *Summa juris canonici*, *Ingolstadt*, 1615, en andere regtsgeleerde werken, welke door **VALERIUS ANDREAS** verzameld zijn, *Leuven* 1649, in 4.to — 2.º **VICTORIS**, *episcopi Tunnunensis chronicon*, met het vervolg van **JOANNES BICLARE**: dit is de eerste uitgave dier *Kronijk*, *Ingolstadt*, 1600, in 4.to — 3.º *Historia miscella*, met aantekeningen, *Ingolstadt*, 1603, in 12.mo Deze Geschiedenis is van **PAULUS**, diaken van *Aquilea*. — 4.º *Antiquae lectiones*, *Ingolstadt*, 1601, 6 dl.ⁿ in 4.º Verscheidene geleerden, onder andere **MARCUS** en **ANTONIUS VELSER**, **GEORGE LAUTHERIUS**, **ALBERTUS HUNGER**, de Vaders **POSSEVIN**, **JACOBUS GRETZER** en **ANDREAS SCHOT**, verschaften hem onderscheidene bouwstoffen tot dat werk. Daar **CANISIUS** de stukken dezer verzameling liet drukken, naar mate hij dezelve ontdekte, zoo zijn dezelve zonder tijlorde en in eene groote verwarring geplaatst; hij heeft de valsche stukken van de ware niet genoeg onderscheiden, en zich somtijds bedrogen ten opzigte van den naam der schrijvers, aan welke

hij dezelve toekent. Zijn werk is door de zorg van JACOBUS BASNAGE onder dezen titel herdrukt: *Thesaurus monumentorum ecclesiasticorum et historicorum, seu lectiones antiquæ, cum notis variorum, a JACOBE BASNAGE*, in fol. 7 Dl.ⁿ in 4 band.ⁿ Amsterdam, 1725. De kundige uitgever heeft dezelve met geleerde voorreden, nuttige en belangrijke aanmerkingen, en met aantekeningen en verschillende tekstverklaringen van CAPPERONNIER verrijkt. Deze verzameling bevat verschillende belangrijke stukken over de geschiedenis der middeleeuwen en de tijdrekenkunde. De schrijver was een man van eene uitgebreide geleerdheid, en wat zeldzamer is, daarbij wijs en gematigd.

CANISIUS (JACOBUS), neef van den voorgaande en Jesuit, werd te Calcar, in het hertogdom Kleef, geboren, alwaar hij eenige jaren de *Humaniora* onderwees, vervolgens als Hoogleeraar in de wijsbegeerte te Ingolstadt werd geplaatst, alwaar hij in 1647 overleed. Hij is de schrijver van: 1.º *Fons salutis, seu primus sacramentorum omnium Baptismus*. — 2.º *Meditationes sacre de CHRISTO et Beata Virgine*. — 3.º *Hyperdulia MARIANA à JOANNE BERCH.* ANNO exercita. —

4.º *Ars artium, seu de Bono mortis*. De Leerreden van GREGORIUS MASTRILLUS heeft hij uit het Italiaansch in het Latijn, en de Handelingen en Levensbeschrijvingen der heiligen door RIBADENEIRA, met aantekeningen en eenige nieuwe Levensbeschrijvingen uit het Spaansch in 't Latijn vertaald.

CANISIUS (HENDRIK), een religieus van de orde der kluizenaars van den H. AUGUSTINUS, te 's Hertogenbosch, in 1624, geboren, en in 1689 overleden, is de schrijver van de volgende werken: 1.º *Carminum fasciculus*. — 2.º *Manipulus sacrarum ordinationum*, Leuven, 1661, in 12.º — 3.º *Pax et una Charitas*, Antwerpen, 1685, in fol.

CANISIUS. — Zie CANNIUS (NICOLAAS).

CANITZ (FREDERIK RUDOLF LODEWIJK, Vrijheer van), te Berlijn in 1654, vijf maanden na den dood zijns vaders geboren, stamde uit een oud adellijk huis. Na eene voorbeeldige opvoeding in het ouderlijke huis ontvangen te hebben, beoefende hij te Leijden en te Leipzig de regtsgeleerdheid, en deed hierop eene reis door Italië en Frankrijk. Van dezelve teruggekeerd, werd hij kamerjonker aan het keurvorstelijke hof te Berlijn, kort

daarop legatie-raad, in welke betrekking hij tot onderscheidene zendingen gebruikt werd, en na den dood van den grooten keurvorst, onder FREDERIK, den lateren koning, tot geheimen staatsraad, en bij het congres te 's Gravenhage, tot gevolmagtigd minister benoemd werd. Reeds vroeg tot dichterlijke oefeningen genegen, wijdde hij zijne snipperuren aan de *Muzen* en aan de genoegens des huisselijken levens toe; hij overleed in 1699 als dichter bewonderd, ofschoon hij nooit iets van zijne verzen had laten drukken. Zijne *Gedichten* kwamen het eerst in 1700 te *Berlijn* in het licht, en beleefden in 1727 reeds tien en in 1765 veertien uitgaven. CANITZ is in de ruimste beteekenis van het woord een sierlijke dichter, en de zuiverheid, duidelijkheid, natuurlijkheid, en ondubbelzinnigheid zijner verzen steken zeer voordeelig af, bij de woeste praal der Lohensteinsche en Hoffmanswaldausche school. Hij is echter geene groote dichterlijke genie.

CANIZARÈS (DON JOZEF DE), een der beste schrijvers voor het Spaansch tooneel, werd te *Madrid* in 1632 geboren. Men moet hem, wat de inachtneming der regels betreft, boven LOPEZ DE VEGA en CALDERON plaatsen. Hij schreef een aantal stukken,

die op het tooneel van *Madrid*, en vooral op dat van *Valladolid* ten uitvoer werden gebracht. Deze stukken worden grootendeels opgegeven, in de catalogus der 4409 *Tooneelstukken*, te *Madrid* in 1735 in het licht gegeven. CANIZARÈS heeft vooral wel geslaagd, in de karakterkundige blijspelen, welke de Spanjaarden *Comedies di Figuron* noemen. Zijn stijl is vol sierlijke verzen, en zijne blijspelen worden als de vrolijkste van het Spaansche tooneel beschouwd. Men onderscheidt voornamelijk zijn *Musico por el amor*, en vooral zijn *El domine LUCAS*, waarvoor zeer wel de titel zoude passen van *De verwaande Edelmaan*. Deze dichter was aan het hof van KAREL II. verbonden, en overleed te *Madrid*, in 1696.

CANNEGIETER (HENDRIK), rector der Latijnsche school te *Arnhem*, en geschiedschrijver der staten van *Gelderland*, werd in 1691, te *Steinfurt*, in *Westfalen* geboren. Hij begon de loopbaan der letteren, door eene goede *Uitgave* der fabelen van AVIANUS, *Amsterdam*, 1731, in 8. vo. In het vervolg gaf hij verscheidene werken over de Romeinsche en Nederlandsche oudheden in het licht zoo als: 1.° *Dissertatio de Britta burgo, matribus Britti, Britannica herba, strillia,*

's Gravenhage, 1734, in 4.to met 1 platen. — 2.º *De mutata romanorum nominum sub principibus ratione*, Utrecht, 1758, in 4.to — 3.º *De gemma Bentinckiana, item de Iside ad Turnacum inventa necnon de Dea Buronina*, Utrecht 1764, in 8.vo — 4.º *Epistola de ara ad Noviomagum reperta*, Arnhem, 1766, in 8.vo De eerste uitgave der *Tristes* van HENDRIK HARIUS of TEN HAAR, Arnhem 1766, in 4.to CANNEGIETER had de uitgave van verscheidene andere werken over de oudheden beloofd, welke beloften zijn dood, in 1770 voorgevallen, hem beletten te vervullen.

CANNEGIETER (HERMANUS), zoon van den voorgaande werd in 1723 te Arnhem geboren, volbragt zijne studien in die stad en te Leijden, en gaf, bijna alvorens dezelve volbragt te hebben, eene Verhandeling over de wetten van NUMA in het licht: *De ara JUNONIS pellici non tangenda*, Leijden, 1743, in 4.to Om den graad van doctor in de regtsgeleerdheid te bekomen verdedigde hij eene thesis: *De difficilioribus quibusdam juris capitibus*, en werd, na zes jaren bij het hoogereregts hof van *Ge'derland*, als advokaat te hebben gefungeerd, tot heugleeraar in de regtsgeleerdheid te Franeker benoemd. Hij heeft

twee werken nagelaten, die hem in den rang der grootste regtsgeleerden plaatsten: 1.º *Aanmerkingen op het Romeinsche regt*, in 4 Boeken, Franeker, 1768 in 4.to Leijden, 1772 in 4.to — 2.º *Observationes ad collationem legum mosaicarum et romanarum*, Franeker 1760, in 4.to, in 1765 met zeer belangrijke Bijdragen herdrukt. Hij overleed den 8 September 1804.

CANNEGIETER (JOANNES), broeder van den voorgaande, beoefende mede de regtsgeleerdheid, waarin hij zich ook onderscheiden heeft. Langen tijd was hij hoogleeraar aan de Akademie van Groningen, alwaar hij in 1810 overleden is: Hij heeft verscheidene werken nagelaten, zoo als onder anderen: 1.º *Ad difficiliora quaedam juris capita animadversiones*, Franeker, 1754, in 4.to — 2.º *DOMITII ULPIANI fragmenta libri singularis regularum, et incerti auctoris collatio legum mosaicarum et romanarum, cum notis*, Utrécht 1768; Leijden 1774, in 4.to — 3.º *Oratio de romanorum jurisconsultorum excellentia et sanctitate*, Groningen 1770, in 4.to

CANNING (GEORGE), Staatsminister van Engeland, werd den 11 April 1770 te Londen geboren. Hij stamde van eene Iersche, zeer acht-

bare familie, af, welke te *Foxcote*, in *Warwickshire* gevestigd was, alwaar de oude tak, Catholijk gebleven, nog bestaat. CANNING was nog in de wieg, toen hij zijnen vader verloor, waarom een oom zorg voor zijne opvoeding droeg, en hem naar het collegie van *Eton* zond, van waar hij zich naar *Oxford* begaf. De snelle vorderingen, welke hij aan die Universiteit maakte, toonden reeds, wat hij eenmaal worden zou. Hij sloot naauwe vriendschapsbetrekkingen met jongelingen van aanzienlijke huizen, zoo als met JENKINSON, thans Lord LIVERPOOL. Hij had reeds zijnen smaak voor de Letterkunde aan den dag gelegd, en onderscheidde zich, nog maar 16 jaren oud zijnde, onder de redacteurs van het weekblad *Microcosmus*, waarin deszelfs artikelen met B. onder teekend waren. Aan de Universiteit te *Oxford*, vervaardigde hij uitmuntende *Redevoeringen* in het Latijn en Engelsch, en gaf eenige *Dichtstukken* in het licht, welke hem veel eer aandeden. Zijn vader was ook een geacht Letterkundige geweest, welke verscheidene stukken over de publieke vrijheid, en eenige dichtstukken, welke zeer gezocht werden, geschreven had. Het eerste stukje, hetwelke onzen CANNING eer aan deed, was zijn *Klaagdicht* over de slavernij van

Griekenland. Hij zou gaarne zijne neiging voor de letteren gevolgd hebben, indien hij eenig vaderlijk goed bezeten had; dit echter zoon niet zijnde, legde hij zich op de regten toe, ter welke gelegenheid hij nog nuttige kennissen maakte onder de studenten van den *Middlentempel*. De oom van CANNING, een rijk koopman te *Londen*, was een der tegenstrevers van PITT, en ontving bij zich Fox en SHERIDAN. Ondanks deze partij, toonde de jonge CANNING altijd het gevoelen van PITT toegedaan te zijn, en bleef steeds in tegenstrijdigheid met dat van zijn oom. Ook kleefde hij het gevoelen van zijnen vriend JENKINSON aan, door wiens toedoen hij in 1793 in het vier en twintigste jaar zijns ouderdoms, in het lagerhuis, als gedeputeerde van het vlek van *Newtown*, op het eiland *Wight*, toegelaten werd. Men verwachtte veel van eenen redenaar, wiens kunsttalent SHERIDAN opgevijzeld had, maar CANNING voerde eerst den 31 Januarij 1794 het woord en sprak ten voordeele van het verbond, dat met den koning van *Sardinië* zou gesloten worden. Op dat tijdstip verschrikte de Fransche omwenteling, de wereld door hare gruwelen. CANNING was een van derzelve hevige tegenstanders, en zijne zucht voor de goe-

de grondbeginselen deed hem soms een edelmoedig volk, met een hoopje booswichten verwarren. Na in 1796 voor *Wendover* bij de kamer der gemeente weder ingekozen te zijn, werd hij onder-secretaris van Staat bij de buitenlandsche werkzaamheden, waarover Lord GRANVILLE het opzigt had. Hij verdubbelde toen zijne aanvallen tegen het Fransche gouvernement, en was in 1798 met FRÈRE en ELLIS zelfs aan het dagblad, den *Anti-Jacobijn* werkzaam. Hij toonde zich niet inschikkelijker voor BONAPARTE, welke het gestadige voorwerp van zijnen aanval was. In het algemeen, behandelde CANNING de volken van het vaste land zonder ontzag, hetgeen hem bij de Engelschen dierbaar maakte. De redenaars echter van de Oppositie verweten hem zijne personaliteiten, waarom hij den 18 Julij 1800, zijn gedrag verdedigde: hij verklaarde zich, dat hij, wel verre van over zijne uitdrukkingen berouw te gevoelen, *nimmer voor eenen afgod van drie dagen zoude buigen*. Hij hielp PITT, wiens aanhoudende voorstander hij was, met de motie van *Wilberforie*, betrekkelijk de afschaffing van den Slavenhandel, te ondersteunen. De voorspoed der Fransche banieren stijfde de Oppositie in het Parlement al meer en meer, en

PITT en CANNING waren dikwijls genoodzaakt zich tegen de hevige aanvallen te verdedigen, welke die Oppositie hun berokkende. Voor zulk geweld zich niet bestand wanende, legde deze twee sprekers hunne waardigheid neder. Ten zelfden tijde (1801) werd het traktaat van *Amiens* gesloten, hetwelk CANNING ten hoogste afkeurde: hij zeide zelfs, dat hij *dezen vrede met Frankrijk, als eenen zelfmoord voor Engeland beschouwde*. Het volgende jaar door het vlek *Tralee* in *Ierland*, als vertegenwoordiger bij het Parlement verkozen, sprak hij ten nadeele van ADDINGTON, Kanselier van de kamer der geldmiddelen. Zoodra PITT in 1803 aan het hoofd der landsaangelegenheden geplaatst was, nam CANNING den post van schatmeester der marine, met een inkomen van 4,000 ponden sterlings aan; maar hij zag bij den dood van PITT, die in 1806 plaats had, van deze bediening af. Door het graafschap *Sligs* in *Ierland*, tot gedeputeerde verkozen, bestreed hij het plan van militaire verdediging van *Windham*; en, van natuur bijtend en schertsend, dreef hij den spot met Fox, die dat plan goedgekeurd had. In April deszelfden jaars werd de administratie van Lord GRANVILLE, door die van PERCEVAL vervangen, wanneer

CANNING minister van buitenlandsche zaken werd. In deze betrekking was de expeditie tegen *Kopenhagen* zijn eerste werk, welke de in beslagname van de Deensche vloot, tegen al der regten der volken, ten gevolge had. Deze ontrouwe handelwijs, welke hij in eene redevoering van den 21 Januarij 1808 trachtte te verontschuldigen, werd algemeen afgekeurd. Hem werd geene mindere blaam aangewreven, door de onderneeming der Engelsche vloot in Augustus 1809 tegen *Vlissingen* en *Walcheren*: dit gaf aanleiding tot eenen hevigen twist met zijnen ambtgenoot Lord CASTELREAGH, hetwelk een tweegevecht met het pistool ten gevolge had, waarin CANNING aan zijne dij gewond werd. Naar het voorbeeld van PITT, deszelfs overwigt over hem niet kunende wederstaan, verliet hij het ministerie, en verscheen niet meer op het staatkundig tooneel vóór 1812, wanneer hij lid van het parlement voor *Liverpool* werd: toen heeft hij voor de eerste maal ten voordeele van de emancipatie der Catholijken van *Ierland* gesproken, waarop hij het volgende jaar en nog in 1826, maar altijd zonder gevolg, aandrong. Hij bestreed in 1813 de motie over de onafhankelijkheid van *Noorwegen*, welke met zijne be-

ginselen over de burgerlijke en godsdienstige vrijheid strijdig scheen. Oogenschijnlijk is het den leden der oppositie gelukt, om hem niet alleen van de staatszaken maar ook van *Engeland* te verwijderen, wyl hij in September 1814 tot het toen weinig beduidende gezantschap van *Portugal* benoemd werd; op zijne terugkomst van *Lissabon*, nam hij zijne reis door *Frankrijk*, en vertoefde eenige dagen te *Bordeaux* alwaar de Engelsche, in deze stad gevestigde kooplieden hem op eene luisterrijke wijze onthaalden. Op de gezondheid des konings van *Frankrijk* drinkende, sprak hij voor de vuist eene redevoering uit, waarin hij bewees, dat de goede verstandhouding tusschen *Frankrijk* en *Engeland* voor de rust van *Europa* noodzakelijk was, daar zij op de wettigheid en op de vernietiging der revolutionnaire partij gegrond was. Naauwelijks was hij in *Engeland* aangekomen, of hij begaf zich naar *Liverpool*, om zich tot het parlement te laten herkiezen, maar men stelde hem twee magtige tegenstanders voor SHEPHERD en LEILAN: CANNING echter slaagde in zijn oogmerk, niet zonder dikwerf gevaar te loopen, van door het gepeupel overrompeld te worden. Op den avond zijner verkiezing, den

12 Junij 1816, werd hij door zijne vrienden juichend en zegevierend begeleid. Nieuwe voorspoed wachtte hem te *Londen*: hij werd aldaar den koning tot president van het bureau der *Indiën*, voorgedragen, in Augustus werd hij tot buitengewoon afgevaardigde bij het Zwitserisch gouvernement benoemd. Eindelijk in 1822 tot gouverneur-generaal der *Indiën* aangesteld; maar de zelfmoord van Lord CASTEL-REAGH riep hem het volgende jaar tot hoogere bedieningen. Hij werd aan het hoofd van het ministerie geplaatst, in welke betrekkingen hij zijne geliefkoosde beginselen weldra aan den dag legde. Hij stelde nogmaals de emancipatie der Catholijken voor, welke eene kleine meerderheid van stemmen deed verijdelen. Ondanks deze mislukking, wist hij zich in zijne standplaats staande te houden. Tijdens de oorlog van *Frankrijk* met de *Cortes* van *Spanje*, gaf hij niet het minste blijk, dat hij dezelve scheen af te keuren: slechts eenige maanden daarna in 1827, liet hij in eene redevoering van het Parlement zijne gewone spottaal hooren, verklarende, dat het Engelsch gouvernement zich niet in de zaak van het schiereiland wilde wikkelen, zeker zijnde, dat deze oorlog aan *Frankrijk* zoo in

VI. DEEL.

manschappen als in geld zwaar te staan zou komen. Maar aan CANNING kon het niet onbekend zijn, dat *Frankrijk* wel zoo rijk en bevolkt is, om zulke opofferingen te kunnen trotseren; dat deze oorlog integendeel een pas gevormd leger krijgskundig en manhaftig maken zou, dat het de sterkten van *Spanje* zou innemen, om er naderhand als scheidsman over te beschikken. De slechte uitslag van het ontwerp ten voordeele van de Catholijken van *Ierland* scheen bestemd, om de magt van CANNING te schokken, dezelve bevestigde zich integendeel; en in de zamenstelling van een nieuw ministerie was hij het, die op last des konings zijne ambtgenooten verkoos. De vier voornaame daden van CANNING'S ministerie zijn: zijne afscheiding van het heilig verbond, de erkenning der onafhankelijkheid der Spaansche coloniën, de tusschenkomst in de zaken van *Portugal*, om aldaar de grondwet, door keizer don PEDRO verleend, te handhaven, en eindelijk de overeenkomst tusschen *Rusland* en *Frankrijk*, om den noodlottigen oorlog tusschen Turk en Griek te doen ophouden. CANNING, met bezigheden overladen, had aan eene ziekte geleden, welke voor zijne dagen deed vreezen. Naauwelijks we-

N

der eenigzins hersteld zijnde, hield hij zich op nieuw met zijne gewone werkzaamheden onledig; zijne kwaal verergerde, en hij overleed den 8 Augustus 1827, in den ouderdom van 56 jaren. Volgens den wensch des volks en des konings is zijne lijkstatie allerprachtigst geweest. Een talloos gevolg van aanzienlijke personaadjen, en van twee broeders van GEORGE IV. hebben deszelfs overblijfselen naar de plaats der rust begeleid. CANNING huwde in 1799 met mejufvrouw SCOTT, dochter van den generaal van dien naam, welke hem eene rijke bruidschat aanbragt, hij heeft echter slechts f 150,000 zuiver achtergelaten, na aftrek der schulden. Uit zijn huwelijk zijn hem drie zonen en eene dochter geboren: de oudste stierf in den ouderdom van 20 jaren: de volgende zoon is kapitein der marine, en deszelfs dochter is met den hertog van *Portland* in den echt getreden. Zacht, spreekzaam, geestig in de gezelschappen, was CANNING zonder tegenspraak een uitmuntend redenaar, en ervaren staatsman; wij zouden hem nogtans in de eerste hoedanigheid niet met FOX, BROUGHAM, en PANCKET, zijne tijdgenooten, durven gelijk stellen. Altijd een vriend der letterkunde, vond hij tijd om tusschen beide eeni-

ge artikelen in het dagblad de *Quarterly Review* te plaatsen. Alle Engelsche en vreemde dagbladen hebben hem hunne loftuitingen toegezwaaid: maar de Fransche zich noemende liberale dagbladen, hebben die alle overtroffen. Ziet hier echter hoe vele dier redakteurs zich voor vier jaren uitdrukten, toen CANNING nog niet de, van de hunne weinig verschillende beginselen aan daggelegd had: » Deze gunsteling der fortun is, na dit alles, niets dan een dier voorwerpen van verwondering, van welke de geschiedenis zoo vele voorbeelden oplevert. *Met eenige bekwaamheid, veel schaamteloosheid, groote geslepenheid des geestes, en vooral door eenen verouderden haat tegen Frankrijk*, kan dien mensch in *Engeland* alles gelukken." (Biographie der tijdgenooten, Art. CANNING). Men slaat te *Parijs* bij in-teekening eene medaille te eere van CANNING, en zijne Poëzij wordt thans in het licht gegeven.

CANNIUS, CAN of CANISIUS (NICOLAAS), te *Amsterdam* van gegoede ouders geboren, werd door ERASMUS zes jaren als schrijver in de Grieksche taal gebruikt. Na den dood van dien beroemden man werd hij pater of overste in het Ursulinen-Klooster en pastoor der nieuwe kerk in

zijne geboortestad, welke waardigheid hij gedurende het indringen der zoogenaamde hervorming aldaar, waarnam. Later werd hij pastoor van *Spaarnwoude*, in welke betrekking, hij in 1555 overleed. Hij heeft nagelaten: 1.° Grieksche en Latijnsche *Gedichten*. — 2.° *Levensbeschrijving van CORNELIUS CROCUS*, een' zijner geleerde stadgenooten. — 3.° *Zamenspraken ten gerieve van de leerlingen* enz.

CANNOR (KAREL), een beroemde Engelsche tooneelspeler, in boertige rollen, openbaarde reeds vroegtijdig zijnen smaak voor het tooneel; hij was nog zeer jong, toen hij in een treurspel *het Grieksche Meisje* genaamd, dat men in zijne school uitvoerde, eene rol speelde. In den ouderdom van 19 jaren, verscheen hij met den meesten roem op het tooneel van *Bath*. CANNOR reisde vervolgens met een gezelschap door verscheidene gewesten van *Engeland*, tot dat hij zich aan het tooneel van *Dublin* verbond, alwaar hij 11 jaren speelde. In 1816 verbond hij zich aan het tooneel van *Covent-Garden*, te *Londen*, alwaar hij tot aan zijnen dood bleef, die den 7 October 1826 plaats had. Hij muntte vooral uit in *Iersche Rollen*.

CANO (ALONZO of ALEXIS), te *Grenada* in 1600 geboren, was de zoon van den bouwkunstenaar MICHAËL CANO, en beoefende het vak van zijnen vader. De verscheidenheid en de uitgebreidheid der talenten, welke hij in zijne werken heeft ten toon gespreid, hebben hem met regt den bijnaam verworven van *Spaanschen MICHAËL ANGELO*. CANO legde zich ook op de schilderkunde toe, welke hij in den beginne onder FRANCISCUS PACHECO, een' geacht schilder, en later in de school van JUAN DEL CASTILLO en HERRERA beoefende. In den ouderdom van 24 jaren, openbaarde CANO, als schilder en beeldhouwer, zijne begaafdheid, door drie schoone beelden van natuurlijke grootte; dezelve stellen voor, eene *heilige Maagd met het Kind JESUS*, den *heiligen PETRUS* en den *heiligen PAULUS*, en werden in de kerk van *Lebríja* geplaatst. Om zich te volmaken in de kunst, aan welke hij zich had toegewijd, begaf CANO zich naar *Madrid*, alwaar de hertog van OLIVARES hem eene bijzondere bescherming verleende. Bij het zien der schoone schilderstukken, welke die hoofdstad bevat, riep hij uit: »Arme CANO! hoe gering zijn nog uwe talenten.» Door den invloed van den

hertog van OLIVARÈS, verkreeg hij in 1638 den titel van *Meester der koninklijke werken en kamerschilder*, en de eer van aan den infant don BALTHAZAR CARLOS van Oostenrijk lessen te geven. Daar hij zich niet enkel tot de schilder- en beeldhouwkunde bepaalde, ontwierp CANO ook onderscheidene plans, tot het bouwen van paleizen, openbare gestichten, en voornamelijk dat van eenen zegehoog, die bij de plechtige intrede van MARIA ANNA van Oostenrijk, tweede vrouw van PHILIPPUS IV. opgericht, en algemeen bewonderd werd. Op den oogenblik, waarop hij enkel de vrucht van zijnen roemscheen te zullen smaken, overkwam hem eene noodlottige gebeurtenis, die zijne overige levensdagen, met eene menigte ongelukken bezaaide. Op eenen zekeren tijd vond hij zijne vrouw vermoord, en zijn huis geplunderd; en eenen Italiaanschen knecht, waarop de meeste verdenking viel, kon men niet opsporen. De navorschingen, welke men omtrent deze misdaad deed, strekten enkel ter ontdekking, dat CANO, aan eene andere vrouw verkleefd, omtrent zijnen knecht ijverzuchtig was, de regters veroordeelden den man, en spraken den vlugtenden minnaar vrij. CANO verliet dadelijk *Madrid*, en nam de wijk

naar *Valentia*, alwaar hij, door de noodzakelijkheid gedwongen, om tot de kunst zijne toevlugt te nemen, weldra erkend werd. Hij zocht daarop zijne toevlugt in een Karthuizer-Klooster, dat hij weldra de onvoorzigtigheid had van te verlaten, om naar *Madrid* terug te keeren. Hij wilde er zich in den beginne verborgen houden, maar deze lastige gedwongenheid moede, gaf hij zich zelven aan het geregt over, zeggende: *Excel-lens in arte non debet mori*. Hij werd desniettegenstaande op de pijnbank gebracht; met moed onderging hij de foltering, zonder een enkel woord uittespreken, waardoor hij als schuldig zou kunnen beschouwd worden, en uit eerbied voor zijne talenten, spaarden de beulen zijnen regterarm. PHILIPPUS IV., van de standvastigheid onderrigt, welke CANO had aan den dag gelegd, schonk hem zijne gunst weder, en hij, hetzij om zich aan nieuwe vervolgingen te onttrekken, hetzij om aan de stem van zijn geweten te gehoorzamen, omhelsde den geestelijken staat: de koning benoemde hem tot resident (*racionero*) van *Grenada*, en zulks ondanks de tegenkating van het kapittel, hetwelk hem kwam voorstellen, dat CANO niet genoegzaam onderwezen was; waarop de koning antwoordde, dat wan-

neer hij zulks meer was, hij hem tot Bisschop zou benoemen. CANO hield zich bezig, de kerk van *Grenada*, en die van *Malaga* metschilderstukken en beelden te verrijken, en verwierf daardoor de achting des kapittels, dat zich tegen zijne benoeming verzet had. CANO, voor eenen raadsheer van *Grenada*, een beeld van den H. ANTONIUS van *Padua* vervaardigd hebbende, vraagde er hem honderd pistolen voor. « Wel hoe, zeide hem de raadsheer, gij hebt slechts 25 dagen besteed, om dit beeld te vervaardigen, en vraagt er mij den uitsporigen prijs, van vier pistolen daags voor, daar ik, als raadsheer, mij door mijne talenten nauwelijks de helft van die winst kan verschaffen? — Dwaas, die gij zijt, met uwe talenten! riep de gebelgde kunstenaar uit; om dit beeld in 25 dagen te kunnen vervaardigen, heb ik 50 jaren moeten studeren.” En oogenblikkelijk zijnen toorn bot vierende, verbrijzelde hij het beeld met geweld tegen den steenen vloer; bij dit gezigt nam de raadsheer, beducht van even als het beeld behandeld te worden, de vlugt; en CANO werd, wijl hij het beeld van eenen Heilige verbrijzeld had, in zijne bediening geschorst. De koning herstelde hem echter in 1658, van hem vorderende, dat hij het prach-

tig kruisbeeld, hetwelk de koningin hem besteld had, zoude afmaken, welken last hij echter verzuimde te volbrengen. Van dien oogenblik af, legde CANO zich op al de deugden van zijnen staat toe. En oefende voornamelijk de liefdadigheid uit. Toen zijne talrijke aalmoezen hem van geld ontbloot hadden, vervaardigde hij een teekening op papier, die hij aan de armen gaf, en hen tevens onderrigtte, wáár zij dezelve zouden kunnen verkoopen. Hij had zulk eenen afkeer van de Joden, dat hij zich niet door dezelve kon doen naderen, noch iets aanraken, dat door hen gebruikt was. Op zijn sterfbed, weigerde hij de Sacramenten, uit de handen van eenen Priester te ontvangen, die dezelve aan bekeerde Joden had toegediend. Ook weigerde hij een kruisbeeld aantenemen, hem door zijnen biechtvader aangeboden, » wijl hetzelfde, zeide hij, zoo slecht bewerkt was, dat het in hem het minste gevoel van godsvrucht niet kon te weeg brengen.” De geestdrift voor zijne kunst deed hem op dezen oogenblik vergeten, dat het in zijn hart en niet in de schoonheid van een kruisbeeld was, dat hij die godvruchtige gevoelens moest putten. CANO overleed den 12 November 1676.

CANO. — Zie CANUS.

CANOPUS, eene Egyptische godheid, waarvan de priesters voor tovenaars gehouden werden. Men aanbad dezelve onder de gedaante eener groote vaas, met hieroglyphische teekens bedekt, en waaruit een menschenhoofd stak. De Chaldeërs, aanbidders des vuurs, daagden de goden van alle andere natien uit, als zijnde enkel van goud, zilver, steen of hout, hunnen god te kunnen wederstaan. Een priester van den god CANOPUS nam de uitdaging aan, en men liet de beide goden handgemeen worden. Men ontstak een groot vuur, te midden van hetwelke men het beeld van den god CANOPUS plaatste, waaruit eene groote hoeveelheid water voortvloeide, dat het vuur geheel en al uitdoofde. De god CANOPUS bleef dus overwinnaar, en werd als de magtigste aller goden beschouwd; maar hij had dit voorregt enkel aan de list te danken. Een der priesters van dien god, had verscheidene gaatjes in de vaas aangebragt, en dezelve vervolgens met was nauwkeurig weder dicht gemaakt, en de vaas met water gevuld, dat door het smelten der was, er weldra aan alle kanten uitdronk.

CANOVA (ANTONIUS); een beroemde beeldhouwer in

1757 te *Possagno*, een dorp in de Venetiaansche Staten, geboren, en te *Venetie*, den 12 October 1822 overleden. Reeds in den ouderdom van 12 jaren trok hij de aandacht van den Heer van zijn dorp FALLIERI genaamd, door op deszelfs tafel de gedaante van eenen *Leeuw*, in boter te plaatsen. Zijn proefstuk in marmer, dat hij vervaardigde, toen hij naauwelijks de kinderschoenen had afgelegd, bestaat in twee fruitmandjes, welke thans de hooge stoep van het paleis van zijnen beschermer te *Venetie* versieren. Door den Heer FALLIERI naar *Venetie* ontboden, werd hij de kweekeling van den ouden TORRETTI, den besten beeldhouwer van dien tijd, daarna van deszelfs neef, die na zijnen dood, het opzicht over zijne werkplaats op zich had genomen. Gedurende zijne eerste studien behaalde CANOVA verscheidene prijzen bij de Akademie van schoone kunsten te *Venetie*. Hij zette zich daarop alleen in eene kleine werkplaats onder het kloosterdak van den H. STEPHANUS; toen eindelijk zijne eerste proeven hem eenige fortuin hadden verschafft, koos hij er eene, waarin hij meer gemakken vond, aan den weggang *Sint MAURITZ* die hij niet verliet, dan om zich naar *Rome* te begeven, werwaarts hij in 1779 door

GIROLAMO ZULIANO, afgezant der Republiek geroepen werd. CANOVA was toenmaals pas 22 jaren oud, en reeds had hij eene groep van ORPHEUS en EURYDICE vervaardigd, een werk, dat, wel is waar, nog verre van de volmaakteit verwijderd was, welke hij later bereikte, maar dat hij ook in zijn zeventiende jaar had voltooid. Nog had men van hem eene groep van DEDALUS en ICARUS, dat de Senaat meende te moeten beloonen met eene jaarwedde van 300 dukaten. Hoewel deze groep nog beneden de wonderen is, welke zijn beitel later te voorschijn bragt, schijnt het echter, dat hij er eene zekere verdienste aan hechtte, wyl hij dezelve in gips steeds in zijne werkplaats had staan. Te Rome in den kring van den afgezant zijner natie toegelaten, had CANOVA het geluk, er verscheidene verlichte vrienden der schoone kunsten aan te treffen, en onder anderen den ridder HAMILTON afgezant van Engeland te Napels, WINKELMAN en MENGES; volgens hunne gezonde critiek, was hij verstandig genoeg, om te oordeelen hoezeer omtrent dien tijd, de smaak der kunstenaars bedorven was, en hoezeer hij het hardnekkig vooroordeel van het publiek, voor die armoedige bevalligheid

waarvan de nimfen van BOUCHER ons thans nog een denkkeeld kunnen geven, moest wantrouwen. Ook week hij van den valschen weg, die hem was aangeboden, en baande zich eenen nieuwen, door zich tot de navolging der oudheid te bepalen. Het eerste werk, dat van dit edele besluit des kunstenaars getuigt, was de groep THESEUS, op den overwonnen Minotaurus gezeten, voorstellende. Van dit tijdstip af verspreidde de naam van CANOVA zich door geheel Europa, dat hem eenstemmig als den eerste der nieuwere beeldhouwers verklaarde, en hem in den rang der mannen van genie zijner eeuw plaatste. Gedurende de jaren 1798 en 1799, verliet CANOVA zijn vaderland, dat door omwentelingen geschokt, en door den oorlog verwoest was, om den Prins REZZONICO op eene reis door Pruisen en Oostenrijk te volgen. Bij zijne terugkomst te Rome, benoemde hem de Paus, tot algemeen opzigter der schoone kunsten, verhief hem tot Romeinsch ridder en versierde hem eigenhandig met de teekenen dier waardigheid. Het was met goedvinden des Opperpriesters, dat hij zich in de maand September 1802 naar Parijs begaf, werwaarts hij door BONAPARTE, toenmaals eersten Consul,

geroepen was. Hij werd aldaar met onderscheiding onthaald, en de klasse der schoone kunsten van het Instituut, nam hem in den rang der vreemde leden op. In de maand Augustus 1815 kwam hij aldaar terug met den titel van afgevaardigde van Z. H. en met den last, om uit het Museum al de voorwerpen van kunst terug te nemen, waarvan eene onregtvaardige verovering, de hoofdstad der Christenwereld beroofd had. Nadat deze zending volbragt was, begaf hij zich naar *Engeland*, alwaar koning GEORGE IV., toenmaals Prins Regent, hem, als een bewijs zijner hoogachting, eene met diamanten bezette snuifdoos schonk. Van *Engeland* keerde hij naar *Rome* terug, om er de herplaatsing der gedenkstukken van kunst, die hij uit *Parijs* teruggehaald had te besturen. De terugkomst derzelve was voor de Italianen een volksfeest, en voor den kunstenaar eene ware zegepraal. Het genootschap van den heiligen LUCAS ging hem gezamenlijk te gemoet; den 5 Januarij 1816 ontving de Paus hem in een plechtig gehoor, en gaf hem eigenhandig het diploma zijner inschrijving in het Gulden-boek van het kapitol over; eindelijk verhief Z. H. hem tot Markgraaf van *Ischia*, met eene dotatie van 3000 Romeinsche

kroonen, welke CANOVA besloot geheel en al aan de bevordering der kunsten, en aan de aanmoediging van kunstenaars toe te wijden. Hij begiftigde al de kunstgenootschappen van *Rome*, stichtte prijzen, verbond zijnen ouden vriend D'ESTE, die zijn meesterknecht was geweest, en zijnen broeder den Abt CANOVA, een' kundig Hellenist, voor wien hij zijn geheele leven de teederste vriendschap behield, aan zijne fortuin. Gedurende zijnen geheelen schitterenden levensloop, steeds een zuiver godsdienstig gevoel aan den dag leggende, en vol van eene teedere gehechtheid aan zijne geboorteplaats, hield CANOVA, die dezelve bij herhaling met eenige zijner meesterstukken versierd had, zich gedurende de laatste jaren zijns levens bijzonder bezig, om er eene kerk te bouwen, waarin hij zich voorstelde zijn *Reuzenbeeld van den Godsdienst* te plaatsen, waarvan de plaatsing in de *St. Pieterskerk* te *Rome* eenige moeilijkheid had ondervonden. De kerk van *Possagno* is een rond gebouw, waarvan de voorgevel naauwkeurig in den smaak van dien van het *Panthéon* van *Athene* is. CANOVA stelde zoo veel belang in de voltooiing dier kerk, dat hij te dien einde fondsen nagelaten en in zijnen uitersten wil bepaald heeft, dat indien

dezelve niet toereikende mogten zijn, er door het verkoopen van zijn Markgraafschap *Ischia* in voorzien moest worden. CANOVA overleed te *Venetie*, na de laatste heilige Sacramenten ontvangen, en de Christelijkste gevoelens aan den dag te hebben gelegd. Overeenkomstig zijnen uitersten wil, werd zijn lijk naar *Possagno* vervoerd, en zijn hart in de Patriarchale kerk van den heiligen MARCUS te *Venetie* bijgezet, alwaar trotsche opschriften het praalgraf versieren, dat de Akademie dier stad te zijner eere oprigtte. De lijkrede van den beroemden kunstenaar werd door een' zijner boezem-vrienden, den graaf CICOGNARA, voorzitter der maatschappij van schoone kunsten dier stad, uitgesproken. Geheel *Italië* vierde plegtige lijkdiensten voor hem. Te *Rome* maakte het genootschap van den heiligen LUCAS, waarvan hij *blijvend vorst* was, groote toebereidselen, om den plegtigen luister, welken de rouw der Romeinen hem wilde toewijden, der gedachtenis van den kunstenaar waardig te maken. De plegtigheid had in de kerk der heilige Apostelen plaats, alwaar de eenigzins aanstootelijke pleisterwerken zijner meesterstukken, onder de gestrengte zinnebeelden van den Godsdienst prijkten. Het

heilig collegie en de gezamenlijke afgezanten waren er bij tegenwoordig, en de Abt MISSERINI, die de Secretaris van CANOVA was geweest, sprak zijne Lijkrede uit. De Italiaansche dagbladen hebben gezegd, dat deze plegtigheid de luisterrijkste was, die, sedert den dood van RAPHAËL, als eene hulde aan de kunsten is toegebracht. Vol vuur, kracht en bevalligheid, bezat deze bewonderenswaardige beeldhouwer het geheim, om zijne voortbrengselen eene bekoorlijkheid te geven, die zelfs zijne lasteraars aan dezelve niet kunnen betwisten. Zijne vrouwen-beelden vooral vereenigen al de volmaaktheden der schoonste natuur. Door de voorstanders van het Fransche keizerrijk, met lof overladen, zoo lang als hij zijne talenten gebruikte, om hun hoofd en hunnen afgod onsterfelijk te maken, werd hij het voorwerp hunner hartstogtelijke hekeling, zoodra hij zich weder als diegene kon vertoonen, welke hij altijd geweest was, namelijk de vriend van den Godsdienst en het wettige gezag. Zij vergaven hem vooral niet, de Italiaansche meesterstukken weggehaald te hebben, welke hij echter op den heiligsten grond, namelijk op dien des eigendoms teruggeëischt had, daar men enkel dien der overweldi-

ging kon tegenstellen. Zijne godsdienstige grondbeginselen bragten er welligt zoo veel aan toe, als zijne staatkundige denkwijze, om beleedigende scherts jegens zijnen persoon, en gestrenge oordeelvellingen over zijne werken optewekken. Maar onze roemmakers zullen voorbijgaan en de voortbrengselen des beitels van CANOVA zullen zijnen roem tot de nakomelingschap overbrengen. Wij willen de lijst zijner werken op de volgende wijze mededeelen: 1.° (1772) *Twee bloemkorfjes*, in marmere, het proefstuk des vijftienjarigen jongelings, boven vermeld. — 2.° (1774) *Eurydice*, een beeld in zacht marmere, half-natuurlijke grootte. — 3.° *ORPHEUS*, een tegenstander van het voorgaande. Beide versieren een luthuis, bij *Assolo*, 15 mijlen van *Trevisa*. — 4.° *DÆDALUS* en *ICARUS*, eene groep, waarin men de terugkeering van den beeldhouwer tot het natuurlijke benevens zijne eerste pogingen, om aan den bedorven smaak des tijds te ontsnappen begint te onderscheiden. Het is deze groep, waardoor de Senaat van *Venetie* hem met eene jaarwedde van 300 dukaten beschonk. — 5.° *THESEUS*, op den overwonnen *Minotaurus* gezeten. » Elke man, zegt de Gravin *ALISEVI*, zou wenschen naar *THESEUS* te

gelijken, en hem ziende, gevoelt elke vrouw in zich het hart van *ARIADNE* kloppen." — 6.° *THESEUS* overwinnaar van eenen *Centaurus* (paardmensch), eene kolosale groep, uit twee marmereblokken bestaande, en welke voor de stad *Milane* bestemd was. — 7.° (1785) *Praalgraf van Paus CLEMENS XIV.*, in marmere, te *Rome*, in de kerk der heilige Apostelen geplaatst. Men bewondert het hoofd des *Pausses*, onder de trekken eens grijsaards, welke boven van zijn graf, diegene schijnt te zegenen, welke tot hem komen. Men heeft op dit stuk aangemerkt, dat de kunstenaar de hoofdpersonaadje, in aanraking met den aanschouwer heeft gebracht. In de gegraveerde plaat van dit gedenkteeken aan den ridder *ZULIANO* zijnen tweeden beschermer, toenmaals afgezant van *Venetie* te *Konstantinopel*, opgedragen, noemt zich *CANOVA* nog beeldhouwer van *Possagno*, en geeft aan den ridder den titel van *PERICLES* zijner eeuw. Dit werk is het laatste, waaraan men meer gedwongenheid dan bevalligheid verwijten kan: al de andere, die op hetzelfde gevolgd zijn, zijn vrij van dat gebrek. — 8.° (1785) *AMOR* en *PSYCHÉ* nederliggende, eene groep voor den heer *H. BLUNDELL* uitgevoerd. Nog verwijt men aan deze

groep een klein overblijfsel van gemaakt- en gedwongenheid, maar dezelve is het eerste stuk, hetwelk een juist denkbeeld heeft gegeven van den naauwkeurigen smaak des kunstenaars, om zachte aandoeningen uitdrukken. — 9.° (1792) *Praalgraf van CLEMENS XIII.*, in de *St. Pieterskerk te Rome* geplaatst. De smaak van hetzelfde is zuiverder, dan die van het praalgraf van CLEMENS XIV. Dit werk is een dergenen, welke het meest tot den roem van CANOVA hebben toegebracht; men bemerkt echter in den Godsdienst, een der beelden, die hetzelfde versieren, een uiterlijk aanzien, dat wat al te wereldsch is. — 10.° *PSYCHÉ, als kind*, een beeld van natuurlijke grootte in marmor. De Godin houdt bij de vlerken eenen vlinder vast; die op hare andere hand rust. CANOVA voerde dit beeld tweemaal met aanmerkelijke veranderingen uit. Hij bestemde hetzelfde voor den ridder ZULIANO, zijnen MECENAS, dien de dood belette dit geschenk te ontvangen. De kunstenaar zeide eens in tegenwoordigheid eener zeer geestige dame: » Dit beeld is eene der zonden mijner jeugd; » de dame antwoordde hem: » Dergelijke zonden zijn geene doodzonden. » Aan den voet der gravure, door BERTINI uitgevoerd, plaatste CANOVA

deze beide dichtregels, uit DANTE :

Non vi accorgete voi, che non
siamo vermi
Nati a formar l'angelica farfalla.

dat is: » Ziet gij niet, dat wij de wormen zijn, bestemd om den Engelachtigen vlinder voorttebrengen? » Dit beeld werd eerst, door den Graaf MANGILI, en later door NAPOLÉON, voor de koningin van *Beijeren* gekocht. — 11.° (1793) *VENUS en ADONIS*, waarvan de gravure, door BERTINI vervaardigd, aan Mevrouw, de Hertogin van *Calabrië*, is opgedragen. De groep vindt men te *Napels*, in den tuin van den Markgraaf BERIO. — 12.° (1792 — 1794) *Gedenkteeken, aan de gedachtenis van den ridder Emo toegewijd*. Een vlak verheven beeldwerk, op bevel van den senaat van *Venetie*, ter eere van den laatste van deszelfs zeehelden, strijdende voor de onafhankelijkheid van zijn vaderland, in het arsenaal dier stad opgerigt, en heeft tot grondslag eene vliegende batterij. Door dezen gelukkigen inval der genie, herinnerde de kunstenaar, aan de uitvinding van den beroemden zeeman, die met het beste gevolg, deze soort van aanval tegen de barbaarsche volken had aangewend. De drie beelden, waaruit het onderwerp bestaat, vormen

een uitstek op het vlakke van het graf. Het borstbeeld van **EMO** rust op eene met snebben versierde zuil, welker grondslag door de golven der zee bespoeld wordt. Het hoofd biedt een gestreng gelaat aan, zoodanig als zulks aan de zorgen des oorlogs, en welligt aan het denkbeeld betaamt, dat zich de onversaagde en laatste verdediger der republiek van haren toestand vormde. De Beschermengel van *Venetië* daalt uit den Hemel neder, om den krijgsman te bekroonen. Dit beeld biedt in deszelfs geheel eene hemelsche uitdrukking aan. Eene faam, die hare bazuin laat vallen, schijnt te kennen te geven, dat zij niets nieuws meer tot roem van den verdediger van *Venetië* zal te verkondigen hebben, en bedient zich van eene gouden pen, om zijnen naam op de zuil te schrijven. — 13.° *De berouwhebbende* **MAGDALENA**, een marmere beeld, van kleine natuurlijke grootte, een der meesterstukken des kunstenaars, die hetzelfde voor *Posagno*, zijne geboorteplaats, bestemd had; maar, na door verscheidene handen te zijn gegaan, is hetzelfde het eigendom van den Heer **DE SOMMARIVA** geworden. De kenners hebben ten opzichte van dit voortbrengsel alle lofspraken uitgeput, even gelijk de kunstenaar, aan hetzelfde alle middelen om te beha-

gen en te bekoren uitgeput heeft. — 14.° **AMOR** en **PSYCHÉ** staande, beelden van natuurlijke grootte, welke zich te *Malmaison* bevinden, en waarvan de graveure aan mevrouw **BONAPARTE** (**JOSEPHINE**) is opgedragen. Deze groep is door **CANOVA** herhaald, voor **Z. M.** keizer **ALEXANDER** van *Rusland*. Sommige kunstregters hebben opgemerkt, dat het gelaat van **AMOR**, teederder en minder krachtig, dan dat van **PSYCHÉ** is, en volgens hen is het moeilijk, den beweeggrond daarvan te regtvaardigen. Deze beweeggrond bestaat enkel en alleen in de fabel van **APULEUS**, welke **PSYCHÉ** in de geheele volmaaktheid harer schoonheid voorstelt, terwijl **AMOR** daarentegen er als een jongeling in wordt voorgesteld, die voor de eerste maal aan het opzigt zijner moeder ontsnapt, en grootelijks bezorgd is, om zich bij deze eerste uitspatting voor haar verborgen te houden. Het is een groot bewijs van de genie van **CANOVA**, zijn onderwerp aldus te hebben voorgesteld, en men moet zich verwonderen, dat het ooit op eene andere wijze is kunnen opgevat worden. — 15.° (1801) **PERSEUS**, het hoofd van **MEDUSA** vertoonende, dat hij heeft afgehouden, een marmere beeld, dat door **JOZEF BOSIO**, een Milaneesch

schilder, aan wien de gravure van hetzelfde door MARCHETTI vervaardigd, werd opgedragen, gekocht was. Dit beeld werd later weder gekocht door PIUS VII., die hetzelfde gedurende eenigen tijd op de plaats van den APOLLO van het *Belvedere* liet stellen, daar hetzelfde juist de grootte, beweging en houding van hetzelfde bezat, maar welks geheele volmaaktheid het verlies niet kon doen vergeten. — 16.° (1804) FERDINAND IV., koning van Napels, in Romeinsche kleeding, het hoofd met eenen helm gedekt, en in eenen mantel gewikkeld, die hem den schouder en linker arm bedekt. Het model tot dit colossus-beeld was in 1797 in pleister vervaardigd, maar CANOVA was aan de uitvoering van hetzelfde in marmer eerst in 1803 begonnen, en had dezelve gestaakt tijdens de bezetting van het koninkrijk Napels door de Franschen. Toen MURAT door Rome trok, en de werkplaats des beeldhouwers bezocht, bespeurde hij hetzelfde in eenen hoek, en verzocht den kunstenaar hetzelfde te voltoojen, zeggende, dat *het een gedenkstuk was, hetwelk tot de geschiedenis des rijks behoorde.* — 17.° (1804). NAPOLEON BONAPARTE, in de linkerhand den scepter, en in de regter eenen klood houdende, waarop het zin-

nebeeld der overwinning, den zegepalm, en eene kroon dragende. Dit reuzenbeeld had het geluk niet van aan deszelfs oorspronkelijke te behagen, die zich in worstelgedaanten afgebeeld zierende, uitriep: »CANOVA meent welligt, dat ik met vuistslagen vecht!» Hetzelfde is het eigendom geworden van den hertog van WELLINGTON. Eene gravure van hetzelfde, door RACIANI, werd door CANOVA aan de republiek van *St. Marino* opgedragen, uit erkentenis voor het diploma van burger, dat hij van dezelve ontvangen had. — 18.° *De beide vuistvechters* (KREUGAS en DAMOXENOS). In dit stuk heeft de kunstenaar de bevallige manier verlaten, om den nadruk en de kracht der spieren des te beter te kunnen uitdrukken. Aandeze groep, is te *Parijs* de eer der ten toonstelling te beurt gevallen, en heeft er weinig uitwerksel te weeg gebragt, welligt, wijl het eene navolging is, van die korte, dikke en lompe vormen, welke de oude Romeinsche beeldhouwers tot voorbeelden namen, en die nog dagelijks te *Rome* de oogen der hedendaagsche beeldhouwers treffen. Dan een zeer bevoegde regter, de Heer QUATRE-MÈRE DE QUINCY, heeft, van deze groep sprekende, gezegd: »Alles is er grootsch in aangelegd,

de behandeling is ruim, niets is er in verspild; alles is los en ongedwongen vervaardigd." Aan den kardinaal CONSALVI opgedragen, is deze groep in het Museum van het Vatikaan geplaatst. — 19.° *HEBE*, den godendrank of Nektar stortende, een beeld van natuurlijke grootte, tegen eenen zonderling geplaatsten boomstam leunende. Hetzelve behoort aan den keizer van Rusland. — 20.° *HERCULES*, *LYCHAS* tegen eene rots werpende. Eene kolossale groep, welke men te Rome in het paleis van den bankier TORTONIA, hertog van Branciano ziet. — 21.° Praalgraf van *MARIA CHRISTINA*, Aartshertogin van Oostenrijk, zuster der koningin van Frankrijk, *MARIA ANTOINETTE*, te Weenen in de kerk der Augustijnen geplaatst. Dit is een der voornaamste voortbrengselen van den kunstenaar, en dat aan zijne genie, met betrekking tot de uitvinding en uitvoering de meeste eer aandoet. De beschrijving van dit gedenkstuk is in het Italiaansch door E. C. J. VAN DE VIVERE, in 1801 in het licht gegeven. De *wel-dadigheid*, een der zinnebeelden, van dit monument, is afzonderlijk gegraveerd, en door CANOVA, aan den beroemden schrijver der *Romeinsche Nachten*, den graaf SCIPIO VERRI opgedragen. —

22.° (1803) *Mevrouw LAETITIA BONAPARTE*, een beeld van natuurlijke grootte. Dit is eene navolging der zittende *AGRIPPINA*, welke men in het kapitaal ziet. — 23.° *LEOPOLDINE ESTERHAZY-LICHTENSTEIN*, een marmereen beeld, op eenen heuvel in de gedaante eener vrouw gezeten, welke zich bezig houdt met teekenen. — Door BERTINI gegraveerd. — 24.° *VENUS*, uit het bad komende. Aan hare voeten staat de vaas met reukwerk en het *Sudarium*. Met de eene hand bedekt zij hare linkerborst, en met de andere houdt zij het doek vast, dat de helft van haren boezem en hare dijen bedekt. Het karakter en de beweging van het hoofd zijn bijna dezelfde, als in de *VENUS DE MEDICIS*, welke zij bestemd was, in de galerij van *Florence* te vervangen. — 25.° (1812) *HECTOR*, eenen blooten degen vasthoudende. — 26.° (1812). *AJAX*, naar zijn zwaard grijpende. Deze kolossale beelden in wit marmereen elkander tot tegenstanders. — 27.° *De Vrede*, een gevleugeld vrouwenbeeld, eene slang vertrappende, in de rechterhand een olijftak en in de linker eenen scepter, houdende; zij leunt tegen den stijl van eene zuil, waarop men leest: *Paix d'Abi*, 1743; *paix de Camasdy*, 1774; *paix*

de *Friedrichsham*, 1809. Dit kolossusbeeld van wit marmer vindt men bij den graaf ROMANZOFF. — 28.° (1812) *Het kolossale borstbeeld van CANOVA*. — 29.° *Een reusachtig paard*, dat voor het grootste doorgaat van al degene, welke in *Europa* bestaan, en dat bestemd was, om een reuzenbeeld van NAPOLEON te dragen. De eerste bestemming van dit paard, was geweest voor een beeld van KAREL III., koning van *Spanje*, later werd MURAT bekoord, om er zich op te verheffen. Het schijnt, dat het eindelijk Z. M. FERDINAND IV., koning van *Napels* zal dragen. — 30.° *De zegevierende VENUS*, onder de trekken van PAULINE BONAPARTE, prinses BORGHESE, zij ligt op een rustbed, en houdt in de eene hand den beruchten appel. Dit stuk behoort aan den koning van *Engeland*. — 31.° *Eene Nimf*, rustende op een' leeuwenhuid; met de eene hand ondersteunt zij haar hoofd, de andere rust op den kop des diers. Aan hare voeten is een gevleugelde minnegod, op eene lier spelende, naar welker toonen zij schijnt te luisteren. De Heer MILLIN heeft in het derde deel der *Annales encyclopédiques* van 1817, bladz. 136 de beschrijving dezer groep geleverd. — 32.° *De Godsdienst gekroond en omstraald*, een

kruis ondersteunende, door hetzelfde op een schild te houden, op welks grond in vlak verheven beeldwerk de gedaanten van den H. PETRUS en den H. PAULUS zijn uitgehouwen; de geschiedenis van dit kolossale beeld hebben wij boven vermeld. 33.° *Praalgraf van ALFIERI*, in de kerk van *Santa Croce*, te *Florence*, *Italië*, de muurkroon dragende, weent op het graf van een zijner beroemdste kinderen. Eene rondverhevene vlakke, biedt in vlak verheven beeldwerk, de volkomen welgelijkende trekken des dichters aan. Vier aloude momaangezigten, aan de hoeken van de steenen doodkist of *sarcophaag* geplaatst, herinneren aan de tooneelspelen, waarin ALFIERI uitgemunt heeft. Men leest rondom zijn afbeeldsel zijnen naam, en dien van *Asti*, zijne geboorteplaats. Het grafschrift tot dit prachtige monument was door ALFIERI zelve vervaardigd. — 34.° *Praalgraf van VOLPATO*, een' beroemden graveur, en de vriend van CANOVA; te *Rome*, in de kerk der heilige Apostelen opgevoed. — 35.° *Praalgraf* of *Cenotaphium*, aan de gedachtenis van JOANNES FALLIERI toegewijd; een gedenkteeken der erkentenis van CANOVA, jegens dezen Venetiaanschen Senator, zijnen eersten beschermer, jegens dengenen,

welke hem zijne luisterrijke loopbaan opende. — 36.° *De drie bevalligheden*, eene bewonderenswaardige groep, zoo om de bekoorlijke stelling der figuren, als om de sierlijkheid van derzelve vormen, en de schoonheid harer hoofden; voor Mevrouw BONAPARTE (JOSEPHINE) uitgevoerd, en thans het eigendom van den Hertog van Bedford. — 37.° *MARS* en *VENUS*, eene groep voor den koning van Engeland uitgevoerd. CANOVA had het verdriet van dit werk viermalen op nieuw te moeten beginnen, daar hij aan de drie eerste marmerblokken inwendige gebreken ontdekte, toen het werk reeds zeer gevorderd was. — 38.° *De Vrede en de Bevalligheden*, eene groep aan den koning van Engeland toebehoorende. — 39.° (1817) *JOANNES IV.*, koning van Portugal. — 40.° *De heilige JOANNES de Dooper, als kind*. — 41.° *POLYMNIA*, gezeten. — 42.° *TERPSICHORE*, aan den Heer DE SOMMA-RIVA toebehoorende. — 43.° *De Eendragt*, onder de trekken van MARIA LOUISE, aarts-hertogin van Oostenrijk. Zij is op eenen troon gezeten, eenen scepter en eene offerschaal in de hand houdende. De Heer CICOGNARA beweert, dat het beeld een der meesterstukken van CANOVA is. — 44.° *De Godsvrucht*, een geheel versluijerd beeld, dat

de handen enkel bij de toppen der vingers gevouwen houdt. — 45.° *De Zachtmoedigheid*, een gezeten vrouwenbeeld. — 46.° Eene *Hermeszuil*, met het voorgaande stuk beschreven en beoordeeld, in een werkte ten titel voerende: *Descrizione di due statue di ANT. CANOVA; prosa di MICHELE LEONI, TORINO, CHIENIE MINA, 1823*, met de teekening der Eendragt. — 47.° Eene *Danseres*, op eenen boomstam leunende. — 48.° *PARIS, den appel houdende*. Deze beide beelden, welke eertijds *Malmaison* versierden, behooren tegenwoordig aan den keizer van Rusland. — 49.° *Twee danseressen van natuurlijke grootte*, de eene een cymbaal en de andere eene kroon in de hand houdende. — 50.° *WASHINGTON*, een standbeeld van wit marmor, in Romeinsche kleeding, voor de raadzaal van *Carolinie* vervaardigd. Op de vier zijden van het voetstuk zijn vlak verhevene beeldwerken, de voornaamste daden uit het leven van dien veldheer voorstellende. — 51.° *Praalgraf der markgravin van SANTA-CRUZ*, enkel voor de dochter dier dame bestemd, maar dat haar gemeenschappelijk is geworden, zoo als dit eenvoudige doch treffende grafschrift zulks te kennen geeft:

Mater infelicissima filia et tibi.
 52.° Praalgraf van den Graaf de SOUZA, afgezant van Portugal, te Rome. — 53.° Praalgraf van Prins FREDERIK II. van Pruissen. — 54.° Praalgraf van den Admiraal NELSON. — 55.° Borstbeeld van Paus PIUS VII. — 56.° Kolossaal beeld van Paus PIUS VI., hetwelk door den kunstenaar niet geheel is kunnen voltooid worden. — 57.° FRANCISCUS II. keizer van Oostenrijk; — 58.° CORINNA, een borstbeeld. — 59.° BEATRIX, minnaresse van DANTE, een borstbeeld. — 60.° HELENA, een kolossaal borstbeeld, door CANOVA aan de Gravin ALBIZZI geschonken. — 61.° De stad Padua, een vlak verheven beeldwerk, eene zittende vrouw voorstellende. — 62.° ACHILLES en BRISEÏS, vlak verheven beeldwerk. — 63.° Vijf vlak verheven beeldwerken, het leven en den dood van SOCRATES voorstellende. — 64.° ALEXANDER, Keizer van Rusland, een standbeeld, dat het paleis van den senaat, te St. Petersburg versiert. — 65.° Den gestorven JESUS, de heilige Maagd en MARIA MAGDALENA, een onderwerp reeds door MICHAËL ANGELO BONAROTA behandeld. — 66.° Aschkruik voor de gravin DIÉDÉE, geboren CALLEMBERG, in den tuin der Kluzenaars

van Padua. — 67.° Praalgraf van den graaf TADINI. — 68.° Offerande der Troyaansche vrouwen aan MINERVA. — 69.° PALAMEDES, een marmeren standbeeld, meer dan natuurlijke grootte. — 70.° Een kolossale borstbeeld van NAPOLEON. Dus is ten naasten bij de Catalogus der beeldhouwkundige werken van CANOVA. Een groot gedeelte derzelve is vermenigvuldigd geworden, door de etsnaald der beroemdste graveurs; zoo als van BERTINI, BERTINELLI, BONATO, FONTANA, MARCHETTI, MORGHEN, VITALI, VILLOTTI, enz. Mogt men begeerig zijn zich eene vollediger kennis, van de werken van CANOVA te verschaffen, zoo kan men te dien einde raadplegen, de verzameling van koperen platen, door den Heer Boudin van dezelve vervaardigd, voorafgegaan door eene Catalogus, te Parijs, bij Didot gedrukt. Vele werken over het leven en de voortbrengselen van CANOVA, zijn in het Italiaansch, in het Engelsch en in het Fransch in het licht gegeven. Na CANOVA als beeldhouwer te hebben beschouwd, moeten wij er nog bijvoegen, dat hij ook de schilderkunde aankweekte, welke hij welligt nog meer beminde, dan de kunst, aan welke hij zijnen onsterfelijken roem te dan-

ken had. Men heeft van hem verscheidene kleine schilderijën, naar de Venetiaansche wijze gekleurd, waarvan er eene gegraveerd is geworden. Nog haalt men onder zijne schilderstukken eene *naakte VENUS* aan, van natuurlijke grootte, op een bed rustende en eenen spiegel in de hand houdende. Zich in 1797 te *Possagno* van de groote wereld afgezonderd hebbende, schilderde hij voor de kerk van dat dorp de *Verschijsing van J. C. aan de drie MARIA's en aan de leerlingen*. Even gelijk hij zijn eigen afbeeldsel gebeiteld had, heeft hij het ook geschilderd. CANOVA is in *Frankrijk* door GÉRARD afgeschilderd en in gravure herhaald. In *Engeland* heeft hem JOHN JACKSON, lid der koninklijke maatschappij van *Londen* geschilderd, welk portret door THOMPSON in het *European Magazine* voor November 1822, aan het hoofd eener levensschets, in hetzelfde N.º van dat Tijdschrift voorkomende, in plaat is gebracht.

CANOVAI (STANISLAUS), een kundige Religieus der Christelijke scholen te *Florence*, werd in die stad in 1740 geboren, onderwees de wiskunde te *Cortona* en te *Parma*, en behaalde in 1788 den prijs, door den graaf DURFORT, afgezant van *Frankrijk* in *Toskanen* uit-

geloofd, voor de beste lofrede op AMERICUS VESPUTIUS. Het vertrouwen, dat hij zich door zijne deugden had verworven, was zoo sterk, dat de beroemde dichter ALFIERI, hem in zijne laatste oogenblikken bij zich ontbood. Hij was tot lid aangenomen van het Etrurisch genootschap van CORTONA. Behalve een aantal geleerde *Verhandelingen*, over *Geschied-, sterre-, aardrijks- en letterkundige* onderwerpen, grootendeels in *Florence*, (van 1771 — 1809) gedrukt, heeft men hem eene uitmuntende vertaling in het Italiaansch te danken van de *Lessen over de grondbeginselen der natuurkunde* van LA CAILLE, vermeerderd en herzien door den Abt MARIE, 1781. CANOVAI overleed te *Florence*, in 1811.

CANTACUCENUS. — Zie JOHANNES V. en MATTHEUS, Romeinsch - Grieksche keizers.

CANTA-GALLINA (REMIGIUS), een Italiaansche graveur en schilder, was de meester van den beroemden CALLOT, en overleed te *Florence* in 1624. Hij heeft volgens zijne eigene teekeningen, en die van andere meesters, gezigten landschappen en feesten geschilderd.

CANTARINI (SIMON), bijnaamd *de Pezarezer*, wifl hij in 1612 te *Pezaro* werd gebo-

ren, was de leerling en vriend van Guido, door wiens navolging hij zich zelve beroemd maakte. Men verwarde somtijds de werken van den meester met die des kweekelings. Deze beroemde schilder overleed in den bloei zijner jaren te *Verona* in 1648.

CANTEL (PETRUS JOZEF), in het oude Fransche gewest *Caux* in 1645 geboren, ging onder de maatschappij van *JESUS*, en onderscheidde zich bij dezelve. Hij overleed te *Parijs* in 1684. Zijn ijver voor de studie verkortte zijne dagen. Er bestaat van hem: 1.° eene verhandeling *De romana republica, cive de re militari et civili romanorum*, in 12.mo, Utrecht 1707. Dit is een uitmuntend kort begrip der Romeinsche oudheden. De beste uitgaven zijn die van *Utrecht*, met platen. — 2.° *Metropolitanarum urbium historica, civilis et ecclesiastica, tomus primus*. Dit is het eenige deel, dat in het licht is verschenen. Hij gaf den *JUSTINUS, ad usum Delphini*, *Parijs* 1677, in 4.to en den *VALERIUS MAXIMUS*, mede *ad usum etc.* in het licht, *Parijs* 1779. Deze uitgaven worden zeer gezocht.

CANTEMIR (DEMETRIUS), in 1673, uit eene beroemde familie van *Tartarijë* gebo-

ren. Van landvoogd van drie Moldavische kantons, werd zijn vader in 1664 vorst van dat gewest. DEMETRIUS, vroegtijdig naar *Konstantinopel* gezonden, vleide zich van hem te zullen opvolgen; maar hij werd bij de *Porte* door eenen mededinger verdrongen. Door den Ottomanschen minister in 1710 naar *Moldavië* gezonden, om hetzelfde tegen den Czar *PETER* te verdedigen, leverde hij dat gewest aan dengenen over, tegen wien men hem te veld had gezonden. DEMETRIUS volgde zijnen nieuwen meester in zijne overwinningen. Tot schadeloosstelling van hetgene hij verloren had, verkreeg hij den titel van vorst, met grondgebied, domeinen, en een volkomen gezag over de *Moldaviërs*, die hun vaderland verlieten, om zich aan zijn lot te verbinden. Hij overleed in 1723, algemeen geacht en bemind, op zijn landgoed in *Ukrainä*. Men heeft van hem verscheidene werken, zoo als: 1.° *Geschiedenis van den bloei en het verval van het Ottomansche rijk*. Het oorspronkelijke in Latijn is in handschrift gebleven. *NICOLAAS TINDAL* heeft hetzelfde, op bevel der koningin *ANNA*, in het Engelsch vertaald, *Londen*, 1734, 2 dl.ⁿ in fol. *DE JONQUIERES* heeft het volgens de Engelsche vertaling

in het Fransch overgebracht, 1743, 4 dl.ⁿ in 12.º, en 1 in 4.º J. L. SCHMITT, heeft hetzelfde in het Hoogduitsch vertaald, *Hamburg*, 1745, in 4.º — 2.º *Grondbeginsel van den Mahometaanschen Godsdienst*, Petersburg, 1722, in fol., een werk op bevel van PETER den Grooten, aan wien het is opgedragen, in de Russische taal geschreven en gedrukt. — 3.º *Tegenwoordige staat van Moldavië*, in het Latijn, met eene groote kaart van het land enz. Nog heeft hij verscheidene andere werken nagelaten, zoo als de *Oude en nieuwere geschiedenis van Dacië*, welke niet in het licht is gegeven; eene *Natuurkundige godgeleerdheid*; eene *Verzameling van Turksche gezangen*, in muziek gebracht, in 4.º; eene *Inleiding tot de Turksche toonkunst*, in het Russisch geschreven, in 4.to enz. Deze vorst was bijna alle levende en doode talen in eenen zelfden graad meester.

CANTEMIR (ANTIOCHUS, en volgens anderen: KONSTANTIEN DEMETRIUS, vorst) jongste zoon van den voorgaande, en de lieveling zijns vaders, wijdde zich, zoo als hij, aan de studie, aan de wetenschappen en kunsten toe. Hij was achtereenvolgend afgezant te *Weenen* en te *Parijs*. In *Rusland* teruggekeerd zijnde, gedroeg

hij zich, zeer voorzigtig, in de verschillende omwentelingen, welke dat rijk schokten, en overleed in 1744. De Russen kenden vóór hem eenige berijmde liederen, maar hij is de eerste geweest, die eenigzins uitgebreide gedichten bij hen ingevoerd heeft. Behalve eene Vertaling van ANACREON en der brieven van HORATIUS, leverde hij nog in de Russische taal, *Hekeldichten, Fabels, Oden* enz. Het besten zijner gewrochten, is zijne *Petriades*, een Heldendicht, aan Czar PETER den Grooten toegewijd. Onder zijne Vertalingen, stelt men het werk van ALGAROTTI, over het licht en de kleuren, op den voorgrond. Nog heeft hij zijne landgenooten met verscheidene vreemde werken bekend gemaakt, waarvan er voor de wijsheid en de zeden weinig vrucht te hopen was, zoo als bijv. de *Lettres persanes* enz. De abt GUASCO de vertaler zijner Hekeldichten, in 12.mo heeft het leven van dien vorst, als een bewonderende lofredenaar beschreven.

CANTER of CANTHER (ANDREAS), te *Groningen* in de laatste helft der vijftiende eeuw geboren; een der wonderen onder de vroegrijpe verstandenen, daar van hem getuigd wordt, dat hij in den ouderdom van tien jaren reeds doctor in de reg-

ter was, en zulks verder in onderscheidene takken van geleerdheid werd. Om den roem zijner geleerdheid te bevestigen, zal het genoeg zijn, den brief door keizer **FREDERIK III.**, hem in dien ouderdom geschreven, alhier aan te voeren:

FREDERIK de Derde, Roomsck keizer, wenscht heil en welvaart aan het bewonderenswaardige en voortreffelijke kind **ANDREAS CANTER!**

Ter onzer keizerlijke ooren is het groote gerucht, van U, allerliefst kind, en de te allen tijde ongehoorde roem uws lofs gekomen, namelijk, dat gij reeds vóór het tiende jaar uws teederen ouderdoms, in bijna alle kunsten en wetenschappen zijt ervaren geworden, ja zelfs in de wetenschap onzer wetten en **H. Canons**, en (wat nog meer te verwonderen is, en ons zeldzamer dunkt) ons wordt gezegd, dat gij het geheele oude en nieuwe Testament, niet zonder den bijstand der Goddelijke genade, in openbare zintwistingen, voor elks oog en verklaart; met eene gepaste vrijmoedigheid, op elke vraag een bewijs en antwoord geeft. Naardien wij nu begeerig zijn, om de waarheid van zulk een wonderwerk zelf te ondervinden, zoo hebben

wij u overwaardig geacht, door dezen onzen brief te verzoeken, dat gij op onze Keizerlijke Majesteits bijzonder geliefde Universiteit van Weenen wilt komen, wijl wij grootelijks verlangen om uw aangezigt te zien, en u onze keizerlijke gunsten, volgens de waardigheid uws verstands deels achtig te maken, wilt u derhalve, zoodra als gij kunt naar Weenen spoeden.

De jonge **CANTER** door zulk eene onderscheiding geprikkeld, begaf zich naar de keizerlijke residentie, alwaar hij met eer en aanzien overladen werd.

CANTER, **CANTHER** of **CANTERUS** (**WILLEM**), den 24 Julij 1542, te **Utrecht** geboren, wordt door sommigen de neef, door anderen de broeder van den voorgaande genoemd, het eerste echter met meer grond. Hij beoefende de Latijnsche en Grieksche taal in zijne geboortestad onder den beroemden **GEORGIUS MACROPEDIUS**; vandaar begaf hij zich naar **Leuven**, alwaar hij vier jaren onder **CORNELIUS VALERIUS** studeerde. Zestien jaren oud zijnde, begaf hij zich op reis door **Frankrijk**, **Italië**, **Duitschland**, en kwam met een groot aantal geleerden in vriendschapsbetrekkingen. Hij vestigde zich vervolgens

met ter woon te *Leuven*, alwaar hij afgezonderd leefde, en zich met geestdrift aan de studie toewijdde; de morgen werd aan de leesoeffeningen, en de namiddag aan schrijven toegewijd. Hij bleef steeds aan den voorouderlijken Godsdienst getrouw, en stierf den 18 Mei 1575, in de levendigste gevoelens van godsvrucht. JUSTUS LIPSIUS wijdt in zijnen eersten Brief aan CORNELIUS VALERIUS in zijnen lof uit. Hij heeft vele werken nagelaten: 1.° Acht boekdeelen met verbeteringen, verklaringen, en fragmenten van verschillende schrijvers, in het Latijn, in de *Schatkamer* van GRUTER herdrukt. — 2.° *Syntagma de ratione emendandi graecos auctores*, Antwerpen, 1571, in 8.vo — 3.° *Uitgaven en Vertalingen* van sommige Grieksche en Latijnsche schrijvers. — 4.° *Latijnsche Gedichten*, enz. (Zie NICÉRON 29.e deel, bladz. 344).

CANTER, CANTHER of CANTERUS (THEODORUS of DIRK), broeder van den voorgaande, werd in 1545 te *Utrecht* geboren, begaf zich naar *Parijs*, om van DIONYSIUS LAMBINUS, de verklaring der zedeleer van ARISTOTELES te hooren. Aldaar raakte hij bekend met de geleerden PETRUS DANIEL, GIPHANIUS, LODEWIJK CARION enz. In zijne geboortestad terugge-

keerd, werd hij lid van het bestuur derzelve. Ondervoorwendsel van de Catholijken te begunstigen, werd hij in 1611 van al zijne goederen beroofd en verbannen. Hij nam eerst de wijk naar *Antwerpen*, en van daar naar *Franker*, alwaar hij in 1617 overleed. Men heeft van hem: *Variæ lectiones*; Antwerpen 1574. — *Aanteekeningen* op het werk van ARNOBIUS, tegen de Heidenen, 1582, in 8.vo

CANTON (JOANNES), den 31 Julij 1718, te *Stroud* in *Glocestershire* geboren, legde zich met het beste gevolg op de natuur- en sterrekunde toe, en slaagde in het doen van nieuwe en nuttige proefnemingen. In 1750 bood hij der koninklijke maatschappij van *Londen* eene *Wijze* aan, om kunstmatige zeilsteenen te maken, welke hoedanigheid verre boven alle andere verheven is; hetwelk hem hetzelfde jaar het lidmaatschap van dat genootschap verschaftte, welk hij voortging met zijne ontdekkingen te verrijken tot aan zijnen dood, die den 22 Maart 1772 voorviel. Vele zijn van gevoelen geweest, dat deze *Wijze*, bijna zoo spoedig is wederlegd als zij in het licht is verschenen, door eene Verhandeling over hetzelfde onderwerp in het Engelsch door MICHELL geschreven. Nog heeft CANTON verhandelingen in het

licht gegeven over de *electriciteit*, de *aschtrekker*, het *zeelicht*, de *afwijking van de kompasnaald*, de *compressibiliteit van het water*: men twijfelt echter met reden, of hij de hoedanigheid, waardoor die hoofdstof geperst of ingedrongen kan worden, wel bewezen heeft.

CANTWEL (ANDREAS), een Arts, uit het Graafschap *Tipperary* in *Ierland* afkomstig, lid der koninklijke maatschappij van *Londen*, overleed te *Parijs*, den 11 Julij 1764; in 1729 was hij te *Montpellier* tot Doctor bevorderd, en had zich in 1742 te *Parijs* met ter woon gevestigd. Men heeft van hem een groot aantal Latijnsche *Verhandelingen*, over verschillende geneeskundige onderwerpen; vele schriften tegen de inenting der kinderziekte; *Vertalingen* in het Fransch van eenige Engelsche werken, over den staat der oude en hedendaagsche geneeskunde, en over de geneesmiddelen voor de oogziekten; eene *Verhandeling over de koorts in het algemeen*, *Parijs*, 1730, in 4.º — *Ontleding der waten van Passy*, ib. 1755, in 12.º — *Tafereel der kinderziekte*, ibid 1758, in 12.º enz.

CANTWEL (ANDREAS SAMU-

EL MICHAEL), zoon van den voorgaande, in 1744 geboren, bekleedde den post van luitenant der Maarschalken van *Frankrijk*, kwam in die betrekking in 1792, in het *hotel der Invaliden*, werd Bibliothecaris van dat gesticht, en overleed in hetzelfde in 1802. Hij heeft met vele onnaauwkeurigheid en slordigheid een groot aantal werken uit het Engelsch vertaald (geschied- en letterkundige, reisbeschrijvingen en romans.) Wij willen van dezelve enkel aanhalen, die der laatste deelen der *Geschiedenis van het verval en den ondergang van het Romeinsche Rijk*, door GIBBON; men weet, dat de beide eerste deelen door LODEWIJK XVI. en LECLERC DE SEPTCHÈNES en de volgende door SOULÈS, MARIGNIÈ, DEMEUNIER en BOULARD vertaald zijn. Bij het 9.^e Hoofdstuk van het werk van MONTAGU, ten titel voerende: *Over de opkomst en het verval der oude Gemeenebesten*, *Parijs*, 1793, in 8.vo heeft hij een 10.^e door hem ontworpen hoofdstuk bijgevoegd.

CANULEIUS, een Romeinsch volkstribuun, maakte zich bij de Republikeinen, door zijnen tegenstand tegen de addellijken bemind. Hij deed het volk in het jaar 445 vóór J. C. aan het muiten slaan, en verkreeg, dat de Plebejers

zich met de Patriciërs konden vereenigen.

CANUS of CANO (MELCHIOR), een Spaansch Dominikaner in 1523, te *Tarançon*, in het Bisdom *Toledo* geboren, Hoogleeraar der Godgeleerdheid te *Salamanka*, werd onder PAULUS III. naar de Kerkvergadering van *Trente* gezonden, en in 1552 tot Bisschop der *Kanarische eilanden* benoemd. Hij nam geen bezit van dien stoel, maar overleed in 1560 te *Toledo*, als provinciaal van *Kastilië*. Deze Religieus had reeds sedert lang de Bisschoppelijke waardigheid van de hand gewezen, wellicht, om zich niet van PHILIPPUS II. te verwijderen, wiens toegenegenheid hij gewonnen had. Alle Godgeleerden hebben lof toegezwaaid aan zijne Verhandeling, ten titel voerende: *Locorum theologicorum, lib. XII., Padua, 1727, in 4.º*, zoo, om de uitmuntende zaken welke dezelve bevat, als om de sierlijke wijze, waarop dezelve worden uitgedrukt. Men heeft hem enkel verweten, de redeneerkundige werken van ARISTOTELES, CICERO, QUINTILLIANUS, en andere ongewijde schrijvers te veel te hebben willen navolgen, en zijnen lezer te vermoeijen door lange uitwijdingen, en de verhandeling van eene menigte aan de hoofdzaak vreemde

onderwerpen. De godgeleerde bronnen, waaruit hij zijne bewijsgronden putte, zijn de Heilige Schrift, de Apostolische overleveringen, de Kerkvaders, de Kerkvergaderingen enz. Hij veroordeelde billijker wijze, die ijdele en ongerijmde vraagpunten, waardoor men langen tijd de eenvoudige verhevenheid van de wetenschap des Godsdienstes wanstallig heeft gemaakt; maar men kan niet ontkennen, dat hij zich al te scherp tegen de schoolsche godgeleerdheid verklaarde: » Wij weten, zegt een beroemde Prelaat, dat de schoolsche godgeleerdheid, geene onvermijdelijke noodzakelijkheid is, om den schat des geloofs ongeschonden te bewaren; de beloften van J. C. zijn, wel is waar, de voornaamste steun van hetzelfde; maar die beloften sluiten de menschelijke middelen niet buiten, welke de voorzigtigheid, volgens de omstandigheden aan de hand geeft en afwisselt. De Kerk heeft zeer dringende beweegredenen gehad, om diegene in het werk te stellen, welke de schoolsche godgeleerdheid haar verschaft, want deze manier van onderwijs, heeft haar kostbare voordeelen op de sektarissen doen behalen, die het gebruik derzelve nooit anders veroordeeld hebben, dan omdat zij de kracht derzelve niet konden verdragen, en de

schampreden, die zij zich tegen dat gedeelte veroorloofd hebben, moeten een beweeggrond te meer zijn, om dezelve te behouden." (Zie ANSELMUS *Heilige* — DUNS, HANGEST, GRAVINA — JOANNES VINCENTIUS — THOMAS — *Heilige* —). CANUS was niet minder de vijand der Jesuiten, en vreesde niet, het als de *voorloopers van den Antichrist* te beschouwen, zonder dat noch de Bulle van PAULUS III., die hunne instelling bevestigde, noch een rondgaande brief van den overste zijner orde, welke aan zijne Religieuzen verbood, om van de Jesuiten kwaad te spreken, hem van gevoelen konden doen veranderen, noch hem zelfs beletten, op den kansel tegen hen uit te varen. JOANNES PENNA, zijn orde-broeder, en doctor van *Salamanka*, gaf te hunnen voordeele een verdedigingschrift in het licht. Indien men over het karakter van CANUS oordeelt, door eenen trek, welken Pater BOURHOURS in het vijfde boek van het leven van den heiligen IGNATIUS verhaalt, zal men zich niet kunnen onthouden, er een ongunstig denkbeeld van te vormen. Men schrijft hem nog *Prælectiones de pœnitentia* toe. Zijne werken zijn te *Keulen* 1605, in 8.vo, ib. 1678, in 8.º en te *Lyon* 1704, in 4.to in het licht gegeven,

CANUS of CANO (SEBASTIAAN), een Biskajer, togtgenoot van den beroemden MAGELLAN op zijne zeereizen, voer met hem in 1520 door de zeeëngte, aan welke die ervaren reiziger zijnen naam gaf. Na den dood van MAGELLAN, stevende hij naar de eilanden der *Sonda* van waar hij de *Kaap de Goede Hoop* ging omzeilen. Hij keerde in 1522 in *Sevilla* terug, en was de eerste, die de wereld over het Oosten in drie jaren en vier weken was omgezeild. KAROL V. gaf hem tot zinnebeeld eenen aardkloot, met deze spreuk *Primus me circumdedisti*.

CANUT of CANUTUS. — Zie KANUT of KNOET (I — VI) koningen van *Denemarken* en *Engeland*.

CANUTI (DOMINICUS), een schilder, te *Bologna* in 1623 geboren, was een der beste kweekelingen van GUIDO. Men bespeurt vooral in zijne schilderijen eene schoone ordonnantie, en een vlug en ongedwongen penseel. Hij heeft ook eenige platen met sterk water geëst en is in 1684 overleden.

CANZ (ISRAËL - GOTTLIEB), werd den 26 Februarij 1690 te *Heinsheim* geboren. Na zijne studiën te *Tubingen* volbragt te hebben, omhels-

de hij den geestelijken staat, en werd diaken der Luther-sche kerk van *Nurtingen*. Hij onderwees vervolgens in zijne geboortestad achtereenvolgend, de welsprekendheid, de dichtkunde, de wijsbegeerte en de godgeleerdheid. CANZ was een der beste leerlingen van WOLF; maar hij was geenszins de slaaf van al de gevoelens van dien wijsgeer. Met geestdrift voor de schoolsche godgeleerdheid beziel, trachtte hij eene nieuwe kunsttaal (*terminologie*) intevoeren, en dit is niet zijn schoonste titel van roem. De voornaamste wijsgeerige en godgeleerde werken, ons door CANZ nagelaten, zijn: 1.° *Philosophiæ, leibnitzianæ et wolffianæ, usus in theologia, per præcipue fidei capita*, Frankfort en Leipzig, 1728 — 1739, 4 dl.ⁿ in 4.to Dit werk heeft veel toegebracht om in *Duitschland* de wijsbegeerte van LEIBNITZ en WOLF te verspreiden. — 2.° *Eloquentiæ et præsertim oratoriæ lineæ paucæ*, Tübingen, 1734, in 4.to — 3.° *Grammaticæ universalis tenuia rudimenta*, ibid, 1737, in 4.to. — 4.° *Disciplinæ morales omnes, etiam eæ quæ forma artis nondum huc usque comparuerunt, perpetuo nexu traditæ*, Leipzig, 1739, in 8.vo — 5.° *Ontologia polemica*, idem, 1741 in 8.vo — 6.° *Meditationes philosophicæ*, Tübingen 1750,

in 4.to — 7.° *Theologia thetico-polemica*, Dresden 1741, in 8.vo — 8.° *Compendium theologiæ purioris*, Tübingen, 1752, in 8.vo, en een groot aantal bijzondere Verhandelingen. CANZ overleed den 28 Januarij, 1753.

CAOURSIN (WILLEM), in 1430, te *Douay* geboren, was oorspronkelijk van *Rhodus*, en werd aan de orde van dien naam in hoedanigheid van secretaris en onderkanselier verbonden, zonder er in te zijn aangenomen. Hij was gehuwd en overleed in 1501. Zijne werken, die over de orde van *Rhodus* en het beleg dier stad in 1480 loopen, te *Ulm* in 1496, in fol. gedrukt, zijn vrij zeldzaam. Dezelve zijn in het Hoogduitsch vertaald door JOANNES ADELPHUS, of JOANNES BRUDER, een Straatsburger-arts, der zestiende eeuw.

CAPACCIO (JULIUS CESAR), in 1660, te *Campagna*, in het koningrijk *Napels* geboren, was een edelman van den hertog van *Urbino*, en secretaris der stad *Napels*. Hij overleed in 1631. Men heeft van hem eene *Geschiedenis van Napels*, in die stad, in 1607 in 4.to gedrukt, welk werk tot de zeldzame behoort; sommige oordeelkundigen beweren, dat CAPACCIO er enkel de vertaler van is, en dat het werk,

door FABIO GORDIANI zou geschreven zijn. Wat hier ook van wezen moge, dit werk komt voor in de verzameling van GRÆVIUS, met de *Antiquitates et Historiæ Campaniæ felicis*, van denzelfden CAPACCIO. Nog heeft men van hem *Puteoluna historia, cui accessit de balneis libellus*, Napels, 1604, in 4.to, een belangrijk en geleerd werk: de *Zegepraalen van den H. FRANCISCUS à PAULA*, in het Italiaansch; — *Fabelen in Italiaansche verzen*, 1619, in 4.to met platen: *Illustrium mulierum et illustrium litteris virorum elogia*, Napels 1608, in 4.to; — *Annotazioni alla Gerusalemme liberata di TORQUATO TASSO*, tot de uitgave van Napels, 1582, in 12.º

CAPANEUS, een der bevelhebbers van het leger der Argiërs, onderscheidde zich gedurende den Thebaanschen oorlog, door zijne kracht en zijnen moed. Hij was de eerste, welke de muren dier stad met stormladders beklom; doch moest zulks ook met den dood bekoopen, daar hij, van pijlen doorboord, en onder eene hagelbui van steenen boven op den wal sneuvelde. Hij was een goddelooze, die gewoon was te zeggen, dat hij niet meer belang stelde, in de bliksems van JUPITER, dan in de zuider-warmte, en dat hij *Thebe* in weerwil van

zijnen donder zoude innemen. De dichters hebben het doen voorkomen, alsof die god hem door zijne bliksems getroffen had.

CAPECIUS. — Zie CAPYCIUS.

CAPEL (ARTHUR), vrijheer van *Haddam*, was landvoogd van *Glocester* voor den koning, toen FAIRFAX, hoofd der parlementairen, die plaats in 1648 kwam belegeren. Deze veldheer bediende zich van eene zonderlinge list, om zich van de stad meester te maken. Hij liet ARTHUR, den zoon van CAPEL, toenmaals te *Londen* studerende, komen, om zijnen vader te bewegen, hem door een verdrag met het parlement het leven te sparen. Hoewel de jongeling pas zeventien jaren oud was, antwoordde hij steeds, dat zijn vader te wijs was, om den raad van een kind te behoeven. FAIRFAX, daarover in woede ontstoken, liet ARTHUR tot op den gordel naakt uitkleeden, en hem, alzoo te midden eener troep soldaten plaatsen, die den degen tegen hem getrokken hadden. Terwijl de vader op den muur geroepen, dit treurtooneel beschouwde, hoorde hij een der officieren van FAIRFAX, welke hem toeriep: *Maak u gereed, om u overtegeven, of het bloed van uwen zoon te zien storten.* Het eenige antwoord,

dat CAPEL daarop gaf, was, dat hij zijnen zoon onverschrokken toeriep: *Mijn zoon herinner u, wat gij aan God en aan den koning schuldig zijt*; woorden, welke hij tot driemaal toe herhaalde. Hij begaf zich daarop weder binnen de stad, en vermaande de officieren, om zich moedig te houden, niet om zijn' zoon maar om hunnen koning te wreken. Daar deze goede burger zich eindelijk gedwongen zag, om zich bij verdrag overtegeven, zoo werd hij gevankelijk naar het kasteel van *Windsor* gevoerd, en vervolgens naar den *Tower* van *Londen* overgebracht, waaruit het hem gelukte te ontsnappen, op denzelfden dag, dat hij door het parlement in staat van beschuldiging werd verklaard. Op nieuw gevangen genomen zijnde, werd hij voor dezelfde regters die KAREL I. veroordeeld hadden, te regt gesteld, en veroordeeld, om opgehangen en vervolgens gevierendeeld te worden. Maar deze straf veranderd zijnde, werd hij op den 9 Maart 1649 onthoofd. Gedurende zijn verblijf in den *Tower*, had hij zeer schoone en aandoenlijke *Rustgedichten* vervaardigd, die dikwerf herdrukt zijn.

CAPEL (ARTHUR), zoon van den voorgaande, in 1631 geboren, werd na den treurigen dood zijns vaders naar

Londen gezonden, en in 1660 door koning KAREL II., uit erkenning voor de trouw zijns vaders, en om zijne eigene diensten tot Graaf van *Essex* verheven. Hij werd als afgezant naar *Denemarken* gezonden; - vervolgens tot Lord luitenant van *Ierland* en daarna tot eersten Lord der schatkamer benoemd. Zijne uitgebreide wetgeleerdheid, zijne welsprekendheid, zijne algemeen erkende regtschapenheid, verhieven hem tot een der meest invloed verwekkende leden van het Hooger-huis. Zijne stem voor de Bill van uitsluiting van den Hertog van *York* haalde hem vermogende vijanden op den hals. In 1683 beschuldigd, van in de zamenzwering *Rye-House* genaamd, gedeeld te hebben, werd hij naar den *Tower* gezonden, alwaar hij verscheidene dagen daarna, met een scheermes onthalsd werd gevonden. De Overheid oordeelde, dat hij zich zelven om het leven had gebracht; maar het algemeen gevoelen was, dat een knecht, die zich tot een werktuig van hooge personaadjen liet gebruiken, hem vermoord had.

CAPELLA (MARCIANUS MRNEUS FELIX), een Latijnsche dichter, leefde in het jaar 490 der Christelijke tijdrekening. Men houdt hem voor eenen Afrikaan en landvoogd. Er bestaat van hem een dicht-

stuk ten titel voerende: *De nuptiis Philologiae et Mercurii, et de Septem artibus liberalibus*. GROTIUS heeft in 1599 eene goede uitgave in 8.vo, met aantekeningen en verbeteringen van dit vrij zwakke voortbrengsel, geleverd.

CAPELLARI (MICHAËL), een Italiaansch dichter, te *Belluno* geboren, legde zich toe op de regtsgeleerdheid, de wijsbegeerte, de Godgeleerdheid en vooral op de dichtkunde. In den ouderdom van 38 jaren kwam hij te *Rome*, alwaar hij tot onderscheidene aanzienlijke kerkelijke bedieningen verheven werd. Keizer LEOPOLD benoemde hem tot vrijheer des keizerrijks, koning LODEWIJK XIV. verhief hem tot ridder, en de koningin CHRISTINA van *Zweden* nam hem aan tot haren secretaris. Hij weigerde de Bisddommen van *Feltri* en *Belluno*, zoo wel als den Hoogleeraars-stoel in de schoone letteren te *Padua*, en toen hij op zijne jaren begon te komen, bragt hij zijn leven in de afzondering door, nu te *Rome*, dan te *Venetieë* en dan weder in zijne geboortestad *Belluno*. Men heeft van hem een schoon lofgedicht op de koningin CHRISTINA, en verscheidene andere dichtstukken te *Padua* in 1697 in het licht gegeven. Hij overleed den 19 Februarij 1717.

CAPELLEN (JOHAN DERK VAN DER), Heer van *den Poll*, *Appeltern*, enz. in 1741, te *Tiel*, in de provincie *Gelderland*, geboren. Reeds in zijne kinderjaren bespeurde men in hem eenen aanleg tot groote ondernemingen, benevens zucht en moed ter verdediging der Regtvaardigheid. Hoewel met vele tegenkating van de zijde der ridderschap, werd hij echter in 1772 tot lid der staten van *Overijsel* verkozen. Hij onderscheidde zich in de staatsvergadering van genoemd gewest, voornamelijk door zijne adviezen over de vermeerdering der land- en zeemagt; over den eisch van *Engeland* tot het leenen der Schotsche brigade, en vooral door zijn vertoog tot afschaffing der drostendiensten. Dit stuk, dat afzonderlijk gedrukt is, haalde VAN DER CAPELLEN veel leeds op den hals, en had eindelijk ten gevolge, dat hij uit de vergadering geweerd, en voor de hooge provinciale regtbank betrokken werd. Het volk nam daarop deel aan het geschil, en door het toetreden van twee drosten, VOS VAN STEENWIJK en PALLAND tot *Zuithem*, werden de drostendiensten afgeschaff, en CAPELLEN weder in zijne vorige betrekking hersteld; al zijne vrienden deelden in zijn geluk, en hij ontving de dankbare hulde der ver-

loste landlieden, benevens het geschenk van een beschreven parkement, waaraan een gouden penning, met eene ketting van hetzelfde metaal in plaats van zegel was gehangen, met dit voor hem vleijende opschrift:

De vijfde landman juicht, zijn
vrijheid is hersteld,
CAPELLEN zegepraalt op baat-
zucht en geweld.

Geheel *Nederland* nam deel aan zijne zegepraal, en bij eenen prachtigen maaltijd, te *Amsterdam*, ter viering van dezelve, aangerigt, werd aan CAPELLEN, die aldaar met PALLAND tegenwoordig was, een gouden, en aan elk der overige gasten, een zilveren eerpenning geschenken. Hij overleed den 6 Junij 1784, door zijne veelvuldige vrienden, en aanhangers van zijn staatkundig stelsel opregt betreurd.

CAPELLO (BIANCA of BLANKA), tweede vrouw van FRANCISCUS II. DE MEDICIS, groot-hertog van *Toskanen* te *Venetie* uit eene oude adellijke familie geboren, werd eerst verleid door eenen jongen Florentijner, PIETRO BUONAVENTURI genaamd, die haar uit het ouderlijke huis schaakte, en, na haar te *Pistoia* gehuwd te hebben, naar *Florence* voerde. Hoewel de beide geliefden in de hoofdstad van *Toskanen* ver-

borgen leefden, werd de groot-hertog FRANCISCUS, door gedienslige agenten, weldra van de bekoorlijkheden van BIANCA CAPELLO onderrigt; hij zag haar, werd smoorlijk op haar verliefd, en overlaadde BUONAVENTURI met weldaden en eerbewijzen. De laatste werd in 1570, door vernogende vijanden, die hem in de gunst van den vorst hadden gebragt, met dolken doorstoken; en toen eenige jaren daarna (1579), de groot-hertog, door den dood van ANNA van *Oostenrijk*, zijne eerste vrouw, weduwnaar was geworden, zoo verbond hij zich op eene plegtige wijze aan de schoone BIANCA. Het misbruik, dat BIANCA van hare magt maakte, benevens de hebzucht van haren broeder VITTORIO CAPELLO, dien zij naar *Florence* had beroepen, en die aldaar de eenige staatsdienaar, en de gunsteling van den groot-hertog was geworden, deden den haat der familie MEDICIS, die reeds door de ongelijke verbindtenis van haar hoofdverontwaardigd was, ten top stijgen. De kardinaal FERDINAND DE MEDICIS, broeder des groot-hertogs, en zijn naaste erfgenaam, was degene, die zijne gevoeligheid het minst ontveinsde. FRANCISCUS II. stemde toe in de verwijdering van VITTORIO CAPELLO; maar deze toegewendheid, was voor de vij-

anden der groot-hertogin niet voldoende. Daar BIANCA inzag, dat zij noch den vroeger ondergeschoven zoon, tot de opvolging van den troon brengen, noch zoo als zij tweemaal besloten had, dit bedrog zonder gevaar kon herhalen, zoo wenschte zij zich met haren zwager den kardinaal, den naasten erfgenaam des troons te verzoenen. Deze had te dien einde met zijnen broeder, en diens gemalin, in 1587 eene bijeenkomst op het *Poggio van Cajano*, een hunner lusthuizen. Men scheen wederkeerig met de beste gezindheid bezield te zijn, doch weinige dagen daarna, werden de hertog en BIANCA eensklaps ziek, en beide stierven, op den 19 October deszelfden jaars.

CAPET. — Zie HUGO CAPET, LODEWIJK XVI. enz.

CAPILUPI (CAMILIUS), geboortig uit *Mantua*, heeft zich berucht gemaakt door zijn libel ten titel voerende. *De listen van KAREL IX. omtrent de Hugenooten*, in het Italiaansch, *Rome*, 1573, Hij beschrijft in hetzelfde den moord van den *BARTHOLOMEUS-nacht*, en verhaalt zeer zonderlinge zaken, over de beweegredenen, en de gevolgen dier gewelddadigheid; maar dit schotschrift is vol valsche denkbeelden en lasterlijke

daadzaken. Het is echter in dergelijke bronnen, dat de wijsgeeren onzer dagen, de hun noodige bewijzen gaan putten, om de ten gunste der Catholijken als waar bevezene en klaarblijkelijkste daadzaken te bestrijden. De onverzoenbare haat, welken zij hun toedragen, voedt zich met lasteringen en logens, en doet hun zonder onderzoek al datgene aannemen, hetwelk in eenig opzigt inbreuk op de heiligheid van den Godsdienst kan maken, in de gebeurtenissen zelfs, welke aan denzelfden het vreemdste zijn, op welke hij den minsten invloed niet heeft uitgeoefend, en die hem zelfs bestreden en verwoest hebben. » Het is door ontegensprekelijke gedekteekenen bewezen, zegt een beroemde schrijver, dat de Godsdienst, de beweeggrond van dien moord niet was, en dat de geestelijken er het minste deel niet aan hadden. Waren de onderneming, door de Calvinisten ontworpen, om twee koningen op te ligten, verscheidene steden aan de gehoorzaamheid onttrokken, aanhoudende belegeringen, vreemde krijgsbenden in het rijk ingevoerd, vier geregelde veldslagen aan den vorst geleverd, geene redenen genoeg, om KAREL IX. (zie dat artikel) te verbitteren, en hem de Calvinisten als miltzieke, den dood waar-

dige onderdanen te doen beschouwen, zonder dat de Godsdienst daartoe beweegredenen aan de hand hehoefde te geven?" (zie het laatste gedeelte van het artikel CALVINUS). CAPILUPI wordt ook onder de Latijnsche dichters geteld. Hij had drie broeders, waarvan de eene HIPPOLYTUS, Bisschop van Fano was, de andere zijn LELIO en JULIUS, waarvan in het volgende artikel.

CAPILUPI (LELIO), broeder van den voorgaande, een Latijnsch dichter, even als VIRGILIUS, te Mantua geboren, en wel op den 19 December 1498, maakte zulk een gelukkig gebruik van de verzen van zijnen stadgenoot, en slaagde zoo wel, om aan dezelve verschillende betekenissen te geven, dat hij hierin AUSONIUS, PROBA FALCONIA, en anderen, die zich in hetzelfde onderwerp geoefend hebben, overtrof. Hij heeft in die soort van verzen, den oorsprong der Monniken, hunne regels, hunne levenswijze, de kerkelijke plegtigheden, de geschiedenis der Venusziekte, enz. bezongen. Twee zijner broeders, HIPPOLYTUS en JULIUS, bezaten dezelfde begaafdheid om VIRGILIUS te ontleden en weder zamen te smeden. Behalve hunne ontleende gedichten (*Centonen*), heeft men verzen van die dichters

beelden en de uitdrukkingen hun alleen toebehoorden. Men heeft hunne *Gedichten*, in 4.to gezamenlijk uitgegeven, Rome, 1590. Een klein gedeelte der *Gedichten* van LELIO komt ook voor in de *Deliciae poetarum italicarum*. Deze beroemde schrijver overleed in 1560. Men heeft afzonderlijk gedrukt zijn *Cento ex Virgilio de vita monachorum*, Venetië, 1550, in 8.vo en zijne *Cento tegen de vrouwen*, Venetië, 1550, in 8.vo Deze dichter gaf aanleiding tot het volgende koppeldicht, hetwelk men op Mantua, zijne geboortestad, maakte:

Quis neget hoc mirum, reli-
quis ex urbibus unum
Nullam, VIRGILIUS te genuis-
se duos?

CAPISTRANO (*Heilige JOHANNES VAN*), een leerling van den heiligen BERNARDINUS van Siena, en minderbroeder, zoo als hij, ging in de voetstappen van zijnen meester; hij ontleende zijnen naam van Capistrano in Abruzzo, alwaar hij in 1385 geboren was. Na in zijne jeugd eenen regterlijken post te hebben bekleed, trad hij in den echt; zijne vrouw gestorven zijnde, terwijl hij op het kasteel van Bruffa gevangen zat (waarop men hem geplaatst had, onder voorwendsel, dat hij in eene onderhandeling met LADISLAUS, koning van Napels, de regten van dien

vorst begunstigd had, zoo werd hij de wereld moede, en ging in de orde van den H. FRANCISCUS. Hij openbaarde zijnen ijver en zijne welsprekendheid, in de kerkvergadering van *Florence*, ter vereeniging van de Grieksche met de Roomsche kerk belegd; in *Boheme* tegen de Ketters; in *Hongarijè* tegen de Turken. Hij stelde zich aan het hoofd van eenen kruistogt tegen de Hussiten, en bekeerde vele derzelve. Toen HUNIAD, als overwinnaar, *Belgrado* binnen trok, onderscheidde er zich CAPISTRANO, als zielzorger des legers, en door hetzelfde als een buitengewoon man beschouwd, zoo zeer, dat het onzeker scheen, aan wien men meer te danken had, of aan de dapperheid des helds, of aan de redevoeringen van den missionaris. » Sommige schrijvers, zegt de Abt BÉRAULT, hebben het verhaal van den slag van *Belgrado*, dat CAPISTRANO aan den keizer en aan den Paus zond, en waarin aan HUNIAD niet al het aandeel wordt toegekend, hetwelk die veldheer aan den goeden uitslag scheen gehad te hebben, van ijdelheid durven beschuldigen. Zou de naam alleen van den door de kerk erkenden Heilige, hem niet van de beledigende verdenking eener lage afgunst moeten vrijwa-

ren? Zijn het niet die ligtzinnige bedillers in tegendeel, die het verwijt verdienen, niet alleen van vermetelheid, maar van kortzichtigheid in de handelingen der Voorzienigheid? Indien die verhevene en onvermijdelijke inzigten, wanneer men de werken der Heiligen wil wikken en wegen, hun oordeel bestuurd had, zouden zij dan niet begrepen hebben, dat een geheel Apostolische man, terwijl hij den voorspoed zelfs der wapenen, aan den ijver des gebeds, en aan dat geloof toeschrijft, hetwelk de bergen verzet, den waren roem aan den eersten bewerker dier wonderen toekende?" Hij overleed drie maanden na deze groote overwinning, in 1456. Het is ten onregte, dat men hem de straffen verweet, welke men den oproerigen en hardnekkigen Hussiten heeft doen ondergaan; dezelve waren door de wereldlijke magt bepaald; de ijverige missionaris had er het minste aandeel niet aan. Er bestaat van hem een groot aantal schriften, waarvan de voornaamste zijn: 1.° *Verhandeling over het gezag des Pausen en der Kerkvergadering*. — 2.° *Verhandeling over den Kerkelijken ban of de excommunicatie*. — 3.° *Eene andere over het Huwelijk*; — 4.° *Sommige over het Burgerregt, den*

woeker en de overeenkomsten. — 5.° Verdediging van de derde orde van den H. FRANCISCUS. — 6.° De Spiegel der jonge Geestelijken, enz. Door ALEXANDER VIII., werd hij in 1690 heilig verklaard.

CAPISUCCHI (BLASIUS), markgraaf van *Monterio*, een door zijne ervarenheid in de krijgskunde beroemd veldheer. Toen de Protestanten in 1569, *Poitiers* belegerden, zoo hadden zij, om eenen aanval te wagen, eene brug over de rivier geworpen. CAPISUCCHI, een Romein, en de erfgenaam van den moed zijner oude landgenooten, wierp zich met twee anderen in het water, en sneed de ankertouwen der brug door, die weldra door den stroom werd medegesleept. Hij onderscheidde zijne dapperheid niet minder onder den hertog van *Parma*. De Paus gaf hem vervolgens het bevelhebberschap over zijne troepen te *Avignon*, en in het *Comtat Venaisin*.

CAPISUCCHI (PAULUS), kanonik van het *Vatikaan*, bijzitter der *Rota*, Bisschop van *Neocastro* en onder-legaat van *Hongarijë*, kweet zich met eer van verschillende onderhandelingen, waarmede hij door CLEMENS VII. en PAULUS III. belast werd. Door dezen laatsten Paus naar *Avignon* gezonden, toen

die stad door duizenden factiën geslingerd werd, bevredigde hij alles door zijne voorzigtigheid. Hij overleed te *Rome*, in 1539, in den ouderdom van 60 jaren. — Er zijn verscheidene andere personen van verdiensten van denzelfden naam geweest: CAMILLUS CAPISUCCHI, broeder van BLASIUS, en een even zoo goed krijgsman als hij, bevelhebber der Pauselijke troepen in *Hongarijë*. Pater HANNIBAL ADAMI, een Jesuit, heeft eene Geschiedkundige Lofrede van die beide broeders geleverd, *Rome*, 1685, in 4.to in het Italiaansch. — RAIMUNDUS, uit dezelfde familie, van dominikaner-monnik, kardinaal geworden, overleed in 1691, en was de schrijver van verscheidene godgeleerde werken.

CAPITANEUS (PETRUS), een Zeeuwsch edelman, en tevens een beroemd geneesheer en wiskunstenaar, werd na zijne letteroefeningen volbragt te hebben, te *Valenciennes* tot doctor bevorderd, en daarna te *Rostok* en *Kopenhagen* tot hoogleeraar in de geneeskunde beroepen, en tevens tot lijfarts van de koningin van *Denemarken* benoemd. Hij overleed in 1575, in het 45ste jaar van zijnen ouderdom.

CAPITOLINUS (JULIUS), een Latijnsch geschiedschrijver

der 3.de eeuw, en de schrijver van verscheidene levens der keizers. Hij schreef noch met zuiverheid, noch met naauwkeurigheid. Men vindt zijn werk in de verzameling ten titel voerende: *Scriptores historiae romanae latini veteres*; Heidelberg, 1742, 2 dl.ⁿ in fol. J. G. MULLER heeft eene verhandeling in het licht gegeven *de JULIO CAPITOLINO*, Altorf, 1689, in 4.to

CAPITON (WOLFGANG FABRICIUS), een Lutersche godgeleerde, de vriend van ÆCOLAMPADIUS en BUCER, werd te *Haguenau*, in 1478 geboren, en overleed aan de pest in 1541. Zijne eerste vrouw was de weduwe van ÆCOLAMPADIUS. Zijne tweede verbeeldde zich een schrandere geest te zijn, en beklom zelfs den kansel, wanneer haar man ongesteld was. Men heeft van CAPITON verscheidene werken, onder andere: 1.º *Hebreeuwische Spraakkunst*; — 2.º *Leven van JOANNES ÆCOLAMPADIUS*; — 3.º *Enarrationes in HABACUCH*, Straatsburg, 1526 en 1528, in 8.vo, zeldzaam; en 4.º *Responsio de missa matrimonio et jure magistratus in religionem*.

CAPMANI (don ANTONIO DE), werd te *Barcelona* omtrent het midden der 18de eeuw geboren. Hij was in deze

laatste tijden, een der beste Spaansche letterkundigen. Behalve de Classieke talen was CAPMANI bijna al de Europeesche levende talen meester, welker kennis hij verworven had, op zijne reizen door *Frankrijk*, *Engeland*, enz. Hij vestigde zich met ter woon te *Madrid*, en werd als lid van verscheidene geleerde genootschappen aangenomen. Er bestaan van hem verscheidene belangrijke werken: 1.º *De kunst om wel uit het Fransch in het Spaansch te vertalen*, *Madrid*, 1776, in 4.to Dit werk is voorafgegaan door eene geleerde Verhandeling over den geest der talen, en gevolgd door een figuurlijk Woordenboek der spreekwijze in de Spaansche en Fransche talen. — 2.º *Geschieden Oordeelkundig tooneel der Welsprekendheid*, *Madrid*, 1786 — 1794, 5 dl.ⁿ in 4.to — 3.º *Wijsbegeerte der Welsprekendheid*, *ibidem*, 1777, in 8.vo — 4.º *Ontleedkundig Woordenboek over de afleiding der talen in het algemeen en voornamelijk van de Spaansche taal*, 1776. — 5.º *Geschiedkundige Verhandelingen over de scheepvaart, den handel en de kunsten van Barcelona*, *Madrid*, 1779 — 1792, 4 dl.ⁿ in 4.to — 6.º *Fransch en Spaansch Woordenboek*, *ibid*, 1805 in 4.to, voorafgegaan door eene goede Ver-

handeling over de beide talen met elkander vergeleken. CAPMANI overleed in Januarij 1810, in een dorp in *Kastilië*, werwaarts hij, bij den inval der Franschen in *Spanje*, de wijk had genomen.

CAPNION of KAPNION. — Zie REUCHLIN.

CAPOCEJUS. — Zie CAPUTIS (NICOLAAS DE).

CAPONSACCHI (PETRUS), een Franciscaner religieus, in de zestiende eeuw, in de omstreken van *Arezzo*, in het Toskaansche geboren, heeft eenige weinig bekende werken nagelaten, als: 1.° *In Johannis Apostoli Apocalypsi observatio*, Florence, 1572, in 4.to Er bestaat van hetzelfde eene tweede uitgave, *ibidem*, 1586, in 4.to Eene zeer opmerkenswaardige zeldzaamheid van dit werk is dat hetzelfde aan SELIM II., keizer der Turken, is opgedragen. — 2.° *De Justitia et juris auditione*, Florence, 1575, in 4.to — 3.° *Discorso intorno alla Canzone di PETRARCA che incomincia, Vergine bella che, di sol vestita*, Florence, 1567 en 1590, in 4.to Het jaar van zijn overlijden is onbekend.

CAPORALI (CÆSAR), den 20 Junij 1531 te *Perosa* geboren, was landvoogd van *Atri* in het koninkrijk *Napels*,

en overleed in 1601, te *Castiglione*, bij *Perosa*. Hij heeft zich bekend gemaakt door *Boertige Gedichten*, in 1656, in 12mo gedrukt. Ook heeft hij de *Blijspelen de Gek* en de *Wiegster* genaamd, in het licht gegeven.

CAPPEL (LODEWIJK), den 15 October 1585, te *Sedan* geboren, een Protestantisch predikant, en hoogleeraar in het Hebreeuwsch te *Saumur*, verdoofde den roem der overige Hebreeuwse geleerden, door eene veilige critiek, en eene voorbeeldeloze schranderheid. Deze beide hoedanigheden schitteren in al zijne werken uit, die door de geleerden billijkerwijze op prijs worden gesteld. De voornaamste zijn: 1.° *Arcanum punctuationis revelatum*, Leijden, 1624, in 4.to; waarin hij op eene ontegensprekelijke wijze tegen de beide BUXTORFEN de nieuwigheid van de klinkerpunten in den Hebreeuwsehen tekst aanwijst. Dit werk, de schrik der theologanten van *Geneve*, aan de BUXTORFEN gehecht, joeg hunne partij, uit bijna al de Protestanten bestaande, tegen hem in het harnas. Hetzelve werd daarom niet minder gezocht door de beminnaars der gewijde Critiek. De beroemde GROTIUS zeide, dat enkel stijfhoofdigheid de bewijzen van CAPPEL konden betwisten. — 2.° *Critica Sacra*,

Parijs, 1650, in fol. dat nog meer gerucht maakte, als het voorgaande werk. Deze geleerde verhandeling, welke de Massoretische onfeilbaarheid tot stof vergruisde, en tallooze onzekerheden, over den nieuwen Hebreuwschen tekst, den eenigen grondslag van het geloof der Protestanten, verspreidde, mishagde, zoo zeer aan de Calvinisten, dat zij er gedurende tien jaren, den druk van beletten. Het was JACOBUS CAPPEL, zijn oudste zoon, die, Catholijk geworden zijnde, door de tusschenkomst der Paters PÉTAU, MORIN en MERSENNE, eene vergunning verkreeg, om dezelve, bij het leven zijns vaders te *Parijs* te laten drukken. ARNOLDUS BOOT, JACOBUS USSERIUS en JOANNES BUXTORF, de zoon, randden dit werk aan, doch zonder aan hetzelfde veel leed toetebrengen: LODEWIJK CAPPEL antwoordde door twee geleerde Brieven, te *Saumur* in 1651 en in 1652, in 4.to gedrukt; dwong de Protestanten, zijne geloofsgenooten, de oude overzettingen, die vroeger door hen veracht werden, te eerbiedigen, en stelde hen in de noodzakelijkheid, of, om zich met de Catholijken aan het gezag der overlevering te onderwerpen, ten einde zeker te zijn van den zinder gewijde boeken, of, om

de hersenschim van het prievaat gevoelen te baat te nemen, dat enkel dweepers kan tevreden stellen. — 3.° *Commentariën op het oude Testament*, met het *Arcaenum* in het licht gegeven, *Amsterdam*, 1689, in fol. (Zie ELÉAZAR, GORUPIUS, MASCLEF, MORIN). — 4.° *Chronologia Sacra*, *Parijs*, 1655, in 4.to Dezelve is vrij beknopt, hoewel zij nuttig en wel ontwikkelde aanmerkingen bevat. — 5.° *Historia apostolica, ex actibus apostolicis et epistolis PAULINUS desumpta*, *Saumur*, 1683, in 4.to CAPPEL overleed te *Saumur* in 1658. In het 22.e deel der *Mémoires* van NICERON vindt men de volledige lijst zijner werken.

CAPPEL (ANGELUS), Heer van *Luat*, en secretaris des konings van *Frankrijk*, is bekend door verschillende *Vertalingen* (in het Fransch) van onderscheidene Latijnsche schrijvers. Van SENEKA heeft hij vertaald: 1.° De Verhandeling over de Goedertierenheid, *Parijs*, 1578; — 2.° Het eerste Boek der weldaden, *ibidem*, 1580. — 3.° Verschillende andere stukken, aan welke hij den titel gaf van *Voorschrift voor het menschelijke leven*, *ibid*, 1582. Van TACITUS, het *Leven van AGRICOLA*, te *Parijs* gedrukt. LA CROIX

DU MAINE schrijft hem ook eene *Vertaling* toe, der Geschiedenissen van denzelfden schrijver, maar zegt, dat dezelve te zijnen tijde het licht nog niet hadden gezien. CAPPEL heeft ons ook verscheidene werken nagelaten, onder welke men onderscheidt: *Avis donné au Roi sur l'abréviation des procès* (Berigt aan den Koning gegeven, over de verkorting der regtsgedingen), Parijs, 1562, in fol., hetwelk hij met aanmerkelijke veranderingen onder dezen titel liet drukken: *Abus des plaideurs* (Misbruik der pleiters). In dit werk stelt CAPPEL aan den koning voor, ten einde de razende zucht tot pleitgedingen tegen te gaan, om al degene, welke er zich vermetellijk in zouden wikkelen, en dié hunne zaak zouden verliezen, tot eene boete te veroordeelen. Deze werken verwierven hem eenen grooten roem, die in CAPPEL eene zekere trotschheid deed ontstaan. Hij liet zich aan het hoofd van zijn werk het *Misbruik der Pleiters*, onder de gedaante van eenen Engel (zinspelende op zijnen naam) graveren, met een vierregelig versje, den hemelschen geest waardig, wiens gedaante hij had aangenomen. Deze trek van hoogmoed mishaagde zeer, en werd door een ander vierregelig versje gestraft, algemeen aan den

hekeldichter RAPIN toegeschreven:

De peur que cet ange s'élève
Comme LUCIFER autrefois ;
Il faut le faire ange de Grève,
Et charger son dos de gros bois,

Dit punt dicht kan een denkbeeld geven van de letterkundige verdraagzaamheid van dien tijd.

CAPPELLI (MARCUS ANTONIUS), een Franciskaner monnik te Este in de Venetiïsche staten, omtrent het midden der zestiende eeuw geboren, schreef in den beginne ten voordeele van Venetië, in het geschil van dien staat met PAULUS V., *Parere delle controversie*, enz. 1606, in 4to; zich daarna herroepen hebbende, scherpte hij zijne pen tegen de vijanden van het Pauselijk gezag: *De summo pontificatu B. PETRI*, 1621, in 4to; — *De cœna CHRISTI suprema*, 1625, in 4to. Hij bekleedde de verschillende bedieningen zijner orde, en overleed te Rome in 1625.

CAPPERONNIER (CLAUDIUS), den 1 Mei 1671, te Mont-Didier, in Picardij geboren, werd in den beginne door zijne ouders tot het leerlooijers beroep bestemd. Hij leerde zelf in de oogblikken, welke hij aan zijnen arbeid kon ontwoekeren, de grondbeginselen der La-

tijnsche taal. Een zijner oomen, een Benediktijner, der Abdij van *Corbië*, liet hem studeren, en zijne vorderingen beantwoordden volkomen aan de verwachting, welke men van zijnen aanleg had opgevat. In 1688 kwam hij te *Parijs*, en wijdde zich met zoo veel ijver aan de beoefening van het Grieksch toe, dat hij naast diegene zijner eeuw werd geplaatst, welke het best in die taal ervaren waren. Hij scheidde nooit de beoefening der Grieksche van die der Latijnsche taal; met reden overtuigd, dat de eerste hem tot eene volmaakte kennis der tweede zoude geleiden. De Universiteit van *Bazel*, van zijne verdiensten onderdrukt, bood hem eenen leerstoel van buitengewoon Hoogleeraar in het Grieksch aan, met aanzienlijke jaarwedden voor zijn geheele leven, en eene volkomene vrijheid van geweten, zonder welke deze jaarwedden weinig zouden beteekenen. Behalve zijne diepe kunde in de Grieksche en Latijnsche talen, was hij ook zeer ervaren in onderscheidene levende talen, zoo als het Italiaansch, het Spaansch, enz. Zijne verdiensten werd in zijn vaderland niet minder op prijs gesteld, dan bij de vreemdelingen. Hij werd in 1722 tot de post van Hoogleeraar in het Grieksch aan het ko-

ninklijk Collegie benoemd, en handhaafde in dien post, den roem, welken hij reeds verworven had. Hij overleed in 1744 ten huize van den Heer *CROZAT*, met de opvoeding van wiens zoon hij zich belast had. Men heeft van hem verscheidene werken: 1.° eene *Uitgave* van *QUINTILIANUS*, in fol., 1725, met verbeteringen en aantekeningen. De koning van *Frankrijk*, aan wien hij dezelve opdroeg, beloonde zijnen arbeid door eene jaarwedde van 800 *livres*. — 2.° eene *Uitgave* der oude Latijnsche redenaars, te *Straatsburg*, in 1756, in 4.º in het licht gegeven. — 3.° *Observations philosophiques (Wijsgeerige waarnemingen)* in handschrift, welke vereenigd, verscheidene boekdeelen in 4.º zouden uitmaken. De schrijver verbetert eene menigte plaatsen, der oude Grieksche en Romeinsche schrijvers, en geeft eene menigte fouten op, door nieuwere vertalers begaan. — 4.° *Traité de l'ancienne prononciation de la langue grecque (Verhandeling over de oude uitspraak der Grieksche taal)*, waarvan men den druk heeft doen hopen, zonder dat men denzelven tot dus verre in het licht heeft zien verschijnen, enz. Zachte en eenvoudige zeden, eene verlichte en opregte godsvrucht, een openhartig en gedienschtig

karakter, deden hem betrouwen door al degene die belang stellen in kunde met deugd vereenigd. Zijn geheugen was verbazend, en diende hem tot algemeen register.

CAPPERONNIER (JOANNES), neef van den voorgaande, te *Mont-Didier*, in *Picardijë* geboren, lid der Akademie van opschriften en schoone letteren, opziener der koninklijke Bibliotheek, volgde zijnen oom CLAUDIUS CAPPERONNIER, in den leerstoel voor het Grieksche bij het koninklijk collegie op, en overleed te *Parijs* in 1775, in den ouderdom van 59 jaren. Men heeft van hem: 1.° eene *Uitgave* te danken der *Commentariën* van CÆSAR, 1753, 2 dln in 12mo; — 2.° der *Gedichten* van ANACRÉON, 1754, in 12mo; — 3.° der *Blijspelen* van PLAUTUS, 1759, 3 dln in 12mo; — 4.° der *Geschiedenis van den H. LODEWIJK*, door JOINVILLE, met MELOT en SALLIER, 1761, in fol. Hij was een dier geleerden, welke met eene uitgebreide kunde en geleerdheid, eene buitengewone vaardigheid en gemakkelijkheden vereenigen, om dezelve aan anderen mededeelen.

CAPPERONNIER (JOANNES AUGUSTINUS), neef van den voorgaande, en achter-neef van CLAUDIUS, werd, even

als zij, te *Mont-Didier*, in *Picardijë*, den 2 Maart 1745 geboren. Tot den geestelijken staat bestemd, ontving JOANNES AUGUSTINUS, echter slechts de kleinere orden, en wijdde zich geheel aan de letteren, en voornamelijk aan de kennis van handschriften en boeken toe. Zijn oom riep hem in 1765 tot zich bij de Bibliotheek des konings, en in 1780 stelde de Markgraaf van PAULMY hem aan het hoofd der zijne, eene der voornaamste van *Parijs*, vooral ten opzichte van de Italiaansche letterkunde. In hetzelfde jaar werd hij tot koninklijken boekenkeurder, en vervolgens tot tweeden opzigter der koninklijke bibliotheek benoemd. De omwenteling, met al hare onlusten en gruwelen, kon hem niet van de zorg der boeken aftrekken; en vreemd aan alle partijen, hield hij zich enkel met zijne studiën bezig. Tijdens de nieuwe organisatie in 1796, werd de Heer CAPPERONNIER verkozen, om met den geleerden VAN PRAET opziener der gedrukte boeken te zijn. In 1816 werd hij versierd met het kruis van het legioen van eer, en overleed den 16 November 1820, om zijne kunde en zijne deugden algemeen betreurd. De heer RAOUL ROCHETTE, zijn ambtgenoot bij de bibliotheek, en lid van het Instituut sprak op zijn graf eene redevoer

ring uit, waarvan wij de volgende zinsnede willen mededeelen. . . . » Erfgenaam van eenen, sedert bijna eene eeuw, in de Bibliotheek des konings vereerden naam, werd CAPPERONNIER er zeer vroeg in toegelaten, en sloot er zich gedurende bijna zijn geheele leven in op: men kan van hem zeggen, dat hij enkel de wereld gezien heeft, om zich van het collegie, waar hij zijne studiën begon, naar de Bibliotheek te begeven, alwaar hij dezelve voltooide, of liever dat de Bibliotheek voor hem de wereld was. Een zeven en vijftigjarige dienst, aan de letteren, of aan degene, die dezelve beoefenen bewezen, hebben zijne loopbaan gekenmerkt. Welk een lof verdient eene zoodanige standvastigheid bij dergelijke werkzaamheden!" . . . . Hij was de bezorger der *Latijnsche classieke schrijvers* door den Boekverkooper BORBOU uitgegeven, zoo als VIRGILIUS, HORATIUS, CATULLUS, TIBULLUS, PROPERTIUS, het *Prædium rusticum* van pater VANIÈRES (2.° uitgave), JUSTINUS, EUTROPIUS, AURELIUS - VICTOR, CICERO, QUINTILIANUS. enz.

CAPPIDUS, naar zijne geboortplaats *Staveren*, alwaar hij ook omtrent het jaar 920 de Priesterlijke waardigheid bekleedde, STA-

VRIENSIS bijgenaamd, wordt gehouden voor den schrijver der *Levens van de heilige LEBUINUS, OTGERUS, PLECHELMUS, ODULPHUS*, benevens van de *Geslachtrekeningen en de opvolging der vorsten en hertogen van Vriesland*; welke schriften met de Bibliotheek te *Staveren*, door eenen ongelukken brand vernield zijn geworden.

CAPPONI (PETRUS), een overheidspersoon, te *Florence*, heeft zich door zijne onversaagdheid beroemd gemaakt. Toen KAREL VIII. koning van *Frankrijk*, eenen togt naar *Napels* ondernam, eischte hij op zijnen doortogt, dat de Florentijners hem geld verschaffen, en hem eene soort van regtsgebied in hunne republiek toestaan zouden. — CAPPONI, een hunner afgevaardigden, bevond zich eens met zijne ambtgenooten, in tegenwoordigheid van KAREL, op eene conferentie, waarin een secretaris van dien vorst, de voorwaarden las, welke men wilde voorschrijven. Op eene norsche wijze rukte hij het papier uit de handen van den secretaris, met drift verscheurde hij hetzelfde, en zijne stem verheffende, zeide hij: *Doe nu de trommel slaan; en wij zullen onze klokken luifen: zie daar mijn antwoord op uw voor-*

stel. Tegelijkertijd verliet hij de kamer. Deze stoute taal, deed vermoeden, dat hij nooit zoo vermetel zou hebben durven zijn, indien hij zich niet in staat had gevoeld, om dezelve natekomen. Hij werd teruggeroepen, en men stond hem gematigde voorwaarden toe. CAPPONI werd in 1496, voor Sciano, een klein berg-kasteel van Pisa, dat hij met het Florentijnsche leger, waarvan hij Commissaris was, aantastte, door een schot uit een vuuroer gedood.

CAPPONI (SERAPHINUS), een godvruchtige en geleerde Dominikaner, in 1536 in het *Bolonesche* geboren, onderwees met roem, de wijsbegeerte en godgeleerdheid in verscheidene steden van *Italië* en stichtte zijne leerlingen door zijne deugden. Hij overleed te *Bologna*, den 2 Februarij 1614. Pater JOANNES MICHAËL Pio heeft in 1615, zijne Levensbeschrijving in 4to in het licht gegeven. De werken van pater CAPPONI zijn: 1.° *Veritates aureæ supertotam legem veterem*, Venetië 1590, in fol. — 2.° *Commentariën op den heiligen MATTHEUS en den heiligen JOANNES*, Venetië, 1602 — 1604, 2 dl.ⁿ in 4.to — 3.° *De Godgeleerdheid van den H. THOMAS*, verkort, 1597. — 4.° *Elucidationes in Summam*

sancti THOMÆ 1588, 5 dl.ⁿ in 4.to; — 1612, 6 dl.ⁿ in fol. — 5.° *Commentaria in Psalmos*, Bologna, 1692, in fol.

CAPPONI (JOANNES BAPTISTA), een geneesheer, dichter en sterrekundige van *Bologna*, in 1676 overleden, is bekend door verscheidene werken, onder andere: 1.° *Lectiones physicae morales*. — 2.° *De erroribus clarorum virorum latinorum, lib. XII.* — 3.° *Vergelijking der Republiek van Athene, met die van Florence.* — 4.° *Beoordeeling der schryvers van Florence.* Deze beide laatste zijn in het Italiaansch.

CAPRAIS. — Zie CAPRAISIUS (*Heilige*).

CAPRARA (ALBERTUS Graaf van), Heer van *Siklos*, ridder van het Gulden vlies, en veldheer der keizerlijke legerbenden, was in 1631 te *Bologna* in *Italië* geboren, en neef van den beroemden generaal PICCOLOMINI. Reeds vroeg droeg hij de wapenen, en legde dezelve niet dan zeer laat neder. Hij maakte vier en veertig veldtogten; onderscheidde zich voornamelijk in dien van 1685, toen hij, onder het bevel van den Hertog van *Lotharingen*, de stad *Neuhausen* stormenderhand op de Turken veroverde. Deze

voorspoed en eenige andere deden vergeten, dat hij vroeger door TURENNE geslagen was. Later voerde hij dikwijls het opperbevel over het keizerlijke leger, was bij de vredesonderhandelingen van *Nymegen* tegenwoordig, en werd tweemaal als buitengewoon afgezant van *Oostenrijk* naar *Konstantinopel* gezonden. Hij overleed te *Weenen* in 1701, en men verloor in hem eenen even zoo goeden staatsman, als uitmuntenden veldheer. Men heeft van hem verschillende vertalingen: *SENECA, della clemenza*, Lyon, 1664, in 4.º; — *SENECA, della colera, parafrase*, Bologna, 1666, in 12.mo — *SENECA, della brevità della vita, parafrase*, Bologna, 1664, in 12.mo — *l'uso delle passioni*, uit het Fransch vertaald van Pater HÉNAULT, *Bologna*, 1662, in 8.vo

CAPRARA (JOANNES BAPTISTA), Kardinaal-Priester, onder den titel van den heiligen ONUPHRUS, en Bisschop van *Iesi*, werd te *Bologna* den 29 Mei 1733, uit de beroemde familie van CAPRARA - MONTECUCULLI, waaruit ook de waardige mededinger van TURENNE gesproken was, geboren. De broeder des Kardinaals was veldheer, in dienst van *Oostenrijk*, en later bij den eersten inval der Franschen in *Italië*, van den heiligen Stoel on-

der PIUS VI. De Kardinaal CAPRARA studeerde aan de Universiteit van *Bologna*, en legde zich voornamelijk toe op het staatkundig regt. In den ouderdom van 25 jaren, zond BENEDICTUS XIV. hem, in hoedanigheid van Vice-legaat, naar *Ravenna*. In 1667 als legaat te *Keuzlen* benoemd, wist hij de achting van MARIA THERESIA te winnen, die in 1775 voor hem de Nuntiatuur van *Lucerne* verkreeg, en van daar ging hij, na verloop van tien jaren aan het hof van *Weenen* over. De roem zijner voorouders, welke op zijne familie overerfde, die steeds het huis van *Oostenrijk* was toegedaan geweest, en zijne bekwaamheid in de hoofdsche gebruiken, verschaften hem de bescherming van MARIA THERESIA, en van haren zoon LEOPOLD; die zijnen broeder JOZEF II. in 1790 overleden, was opgevolgd. Deze vorst verkreeg voor hem in 1792 den Kardinaalshoed. In *Rome* teruggekeerd, was hij getuige van de onlusten, door de voorstanders der nieuwe revolutionnaire grondbeginzelen verwekt, die *Frankrijk* in rouw dompelden. In 1800 tot Bisschop van *Iesi* benoemd, zond PIUS VII. hem in het volgende jaar als legaat *à latere* naar *Parijs*. BONAPARTE had zich juist den titel van eersten Consul aangematigd. De oogenblik,

waarop de Kardinaal CAPRARA te *Parijs* aankwam, was roemrijk voor de kerk: het was die der herstelling van den Godsdienst in *Frankrijk*. Deze belangrijke plegtigheid, had in April 1802, te midden van eenen grooten toevloed van Aartsbisschoppen, Bisschoppen, en andere geestelijken van eenen hoogen rang en van drie consuls in de hoofdkerk van *Parijs*, plaats. De Kardinaal CAPRARA droeg bij die gelegenheid de heilige Misofferande op, en hief na dezelve het *Te Deum* aan. Van dien oogenblik scheen hij zich eenigzins aan de fortuin van BONAPARTE te verbinden. Ook dragen de bren, welke hij bij die gelegenheid uitvaardigde het kenmerk van het ontzag eens hovelingen voor het regerende gezag. De *Biographie des Contemporains* zegt, dat die Brevén, door eenen *geest van verdraagzaamheid* waren ingegeven: maar meer angstvallige gewetens zouden er eenige afwijking van de grondbeginselen der Kerk in kunnen vinden, daarenboven worden de lofspraken van de bezorgers dier *Compilatie*, eene ware *critiek* dergenen, welke zij huldi gen willen. De Kardinaal CAPRARA was vervolgens bij de zalving van BONAPARTE door PIUS VII. tegenwoordig. Gedurende zijn verblijf te *Parijs* stonden zijn huis

en zijne tafel steeds open voor de aanzienlijkste personen, van beiderlei geslacht, welke zich in dat tijdstip onderscheidden, en hij toonde in zijne manieren eene zekere gemaakte wellevendheid, die veeleer den wereldschgezinden staatsdienaar, dan den Apostolischen legaat aanduidde. De *Almanach Impérial* diende hem tot gids in zijne talrijke uitnoodigingen; maar daar deze *Almanach* enkel van de in bediening zijnde ambtenaren verslag gaf, en niet van de gene, die overleden waren, zoo gebeurde het eens, dat hij, om niet tegen de *étiquette* en zijne gewone wellevendheid te handelen, eenen middagmaaltijd eenige uren uitstelde, om op eenen gast van hoogen rang te wachten. Eindelijk ontglip te hem den naam van denzelven, en toen vernam hij, dat die gast reeds sedert zes maanden overleden was. CAPRARA vergezelde NAPOLEON naar *Brussel*, en werd door hem tot het rijke Aartsbissdom van *Milane* benoemd, alwaar hij in de maand Mei 1805, den overheerscher tot koning van *Italië* zalfde. Daar hij zeer in gunst stond bij BONAPARTE, verliet hij dikwerf zijn diocées, om zich te *Parijs* op te houden, alwaar hij den 21 Junij 1810 overleed. Volgens een keizerlijk besluit werd hij in de kerk van de heilige Ge-

NOVEVA begraven. Den 23 Julij daaropvolgende werd er eene plegtige uitvaart voor hem gehouden, waarbij de Heer DE ROZAN zijne lijkrede uitsprak. Men verhaalt van den Kardinaal CAPRARA verscheidene trekken van menschlievendheid, uitgeoefend, of te *Weenen*, toen eene overstroming des *Donau's* de voorsteden dier hoofdstad onder water zette; of te *Iesi* in den strengen winter van 1800 enz. Deze trekken zijn allerlofwaardigst, maar zij kunnen niet dienen, om zijn gedrag als Kardinaal, als Bisschop en als Geestelijke te verschoonen. Zijne Brevén zullen te allen tijde van zijnen geringen ijver voor de onveranderlijke grondbeginselen der Catholijke Kerk getuigen. Hij maakte zich daarboven laakbaar door zijne werkelijke of geveinsde bewondering, jegens den overweldigiger van *Europa*, voor wien hij altijd eenen bijna slaafschen eerbied aan den dag legde. Men weet niet, dat hij eenig goed in zijn Aartsbisdom van *Milane* heeft gesticht, daar hij de zorg voor hetzelfde meestal aan zijne Groot-Vikarissen overliet. Zijne zucht voor de grootheid en de pracht moet buitengewoon schijnen, in eenen Priester en eenen grijsaard, die toen hij te *Parijs* kwam, bijna zijn zeventigste jaar bereikt had.

CAPRASIIUS (*Heilige*) te *Agen*, in het Fransch Departement *Lot-et Garonne* in de derde eeuw geboren, begaf zich naar eenen die stad naburigen berg, om er een kluizenaars leven te leiden, en zich te gelijker tijd aan de wreede vervolging te onttrekken, die in dat gewest ontstoken was. Men zegt dat CAPRASIIUS, eens uit zijn eenzaam verblijf, beschouwende, wat er in de stad plaats had, getuige was, van de folteringen eener jonge maagd Foy genaamd, aangedaan. Door de onwrikbare standvastigheid welke dat moedige meisje, te midden der martelingen aan den dag legde, getroffen, wierp hij zich aanstonds op zijne kniën neder, aan God de genade vragende om haar te kunnen navolgen, waarop hij (omtrent het jaar 287) zich aan DACIANUS, Landvoogd van *Toragoneesch Spanje* ging aanbieden. Naauwelijks heeft hij zich als Christen verklaard, of men maakt zich van hem meester, hij wordt gekluisterd, en aan verschrikkelijke folteringen onderworpen. Maar ongevoelig, zoowel voor de smart als voor de vleijende beloften, welke de landvoogd hem deed, werd hij ter dood veroordeeld en deelde met de heilige Foy de martelkroon. Beide werden den 6 October onthoofd. Hunne lichamen gedurende den nacht door Christenen weg-

gehaald, werden op eene eerbiedige wijze begraven. DULCIDUS, Bisschop van Agen in het begin der vijfde eeuw, deed hunne ligchamen opzoeken, en onder aanroeping van den heiligen CAPRASius, eene kerk bouwen, waarin hij hun gebeente ter rust legde. Men viert den 20 October het feest van den heiligen CAPRASius, en dat van de heilige Foy den 6 derzelfde maand, den dag van hunnen marteldood. Een Kanonik der stiftkerk van den heiligen CAPRASius van Agen, BERNARDUS LABENAZIE gaf in die stad, in 1714, een stukje in 12.mo over dien Heilige in het licht. Hetzelve voert ten titel: *Præconium divi CAPRASIO Aginnensis, ejusque episcopalis dignitas, seu Dissertatio de antiquitate ecclesie sancti CAPRASII Aginnensis.* LABENAZIE maakt van den heiligen CAPRASius, eenen Bisschop van Agen, doch zonder eenigen grond.

CAPRASius of CAPRAS (Heilige), leefde in de vijfde eeuw. Van aanzienlijke ouders gesproten, had hij eene zijner geboorte betamende opvoeding ontvangen, en de welsprekendheid en wijsbegeerte beoefend. Maar daar die kundigheden enkel geendiend hadden, om hem van de broosheid der aardsche goederen te overtuigen, zoo deelde hij zijne geheele fortun onder de armen uit, en

begaf zich naar het Vosgesgebergte. Het gerucht van zijn boetvaardig en heilig leven, voerde twee jonge Heeren HONORATUS en zijnen broeder VENANTIUS tot hem, welken den godvruchtigen kluizenaar kwamen raadplegen, over het ontwerp, dat zij gevormd hadden, om zich aan God toetewijden. CAPRASius verliet zijne eenzaamheid, en vergezelde hen op verschillende bedevaarten, welke zij buiten Gallië ondernamen. VENANTIUS overleed te Methona; deze omstandigheid bewoog HONORATUS en CAPRASius, om naar hun vaderland terug te keeren; en, op raad van LEONTIUS, Bisschop van Frejus, gingen zij het toenmaals nog woeste eiland Lerins bewonen, alwaar zij het beroemde klooster van dien naam stichtten. HONORATUS bestuurde hetzelve onder opzigt en met den raad van CAPRASius, tot op den oogenblik, waarop hij tot Aartsbisschop van Arles werd benoemd; en CAPRASius overleed aldaar den 1 Junij 430. Het martyrologium van Rome plaatst zijn feest op denzelfden dag; in verscheidene andere martyrologiën, geeft men hem den naam van Abt van Lerins, zulks is echter niet bewezen.

CAPREOLE (JOANNES), een Dominikaner, Hoogleeraar der Godgeleerdheid te Pa-

rijs, liet *Commentariën* na op het Boek der Spreuken, 1588, in fol. en eene *Verdediging van den heiligen THOMAS*. Hij bloeide omtrent het midden der vijftiende eeuw.

CAPREOLUS (ELIAS CARRIOLO, meer bekend onder den naam van), een Italiaansche Regtsgeleerde, te *Brescia*, zijne geboortestad in 1519 overleden is de schrijver eener *Kronijk van Brescia* (in het Latijn), tot in het jaar 1500, in fol., zeldzaam en zonder jaarmerk, de twaalf eerste boeken van dat werk zijn in het Italiaansch vertaald, door PATRICIO SPINA, *Brescia*, 1585. Nog kent men van hem eene verhandeling *de Confirmatione Christianæ fidei*, met verscheidene kleine stukjes gedrukt, *Brescia*, 1499, in 4.to; — *Defensio statuti Brixiensium*; — *De ambitione et sumptibus funerum minuendis*.

CAPRIATA (PETRUS JOANNES), een Genuees, heeft de *Geschiedenis der Italiaansche oorlogen*, van 1613 tot in 1634 geschreven, *Geneve*, 1638 — 1663, 3 dl.ⁿ in 4.º De schrijver vleit zich met reden, de weegschaal tusschen de Mogendheden, zonder eenige partijdigheid noch voor de eene, noch voor de andere gehouden te hebben. Hij stelt

de gebeurtenissen op eene duidelijke wijze voor, en ontwikkelt openhartiglijk, derzelve beweegredenen, oorzaken en gevolgen. Hij leefde in de zeventiende eeuw.

CAPTAL DE BUCH. — Zie GRAILLY.

CAPUTHIS (NICOLAAS DE), door sommigen ook CAPOCEJUS genoemd, de zes en veertigste in den rang der Utrechtsche bisschoppen, gewoonlijk *proost van Deventer* bijgenaamd; was een uitmuntend regtsgeleerde, legde zijne waardigheid, als hem al te lastig zijnde, in het eerste jaar na zijne benoeming neder. Hij werd daarop tot Bisschop van *Vercelli* in *Piemont* verheven, en kort daarna in het jubeljaar 1350, door CLEMENS VI., tot kardinaal-priester onder den titel der Heilige VESTINA en VITALIS benoemd. Te *Petrosa*, in *Italië* heeft hij een collegie, zoo wel voor de God- als regtsgeleerdheid gesticht, en mildelijk begiftigd, op voorwaarde dat twee jongelingen uit het sticht van *Utrecht* of van *Deventer*, aldaar zouden worden aangenomen en onderwezen. Hij is in het jaar 1368 te *Rome* overleden; alwaar men zijn grafftschrift in de kerk van de H. MARIA de meerdere nog zien kan.

CAPYCIUS (SCIPIO), een Napolitaan, en Latijnsch dichter der zestiende eeuw, trachtte LUCRETIUS natevolgen, in zijn dichtstuk *over de beginselen der dingen*, Frankfort, 1631, in 8vo en slaagt er vrij wel in. De kardinaal BEMBO en MANUTIUS, stelden dit werk naast deszelfs voorbeeld. Men heeft er eene uitgave van geleverd, met de Italiaansche vertaling, *Venetië*, 1754, in 8vo. Nog heeft men *Treurzangen*, *Puntgedichten* en een dichtstuk *de Vate maximo*, hetwelk GESSNER, ongetwijfeld de vriend des dichters, met de voortbrengselen der oudheid gelijk stelde. Ook heeft men hem de uitgave der *Commentariën* van DONATUS op VIRGILIUS te danken; hij liet dezelve drukken door de zorg van PAULUS FLAVIUS, volgens een handschrift, dat uit de Bibliotheek van den beroemden PONTANUS, in de zijne was overgegaan.

CARA MUSTAPHA, neef van den groot-visir COPROGLI. Zijn oom liet hem onder de *icoglans* of jongelingen van het serail, opvoeden. Hij maakte zich bij de gesnedenen bemind en in minder dan 10 jaren werd hij onder de officieren der schatkamer geplaatst; Op eenen zekeren dag, dat de sultane VALIDA dezelve met keizer MAHOMED IV. bezocht, werd zij

zoo bekoord door het gelaat en het innemend voorkomen van den jongen MUSTAPHA, dat zij hem tot haren minnaar maakte, en hem hare gunst deed genieten. Het was door de bescherming dier vorstin, dat hij van de eene waardigheid tot de andere, en eindelijk tot den post van groot-visir werd verheven. De sultan voegde bij die eerbewijzen, dat van hem zijne dochter te doen huwen. Zijn ministerie zou, indien hij niet in de *intrigues* van het serail had gedeeld, even zoo gelukkig als luisterrijk zijn geweest. Op de prinses BASCH-CARI, de zuster van MAHOMED verliefd, stelde hij vruchteloos alle pogingen in het werk, om haar te bezitten. De sultane VALIDA, over de minachting van MUSTAPHA, dien zij alleen had verheven, verontwaardigd, deed al de pogingen van dien staatsdienaar verijdelen. Om zich te wreken deed MUSTAPHA aan VALIDA het deel ontnemen, hetwelk zij aan het bestuur had. Er was niet meer noodig, om hem aan de volkomene verontwaardiging dier vorstin bloot te stellen. Zij ondersteunde bij den grooten Heer het gemor, hetwelk zijn slecht gedrag in den Hongaarschen oorlog, en zijne lafhartigheid, bij het beleg van *Weenen*, dat hij in 1683 op eene schandelijke wijze oprak, na er de beste

Ottomanische troepen bij te hebben doen omkomen, hadden doen ontslaan. Zij bediende zich eindelijk van het verlies van *Gran*, om de Janitsaren tot den opstand te bewegen, en om daardoor den grooten Heer te bewegen, hem aan den algemeenen haat opteofferen. Het kostte MAHOMED eerst vele moeite, om er in toetestemen; maar er zich toe genoodzaakt ziende, zond hij hem zijn doodvonnis door twee agas der Janitsaren, die hem den 25 December 1683 te *Belgrado* wurgden.

CARABANTES (JOZEF DE), in 1628 geboren, ging in de provincie *Aragon* onder de orde der Capucijnen. Zijne liefdadigheid, en zijn ijver ter voortplanting des geloofs, bewogen hem, om de kennis van den waren God, onder de wilde volken van *Amerika* te gaan verspreiden, alwaar hij, als een echte Apostel, zich aan hoogst moeilijke en talrijke werkzaamheden moest onderwerpen, en veel te lijden had. Hij overleed in 1694, na te hebben geschreven: 1.° *Ars addiscendi atque docendi idiomata pro missionariis ad conversionem Indorum abeuntibus.* — 2.° *Lexicon seu vocabularium, verborum adverbiorum, conjunctionum et interjectionum ad meliorem intelligendum.*
VI. DEEL.

tiam significationemque Indorum. — 3.° *Practica de missiones, remedio de peccadores, sacado de la divina Escritura y de la ensennanza apostolica,* enz. 2 dl.ⁿ in 4.to; het eerste *León*, 1674; het tweede *Madrid*, 1678. — 4.° *Platicas dominicales, y lecciones doctrinales de las cosas mas esenciales sobre los evangelios,* enz. 2 dl.ⁿ in 4.to, *Madrid*, 1686 en 1687. MICHAEL DE FUENTES, Bisschop van *Lugo* in *Gallicië*, vond dit laatste werk zoo aanbevelenswaardig, dat hij beval hetzelfde in al de parochien van zijn diocees openlijk voor te lezen. DIEGO GONZALEZ van *Quiroga*, heeft het Leven van dien ijverigen zendingeling in het Spaansch in het licht gegeven, *Madrid*, 1705, in 4.to

CARACALLA (MARCUS AURELIUS ANTONIUS), dus genoemd naar een Gallisch gewaad, waarin hij behagen schepte, en dat hij steeds droeg, werd eerst, naar zijnen moederlijken grootvader, BASSIAMUS genoemd, nog draagt hij op de Grieksche gedenkteekens en de gedenkteekens somtijds den naam van SEVERUS, werd te *Lyon*, in het jaar 188 geboren en was de zoon van keizer SEPTIMUS SEVERUS en van JULIA. Op den dag des overlijdens zijns vaders rie-

pen de soldaten hem met zijnen broeder GETA, tot keizer uit. De afgunst, die tusschen deze beide vorsten bestond, van dag tot dag toenemende, zoo liet CARACALLA GETA, in de armen zijner moeder JULIA, die met zijn bloed overstroomd werd, met dolken doorsteken. De broedermoorder, alleen keizer gebleven, won de gunst der soldaten, door hunne soldij ter helft te vermeerderen. Deze milddadigheid verblindde die ellendelingen; zij keurden zijne misdaad goed, en verklaarden GETA voor den vijand van het algemeene welzijn. Hij deed daarop met al zijne gewapende soldaten zijnen intogt in Rome, uitroepende, dat GETA hem zelve naar het leven had gestaan, maar dat ROMULUS zich voor hem van zijnen broeder had ontdaan. Om het afschuwelijke zijner misdaad te verminderen, liet hij GETA in den rang der goden plaatsen, er zich weinig over bekommerende of hij in den hemel was, mits hij maar niet op de aarde regeerde: *Sit divus, non sit vivus.* Hij zocht alom lofredenaars van dien moord. PAPINIANUS werd ten dood gebracht, wjl hij, naar het voorbeeld van SENEKA, zulk eene gruweldaad niet had willen bewimpelen. *Het is niet zoo gemakkelijk,* antwoordde hij, *eenen broedermoord te verschoonen, als*

om denzelven te bedrijven. De booswicht, door aanhoudende wroegingen gefolterd, deed eene reis door Gallië. Hij ontrustte de volken, schond de regten der steden, en verliet dezelve niet, dan na eenen algemeenen haat te hebben ingeboezemd. Zijne belastingen en afpersingen putten alle gewesten uit. Toen zijne moeder hem eens zijne verkwistingen verweet, antwoordde haar de dwingeland, terwijl hij haar eenen ontblooten degen toonde, slechts deze woorden: *Weet, dat zoo lang ik dit zal dragen, ik alles zal hebben, wat ik begeer.* Deze degen verdedigde zijn rijk niet tegen de barbaren. De Quaden, Allemanen, en andere Germaansche volken hem den oorlog verklaard hebbende, kocht hij den vrede voor groote sommen. Zijne lafhartigheid belette hem niet den naam van *Germaniër, Parther* en *Arabier* aantemen. Hij bootste ALEXANDER en ACHILLES na, en beval aan iedereen hem ALEXANDER of ANTONINUS den Groote te noemen. Daar hij de dapperheid van den Macedonischen held niet kon navolgen, zoo nam hij zelfs manieren aan, gaande even als hij, met het hoofd op eenen schouder hangende, en zijne trekken naar het gelaat van dien overwinnaar plooiende. Te Alexandrië gekomen zijnde, gaf

hij bevel aan zijne soldaten het volk neertesabelen, om hetzelfde voor eenige spotterijën, ten opzichte van den dood van GETA te straffen. De slagting, zegt men, was zoo verschrikkelijk, dat de geheele vlakte met bloed bedekt was; de zee, de *Nijl*, de naburige stranden, waren er gedurende verscheidene dagen mede geveerd. Deze dwingeland eindigde met de bijeenkomsten der geleerden te verbieden, en alle wijken der stad met muren te doen omringen. De aarde werd weldra van dit gedrocht bevrijd. MARTIALIS, een honderd man der *Prætors*, doodde hem kort daarna in het jaar 217. (Zie PLAUTIANUS en het laatste gedeelte van het artikel CALIGULA).

CARRACCIO (ANTONIUS), een Romeinsch vrijheer der zeventiende eeuw, maakte zich door zijne Italiaansche gedichten beroemd. Onder zijne treurspelen, onderscheidt men *il Corradino*, te Rome, in 1694 gedrukt. Een belangrijker werk hield hem bezig, namelijk zijn *Imperio vindicato*, een heldendicht in veertig gezangen, te Rome, in 1690, in 4.to gedrukt. De Italianen plaatsen hem, onmiddellijk naast ARIOSTO en TASSO; maar de lieden van smaak, de losheid en den rijkdom aan woorden des schrijvers bewonderen-

de, stellen echter zijn gedicht verre beneden dat van den razenden ROELAND, en het *Verlost Jeruzalem*.

CARACCIOLI (JOANNES ANTONIUS), in het begin der zestiende eeuw te *Melphe* uit eene beroemde familie geboren, werd in 1543 de laatste reguliere Abt van den H. VICTOR, te *Parijs*. Hij heerschte als een dwingeland over zijne ordebroeders, en zag zich in 1651 verpligt zijne abdij met het Bisdóm *Troyes* te verwisselen. Hij had zich in den beginne op eene voordeelige wijze bekend gemaakt, door zijn *Miroir de la vraie Religion* (*Spiegel van den waren Godsdienst*), *Parijs*, 1544, in 16.º, maar hij bezwalkte later zijnen roem weder, door zijne gehechtheid aan de nieuwe gevoelens. Hij predikte het Calvinismus aan zijne diocesanen, en ergerde hen, door in den echt te treden. Hij overleed in 1569, te *Chateauf-sur-Loire*, van beide partijen even zeer veracht.

CARACCIOLI (CÆSAR EUGENIO), uit dezelfde familie als de voorgaande, bloeide in de zeventiende eeuw, en maakte zich door eenige werken bekend. Het belangrijkste is eene *Kerkelijke Geschiedenis van Napels*, in het Italiaansch, 1654, in

4.to; KAREL LELLIS heeft zulks met een deel Bijvoegselen vermeerderd. Deze geschiedenis is in *Italië* niet zeer gemeen. Ook stelt men eenigen prijs op zijne *Geschiedenis van het koninkrijk Napels*, 1661, in 4.to, in het Italiaansch.

CARACCIOLI (De Markgraaf LODEWIJK ANTONIUS), uit een der oudste en beroemdste Napolitaansche familiën afstammende, werd in 1721 te *Parijs* geboren. Zich aan de letteroefeningen wijdende, deed hij zich spoedig door eenige werkjes gunstig kennen. Daarop reisde hij door *Italië*, *Duitschland* en *Polen*. Door toedoen van eenige beschermers, welke hij aan het hof van *Weenen* had weten te winnen, verkreeg hij van MARIA THERESIA eene jarwedde van *f* 1450, en werd hij te *Warschau* met de opvoeding der kinderen van den prins senator RZEWUSKY, (RZEWUSKI), belast, hetwelk hem nog *f* 1000 opbragt. Naar *Parijs* teruggekeerd, gaf hij een aantal schriften in het licht, thans voor het grootste gedeelte vergeten, welke men in het Fransche *Woordenboek van ongenoemde of naamverwisselende schrijvers* vindt opgegeven. Het schijnt, dat de meeste de zedeleer ten onderwerp hebben, of zedelijke gedachten, eene soort van leerreden, bevatten, men be-

weert, dat verscheidene gewijde redenaars daaruit nuttige stoffen geput hebben; maar zulks komt ons ongegrond voor: onder zijne gewrochten willen wij enkel de volgende opnoemen: 1.º *Omgang met zich zelve*, (eigengenot). — 2.º *De ken-teekens der vriendschap*. — 3.º *De ware Mentor of geleidsman*. — 4.º *De kreet der waarheid tegen de verleiding der eeuw*. — 5.º *Belangrijkste Brieven van CLEMENS XIV.* (GANGANELLI), *Parijs*, 1774. Dit werk had groot vertier, en verspreidde zich bijna door geheel *Europa* (hetzelve is ook in het Nederduitsch vertaald); maar het werd niet redeneerd als ondergeschoren beschouwd, daarom daagde men de uitgever uit, om het oorspronkelijke te vertoonen. Het volgende jaar liet hij dezelve in een Italiaansch gewaad het licht zien, maar wijl dezelve niets anders dan eene vertaling uit het Fransch waren, werd het publiek in zijn eerste gevoelen bevestigd. Eensklaps ontblootte de dood van MARIA THERESIA, en de omwenteling van *Polen* den markgraaf CARACCIOLI van zijne inkomsten. Daardoor in een bejaard en ouderdom bijna tot armoede gebragt, schonk hem de nationale Conventie een inkommen van *f* 1000, zich dezelve door zijne doldriftigheid voor de stellingen der

omwenteling waardig maken: hij genoot zulks tot het tijdstip van zijnen dood, den 29 Mei 1803 te *Parijs* gevallen.

CARACCIOLO (FRANCISCO), een Napolitaansch admiraal, broeder van den markgraaf CARACCIOLO, minister van Buitenlandsche zaken onder het bestuur van ACTON, werd te *Napels* in 1730 geboren, en volbragt met roem de studiën, die tot den staat vereischt worden, waarvoor hij bestemd was. Na bij de Napolitaansche zeemagt tot de eerste rangen verheven te zijn, ging hij zich verder bij de Engelschen volmaken, en werd een zeeman, die zich evenzeer door zijne talenten als door zijnen moed onderscheidde. Door zijne geboorte en zijne grondbeginselen de vijand der Fransche omwenteling zijnde, keurde hij in den beginne de leerstellingen en de buitensporigheden derzelve af; maar ongelukkiglijk voor hem logenstrafte hij zich in het vervolg, en dit berokkende zijn ondergang. Bij den zeetogt (in 1793) der vereenigde (Engelsche, Spaanschen en Napolitaansche) vloeten, welke zich van *Toulon* meester maakten, voerde hij het bevel over de Napolitaansche schepen, en gaf bij deze gelegenheid bewijzen van beleid en onver-

saagdheid. De verwoestende grondbeginselen der Fransche omwenteling waren in *Italië* en de Napolitaansche staten doorgedrongen, de Franschen waren in 1796 in dat rijk gevallen, koning FERDINAND zag zich gedrongen de wijk naar *Palermo* te nemen. CARACCIOLO, die zich te *Napels* bevond, had het bevel over de schepen, bestemd om den koning te begeleiden, die aan boord ging van een der schepen, onder de bevelen van NELSON. Deze vloot werd bij het verlaten der golf van *Napels* door eenen hevigen storm overvallen, die aan de Engelsche schepen groote schade veroorzaakte en den dood van een der zonen van Koning FERDINAND ten gevolge had. CARACCIOLO, die met deze zee-streken en de in dezelve heerschende winden beter bekend was, had het geluk met zijne schepen, die niets geleden hadden, het eerst de haven van *Palermo* binnen te zeilen. De Napolitanen trotsch op dit voorregt, veroorloofden zich tegen de Engelschen, dat is tegen de bekwaamste zee-lieden van *Europa*, bittere spotternijen, welke CARACCIOLO uit kieschheid of staatkunde had behocren tegen te gaan. Maar hij kon niet zonder afgunst zien, dat de koning tot dien overtocht een Engelsch schip gekozen had.

Op eenen oogenblik, waarop het hof van *Napels*, de hulp van het Britsche kabinet grootelijks behoefde, kan het gedrag van CARACCIOLO, aan koning FERDINAND niet behagen; ook werd die admiraal onheusch door den koning ontvangen, die hem beval van naar *Napels* terug te keeren. De koning kwam daardoor eene oneenigheid tusschen CARACCIOLO en NELSON voor; maar hij onderwierp daardoor zijnen persoon en zijne familie aan de gunst der Engelsen: een stap, die zeer noodlottige gevolgen had (zie FERDINAND IV. en MARIA CAROLINA). CARACCIOLO kwam te *Napels* terug; en, door wraaklust bewogen, werd hij een der vurigste patriotten en een onverzoenbare vijand des koningschaps. Hij vereenigde zich met BELLOIS, de prinses BELMONTE, de markgravin FONSECA en andere opgewonden geesten, die alle het hof vijandig waren. Eene Anglo-Siciliaansche flotille had zich van het eiland *Procida* meester gemaakt, en bedreigde met eene landing tusschen *Cuma* en de kaap *Miseno*. De Napolitaansche zeemagt, op bevel van PIGNATELLI, onderkoning van *Napels*, bijna geheel vernield zijnde, zoo bleven er slechts een fregat en eenige kanoneerbooten over, waarmede CARACCIOLO het vijandelijke smaldeel te

gemoet ging en hetzelfde verspreidde. Middelerwijl had zich de Kardinaal RUFFO, na in *Calabrië* een aanzienlijk leger op de been gebracht, en den Franschen Generaal DUHESME geslagen te hebben, zich binnen twee dagen meester gemaakt van de hoofdstad. Om de schansen des te spoediger te bezetten, had RUFFO eene capitulatie verleend; maar de koning, of liever lady HAMILTON en NELSON, wilden dezelve niet bekrachtigen. RUFFO verviel in ongenade, en eene koninklijke junta, die zich oogenblikkelijk gevormd had, veroordeelde CARACCIOLO, om opgehangen te worden, als een dergenen zijnde, welke den koninklijken troepen den sterksten tegenstand hadden geboden. CARACCIOLO bevond zich op dien oogenblik aan boord van het fregat *de Minerva*. Men zegt, dat hij zijn vonnis met eene stoïcijnsche onverschilligheid aanhoorde, welke de liberalen met den naam van *heldenmoed* bestempelen. Wij voor ons kennen slechts twee soorten van heldenmoed: de eene, die in eenen man, zonder verwijt, ten opzichte van zijne pligten, uit eene soort van grootheid van ziel geboren wordt; en de andere, die door een onwankelbaar geloof wordt voortgebracht, zoo als de heilige moed, waarmede de Martelaren de folteringen en

den dood wisten te trotseren. Er is nog een gevoel, dat men met den heldenmoed verwacht, en dat slechts eene bedwongene wanhoop is. CARACCILO was niet zonder verwijt, en ging geenszins voor godsdienstig door; hij kon dus enkel vatbaar zijn voor den valschen heldenmoed, dien (zonder hem echter in denzelfden rang te plaatsen) de grootste booswichten, zoo als bijv. een SAINT-JUST, een CHAUMETTE, een DANTON aan den dag legden. De ware held ziet den dood rustig te gemoet, en vernedert zich niet tot lage scherts: en men verzekert dat CARACCILO, ziende dat een zijner matrozen, bij het gereedmaken van den noodlottigen strop weende, hem zeide: *Kom aan, haast u, het is aardig u te zien weenen, daar ik het ben, die gehangen moet worden.* Hij werd aan de ra van den grooten mastboom opgehangen, en zijn lijk in de zee geworpen. Hetzelve dreef den volgenden dag op de oppervlakte des waters, en de koning gaf vrijheid, om het op te halen en te begraven. CARACCILO was bij zijn overlijden bijna 66 jaren oud.

CARAFFA (ANTONIUS), uit het beroemde huis van dien naam, even zoo vermaard door zijne kunde als door zijnen rang, deelde in de

ongenade zijner familie onder PAULUS IV. en ging in *Padua* eene schuilplaats zoeken. Paus PIUS V. riep hem terug en benoemde hem in 1568 tot Kardinaal, en eenigen tijd daarna werd hij door SIXTUS V. aan het hoofd der uitgevers van den bijbel der zeventigen geplaatst. Dezelve werd door zijne zorg in het licht gegeven, met de voorrede en verklaringen van PETRUS MORIN, te *Rome*, 1587, in fol. Deze bijbel werd in het Latijn vertaald, en kwam te *Rome* in 1588 in fol. in het licht. Beide uitgaven zijn zeldzaam. Pater MORIN heeft er in 1628 te *Parijs* eene nieuwe uitgave in 3 dl.ⁿ in fol. van geleverd. Hij heeft er het nieuwe Testament, in het Grieksch en in het Latijn bijgevoegd. Die geleerde Kardinaal vertaalde uit het Grieksch in het Latijn: *Catena veterum Patrum in cantica veteris et Novi-Testamenti*, Keulen, 1572, in 8.vo. — *Commentaria Theodoretii in Psalm. sancti GREGORII NAZIANZENI orationes.*

CARAFFA (KAREL) stichter der congregatie van de godvruchtige werklieden, was uit het beroemde huis van *Caraffa*. In 1561 geboren, ging hij onder de Jesuiten; maar veelvuldige ziekten, verpligden hem de maat-

schappij te verlaten, vijf jaren nadat hij zich onder dezelfde had begeven. Hij koos alstoen de loopbaan der wapenen, en onderscheidde zich door zijne dapperheid. Vier en dertig jaren oud geworden zijnde, gevoelde hij eenen grooten afkeer van de wereld, en omhelsde in 1599 den geestelijken staat. Van dien tijd af, leidde hij een zeer gestreng leven, en wijdde zich geheel en al aan de oefeningen van weldadigheid en aan zijne herderlijke bediening toe. Wanneer de zieken hem in de gasthuizen niet bezig hielden, onderwees hij het volk, op openbare pleinen, en werkte aan de bekeering der zondaren. In navolging van hetgene, wat de heilige IGNATIUS te Rome had gedaan, rigtte hij te Napels verscheidene gestichten voor berouwhebbende zondaressen op. Hij werd tot Overste der Catechumenen en van het Seminarie van Napels dat hij verbeterde, benoemd, en stichtte eene congregatie voor de missiën. Paus GREGORIUS XV. keurde deze inrigting goed en gaf aan dezelve den titel van *Congregatie van godvruchtige werklieden*. Eenigen tijd vóór zijnen dood, begaf hij zich naar een eenzaam verblijf, om aldaar enkel aan zijne eigene zaligheid te werken en overleed in dezelve den 8 September 1633. Deze *werklieden* doen

geene geloften, hun leven is zeer gestreng, en hunne congregatie niet zeer talrijk.

CARAFFE. — Zie Pius IV.

CARAGLIO (JOANNES JACOBUS), bijgenaamd *Jambai Veronensis*, graveur in edele steenen, oorspronkelijk van Verona, maakte zich evenzeer bekend door zijne platen, zijne gravures en gedenkpenningen. SIGISMUNDUS I., koning van Polen, beriep hem aan zijn hof, maakte gebruik van zijne talenten en beloonde dezelve. CARAGLIO overleed te Parma in 1551.

CARAMUEL DE LOBKOWITZ (JOANNES), een Cisterciensermonnik, te Madrid in 1606 geboren: zijn vader was een Vlaming, en zijne moeder eene Duitsche vrouw, werd naar de Nederlanden gezonden met den titel van Abt en Graaf van Melrose in Schotland en dien van algemeen Vikaris van den Abt van Citeaux in de Brittannische eilanden; hij droeg echter van beide deze waardigheden slechts den titel, daar de Abdijen en kloosters in Engeland reeds sedert lang vernietigd waren. In 1638 werd hij te Leuven tot Doctor in de Godgeleerdheid bevorderd. Hij was een der eersten, die zich tegen den Augustinus van JANSENIUS verklaarden, en die met eerbied de beslaai-

ten van **URBANUS VIII.** ontvingen, waardoor dat werk veroordeeld werd. Volgens zijn eigen verhaal had hij bij die gelegenheid veel te lijden. Eenigen tijd daarna werd hij tot Abt van *Dissemburg* in den *Neder-Palts* henoemd. Zijne eerste zorg was, om aldaar de wanorden te herstellen, welke de ketterij er had aangerigt; hij werkte aldaar met eenen onvermoeiden ijver en den besten uitslag aan de bekeering der ketteren. De Aartsbisschop van *Mentz* nam hem aan als Suffragaan, en hij verkreeg aldaar den titel van Bisschop van *Mysië*. Hij werd vervolgens algemeen Vikaris van den Aartsbisschop van *Praag*. Toen die stad in 1648 door de Zweden belegerd werd, was hij van gevoelen, dat zijne hoedanigheid van Religieus, hem niet moest beletten, de wapenen optenemen, om dezelve tegen de ketteren te verdedigen. Hij onderscheidde zich zoo voordeelig aan het hoofd eener compagnie Geestelijken, dat hij van den keizer eene gouden ketting tot belooning ontving. **CARAMUEL** had zijnen moed en zijn beleid reeds aan den dag gelegd, te *Leuven* in 1635, en te *Franckenthal* in het *Paltsgraafschap*, alwaar hij de rol van krijgshouwkundige gespeeld, en zijne wiskundige kennis voordeelig aangewend had.

De rust in *Boheme* hersteld zijnde, zoo begon hij weder aan de bekeering der Protestanten te werken, en volgens de getuigenis van den Kardinaal **DE HARACH**, Aartsbisschop van *Praag*, bekeerde hij er tot vijf en twintig duizend derzelve. Zijn ijver en het welgelukken zijner pogingen verschafte hem het Bisdom *Königsgratz* in *Boheme*, maar hij bezat enkel den titel van hetzelfde, daar de inkomsten in de handen der Lutherschen waren. **ALEXANDER VII.** gaf hem in 1657 het Bisdom *Campagna* in het koninkrijk *Napels*; hetwelk hij tot in 1673 bekleedde. In het midden van dat jaar werd hij met dat van *Vigevano*, tusschen *Milane* en *Pavia* bekleed, daar eindigde hij zijne dagen den 8 September 1682. Men heeft van hem een groot aantal werken, waarvan men de *Catalogus* in het 29.e deel der *Memoriën* van *Pater Nicéron* vindt; men onderscheidt zijn *Trithemii steganographia vindicata*, *Neurenberg*, 1721, in 4.º, en zijne *Godgeleerdheid*, 7 dl.ⁿ, in fol. enz. Men vindt zijne zedelijke uitspraken, een weinig al te gestreng; en het is niet zonder reden, dat hij onder de flaauwe *Casuisten* eenen der eerste rangen bekleedt. Hij was een der ijverigste voorstanders van het *Probabilismus*, voor hetwelke

hij eene *Verdedigrede* in het licht gaf (Zie BUSEMBAUM, ESCOBAR, PASCAL.)

CARANUS, eerste koning van *Macedonië*, en, volgens de fabelleer, de zevende der Herakliden, sedert HERKULES; verdreef MIDAS, stichtte zijne Monarchie, in het jaar 894 vóór J. C. Van hem tot op ALEXANDER den *Groote*, telt men gewoonlijk drie en twintig koningen.

CARAUSIUS (MARCUS AURELIUS VALERIUS), volgens VAN LEEUWEN in het *Gooiland*, een gedeelte der provincie *Noord-Holland* geboren, was omtrent het jaar 280 als admiraal van keizer MAXIMIANUS, zeer beroemd ter zee. Bij gemelden keizer in ongenade vervallen zijnde, begaf hij zich naar *Brittannië* en matigde zich aldaar het hoogste gebied aan, ja wierp zich zelfs als keizer op. Het is echter waarschijnlijker, dat hij een Geldersman was, CARAUS genaamd, voor welken naam de Romeinen CARAUSIUS geschreven hebben. Men weet uit de Geschiedenis, dat er, onder de regering van DIOCLETIANUS en MAXIMIANUS, groote beroerten in het rijk ontstaan waren, en dat hij, als zeevoogd, de Vlaamsche kusten bewaarde, tegen de invallen der Franken en Saksers; ook dat hij groote overwinningen en buit op hen behaalde,

vermits hij door de Batavische volken krachtdadig ondersteund werd; waarvoor hij hun echter een gedeelte van den buit moest afstaan: iets, hetwelk hij te ligter doen kon, vermits hij geene de minste rekening aan de Romeinsche stadhouders deed, noch iets in de schatkist van het rijk bragt; hetwelk dan ook de oorzaak was, dat de stadhouder beval, hem van het leven te berooven, en hij daarvan de lucht bekoemen hebbende, met de geroofde goederen de wijk naar *Brittannië* nam. DIOCLETIANUS, elders de handen vol hebbende, gaf hem gedurende den tijd van zeven jaren gelegenheid, om aldaar zijne rol te spelen. MAXIMIANUS, die tot medegenoot van het rijk was aangenomen, zond KONSTANTIJN CHLORUS tegen hem op; doch hij wist zich zoo wel te verdedigen, dat beide keizers zich genoodzaakt zagen, een verdrag met hem aan te gaan, en hem als keizer of koning in het bezit van *Engeland* te laten, tot dat hij in het jaar 293, door een' zijner huisgenooten ALECTUS of ALLACTUS genaamd, vermoord werd. Deze zich het oppergezag hebbende aangematigd, werd, drie jaren daarna door ASCLEPIADORUS, overste der lijfwachten mede omgebragt. Na hem kwam het gewest van *Brittannië*, weder onder de magt der Romeinen.

Behalve gemelde ontrouw door CARAUSIUS, ten opzigte van het rijk gepleegd, werd hem nog te last gelegd, dat hij aan de Frankische en Saksische roovers, eenen vrijen doortogt in de landen, en ook in het gebied van het rijk vergund hebbende, dezelve hunnen buit ontwel digd, en dien voor zich behouden had.

CARRAVAGGIO (MICHAEL ANGELO DA), wiens ware naam was AMERIGHI, werd in 1569 op het kasteel *Caravaggio* in het *Milanesche* geboren. Hij begon met het aandragen van mortel aan de schilders, die op natte kalk schilderden, en eindigde met een der grootste kunstenaars van *Italië* te zijn. Hij had alles aan de natuur, zijne talenten en zijne vorderingen te danken; maar hij ontving van dezelve te gelijkertijd eene twistzieke, en hekelzuchtige inborst, die zijn leven met bitterheid vervulde. Nadat hij JOSEPHINO tot een tweegevecht had uitgedaagd en deze geweigerd had, om te vechten, begaf hij zich naar *Maltha*, om zich als dienstdoend ridder te laten aannemen. De gunsten dier orde waren niet in staat, om zijn karakter te beteugelen. Hij beleedigde eenen aanzienlijken ridder, en werd in de gevangenis geworpen. Naar *Rome* ontsnapt zijnde, alwaar hij reeds eenen jon-

geling had gedood, werd hij weder in andere netelige zaken gewikkeld, en stierf in 1609, zonder eenige hulp op den openbaren weg. Deze schilder had geenen anderen gids dan zijne verbeeldingskracht, die somtijds zeer ongeregeld was. Van daar de wonderlijke en eigenzinnige smaak, die in zijne werken heerscht. Hij wilde zonderling zijn en het kostte hem geene moeite om daarin te slagen. Hij bezat eerst het liefelijk en bevallig penseel van GIORGIONE, dat hij voor een hard en krachtig kolo riet verwisselde. Indien hij eenen Heilige of eenen held moest voorstellen, copieerden hij denzelven volgens eenen boer. Hij bootste wel is waar de natuur na; maar niet in hetgene, wat dezelve bevalligs en beminnelijks heeft; onder zijne stukken onderscheidt men: een CHRISTUS door NICODEMUS en den H. JOANNES met de drie MARIA's vergezeld, ten grave gedragen. Het koninklijk museum van *Frankrijk* bezit vier schilderijen van dien kunstenaar.

CARAVAGGIO. — Zie CALDARA.

CARAZZOLUS (JOANNES of OCTINUS), in *Umbrië* in *Italië* uit eene zeer geringe familie geboren, was een treurig voorbeeld van de eigenzinnigheden der fortuin. In het

begin der vijftiende eeuw secretaris van JOANNA II., koningin van *Napels* geworden, behaagde hij, zoo als vele andere aan die vorstin, die hem hartstogtelijk bemindde. Zij gaf hem als een huwelijksgift, het Hertogdom *Melfi*; en den post van grootconestabel des rijks, maar eene zoo hooge verheffing, had een der treurigste uit-einden. Deze koningin be-roofde hem van al zijne goe-deren en eerbewijzen, en deed hem met even zoo vele wreedheid sterven, als zij liefde voor hem had gehad. POGGIO verzekert, dat het CARAZZOLUS was, die er zich mede belastte, om JOANNES CARACCIOLI, groot-veldheer van het koninkrijk *Napels*, die van den hartstogt der koningin te zijnen opzigte ge-bruik had gemaakt, te vermoorden, ten einde zijne goe-deren te vermeerderen en in den staat te regeren.

CARBEN (VICTOR VON), een Duitsche rabbijn, in 1423 geboren, en te *Keulen* in 1515 overleden, verkreeg uitgebreide kundigheden in de talen, de gewoonten en de wetten van het Oosten. De Aartsbisschop van *Keu-len*, aan zijne bekeering ge-werkt hebbende, omhelsde hij het Catholijke geloof in den ouderdom van 59 jaren, verliet zijne vrouw, welke het blinde Jodendom niet ver-laten wilde, benevens vier

kinderen uit zijn huwelijk geboren. Eenigen tijd daarna werd hij tot Priester ge-wijd en ontwikkelde eenen grooten ijver tegen de dwa-lingen, waarin hij zelf zoo lang verkeerd had. Men heeft van hem de beide volgende schriften, die zeer zeldzaam zijn geworden: *Propugnaculum fidei Christianae*, enz. in 4.to, zonder jaartal, en *Judæorum errores et mores* enz., 1509 in 4.to; dit laatste is mede in het Hoog-duitsch vertaald, 1550, in 8.vo

CARBO (C. PAPIRIUS), werd in het jaar 120 vóór J. C., met PUBLIUS MANILIUS NEPOS, tot de waardigheid van Romeinsch consul verheven. Hij was eerst de partij der GRACCHUSSEN toegedaan geweest, maar zoodra hij consul was, liet hij geheel andere gevoelens blijken. De consul OPIMIUS, voor het volk gedaagd zijnde, om zich te rechtvaardigen, ten opzigte van hetgene, wat hij gedaan had, op den dag, waarop FULVIUS en GRACCHUS vermoord waren, zoo belastte zich CARBO met zijne ver-digging, waarin hij zoowel slaagde, dat OPIMIUS door de volksvergadering werd vrijgesproken. Op deze wijze werd de vrede aan de re-publiek terug gegeven. Zoodra CARBO in het consulaat was afgetreden, werd hij door L. CRASSUS, een' jongen

redenaar, die later zeer beroemd werd, aangerand. CRASSUS brágt verscheidene beschuldigingen tegen hem in: 1.º) TIBERIUS GRACCHUS aangespoord te hebben, om het tribuunschap voor een tweede jaar te vragen; 2.º) de wet daarvan voorgedragen te hebben, terwijl hij tribuun was; 3.º) van ten minste medepligtige te zijn geweest aan den dood van SCIPIO ÆMILIANUS, den tweeden *Afrikaner*. Terwijl CRASSUS naar bewijzen zocht, om zijne beschuldigingen te staven, kwam een slaaf van CARBO hem het kistje brengen, waarin de geheimste papieren van zijnen meester waren. CRASSUS ijsde van dit verraad, waarvan thans zoo vele lieden gebruik zouden maken, en zond CARBO zijn kistje verzegeld terug. CRASSUS sprak met zoo veel kracht tegen CARBO, hij leverde zoo vele bewijzen tegen hem, dat CARBO, volgens sommigen zich vrijwilliglijk verbande, en volgens anderen, zich door het gebruik van Spaansche vliegen, van het leven beroofde.

CARBO (CNEIUS PAPIRIUS), een der grootste voorstanders van MARIUS, en een der bitterste vervolgers van den senaat en den adel, werd door CINNA, die zich in het jaar 85 vóór J. C. van het consulaat meester maakte, tot deszelfs ambtgenoot ver-

kozen. In het volgende jaar handhaafden zij elkander in het consulaat, zonder de deelneming des volks. Daar SYLLA toenmaals tegen *Italië* optrok, zoo wilde CINNA de wijk naar *Italië* nemen, maar hij werd door een *Centurioner* vermoord; CARBO zag zich dus voor het overige gedeelte des jaars, alleen aan het hoofd der republiek. Hij gaf zich alle mogelijke moeite, om zijne partij voor te staan, te dien einde liet hij voor het volgende jaar, twee zijner vrienden en medepligtigen in zijne gewelddadigheden tot consuls verkiezen. Gedurende de zes laatste maanden van zijn consulaat had hij dezelve reeds aan zich verbonden, en met hen deed hij door den senaat bevelen, dat SYLLA gewapenderhand uit *Italië* zoude verdreven worden. SYLLA binnen *Rome* gekomen zijnde, verspreidde de schrik in aller gemoederen. CARBO, die even zoo heimelijk als met spoed, acht legioenen naderen om de stad te bevrijden; maar POMPEJUS van zijnen aantogt onderrigt, ging hem te gemoet, viel hem aan, versloeg zonder moeite een gedeelte der troepen van CARBO en verspreidde het andere. CARBO verzamelde de verspreidden, en door NORBANUS met een legercorps versterkt zijnde, leverden zij aan METELLUS slag, die hun zeventien duizend

man doodde, en er zes duizend gevangen nam. De overigen vereenigden zich met SYLLA. Uit vrees van in handen der overwinnaars te vallen, bragt NORBANUS zich zelve om het leven, maar CARBO, die in het jaar 82 vóór J. C. ten derdenmale, met den jongen MARIUS tot consul was verkozen, en die onder *Clusium* nog eene legerbende van dertig duizend man, en op verschillende plaatsen andere troepen had, nam de vlugt, en stak naar *Afrika* over; alwaar hij eenige troepen verzamelde. POMPEJUS, opgezonden om hem het hoofd te bieden, vervolgde hem tot in *Sicilië*, daarna in *Corcyre*, alwaar hij hem gevangen nam. CARBO, weenende als eene vrouw, werd onthald; en zijn hoofd door POMPEJUS aan SYLLA gezonden.

CARBON (FRANCISCUS JOZEF), bijgenaamd *de kleine FRANS*; was matroos tijdens de Fransche omwenteling; hij diende onder de *Chouanen* (*), onderscheidde zich door eenen omstuimigen móed, weigerde, om van de *amnistie* des consuls gebruik te maken, stak in 1799, naar *Engeland* over, en kwam in de maand November 1800 terug, om het ontwerp, om BONAPARTE, door middel van

een *helsch werktuig* (*machine infernale*) te vermoorden, ten uitvoer te brengen. De losbarsting van hetzelfde had den 24 December 1800 in de straat *Saint-Nicaise* plaats. CARBON, die de noodlottige kar had geleid, hield zich na de losbarsting verborgen, werd eenige dagen daarna aangehouden, en voor de criminele regtbank van het dep.^t der *Seine* gevoerd, die hem den 8 April 1801 ten dood veroordeelde. SAINT REGENT, een oud-officier der marine, wiens medepligtige hij was, werd met hem ten dood gebracht.

CARBONNET DE LA MOTHE (JOANNA DE), in de 17^e eeuw eene Ursuliner religieuze, te *Bourg-en-Bresse*, onder den naam van *Moeder MARIA JOANNA van de heilige UR-SULA* bekend, heeft ons de aantekeningen en levensberigten, van een groot aantal godvruchtige zusters harer orde, en het tafereel harer deugden, in een werk nagelaten, dat ten titel voert: *Journal des illustres religieuses de l'ordre de Sainte-URSULE, avec leurs maximes et pratiques spirituelles, tiré des chroniques de l'ordre, et autres mémoires de leur vie* (Dagboek der beroemde geestelijke dochters van de orde van

(*) Aanhangers der koningsgezinde partij in de Vendée bij de omwenteling.

de heilige *URSULA*, met derzelver grondbeginselen en geestelijke oefeningen, uit de kronijken der orde, en andere levensberigten ontleend), Bourg, 1684 — 1690, 4 dl.ⁿ in 4to. Deze verzameling bevat zeven honderd vijftig Ursuliner zusters, en dertig weldoeners der orde. De levensschetsen zijn geregeld volgens de orde des almanaks; maar het jaar is niet volledig, hetzelfde eindigt met het einde van October. Dit werk, waaraan Pater GROSET, een Jesuit, grootelijks deel heeft gehad, biedt den godvruchtigen zielen eene stichtelijke lektuur aan; maar het gebrek aan oordeelkunde, tijdrekening en Biographische bijzonderheden, maken de bouwstoffen nutteloos, welke de geschiedenis er in zoude kunnen putten

CARCAVI (PETRUS DE), raadsheer bij het parlement van *Toulouse* daarna raadsheer bij den grooten raad van *Parijs*, en opziener der koninklijke bibliotheek, werd te *Lyon* geboren, en overleed te *Parijs* in 1684. Hij was de vriend van FERMAT, PASCAL en ROBERVAL. Men vindt verscheidene zijner *Brieven* in de verzameling van die van DESCARTES, met wien hij in oneenigheid

geraakte na langen tijd vriendschappelijk met hem verbonden te zijn geweest. CARCAVI was een zeer goede wiskunstenaar in 1647 nam hij deel aan den twist over de *quadratura circuli* (*), waarvan hij de onmogelijkheid aantoonde. Op aanzoek van COLBERT, regelde hij, en liet hij de *Gedenkschriften* afschrijven van den kardinaal MAZARIN, tot welken arbeid hij vijf jaren besteedde.

CARDAN (HIERONYMUS), werd te *Pavia*, in 1501 van eene moeder geboren, die hem buiten het huwelijk ontvangen hebbende, vruchteloos trachtte, om hare vrucht door eenen drank te doen omkomen. Hij kwam met zwarte krullende haren ter wereld. De natuur schonk hem eenen doordringenden geest, met een veel minder gelukkig karakter gepaard. Eigenzinnig, onbestendig, stijfhoofdig, beroemde hij zich, even als SOCRATES, eenen gemeenzamen duivel te hebben; en zijn duivel, indien hij er een had, was nog minder wijs, dat die des Griekschen wijsgeers. Aan zijne onbestendige rede, en aan zijne luimen overgegeven, vergrootte hij slechts de lijst der gewaande wijzen, welke de godsdienstige les-

(*) *Vinding van een kwadraat, hetwelk juist zoo groot is, als de inhoud van eenen cirkel.*   Vertaler.

sen, en de eeuwige bekrachting der deugd hebben gemeend te kunnen ontberen. Na zijne dwaasheid zoo wel als zijne genees- en wiskundige kennis, te *Padua*, te *Milane*, te *Pavia* en te *Bologne* aan den dag te hebben gelegd, liet hij zich in die laatste stad gevangen nemen. Zoodra hij zijne vrijheid had bekomen, begaf hij zich naar *Rome*, verkreeg eene jaarwedde van den Paus, en stierf aldaar, om aan zijne geboortester of *haroskoop* te beantwoorden, in 1576 den hongerdood. Hij had beloofd van niet tot den ouderdom van 75 jaren te zullen leven, en hij wilde woord houden. Zijne ondeugden zijn daarenboven niet enkel door zijne vijanden uitgebragt, hij was schaamteloos genoeg, om er zich zelve, in zijn werk: *De vita propria*, Parijs, 1646, in 8. vo op te beroemen. Zijne *Werken*, te *Amsterdam*, 1663, door KAREL SPON, in 10 Dl.ⁿ in fol verzameld, zijn eene buitengemeen groote Compilatie van droomerijën en ongerijmdheden. Het voornaamste derzelve is zijne *Verhandeling over de scherpzinnigheid*, door JULIUS SCALIGER, in zijne *Oefeningen*, dikwerf met regt, en somtijds ongegrond aangerand. De zeldzaamste uitgave dier *Verhandeling* is die van *Neurenberg*, 1550 in fol. RICHARD LE BLANC, vertaalde dezelve in het

Fransch, 1556, in 4. to. Zijne *Verhandeling De rerum-varietate*, Bazel, 1557, in fol. stelt even zeer belangrijke waarheden en in het oog loopende valscheden voor. Nog heeft men van hem: *Neronis encomium*; en *De sanitate tuenda et vita producenda, libri IV. Rome*, 1780. CARDAN was een zeer zwakke meetkundige. Hij bragt, dank zij de kunde van TARTALEA, een beroemden, wiskunstenaar, wiens ontdekkingen hij zich, als een ware letterdief toesigende, de theorie der *Problema's* van den derden graad tot meerdere volkomenheid. De razende zucht tot de sterrewigchelarij, straalt in al zijne sterrekundige *Verhandelingen* door. Hij schreef aan zijne ster al zijne goddeloosheden, zijne ondeugden, zijne ongeregeldheden, zijne zucht voor de vrouwen en het spel toe. Pater KIRCHER stelt hem in zijn *Mundus subterraneus*, als eenen man voor, die met de kennis van de natuur der duivelingenomen was, en die aan de heiligschendende nieuwsgierigheid der tooverkunde offerde; als eenen zwakken en onrustigen geest, die aan de vreemdste ongerijmdheden onderworpen was. BAYLE geeft er geen gunstiger denkbeeld van: » CARDAN, zegt hij, bezat eene zeer onbestendige inborst; maar men zal

de eigenzinnigheid van zijnen geest nog beter leeren kennen, indien men onderzoekt, wat hij ons zelf ontrent die eigenzinnigheden en zijne slechte hoedanigheden heeft gezegd. Door deze openhartigheid alleen vernemen wij, dat zijne ziel zeer zonderling gestemd was. Hij meldt ons, dat hij somtijds zich zelve van het leven heeft willen berooven; dat hij er een vermaak in schepte, om 's nachts langs de straten rond te dwalen; dat hij in de vermaken der liefde wel niet tot buitensporigheden verviel, maar dat, indien hij in dezelve boven het (gewaande) noodige ging, zulks hem niet hinderde; dat hem niets aangenamer was, dan redevoeringen te houden, die het gezelschap verdriet aandeden; dat hij van pas en ten onpas al hetgene uitkraamde, wat hij wist; dat hij de hasard-spelen beminde, zoodanig zelfs, dat hij er tot groot nadeel van zijne familie en van zijnen goeden naam geheele dagen kon mede doorbrengen, want hij verspeelde zelfs de huisraden en de juweelen zijner vrouw. Hij verhaalt deze zaken en vele andere met de grootste rondborstigheid; en desnietteenstaande twijfel ik, of, indien wij zijn leven door een ander beschreven hadden, wij er niet

veel meer verachtelijker zaken in zouden aantreffen, dan in de onderhavige."

CARDAN (JOANNES BAPTISTA), oudste zoon, van den voorgaande, en, even als hij, doctor in de geneeskunde, werd, wyl hij zijne echtgenoot, eene jonge vrouw, zonder vermogen, tegen welke hij kort na zijn huwelijk eenen afkeer had opgevat, vergeven had, in 1560, in den ouderdom van 26 jaren onthoofd. Het is bij gelegenheid, dat zijn vader deszelfs verhandeling schreef: *De utilitate ex adversis capienda*; over het nut, dat men uit de tegenspoeden kan trekken. Men heeft van den zoon eene Verhandeling *De fulgure*, en eene andere *De abstinentia ciborum fetidorum*, met de werken zijns vaders gedrukt.

CARDI. — Zie CIVOLI.

CARDINAL (PETRUS), een Priester en provençale dichter, te *Argence*, bij *Beaucaire* geboren, belastte zich met de opvoeding der jeugd van *Tarascon*. KAREL II., koning van *Napels* en *Sicilië*, sprak die stad gedurende tien jaren van alle belasting vrij, op voorwaarde, dat zij den letterkundige, die haar land door zijne zorgen en zijne talenten deed bloeijen, onderhouden zou-

de. **CARDINAL** slaagde wel in alle slag van letterkunde. Men heeft van hem: *Las Lauzours de la dama d'Argensa*. En eenige andere gedichten. Hij overleed in 1306, juist 100 jaren oud.

CARDON (ANTONIUS), te *Brussel*, den 15 Mei 1772 geboren, openbaarde reeds in zijne teederste jeugd den gelukkigsten aanleg voor de teekenkunde, welke zijn vader hem onderwees. Hij behaalde achtereenvolgend verscheidene prijzen bij de teeken-akademie, en werd in 1791 onder de teekenaars naar natuur met den eerepenning versierd. Zijn vader was ook zijn onderwijzer in de graveerkunde, zoo wel met sterkwater als met de graveerstift, en had de tevredenheid, hem ook in die kunst de snelste vorderingen te zien maken. In 1792 vertrok de jonge **ANTONIUS** naar *Londen*, alwaar hij zijn talent weldra tot zulk eene volmaaktheid bragt, dat hij reeds in het tweede jaar van zijn verblijf in die hoofdstad, eenen eersten prijs bij de koninklijke Akademie van teekenkunde behaalde. Zich alstoen in staat gevoelende, om voor het publiek te werken, voerde hij achtereenvolgend verschillende gravures uit, die zijnen roem door *Engeland* verspreidden. Eene der belangrijkste is het *Huwelyk van CATIA-*

RINA van Frankrijk met HENDRIK V., koning van Engeland, eene plaat, die in *België* zeer bekend is, en door de liefhebbers gezocht wordt. Eenigen tijd daarna gaf hij twee andere platen in het licht; waarvan het onderwerp is getrokken uit de zegepralen in *Indië*, door het Engelsche leger op **TYPPO-SAÏB** behaald. Dit voortbrengsel van het zuiverste en krachtigste graveerijzer baarde algemeen opzien. De luisterrijke roem, welken hetzelfde behaalde, bewoog **CARDON**, om later eene gravure uit te geven *den slag van Alexandrië* voorstellende, door de Britsche troepen, op het Fransche leger in *Egypte* gewonnen. De begaafdheid met welke hij in dergelijke onderwerpen slaagde, bewoog hem om den slag van *Maida* voor te stellen, in *Portugal*, tusschen de troepen der beide zelfde natiën geleverd. De roem, welken hij door die verschillende voortbrengselen had verworven, baande hem den weg tot de vlejende onderscheiding, van bij voorkeur boyen de Engelsche kunstenaars verkozen te worden, om de schilderijen van het museum van *Londen* in platen te brengen. Hij begon deze onverzienbare taak door de *Vrouw in overspel bevonden van RUBENS*, in de uitvoering, waarvan hij het be-

wonderenswaardigste talent aan den dag legde. De roem, welken hij door de bekendmaking van dat werk en van eenige andere, welke hij achtereenvolgend in het licht gaf, inoogstte, de even zoo eervolle als milde belooningen, welke hij van den keizer van *Oostenrijk*, en van den koning der *Beide Siciliën*, aan welke hij plaatwerken had aangeboden, ontving, ontvlamden zoodanig zijnen natuurlijken ijver, dat hij zich aan overdrevene werkzaamheden overgaf, waaraan zijne gezondheid niet kon wederstaan. Hij werd door eene kwijnende ziekte aangeast, waaraan hij den 16 April 1813 bezweek, door de vrienden der kunsten, en door al degene, die in de gelegenheid waren geweest, om in hem de maatschappelijke hoedanigheden met een verheven talent gepaard, te leeren kennen, hartelijk betreurd. De Engelschen wier hulde, niet verdacht is, wanneer dezelve aan vreemde verdiensten wordt toegebracht, hebben dezen jeugdigen kunstenaar met loftuitingen overladen: men vindt onder andere in de dagbladen van den tijd, de loffelijkste beschrijving zij-

ner gravure, den *Slag van Maïda* voorstellende. Ofschoon het grootste gedeelte der werken van *CARDON* in *Engeland* is gebleven, vindt men er echter verscheidene in de verzamelingen van verschillende Belgische steden.

CARDONE (*JOANNES BAPTISTA*), Bisschop van *Tortosa*, in 1589 overleden, gaf vier *Geschied- en oordeelkundige Verhandelingen* in het licht *Tarragona*, 1587, in 4to: de eerste is eene raadgeving aan koning *PHILIPPUS II.*, om zijne Bibliotheek van het *Eskuriaal* wel in te rigten, de tweede is eene Verhandeling over de *Vatikaansche* bibliotheek; de derde betreft de werken der ketters; de vierde handelt over de *Dyptichen* (*). Zij zijn zeldzaam.

CARDONNE (*DIONYSIUS DOMINICUS*), werd te *Parijs*, in 1720 geboren. Hij bragt een gedeelte zijns levens in den *Levant* door. In *Frankrijk* teruggekeerd, werd hij tot vertolkend Secretaris des konings, bewaarder der handschriften zijner Bibliotheek, koninklijk Censor en Hoogleeraar voor de *Turksche* en *Perzische* talen, benoemd.

R 2

(*) Zie op dat woord het belangrijke Liturgisch Woordeboek der Roomsche-Catholijke Kerkgebruiken, door *FRANZ GRUNDMAYR*, 's *Hertogenbosch*, 1824, bladz. 110.

Hij overleed te *Parijs* den 25 December 1783. Zijne werken zijn: 1.° *Mengelingen der Oostersche letterkunde, uit verschillende Turksche, Arabische en Perzische handschriften vertaald*, *Parijs* 1770, 2 dl.ⁿ in 12.mo. Een werk, waarvan het doel waarlijk loffelijk is. Terwijl eenige wijsgeeren de Aziaten als veel deugdamer dan wij voorstellen, verzekeren andere, dat de deugd een hersenschimmig wezen is, hetwelk nergens gevonden wordt. In deze Verzameling bewijst men, dat de menschen, welke wij als Barbaarsch beschouwen, en die zulks werkelijk in vele opzigten zijn, echter vatbaar zijn voor al hetgene, wat men bij de beschaafde volken bewondert; dat de misdaad zoowel bij hen als bij de overige natiën gehaat wordt, en dat op de geheele oppervlakte der aarde zich alles tot twee hoofdpunten bepaalt, den afschrik voor de ondeugd, en den lof der deugd. » Al bedriegt men zich ook somtijds, zegt een schrijver door eenen hersenschimmigen schijn, en volksvooroordeelen in de nasporing en het ontvlugten dezer beide zoo tegenstrijdige wezens; is het toch altijd de deugd, welke men najaagt, en de ondeugd, welke men ontvlugt. » — 2.° *Geschiedenis van Afrika en van Spanje,*

onder de heerschappij der Arabieren, volgens verschillende Arabische handschriften zamengesteld, *Parijs*, 1765, 3 dl.ⁿ in 12.vo Dit werk, wezenlijk volgens de Arabische schrijvers vertaald, is een nieuw en belangrijk stuk, vooral ten opzichte van de Geschiedenis van *Spanje*. — 3.° *Indische Vertellingen en Fabelen*, in één deel, hetwelk men met twee andere, door *PETIS DE LA CROIX* geschreven, vereenigd.

CARDOSO (*GEORGE*), een Portugeesch Priester in de zeventiende eeuw te *Lissabon* geboren, beoefende de schoone letteren en legde zich vooral toe, op de gewijde letterkunde. Men heeft van hem een werk ten titel voerende: *Agiologio Lusitano dos sanctos varones illustres em virtude do reino de Portugal e suas conquistas*, *Lissabon*, 1652 — 1656, 3 dl.ⁿ in fol. de zes eerste maanden des jaars bevattende. Hij werkte aan eene geschiedenis der kerken en kapellen aan de vereering der heilige Maagd toegewijd, *Dos sanctuarios de Portugal*; en aan eene Portugeesche Bibliotheek, *Bibliotheca lusitana*, waarin men wil, dat hij gebruik heeft gemaakt, van de uitmuntende handschriften door *JOANNES SOARIS DE BRITO* en *JOANNES FRANCISCUS BARRETO* nagelaten; het

schijnt, dat zijn dood den 3 October 1669 voorgevallen, hem belette dit werk te voltooien.

CARDUCHO (VINCENTIUS), een Florentijnsch edelman, maakte zich door zijne ervaarenheid in de schilderkunde beroemd. Hij werd naar *Spanje* beroepen, alwaar hij de galerijën van het kasteel van *Pardo* schilderde, en te *Madrid* in 1638 in den ouderdom van 70 jaren overleed, na den titel te hebben gevoerd van schilder van **PHILIPPUS III.** en van **PHILIPPUS IV.**

CAREL (JACOBUS), meer bekend onder den naam van **LERAC**, dat de letterverzetting van zijnen naam is, werd te *Rouanen* geboren. Zijn dichtstuk: *De Sarracenen, uit Frankrijk verdreven*, waarvan **CHILDEBRAND** de held is, gaf aanleiding tot de volgende dichtregels van **BOILEAU**:

O le plaisant projet d'un poëte ignorant,
Qui de tant de héros va choisir **CHILDEBRAND**!
D'un seul nom quelque fois le son dur et bizarre
Rend un poëme entier ou burlesque ou barbare.

De abt **CAREL** spande zijnen geest in, om de keuze van zijnen held tegen den hekel-dichter te regtvaardigen. Hij wilde bewijzen, dat de naam

van **CHILDEBRAND** eenige overeenkomst met dien van **ACHILLES** had; hetwelk het publiek zeer vermaakte. Hij liet naderhand den naam van **CHILDEBRAND** door dien van **KAREL MARTEL** vervangen.

CAREW (RICHARD), uit eene aanzienlijke familie, in 1555 geboren, volbragt zijne studiën in *Oxford*, reisde door *Frankrijk* en werd bij zijne terugkomst tot Sheriff der provincie *Kornwall* benoemd, waarvan hij eene geleerde *Beschrijving* in het licht gaf. Dit werk werd zoo zeer gezocht, dat men er te *Londen* in 1769 eene nieuwe uitgave in 4.º van heeft geleverd. Hij was een naaste bloedverwant van **GEORGE CAREW**, beroemden onderkoning van *Ierland*, welke zich in de oorlogen onderscheidde, die dat Rijk, van 1599 tot 1602, veront-rustten, en waarvan men de *Geschiedenis* in het Engelsch in het licht heeft gegeven, onder den titel van het *Bevredigd Ierland*, *Londen*, 1633, in fol. en welke eenige *Woordenboekschrijvers* hem ten onregte toekennen, daar dezelve **THOMAS STAFFORD** tot schrijver heeft.

CAREW (HARRY) een Engelsche dichter der achttiende eeuw, heeft eenige niet zeer uitgebreide, maar door den geest en de in dezelve

verspreide vrolijkheid, belangrijke werken in het licht gegeven: hetzelfde zijn grootendeels liederen, waarvan hij zelf de muziek zamenstelde; hij gaf dezelve in 1740, in 1 dl., in 8.°, onder den titel van *Muzikaal honderdtal, of Verzameling van honderd Engelsche balladen*, in het licht. Hij heeft ook een boertig treurspel in het licht gegeven, onder den zonderlingen titel, van *Chronothologos*, waarin hij den hoogdravenden stijl der Engelsche treurspelen van zijnen tijd, in een belagchelijk licht stelt. Dit stuk is in 1734 gespeeld, en in 1743 te Londen in 4.° gedrukt. Maar hetgene, wat de werken van CAREW onsterfelijk zal maken, is het beroemde Engelsche volkslied, *God save great GEORGE our King* enz. (*God behoede den grooten GEORGE, onzen Koning!*) Waarvan de zangwijze, in toepassing is gebracht op Vertalingen, die van hetzelfde in bijna alle levende talen, ook in het Nederduitsch, met eene wijziging op het regerende huis, gemaakt zijn. CAREW, hoewel dichter en toonkunstenaar, kon aan de behoefte niet ontsnappen, en, in eenen aanval van vertwijfeling, bragt hij den 3 Augustus 1744 zich zelven om het leven. Tot zijnen lof moet men opmerken, dat hij altijd eene gematigde hekeling gebezigt

heeft, en dat hij in zijne liederen op de liefde en den wijn, nooit de grenzen der betamelijkheid is te buiten gegaan.

CAREZ (JOZEF), in 1745, te Toul geboren, alwaar hij het beroep van boekdrukker uitoefende. Met geestdrift alle middelen te baat nemende, welke zich aanboden, om zijne kunst te volmaken, zocht CAREZ de handeling te raden, welke HOFFMANN, onder den naam van veeldruk (*polytipage*) gebruikte, en om dezelve te volmaken, door op de drukvormen, de handelwijze toe te passen, welke THOUVENIN, een graveur van Toul, met het beste gevolg gebruikte, om aan de gedenkpenningen eenen volmaakt zuiveren stempel te geven, door middel van eenen harden slag, welken hij met eenen hamer op eenen klomp tin gaf, op den penning gelegen. CAREZ begreep, dat hoe heviger de slag was, hoe zuiverder de stempel zoude zijn, en bedacht dus, om een houtblok aan eene wipplank te hangen, om dezelve op het metaal te doen vallen, dat het afdruksel zijner plaat moest ontvingen. Dit ingediept afdruksel op zijne beurt onder het blok gebonden, en op een nieuw, op het punt van smelten staande metaal, vallende, gaf een verheven afdruksel, aan welke het hem gelukte, de

grootste zuiverheid te geven. Het is op deze wijze, dat hij in 1786, een Gebedenboek, met de noten van het Gregoriaansche gezang, in 2 dl.ⁿ, in 8.vo; van meer dan duizend bladzijden, en twintig boekdeelen, Kerkgebruiken voor het diocees *Toul* bevattende, drukte. CAREZ in 1791 als afgevaardigde van het Departement der *Meurthe* naar de wetgevendegadering gezonden, deed zich aldaar door eene buitengewone gematigdheid onderscheiden, met kracht en nadruk verzette hij zich tegen de vervolging der onbeëdigde Priesters, en vorderde, dat de beschuldigingen tegen hen, steeds door de Departementen moesten bekrachtigd zijn. Den geest der omwenteling niet deellende, had hij ook niet het minste aandeel aan de gunsten derzelve; hij bleef zonder bediening. In 1796, bragt hij den druk ten einde van een Woordenboek der Fabelleer, en van eenen Bijbel in *nompaille*-letter, gr. in 8.vo De letter deszelven is buitengemeen schoon, en overtreft verre de proeven, welke VALLEYRE, GED en HOFFMANN daarvan reeds geleverd hadden. CAREZ werd in 1801 tot onder-prefekt van *Toul* benoemd, en overleed aldaar in hetzelfde jaar.

koning van *Parijs*, volgde in 561 op zijnen vader CLOTARIUS I., en overleed te *Parijs* in 567. Een vriend der schoone letteren zijnde, sprak hij het Latijn als zijne moedertaal. IJverig voor de nakoming der wetten, hield hij zich enkel met het geluk en de rust zijner onderdanen bezig; maar naijverig op zijn gezag zijnde, wist hij hetzelfde met even zoo vele waardigheid als standvastigheid te handhaven. De geschiedschrijvers merken aan, dat de magt der hofmeesters onder CARIBERT, die een vijand van den oorlog was, begon. De Franken, een krijgshaftig volk, verkozen zich eenen veldoverste, wanneer de koning zulks liever niet was, en deze keus viel met reden op de hofmeesters. CARIBERT bezwalkte zijne goede hoedanigheden, door zijne ergeraisgevende liefde voor de vrouwen, en hij is de eerste koning van *Frankrijk* geweest, die, om zijn losbandig gedrag, door zijnen Bisschop buiten de gemeenschap der geloovigen gesloten werd. Na den dood zijns vaders joeg hij zijne wettige echtgenoot weg en huwde met twee dochters van eenen wolkammer. Deze op hare beurt verstoote zijnde, gaf hij zijne hand aan de dochter eens vechoeders, zonder zich immer van zijne talrij-

CARIBERT, of CHEREBERT,

ke bijwijken te ontdoen.

CARIBERT, of CHERIBERT, koning van *Aquitanië*, broeder van DAGOBERT I., die in 630 op het kasteel van *Blaye* overleed, en wiens oudste zoon CHILPERIC, op bevel van zijnen oom ter dood werd gebracht. Deze vorst liet nog twee kinderen na, welke hem overleefden. De eerste BOGGES genaamd, is de stam geweest van eene lange reeks van vorsten, waarvan het geslacht zich heeft voortgezet, tot LODERWIJK VAN ARMAGNAC, hertog van *Nemours*, in 1503 in den slag van *Cerignoles* gesneuveld.

CARIGNAN. — Zie SAVOUIJE.

CARINUS (MARCUS AURELIUS), zoon van den keizer CARUS, die hem in 282 tot *Cæsar* benoemde, en naar *Gallië* zond. CARINUS bezocht zich aldaar met misdaden en ongebondenheden, en verzette zich tegen DIOCLETIANUS; maar na verscheidene gevechten, werd hij in 285, door eenen tribuun gedood, wiens vrouw hij verleid had. Deze vorst bezat eenen zwakken geest en een bedorven hart. Hij bracht de oneer in de meeste Gallische familiën, en overlaadde de volken met schattingen. Zonder ontzag voor de eerbiedwaardige mannen, welke zijn vader hem tot raadslie-

den had gegeven, verdreef hij dezelve van zijn hof, en stelde in hunne plaats delage deelgenooten zijner vermaaken, en de bedienaars zijner knevelarijen. Hij benam het leven aan den overster der keizerlijke lijfwacht, en gaf zijne waardigheid aan eenen man uit de geringste volksklasse. Een eenvoudige notaris, die hem in zijne buitensporigheden diende, werd tot het consulaat verheven. Deze vorst maakte zich de geheiligde banden des huwelijks tot een spel, had negen vrouwen gehuwd, welke hij, naarmate hij dezelve moede werd, en zelfs, wanneer zij zwanger waren, wegzond.

CARIOVALDA, een der Batavische veldoversten, aan wien door sommigen, schoon ten onregte, ook wel den naam van koning wordt gegeven. Hij was de opvolger van VEROMERUS, die omtrent den tijd, waarmede de Christelijke jaartelling een begin neemt, geleefd heeft. De dappere CARIOVALDA sneuvelde achttien jaren daarna in den strijd tegen de Cherusken. De slag, waarin hij het leven liet, was allerna-deeligst voor de Batavieren, die door hunne vijanden in een bosch gelokt waren. Na zich langen tijd, met den grootsten moed verdedigd te hebben, beval de held, met alle magt op de vijanden aan-

tevalen. Hij zelfs deed eenen inval op den diksten drom, en streed als een leeuw. Doch, door eene menigte van pijlen gewond, viel eerst zijn paard, en daarna hij zelf, met vele edele Batavieren. TACITUS noemt hem *Dux Batavorum* (*Hertog der Batavieren*).

CARISSIMI (JOANNES JACOBUS), een beroemde Componist in 1608 te *Venetië* geboren. Zijne talenten verwierven hem weldra, eenen aanmerkelijken roem, die hem in 1649 den post van kapelmeester des pauses en van het Roomsche Collegie verschafte. CARISSIMI verbeterde de gewijde muziek, hij voerde bij dezelve het accompagnement der instrumenten in, en was de eerste die de *kantate* op godsdienstige onderwerpen toepaste. MONTEVERDE en PERI hadden het *recitatief* reeds uitgevonden, maar hetzelfde was nog ver van de volmaaktheid. CARISSIMI verbeterde de inrigting van hetzelfde, en regelde de bewegingen van den bas, eene partij, die tot dusverre zeer verwaarloosd was. Hij vormde zeer aanzienlijke kweekelingen, zoo als BASSANI, CESTIENZ.; het schijnt niet, dat CARISSIMI, ooit voor het tooneel heeft gecomponeerd; men heeft van hem slechts *Missen*, *Oratorio's*, *Motetten* en *Kantaten*. Het is

vooral in deze laatste soort, dat hij uitmunte; als de belangrijkste worden genoemd, het *Offer van JEPHTÉ*, en het *Oordeel van SALOMON*.

CARLE (PETRUS), een Fransch veldheer, in 1666, in *Languedoc* geboren, begaf zich bij de intrekking van het edikt van *Nantes* naar *Holland*, en diende in *Vlaanderen*, als krijgskoninkundige onder koning WILLIAM, bij wien hij in groote gunst stond. Hij ging vervolgens gedurende den oorlog, wegens de erfopvolging, in dienst van den koning van *Portugal*, en werd achtereenvolgend veldoverste, luitenant-generaal en hoofd-ingenieur, nam *Alcantara* in, kwam binnen *Madrid*, verdedigde *Barcelona*. Na den vrede begaf hij zich naar *Londen* alwaar hij in 1730 overleed; hij had pogingen aangewend, om den witten moerbezien-boom in *Engeland* aantekweeken, ten einde er de zijwormen te kunnen opvoeden; maar zijne pogingen mislukten.

CARLES (LANCELOT DE), de zoon van eenen voorzitter bij het parlement van *Bordeaux*, werd in die stad in het begin der zestiende eeuw geboren. CARLES volbragt goede studiën, beoefende met het beste gevolg de Grieksche en Latijnsche taal,

en omhelsde den geestelijken staat. Hij werd door HENDRIK II., koning van *Frankrijk*, met eene onderhandeling met het hof van *Rome* belast, en om hem voor den ijver te beloonen, waarmede hij er zich van gekwetend had, benoemde die vorst hem tot het bisdom van *Riez*. CARLES beoefende de letteren en vooral de dichtkunde; hij zocht de vriendschap van al degene, welke eenen naam in de wetenschappen verworven hadden, en was bijzonder verbonden met RONSARD, JOACHIM DU BELLAY en den kanselier L'HÔPITAL. Deze prelaat overleed te *Parijs* in 1570. Onder zijne nagelatenen werken, komen vooral in aanmerking: 1.° *Omschrijving in Fransche verzen van den Ecclesiastes van SALOMON*, 1561. — 2.° *Eene andere van het Hoog Lied*, in 8.° en van *de Gezangen der H. Schrift* enz. 1562. — 3.° *Vermaning of leerrede, in helden-verzen* (Latijnsche en Fransche) *aan zijnen neef, Parijs*, 1560, in 4.° enz. Maar het zeldzaamste zijner werken is *Épître contenant le procès criminel fait à l'encontre de la reine BOULAN d'Angleterre* (Brief bevattende het criminele proces, der koningin ANNA BOULEN van Engeland aangedaan), *Lyón*, 1545, in 8.° Volgens de getuigenis van JACOBUS PELLETIER van *Mans* schrijft LA CROIX DU MAINE

hem ook eene *Vertaling in Fransche verzen van de Odysee van HOMERUS* toe, doch welke nooit is gedrukt geweest. CARLES werd door de mannen van zijnen tijd als een' aangename dichter beschouwd; men kan er over oordeelen door den lof welken JOACHIM DU BELLAY, hem in een zijner gedichten toezwaait:

Cum tibi sint Charites, veneresque,
jocique leporesque;
Aonio cum sit gratus et ipse
choro;
Cum populis tibi tam grata
fluunt carmina CARLI
Jam mihi non CARLUS, sed
CHARILAUS eris.

CARLETON (GEORGE), een kundig Engelsch prelaat, werd in 1559 in *Northumberland*, op het kasteel van *Norhem*, waarvan zijn vader bevelhebber was, geboren. Dit bevelheberschap moet van zeer weinig belang geweest, wijl GEORGE zijne opvoeding gedeeltelijk aan BERNARDUS GILPIN, in *Engeland* onder den naam van *Apostel van het Noorden* bekend, te danken had. CARLETON studeerde te *Oxford*, en onderscheidde zich vooral door zijne vorderingen in de Godgeleerdheid. In 1617 tot Bisschop van *Lan-daff* benoemd, werd hij in het volgende jaar door koning JACOBUS I. naar de synode van *Dordrecht* gezonden, om er met eenige andere Engelsche en Schotsche

Godgeleerden, de zaak der Bisschoppelijke waardigheid te handhaven. Hoewel CARLETON een gezworen vijand der Catholijken was, en ten opzichte van vele andere leerstellinge punten met de Calvinisten instemde, verdedigde hij echter met vuur de Bisschoppelijke waardigheid. Bij zijne terugkomst werd hij tot Bisschop van *Chichester* benoemd. Hij overleed in 1628. De voornaamste werken, welke deze prelaat heeft nagelaten, zijn: 1.° *Heroici characteres* (in dichtmaat), *Oxford*, 1603, in 4°. — 2.° *Tienden, aan de geestelijkheid verschuldigd, onderzocht en bewezen een Goddelijk regt te zijn*, Londen, 1606 en 1611, in 4°. — 3.° *Het koninklijk, pauselijk en bisschoppelijk regtsgebied* enz. Londen, 1610, in 4°. — 4.° *Consensus ecclesiae catholicae, contra Tridentinos, de scriptura, ecclesia, fide et gratia etc.* Frankfort, 1613, in 8vo. — 5.° *Astrologimania of de dwaasheid der sterrewigchelarij*, Londen, 1628, in 4°, 1651, — 6.° *Vita BERNARDI GILPINI*, Londen, 1628, in 4°. Dit is eene hulde aan zijnen wel-doener toegebracht.

CARLETON (DUDLEY), een Engelschman, den 10 Maart 1573 geboren, was afgezant te *Venetië*, te *Turin*, in *Frankrijk* en in de

Vereenigde Provinciën. Na met roem de posten van staatsdienaar te hebben bekleed, overleed hij den 15 Februarij 1651. Lord Roxton heeft in het licht gegeven: *Briefwisseling van CARLETON, gedurende zijn gezantschap in Holland, van 1616, tot in 1620*, Londen, 1757, in 4°. Men vindt in dezelve een omstandig verhaal der onlusten, welke de geschillen der Arminianen en Gomaristen in *Holland* te weeg bragten. Deze verzameling van brieven levert ook ophelderingen, over den Boheemschen oorlog in 1620.

CARLETON (GEORGE), een Engelsch officier, in 1648 geboren, ging zeer jong onder dienst, was bij den beruchten zeeslag tegenwoordig in 1672 tusschen den hertog van *York*, broeder des konings van *Engeland*, en den Nederlandschen zeeheld, den Admiraal DE RUITER geleverd. Hij deed ook eenen veldtogt in *Spanje*, alwaar hij bij het gevecht van *Denia* krijgsgevangen werd gemaakt, en te *Santa-Clemenza della Mancha* drie jaren gevangen bleef. CARLETON wist het vertrouwen der Spanjaarden te winnen, en daardoor met hen zeer gemeenzaam levende, had hij de gelegenheid om zorgvuldig de zeden, gebruiken en het karakter dier natie te beoefenen, welke hij ontwikkelt

in Memoriën betrekkelijk den (*successie*) oorlog in *Spanje*, onder het bevel van den graaf van PETERBOROUGH. Deze Memoriën in 1743 uitgegeven, zijn in 1808 in 8.º herdrukt. Wat de zeden der Spanjaarden betreft, zoo moet men op zijn hoeden zijn, omtrent hetgene, wat CARLETON er van zegt, die in zijne uitspraken, door het verschil van Godsdienst is kunnen medegesleept worden.

CARLETON (GUIDO), een Engelsch veldheer in den Amerikaanschen oorlog, werd in 1774 tot gouverneur van *Quebec* benoemd, en ontsnapte bij den vijandelijken inval in *Canada*, enkel door eene vermomming aan de Amerikanen. Te *Québec* aangekomen zijnde, stelde hij de stad in staat van verdediging, en, toen MONTGOMERI zich van dezelve wilde meester maken, werd hij met verlies terug gedreven, en kwam bij de bestorming dier plaats om het leven. Kort daarna verdreef CARLETON het Amerikaansche leger geheel en al uit *Canada*. In 1777 vraagde hij om zijn ontslag en werd vervangen door BURGOYNE. In 1782 verkreeg hij op nieuw het opperbevel over de Engelsche troepen in *Amerika*; en, na een verdrag te hebben gesloten, keerde hij naar *Engeland* terug, alwaar hij in 1808, in den ouderdom van

84 jaren, overleden is.

CARLETTI (FRANCISCUS), een Italiaansch reiziger, te *Florence* in de zestiende eeuw geboren, werd eerst door zijnen vader naar *Sevilla* gezonden, om er den handel te leeren, stak om den neger-handel naar *Afrika* over, en bezocht daarop na elkander, een gedeelte van *Spaansch - Amerika*, *Japan*, *Sina* en den *Indo-stan*. Hij keerde met groote rijkdommen en eene verzameling van belangrijke waarnemingen, naar zijn vaderland terug, toen zijn schip door de Hollanders bij het eiland *Sinte-Helena*, alwaar hij was komen ankeren werd buit gemaakt. Bij zijne terugkomst te *Florence*, schreef CARLETTI de *Geschiedenis* zijner reizen, en wel op uitnoodiging van den Groot-Hertog FERDINAND I., die hem zeer gunstig onthaalde, en hem tot zijnen hofmeester benoemde. Zijn werk, dat ten titel voert: *Bagionamenti di F. CARLETTI, Florent, sopra le cose da lui vedute ne' suoi viaggi* enz. kwam voor de eerste maal te *Florence*, 1701, 2 dl.ⁿ in 8.vo in het licht. Het leven van CARLETTI werd na zijnen dood door MAGALOTTI en dom MARIA MANESI beschreven.

CARLI (JOANNES HIERONYMUS), een Italiaansche geestelijke in 1719 geboren, en

in 1786 overleden, onderscheef de welsprekendheid in sommige Italiaansche steden, en werd blijvend sekretaris der Akademie van *Mantua*, alwaar hij een Museum en eene openbare Bibliotheek deed oprigten. Hij had eene kostbare verzameling van gedenkpenningen, oudheden, zeldzame boeken, voorwerpen tot de Natuurlijke Historie behoorende, enz. bijeengebragt. Men heeft van hem twee *Verhandelingen* (in het Italiaansch), over den togt der Argonauten, en over de MEDEA van EURIPIDES, enz. *Mantua*, 1785, in 8.vo een beoordeelend stukje over eenen van naam veranderden Italiaanschen schrijver (GIANO PLANCO), *Florence*, 1749, en eenige andere minder belangrijke schriften. Ook heeft hij een groot aantal handschriften nagelaten.

CARLI (JOANNES RENAUD Graaf van), in 1720 te *Capo d'Istria* geboren, voorzitter van den raad van geldmiddelen van *Milane*, alwaar hij in 1795 overleed, is de schrijver van een groot aantal werken. De geheele verzameling derzelve is door hem zelve van 1784 tot 1794, te *Milane* in 15 deelen gr. in 8.vo, in het licht gegeven. Zijne uitgebreide *Verhandeling over de Muntten* vult zes derzelve, en zijne *Amerikaansche Brie-*

ven drie. De zes andere bevatten verscheidene losse stukjes en mengelingen over de staatkundige huishouden en letterkunde. De *Italiaansche Oudheden*, zijn in die vijftien deelen niet bevat, dezelve vormen afzonderlijk 5 deelen in 4.º

CARLI DI PIACENZA (DIONYSIUS), een Capucijner, in de zeventiende eeuw, volgens sommigen te *Reggio* en volgens anderen te *Piacenza* geboren, werd in 1666 door de Congregatie der *Propaganda*, met Pater MICHAËL ANGELO GUATTINI van *Piacenza*, en veertien andere Missionnarissen derzelfde orde naar *Congo* gezonden. Zij waren door den heiligen stoel met de uitgebreidste volmagt voorzien, ten einde met des te beter gevolg aan de bekeering der Negers te kunnen werken. Eerst te *Genua* vereenigd, gingen de Missionnarissen zich te *Lissabon* inschepen, staken naar *Brazilië* en van daar naar *Congo* over. De bevelen van den Apostolischen Vikaris van dat land ontvangen hebbende, begaven zij zich naar de koninkrijken *Bamba* en *Sorcho*, en begonnen aldaar hunnen Evangelischen arbeid. De missiën, welke er reeds opgerigt waren, hadden eenige negers bekeerd; de nieuwe Missionnarissen, doopten er ook een groot aantal kinderen; maar hun ijver,

hoewel door de hoofden dier volksstammen ondersteund, vond voor de bekeeringen, eenen bijna onoverkomelijken hinderpaal in de veelwijverij, van welke de inboorlingen niet wilden afzien. Intusschen putten de vermoëjensissen, het warme luchtgestel en het slechte voedsel, weldra hunne krachten uit. Pater MICHAËL ANGELO bezweek in Congo, te midden zijner werkzaamheden, en, na eene langdurige en smartelijke ziekte, zag CARLI zich verplicht om naar Europa terug te keeren. Hij ging aan kaap Sint-Augustinus, aan boord van een Genueesch schip en kwam aan den mond van den Taag ontschepen. Pater DIONYSIUS deed eene bedevaart naar Sant Jago di Compostella, en ging andermaal scheep naar Italië; maar het schip aan boord van hetwelke hij was, leverde slag aan kapers, liep in de haven van Oran, en keerde van daar naar Cadix terug. Hij reisde door Spanje, stak van Barcelona naar Sardinië over; een hevige storm noodzaakte hem in Roussillon aan land te gaan, van waar hij zich door het zuiden van Frankrijk naar Bologna begaf; daar is het, dat hij zijn reisverhaal opstelde, en er eene eerste uitgave onder dezen titel van in het licht gaf: *Il Moro trasportato in Venezia, ovvero racconti*

de 'costumi, riti e religione de 'popoli dell' Africa, America, Asia ed Europa, Reggio, 1672; Bologna, 1674, in 8.vo en in 12.m^o, Bassano, 1687, in 4.° Mengaf er te Bologna eene nieuwe uitgave van in het licht onder dezen titel: *Viaggio di MICHEL ANGELO GUATTINI e del padre DIONIGI CARLI, nel regno del Congo, descritto per lettere, con una fedel narrazione del paese, 1778, in 12.m^o* Hetzelve werd in bijna alle talen vertolkt. Dit reisverhaal kwam in eenen tijd in het licht, waarin het niet kon ontbreken, op eene buitengewone wijze de nieuwsgierigheid gaande te maken, daar de kunst, om te reizen nog niet, tot volkomenheid was gebracht; ook moet men zich niet over de geestdrift verwonderen, waarmede hetzelve werd onthaald. Daarenboven maken de opregtheid en de goedhartigheid, waarmede de meest buitengewone en bijna ongeloofbare lotgevallen verhaald worden, het lezen derzelve uitlokkend. Sedert dien tijd hebben geleerden alle deelen des aardbols bezocht, om er de natuur te beoefenen; en de verhalen, welke zij van hunne reizen hebben gegeven, doen ons zien, hoe zeer het die van CARLI aan aardrijkskundige nauwkeurigheid, en berigten over de Natuurlijke Historie

ontbreekt; maar men moet niet vergeten, dat die godvruchtige Missionaris niet naar *Afrika* was geleid, uit zucht, om er geleerde waarnemingen te maken, en dat de wetenschappen nauwelijks de kindschheid verlieten.

CARLIER (JOANNES WILLEM), een schilder te *Luik*, in 1640 geboren, was een leerling van BERTHOLET FLÉMALE, en evenaarde in korten tijd, bijna zijnen meester. Hij overleed in 1675. De schilderstukken, welke hij heeft nagelaten, onder andere den marteldood van den heiligen DIONYSIUS, in het *plafond* der stiftkerk van dien naam te *Luik* voorgesteld, bewijzen, dat, indien de dood hem niet in eenen zoo bloeienden ouderdom had weggemaaid, hij een der eerste schilders van *Europa* zou zijn geworden.

CARLO MADERNO. — Zie MADERNO.

CARLOMAN, oudste zoon van KAREL MARTEL, en broeder van PIPYN *den Korte*, regeerde met wijsheid, en gaf aan de kerk al datgene terug, wat zijn vader aan dezelfde ontroofd had. Hij legde den scepter neder, om een monnik van *Monte Cassino* te worden. In de wereld had hij zich eenen naam gemaakt, door zijne dapper-

heid en zijne deugden: in het klooster maakte hij er zich eenen door zijn nederig en boetvaardig leven. Hij overleed te *Vienne* in *Dauphiné*, in 755. Zijn ligchaam werd naar *Monte Cassino* gebragt, alwaar hetzelfde in 1628 gevonden is.

CARLOMAN, zoon van PIPYN *den Korte*, en broeder van KAREL *den Grooten*, werd in 751 geboren, was koning van *Austrasia*, van *Bourgondië*, en in 768 van een gedeelte van *Aquitanië*. Door zijnen dood in 771 voorgevallen, werd KAREL *de Grooten* meester van de geheele Fransche monarchie.

CARLOMAN, zoon van LODEWIJK *den Stamelaar*, en broeder van LODEWIJK III.; aan hem viel in 879 *Aquitanië* en *Bourgondië* ten deel. Deze beide Vorsten, wier harten en belangen vereenigd waren, sloegen bij herhaling de Noormannen. Nadat LODEWIJK III., in 882 overleden was, werd CARLOMAN alleen koning van *Frankrijk*, en stierf mede in 884 aan de gevolgen eener wonde, hem door een wild zwijn, op de jagt toegebragt.

CARLOMAN, zoon van LODEWIJK *den Duitscher*, deelde het koninkrijk *Beijeren* met zijne broeders LODEWIJK en KAREL. Hij was daarenboven nog koning van *Ita-*

hij en keizer, en overleed in 880, zonder kinderen van zijne wettige vrouw nate-laten.

CARLONE (JOANNES), een Genuesch schilder, in 1591 geboren, en te *Milane*, in 1630 overleden, schilderde bijzonder wel in verkortingen. Al wat van zijn penseel kwam, bezat trotschheid, kracht en naauwkeurigheid. Het *plafond* der kerk van *MARIA Boodschap* van *Genua*, waarop hij de Geschiedenis der heilige Maagd heeft voorgesteld, is een zeer schoon stuk. JOANNES BAPTISTA, zijn broeder, legde de laatste hand aan de werken, welke hij onvoltooid had gelaten. Deze overleed in 1659. Uit hun geslacht zijn verscheidene andere schilders en beeldhouwers voortgesproten.

CARLOS (*Don*), zoon van PHILIPPUS II., koning van *Spanje*, werd den 8 Januarij 1545 te *Valladolid* geboren, en verloor zijne moeder, *MARIA van Portugal*, reeds den vierden dag na zijne geboorte. Reeds in zijne kinderjaren scheen hij hevig in al zijne hartstogten. Toen zijn groot-vader KAREL V., zich naar zijn klooster van den heiligen JUSTUS begaf, bezocht hij hem eenen oogenblik te *Valladolid*, was zeer over hem ontevreden, en voorspelde

niets goeds van hem. Door zijn onbuigzaam, valsch, trotsch karakter, en door ondeugden, die toenmaals reeds noodlottige gevolgen aankondigden, mishaaide hij evenzeer aan zijnen vader. Hij trad met de Hollandsche muitelingen in onderhandeling, en beloofde hun binnen eenigen tijd te vertrekken, om zich aan hun hoofd te stellen. Tusschen zijn ledikant en den muur had hij eene kist vol schietgeweren geplaatst. Hij had zich kleine pistolen, volgens eene nieuwe uitvinding, laten maken, welke hij altijd bij zich droeg, zonder dat men dezelve kon ontdekken; en aan eenen kundigen Franschen handwerker liet hij voor zijne kamer een heimelijk slot maken, dat enkel inwendig kon geopend worden. PHILIPPUS onderrigt van, en bekommerd over de voorzorgende maatregelen, welke hij nam, besloot zich van zijnen persoon te verzekeren. De vervaardiger van dit buitengewone slot, vond het middel om hetzelfde te openen. De koning kwam gedurende den nacht in de kamer van Don CARLOS. De ongelukkige prins sliep zoo vast, dat de graaf van LERMA, zonder hem te doen ontwaken, de pistolen kon wegnemen, welke hij onder zijne hoofdkussens verborgen had; hij ging vervolgens op de kist zitten, waarin de

schietgeweren waren. De prins, die niet dan met moeite ontwaakte, riep uit, dat hij een kind des doods was: de koning zeide hem, dat alles, wat er plaats had, tot zijn welzijn geschiedde. Maar don CARLOS ziende, dat hij zich van een kistje meester maakte, hetwelk onder zijn bed stond, en waaruit voor hem zeer bezwarende ontdekkingen waren te doen, werd zoo wanhopig, dat hij zich genoegzaam naakt, op gloeiende kolen wierp, welke zijne bedienden, uit hoofde van de koude, aan den haard hadden gelaten. Met geweld moest men er hem aftrekken, en hij scheen troosteloos te zijn, den tijd niet te hebben gehad, van er op te verstikken. Men nam dadelijk alle meubels uit zijne kamer weg, en liet er slechts een rol-ledikant met eene matras in. Geen zijner officieren verscheen weder in zijne tegenwoordigheid. Men liet hem een rouwgewaad aantrekken, en hij werd enkel door mannen bediend, die op dezelfde wijze gekleed waren. De koning zijne bedoelingen en verstandhoudingen, door de papieren vernomen hebbende, waarvan hij zich had meester gemaakt, gaf zijne zaak aan de regtbank over, en hij werd ter dood veroordeeld. Men beweert, dat hij zich

in een bad de aders liet openen; anderen zeggen, dat hij vergeven of gewurgd werd. FERRERAS en de Spaansche geschiedschrijvers in het algemeen beweren, dat don CARLOS aan eene kwaadaardige koorts overleed, veroorzaakt door eene buitensporige levenswijze, en door hevige aanvallen van woede, dat hij de laatste heilige Sacramenten met godsvrucht ontving, den vaderlijken zegen verzocht, en hem, voor al het hem veroorzaakt verdriet, om vergeving bad. Men stelt zijnen dood op den 24 Julij 1568, anderen zeggen; dat dezelve in de maand October van hetzelfde jaar is voorgevallen. Eenige andere schrijvers hebben gemeend, dat PHILIPPUS tot dit gestreng uiterste is overgegaan, door eene ontdekking, die voor eenen koning, eenen echtgenoot en eenen vader allergrievendst is. Men zegt, dat hij ontdekte, dat de Prins zijne stiefmoeder, de koning ELIZABETH beminde en doo haar bemind werd: hetgene wat zeker is, is dat deze vorstin kort daarna, aan eene ontijdige verlossing overleed. DE THOU, over den dood van don CARLOS sprekende, merkt aan, dat PHILIPPUS er de hand niet in leende, dan toen hij zich overtuigd had, dat hem geen enkel middel meer overbleef,

om zijnen zoon te verbeteren, en den staat te redden; en dat hij ondanks dat alles, hem in het leven zou hebben gespaard, indien de ongelukkige prins, door de ontdekking zijner misdaden, woedende geworden, niet op verschillende wijzen getracht had, om zichzelf van het leven te berooven; dat PHILIPPUS vóór den dood van den Infant, aan den grooten en heiligen Paus PIUS V. verslag gaf van de drukkende omstandigheden, waarin hij zich bevond, en van het gedrag, dat hij in hetzelfde meende te moeten houden, enz. dat de paus den vorst den grootsten lof toezwaaide, enz. Men vindt dit alles op eene belangrijke en duidelijke wijze, die den stempel der waarheid draagt en vertrouwen inboezemt, in het 43e Boek der Geschiedenis van dien beroemden president, 2e dl. blz. 506, en volgende, uitgave van Genève, 1620, beschreven. De Abt NONOTTE merkt aan, dat de lasteraars van PHILIPPUS, op eene lompe wijze het spoor zijn gevolgd van eenige dichters en liedjesmakers, en noch bekende daadzaken, noch geloofwaardige geschiedschrijvers hebben geraadpleegd; eene aanmerking, die hij ten duidelijkste bewijst, door de fabels, die over den dood van don CARLOS verspreid zijn. » De eerste Fransche schrijver,

zegt hij, die er over gesproken heeft, is een dichter, die een duizendtal dichtregels over dat onderwerp vervaardigde, welke hij aan HENDRIK III. opdroeg, om dien vorst te bewegen den dood der koningin, zijne zuster, te wreken, die hij vooronderstelde, na den dood van don CARLOS vergeven te zijn. Zijne verbeeldingskracht is de fakkel geweest, bij welker flikkering, eerst onze vertelsel- en daarna onze geschiedschrijvers gewandeld hebben." (Zie PHILIPPUS II.) De abt van SAINT-REAL, heeft de geschiedenis van don CARLOS in het licht gegeven; doch deze is niets anders dan een lasterlijke roman, waarin de schrijver om de gedachtenis van KARREL V. en PHILIPPUS II. te bezwalken, daadzaken aanvoert, die klaarblijkelijk valsch zijn; zoo als zulks zelfs BAYLE, artikel CHARLES-QUINT aantekening R, opmerkt. — De noodlottige dood van don CARLOS heeft tot onderwerp aan verscheidene treurspelen gediend, onder welke men telt: ANDRONICUS (1685) door CAMPISTRON; dat van OTWAY in het Engelsch; van SCHILLER in het Hoogduitsch, en van ALFIERI in het Italiaansch; de twee laatste worden het meeste gezocht.

CARLSTADT (ANDREAS RUDOLF), wiens ware naam was

BODENSTEIN, kanonik, aartsdiaken en Hoogleeraar der godgeleerdheid te *Witttemberg*, gaf den doctoralen hoed aan **MARTINUS LUTHER** en trad met hem in zeer naauwe vriendschapsbetrekkingen. Op eenen zekeren dag, dat zij aan tafel waren, wedde hij met het glas in de hand, dat hij de dwalingen van **BERENGARIUS**, ten opzichte van de wezenlijke tegenwoordigheid zoude vernieuwen. Hij hield woord, en schreef, maar verviel in de grootste der ongerijmdheden door te zeggen, dat de woorden van J. C. in het Avondmaal: *Dit is mijn Ligchaam*, niet betrekking hadden, op hetgene, wat hij gaf, maar dat Hij zich enkel daardoor aan tafel gezeten had willen aantonen. Hij was een onstuimige en zonderlinge dweeper, die zich aan iedereen aanbood, en van wien niemand wilde; die langen tijd van de eene stad naar de andere dwaalde, de leerlingen aansporende, de wetenschappen te verachten, en zich enkel aan den Bijbel te houden, van al hunne overige boeken te verbranden, en eenig beroep te leeren; hij gaf hun daartoe het voorbeeld door landbouwer te worden; ook was hij de eerste geestelijke van *Duitschland*, die openlijk in den echt trad. Deze plegtigheid geschiedde met zeer

vele ontheiliging. Zijne leerlingen vervaardigden gebeden in toepassing op dat huwelijk, en zongen dezelve in de Mis. Het eerste begon aldus: *O God, die na de oneindige verblindheid uwer priesters, aan den gelukzaligen CARLSTADT de genade hebt willen bewijzen, van de eerste te zijn, die, ondanks de wetten van het papismus, eene vrouw heeft durven nemen, wij bidden, enz.* Na **ZWINGLIUS** bezocht te hebben, begaf hij zich naar *Bazel*, alwaar hij in 1541, in armoede overleed. Er bestaan van hem verscheidene twistschriften, die door de Catholijken veracht, en door de Protestanten niet zeer op prijs gesteld worden.

CARLYLE (JOZEF DACRES), een geleerde kenner der Oostersche talen, werd in 1759 te *Carlisle* in *Engeland*, alwaar zijn vader de geneeskunde uitoefende, geboren. Hij werd aan de Universiteit van *Cambridge* opgevoed, alwaar hij later de Arabische taal onderwees. Hij gaf in het licht: *Mauved Allatof et Jemaleddini filii togri Bardii seu rerum egyptiacarum annales, ab anno Chr. 971, usque ad annum 1453, Cambridge, 1792, in 4.to* Eene Latijnsche vertaling en geleerde aantekeningen vergezelen deze Egyptische tijdrekenkunde, waarvan de

Arabische tekst nooit was gedrukt geweest. Nog gaf CARLYLE in 1796 een *Specimen van Arabische dichtkunde* in het licht. Op zijne reis naar *Konstantinopel* in 1799 in het gevolg van den afgezant Lord ELGIN, bezocht hij al de bibliotheken, der aan de Ottomanen toebehoorende landen, en verzamelde er een groot aantal, belangrijke aantekeningen. In 1801, in *Engeland* teruggekeerd, legde hij er zich met ijver op de uitgave van den Arabischen Bijbel toe, welken het Bijbelgenootschap van *Londen* liet drukken, om gratis onder de Afrikaansche Muzelmannen verspreid te worden. CARLYLE beleefde de uitgave van dat schoone werk niet, dat te *Oxford* volgens den Arabischen tekst van den Polyglot-Bijbel van WALTON, doch herzien en verbeterd, gedrukt werd. Hij overleed den 12 April 1804. Doctor HENDRIK FORD, Hoogleeraar in het Arabisch te *Oxford* vervolgde de uitgave van dien bijbel. CARLYLE was reeds vergevorderd met, en stond op het punt om uittegeven, de waarnemingen, welke hij op zijne reis naar den *Levant* had gemaakt, en eene zeer belangrijke verhandeling over de Trojaansche vlakte.

CARMAGNOLA (FRANCISCUS BUSSONE, bijgenaamd), werd aldus naar zijne geboorte-

plaats in *Piémont* genoemd, hij werd in 1390, van zeer geringe ouders geboren, en was in den beginne genoodzaakt de varkens te hoeden. Van dit geringe beroep klom hij op tot de waardigheid van veldheer van PHILIPPUS VISCONTI, Hertog van *Milane*. Hij onderwierp aan de gehoorzaamheid van dien vorst, *Parma*, *Cremona*, *Brescia*, *Bergamo*, enz. Door zijne verdiensten had hij het bevelheberschap verkregen; de nijd beroofde hem van hetzelfde. CARMAGNOLA, die zich onder de Venetianen had begeven, en veldheer van hun leger was geworden, trok tegen zijnen vorst op, en verplichtte hem, om den vrede te vragen. Zijne verdiensten konden niet beletten, dat hij als eenen meinedige behandeld werd. In een zeegevecht de nederlaag bekomen hebbende beschuldigde men hem, van eenige verstandhouding met den vijand; en op deze ongegronde beschuldiging, werd hij in 1432 onthoofd. Zijne wezenlijke misdaad was, de Grooten trotsch in den vrede, en lafhartig in den oorlog genoemd te hebben. De levensbeschrijving van CARMAGNOLA, door TENTIVELLI zamengesteld, komt in de *Piemontesi illustri* voor.

CARMER (JOANNES HENDRIK CASIMIR, Graaf van), koninklijk Pruisische Groot-

Kanselier, Minister van Justitie, koninklijk Commissaris bij de Pommersche, Oost- en West-Pruisische landschap in *Berlijn*, Ridder der orde van den zwarten adelaar enz., heeft zich door zijne verdiensten bij de Pruisische regtsverordeningen onsterfelijk gemaakt. Hij was in 1721 in het graafschap *Sponheim* geboren, trad, na zijne studien volbragt te hebben, in dienst van *Pruissen*, en werd weldra door *FREDERIK den Grooten* opgemerkt, en tot grootkanselier, minister van staat en justitie verheven. Werkzaamheid, vastheid van karakter, beradenheid in het bestuur van zaken, en vooral eene onomkoopbare regtvaardigheid kenschetsen zijne ambtsverrigtingen. Aan hen heeft *Pruissen* de nuttigste inrigtingen te danken. Na eenen vijftigjarigen roemvollen dienst, begaf zich *CARMER* naar zijn landgoed *Rützen*, bij *Glogau*, alwaar hij in 1801 overleed.

CARMONA (*DON SALVADOR*), graveur der kamer des konings van *Spanje*, werd te *Madrid* in 1732 geboren. Als door de schatkist bezoldigd leerling werd hij naar *Parijs* gezonden, alwaar hij de lessen ontving van *KAREL DUPUIS*, lid der Akademie van schilderkunde. Vandaar werd hij naar *Rome*

gezonden, alwaar hij zich onder de bekwaamste meesters verder ontwikkelde, en in 1760 in *Spanje* terugkwam, alwaar hij met de dochter van den beroemden *RAPHAËL MENGES* in den echt trad. Onder het groot aantal platen, welke deze kunstenaar heeft nagelaten, onderscheidt men de *Geschiedenis*, de *Jaarboeken van KAREL III.*, koning van *Spanje* schrijvende, volgens *SOLIMENES*; de *heilige Maagd en het Kind JESUS*, volgens *VAN DIJK*; de *Aanbidding der herders* volgens *PIERRE*, de *arbeeldsels* van *BOUCHER* en *COLLIN DE VERMONT*, welke hij graveerde, bij gelegenheid van zijne opneming in de schilder-akademie van *Parijs*, eene *Verrijzenis des Heeren*, volgens *K. VAN LOO*. *CARMONA* is te *Madrid* in 1807 overleden.

CARMONTELE, te *Parijs* den 25 Augustus 1717 geboren, en aldaar den 26 December 1806 overleden, was te gelijkertijd, een schilder en dichter; in deze laatste hoedanigheid heeft hij niet veel anders dan *Tooneelkundige Spreekwoorden* geschreven, die hem echter bij de letterkunde eene plaats hebben ingeruimd. Het is in die kleine stukken, dat verscheidene schrijvers het ontwerp van een groot aantal Blijspelen voor de *Too-*

neelen van het *Vaudeville* en *Louvois* hebben geput. CARMONTELLE bezat eene verbazende gemakkelijheid en vruchtbaarheid. Behalve de werken, welke hij heeft doen drukken, verzekert men, dat zijne handschriften wel 100 boekdeelen zouden kunnen uitmaken. In den avond van zijn leven, was de schrijver verplicht dezelve in de bank van leening voor eene kleine som, welke hij noodig had, te verpanden, en dit is wellicht de eerste maal, dat het financiewezen geld op kunde heeft geschoten, indien het niet veeleer op de algemeen bekende eerlijkheid van CARMONTELLE was. Hij heeft de afbeeldsels van bijna al de beroemde mannen der achttiende eeuw geschilderd, en het is, volgens hem, dat men de portretten, welke men aan het hoofd der briefwisselingen van Mevrouw DU DEFFANT en GRIMM ziet, gegraveerd heeft. Hij schiepte ook vermaak om *transparanten*, dat is schilderstukken op zeer dun papier te vervaardigen. Men vondt er, die 160 voeten lang waren. Deze schilderstukken voor eene enkele ruit van zijn venster raam aan het daglicht ontrold, konden de aanschouwers gedurende een geheel uur bezig houden, en eene reeks van verschillende onderwerpen voorstellen. Zijn groot vermaak was, om

zijne *spreekwoorden* in *transparanten* en zijne *transparanten* in *spreekwoorden* te herscheppen. Hij heeft nagelaten: 1.º *Tooneelkundige spreekwoorden*, 1768, 6 dl.ⁿ in 8.vo — 2.º *Nieuwe tooneelkundige spreekwoorden*, 1811, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 3.º *Tooneel Almanaken van 1774 — 1776.* — 4.º *Tooneel van den prins CLENERZOWN*, 1771, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 5.º *Landelijk Tooneel*, 1775, 4 dl.ⁿ in 8.vo CARMONTELLE heeft daarenboven een Blijspel geschreven, *de Abt van pleisterwerk* genaamd, 1779, in 8.vo, en eenige *Romans*.

CARNÉADES, van *Cyrene*, stichter der derde Akademie; even als ARCÉSILAS, apostel van het *pyrrhonismus* (de twijfelleer), maar van een redelijker *pyrrhonismus*, werd in het jaar 218 vóór J. C. geboren, hij nam bewezene, onveranderlijke waarheden aan, die op het wezen van God zelve steunde, maar door zoo vele duisternissen beneveld waren, dat niemand de waarheid onder zoo vele valschheden, waarmede zij omringd was, kon ontvouwen. Hij stemde toe, dat de waarschijnlijkheid ons bewoog om te handelen, mits men over niets op eene stellige wijze uitspraak zoude doen. De Stoïcijnen, en vooral CHRYSIPPUS hadden in hem eenen

geduchten vijand; maar hij wederlegde dezelve, met vele achterhoudenheid, zinnen geest gereed makende, om hen, door een snuijfe nieskruid te bestrijden, en bekennende, dat hij zonder CHRYSIPPUS niet zoude zijn, hetgene wat hij was. Door eene ijdele zucht, om zich te doen opmerken, welke aan al die oude wijzen gemeen was, verzuinde hij de zorg voor zijn ligchaam, en liet zijde haren en nagels groeijen. Hij hield zich ook alsof hij het eten vergat, en zijne meid moest hem de stukken in de hand, en dikwijls in den mond steken. De zedekunde scheen hem verkieslijk boven de natuurkunde, ook legde hij zich meer op dezelve toe. Hij had dikwijls deze grondstelling in den mond, opmerkenswaardig in eenen Heiden, doch verre beneden diegene, welke ons het Evangelie ten opzigte van de liefde tot onze vijanden leert: *Indien men wist*, zeide hij, *dat een vijand op gras ging zitten, waaronder zich eene adder verborgen hield, zou men zeer onregtvaardig handelen, er hem niet voor te waarschowen, zelfs dan wanneer ons stilzwijgen niet openlijk zou kunnen gelaakt worden.* Vernomen hebbende dat ANTIPATER, zijn tegenstrever, zich door ver-

gif van het leven had beroofd, riep hij uit. *Dat men mij zulks ook geve!* — *En wat?* vraagde men hem. — *Zoeten wijn*, antwoordde hij, *dezen uitval van moed, weldra beteugellende.* CARNEADES WAS vooral zeer welsprekend. De Atheners, voor de plundering der stad *Orope*, tot eene boete van 500 talenten veroordeeld zijnde, zoo sprak deze wijsgeer als afgevaardigde naar *Rome* gezonden, met zoo veel kracht, dat CATO, het bekoorlijke zijner redevoeringen wantrouwende, zeide: *Zendt dien Griek terug: het schijnt, dat de Atheners hem met hunne zaken belastende, over hunne overwinnaars hebben willen zegevieren.* CARNEADES overleed in den ouderdom van 85 jaren, het 4.^e jaar der CLXII.^e olympiade, en werd algemeen betreurd. Er had bij zijnen dood eene maansverduistering plaats. *Even alsof het schoonste hemellichaam na de zon* (zegt koeltjes de geschiedschrijver DIOGENES LAËRTIUS) *had deel genomen aan dat verlies.*

CARNEAU (STEPHANUS), te Chartres op het einde der zestiende eeuw geboren, en te Parijs in 1671 overleden, was advokaat voor de balie dier laatste stad. Met eene levendige verbeeldingskracht begaafd, die door de

beoefening der schoone letteren onderhouden werd, was hij niet vrij van die onbestendigheid van karakter, welke zich bij de geleerden dikwerf doet opmerken. De loopbaan der regtsgeleerdheid, welke hij met luister had kunnen bewandelen, zoo wel als de wereld, waarin hij geroepen scheen, om eenen aanzienlijken rang te bekleeden, moede, ging CARNEAU in 1630 onder de orde der Celestijnen. Maar in de door hem gekozene afzondering beoefende hij de Muzen en de letteren. Hij heeft een groot aantal schriften in onrijm en dichtmaat zamengesteld, die thans weinig meer gelezen worden. Men kan de lijst derzelve vinden in de *Nouveau mémoires d'histoire, de critique et de littérature*, door den Abt d'ARTIGNY, 7.e deel. Hij is een der vertalers (in het Fransch) geweest der *Reizen* van Pater DELLA VALLE, Parijs 1665, 4 deelen in 4, to

CARNEIRO (MELCHIOR), een Portugesche Jesuit, in de zestiende eeuw te Coimbra geboren, was de eerste Rector van het Collegie zijner orde, in die zelfde stad, en vervolgens door den heiligen IGNATIUS naar Rome beroepen, werd hij door JULIUS III. tot bisschop (*in partibus infidel.*) van Nicea en Coadjutor van den patriarch van Ethiopië benoemd. Met die

titels bekleed, ging CARNERO, in 1555 het geloof in de Indiën prediken, werd tot bisschop van Sina en Japan benoemd, en overleed te Macao in 1583. Men vindt eenige Brieven van hem in de Verzameling der missiën.

CARNEIRO (ANTONIUS), een Portugees, te Fronteira, bij Elvas geboren, ridder en zaakgelastigde der orde van Calatrava, was in 1585 schatmeester des legers van PHILIPPUS II. in Vlaanderen. Hij is de schrijver der *Geschiedenis van de burgeroorlogen in Vlaanderen, van het jaar 1559, tot het jaar 1609*, Brussel, 1625, in fol., in het Spaansch.

CARNEIRO (ANTONIUS MA-RIZ), een Portugeesch edelman, onttrent het midden der zestiende eeuw geboren, ondernam, nadat hij dacht het middel gevonden te hebben, om de afwijking der kompasnaald te beletten, eene reis naar de Indiën, ten einde de dengdzaamheid zijner ontdekking te bekrachtigen, en werd bij zijne terugkomst in Portugal, tot koninklijk wereldbeschrijver benoemd. Men heeft van hem: *Regimento dos pilotos, e roteiro das navegações da India oriental*, enz., Lissabon, 1642, in 4, to, ib. 1655 en 1666; *Hydrographia curiosa* enz. St. Sebastiaan, 1675.

CARNOT (LAZARUS NICOLAAS MARGARETHA Graaf) werd te *Nolay in Bourgondië*, den 13 Mei 1753 geboren. Zijn vader was een advocaat. Reeds vroegtijdig bij het corps der genie geplaatst, werd hij in 1791 als afgevaardigde bij de wetgevende vergadering benoemd. Hij stemde voor de in staat van beschuldiging stelling der prinses en den dood des konings, zonder appel en uitstel. Hij was lid van het comité van algemeen welzijn, en voorzitter der conventie, in welke buitensporigheden hij gedeeld heeft. In 1795 zag hij zich tot het *directorium* benoemd; maar in de vogelvrijverklaring van den 18 *Fructidor* begrepen, redde hij zich naar *Duitschland*, en keerde eerst na de omwenteling van den 18 *Brimaire*, in *Frankrijk* terug. In 1800 tot Inspecteur bij de monsteringen, daarna tot minister van oorlog benoemd, behield CARNOT dezen laatsten post niet lang; zijne demagogische gevoelens hadden aan BONAPARTE, die ongeduldig was, om tot de onbepaalde magt te geraken, mishagd. In 1802 tot het Tribunaat beroepen, stemde hij alleen tegen het consulaat voor het leven, en weigerde de aannemings-akte te onderteekenen. Na vier jaren in afzondering geleefd te hebben, leende CARNOT

het oor aan de aanbiedingen van BONAPARTE, die hem zijnen rang van luitenant-generaal teruggaf, en hem tot gouverneur van *Antwerpen* benoemde. Bij de eerste terugkomst des konings van *Frankrijk*, bevond hij zich in die stad na dezelve eenigen tijd verdedigd te hebben, en hij sloot eene capitulatie met de Engelsen. Hij werd in zijnen rang gehandhaafd door LODEWIJK XVIII.; maar weldra hersenschimmige vrees voorwendende, schreef hij eene *Memorie aan den koning*, waarin het bestuur van den vorst heviglijk gelaakt werd, op den oogenblik zelfs, waarop hij de ongelukkige gebeurtenissen van 1815 voorbereidde; want het schijnt zeker, dat CARNOT op eene vermogende wijze medewerkte tot de terugkomst van BONAPARTE. Deze benoemde hem tot graaf des keizerrijks, minister van binnenlandsche zaken en pair van *Frankrijk*. Op den dag der tweede terugkomst van LODEWIJK XVIII., verliet hij *Parijs*, en begaf zich naar zijn landgoed van *Cerney*. Eenigen tijd daarna verbande de kamer van 1815 hem uit *Frankrijk*; hij begaf zich naar *Warschau*, tot den groot-hertog KONSTANTIÏN, en vestigde vervolgens zijn verblijf te *Maagdeburg*, alwaar hij in

het begin der maand Augustus 1823 overleed. CARNOT heeft op verschillende tijdstippen onderscheidene werken in het licht gegeven, onder andere 1.° *Eloge de VAUBAN (Lofrede op VAUBAN)*, eene rede, die bij de akademie van *Dijon* den prijs heeft behaald, 1784, in 8.vo — 2.° *Essai sur les machines en général (Proeve over de werktuigen in het algemeen)* 1786, in 8.vo — 3.° *Exploits des Français depuis le 22 Fructidor an I (Heldendaden der Franschen sedert den 22 Fructidor van het eerste jaar)*, 2 dl.ⁿ in 18.mo. — 4.° *Oeuvres mathématiques (Wiskundige werken)*, 1797, in 8.vo — 5.° *Principes fondamentaux de l'équilibre et du mouvement (Grondbeginselen van het evenwigt en de beweging)*, 1803, in 8.vo — 6.° *De la défense des places fortes (Over de verdediging der sterke steden)*, 3e uitgave, 1812, in 4.to Dit was een werk, dat, toen het in 1808 in het licht verscheen, de aandacht van BONAPARTE boeide, en CARNOT op de officiers-lijst van het groote leger herstelde.

CARO (HANNIBAL), in 1507 te *Cittanova* in *Istrië* geboren, was achtereenvolgend secretaris van onderscheidene prelaten, vervolgens van den hertog van *Parma*, en eindelijk van PETRUS LODE-

WIJK FARNESE. Deze vorst zond hem met eenen gewigtigen last naar KAREL V. CARO, een even zoo goede onderhandelaar als groote dichter zijnde, kweet zich met het beste gevolg van zijne taak. Daar zijn meester, kort na zijne terugkomst in *Italië*, door de *Piacenzers*, deszelfs nieuwe onderdanen gedood was, zoo betwisten de kardinalen ALEXANDER en RANUCIUS, en de hertog OCTAVIUS FARNESE, elkanderen CARO. Domeerschappen, priorijen, abdijen, commanderijen, zelfs van de orde van *Maltha*, alles werd in het werk gesteld, om hen te winnen. Hij was al te gelukkig; de nijld beloerde hem, en randede hem aan: maar zijn voornaamste vijand van hoofdswalingen overtuigd zijnde, werd door het heilige officie als een ketter veroordeeld, en ontsnapte niet dan met zeer vele moeite, aan de door hem verdiende straffen. CARO, onder zwakheden gebukt, en den post van hofyeling moede, verliet zijne beschermers, en eindigde zijn leven in 1566, in de studie en de afzondering. Zijne gedachtenis is door de uitmuntende voortbrengselen, waarmede hij de letterkunde heeft verrijkt, aan de geleletterden in *Italië* nog diefbaar. De voornaamste derzelve zijn: 1.° *Eene Vertaling van den Aeneïs van*

VIRGILIUS, in Italiaansche verzen, welker zuiverheid en sierlijkheid van stijl, getrouwheid en keuze van uitdrukkingen dezelve aan het hoofd der werken heeft doen plaatsen, welke der Italiaansche taal het meest tot eer verstrekken. De zeldzaamste uitgave is die van *Venetië*, 1581, in 4.to Er zijn er verscheidene andere geweest, eene der beste is die van *Parijs*, 1765, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 2.º *Verzameling zijner Gedichten*, *Venetië*, 1584, in 4.to De Toskaansche taal vertoont zich daarin, in hare geheele schoonheid. De groote Heeren, de geletterden schonken vooral een gunstig onthaal aan zijne klinkdichten. Men vergelijkt hem met **PETRARCHA** en **BEMBO**, en somtijds kan hij de vergelijking zeer wel uitstaan. — 3.º *Vertalingen* (in het Italiaansch) van eenige gewijde en ongewijde schrijvers, van de leerreden van den **H. GREGORIUS van Nazianze**, en van den **H. CYPRIANUS**, van de redeneerkunde van **ARISTOTELES**, van de herderszangen van **LONGUS**, voor de eerste maal te *Parma*, 1786, in 4.to door de zorg van den markgraaf van *Breme*, afgezant van den koning van *Sardinië* te *Napels*, die in het bezit van het handschrift gedrukt, was: men heeft reeds opgemerkt, dat de zeden bij de uitgave dezer vertaling niet gewon-

nen hebben, enz. — 4.º Twee deelen met *Brieven*, door de Italianen als voorbeelden in dat soort beschouwd. Dezelve werden te *Venetië* 1582, in 4.to gedrukt; en zijn op nieuw te *Padua* in 1749, in 3 dl.ⁿ in 8.vo, met het leven des schrijvers, in het licht verschenen.

CAROLINA (AMALIA ELIZABETH), koningin van *Engeland*, echtgenoot van koning **GEORGE IV.**, was de dochter van **KAREL WILLEM FERDINAND**, prins van *Brunswijk-Wolfenbuttel*, in den slag van *Jena* gesneuveld, en van de oudste zuster des konings van *Engeland* **GEORGE III.**, en bij gevolg, volle nicht van haren echtgenoot. Zij werd den 17 Mei 1768 geboren, en ontwikkelde reeds in hare prilste jeugd, eene levendigheit van geest, en eene vastheid van karakter, die de voorboden schenen te zijn, van de geestkracht, welke zij vooral op het einde van haren leeftijd, aan den dag legde. Zij had aan het Brunswijksche hof, toenmaals de verzamelplaats van al de aanzienlijke officieren van *Europa*, de gewoonte eener ligtzinnigheid en eener vrijheid in al hare manieren aangenomen, die bij de achterhoudendheit en ingetogenheit der Engelsche dames, zonderling afstak. Het huwelijk dier prinses met den prins van *Wallis*,

werd op aanzoek van GEORGE III. in de maand December 1794 gesloten, en te Londen den 8 April 1795 gevierd. De prins van *Wallis*, die, zegt men, over zijn hart reeds beschikt had, ging dit huwelijk enkel aan, uit eerbied voor den wil des konings. Wat hier ook van wezen moge, kort na de verbindtenis barstten er ergelijke oneenigheden tusschen de echtgenooten uit. De geboorte hunner dochter, de prinses CHARLOTTE, welke den 16 Januarij 1796 plaats had, schortte dezelve enkel eenigen tijd op, en de twist tusschen de echtgenooten dagelijks toenemende, leefden zij, hoewel dezelfde hoofdstad bewonende, echter afzonderlijk. Den 8 April 1796 liet de prins van *Wallis*, door tusschenkomst van lord CHOLMONDLY, aan zijne echtgenootte weten, dat alle huwelijksbetrekkingen tusschen hen zouden ophouden. De prinses nam genoeg in deze schikking; doch onder voorwaarde, dat er haar een schriftelijk bewijs van zoude gegeven worden, en dat de echtscheiding eenmaal aangenomen zijnde, bepaald en onherroepelijk zoude blijven. De prins van *Wallis* schreef haar te dien einde, en zij antwoordde hem, hem tevens het afschrift overleggende, van eenen brief, welken zij aan den koning haren schoonvader had gemeend

te moeten schrijven, om hem van den toestand te onderwerpen, waarin haar deze verklaring bragt. Het schijnt uit deze briefwisseling te blijken, dat de prinses zich alstoen geen onregt te verwijten had. De scheiding had onmiddellijk daarna plaats, en van dat tijdstip af, hield de prinses van *Wallis* haar verblijf op het landhuis *Montagu-House*, te *Blakhead*, maar ging voort aan het hof te verschijnen, met al de aan haren rang toekomende eerbewijzen. In 1804 werd lord MOIRA voor de eerste maal belast, om onderzoek te doen naar haar gedrag; deze verlaagde zich zoo ver, dat hij zelfs den deurwaarder van het *Belvédère*, een huis toebehoorende aan lord CARLY, alwaar zij een bezoek had afgelegd, te haren opzigte ondervraagde. Maar lord MOIRA, de bijzondere vriend van den prins van *Wallis*, en die, om deze reden, niet vrij zou zijn van de verdenking van partijdigheid, kon het minste ongunstige berigt, ten laste der prinses niet inwinnen. Op de aanklagte van lord en lady DOUGLAS, die in de nabuurschap van *Montagu-House*, hare gewone verblijfplaats, woonden, benoemde de koning in 1806, eene commissie, om naar hare zeden en haar gedrag te onderzoeken. Indien men overweegt, dat na eene gemeen-

schap, door de prinses met de familie DOUGLAS al te ligtzinnig aangegaan, zij zich, bij gelegenheid van eenen naamloozen brief, en van eene vulpsche caricatuur, welke de DOUGLASSEN de onbeschaamdheid hadden gehad, haar toeteschrijven, verplicht had geacht, alle betrekkingen met hen aftebreken; indien men zich herinnert, dat op den oogenblik zelfs dier grove beschuldiging zij er den hertog van *Kent*, kennis van had gegeven, hem verzoevende, tusschen beide te komen, ten einde de ergernis dier zaak te beletten; indien men de verklaring van den hertog van *Kent* in aanmerking neemt, dat hij in den tijd werkelijk deze vertrouwelijke mededeeling en uitnoodiging had ontvangen; indien men zulks met de bekentenis van lady DOUGLAS vergelijkt, dat zij enkel was bewogen geweest, om de prinses te beschuldigen, *uit wraak voor de beledigingen, welke zij in hare gevoelens had ondervonden*; indien men de getuigenis overweegt der geneesheeren, der vrouwen, der overige bedienden en van verscheidene aanzienlijke personen, gedurende en na het onderzoek gehoord; indien men eindelijk het verslag aan den koning der onderzoekende commissie raadpleegt, zal men moeten besluiten, dat de prinses, wel

de blaam van eenige lichtzinnigheid in haar gedrag kon verdiend hebben; maar dat de beschuldiging der DOUGLASSEN een laster was, om haar in het ongeluk te dompelen. Deze beschuldiging had tot grondslag, dat in den loop van het jaar 1802, de prinses van *Wallis* zwanger geweest, en van eenen zoon zou bevallen zijn, waarvan lady DOUGLAS vermoedde sir SYDNEY SMITH de vader te zijn, *hoewel zij niets onbetamelijks in het gedrag der prinses te zijnen opzichte had waargenomen*; maar de geboorte van dat kind, zijn naam van AUSTIN, de staat zijner wezenlijke ouders, zijne aankomst te *Montagu-House*, en de aanneming van hetzelfde door de prinses, werden bevestigd door de openbare registers, en door de verklaring van geloofwaardige getuigen; en sir SIDNEY-SMITH, gedurende het onderzoek voor den openbaren dienst afwezig, had bij zijne terugkomst in *Engeland*, van den prins van *Wallis* een gehoor verkregen, waarin hij betuigd had, dat alle verklaringen hem betreffende, de verregaandste onwaarheden behelsden. Nog verdient het opmerking, dat de beschuldiging van lichtzinnigheid, in het verslag aan den koning door de commissarissen, aan de prinses toegeschreven, wel kan ingegeven zijn,

door hunne partijdigheid voor haren echtgenoot, van wien de ministers de vrienden waren; en dat, wyl het onderzoek in hare afwezigheid heeft plaats gehad, zij zich niet heeft kunnen verdedigen. Ook verklaarde zich de prinses met nadruk tegen deze schending des gerechts, en vraagde om afschrift van het verslag; een afschrift, dat haar eerst werd verleend, toen de koning onherroepelijk het gevoelen zijner commissarissen, ten opzichte van de ligtzinnigheid van gedrag, scheen te hebben aangenomen. Het scheen, dat na de tegtvaardiging der prinses, ten opzichte van de hoofdpunten dier zware beschuldiging, zij weder in hare eer moest hersteld worden, en vooral de vrijheid erlangen, om, even als voorheen, voor den koning te verschijnen; maar de prins, haar echtgenoot, verzette er zich onder verschillende voorwendsels tegen, die haar tot de noodzakelijkheid bragten, om te bedreigen, van dit hatelijk geding publiek te maken. Deze bedreiging gaf aanleiding tot eene *Nota* van wege het nieuw ministerie, dat juist benoemd was, strekkende tot het volkomen herstel in de vorige betrekkingen der prinses; maar vier jaren daarna was zij nog niet weder aan het hof verschenen. De prins van *Wal-*
lis toenmaals tot het regent-

schap gekomen zijnde, zoo deed zijne echtgenoot nieuwe pogingen, om een volkomen herstel te erlangen. Zij vraagde vooral, om hare dochter *CHARLOTTE* ongehinderd te mogen zien. De brief, welken zij te dien opzichte geschreven had, werd onder voorwendsel ter zijde gelegd, *dat alle briefwisseling tusschen de partijen opgehouden hebbende, het besluit des prinses was, dezelve niet weder aanteknoopen.* Deze brief deed in de dagbladen eenen hevigen penstrijd ontstaan, en verwekte zulk eene gisting onder het publiek, dat de prins-regent, den raad eener commissie ten opzichte van de vraag zijner echtgenoot meende te moeten inwinnen. Deze commissie beslist hebbenden, dat de betrekkingen tusschen de moeder en de dochter, aan zekere instructiën moesten onderworpen zijn, zoo zond de prinses te dien opzichte vertoogen aan den lord-kanselier, en aan den redenaar van het lager huis. In het laatste werd er eene voordragt gedaan, strekkende om aan den prins-regent te vragen, dat de geheime procedure in 1806 aangesteld, onder de oogen der kamer moet worden gebragt. Deze voordragt, niet doorgegaan zijnde, verschenen de stukken kort daarna in druk, en de *DOUGLASSEN*, op nieuw de waarheid hun-

ner verklaringen bevestigende, boden een verzoekschrift aan, waarin zij vraagden, om op nieuw door een wettig gerechtshof verhoord te worden. Hevige debatten hadden er bij herhaling in de beide huizen over deze ergerlijke zaak plaats, maar eindelijk was dezelve tot stilstand gebragt, toen in 1814 verscheidene vreemde vorsten *Engeland* bezoeken- de, de koningin aan de prinses deed weten, dat uit aanmerking van het besluit van den prins van *Wallis*, om haar nimmer weder te ontmoeten, H. M. haar niet op hare partijën kon ontvangen. De prinses antwoordde, dat, uit eerbied voor de koningin, zij te dien opzichte niet zoude aandringen, maar zij reclameerde, zoowel bij den prins als bij het lager huis, omtrent het besluit van Z. K. H. van haar nimmer weder te willen zien. Uit deze reclamatie ontsproten er verscheidene voordragten, weinig geschikt, om de verbittering der echtgenooten te doen ophouden. De prins ging zelfs zoo ver, dat hij het verlangen te kennen gaf, om de inkomsten der prinses, die slechts zeven bedienden had, en in de onmogelijkheid was, om iemand bij haar te ontvangen, tot 35,000 ponden sterling te bepalen, niettegenstaande er in het lager huis, eene voordragt, te dien

einde strekkende, van 35,000 ponden gedaan was. In schijn al die kwaadaardige trekken moede, verlangde zij eene reis te doen op het vaste land, en daartoe den 9 Augustus 1814, de toestemming van haren echtgenoot verkregen hebbende, schepte zij zich in, aan boord van een fregat, om naar *Brunswijk* overtesteken. Reeds op de eerste dagen harer reis, verlieten haar de Engelschen, die in haar gevolg waren, de een na den anderen. Van *Brunswijk* trok zij door *Straatsburg*, bezocht *Bern* en *Geneve*. In die verschillende landen, ontving zij een, haren rang waardig onthaal; maar te *Milane* gekomen, vielen haar buitengewone eerbewijzen ten deel, met welke zich de juichtoonen van vrijheid en onafhankelijkheid paarden; even als of de Italiaansche liberalen reeds voorzien hadden, dat zij eenmaal hun vereenigingspunt met de Engelsche radikalen zoude kunnen worden. Het was korten tijd na hare aankomst te *Milane*, dat zij, in hoedanigheid van looper of voetknecht, den al te beruchten BERGAMI in haren dienst nam, wiens bloedverwanten weldra alle, met uitzondering van zijne vrouw, in haar huis geplaatst werden. Op het einde van October, bezocht zij *Rome*, alwaar zij, na door den Paus met

onderscheiding ontvangen, en door de koninklijke familie van *Spanje* bezocht te zijn, een luisterrijk feest van LUCIEN BONAPARTE aannam. Te *Napels* leefde zij op eenen zeer gemeenzamen voet met den overweldiger MURAT, en dreef bij hem de vleijerij zoo ver, dat zij op eene danspartij, onder de vermomming van de genie der geschiedenis, eene kroon op zijn borstbeeld plaatste. Steeds gevolgd door BERGAMI, dien zij tot haren kamerheer had verheven, bezocht de prinses, het eiland *Elba*, stak naar *Sicilië* over, verscheen aan het hof van *Palermo*, te *Messina*, te *Syracusa*, verkreeg voor haren gunsteling, het kruis van *Maltha*, den titel van vrijheer van *Francisca*, en schonk hem haar portret. In de lente van 1816 huurde zij eene *polacre*, waarvan zij zich bediende, om zich naar *Tunis*, naar *Utique*, en van daar naar *Athene*, de verschillende eilanden van den *Archipel* naar *Konstantinopel*, en eindelijk naar *Jeruzalem* te begeven, alwaar zij onder den naam van de *Heilige CAROLINA*, hare patrones, eene ridder-orde instelde, waarvan BERGAMI het groot-meesterschap verkreeg, en om naar *Europa* terug te keeren, ging zij te *Jaffa* scheep. Buitensporigheden kenmerkten deze langdurige reis, en stelden den

goeden naam der prinses zeer in de waagschaal, te meer daar zij, onder voorwendsel der warmte, op het verdek der *polacre*, eene tent liet opslaan, voor haar en haren kamerheer, onder welke zij gedurende verscheidene weken, de nachten alleen met hem doorbragt. De kwaadsprekendheid, die reeds niet dan al te veel onderwerpen had, om er zich op te oefenen, nam, bij de terugkomst der prinses uit *Italië*, uit hoofde der aankopen van landerijen, welke zij voor dien zonderlingen gunsteling deed, aanmerkelijk toe. Daar de dood van koning GEORGE III., aan de prinses in de maand Mei 1820 den titel gaf van koningin van *Engeland*, zoo trok zij door *Frankrijk*, en werd te *St. Omer*, door den Heer BROUGHAM, haren geheimschrijver, en Lord HUTCHINSON opgewacht, die beide belast waren, om haar voorstellen te doen, ten einde haar te bewegen, om op het vaste land te blijven, en haar met een crimineel geregteijk onderzoek te bedreigen, indien zij er op bleef staan, om naar *Engeland* terug te keeren. Met de levendigste verontwaardiging wees zij de voorstellen van de hand, en verachtte zij de bedreigingen, en koos tot haren overtocht de eerste openbare paketsboot. Van *Dover* tot *Lon-*

den, ontving haar het volk met de levendigste geestdrift, en hare intrede in die stad was een ware zegetogt, waarin men onder de toejuichingen, smaadwoorden en beleedigingen omtrent den persoon des konings vernam. Reeds op denzelfden dag, maakte eene koninklijke boodschap aan de beide kamers de aankomst der koningin bekend, tevens een onderzoek naar haar gedrag gedurende hare afwezigheid uit het rijk vragende. Op het voorstel der ministers, besloot de kamer der pairs, om een geheim *comité* van 15 leden te vormen, belast met het onderzoek der zaak, en om de functie van Jurij van beschuldiging waartene men. Van haren kant legde de koningin, door de handen van den Heer BROUGHAM, haren algemeenen zaakgelastigde, aan het lagerhuis eene boodschap over, waardoor zij hare verwondering over een zoodanig besluit te kennen gaf, tegen de onwettigheid van hetzelfde protesteerde, aan de beschuldigingen veertien jaren vroeger tegen haar gedaan, en de onregtvaardigheid van het regtsgeding van dat tijdvak herinnerde; een openbaar geregtelijk onderzoek uitdaagde, en zich over de beleedigingen beklaagde, waarvan zij het voorwerp was geweest en nog was,

en zulks ten spijt der Engelsche wetten, die zoowel voor de leden der koninklijke familie, als voor eenvoudige burgers beschermend zijn. Het ministerie antwoordde op de boodschap door eene ontkenning der voorstellen en bedreigingen, welke de koningin beweerde, haar gedaan te zijn. Een lid van het lagerhuis stelde een adres voor, om de koningin te bewegen, om toetreden tot de onderhandelingen, welke het ministerie met haar trachtte te openen; maar de koningin was onveranderlijk. Door eene *petitie* aan het hoogerhuis van den 26 Junij protesteerde zij tegen het geheim comité, en verzocht, om door de tusschenkomst harer raden, voor de balie van het hoogerhuis gehoord te worden. Deze vraag werd toegestaan, en de verdedigers der koningin bekwamen het woord. Den 5 Julij daaropvolgende, betuigde zij door eene nieuwe verklaring, dat zij steeds gereed was, om zich oogenblikkelijk op de tegen haar ingebrachte beschuldigingen te verdedigen, mits men haar dezelve naauwkeurig bekend maakte, ten einde dezelve te kunnen wederleggen. Deze nieuwe verklaring ter zijde gelegd zijnde, stelde een der Lords eene bil voor, strekkende, om

haar van den naam en titel van koningin, en van de regten en voorregten te be-rooven, welke haar als koningin-echtgenootte toekwamen. De verhandelingen van dit ergerlijke proces werden den 17 Augustus 1820 voor het Hoogerhuis geopend. Men hoorde 28 getuigen ten bezware, bijna alle Italiaanen, waarvan de meeste in dienst der vorstin waren geweest, en die verzameld waren door eene geheime Commissie te *Milane* aangesteld, om hare gangen te bespieden. Na de ontschuldigende getuigen, en het pleitgeding van den Heer *BROUGHAM*, verdediger der koningin, gehoord te hebben, stemde de kamer voor eene tweede lezing der Bil, en nadat, volgens het Engelsche gebruik, op den 28 November eene derde lezing van de Bil had plaats gehad, en de strafvordering met eene meerderheid van 123 tegen 95 stemmen aangenomen was, vonden de ministers echter geraden, om dezelve zes maanden, dat is onbepaald, uit te stellen. Het Engelsche volk vierde deze zegepraal, hoewel der koningin niet zeer tot eer verstrekkende, door vreugdebetuigingen, die dikwijls in woedende aanvallen tegen hare vijanden ontaardden. Alom werd zij met toejuichingen begroet; uit alle gedeelten des rijks ontving zij adres-

sen, door welker nadrukkelijke beantwoording, men bij haar het bepaalde voornemen vooronderstelde, om een volksopstand te weeg te brengen. In de maand Mei 1821 vernomen hebbende, dat de krooning des konings onmiddellijk zou plaats hebben, zoo vraagde zij, dat haar bij die plegtigheid, eene plaats mogt aangewezen worden. Onder verschillende voorwendzels werd haar zulks standvastiglijk geweigerd; zij vertoont zich voor onderscheidene deuren van *Westminster*, alwaar zij de vernedering moet ondergaan van afgewezen te worden. Daags na de plegtigheid, schreef zij aan den Aartsbisschop van *Kantelberg*, om hem haar verlangen te kennen te geven, om, terwijl de voorbereidselen tot de krooning des konings nog bestonden, mede gekroond te worden. Dit verlangen, door de talrijke partij ondersteund, welke zij zich gemaakt had, zou welligt hevige onlusten hebben kunnen te weeg gebragt; maar omtrent veertien dagen daarna werd zij gevaarlijk ziek. Er hadden zich verstoppingen in hare ingewanden gevormd, en weldra openbaarden er zich kenteekens van ontsteking (*Enteritis*). De zorg der artsen was vruchteloos, zij overleed den 7 Augustus 1821. Door haren uitersten wil maakte zij al

haar vermogen aan den jongen WILLIAM AUSTIN, dat kind, hetwelk zij had aangenomen, en dat de familie DOUGLAS voor haren zoon had willen doen doorgaan. Zij had bevolen, dat haar stoffelijk overblijfsel naar *Brunswijk* zoude vervoerd worden. Op den 14 Augustus trok een prachtige stoet, hebbende aan het hoofd den wapenkoning van *Engeland*, de teekens der koninklijke waardigheid dragende, voor het lijk op, dat naar *Harwich* gevoerd werd, alwaar het moest worden ingescheept. Het bestuur had den weg zoodanig bepaald, dat de stoet buiten om de stad *Londen* zoude henen trekken, maar eene ontelbare bevolking verzette zich tegen dien maatregel, en deed aan denzelfden de woeligste straten doortrekken. Bij het inkomen van die van *Oxford*, werden de soldaten, die tot het geleide behoorden met woede aangevallen, velen werden uit het zadel geligt, en met steenworpen zwaar gekwetst. Na dat de overheden vruchteloos de wet tegen de muitelingen hadden voorgelezen, bevalen zij aan de bende om te schieten, en twee mannen van het volk werden gedood. Eindelijk werd het sterfelijk hulsel der koningin naar *Brunswijk* vervoerd, en in

haar familiegraf bijgezet. Dus eindigde die vorstin, die zich een onbescheiden gedrag, en met haren rang weinig strookende handelingen te verwijten had, en aan welke de nakomelingschap het niet zal vergeven, van, zelfs om regt te erlangen, de wraak der menigte opgewekt, en dezelve tot opstand tegen een gezag aangespoord te hebben, dat zij zelve had behooren te erkennen in plaats van te trotseren. — (Zie verder GEORGE IV).

CAROLINA van *Napels*. — Zie MARIA CAROLINA.

CAROLINA MATHILDIS, den 22 Julij 1751 geboren, dochter van FREDERIK LODEWIJK, prins van *Wallis*, trad in 1766 in den echt met koning CHRISTIAAN VII. van *Denemarken*, en werd den 28 Januarij 1768, moeder van den thans regerenden koning van *Denemarken*, FREDERIK VII. — Haat en tweedragt heerschten aan het Deensche hof en zoo wel de grootmoeder van haren ge-
maal, de koningin weduwe, SOPHIA MAGDALENA, als ook zijne stiefmoeder JULIANA MARIA, waren der jonge koningin zeer ongenegen. De afgekeerdheid der eerste was eene gewone koelzinnigheid, die uit de ongelijkheid des ouderdoms, des karakters en

der levenswijze, bij de gedwongenheid des hofleuens, onder vorstelijke personen ligtelijk ontstaan kan, en dus voor de jeugdige vorstin niet gevaarlijk. Treuriger werd voor haar de verklaarde afkeer der schoonmoeder van haren echtgenoot. Deze was beleedigd geworden door de keuze des konings, die zij op alle mogelijke wijzen had tegengewerkt. De jonge vorstin verscheen met alle bevalligheden der jeugd en schoonheid in *Kopenhagen*. Zij was vriendelijk en toegevend omtrent iedereen en werd door het volk grootelijks vereerd. Eenen tijd lang troostte zich de jonge koningin over het gedrag der oudere koninginnen, door de liefde van haren gemaal, door de bewondering des hofs en de genoegens van hetzelfde. Zij werd eerst onverschilliger omtrent haren echtgenoot, toen ook deze in zijne toegenegenheid verkoelde, verbitterd op de stiefmoeder, en wantrouwend jegens de hovelingen. Bij hare natuurlijke levendigheid hield zij hare gezindheden geenszins verborgen. De vorst bemerkte zulks naauwelijks, doch des te vijandelijker werd deszelfs stiefmoeder, tegen de regerende koningin gestemd. Omtrent denzelfden tijd verhieft zich in de gunst van zijnen vorst JOANNES FREDERIK STRUENSEE (zie

dat artikel): Der koningin viel zulks in het oog, doch de gunsteling hield zich omtrent zijne vorstin steeds binnen de grenzen des eerbieds. Dit verminderde langzamerhand hare afkeerigheid voor hem, en daar hij den vorst slechts zelden verliet, gewende zij zich aan zijnen omgang, ja zij behandelde den schranderen man met achting en welwillendheid. In 1770 entte STRUENSEE, den kroonprins de kinderziekte in, hij en de koningin alleen verzorgden den jongen prins, en de koningin wilde, dat hij zich voortaan met de opvoeding van den kroonprins belasten zoude. STRUENSEE werd conferentie-raad en voorlezer des konings en der koningin. De laatste beoordeelde STRUENSEE als eenen man, die haar bij hare staatkundige plannen van nut kon zijn, en opende hem hare wenschen. STRUENSEE erkende zulks, en verbeeldde zich, den koning genoegzaam te kennen, om hem naar den wensch der koningin te geleiden. De koning bewees nu aan zijne gemalin een vertrouwen, waarvan zij gebruik maakte, en STRUENSEE werkte er op, om de koninklijke magt in de handen der koningin en in de zijne te dringen. Wyl de besluiten des konings van diegene afhingen, welke den vorst omringden, zoo zon-

derden zij hem van alle gezelschap af, hetwelk zij niet gekozen hadden. BRANDT, de vriend van STRUENSÉE, had den last, alles uit te vinden, waarmede de jonge koning zijne dagen aange- naam verspillen kon, en de regering geraakte daardoor in handen van STRUENSÉE. Tegen dezen loop van zaken vereenigden zich de koningin stiefmoeder en haar zoon prins FREDERIK. Hunne partij nam op den 17 Januarij 1772, de koningin, de graven STRUENSÉE en BRANDT, en alle, die als vrienden aan hen verbonden waren, gevangen. De koningin CAROLINA MATHILDIS werd met hare dochter LOUISA AUGUSTA, eene hofdame en minne naar de vesting *Kronenburg* gevanke- lijk weggevoerd, STRUENSÉE en BRANDT daarentegen, in kluisters gelegd, door eene Commissie onderzocht, van hoogverraad overtuigd, ver- oordeeld en ter dood ge- bragt. Zelfs de koningin zou zonder de nadrukkelijke voorstellen, van den Engelsen afgezant, den ridder KEITH, grootelijks gevaar hebben geloopt, van open- lijk veroordeeld te worden. Intusschen werd zij op den 6 April 1772 door de hof- commissie, die het onder- zoek tegen haar en de ge- vangene gunstelingen des konings gevoerd had, van

haren echtgenoot geschei- den, en veroordeeld, om in *Aalborg* hare overige le- vensdagen te slijten. De invloed echter van haren broeder, koning GEORGE III, bragt te weeg, dat zij in vrijheid gesteld werd. Zij verliet *Denemarken* en hare beide kinderen, en kwam den 20 October 1772, te *Celle*, in het *Hanoversche* aan, aldaar leefde zij alge- meen geacht en bemind, tot dat kommer en verdriet haar eene ziekte op den hals haalde, waaraan zij den 10 Mei 1775 overleed. Belang- rijk is haar afscheidsbrief aan haren koninklijken broe- der, voorkomende in het geschrift: *Die letzten Stun- den der Königin von Dänemark*. De landstanden van *Celle* rigtten te harer gedachtenis in den *Fran- schen tuin* een gedenktee- ken op.

CARON. — Zie CHARON.

CARON (PETRUS), een der eerste boekdrukkers van *Frankrijk* en bij de boeken- kenners bekend, als het eer- ste werk in de Fransche taal gedrukt in het licht te heb- ben gegeven; dit is eene vertaling van den *Prikkel der Goddelijke liefde*, van den heiligen BONAVENTURA, *Parijs*, 1474. De boekdruk- kunst was echter te *Parijs* reeds in het jaar 1469 be-

kend; maar het gering getal werken in dien tusschentijd in het licht gegeven, waren, of in het Latijn geschreven, of zijn onbekend gebleven. Deze Boekdrukker woonde in de straat *Quincampoix*, en had tot uithangbord en spreuk, een klein bosch, met deze woorden: *Au franc bois* (*In het vrije woud.*)

CARON (JOANNES), te *Me-chelen* geboren, een Benediktijner, beoefende de dichtkunde en is de schrijver van een werkje ten titel voerende: *Opusculum tumultuum versu elegiaca.*

CARON (FRANCISCUS), in *Holland* geboren en in 1674 overleden, begaf zich in zijne jeugd naar *Japan*, alwaar hij de taal des lands leerde, en werd vervolgens bewindhebber der *Hollandische Oost-Indische maatschappij*. Ontevreden over deze maatschappij, kwam hij in 1666 in *Frankrijk*, en werd in hetzelfde jaar door den minister COLBERT tot algemeen bewindhebber van den Indischen handel van *Frankrijk* benoemd. Hij vertrok te dien einde, en te *Madagaskar* aangekomen, trachtte hij te vergeefs er handel-betrekkingen aanteknoopen; hij was niet gelukkiger te *Trincomaly* en in *Bengalen*. Door het Bestuur, dat, te zijnen opzichte klagen had ontvangen, naar

Frankrijk teruggeroepen, wilde hij den Portugezen zijnen dienst gaan aanbieden; maar hij leed schipbreuk en kwam in het gezigt der muren van *Lissabon* om het leven. Men heeft van hem in het Nederduitsch eene *Beschrijving van Japan*, 's *Gravenhage* 1636, in 4.to met platen, welk werk in verscheidene andere talen vertolkt is. KÖMPFER beschuldigt hem, het publiek te misleiden, wanneer hij zegt, dat in *Japan*, met uitzondering van eenige bordeelen, die toegelaten zijn, die eerlooze handel en omgang, uit al de steden en dorpen des rijks verbannen is; daar KÖMPFER als ooggetuige verzekert, dat er op het geheele groot eiland *Nipon*, geene herberg bestaat, of men kan dezelve als eene walgelijke schuilplaats van wellust beschouwen, eene gewoonte, die veel ouder is, dan de leeftijd van den bewindhebber CARON.

CARON (RAYMUNDUS), een Iersche Rekollet-monnik, in 1605 in het Graafschap *Westmead* geboren, is de schrijver van een werk, dat in den tijd veel gerucht maakte, en ten titel voert: *Remonstrantia Hybernorum contra Lovanienses et ultramontanas censuras*, *Londen*, 1665, in fol. Dit werk, aan koning KAREL II. opgedragen, is zeer zeldzaam geworden,

wijl de uitgave grootendeels in den brand van *Londen* van 1666 eene prooi (der vlammen werd. Men heeft hetzelfde opgenomen in de verzameling van *Verhandelingen en bewijzen der vrijheden van de Gallikaansche kerk*, uitgave van 1731.

CARON (NICOLAAS), een graveur, in 1700 te *Amiens* geboren, was behalve zijne kunst, ook de meet- en werktuigkunde meester, en toonde zich verre verheven boven de kunstenaars van zijnen tijd. Hij heeft eene *meethundige tafel* zamengesteld, om de worteltrekking gemakkelijk te maken, benevens eene *Wijze om den cirkel te verdeelen*. Deze beide werken zijn in handschrift gebleven. Men vindt verscheidene zijner gravures, in het kabinet van plaatwerken der koninklijke Bibliothek van *Frankrijk*. CARON, van manslag beschuldigd, overleed in 1768 in de gevangenis te *Parijs*.

CARON (AUGUSTINUS JOZEF), Luitenant-Kolonel der Dragoners, officier van het legioen van eer, ging zeer jong, in hoedanigheid van vrijwilliger onder dienst, maakte al de veldtogten van 1789 mede, en begaf zich bij de afdanking des legers in 1815 naar *Colmar*. Hij bevond zich in Augustus 1820

in eene zamenzwering betrokken, en werd in het volgende jaar door de kamer der Pairs, met het onderzoek der zaak belast, vrijgesproken. In September 1822, op nieuw in regten betrokken, als het hoofd eener zamenspanning, in zijne woonplaats gesmeed, werd hij tot de doodstraf veroordeeld, welke hij den 1 October daaropvolgende onderging. Zijn proces maakte omtrent dien tijd eenig gerucht, en gaf aanleiding tot verscheidene gelegenheidschriften.

CARON. — Zie BEAUMARCHAIS.

CARONDAL, een Belgisch luitenant, voerde in Maart 1815 het bevel over een detachement van het 7.^e bataillon infanterie op de Fransche grenzen gestationneerd, toen de gebeurtenissen van dat tijdstip den hertog van *Berry* noodzaakten, om met een gedeelte van zijn huis eene schuilplaats in de *Nederlanden* te zoeken. Verscheidene Fransche lanciers, die den prins achtervolgden, zouden hem bijna hebben ingehaald, toen de Belgische officier, hen op het punt ziende, om op het Nederlandsche grondgebied te komen, zijnen soldaten de bajonnetten kruiswijze over elkander liet houden, en de

lanciers zoo lang tegenhield, tot dat de komst eener Hannoveraansche ruiterbende hen noodzaakte, om terug te wijken. De luitenant CARONDAL verkreeg tot belooning van dezen trek van onverschrokken moed, het kruis van den heiligen LODEWIJK, en dat van het Legioen van eer. Deze jonge krijgsheld sneuvelde eenigen tijd daarna in den slag van *Waterloo*,

CAROUGE (BERTRAND AUGUSTINUS), een Fransche wiskunstenaar en sterrekundige, in 1741, te *Dol* in *Bretagne* geboren, legde zich toe op de beoefening der sterrekunde, kwam te *Parijs*, alwaar hij zich met den beroemden LALANDE verbond, en verkreeg gedurende de omwenteling, den post van algemeen bestuurder der postertijen, dien hij nog bij zijn dood in 1798 voorgevallen, waarnam. Hij heeft vele berekeningen gemaakt voor het Tijdschrift ten titel voerende: *Connaissance des Temps*, en voor de tweede uitgave der *Sterrekunde* van LALANDE.

CAROUGE. — Zie GRIS.

CARPANI (JOZEF), een Theologant en Latijnsche dichter, werd den 2 Mei 1683, te *Rome* geboren, en ging den 5 Julij 1704, onder de Jesuiten. In het Romein-

sche collegie onderwees hij de *Rhetorica*, de wijsbegeerte, de Godgeleerdheid, en nam er gedurende een groot aantal jaren, den post van opziener der studiën waar. CARPANI vereenigde met zachte en beminnelijke deugden, eene uitgebreide ervarenheid in de letterkunde. Hij overleed te *Rome*, in 1765, en was bij zijn leven lid der Arkadische Akademie, waarbij hij onder den naam van TIRRO CREOPOLITA bekend was. Het is onder dezen naam, dat hij twee Latijnsche dichtstukken: *De JESU infante*, genaamd, *Rome*, 1747, heeft in het licht gegeven, welke later in het Italiaansch zijn vertaald. Maar hetgene, wat het meest aan zijnen letterkundigen roem heeft toegebracht, zijn zeven Latijnsche treurspelen, welke met het beste gevolg in het Duitsch en Hongaarsche Collegie te *Rome*, ten tooneele werden gevoerd. Deze Treurspelen werden eerst te *Weenen*, in 1748, en daarna te *Rome* in 1750, onder dezen titel gedrukt: JOSEPHI CARPANI, soc. JESU, inter arcades Tyrrhi-Creopolita tragedia, editio quarta, auctior et accuratior. Deze uitgave is de nauwkeurigste en volledigste. De overige gedichten van CARPANI, komen voor in het eerste gedeelte van het *Arcadum Carmine*, *Rome*, 1757. Deze Jesuit heeft ook

Godgeleerde werken nagelaten, waarvan men de duidelijkheid en de redeneerkracht bewondert. Men moet hem niet verwarren met

CARPANI (JOZEF), in 1752 in een dorp van *Briansa* in *Lombardijë* geboren, en den 22 Januarij 1825 te *Weenen* overleden, was aldaar sedert verscheidene jaren aan het departement der uitspanningen van het hof verbonden, in de dubbele hoedanigheid van kunstenaar en dichter. Hij is de schrijver van onderscheidene tooneelstukken, waarvan de meest bekende zijn, het Blijspel: *i conti d'Agliate*, door eenige levensbeschrijvers ten onregte aan Pater MOLINA toegekend, en het zangspel *CAMILLA*, beroemd door de muziek van den Heer PAER. Nog wordt van hem genoemd: het *Uniformo*; de *Amore alla persiana*; *il Migliordono*; *il Giudizio de Febo*; *l'Incontro*; enz. — Onder den titel van *Haydine*, had hij eene verzameling van Biographische Brieven in het licht gegeven, waarvan 'er in 1815 eene Fransche vertaling [verscheen, welke als een oorspronkelijk werk werd aangeboden. CARPANI, van de letterdieverij onderrigt, maakte dezelve aan het publiek bekend, dat zich een oogenblik niet dien twist vermaakte. Ook heeft men aan CARPA-

NI twee andere gelijksoortige werken te danken: de *Ma-jeriane* en de *Rossiniane*. Eindelijk heeft hij vrij wel verscheidene Hoogduitsche en Fransche gedichten in het Italiaansch vertaald. Een kweekeling der Jesuiten van *Milane* zijnde; behield CARPANI gedurende zijn geheele leven erkentenis en verkleefdheid voor de Vaders dier Maatschappij; tijdens de Fransche omwenteling, verwierf hij eenen zekeren roem, door stukken, welke hij in het dagblad van *Milane* schreef. Dit was ten minste de oorsprong zijner gunst aan het hof van *Weenen*, werwaarts hij na het jaar 1796 den Aartshertog gevolgd was.

CARPENTIER (JOANNES LE).
— Zie CHARPENTIER.

CARPENTIER (PETRUS), Prioor van *Doncheri*, te *Charleville* in 1697 geboren, ging reeds vroegtijdig onder de Congregatie van den H. MAURUS. Ongenoegens verplichten hem, om in de orde van *Cluny* overtegaan. Hij leefde te *Parijs* zonder aan eenig gesticht verbonden te zijn, de letteren beoefenende, en de handvesten en Bibliotheken doorsnuffelende, en overleed in de maand December 1767. Hij is gedeeftelijk de bewerker der *Uitgave* van het *Glossarium* van DU CANGE (Zie CANGE), 6

dl.ⁿ in fol., en geheel van de Bijlage tot dat *Glosarium*, 4 dl.ⁿ, in fol., 1766, een werk, vol nasporingen en geleerde aanmerkingen. Nog heeft men van hem: *Alphabetum tyronianum, seu notas Tyronis explicandi methodus; Parijs*, in fol., 1747. Dit zijn oude gedenkstukken, met noten of verkorte letterteekens geschreven, welke die geleerde, met aantekeningen op die teekens, heeft in het licht gegeven, waarvan TYRON een vrijgelatene van CICERO voor den uitvinder gehouden wordt.

CARPI (JACOBUS), ontleende zijnen naam van *Carpi*, in het *Modeensche*. Zijn eigenlijke naam was BERENGARIUS, en hij bloeide in de eerste helft der zestiende eeuw. Hij was een der herstellere der ontleedkunde. Men beschuldigt hem twee nog levende Spanjaards ontleed te hebben, ten einde die wetenschap dieper te doorgronden. Men had dezelve misdaad te last gelegd aan ERASISTRATUS en HEROPHILUS. Het zekere hiervan is, dat dezelve zich in deze eeuw verwezenlijkt heeft, en dat al de in het werk gestelde middelen, om die gruwelen onwaarschijnlijk of twijfelachtig te maken, enkel gediend hebben, om dezelve desteméer te bevestigen: maar de tegenwoordige

eeuw is eene eeuw der wijsbegeerte; die van CARPI was zulks niet. Wat hier ook van wezen moge, CARPI deed verscheidene ontleedkundige ontdekkingen, en was een der eersten, die de venusziekte, door wrijvingen met kwik genazen. Door dit geheim verwierf hij aanmerkelijke rijkdommen. Er bestaan van hem *Aanteekeningen op de ontleedkunde van MUNDIVUS*, in 1521; in 4.to gedrukt. Hij overleed in 1550.

CARPINI (JOANNES DUPLAN), een minderbroeder, werd in Italië in het jaar 1220 geboren. Paus INNOCENTIUS IV. zond hem in 1246 naar den Khan BATU, een der kleinzonen van DGENGUYZKAN, die in *Kaptchac* regeerde, om dien vorst te verzoeken, zijne verwoestingen in onderscheidene Christen-rijken, zoo als *Rusland*, *Polen*, *Hongarijé*, enz. optehouden. CARPINI, te *Kiow*, toenmaals de hoofdstad van *Rusland*, aangekomen, trok door *Cumanië*, rigtte zich naar de *Zwarte zee*, en kwam na talloze vermoeijenissen aan het hoofdkwartier van BATU. Maar ook daar vond hij nog den eindpaal zijner reizen niet. Die gezagvoerder zond hem naar den grooten Khan AJOUK. De onvermoeide religieus begaf zich op nieuw op weg, trok door de staten van Priester JOANNES, en kwam met het-

zelfde geluk aan het verblijf van den grooten Khan. Hij werd door denzelfden op eene gunstige wijze ontvangen, met eenen brief voor den heiligen vader vereerd, en keerde langs denzelfden weg terug. Op zijne terugreis wijdde zich CARPINI, achtereenvolgend tot eersten geestelijken overste van *Saksen*; en provinciaal van *Duitschland* benoemd, geheel en al toe aan de missiën van het Noorden, en ging het licht van het Evangelie, in *Boheme*, *Hongarij*, *Noorwegen* en *Denemarken* ontsteken. Hij overleed te midden zijner Apostolische werkzaamheden, in eenen zeer gevorderden ouderdom. Het juiste tijdstip van zijnen dood is niet bekend. Er bestaan twee verhalen zijner reizen, het eene volledig, en een ander verkort. Dezelve komen voor in het eerste deel van *HAKLUYT*, en in de verzameling door *BERGERON* onder dezen titel in het licht gegeven: *Voyages faits en Asie dans les 12e, 13e, 14e et 15e siècles*, enz. 's *Gravenhage*, 1729 of 1735, 2 dl. n. in 4.to CARPINI is de eerste, die melding heeft gemaakt van den Priester *JOANNES*, zoo beroemd bij de reizigers der middeleeuwen, en wiens bestaan zoo vele verschillende gevoelens heeft doen geboren worden; hij is ook de eerste geweest,

die het land en de volken heeft doen kennen, welke hij bezocht had. Maar, hoe wel naauwkeurig op sommige plaatsen, heeft hij zich niet kunnen onthouden van het gebrek der reizigers van zijnen tijd, door even als zij, aan den smaak zijner eeuw voor het wonderbare te offeren.

CARPOCRATES, een Ketter der tweede eeuw, en tijdgenoot van *BASILIDES*, was geboortig uit *Alexandrië*. Hij leerde, dat *J. C.* slechts een eenvoudig mensch, de zoon van *JOZEF* was; dat zijne ziel, boven die van andere menschen slechts een weinig kracht en deugd meer bezat; en dat deze overvloed van genade hem door God geschonken was, om de duivels te overwinnen, die de wereld geschapen hadden. Hij verwierp het Oude Testament, ontkende de opstanding der dooden, en beweerde, dat er geen kwaad in de natuur bestond, en dat alles van het gevoelen afhing. Hij liet eenen zoon na *EPIPHANIUS* genaamd, die de erfgenaam zijner dwalingen was. De Adamiten waren de aanhangers zijner dwalingen. Hij had verscheidene andere leerlingen, waarvan er sommige teekens aan het oor droegen. Zij hadden beelden van *J. C.*, welke zij naast die van *PYTHAGORAS*, *PLATO*, *ARISTO-*

TELES enz. plaatsten.

CARPZOVIVS of CARPZOV, de naam van verscheidene regts- en Godgeleerden, waarvan de voornaamste de volgende artikels uitmaken.

CARPZOVIVS (BENEDICTUS), werd in 1565 in het markgraafschap *Brandenburg* geboren. Hij maakte zich zeer bekwaam in de regtsgeleerdheid, werd Hoogleeraar in de regten te *Wittenberg*, daarna raadsheer van den keurvorst van *Saksen*. Hij overleed in 1624, vier zonen nalatende: KOENRAAD, Hoogleeraar in de regten te *Wittenberg*, en drie andere, waarvan in de volgende artikels:

CARPZOVIVS (BENEDICTUS), in 1595 geboren, en in 1666 overleden, wordt voor den genen gehouden, die het best over de praktijk in *Duitschland* heeft geschreven. Met roem bekleedde hij den post van hoogleeraar aan de Universiteit van *Wittenberg*. Zich op het einde zijner dagen naar *Leipzig* begeven hebbende, liet hij de regtsgeleerdheid varen, om zich geheel en al aan de beoefening der *H. Schrift* te kunnen toewijden.

CARPZOVIVS (DAVID BENEDICTUS), broeder van den voorgaande, en Lutersch predikant. Men heeft van hem

eene *Verhandeling over de gewijde kledingstukken der Hebreërs*, 1655, in 4.to, waarin men vele geleerde nasporingen aantreft.

CARPZOVIVS (FREDERIK BENEDICTUS), klein-zoon van den eersten BENEDICTUS, raadsheer der stad *Leipzig*, zijne geboorteplaats, was aan verscheidene geleerden van *Duitschland*, en vooral aan de schrijvers der *Acta eruditorum*, in 1682 door OTTO MENKE begonnen, zeer nuttig. Zijne briefwisseling was zeer dienstig, om dat tijdschrift te verrijken. Hij overleed in 1699 in den ouderdom van 50 jaren.

CARPZOW of CARPZOV (JOHANNES BENEDICTUS), uit eene familie gesproten, die verscheidene beroemde regtsgeleerden opleverde, werd den 27 Junij 1607 te *Rochlitz* in *Meisnië* geboren. Hij legde zich op de Godgeleerdheid toe, en werd hoogleeraar derzelve te *Leipzig*. Men heeft van hem onderscheidene werken, onder anderen: 1.º *De Ninivitarum pœnitentia*, *Leipzig*, 1640, in 4.to — 2.º *Introductio in theologiam judaicam*. Hij overleed den 27 November 1657.

CARPZOW of CARPZOV (JOHANNES BENEDICTUS), Zoon van den voorgaande, in 1639 te *Leipzig* geboren, volgde de:

zelfde loopbaan als zijn vader. Hij was in de Oosterse talen ervaren en een bekwaam theologant. Men heeft van hem: 1.° *Dissertatio de nummis mosen cornutum exhibentibus*, Leipzig 1659, in 4.to — 2.° *Animadversiones ad SCHICKARDI jus regium hebraeorum*, Leipzig, 1674, in 4.to — 3.° Eene *Uitgave* der Verhandeling van MAIMONIDES, over de Hebreuwsche vastendagen, met eene Latijnsche vertaling, Leipzig 1662, in 4.to — 4.° Verscheidene *Verhandelingen*, over vraagpunten der gewijde wijsbegeerte, in eene verzameling vereenigd, te Leipzig, 1699 in 4.to gedrukt. Deze Godgeleerde overleed in die stad, den 23 Maart 1699.

CARPZOW of CARPZOV (SAMUEL BENEDICTUS), broeder van den voorgaande, te Leipzig in 1647 geboren, onderwees er de dichtkunde. Hij heeft echter een Godgeleerd werk nagelaten, ten titel voerende: *Anti-Masenius, seu examen novæ praxeos orthodoxam fidem discernendi et amplectendi*, a JACOBO MASENIO proposita (Zie MASENIUS). Hij overleed den 31 Augustus 1707.

CARPZOW of CARPZOV (JOANNES GOTTLÖB), zoon van den voorgaande, te Dresden in 1679 geboren, was zeer ervaren in de Bijbelsche let-

terkunde, en heeft in het licht gegeven: 1.° Eene *Latijnsche Verhandeling*, betrekkelijk de gevoelens der oude wijsgeeren, over de eigenschap van God, Leipzig, 1699. — 2.° *Critica sacra*, Leipzig, 1708, in 4.to Er zijn verscheidene uitgaven van geweest, namelijk eene van Leipzig, 1748, in 4.to — 3.° Eene Latijnsche *Inleiding* tot de geschiedkundige boeken van het Oude Testament, Leipzig, 1714, in 4.to — 4.° Eene dergelijke *Inleiding* tot de Canonieke boeken van het Nieuwe Testament, Leipzig, 1667, in 4.to Hij overleed den 7 April 1721.

CARPZOW of CARPZOV (JOANNES BENEDICTUS), bloedverwant der voorgaanden, te Leipzig in 1720 geboren, een bekwaam letterkundige en een geleerde beoordeelaar, bewandelde ook de godgeleerde loopbaan en onderscheidde zich in dezelve. Hij onderwees de wijsbegeerte en de oude letterkunde in de universiteit van *Helmstadt*, en is de schrijver van een groot aantal werken in het Latijn, onder de volgende titels: 1.° *Philosophorum de quiete Dei placita*, Leipzig, 1740, in 4.to — 2.° *Aanmerkingen op eene paradoxe stelling van ARISTO van Chio*, in *DIOGENUS LAËRTIUS* (VII. 160), Leipzig, 1742, in 8.vo —

3.° *MEMCIUS sive MENTIVS SINENSIVM post CONFUCIVM philosophus optimus max*, Leipzig, 1743, in 8.° Dit is eene Verhandeling over MENG-TSEN, een Sineesch wijsgeer, bijna geheel uit de Sinesche wijsbegeerte van pater NOËL ontleend, en die enkel om derzelve zeldzaamheid gezocht wordt. — 4.° *Proeven van letterkundige aanmerkingen op PALEPHATES, MUSEUS, ACHILLES TATIUS*, Leipzig 1743, in 8.° CARPZOW gaf eenige jaren daarna eene uitgave van MUSEUS in het licht, *Helmstadt*, 1749, in 4.° te *Maagdeburg*, in 8.° met verschillende lessen herdrukt. — 5.° *Verhandelingen over AUTOLYCUS van Pitane*. (Zie AUTOLYCUS), waarover er in *DIOGENES LAËRTIVS* gesproken wordt. — 6.° *Lectio-num Flavianarum stricturae*. Dit zijn beoordeelende aanmerkingen op *JOSEPHUS*. — 7.° *Specimen* eener nieuwe uitgave van *EUNAPIUS*, eenen schrijver, die verdient bekend te zijn. *FABRICIVS* had de bouwstoffen tot deze uitgaven verzameld, en dezelve bevonden zich in handen van *CARPZOW*. — 8.° *Exercitationes sacrae*, op den brief aan de Hebreërs, *Helmstadt*, 1758, in 8.° — 9.° *Leerrede van den heiligen BASILIVS op de geboorte van *JESUS CHRISTUS**, in het Grieksch en in het Latijn,

Helmstadt, 1758, in 8.° *Dom GARNIER*, aan wien men de schoone en geleerde uitgave van den heiligen *BASILIVS* te danken heeft, had de echtheid dezer leerrede in twijfel getrokken; *CARPZOW* verdedigt dezelve. — 10.° *Verhandeling over het leven en de schriften van SAXO, den Taalkundige*, *ibid*, 1762, in 4.° (Zie *SAXO*). — 11.° *Zamenspraak van HIERONYMUS over de heilige Drieëenheid*, in het Grieksch en in het Latijn, met aantekeningen, *ibid*, 1768, in 4.° — 12.° *Philoponiae*, eene andere Grieksche Verhandeling over denzelfden *HIERONYMUS*, 1769. Deze beide werken, in een enkel boekdeel vereenigd, kwamen later te *Altenburg*, 1772 in 8.° in het licht, (Zie *HIERONYMUS*). — 13.° *Zamenspraken der Dooden van LUCIANUS*, met aantekeningen, 1775, in 8.° — 14.° *Twee Apocryphe Brieven*: de eene van de *Corinthers* aan den *H. PAULUS*, de andere van den *H. PAULUS* aan de *Corinthers*, volgens een Armenisch handschrift, en in het Latijn en het Grieksch vertaald, *Leipzig* 1776, in 8.° *CARPZOW* overleed den 28 April 1803.

CARR (THOMAS), wiens ware naam was *MILES PINKNEY*, werd in 1591 uit eene oude familie van *BROOKH* geboren. Nog zeer jong

zijnde, werd hij naar het Engelsche collegie van *Douai* gezonden, alwaar hij zich door zijne Godsvrucht en zijne vorderingen in de wetenschappen onderscheidde; na gedurende tien jaren bezorger van dat collegie te zijn geweest, kwam *CARR* te *Parijs*, en stichtte er het Engelsche Augustiner klooster, waarvan hij bestuurder was. Zijne kennis in het bestuur der zaken, had hem door den kardinaal *DE RICHELIEU* doen opmerken, die hem eene bijzondere toegene- genheid toedroeg. Hij bragt ook veel toe aan de stichting van het collegie der Engelsen te *Parijs*. Deze eerbiedwaardige Geestelijke overleed den 31 October 1674. Hij wilde, dat al zijne goederen tot goede werken zouden gebruikt worden. Hij heeft de volgende werken nagelaten: 1.° *Pietas Parisiensis*, *Parijs*, 1666, in 8.° Dit is eene beschrijving der gasthuizen dier stad. 2.° *Zachte denkkeelden van JESUS en MARIA*, 1665, in 8.° Dit zijn overwegingen in het Engelsch voor de zondagen en de feestdagen des Heeren en der H. Maagd. — 3.° *Het onderpand der eeuwigheid*. Een werk naar het Fransch van *CAMUS*, *Bischop van Belley*, 1632, in 8.° — 4.° *De alleenspraken van THOMAS à KEMPIS*, uit het Latijn vertaald, *Parijs*, 1653, in 12.° — 5.°

Verschillende Verhandelingen over de godsdienstoefeningen, het gebed, de engelen, enz., grootendeels met doctor *COSENS* zamengesteld, *Parijs*, 1646, in 8.° — 6.° *Verhandeling over de Goddelijke liefde*, volgens den heiligen *FRANCISCUS VAN SALES* vertaald, enz.

CARRA (*JOANNES LODEWIJK*), werd in 1743, te *Pont-de-Vesle* geboren. Zijne ouders, hoewel arm, lieten hem eenige studiën volbrengen, maar dezelve veranderden zijne ondeugende inborst niet, en reeds in zijne jeugd gaf *CARRA* te kennen, wat hij eenmaal zijn zoude. Van eenen zwaren diefstal beschuldigd, was hij verplicht zijn vaderland te verlaten, dwaalde langen tijd rond in *Duitschland*, en werd eindelijk als secretaris bij eenen hospodar of vorst van *Moldavië* geplaatst; hij won het vertrouwen van zijnen meester, en gaf hem zulk eenen goeden raad, dat de Hospodar aan het muiten geslagen zijnde, op bevel der Verhevene *Porte* gewurgd werd. *CARRA*, in *Frankrijk* teruggekeerd zijnde, bekleedde dezelfde bediening bij den kardinaal *DE ROHAN*, die het als zeer zonderling beschouwde den secretaris van eenen hospodar in zijnen dienst te hebben; maar zijn slecht gedrag deed hem ook dezen post verliezen. Bij de eer-

ste vonken der omwenteling snelde hij naar *Parijs*, werkte er in 1789 mede aan de uitgave van den *Nationalen MERCURIUS*, een burgerlijk staatsblad, en werd vervolgens de voornaamste bezorger van het dagblad ten titel voerende *Annales patriotiques*, dat den naam van den Heer MERCIER droeg. Ofschoon in eenen platten, onbeschaafden stijl geschreven, maakte dit blad echter eenen bijzonderen opgang, dien hetzelfde aan zijne demagogische overdrevenheid te danken had. Het belachelijke, het lasterlijke, alles werd in hetzelfde aangewend, om de denkbeelden van regeringloosheid te bevorderen; en dat dagblad, hetwelk enkel door de gemeenste volksklasse verdiende gelezen te worden, werd in alle steden en dorpen gevonden, en geen derzelve bestaat er, dat aan de koninklijke zaak noodlottiger slagen heeft toegebracht. De eerste zorg van den uitgever was, om de oproerige redevoeringen in de clubs uitgesproken publiek te maken; deze redevoeringen van het eene punt van *Frankrijk* tot het andere gebragt, maakten een misbruik van de onkunde, verhieven de staatkundige dweepzucht, en bragten die onstuimige menschen in vuur en vlam, die, na hun vaderland verwoest te hebben, zich zelve in

den afgrond gestort zagën, welken zij gedolven hadden. CARRA werd bedwelmd door zijnen voorspoed, en een dagbladschrijver waande zich in staat, om geheel *Europa* te beroeren. Den 23 December 1790 verscheen hij voor de tribune van de club der Jakobijnen, en verklaarde op zijn eigen gezag den oorlog aan keizer LEOPOLD, er bijvoegende, dat hij, om geheel *Duitschland* tot opstand te verwekken, slechts vijftig duizend man, twaalf personen, boekdrukkers en papier vraagde. Maar zijn voorstel werd slecht opgenomen. Die club was toen verre van aan den oorlog te denken, en MIRABEAU, die er bij tegenwoordig was, bewerkte, dat de onbeschaamde redenaar algemeen uitgejouwd werd. Om den geheelen haat, welken hij den koningen toedroeg te doen blijken, en zich daarvoor met de gunst des volks te omringen, begaf CARRA zich den 8 September 1792 voor de balie van het wetgevende ligchaam, liet eene gouden snuifdoos, welke hij beweerde, hem door den koning van *Pruisen*, uit erkentenis voor een aan dien vorst opgedragen werk, geschonken te zijn, op het bureau plaatsen, verzoekende, dat dit goud mogt dienen, om den vorst te bestrijden, die hem zulks vereerd had, en eindigde met

de handteekening des briefs te verscheuren, welken hem Zijne Pruisische Majesteit gezonden had. Dan welk een vurige Republikein hij ook scheen, hield men hem echter verdacht van tot eene partij te behooren, die den hertog van *Brunswijk* op den troon van *Frankrijk* wilde plaatsen, en ROBESPIERRE, die tot dus verre de vertrouwing en vriend van CARRA was geweest, klaagde hem aan als eenen verrader; maar de volksgunst, welke hij door zijne demagogische geestdrift verkregen had, beveiligde hem voor alle vervolgingen. Hij was den 10 Augustus een der voornaamste bewerkers van den aanval op de *Tuil-leriën*, en had de onbeschaamdheid, er zich in zijn dagblad over te beroemen, en beschuldigde daarop den generaal MONTESQUIOU, die het bevel in *Savooye* voerde. CARRA werd naar *Chalons* gezonden, vanwaar hij den aftogt der Pruisen aankondigde, die voor de zaak van LODEWIJK XVI. zoo noodlottig was. Door twee departementen, tot afgevaardigde bij de conventie benoemd, nam hij de benoeming van *Sàone en Loire* aan; en de beroeping op het volk verwerpende, stemde hij voor den dood van LODEWIJK, zonder *uitstel*. CARRA had dikwerf in zijn

dagblad gevraagd, dat het gemeen met pieken mogt gewapend worden, opdat men hetzelfde in geval van nood, tegen de nationale garde kon overstellen, die uit burgers was zamengesteld; hij vernieuwde zijne vragen voor de tribune, en zijne wenschen werden vervuld. Van toen af staakte de nationale garde haren dienst, daàr dezelve niet dezelfde rangen dezer piekendragers wilde bekleeden, die door hun hatelijk uitzigt, en hunne kleeding, zeer gepast den naam van *Sans-Culottes* verdienden. CARRA met ROBESPIERRE, in oneenigheid, voegde zich bij de partij der Brissotijnen, en werd onder het ministerie van ROLAND, tot opzigt der Nationale Bibliotheek benoemd; maar bij alle partijen verdacht, werd hij weldra met beschuldigingen overladen, en de volksgunst, welke hij verloren had, redde hem ditmaal niet van de noodlottige gevolgen, die dezelve voor hem hadden. Op den 12 Junij 1793 lieten ROBESPIERRE, MARAT en COUTHON, hem uit *Blois* terugroepen, werwaarts hij gezonden was. Daar de Brissotijnen en de partij der Gironden weldra de nederlaag hadden bekomen, zoo werd CARRA vogelvrij verklaard en den 30 October met 21 zijner ambtgenooten ter dood veroordeeld. Hij verbeeld-

de zich de bekwaamste diplomaat van *Europa* te zijn, en daags voor zijne veroordeeling, regelde hij nog het lot van alle staten en verklaarde op nieuw den oorlog aan alle vorsten. CARRA heeft verscheidene werken nagelaten, waarvan wij willen aanvoeren: 1.° *Système de la raison, ou le prophète philosophe* (Stelsel der rede of de wijsgeerige profeet), Londen, 1773, 3.e uitgave. Dit werk, hetwelk hevige uitvaringen tegen het koninklijke gezag bevat, werd te Weenen op de lijst der verbodene boeken geplaatst. — 2.° *Histoire de la Moldavië et de la Valachie, avec une dissertation sur l'état actuel de ces deux provinces* (Geschiedenis van Moldavië en Walachyë, met eene verhandeling over den tegenwoordigen staat dier beide gewesten), 1778, in 12.mo, Neufchâtel, 1781. — 3.° *Nouveaux principes de physique* (Nieuwe grondbeginselen der natuurkunde), 1782 — 1783, 4 dl.ⁿ in 8.vo — 4.° *Essai sur la nautique aérienne* (Proeve over de luchtvaartkunde), 1784, in 12.mo, waarin hij beweert het middel gevonden te hebben, om de luchtballen te besturen. — 5.° *Examen physique du magnétisme animal* (Natuurkundig onderzoek van het dierlijk magnetismus), 1785, in 8.vo — 6.° *Dissertation élémen-*

taire sur la nature de la lumière, de la chaleur, du feu et de l'électricité (Verhandeling over de natuur des lichts, der warmte des vuurs en der electriciteit), 1787, in 8.vo — 7.° *Un petit mot à M. DE CALONNE sur la requête au roi* (Een woordje aan den Heer DE CALONNE, over het verzoekschrift aan den koning), 1787, in 8.vo — 8.° *Histoire de l'ancienne Grèce, et ses colonies et de ses conquêtes* (Geschiedenis van het oude Griekenland van deszelfs volkplantingen en overwinningen), naar het Engelsch, van GILLIES, 1787 — 1788, 6 dl.ⁿ in 8.vo. Deze vertaling bragt weinig toe tot zijnen letterkundigen roem. — 9.° *Mémoires historiques et authentiques sur la Bastille* (Geschiedkundige en geloofwaardige gedenkstukken, over het Bastille), 1790, 3 dl.ⁿ in 8.vo. Wanneer men over de grondbeginselen van den schrijver nadenkt, kan men billijker wijze aan de echtheid dier gedenkstukken twifelen. Ook gaf hij verscheidene losse stukjes in het licht, over de *Staten-generaal*, *Staatkundige pamphlets*, en eenen wijsgeerigen Roman, *Odozin* genaamd.

CARRACCIO of CARRACCI (LODEWIJK), een beroemde schilder, te Bologna, in

1555 geboren, toonde in het begin niet alles, wat hij in het vervolg werd. Deze man, die al de schilders van zijnen tijd overtrof, zou, indien hij den raad van zijnen meester had gevolgd, de schilderkunde verlaten hebben. De meesterstukken van *Italië* wekten langzamerhand zijnen geest weder op. Hij hield zich vooral aan de wijze van CORREGGIO, de schoonheden der oudheid, met de frischheid der hedendaagsche werken vereenigende, en de natuurlijke bevalligheden tegen de gemaaktheden van den heerschenden smaak overstellende. Het was op zijnen raad, dat men te *Bologna*, eene schilder-akademie oprigtte, waarvan hij het hoofd en het voorbeeld was. Hij kon zulks zijn, door zijnen grootten en edelen smaak, door zijn kiesch penseel en door zijne bevallige eenvoudigheid. De geschiedenis van den heiligen BENEDICTUS en die van de heilige CÆCILIA, die hij in het klooster van den heiligen MICHAËL in *Bosco*, te *Bologna* schilderde, maken eene der schoonste reeksen uit, welke ooit uit menschelijke handen zijn voortgekomen. Men ziet vier schilderijen van LODEWIJK CARRACCIO, in het koninklijk Museum van *Frankrijk*. Deze groote schilder overleed te *Bologna* in 1619.

CARRACCIO (AUGUSTINUS), een neef van den voorgaande en, even als hij, een *Bolonees*, werd in 1557 geboren, muntte uit in de schilder- en graveerkunde. Hij verdeelde zijnen geest tusschen de kunsten en de letteren, de eene door de andere verlichtende. Zijne bekwaamheid in de teekenkunde, deed hem dikwijls de gebreken in schilderstukken verbeteren, welke hem tot voorbeelden strekten. Hetgene, wat er van hem nog bestaat, is los en geestig geschilderd, zonder daarom onnaauwkeurig te zijn. Zijne beelden zijn schoon en edel, maar zijne hoofden minder trotsch, dan die van HANNIBAL, zijnen broeder, hij overleed te *Parma* in 1602, eenen natuurlijke zoon nalatende, die in den ouderdom van 35 jaren overleed. CARRACCIO heeft op eene zeer bevallige en naauwkeurige wijze, verscheidene stukken volgens CORREGGIO, TINTORRETTO en andere groote schilders gegraveerd. Hij was zeer op de pracht en den omgang met aanzienlijken gesteld, en kleeedde zich veeleer als een groot Heer, dan als een kunstenaar.

CARRACCIO (HANNIBAL), broeder van den voorgaande, in 1560 geboren. Deze beide schilders konden niet ge-

zamenlijk, noch afzonderlijk leven. De afgunst verwijderde hen van elkander, het bloed en de gewoonte vereenigde hen weder. HANNIBAL, de beroemdste, bezat vooral het vermogen, om het gelaat van eenen persoon dadelijk te treffen. Eens met zijnen vader op weg bestolen zijnde, ging hij zich bij den regter beklagen, die volgens de portretten, die hij er van vervaardigde, de dieven liet aanhouden. Hij bezat geene mindere begaafdheid voor de caricaturen, dat is voor zulke portretten, welke men op velerlei wijzen belagchelijk maakt, en daarbij toch de gelijkenis van den persoon behoudende, waarop men zich wil wreken. CORREGGIO, TITIAAN, MICHAËL-ANGELO, RAPHAËL enz. waren zijne voorbeelden. Het is in hunne school, dat hij aan zijne werken, dat edele, die kracht, dat levendig koloriet enz. leerde geven, die hem zeer beroemd hebben gemaakt. Zijne galerij van den kardinaal FARNESE, een meesterstuk der kunst, en een te min beloond meesterstuk, is een der schoonste sieraden van Rome. De kardinaal FARNESE meende dit werk, hetwelk nauwelijks in acht jaren voltooid was, wel te betalen, door aan den kunstenaar 500 gouden kroonen te geven. Het verdriet daarover maakte HANNIBAL ziek; en deze

droefheid, gevoegd bij de ziekten, welke zijne losbandigheden hem op den hals hadden gehaald, sleepte hem in 1609 in het graf. Hij werd op zijn verzoek, naast RAPHAËL begraven, die 89 jaren voor hem gestorven was. Zijne voornaamste schilderijen zijn te *Bologna, Parma, Rome, Parijs*: het koninklijk museum van Frankrijk bezit 28 stuks derzelve. Deze groote meester liet verscheiden hem waardige leerlingen na, zoo als: GUERCINO, ALBANI, GUIDO, DOMINQUINO, enz. enz.

CARRACCIO (FRANCISCUS), een schilder, broeder der beide voorgaande, werd in 1595 geboren, was, als veel jonger zijnde, de kweekeling zijner broeders. Na den dood derzelve, durfde hij tegen zijnen neef LODEWIJK worstelen, en liet boven zijne deur te *Bologna* plaatsen: *Hier is de ware school der CARRACCIO's*. Na den dood van LODEWIJK begaf hij zich naar *Rome*, en werd in den beginne ontvangen, zoo als zulks aan den broeder van HANNIBAL toekwam; maar weldra beter bekend rakende, verachtte men hem. De losbandigheid voerde hem naar het gasthuis dier stad, alwaar hij in 1622 overleed, zonder aan Rome eenig schilderstuk natelaten.

CARRANZA (BARTHOLOMÉ-

us), in 1503, te *Miranda* in *Navarra* geboren, begaf zich onder de Dominikanen, in welke orde hij met roem de godgeleerdheid onderwees. In 1545 zond men hem naar de kerkvergadering van *Trente*. Hij verdedigde aldaar met vele kracht en welsprekendheid het gevoelen, dat het verblijf der Bisschoppen in hun diocesen een Goddelijk regt was. Toen PHILIPPUS II., koning van *Spanje*, in 1554 met de koningin MARIA van *Engeland* in den echt getreden was, nam hij CARRANZA met zich, die uit al zijne magt werkte, om den Catholijken Godsdienst te herstellen, en het Protestantismus uiteroeijen. Die vorst benoemde hem weldra tot het Aartsbisdom van *Toledo*. KAREL V., toenmaals in zijn klooster van den heiligen JUSTUS, onthoed hem, om hem in zijne laatste oogenblikken bij zich te hebben. Eenigen tijd daarna werd CARRANZA beschuldigd van in de gevoelens van LUTHER te deelen, en op bevel van het heilig officie in 1559 in hechtenis genomen. Tot de beide Bisschoppen, die hem vergezelden, toen hij naar de Inquisitie geleid werd, zeide hij: *Ik ga naar de gevangenis te midden van mijnen besten vriend en van mijnen wreedsten vijand.* Daar het raadselachtige dezer uitdruk-

king de beide prelaten in verlegenheid bragt, zoo voegde hij er bij: *Mijne heeren, gij verstaat mij niet: mijn beste vriend, is mijne onschuld, en mijn grootste vijand, is het Aartsbisdom van Toledo.* Na eene achtjarige gevangenis werd hij naar *Rome* vervoerd, alwaar zijne gevangenschap nog langer duurde. Eindelijk werd hij in 1575 te regt gesteld, en men las hem zijn vonnis voor. Hetzelve bevatte hoofdzakelijk dat, hoewel er geene bewijzen van zijne ketterij bestonden, hij echter eene plegtige afzwering moest doen der hem te last gelegde dwalingen. CARRANZA onderwierp zich aan dat besluit. Hij overleed nog in hetzelfde jaar, in het klooster *Minerva* genaamd, na met de tranen in de oogen, en op den oogenblik, dat hij gereed was, om zijnen God te ontvangen, betuigd te hebben, *dat hij Hem nooit doodelijk in het stuk des geloofs beleedigd had; en dat hij echter het vonnis, hetwelk ten opzigte van het tegen hem gezegde en bewezene, geveld was, als regtvaardig erkende.* Het volk verachtte de verdrukkers, en deed den verdrukten regt wervaren. Op den dag zijner lijkplegtigheden, waren al de winkels, even als op eenen grooten feestdag gesloten. Zijn lijk werd ver-

eerd als dat van eenen Heilige. GREGORIUS XIII. liet op zijn graf een opschrift plaatsen, waarin men over hem, als over eenen man sprak, die evenzeer beroemd was, door zijne kunde als door zijne zeden, zedig in den voorspoed en geduldig in den tegenspoed. De voornaamste werken van CARRANZA zijn: 1.° *Kort begrip der kerkvergaderingen en Paussen van den H. PETRUS tot op JULIUS III.* in het Latijn, 1681, in 4.to, een werk, dat tot inleiding van de kerkelijke geschiedenis kan dienen. — 2.° *Verhandeling over de woonplaats der Bisschoppen en andere herders*, Venetië, 1547, in 4.to — 3.° *Eene Spaansche Catechismus*, 1558, in fol. eerst door de inquisitie goedgekeurd, daarna gecensureerd, en in 1563, door de Kerkvergadering van Trente van alle Censuur ontheven. Nog schrijft men hem toe eene *Verhandeling over het geduld*. Een man, die zoo langen tijd in de gevangnissen had doorgebracht was in staat, om deze deugd te kennen. In het 4.^e deel der Gedenkschriften van Pater NICERON, kan men de voornaamste trekken van zijn leven vinden.

CARRANZA (HIERONYMUS), te Sevilla geboren, en Ridder der CHRISTUS-orde van Spanje, was in 1589 land-

voogd van het gewest Honduras in Amerika. Hij heeft een werk over de wapenoefening in het licht gegeven, onder dezen titel: *Filosofia de las armas, de su destreza, y de la aggression y defension Christiana*, San-Lucar, 1582, in 4.to, dat, wijl het zeldzaam is, zeer gezocht wordt.

CARRARA (JOANNES MICHAËL ALBERTUS), te Bergamo geboren, was te gelijker tijd een Godgeleerde, Geschiedkundige, wijsgeer, redenaar, dichter, en een der vruchtbaarste schrijvers der vijftiende eeuw. Zijn vader was een kundig geneesheer. CARRARA nam dit beroep ook gedurende verscheidene jaren waar, en diende in de oorlogen van PHILIPPUS MARIA VISCONTI, tegen FRANCISCUS SFORCE. CARRARA stond bij de geleerden van zijnen tijd in groote achting. Hij heeft een aantal werken nagelaten, maar weinige derzelve zijn gedrukt geworden, tot de laatste behooren: 1.° *De omnibus ingeniis auctora memoriae*, Bologna, 1491. — 2.° *Oratio extemporale habita in funere BARTHOLOMÆI CALCONIS*, Bergamo, 1732. Onder zijne handschriften in de Bibliotheken van Italië verspreid, onderscheidt men datgene, hetwelk ten titel voert: *Historium italicarum, libri IX.*; en een onnitgegeven helden-

dicht, over den oorlog der Venetianen, aangevoerd door JACOBUS MARCELLO, *De bello veneto per JACOBUM MARCELLUM in Italia gesto liber unus*, dat te Venetië bewaard wordt in de Bibliotheek van de H. MARIA della Salute. Keizer FREDERIK III. verleende hem in 1488 den titel van Graaf. CARRARA overleed in zijne geboortestad den 26 October 1490.

CARRARA (PETRUS ANTONIUS), mede te Bergamo in 1640 geboren, heeft nagelaten: *Eneide di VIRGILIO, tradotta in ottava rima, cogli argomenti del medesimo, Venetië, 1681*, aan den Hertog van Modena, FRANCISCUS D'ESTE, opgedragen.

CARRARA of CARRARE (FRANCISCUS), uit eene beroemde Italiaansche familie gesproten, die zich van het oppergebied van Padua meester gemaakt had, en die er door MARTINUS DE L'ESCALE Heer van Verona, van beroofd was. De Venetianen deden hem hetzelfde wêdergeven in 1338. De erkenning behoorde de CARRARA's voor altijd aan de Republiek te verbinden; intusschen koos FRANCISCUS CARRARA, een der spruiten van dat geslacht, de zijde van den koning van Hongarij tegen de Venetianen;

en die vorst dwong hem, zoodra hij zijne hulp kon ontberen, om zich met de Republikeinen te verzoenen. In 1370 liet hij hem eenen wapenstilstand, en in 1374 eenen onvoordeelligen vrede sluiten. Vruchteloos had hij naar het leven van den Doge en de voornaamste Senatoren gestaan: zijne huurlingen waren ontdekt en gestraft geworden. Weinig op den koning van Hongarij rekenende, zocht hij om der boosaardigheid van zijn hart te voldoen, andere bondgenooten. Door den hertog van Oostenrijk, den patriarch van Aquilea en de Genuezen ondersteund, verklaarde hij den Venetianen den oorlog, en maakte zich, na eenen hardnekkigen tegenstand; meester van Chiozza. Om zich over het verlies te wreken, hetwelk hij voor deze plaats geleden had, liet hij twee der officieren, welke zich bij de verdediging der stad, het meest onderscheiden hadden, door beulshanden van het leven berooven. Eindelijk ontving hij de straf zijner trouweloosheid waardig; in Vicenza opgesloten, was hij verplicht, om zich gevangen te geven, en eindigde zijne dagen op het kasteel van Como. Zijn zoon FRANCISCUS had het geluk van te ontsnappen, kwam in 1390 binnen Padua, en verzoende zich met de Venetianen, aan

welke hij eene eeuwige vriendschap zwoer, die hij weldra verbrak. De Venetianen behielden de overhand. Zijn zoon JACOBUS werd in *Verona* gevangen genomen, hij zelf was, uit hoofde van den opstand der Paduanen tegen hem, verplicht, om zich aan GALEAS, den veldheer der Venetianen, overtegeven. Beide werden naar *Venetië* gevoerd, benevens een andere zijner zonen, mede FRANCISCUS genaamd, die ook gevangen was genomen. De Venetianen lieten hem ter dood veroordeelen, en in 1405 in de gevangenis onthoofden. De beide FRANCISCUSSEN, stierven, in de grootste wanhoop, en om zich voor hunne woede te verdedigen zagen de beulen zich verplicht, hen op eene wreedaardige wijze van het leven te berooven. JACOBUS stierf in de grootste gevoelens van godsvrucht.

CARRÉ (HENDRIK), een bekwaam schilder, in 1658 te *Amsterdam* geboren, had tot leermeesters JORDAANS en GEORGE JACOBS van *Hamburg*. Hij was hofschilder van den Prins van *Nassau*, Stadhouder van *Vriesland*, in wier dienst hij in 1685 overleed. — Zijne voornaamste schilderstukken zijn wilde zwijnen jagten. Zijne wijze van schilderen kwam overeen met die van FRANCISCUS SNIJDERS.

CARRÉ (LODEWIJK), in 1663 te *Clofontaine*, in het voormalige Fransche gewest *Brie* geboren, was de zoon van eenen landbouwer en de weekeling van Pater MALEBRANCHE, die hem aan zich verbond, hem de wiskunde en de grondbeginselen der bovennatuurkunde onderwees. De akademie van wetenschappen nam hem in 1697 in haar midden op. Hij overleed in 1711, met al de onverschrokkenheid, welke de wijsbegeerte en de Godsdienst geven. Men heeft van hem een werk over de integraal rekening, ten titel voerende: *Méthode pour la mesure des surfaces, la détermination des solides, leur centre de pesanteur, de percussion, d'oscillation, par l'application du calcul intégral*, 1710, in 4.to; hoewel zeer onvolledig, zelfs ten opzichte van het tijdstip, waarop hetzelfde in het licht verscheen, en verscheidene onnaauwkeurigheden bevatende, werd dit werk echter in den beginne zeer gezocht. — Nog bestaan er van hem verscheidene *Memoriën* in eene *Verzameling der Akademie*.

CARRÉ (dom RIMIGIUS), in 1706 te *Saint-Fal* in het diocees van *Troyes* geboren, omhelsde eerst de *Premonstratenzer* orde in de abdij van den H. MARTINUS van *Laon*; maar hij verkreeg ver-

volgens van Rome zijne verplaatsing tot een beneficie, van de orde van den heiligen BENEDICTUS. Hij werd tot zanger der abdij van den heiligen LIGUARIUS enz. benoemd. Men heeft van hem:

- 1.° *Les Psaumes dans l'ordre historique nouvellement traduits sur l'hébreu (De Psalmen, in geschiedkundige orde, op nieuw volgens het Hebreewsch vertaald)* 1742, in 8.°
- 2.° *La clef des Psaumes (De Sleutel der Psalmen)*, 1755, in 12.°
- 3.° *Recueil édifiant et curieux sur les cloches, (Stichtelijk en belangrijk verhaal over de klokken)*. In de daad een zeer belangrijk werkje, om de bijzonderheden, die hetzelfde bevat. —
- 4.° *Le maître des novices dans l'art de chanter (De meester der nieuwelingen in de zangkunst)*, Parijs, 1744, in 12.° De dagbladen van dien tijd, hebben dit stukje lof toegezwaaid. Hij spoort in hetzelfde door godvruchtige beweegredenen, de jonge geestelijken aan, om het Gregoriaansche gezang te beoefenen en schrijft hun korte en gemakkelijke regels voor, om er in te slagen, en deelt er raadgevingen in mede, om de stem te vormen en te onderhouden. —
- 5.° *Plan de la bible latine distribuée en forme de bréviaire (Plan van den Latijnschen Bijbel,*

bij wijze van Brevier verdeeld), Parijs 1780, in 12.° zoodanig zamengesteld, dat de jonge geestelijken, door hetzelfde te lezen, den Bijbel bijzonder beoefenen.

CARRÉ (PETRUS LAURENTIUS), hoogleeraar, te Parijs in 1758 geboren, bekleedde eerst den leerstoel der *Rhetorica* aan het collegie van *Toulouse*, behoorde onder het *Directorium* tot de centrale school, der *Opper-Garonne*, onderwees later de *Rhetorica* in het keizerlijk lyceum van *Parijs*, en de Latijnsche letterkunde bij de faculteit der letteren. Hij had tót dusverre voor al de regeringsvormen, welke hij beleefd had, gedichten gemaakt, hoewel zijne voorliefde voor het republikeinsch bestuur was. Hij vervaardigde er ook voor de herstelde *BOURBONS*, maar werd niet te min van zijne beide leerstoelen beroofd. Zijn verstand werd er door gekrenkt, en hij overleed te *Parijs*, in 1825, in een ziekenhuis. Men heeft zijne gezamenlijke werken (*Oeuvres*), te *Parijs* in 1826, in 8.° in het licht gegeven.

CARRELET (LODEWIJK), doctor in de godgeleerdheid, en pastoor der eerste parochie van *Dijon*, vereenigde den ijver met de wetenschap, en verwierf daardoor billijker-

wijze, de achting der wel-
denkenden. Hij overleed in
1766. Men heeft van hem:
Geestelijke en herderlijke
werken, 1767, 6 dl.ⁿ in 12.mo
die zeer gezocht worden.
Dezelve zijn in 1804 her-
drukt, 7 dl.ⁿ in 12.vo

CARRERA (PETRUS), een
Siciliaansch priester, te *Mi-*
litello, in het dal *di Noto*,
in 1571 geboren, was een
zeer bekwaam schaakspeler,
en heeft eene *Italiaansche*
Verhandeling over dat spel,
1617, in 4.to in het licht
gegeven, die door de lief-
hebbers zeer gezocht wordt.
Nog heeft men van hem:
1.º Eene geleerde *Geschie-*
denis van Catane, in het
Italiaansch, 1639 — 1641,
2 dl.ⁿ in fol. — 2.º *Descrip-*
tio Ætnæ, lib. III. — 3.º
Monumentorum historico-
rum urbis Catanæ lib. IV.
— 4.º *Verhandelingen over*
de oude gedenkpenningen,
in het Latijn. Deze drie
laatste werken komen in de
Verzameling van MURATORI
voor. Hij overleed te *Mes-*
sina, in 1687.

CARRÈRE (JOZEF BARTHO-
LOMEUS FRANCISCUS), werd
den 24 Augustus 1740, te
Perpignan geboren. Zijn
vader, die de geneeskunde
uitoefende, onderwees hem
de eerste gronden dier we-
tenschap; de jonge CARRÈRE
werd in 1759, door de ge-
neeskundige faculteit van

Montpellier tot doctor be-
vorderd, en in *Perpignan*
teruggekeerd, volgde hij er
bijzondere ontleedkundige
cursus, en verkreeg weldra
den post van hoogleeraar
aan de universiteit dier stad.
De koning die hem in 1772,
de minerale wateren van *Es-*
cludes, met derzelve toe-
behooren, als een leengoed
had gegeven, benoemde hem
in het volgende jaar tot al-
gemeen opzigtter der mine-
rale wateren van *Roussillon*.
CARRÈRE legde alstoen al de
posten neder, welke hij te
Perpignan bekleedde, en
kwam zich te *Parijs* vesti-
gen, alwaar hij weldra tot
koninklijk censor en lid der
geneeskundige maatschappij
werd benoemd. Bij het los-
barsten der omwenteling nam
CARRÈRE de wijk naar *Span-*
je, en vestigde zich te *Bar-*
celona, alwaar zijne talen-
ten en zijne verkleefdheid
aan de goede zaak, hem de
algemeene achting verwier-
ven. CARRÈRE is in die stad
den 20 December 1802 over-
leden. Hij heeft een aantal
werken nagelaten, onder wel-
ke men onderscheidt: 1.º
Bibliothèque littéraire, his-
torique et critique de la
médecine ancienne et mo-
derne (*Letter-Geschied- en*
Oordeelkundige Bibliotheek
der oude en hedendaagsche
geneeskunde) 1.e d.^l, 1776,
in 4.to; 2.e d.^l, 1776 in 4.to;
het geheele werk moest uit
8 dl.ⁿ bestaan, doch enkel

deze twee zijn er van in het licht verschenen. — 2.º *Le Médecin, ministre de la nature, ou Recherches et observations sur la coction pathologique* (De Arts, medewerker der natuur of nasporingen en waarnemingen over de pathologische koking), 1776, in 12.vo — 3.º *Catalogue raisonné des ouvrages qui ont été publiés sur les eaux minérales en général, et sur celles de France en particulier* (Beredeneerde Catalogus der werken, welke over de minerale wateren in het algemeen, en over die van Frankrijk, in het bijzonder zijn in het licht gegeven), 1785, in 4.to — 4.º *Précis de la matière médicale* (Kort begrip der artsenijskunde), door VENEL, met aantekeningen, 1782 — 1786, in 8.vo; 1802, 3 dl.ⁿ in 8.vo — 5.º *Manuel pour le service des malades* (Handleiding tot den dienst bij zieken), 1786 — 1787, in 12.mo — 6.º *Dissertation médico-pratique sur l'usage des rafraichissans et des échauffans dans les fièvres exanthématiques* (Beoefenend-geneeskundige Verhandeling over het gebruik der verkoelende en verhittende middelen, in de uitslagkoortsen), 1778, in 8.vo — 7.º *Tableau de Lisbonne en 1795, suivi de Lettres écrites en Portugal, sur l'état ancien et actuel de ce Royaume* (Tafereel van Lissa-

bon in 1795, gevolgd van Brieven in Portugal geschreven, over den ouden en tegenwoordigen staat van dat rijk), Parijs, 1797, in 8.º Een naamloos werk, waarin de schrijver zich over eenige onaangenaamheden schijnt te willen wreken, welke hij in dat rijk ondergaan had. Hij vindt alles verfoeijelijk in Portugal, het bestuur, het ministerie, het volk, en de hoofdstad zelfs, waarvan men altijd het verblijf zoo hoog geroemd heeft. Gedurende zijn verblijf in Spanje, had CARRÈRE over dat land vele bouwstoffen verzameld, waarvan de Heer ALEXANDER DE LA BORDE gebruik heeft gemaakt, hetgeen hij zelf heeft verklaard in zijne reisbeschrijving van Spanje 1808 — 1809, 5 dl.ⁿ in 8.º met eene atlas. In zijne Bijlagen tot de letterkundige eeuwen van Frankrijk, schrijft de Heer DESESSARTS hem nog Romans, gedichten, geschiedenissen en tooneelstukken toe.

CARRIER (JOANNES BAPTISTA), een der bloeddorstige gedrochten, welke de Fransche omwenteling heeft voortgebracht, werd in 1756 te Yolui een dorp bij Aurillac, in Opper-Auvergne geboren. Ofschoon hij slechts een vergeten regtsvorderaar was, gelukte het hem echter door listige kunstgrepen, om zich in 1792 tot lid der Nationa-

le Conventie te doen benoemen; hij was een dergenen, die den 10 Maart 1793, de oprigting van de revolutionaire regtbank vraagden; met geestdrift nam hij al de hem aangeboden gelegenheden te baat, om te vervolgen en vogelvrij te verklaren; daar hij had hooren zeggen, dat *Frankrijk* al te zeer bevolkt was, om eene republiek van hetzelfde te maken, zoo was hij van gevoelen, om hetzelfde te ontvolken, en in een koffijhuis van *Parijs* hoorde men dit monster openlijk zeggen, dat de republiek niet gelukkig kon zijn, indien men niet ten minste het derde gedeelte harer inwoners vernietigde. Hij stemde, zonder eenige bepaling voor den dood van **LODEWIJK XVI.**, hield met verbittering op de in hechtenisneming van den hertog van *Orleans* aan, en bragt veel toe tot de omwenteling van den 31 Mei. **CARRIER** werd eerst met eene zending belast naar de hoofdstad van *Normandijë* (*Rouanen*), alwaar de patriotten, gemagtigden (*modérés*) genaamd, aan het muiten waren geslagen, en daar begon hij al de kracht zijner barbaarsche ziel te ontwikkelen, en zijn geliefkoosd stelsel in uitoefening te brengen. Van daar werd **CARRIER** naar *Nantes* gezonden, alwaar hij den 8 October 1793 aankwam. De burger-

oorlog werd toenmaals met de grootste woede gevoerd; de revolutionairen door de zegepralen der *Vendeërs* verbitterd, legden eene onmenschelike woede aan den dag. Sommige veldheeren, en volksvertegenwoordigers, hadden reeds moordtooneelen bevolen en geheele dorpen aan de woede der vlammen ter prooije gegeven, maar **CARRIER** overtrof hen alle in eenen oogenblik, en door zijne ongehoorde wreedheden, toonde hij de getrouwe uitvoerder, van de voorschriften der conventie te zijn, om namelijk de *snelste en meest-algemeene* maatregelen van *verwoesting* en wraak te nemen. Bij zijne komst was *Nantes* reeds aan de gunst van eene menigte bloedorstige menschen overgeleverd; **CARRIER** verbond dezelfde aan zich en zij wedijverden onderling in wreedheden. Reeds waren de stadsgevangenen met ongelukkige slagtoffers overpropt, en daar de volkomene nederlaag der *Vendeërs* to *Saveney* het getal der gevangenen nog vermeerderde, zoo werd de bloedorstige woede van **CARRIER** en zijner eerlooze handlangers, daardoor nog meer ontvlamd. **CARRIER** vond de onderzoekende doch meestal overijde oordeelvellingen, die dagelijks eene menigte gevangenen ter slagbank sleurden, nog al te langdradig, » Lie-

ver, zeide hij tot de beulen, die hem behulpzaam waren, liever willen wij van geheel *Frankrijk* eene begraafplaats maken, dan hetzelfde niet naar onzen zin te doen herboren worden." Hij stelde dus voor, om de gevangenen in massa zonder vonnis omtabringen; dit verschrikkelijke voorstel werd na eenige woordenwisselingen aangenomen, en **CARRIER** haastte zich, om hetzelfde ten uitvoer te brengen. Hij bedacht alstoen het even zoo vaardige als verschrikkelijke middel der al te beruchte *noyaden* (verdrinkingen). In de eerste plaats liet hij op den 15 November 1793 vier en negentig priesters, onder voorwendsel van hen naar elders te willen vervoeren, aan boord van een vaartuig op de *Loire* brengen, en het schip hetwelk met eene klep voorzien was, liet men gedurende den nacht zinken; eenige dagen daarna liet hij op dezelfde wijze acht en vijftig andere priesters omkomen. Deze verschrikkelijke moordtooneelen, door godvergeten trawanten, welke hij onder den naam van compagnie van **MARAT**, georganiseerd had, ten uitvoer gebragt, werden door verscheidene andere gevolgd. Dit op eene lage wijze onmenschelijk gedrogt deed deze verschrikkelijke wreedheid nog met scherts gepaard gaan, en noemde die

gruwelijke afmakingen *indompelingen* en *vertikale ballingschappen*. Toen hij aan de conventie verslag gaf van zijne zending naar *Nantes*, sprak hij over den dood dier Priesters, als over eene gelukkige en toevallige schipbreuk, en zijn verhaal eindigde met deze woorden: » Welk een revolutionnaire stroom is toch die *Loire* niet." En de conventie maakte eene eervolle melding van dien barbaarschen brief. **CARRIER** van toen af zijn gedrag goedgekeurd ziende, beteugelde zijne bloedorstige woede in het minst niet meer. Hij liet zonder eenig verhoor, de gevangenen door twee mannen ombrengen, welke hij met eenen militairen rang bekleed had, **FOUQUET** en **LAMBERTY** namelijk. De tot den dood bestemde slagtoffers waren in een ruim gebouw, het *Entrepôt* genaamd, opeengestapeld; daar kwam men er elken avond eenigen uithalen, om dezelve naar de schuiten te brengen, waaruit men hen, na hen twee aan twee gebonden te hebben, in het water wierp, want men had bevonden, dat het gereedmaken der klepschepen nog te veel tijd kostte. Men voegt er zelfs bij, dat men door eene verschrikkelijke bespottung eenen jongeling en eene jonge dochter zamenbond, om hen te verdrinken, en aan deze

hemeltergende, moordtooneelen den naam van *Republikeinsche huwelijken* gaf. Gedurende meer dan eene maand werden deze verdrinkingen alle nachten vernieuwd; men nam onverschillig alles wat zich in het *Entrepôt* bevond, zelfs zoodanig, dat men eens vreemde krijgsgevangenen verdrong. Op eenen anderen tijd liet CARRIER, die in de schandelijkste losbandigheid leefde, en zich daardoor eene afschuwelijke ziekte had op den hals gehaald, om zich te wreken, een honderdtal openbare hoeren gevangen nemen en verdrinken, voorwendende daardoor een voorbeeld van gestrengheid der republikeinsche zeden te willen geven. Men schat het getal dergenen, die in het *Entrepôt*, hetzij door de verdrinkingen, den honger, de koude of aanstekelijke ziekten zijn omgekomen, op vijftien duizend. De ongelukkige gevangenen waren in hetzelfde opeengepakt: men gaf niet de minste acht op de zieken, en men verzuimde zelfs er de lijken uit weg te nemen. De ontsteking en de verpestende lucht waren er zoo sterk, dat niemand zich met de reiniging van die besmette plaats wilde belasten, en men aan verscheidene gevangenen het leven moest beloven, om hun dien last op zich te doen nemen; en ech-

ter werden degene, die er aan overleefden, niet gespaard. De oevers der *Loire* waren met lijken bedekt; het water was er zoodanig door bedorven, dat men verbieden moest er van te drinken: de besmetting en de hongersnood verwoestten die ongelukkige stad. *Dagelijks* veroordeelde eene militaire commissie, talrijke krijgsgevangenen ter dood, dagelijks werden er in de steengroeven van *Gigan* tot vijf honderd slagtoffers gefusilleerd. Dus was het verschrikkelijk tafereel, hetwelk de stad *Nantes*, onder de overheersching van den gruwelijken CARRIER voorstelde; dus was het zacht en vaderlijk bestuur, hetwelke die barbaarsche nieuwsgezinden, in de plaats van de dwingelandij der tirannen wilden stellen. Daar ROBESPIERRE intusschen eenige maanden vóór zijne straf oefening besloten had, aan het schrikbewind, een einde te maken, en al het hatelijke op diegene te doen vallen, welke het bestuur met hem gedeeld hadden, zoo liet hij CARRIER terugroepen, en keurde zijn gedrag grootelijks af. Naauwelijks had CARRIER *Nantes* verlaten, of die ongelukkige stad begon weder adem te scheppen; zijne beide beulen FOURQUET en LAMBERTY werden ter dood veroordeeld, niet wijl zij een aantal slagtof-

fers ontzield hadden, maar om er eenigen aan den dood te hebben onttrokken. CARRIER, midden in de Conventie teruggekeerd, ontveinsde zijne misdaden niet, en ging voort de bloedigste maatregelen voor te stellen. De 9 *Thermidor* brak aan, ROBESPIERRE en zijne aanhangers vielen. Toen verhief er zich een algemeene kreet tegen die mannen, welke stroomen bloeds gestort hadden, en elk der revolutionairen deed zijn best, om de schuld daarvan op anderen te werpen. CARRIER, die dezelve alle, al te zeer overtroffen had, moest aller blikken tot zich trekken; de Vendéische onlusten, die nog voortduurden, bragten de gruwelijke wreedheden van dat ondier steeds te binnen; en vier en negentig inwoners van *Nantes*, welke hij in de maand November 1793 naar *Parijs* had gezonden, verschenen voor de regtbank, niet als slagtoffers, maar als zijne beschuldigers. Toen werd hij het voorwerp der algemeene vervloeking, en de algemeene stem eischte zijnen dood. De beschuldigingen waren verschrikkelijk, maar men kon geen enkel geschreven stuk, door CARRIER ondertekend, vertoonen; de conventie scheen haren agent te willen sparen; maar de secretaris der *Commissie van algemeene*

veiligheid, naar *Nantes* gezonden zijnde, bragt er twee bevelen, om zonder eenig vonnis vijftig à zestig personen te doen guillottineren, door CARRIER ondertekend, van terug. CARRIER werd daarop voor de revolutionaire regtbank gevoerd; te zijner verdediging stelde hij voor, dat hij enkel de bevelen der conventie gevolgd had; dat dergelijke maatregelen in onderscheidene gewesten waren genomen; dat een wetmatig besluit aan de veldheeren had voorgeschreven, om al de Vendéers ter dood te brengen, en hunne dorpen aan de vlammen ter prooi te geven; dat helse *colonnes* zulks ten uitvoer hadden gebragt; en, voegde hij er bij: » Waartoe thans te laken, hetgene, wat uwe besluiten bevelen hebben? Wil dan de conventie zich zelve veroordeelen? Ik voorzeg het u, gij zult alle in eene onvermijdelijke vogelvrijverklaring gewikkeld worden. Indien men mij wil straffen, is alles hier schuldig, tot zelfs de schel van den voorzitter." Dezer verdediging, hoe billijk dezelve ook wezen moge, werd geen gehoor gegeven. Het was eene onvoorzigtigheid van den kant der conventionnelen, CARRIER om misdaden te vervolgen, waarvan zij medeplichtigen waren geweest, maar het zou eene veel groo-tere zijn geweest, hem om

redenen vrij te spreken, die hen zelve veroordeelden. Ook zagen zij er eene dubbele noodzakelijkheid in, om het afgrijzen der vogelvrijverklaringen, welke zij bevelen hadden, door de straoefening van den agent te verzwakken, welke hunne bevelen zoo getrouwelijk ten uitvoer had gebragt, en CARRIER werd ter dood veroordeeld, als overtuigd, van *met contra-revolutionnaire bedoelingen*, willekeurige straoefeningen te hebben bevelen, en naar het schavot gezonden door degene, die hetzelfde met hem hadden behooren te deelen. Hij werd den 16 December 1794 ter dood gebragt. Met onverschrokkenheid trad hij naar de strafplaats, en hield niet op te herhalen, dat hij onschuldig was; hij wilde zonder twijfel zeggen, dat de misdadiger niet schuldiger was, dan de regters. De instructie van zijn proces, dat twee maanden duurde, maakt een geschiedkundig stuk uit, hetwelk zulke gruwelijke bijzonderheden aanbiedt, dat men dezelve niet dan met moeite lezen kan. Degene, die dit tijdvak der omwenteling wenschen te

kennen, kunnen onder de werken, welke, toenmaals in het licht verschenen, de volgende raadplegen: 1.° *Système de dépopulation, ou la vie et les crimes de CARRIER, ci-devant représentant du peuple* (Ontvolkings-stelsel, of het leven en de misdaden van CARRIER, voormalig volks-vertegenwoordiger), Parijs, 1795, 4 dl.ⁿ in 8. vo — 2.° *Relation du voyage des cent trente-deux Nantais* (Reisverhaal van honderd twee en dertig inwoners van Nantes), Parijs, in de maand Thermidor van het jaar 2. — 3.° *Dénonciation des crimes de CARRIER* (Aanklagte der misdaden van CARRIER), door PHILIPPUS TRONJOLLY, in Fructidor van het tweede jaar in 8.° en in 4.° gedrukt. — 4.° *La Loire vengée* (De gewrokene Loire), Parijs, 3e jaar 2 dl.ⁿ in 8.° Maar het belangrijkste dier werken is het *Ontvolkings-stelsel*, hetwelk wij in de eerste plaats hebben aangehaald; de naam van den schrijver deszelve, GRACCHUS BARBÆUF, een andere revolutionnair, kan hetzelfde niet dan belangrijk maken (*).

(*) *Het getal der aangevoerde schriften over de Vendeesche onlusten behoort vooral vermeerderd te worden door het ook in het Nederduitsch bestaande, leerzame, onderhoudende en nuttige werk, getiteld: Vendeesche Brieven, of Briefwisseling tusschen drie Vrienden, gehouden in het*

CARRIERA (ROSALBA), in de Venetiaansche school vooral beroemd door hare bekwaamheid voor de schilderkunde, werd in 1672 geboren, en overleed in 1761, en volgens ARGENVILLE, in 1757, slaagde vooral bij uitstek in de portretten. Hare pasteelstukken zijn door geheel *Europa* bekend: zij heeft het miniatuur-schilderen in eenen nieuwen smaak behandeld, die aan hetzelfde eene bijzondere kracht bijzet.

CARRIÈRES (LODEWIJK DE), bij *Angers* geboren, ging in de Congregatie der Paters van het *Oratorium*, waarbij hij onderscheidene bedieningen waarnaam. Hij overleed te *Parijs* in 1717, in eenen zeer gevorderden ouderdom, den roem nalatende van een geleerd en zedig man te zijn. De H. Schrift was zijne voornaamste studie: er bestaat van hem *Commentaire littéral, inséré dans la traduction Française, avec le texte Latin à la marge* (*Letterlijke vertaling in de Fransche verklaring gelascht, met den Latijnschen tekst op zijde*), 24 dl.ⁿ in 12.mo, *Parijs*, 1701—1716. Men leverde er eenen nieuwe uitgave van in 6 dl.ⁿ in 4.to, met kaarten en platen, in 1750; en eene andere in 10

VI. DEEL.

dl.ⁿ in 12.mo, *Toulouse*, 1788. Dit werk is later te *Toulouse*, te *Lyon* en te *Parijs*, in 8.vo gedrukt, en bestaat bijna enkel in onderscheidene woorden, op den tekst toegepast, om denzelven duidelijker en verstaanbaarder te maken. Deze korte volzinnen, zijn door Cursijf-letters van den tekst onderscheiden. Hij heeft zich van de vertaling van den Heer DE SACY bediend. Zijn werk heeft veel opgang gemaakt, en is dagelijks van nut. — Zie VENGE.

CARRILLO (MARTINUS), een Spaansche regtsgeleerde en geschiedschrijver, werd te *Saragossa* in 1565 geboren, en onderwees er gedurende langen tijd het kerkelijke regt. Hij was in den beginne groot-vikaris van *Sevilla*, kanonik van de hoofdkerk dier stad, en werd vervolgens tot belooning eener gewigtige zending, welke hij op bevel van PHILIPPUS II. in *Sardinië* had waargenomen, tot abt van *Mont-Aragon* benoemd. Hij overleed in die abdij in 1632, en heeft nagelaten: 1.º *Annales, memorias chronologicas que contiennen etc.* dat is: *Tijdrekenkundige gedenkschriften der wereld en vooral van Spanje, van*

jaar 1823 door den Vice-Graaf WALSH, 's Hertogenbosch, 1827, 2 dl.ⁿ in gr. 8.vo Vertaler.

deszelfs eerste volken tot in 1620, Huesca, 1622, in fol., Saragossa, 1634, in fol. — 2.º *Lof der beroemde vrouwen van het Oude Testament*, (in het Spaansch) Huesca, 1626. — 3.º Een vrij naauwkeurig *Verslag over Sardinië, Barcelona, 1622*, in 4.to — 4.º *Historia del glorioso santo VALERO* etc. of *Leven van den heiligen VALERIUS, Bisschop van Sarragossa, Saragossa, 1615*, in 4.to Deze geschiedenis bevat ook eene Catalogus van al de prelaten, abten, bisschoppen, en aartsbisschoppen van het koningrijk Aragon. Eindelijk verscheidene kerkelijk-regtsgeleerde werken, waarvan de lijst in de *Bibliotheca hispana* van NICOLAAS-ANTONIO gevonden wordt.

CARRILLO LASSO DE LA VEGA (ALFONSUS), ridder van de orde van den H. JACOBUS, voorzitter van den raad van Indië, bevelhebber van *Veles*, opzigter van den Infant don FERDINAND, is door onderscheidene in het Spaansch geschrevene werken bekend, te Cordova gedrukt, zoo als: 1.º *Koninklijke deugden*, 1626. — 2.º *Belang der wetten*. — 3.º *Over de oude Spaansche mijnen*, 1624. ALFONSUS CARRILLO was de uitgever der werken van zijnen broeder LODEWIJK CARRILLO, die zich door

zijne krijgskundige en dichterlijke talenten onderscheidde, en in 1610 in den ouderdom van 26 jaren overleed. Onder de werken van LODEWIJK CARRILLO, te Madrid in 1613 gedrukt, vindt men eene *Vertaling* van Spaansche verzen, van de kunst om te beminnen, door OVIDIUS; en eene andere in onrijm van de Verhandeling van SENEKA over de kortheid des levens. ALFONSUS CARRILLO overleed in 1647.

CARRIOLO. — Zie CAPREOLUS.

CARRION (LODEWIJK), een geleerde en werkzame Vlaamsche letterkundige, te Brugge in 1547 geboren, onderwees de regtsgeleerdheid te Bourges en te Leuven, alwaar hij kanonik en voorzitter van het collegie der doctors in de regten werd, en den 23 Junij 1595 overleed. Hij bezorgde uitgaven van VALERIUS FLACCUS, SALUSTIUS, CENSORINUS, AULUS-GELLUS enz. Nog heeft men van hem: 1.º *Antiquarum lectionum commentarii tres in quibus varia scriptorum veterum loca suppletur, corriguntur et illustrantur*, Antwerpen, 1676, in 12.mo; Frankfort 1604, in 8.vo — 2.º *Emendationum et observationum libri duo*, Parijs, 1583, in 4.to; idem in het *Lampas Critica* van GRUTERUS, 3.^e deel.

CARRION (EMMANUEL RAMIREZ DE), in 1584 geboren, hield zich met het onderwijs der doofstommen bezig, en vond, volgens NICOLAAS-ANTONIO, in zijn vaderland, het eerst de kunst uit, om hun de letteren te leeren, en eenig gebruik van het spraakvermogen te geven. Hij gaf te dien einde in 1629 een werkje uit: *Maravilles of Wonderen der natuur* genaamd. Hij ontwikkelde daarin de leerwijze in 1593 door BONET de Aragonезer in het licht gegeven en in 1620 herdrukt. CARRION wijdde zijne zorg toe aan verscheidene doofstommen van aanzienlijke geboorte, zoo als aan den markgraaf DE PRIEGA, Grande van Spanje, en aan don LODEWIJK, broeder van den Connestabel van Kastilië. CARRION overleed in 1650 te *Valladolid*, alwaar hij eene openbare school voor doofstommen had opgericht.

CARRON (GUY TOUSSAINT JULIEN), werd te *Rennes*, den 23 Februarij 1760, uit eene, om hare braafheid en regtschapenheid beroemde familie geboren. GUY CARRON, laatste zoon van een tweede huwelijk, werd eerst na den dood zijns vaders geboren, en zeer zorgvuldig door zijne moeder, HELENA LE LORUT, eene vrouw, die met eene groote

verdienste eene teedere godsvrucht paarde, opgevoed. Met den gelukkigsten aanleg geboren, was de jonge CARRON reeds in zijne kindschheid een voorbeeld voor zijne medeleerlingen. Zachtzinnig, godvruchtig, stipt in het vervullen zijner pligten, was hij de vreugde der meesters, die met de zorg zijner opvoeding belast waren. De volmaakte gelijkvormigheid van zijn karakter, de bestendige regelmatigheid van zijn gedrag, de bondigheid van zijn oordeel, de onschuld zijner zeden, bekoorden al degene, dië hem kenden; maar hetgene, wat hem bijzonder onderscheidde, was eene bewonderenswaardige liefdadigheid voor de armen, en deze schoone hoedanigheid versterkte zich nog in het vervolg, werd het beweegrad van al zijne handelingen, en de bron van alle goede werken, die voornamelijk zijn leven kenmerkten. Reeds in den ouderdom van 13 jaren de kruinschering ontvangen hebbende, vereenigde hij zich met eenige ijverige makkers, om de armen en onwetenden in de Christelijke leer te onderwijzen, en hun hulp te verschaffen. Hoewel nog zoo jong, legde hij de eerste grondslagen van een gesticht, om in de opvoeding der jonge behoeftige geeste-

lijken te voorzien. Als kapellaan in de parochie van den H. HERMANUS van *Rennes* aangesteld, onderscheidde hij zich aldaar door den vurigsten ijver en begon in 1785 een gesticht voor de armen. Meer dan twee duizend ongelukkigen, in een uitgestrekt gebouw vereenigd, vonden door hunnen arbeid, hulpmiddelen, om te kunnen leven; en putten in de lessen van hunnen heiligen beschermer, troostgronden in hun ongeluk. In eene andere wijk der stad had de godvruchtige Priester, aan eene ongeregelde levenswijze ontrukte meisjes verzameld, en dezelve onder het opzigt van godvruchtige vrouwen geplaatst, die dezelve deden werken. De gezondheid van den abt CARRON, kon aan zoo veel ijver niet wederstaan; hij werd ziek, en zag zich, op bevel zijner oversten verplicht, om zijne bediening te staken. Hij kwam te *Parijs*, vereenigde zich gedurende zijn verblijf in die groote stad met den deugdzamen abt GIRARD, den schrijver van den *Comte de VALMONT*, verzamelde aanmerkelijke ondersteuningën voor zijne gestichten, en ontving van de koningin MARIA-ANTOINETTE zeer vleijende bewijzen van belangstelling. In 1792 werd hij, wjl hij geweigerd had den eed aan de burgerlijke Con-

stitutie der geestelijkheid afteleggen, te *Rennes* gevangen genomen, en den 14 September van hetzelfde jaar, met bijna 300 priesters en religieuzen als balling naar het eiland *Jersey* vervoerd. Zijne eerste zorg bij zijne aankomst in het land van ballingschap was, de oprichting eener kapel: eenigen tijd daarna opende hij twee scholen voor de kinderen der uitgewekenen, en wijdde zich zelve geheel aan hun onderwijs toe. Om in de gezondheid zijner ongeluksgezellen, door de rampen en de ellende verzwakt, te voorzien, rigtte hij eene apotheek op, waarin de arme uitgewekenen al de voor hunne ziekten noodige geneesmiddelen vonden en eene bibliotheek, om boeken aan de priesters te verschaffen, die de overhaasting hunner vlugt er van beroofd had. Daar het Engelsch bestuur in 1796 van pas geoordeeld had, het grootste gedeelte der priesters en te *Jersey* vereenigde uitgewekenen naar *Engeland* te doen oversteken, zoo kwam de abt CARRON in September van hetzelfde jaar aldaar aan. Zijn ijver deed hem alom dezelfde hulpbronnen, en nog aanmerkelijker vinden; niet alleen herstelde hij zijne scholen, en volgde hij zijne apotheek, maar daarenboven stichtte hij in 1797 twee gasthui-

zen, het eene voor 35 oude of gebrekkelijke geestelijken, het andere voor 25 vrouwen; in hetzelfde jaar nog rigtte hij een Seminarie op voor 25 kweekelingen, dat verscheidene priesters aan de kerk heeft geschonken. In 1799 werden de door hem opgerigte scholen opvoedingsgestichten, in een van hetwelke 80 jongelingen en in het andere 60 jonge dochters, eene Christelijke en beschaafde en naar beide geslachten berekende opvoeding ontvingen. De abt CARRON vestigde zich te dien einde te *Sommerstown* bij *Londen*. De Fransche uitgeweken en zullen nimmer, de onnoemelijke weldaden vergeten, welke zij van dien Apostolischen man hebben ontvangen. Z. K. H. MONSIEUR, graaf van *Artois* (later KAREL X.) de waardige tolk der erkenntenis, van dat ongelukkige gedeelte der Franschen, dat vervolging leed om de regtvaardigheid, bezocht dikwerf die gestichten, en bewees aan den godvruchtigen stichter, en aan de deugdzaame personen, die hem ondersteunden, zijne tevredenheid en achting. Hij trok zelfs de aandacht van *Lodewijk XVIII.*, die hem den 12 Mei 1797 schreef: » Het verhaal der verschillende bewijzen, welke gij van uwen ijver en uwe verkleefdheid aan mijne getrou-

we onderdanen hebt gegeven, heeft mij tot in het diepste der ziel getroffen, en ik kan mij niet genoeg haasten, om u de tevredenheid te betuigen, welke ik over zulk een eerbiedwaardig gedrag gevoel. Uwe jonge kweekelingen zullen door uw gedrag, en vooral door uwe voorbeelden leeren, God te beminnen en te vreezen, en om de ware wetten van ons vaderland te kennen en lief te hebben. Dubbel zult gij u dus bij hetzelfde verdienstelijk hebben gemaakt, en het zal mij eene aangename voldoening zijn, er u eenmaal waardiglijk voor te kunnen beloonen." En den 11 November 1807 bij vele andere vleijende uitdrukkingen, voegde de vorst nog: » Ik ondervind persoonlijk, de uitwerkselen der edelmoedige gastvrijheid, welke uwe vurige liefdadigheid zoo wel ondersteund heeft; het is mij onbekend hoe lang mijn verblijf in dit land zal duren (*Gosfield*, waaruit Z. M. schreef); maar ik hoop hetzelfde niet te verlaten, zonder uw godvruchtig gesticht en deszelfs eerbiedwaardigen oprigter te gaan bezoeken." Deze deugdzaame geestelijke bragt allerlei hulpmiddelen voor alle soort van onheilen tot stand, en werd in zijne trouw door de milddadigheid van ver-

scheidene rijke Engelschen, hetzij Catholijken of Protestanten ondersteund; en ofschoon alle in zijn geloof niet deelden, waren zij alle gedwongen eenen godsdienst hoog te achten en te be-minnen, die zulke Apostelen voortbragt. Zelfs bekeerden zich verscheidene Protestanten tot het geloof, en het was steeds de abt CARRON, die deze wonderen uitwerkte. Daar hij in 1797 op de herstelling der rust in *Frankrijk* rekende, wenschte hij naar hetzelfde terug te keeren; maar zijne wenschen konden niet vervuld worden. In 1801, tijdens het concordaat van den heiligen stoel met het Fransche bestuur, deelde hij niet in het gevoelen van den abt BLANCHARD, en van eenige heethoofden dier partij, daar hij zich overtuigd hield, dat er tijden en omstandigheden kunnen zijn, waarin eene omwenteling in eenen staat veranderingen en wijzigingen, in de tucht der kerk en in het getal en het rechtsgebied der Herders bestemd, om over de kudden te waken, kunnen brengen. In 1814 naar *Frankrijk* teruggekeerd, stak de Heer CARRON andermaal naar *Engeland* over, waaruit hij eerst na de 100 dagen terugkwam. In de wijk van den heiligen JACOBUS, bij het *Val de Grace*, rigtte hij eene kostschool voor jonge

jufvrouwen op, hij wijdde zich daarenboven aan de geestelijke bedieningen toe, predikende, Catechismus doende, en biecht hoorende, met eenen ijver, die zijne krachten te boven ging. Hij had een genootschap van godvruchtige mannen, bedienden, werk- en krijgslieden gevormd, welke hij alle veertien dagen tot godvruchtige oefeningen liet bijeenkomen. Het was te midden van al deze nuttige bezigheden, dat de dood hem den 15 Maart 1821 aan zijne familie, zijne talrijke vrienden, maar vooral aan de ongelukkigen ontrukte. Ondanks zijne talloze bezigheden heeft de abt CARRON, eene menigte werken geschreven, waarin men die godsvrucht, die teedere liefdadigheid, en die zalving aantreft, welke hem kenschetsten. Men heeft van hem: 1.° *Les Modèles du Clergé, ou Vies édifiantes de M. M. DE SARRA, BOURSOU, BEURIER et MOREL (de Voorbeelden der Geestelijkheid, of de stichtelijke Levensgeschiedenissen van de Heeren de SARRA, BOURSOU, BEURIER en MOREL),* Parijs 1787, 2 dl.ⁿ in 12.mo De Heer CARRON gaf dit werk gezamenlijk met verscheidene zijner vrienden in het licht. — 2.° *Les trois héroïnes Chrétiennes (De drie Christene heldinnen),* Rennes, 1790, in 12.mo,

verscheidene malen herdrukt, en in het Engelsch vertaald, door EDUARD PEACH, Londen 1804, in 16.mo De Heer CARRON heeft hetzelfde later vermeerderd. De 3.e uitgave verscheen onder den titel van *Nouvelles héroïnes Chrétiennes* (*) 1819, 2 dl.ⁿ, in 16.mo — 3.º *Réflexions Chrétiennes pour tous les jours de l'année* (Christelijke overwegingen voor al de dagen des jaars), Winchester, 1796, in 12.mo te Londen in 1801, 6 dl.ⁿ in 12.mo, onder den titel van *Pensées Chrétiennes* (Christelijke gedachten), herdrukt. — 4.º *Pensées ecclésiastiques* (Kerkelijke gedachten), Londen, 1800, 4 dl.ⁿ, in 12.mo — 5.º *Le Modèle des Prêtres, ou vie de BRIDAYNE* (Het voorbeeld der priesters, of leven van BRIDAYNE), Londen, 1803, in 12.mo, verscheidene malen herdrukt. — 6.º *l'Ami des mœurs, ou lettres sur l'éducation* (De vriend der zeden, of brieven over de opvoeding), Londen, 1805, 4 dl.ⁿ, in 12.mo — 7.º *l'Heureux ma-*

tin de la vie, et le beau soir de la vie (De gelukkige morgen, en de schoone avond des levens), Londen, 1807, 2 dl.ⁿ, in 16.mo, te Parijs in 1807 herdrukt. — 8.º *Les attrait de la morale, ou la vertu parée de tous ses charmes, et l'art de rendre heureux tout ce qui nous entoure* (De bevalligheden der zedekunde, of de deugd met al hare bekoorlijkheden versierd, en de kunst om alles gelukkig te maken, wat ons omringt), Londen, 1810, 2 dl.ⁿ in 16.mo, te Parijs in 1817 herdrukt. — 9.º *Le trésor de la jeunesse Chrétienne* (De schatkamer der Christelijke jeugd). — 10.º *La vraie parure d'une femme Chrétienne* (Het ware tooiel eener Christelijke vrouw). — 11.º *Les écoliers vertueux* (De deugdzame scholieren), Londen, 1811, te Parijs, in 1815 en 1819 herdrukt. — 12.º *Vie des justes dans les plus humbles conditions de la vie* (Leven der rechtvaardigen in de nederigste standen der maatschappij), Versail-

V 3

(*) Het is van deze uitgave, dat ons de waardige V. K. . . . onder den dubbelen titel van de nieuwe Christene heldinnen en Levensschetsen van acht jonge Christene heldinnen, eene uitmuntende vertaling in het Nederduitsch 's Hertogenbosch (1828) heeft geleverd, die zich ook, door eene nette uitvoering, als een bevallig geschenkje voor de beschaafde Christelijke jeugdige sekse zeer aanbeveelt,

Vertaler.

les, 1815, in 12.mo — 13.º *Vie des justes dans la condition des armes* (Leven der regtvaardigen in den stand der wapenen), Versailles, 1815, in 12.mo — 14.º *Vie des justes dans les conditions ordinaires de la société* (Leven der regtvaardigen in de gewone standen der maatschappij), Versailles, 1816, in 12.mo — 15.º *Vie des justes parmi les filles Chrétiennes* (Leven der regtvaardigen onder de Christelijke dochters), Versailles, 1816, in 12.mo — 16.º *Vie des justes dans la magistrature* (Leven der regtvaardigen in de overheidsbedieningen), Parijs, 1816, in 12.mo — 17.º *Modèles de dévotion à la mère de Dieu dans le premier âge de la vie* (Voorbeelden van godsvrucht tot de Moeder-Gods, in de eerste jaren des levens), Parijs, 1816, in 12.mo, dikwerf herdrukt. — 18.º *Vie des justes dans l'état de mariage* (Leven der regtvaardigen in den huwelijksstand), Parijs, 1816, 2 dl.n, in 12.mo — 19.º *Vie des justes dans les plus hauts rangs de la société* (Leven der regtvaardigen in de hoogste rangen der maatschappij), Parijs, 1817, 4 dl.n in 12.mo — 20.º *Cantiques anciens et nouveaux* (Oude en nieuwe gezangen), in 16.mo — 21.º *La route du bonheur* (De weg tot het ge-

luk) in 18.mo — 22.º *De l'éducation, ou Tableau des plus doux sentimens de la nature.* (Over de opvoeding, of tafereel der zachtste gevoelens der natuur), 2 dl.n in 16.mo — 23.º *Les confesseurs de la foi de l'église gallicane à la fin du 18.e siècle.* (De geloofsbelijders der Gallicaansche kerk op het einde der 18.e eeuw), Parijs, 1820, 4 dl.n in 8.vo Dit, wat de bijzonderheden betreft, zeer belangrijke werk, zou met meer zorg kunnen geschreven zijn.

CARSILLIER (JOANNES BAPTISTA), te Mantes geboren, advokaat bij het parlement van Parijs, in 1760 overleden, onderscheidde zich voor de balie en op den Parnassus. Men heeft van hem 1.º eenige Memoriën over bijzondere zaken. — 2.º *Dichtstukken* in het Latijn en in het Fransch: het meest bekende is zijn *Verzoekschrift aan den koning voor den pastoor van Antoin*, tegenden pastoor van Fontenoi, 1745, in 12.mo — 3.º *Nieuwjaarsgeschenken der schrijvers* berijmd, 1744, in 12.mo Zijn dichtwerk is zwak.

CARSTENS (ASMUS JACOB), een uitstekende schilder te St. Jorgen, bij Sleeswijk in 1754 geboren, overleed te Rome in 1798. Zijne grootste neiging tot schilderen en

teekenen werd vermeerderd door het gezigt der schilderijen van OVENS. Begeerig, om de werken van andere meesters, welke hij slechts bij naam kende, te zien, verliet hij het huis van eenen koopman, alwaar hij den handel zoude leeren, en begaf zich naar *Kopenhagen*. De schilderijen en standbeelden, welke hij hier zag, maakten op hem den levendigsten indruk. Zijn eerste stuk was de dood van *ÆSCHYLUS*; hetzelfde verschafte hem de ondersteuning van den graaf *MOLTKE*. Desniettegenstaande zag *CARSTENS*, om zijn bestaante winnen, zich genoodzaakt portretten te schilderen. Hij werd onder de kweekelingen der akademie opgenomen. In 1783 begaf hij zich op weg naar *Rome*. Te *Mantua* en *Milane* hield hij zich eenigen tijd op; doch zonder bescherming of hulpmiddelen, zonder zelfs de taal te verstaan, zag hij zich genoodzaakt naar *Duitschland* terug te keeren. Over *Zürich*, alwaar hij *LAVATER* en *GESZNER* bezocht, kwam hij eindelijk te *Lubek*, alwaar hij bijna vijf jaren van het portretteren leefde. Zijne reis was intusschen niet vruchteloos geweest. Hij had *Zwitserland*, en werken van *GIULIO ROMANO*, *LEONARDO DA VINCI* gezien, en was met vele nieuwe denk-

beelden verrijkt geworden. Door *OVERBEK* werd een rijke kunstminnaar op hem opmerkzaam gemaakt, die hem in staat stelde, om zich naar *Berlijn* te begeven. Hier leefde *CARSTENS* bijna onbekend, tot dat zijn stuk, den val der Engelen voorstellende, en dat meer dan 200 figuren bevat, hem eenen hoogleeraarspost bij de akademie verschafte. Het belangrijkste werk, hetwelk hij in *Berlijn* tot stand bragt, was het beschilderen der zaal in het paleis *Dorville*. Met eene jaarwedde van 450 daalders (ruim 800 gulden), reisde hij in 1792 naar *Rome*. Vol bewondering over de werken van *RAPHAËL*, verloor hij ongemerkt de overdrevene neiging voor de Allegorische zamenstellingen. Zijn eerste werk te *Rome* was het bezoek der Argonauten, bij den *Centaurus Chiron*, hetwelk zich door zuiverheid van stijl, schoonheid der vormen en de verdeeling des lichts onderscheidt. De beoordeeling der kenners van zijne talrijke voortbrengselen, strekte hem zeer tot eer. Vooral komt zijn stuk van *Megapont* in aanmerking, hetwelk hem met *RAPHAËL* en *MICHAËL ANGELO* in vergelijking bragt. Hij vervaardigde nog andere schoone stukken, tot bijna alle zijn de onderwerpen gekozen uit *HOMERUS*, *PINDA-*

RUS, SOPHOKLES, ÆSCHYLUS, SHAKESPEARE en OSSIAN. APOLLONIUS RHODIUS, leverde hem de onderwerpen tot eene reeks van 24 teekeningen, die hij in 1796 zelf etsen wilde, toen eene borstkwaal hem aan de kunsten ontrukte. KOCH heeft dezelve, onder den titel van *Les Argonautes*, Rome, 1799, in het koper gebracht. Zijn laatste werk was ÆDIPUS volgens SOPHOCLES. Men vind in de werken van CARSTENS, dat streven naar zuiverheid der vormen en omtrekken, naar bevallige stellingen, naar verhevenheid en kracht, waardoor zich de werken der ouden zoo heerlijk onderscheiden; maar ook tevens eene uit te naauwkeurige navolging ontstane ruwheid. Met de ontleedkunde was hij niet genoegzaam bekend, en van de vergezigtkunde en de juiste verdeling des lichts, verstond hij datgene slechts, wat hij van de natuur geleerd had. De geheimen des koloriets waren hem vreemd gebleven, daar hij eerst laat begonnen is in olie te schilderen.

CARSUGHI (REINIER), een Jesuit in 1647 te *Citerna*, een stadje in het *Toskaansche* geboren, liet goeë *Puntgedichten*, en een Latijnsch dichtstuk over de *Kunst om wel te schrijven* na, dat zich door eenen bevalligen stijl, en door de

naauwkeurigheid der regels aanbeveelt. Dit werk in 1709 te *Rome* in 8.vo in het licht gegeven, kan de plaats eener *Rhétorica* vervullen. CARSUGHI overleed in 1709, als provinciaal der Romeinsche provincie.

CARTALO, een Karthager, werd naar *Tyrus* gezonden om er oogstvruchten, aan HERKULES, wiens hoogepriester hij was, optedragen. Bij zijne terugkomst, vond hij KARTHAGO, door zijnen vader MASEUS belegerd, die er op eene onregtvaardige wijze uit was verbannen geworden. Hij ging midden door zijne legerplaats, doch zonder hem te groeten. MASEUS, over dit teeken van minachting verontwaardigd, liet hem aan een kruis hechten, waaraan hij den geest gaf.

CARTE (THOMAS), den 23 Augustus 1686 geboren, verbond zich aan de partij van het huis van STUART, en kon met geen gerust oog het Brunswijksche huis den troon zien beklimmen. Om de twisten te vermijden, waarin men hem zoude hebben kunnen wikkelen, stak hij naar *Frankrijk* over, en maakte zich te *Parijs* onder den naam van PHILIPS bekend. De koningin CAROLINA, die de geletterden begunstigde, zijn ontwerp der uitgave van de *Geschie-*

denis van DE THOU gezien hebbende, bewerkte zijne terugkomst in *Engeland*; en om de uitvoering van dat werk te begunstigen, stelde men hem vrij van alle belastingen, die in *Engeland* op het papier en de boekdrukkerij geheven worden; zoo veel belang stelde men in de uitgave van dat werk, hetwelk den dwalingen van dien tijd zoo gunstig is, de uitgave kwam in 1733 in 7 dl.ⁿ in fol. in het licht. CARTE overleed te *Caldecot-house*, den 2 April 1754. Behalve van de uitgave van DE THOU, is hij nog de schrijver der volgende werken: 1.º *Algemeene Geschiedenis van Engeland van het jaar 1216 tot 1654*, Londen, 1747 — 1755, 4 dl.ⁿ in fol. in het Engelsch. Hij verbetert in dezelve vele mislagen aan RYMER en RAPIN DE THOYRAS ontsnapt. — 2.º *Leven van JACOBUS, hertog van Ormond*, Londen, 1735, 3 dl.ⁿ in fol. in het Engelsch. Men vindt in hetzelfde eene verzameling van Brieven, door de koningen KAREL I. en KAREL II., den hertog van *Ormond* en andere beroemde personen, gedurende de onlusten in *Groot-Brittanië* geschreven. Deze Brieven heeft hij ook afzonderlijk in het licht gegeven, *Londen*, 1738, 2 dl.ⁿ in 8.vo Nog heeft men van hem eene uitgave der *Brieven van Ro-*

BERT BOTZEWALL of BOTWELL, afgezant van *Portugal*, met eene *Korte Inleiding der Geschiedenis van Portugal*, Londen, 1740; welk werk door den Abt DESFONTAINES, in 1742, in 2 dl.ⁿ in 12.mo, in het Fransch vertaald is in het licht gegeven.

CARTEIL (CHRISTOFFEL), een Engelsch kapitein, in het land van *Kornwall* geboren, voerde de wapenen reeds in 1572, in den ouderdom van 22 jaren. Hij verwierf zich veel roem in dat beroep, en stond in hooge achting bij den vermaarden BORSOT, admiraal der *Vereenigde Provinciën*. In 1582 gaven hem de Prins van *Oranje* en de staten der *Verëenigde Provinciën*, het bevel over de vloot, welke zij naar *Moskovië* zonden. Toen CARTEIL weder naar *Engeland* was overgestoken, zond de koningin ELIZABETH, hem met FRANCISCUS DRAKE naar de *West-Indiën*, alwaar zij de steden *Sint-Jago*, *Carthage* en *Sint-Augustinus* veroverden. De vijanden zelfs bewonderden er de voorzigtigheid en het beleid van CARTEIL, en zij beken den nooit de militaire tucht, zoo wel in acht te zien genomen, als bij de troepen, waarover hij het bevel voerde. Na vele gelukkige pogingen, overleed hij te *Londen*, in 1593.

CARTELETTI (FRANCISCUS SEBASTIAAN), ging TASSO in de gevaarlijke loopbaan van het heldendicht vooruit, door een Italiaansch *Dichtstuk* over den marteldood van de heilige CÆCILIA. Welken lof hem zelfs TASSO in een klinkdicht ook moge toezwaaijen, plaatsen echter de lieden van smaak dat werk in den geringsten rang. Hetzelve is verscheidene malen gedrukt: maar de meest gezochte uitgave is die van *Rome*, vermeerderd en verbeterd, 1598, in 12.mo

CARTENI (PETRUS DE), een Karmeliet uit het klooster van *Valenciennes*, heeft *mistieke* werken in het licht gegeven, belangrijk door derzelve zonderlingheid, en welke zeer wel tot tegenhangers kunnen dienen van die van den Dominikaner, PETRUS DORÉ zijnen tijdgenoot. Zoo als: 1.° *De reizen van den dolenden ridder der Genade, die zijn verhaal in drie deelen verdeelt*. In het eerste verhaal hij het leven, hetwelk hij geleid heeft, dwaasheid en wellust volgende; in het tweede, hoe hij tot het kasteel van boetvaardigheid en het paleis van deugd geleid werd; in het derde leest men de schoone leerreden, welke hem door den goeden kluizenaar Verstand voorgehouden werden. — 2.°

De vier Nieuwelingen of Uitersten van den mensch, Antwerpen, 1573. Er zijn verscheidene latere uitgaven van dit werk geweest, waarvan sommige met schoone platen. Aan het einde van alles vindt men: *De twist der verdoemde ziel met haar ligchaam* enz. In zijnen tijd werd dit werk zeer op prijs gesteld.

CARTER (FRANCISCUS), lid der oudheidkundige maatschappij van *Londen*, heeft zich bekend gemaakt door eene *reis van Malaga naar Gibraltar*, in het Engelsch, 1776, 2 dl.ⁿ in 8.vo, in 1778, herdrukt, met eene afzonderlijke verzameling van planten. Hij is den 1 Augustus 1783 overleden.

CARTESIUS. — Zie DESCARTES.

CARTHAG de Jonge (Heilige), bijgenaamd *Mochuda* of de *Vriend van vroeg opstaan*, een Iersch Bisschop, was een leerling van den heiligen CARTHAG, den *Oude*, en van den heiligen CORNGALL. Na in het land van *Kiarraigh* het Evangelie te hebben gepredikt, kwam hij in *West-Meath*, alwaar hij het groote klooster van *Ratheni* of *Rateni* stichtte, hetwelk de talrijkste en beroemdste school werd, welke *Europa* in de 7.° eeuw bezat. CAR-

THAG bestuurde dat klooster gedurende 40 jaren, en ontwierp voor zijne volgelingen eenen zeer gestrengen regel, welken men nog in de oude Iersche taal bewaart. De rust, welke zij in dat schoone gesticht genoten, werd door de vervolgingen van eenen kleinen naburigen koning gestoord. CARTHAG zag zich verplicht, om met zijne kweekelingen de vlugt te nemen, naar het graafschap *Leinster*, alwaar hij te *Lismore* een nieuw klooster met eene school stichtte, dat niet minder beroemd werd, dan dat van *Ratheni*. Hij overleed den 14 Mei 637. De heilige CARTHAG wordt als de eerste bisschop van *Lismore* beschouwd, naar hem *Lismore-Mochuda* genoemd, en de hoofdkerk dier stad is onder zijne aanroeping geplaatst. De akten van den heiligen CARTHAG, worden door USSERIUS aangehaald, en zijn door de Bollandisten in het licht gegeven.

CARTHAGENA (JOANNES DE), een Spanjaard, ging eerst onder de Maatschappij van JESUS, welke hij weder verliet, om onder de Minderbroeders te gaan. Hij onderwees omtrent het einde der zestiende eeuw de Godgeleerdheid te *Salamanka* en te *Rome*. PAULUS V. kende hem genoegzame talenten toe, om hem met de

verdediging zijner regten te belasten, welke Hoogstdezelve met de Venetiaansche republiek had, en CARTHAGENA schreef te dien einde de beide volgende werken: *Pro ecclesiastica libertate et potestate tuenda adversus injustas Venetorum leges*, Rome 1607, in 4.to — *Propugnaculum Catholicum de jure belli Romani pontificis adversus ecclesiae jura violantes*, Rome, 1609, in 8.vo In beide deze schriften is de schrijver er ver af van aan de grondbeginselen der Gallikaansche kerk gunstig te zijn. Hij beweert, dat de Paus zijne regten gewapenderhand handhaven, en zich te dien einde, zelfs van de wapenen der ongeloovigen kan bedienen, en desnietteenstaande vaart hij in hetzelfde werk uit tegen de verbindtenissen van *Frankrijk* met onatholijke vorsten. CARTHAGENA heeft nog verscheidene andere werken nagelaten, zoo als: *Homiliae Catholicae de Sacris arcanis Dei paræ MARIE et JOSEPHI*, Keulen, 1613 — 1618, 2 dl.ⁿ in fol. *Parijs*, 1614—1615, 4 dl.ⁿ in fol.; *Homiliae Catholicae in universæ Christianæ religionis arcana*, Rome, 1609. — *Parijs*, 1616, in fol. Deze beide werken, vooral het eerste zijn niet vrij van alle verwijt. *Praxis orationis mentalis*, Venetië en Keulen,

1618, in 12.mo Pater CAR-
THAGENA overleed te *Napels*
in 1617.

CARTIER of QUARTIER (JA-
COBUS), van *Saint-Malo*,
ontdekte in 1554 een groot
gedeelte van *Canada*. Hij
deed zijne reis onder de be-
scherming van FRANCISCUS
I., die boertende zeide:
» Hoe de koning van *Spanje*
en die van *Portugal*, dee-
len de nieuwe wereld gerust
onder elkander, zonder er
mij deel aan te geven! Ik
wenschte het artikel uit het
Testament van ADAM wel
eens te zien, waardoor *A-*
merika aan hen gelegateerd
wordt." De vrijheer van
Lévi had reeds in 1518 een
gedeelte van *Canada* ont-
dekt. CARTIER deed meer
dan ontdekken; zorgvuldig
bezocht hij het geheele land,
en vervaardigde eene uit-
muntende en naauwkeurige
Beschrijving der eilanden,
kusten, havens, zee-engten,
golven, rivieren, kapen,
welke hij ontdekte, onder
dezen titel in het licht ge-
geven: *Discours du voyage*
fait par le capitaine J.
CARTIER, aux terres neu-
ves du Canada ou Nouvelle-
France, (Verlag van de
reis door den kapitein J.
CARTIER, in de nieuwe lan-
den van Canada of Nieuw-
Frankrijk gedaan), Roua-
nen, 1598, in 8.vo Onze
zeelieden bedienen zich te-
genwoordig nog van de mees-

te der namen welke hij aan
die verschillende plaatsen
gaf.

CARTIER (DOM GALL), een
Benediktijner der abdij van
Ettenmunster, te *Straats-*
burg geboren, en den 17
April 1777 overleden, is de
schrijver van verschillende
werken, onder welke men
onderscheidt zijne *Philoso-*
phia eclectica, *Augsburg*,
1756. — Zie BOUGEANT.

CARTISMANDA, koningin
der Brigantijnen in *Eng-*
land, onder de regering van
CLAUDIUS, omhelsde met
geestdrift, omtrent het jaar
43 na J. C. de partij der
Romeinen. Zij verliet VE-
NUSIUS, haren eersten echt-
genoot, om met haren groot-
wapendrager in den echt te
treden. Dit huwelijk bragt
de verdeeldheid in het ko-
ningrijk; de eene waren voor
den verstooten echtgenoot,
en de andere voor de ko-
ningin. VENUSIUS verzamel-
de een talrijk leger, ver-
dreef op zijne beurt de vorst-
in, en zou haar, zonder
de ondersteuning der Romei-
nen, gevangen hebben gene-
men, die onder voorwandsel
van haar te helpen, zich
van hare staten meester
maakten.

CARTOUCHE (LODEWIJK DO-
MINICUS), een berucht gaauw-
dief, en het hoofd eener
sekte onder de roovers, werd

te *Parijs*, in 1693 geboren. Zijn vader, die een kuiper was, in hem eenen buitengewonen geest en leezucht ontwarende, verzuimde, hoewel niet zeer bemiddeld, niets voor zijne opvoeding. Men plaatste hem op het collegie der Jesuiten, en wyl hij daar uit geldgebrek, even als zijne medeleerlingen, die kinderen van goeden huize waren, niet kon schitteren, zoo zocht zijn vernuftige en stoute geest, door een slecht hart geleid, zich zulks door ontfutselingen te verschaffen. De winkels en de fruitvrouwen, aan de deur van het collegie van *Clermont*, moesten zijne proefstukken ondervinden. Het welgelukken, waarmede zijne eerste pogingen bekroond werden, prikkelde hem aan en maakte hem stoutmoediger. In den ouderdom van elf jaren met eenen jongen markgraaf in de vierde klasse zijnde, gelukte het hem ongemerkt in deszelfs kamer te sluipen, met oogmerk om hem een geldkistje te ontstelen, en na gedurende twee dagen zonder eenig voedsel te nuttigen, in eene gebogene houding in eenen hoek te hebben doorgebracht, gelukte het hem zich uit duizenderlei ongelegenheden te redden, en honderd kroonen mede te nemen. Den volgende dag, vernomen hebbende, dat zijne diefstal

ontdekt was, nam hij de vlugt. Des nachts geraakte hij onder eene bende gaauw-dieven of landloopers, die zich vermaakten, en welke hij voor toovenaars aanzag. Hij werd wel onthaald, maar spoedig van zijnen kleinen schat ontlast. Toen hij zulks ontwaarde, knorde en bedreigde hij, maar de aanvoerster der bende, wist hem te bevredigen, en hem tot lid van het gezelschap aantenemen. In deze school, welke zeer naar zijnen smaak was, maakte hij bewonderenswaardige vorderingen. Na verloop van drie jaren, was hij de bekwaamste en onverschrokkenste der bende, en hij zou tot een der hoofden zijn verkoren geworden, indien het parlement van *Rouanen* dit janhagelpak niet achtervolgd had. *CARTOUCHE* wilde aan boord van een schip gaan, toen een zijner oomen hem erkende, hem terughield, en trachtte hem met zijnen vader te verzoenen. In het vaderlijke huis teruggekeerd leidde hij in den beginne een geregeld leven. Maar de rampzalige eierzucht, om op het wereldtooneel te verschijnen, en het verlangen om zich door eene linnen-naaister te doen beminnen, voor welke hij in eene hevige drift ontstoken was, wikkelden hem weder in zijne eerste buitensporigheden. Hij begon met het

koffer van zijnen vader, en speelde alom met het beste gevolg de rol van gaauwdief. De vader ontdekte de plaats alwaar de jonge dief zijn geroofde buit verborg, en stond verbaasd, er zoo vele voorwerpen van waarde in optemerken; hij wilde zijnen zoon in *St. Lazare* doen opsluiten, maar deze wist te ontsnappen, op den oogenblik waarop men dacht niets meer noodig te hebben, dan hem naar de voor hem bestemde gevangenis te voeren. Om niet erkend te worden trachtte hij telkens van gedaante te verwisselen, en wikkelde zich onbepaald in de dieverijën. Hij verbond zich met eenen meester, die een beurzen-snijder was, en huwde deszelfs schoonzuster. Kort daarna werd zijn zwager naar de galeijen, en deszelfs echtgenoot en schoonzuster naar het algemeene gasthuis gezonden, om er boete te doen. CARTOUCHE bekommerde zich weinig om dit ongeval, hing den grooten Heer uit, en werd een grof speler. Hij had twee huisknechten, een derzelve hem bestolen hebbende, liet hij hem gevangen nemen. De knecht beschuldigde hem op zijne beurt, en hij werd gedaagd, om voor den Heer ARGENSON te verschijnen. Hij vreesde zeer van over zijne diefstallen ondervraagd te zullen worden, doch vernam

met vreugde, dat het enkel om een tweegevecht te doen was, waarvan hij getuige was geweest. Sedert de zaak van zijnen knecht al te zeer bekend geraakt, om in gezelschappen geduld te worden, zag hij zich eerlang verplicht, zaakverzorger der officieren en onder-officiëren te worden, die te *Parijs* krijgsvolk aanwieren. Hij drong zich zelfs in het huis van den Heer ARGENSON, hem te kennen gevende, dat hij zekere middelen had, om de dieven te ontdekken. De luitenant van politie schepte behagen in hem en beloofde hem eene kroon per dag. Eenen sergeant, die nog eenen man zocht, in eene werving geholpen hebbende, zag hij zich tegen wil en dank, genoodzaakt om dienst te nemen. Naar het regiment gevoerd, dat zich toenmaals in *Vlaanderen* bevond; onderscheidde hij zich bij hetzelfde gedurende den geheelen veldtocht, en zijne eierzucht vleide zich reeds met eenigen aanzienlijken post toen de vrede zijne hoop deed verijdelen. Hij kwam, van alles ontbloot, en zonder middelen van bestaan te *Parijs* terug, en vond aldaar verscheidene officieren en soldaten, die, even als hij op de straat lagen. Aan eenige hunner sloeg hij het rooversberoep voor, ten einde zich uit de ellende te redden. De eerste bijeenkomst

had op het *Boulevard* plaats, op eenen nacht tusschen zondag en maandag, waarbij er omtrent twee honderd mannen tegenwoordig waren. Aan deze bende van gaauw-dieven, waaronder zonen van aanzienlijke familiën waren, stelde hij voor, om een hoofd te kiezen en wetten te ontwerpen. Men kan ligtelijk denken, dat *CARTOUCHE* tot hoofd en wetgever verkozen werd. In eene tweede vergadering las hij de door hem ontworpen wetten voor, vorderde den eed van getrouwheid, en vraagde om de willekeurige magt, de schuldigen met den dood te kunnen straffen. Daarna legde hij op zijne heurt mede den eed af. Van dien oogenblik af verspreidde zich zijne bende door *Parijs*, en men hoorde slechts over diefstal en moorden spreken. Zij hadden alomt spionnen, zelfs onder de geregtsdienaars, die door hen bezoldigd werden. Zij hadden ook vertrouwde handlangers, die zich met het verbergen hunner gestolene goederen bezig hielden. Het ontbrak hun ook niet aan helers, bij welke zij eene schuilplaats vonden, en waar zij hunnen buit in veiligheid bragten. De handel in de straat *Quinquempois* bood hun de gelegenheid aan, grooten buit te maken, en

brieventassen vol wisselbrieven te stelen. Zij maakten de openbare wegen onveilig, randden de rijtuigen aan, en zelfs op den 28 April 1721 in de nabijheid van *Châlons*, den postwagen. Zoo vele ongeregeldheden baarden bekommering. Men verdubbelde de wachten in *Parijs*; men verwijderde de landloopers uit hetzelfde, men verbood den zwaardvegers, om zonder toestemming van den handel-prefect, wapens te verkoopen, maar dit alles deed het kwaad niet ophouden. Verscheidene aanhangers van *CARTOUCHE* werden gevangen genomen, en ter dood gebracht, zonder dat de folteringen in staat waren, hun het geheim der bende te doen verraden; eindelijk lichtten eenige minder sterken, den geheimzinnigen sluijer op. Men stelde toen alle pogingen in het werk, om zich van het hoofd der dieven meester te maken, en de Heer *LE BLANC* loofde tweeduizend livres uit aan den genen, die hem gevangen zoude nemen. In een huis belegerd, waaruit hij zijn kruid enlood op de geregtsdienaars, daar hij steeds drie koppels pistolen bij zich droeg, had verschoten, zag hij geen ander middel om zich uit het gevaar te redden, dan door den schoorsteen te klauteren. Met even zoo

veel moed als beleid ontsnapte hij nog bij verschillende andere gelegenheden. Zijne bende verzocht hem den storm te doen bedaren, door eenigen tijd te ontwijken. Na officieren in zijne plaats gesteld te hebben, bewilligde hij in hunne bede, en begaf zich naar *Orléans*. Men vernam zijne ontsnapping, en gaf aan alle politie-beambten, en gewestelijke bewindhebbers bevel, hem levend of dood gevangen te nemen. Ondanks deze voorzorg, begaf hij zich onder den naam van **KAREL BOURGUIGNON**, naar *Bar-sur-Seine*, alwaar hij eene weduwe bedroog, door zich voor haren zoon te doen doorgaan, welken zij sedert verscheidene jaren niet gezien had. Dit eentonige leven verveelde hem: na verloop van zes maanden keerde hij naar *Paris* terug, alwaar zijne spitsbroeders hem weder met vreugde zagen verschijnen. Hij onderzocht wat er gedurende zijne afwezigheid verrigt was, strafte en beloonde zoo als hij zulks van pas oordeelde. Om meester in verscheidene huizen te zijn, bewoog hij een aantal zijner medepligtigen, om als lijfknechten of huisbedienden in dienst te gaan. Onderscheidene meiden en kame-nieren, behoorde mede tot de bende. Er werden zoo vele misdaden bedreven, dat dezelve eenen algemeenen

angst verwekten. **CARTOUCHE** zelf begon er voor te verschrikken, en de goddelijke wraak scheen hem alomte verontrusten. In den nacht van den 11 op den 12 October 1721 liet hij eene bijeenkomst houden, waarin hij eenen jongeling liet ombrengen, dien hij verdacht hield, hem te willen verraden. **DU CHATELET**, een zijner aanhangers, gevangen genomen, en genoodzaakt zijnde, zijne misdaden te bekennen, bood zich aan, om de plaats aan te wijzen, waar **CARTOUCHE** zich ophield, en hem te doen gevangen nemen. Men maakte zich werkelijk van hem meester in een huis, waarin hij zich, na eenig gedruisch te hebben gehoord, onder een bed verborgen had. Hij werd geboeid en voor den Heer **LE BLANC** gevoerd. In de gevangenis vergeleek men hem met verscheidene zijner medepligtigen, maar van beide zijden, beweerden zij elkander niet te kennen. Dikwerf gedroeg hij zich zeer oneerbiedig omtrent den luitenant-crimineel, en scheen zonder de minste aandoening te zijn. Zijne bloedverwanten legden de verklaring af, dat hij stellig **LODEWIJK DOMINICUS CARTOUCHE** was, maar hij noemde dezelve omgekochte bedriegers, om hem ongelukkig te maken. Hij trachtte zich van het leeren te berooven, door zich het

hoofd met zijne kluiſters te verbrijzelen, maar de geregtsdienaars hielden hem tegen. Men verſchafte hem vergif, doch zijne hoop om daaraan te ſterven, verijdelde evenzeer. Hoewel hij niets bekend had, veroordeelde het parlement hem den 26 November 1721, ter dood. Den volgenden dag werd hij naar de geregtsplaats gevoerd, om geradbraakt te worden. Toen hij het ſchavot had beklommen, keek hij naar alle zijden rond, hopende, dat zijne bende hem zou komen verlossen. In zijne verwachting te leur geſteld, zeide hij tot zijnen biechtvader, dat hij gewigtige geheimen te veropenbaren had; waarop hij weder naar het ſtadhuis werd gevoerd, alwaar hij zijne misdaden bekende en verſcheidene ophelderingen gaf. Hij werd vervolgens levend geradbraakt; maar eenigen tijd daarna, op verzoek van zijnen biechtvader, door eenen geregtsdienaar gewurgd. Zijn lijk werd aan den beulsknecht overgegeven om hetzelve oogeblikkelijk te begraven. Deze gehoorzaamde niet, maar behield hetzelve in zijn huis, alwaar een gróote toeloop kwam, welke aan dengenen, die deze treurige vertooning gaf, veel geld opbragt. Eindelijk verkocht de knecht het lijk, aan de heelmeesters van St.

Côme, die er mede partij van trokken, door hetzelve aan de nieuwsgierigen te doen zien, en door aan onderscheidene schilders de vergunning te verkoopen van dezelfs portret aftemalen. De hartstogten en de hoedanigheden, welke CARTOUCHE onderscheidde, de eerzucht, de zucht tot vermaken, de schrandereheid, de tegenwoordigheid van geest, en eene onwankelbare onverschrokkenheid, zonder eenig gevoel van menschlievendheid of godsdienst, kunnen op een groot toneel, den overwinnaar vormen, en hem ten tróon geleiden, terwijl zij van eenen man uit de gemeene volksklasse slechts eenen ſtrui kroover, eenen moordenaar maken, die zijn leven op het rad eindigt.

CARTUSIUS (LODEWIJK), een beroemde regtsgeleerde, die omtrent het jaar 1500 in *Padua* leefde. Hij was een zeer vrolijke man, hetwelk ook uit zijn testament blijkt, waarbij hij geheel zijn aanzienlijk vermogen, aan dengenen maakte, die zich bij zijne lijkplegtigheid het lustigste zoude toonen.

CARTWRIGHT (CHRISTOFEL) een Anglikaansch predikant in 1602 te *York* geboren, en in 1658 overleden, liet werken na, welke door de kenners der He-

breeuwsche taal zeer op prijs worden gesteld. De voor naamste zijn: *Electa targumico-rabbinica in Genesium*, Londen, 1648, in 8.vo, en in *Exodum*, 1653, in 8.vo

CARTWRIGHT (THOMAS), een Anglikaansch predikant te *Antwerpen* en te *Midelburg*, en vervolgens te *Warwick*, werd in 1535 geboren, en overleed in 1603, is de schrijver eener 1.º *Evangelische Overeenstemming*, in 4.to, 1630, *Amsterdam*, bij LODEWIJK ELZEVIR, 1647, in 4.to — 2.º van een *Commentarium op de Spreuken van SALOMON*, Leiden, 1617, in 4.to, en op den *Ecclesiastes*, Londen, 1604, in 4.to — Hij heeft eenige andere zeer gezochte werken geschreven. Alvorens predikant van *Warwick* te zijn, was hij hoogleeraar der godgeleerdheid te *Cambridge* geweest; maar zijn leerstoel werd hem ontnomen, en hij, uit hoofde van zijne drift, en de miterijen die hij ten gunste van het *Presbyterianismus* te weeg bragt, gevangen genomen. Deze straf maakte hem in het vervolg onzigtiger.

CARTWRIGHT (WILLIAM), in 1611, te *Northway*, in *Glocestershire* geboren, onderzanger der kerk van *Salisbury*, maakte zich beroemd door zijne kanselwelsprekendheid, die hij met

zijnen smaak voor het tooneel wist te vereenigen, hetwelk bij de predikanten niet zeldzaam is. Hij overleed in 1644. Behalve zijne *Leerreden*, heeft hij Grieksche, Latijnsche, Engelsche gedichten in het licht gegeven, onder welke zich *Blijspelen*, *blijeiendende treurspelen* enz. bevinden, *Londen* 1651, in 8.vo

CARTWRIGHT (EDMUND), in 1743, in *Nottinghamshire* geboren (broeder van den majoor JOHN CARTWRIGHT, den bekenden redenaar voor de parlements reform), studeerde te *Oxford*. Deze senior van alle Engelsche dichters, sedert 1762 door zijne Gedichten bekend, overleed in 1824. De meeste bijval vond zijn verhaal: *ARMIN en ELVIRE*, 1771. Hij was een der voornaamste redacteurs van het *Monthly review*. Ook was hij een bekwame werktuigkundige. In 1786, bragt hij het eerste weefwerktuig tot stand, en verkreeg dikwerf prijzen voor zijne uitvindingen. Sedert 30 jaren hield hij zich bezig met de beweging der wagens en schepen door stoom; men zegt, dat hij zijn plan tot eene stoomboot aan eenen Amerikaanschen Ingenieur zou hebben medege-deeld, die zulks daarop zou hebben ten uitvoer gebragt.

CARUS (MARCUS AURELIUS), te *Narbonne* in het jaar

230 uit eene oorspronkelijk Romeinsche familie geboren, verhief zich door zijne verdiensten tot de eerste militaire waardigheden, en werd bij den dood van **PROBUS**, in 282 tot keizer verkozen. Hij versloeg de Sarmaten en Perzers en benoemde zijne beide zonen **CARINUS** en **NUMERIANUS** tot *Cæsars*. Door den bliksem getroffen, overleed hij te *Ctésiphonte*, in 283, na 16 maanden geregeerd te hebben. De groote hoedanigheden, welke hij aan den dag legde, toen hij nog slechts een bijzonder persoon was, en de schoone daden, welke hij als keizer verrigtte, hebben hem in de geschiedenis eenen eervolten naam verworven. Hij had de schoone letteren en de staatkunde beoefend. Zijne eerste zorg bij het beklimmen van den troon, was den dood van zijnen voorganger te wreken; hij liet zijn moordenaars straffen, en waakte voor de openbare veiligheid. Zijne overwinningen in *Perzië*, verwierven hem den bijnaam van den *Perzer*. Na zijnen dood plaatsten hem de Romeinen in den rang hunner goden.

CARUSIUS, of **CARUSO** (**JOANNES BAPTISTA**), een geleerde Geschiedschrijver van *Palermo*, den 27 December 1673 te *Polizzi* geboren, wijdde zijn geheele

leven toe, aan de nasporing der geschiedkundige gedenkstukken van *Sicilië*, en verwierf aanspraak op de erkenntenis zijner medeburgers. Hij gaf eerst in het licht: *Historiæ Saraceno-Siculæ varia monumenta*, die in de Verzameling van **MURATORI** plaats vonden; hij gaf vervolgens meer uitgebreidheid aan deze proeve, en gaf in het licht: *Bibliotheca historica Sicilæ, Palermo, 1720 — 1723, 3 dl.ⁿ in fol.* dit werk was begonnen geweest door **ANTONIUS AMICI** en **MICHAËL DE GIUDICI**. Hij gaf vervolgens dit zelfde werk, veranderd en vermeerderd in het licht, onder den titel van *Memorie istoriche di Sicilia, Palermo, 1745, 3 dl.ⁿ in fol.* Deze werkzame schrijver overleed in 1724.

CARVAJAL (**JOANNES DE**), Bisschop van *Placentia*, uit eene beroemde Spaansche familie gesproten, verwierf eenen grooten roem door zijne bekwaamheid, en door den goeden uitslag, waarmede twee en twintig door hem volbrachte gezantschappen bekroond werden. Hij werd met den kardinaals-hoed vereerd, en overleed te *Rome*, in 1469, in den ouderdom van 70 jaren.

CARVAJAL (**BERNARDINUS DE**), was achtereenvolgend

Bisschop van *Astorga*, *Badajoz*, *Carthagena*, *Siguenza* en *Placentia*. ALEXANDER VI. benoemde hem in 1493 tot kardinaal. Hij werd naar *Spanje* en *Duitschland* gezonden, en overleed als bisschop van *Ostia*, en denken van het heilige Collegie, in 1522, in den ouderdom van 67 jaren.

CARVAJAL (LAURENTIUS-GALINDEZ DE), raadsheer des konings FERDINAND en der koningin ISABELLA, werd te *Placentia* in 1472 geboren, en overleed te *Burgos*, den 27 November 1527, heeft de volgende werken nagelaten: *Bijzonderheden uit het leven van FERDINAND en ISABELLA*, in het Spaansch. Hoewel dezelve niet altijd naauwkeurig zijn, zijn zij echter wat de waarheid der daadzaken en de wijsheid der overwegingen betreft, verre te verkiezen, boven het leven van FERDINAND, door den abt MIGNOT geleverd.

CARVALHO D'ACOSTA (ANTONIUS), werd te *Lissabon* in 1650, met den gelukkigsten aanleg geboren. Zich aan de beoefening der wijs- en sterrekunde en aan de waterbeschrijving toegewijd hebbende, ondernam hij de *Plaatsbeschrijving* van zijn vaderland. Hij bezocht geheel *Portugal* zeer zorgvuldig, den loop der rivieren

volgende, de bergen overtrekkende, en alles met zijne eigene oogen beschouwende. Dit werk, het beste, dat men over dit onderwerp heeft, bestaat uit 3 dl.ⁿ in fol. die van 1706 tot in 1712 in het licht verschenen. Men vindt in hetzelfde de Geschiedenis der voornaamste plaatsen, de beroemde mannen, die er geboren zijn, de geslachtslijsten der voornaamste familiën, de natuurlijke zeldzaamheden. Nog heeft men van dezen schrijver: *Beknopte Aardrijkskunde*, en eene *Handleiding voor de Sterrekunde*. *Portugal*, verloor hem in 1715. Hij overleed zoo arm, dat men verplicht was, zijne begrafeniskosten te betalen.

CARVALHO. — Zie POMBAL.

CARVER (JONATHAS), een Engelsch reiziger, werd in 1732 te *Aillwater* geboren. Hij was in den beginne voor de geneeskunde bestemd, maar zijn levendige geest trok hem weldra van deze bezigheid af, en hij ging als vaandrig onder een regiment voetvolk. CARVER geraakte tot den rang van kapitein, en onderscheidde zich in den oorlog van 1756 tot 1763. Bij het sluiten van den vrede, vormde hij het stoute ontwerp, om de binnenlanden van *Amerika* te gaan ontdekken, en tot

den grooten Oceaan te gera- ken, ten einde nieuwe we- gen voor den handel te ope- nen. Hij vertrok in de maand Junij 1766 uit *Boston*, en kwam in de maand October 1768 eerst in die stad te- rug. Na meer dan twee duizend mijlen te hebben afgelegd, was hij met bijna al de rivieren bekend, die deze onafmeetbare onbewoon- de gewesten besproeijen. Hij stak alstoen naar *En- geland* over, alwaar hij zich bezig hield met het in orde brengen van zijn reisver- haal. Zijne ontdekkingen in de binnenlanden van *Ame- rika* werden als zeer nuttig voor den handel beschouwd, en desniettegenstaande werd hij door zijn bestuur verla- ten, en verkreeg slechts eene zeer geringe som, tot schadeloosstelling van het- gene hij op zijne reizen ver- teerd had, en hij zag zich verplicht om, tot onderhoud van zijn gezin, de gerin- ge bediening van schrijver op een loterij-bureau aan te nemen. Deze kommervolle omstandigheden ondermijn- den zijne gezondheid, en hij overleed den 31 Janua- rij 1780. Zijn beklagens- waardig uiteinde verwekte het medelijden, en gaf aan- leiding tot de oprigting van een genootschap tot onder- steuning van ongelukkige geletterden. Men heeft van CARVER: 1.° *Verhandeling*

over de aankweeking van den tabak, Londen, 1779, in 8. vo, met twee platen. — 2.° *Zijne Reisverhalen*; aan dezelve viel een aanzienlijk debiet te beurt, Londen, 1775, 1778 en 1780; zij werden in het- zelfde jaar in het Hoog- duitsch en later in het Fransch vertaald. CARVER deelt in dit werk belang- rijke bijzonderheden omtrent de wilden mede, die hij gunstiger beoordeelt dan de Franschen. Met grootspraak handelt hij over hetgene, wat hij gezien heeft, hoe- wel hij niet verder is door- gedrongen dan Pater HEN- NEQUIN en HONTAN, maar hij was een Engelschman, en bij gevolg viel het hem moeilijk den ontdekkingen der Franschen regt te doen wedervaren.

CARVILIUS MAXIMUS (SPU- RIUS), een Romeinsch hoofd- man, door zijne deugden en dapperheid beroemd, was in het jaar 293 voor J. C. con- sul met PAPIRIUS CURSOR. Hij nam *Amiterno* in, dood- de 2,800 man, maakte 4,000 krijgsgesvangenen, en vero- verde *Cominium*, *Palumbi*, *Herculanum* en andere plaat- sen. In *Rome* teruggekeerd viel hem de eer van den zegefogt te beurt.

CARVILIUS, zoon van den voorgaande, mede een con-

sul, wordt voor den eersten Romein gehouden, die in het jaar 231 vóór J. C. van zijne vrouw scheidde. Anderen schrijven zulks aan CARVILIUS RUGA toe.

CARY (FELIX), den 24 December 1699, te *Marseille* geboren. Zoodra hij zijne studiën volbragt had, wijdde hij zich aan de penningkunde toe, en bragt eene schoone verzameling van oude gedenkpenningen bijeen: de handel, welke zijne geboortestad met de stapelsteden van den den *Levant* dreef, stelde hem in staat, om zich zeer zeldzame te verschaffen. De Abt BARTHÉLEMY, zwaait zijn kabinet van gedenkpenningen en zijner Bibliothek grooten lof toe.

CARY was lid der Akademie van *Marseille* en corresponderend lid van die der opschriften en schoone letteren. Hij overleed den 15 December 1754; en heeft nagelaten: 1.º *Dissertation sur la fondation de Marseille, sur l'histoire du Bosphore Cimmérien, et sur LESBONAX, philosophe de Mytilène* (Verhandeling over de stichting van *Marseille*, over den Cimmerischen Bosphorus en over LESBONAX, een' wijsgeer van *Mytilène*), Parijs, 1744, in 12.º, aan den Abt ROTHÉLIER opgedragen. — 2.º *Histoire des Rois de Thrace et de ceux du Bosphore*

Cimmérien, éclaircie par les médailles (Geschiedenis der Koningen van *Thracië*, en van die van den Cimmerschen Bosphorus, door de gedenkpenningen opgehelderd), Parijs, 1752, in 4.º, met platen. Dit is onder al zijne werken het belangrijkste; hij onderscheidt in hetzelfde met schranderheid, de koningen van *Thracië* met die van den Bosphorus, die men tot dus verre met elkander verward had. FRÖHLICH gaf in hetzelfde jaar zijn *Regum veterum numismata anecdota* in het licht, en het is opmerkelijk, dat deze beide penningkundigen, zonder van elkander iets te weten, elk van zijnen kant, erkenden, dat het MITHRIDATES de Grootte was, die toen hij den Bosphorus met zijne Aziatische staten vereenigde, in dat rijk de tijdrekening van *Pontus* invoerde. CARY heeft nog verscheidene handschriften nagelaten. De Abt BARTHÉLEMY kocht zijne gedenkpenningen aan, om dezelve te vereenigen, met het kabinet van oude gedenkpenningen tot de Bibliothek des konings van *Frankrijk* behoorende.

CARY. — Zie FALKLAND.

CASA (GIOVANNI DELLA), Aartsbisschop van *Benevento*, in 1503 uit eene van *Mugello*, in den Florentijn-

schen staat oorspronkelijke familie geboren, overleed te Rome, in 1556, terwijl PAULUS VI. voor hem het Romeinsche purper bestemde: hij was secretaris van dien Opperpriester, en Nuntius van PAULUS III. te Venetië geweest. Hij werd door de geleerden, wier vriend en beschermer hij was, betreurd, en liet verscheidene Italiaansche werken in onrijm en dichtmaat na, die met even zoo veel bevalligheid als kieschheid geschreven zijn. Zijne GALATHEA, of wijze, om in de wereld te leven, in het Fransch vertaald, 1680, verdient dien lof boven mate. CASA had in zijne jeugd, en lang vóór den geestelijken staat omhelsd te hebben, eenige al te vrije gedichten vervaardigd, in het Italiaansch *Capitoli* genaamd. Drie dezer *Capitoli* (*del forno, degli Bacci, e sopra il nome di Giovanni*) waren zoo schandelijk, dat men dezelve, uit de uitgaven der werken van CASA, sedert 1700 in het licht gegeven, heeft weggelaten; maar men vindt dezelve met eenige andere dergelijke stukken van BERNI, MAURO en anderen, in eene Verzameling, te Venetië in 1538, in 8.vo gedrukt. Het *Capitolo del forno* is, zonder tegenspraak, het onbetamelijkste werk van CASA.

Ook schreef VERGERIO tegen hem een zeer bijtend hekeldicht. Hij beantwoordde hetzelve in Latijnsche verzen, waarin hij zich zoo wel mogelijk, vooral als men met wezenlijke gebreken, al diegene niet meent te bezitten, welke men ons te last legt, regtvaardigde. Ondanks deze verdediging, namen verscheidene Protestantsche schrijvers, de lasteringen van VERGERIO aan. Zij herschiepen zelfs het *Capitolo del forno* in een Latijnsch werk: *De laudibus Sodomice* genoemd, dat nooit anders dan in hunne verbeelding heeft bestaan. De zeden van CASA verdienen die belediging niet, hoewel zijne vrijheid in het schrijven niet kan geregtvaardigd worden. Hij had er daarenboven een misbruik van gemaakt, in eenen ouderdom, waarin men niet altijd den prijs der deugd kent. Het gedrag, later door hem gehouden en de onberispelijkheid zijner zeden, behoorden deze jeugdige uitspattingen te doen vergeten. Al de werken van dezen schrijver zijn gezamenlijk uitgegeven te Florence, 1707, 3 dl.ⁿ in 4.to; te Venetië 1728 — 1729, 5 dl.ⁿ in 4.to, en te Napels, 1703, 6 dl.ⁿ in 4.to Deze laatste uitgave is fraai. Onder de schrijvers, die CASA geregtvaardigd hebben, randplege

men de *Geschied- en letterkundige Fragmenten*, 's Gravenhage, 1706, bladz. 116 en volg.

CASALANZIO (JOZEF DE), stichter der Christelijke scholen, in 1556, te *Peralta*, in *Aragon* geboren, omhelsde den geestelijken staat eerst zeer laat; hij deed eene reis naar *Rome*, en rigtte eene soort van gesticht op, om kinderen in de godsdienstpligten te onderwijzen. PAULUS V. verhief hetzelfde in 1617 tot een genootschap aan hetwelke hij den naam van *Paulijnsche congregatie* gaf. In 1621 gaf GREGORIUS XV. aan hetzelfde den naam van *Geordende Geestelijken der Christelijke scholen*. Dezelve hadden weldra een groot aantal Collegiën in *Spanje*, *Italië*, *Duitschland*, *Hongarijè* en *Polen*. De godvruchtige stichter overleed te *Rome*, in 1648, en werd door CLEMENS XIII. in 1757 heilig verklaard.

CASALI of CASALIUS (JOHANNES BAPTISTA), een beroemde Romeinsche oudheidkundige der 17.e eeuw, gaf verscheidene verhandelingen in het licht, de eene al geleerder dan de andere: 1.º *De ritibus veterum Ægyptiorum*, *Rome*, 1644, in 4.to; *Frankfort*, 1681; dit werk, hoewel niet zeer uitgebreid, bevat belangrijke onderwerpen. — 2.º *De ri-*

tu nuptiarum veterum. — 3.º *De tragœdia et comœdia*. — 4.º *De tricliniis, conviviis et tesseris veterum*. — 5.º *De thermis et balneis veterum*. — 6.º *De insignibus*, enz., in de Oudheden van GRONOVIVS voorkomende. Maar het werk, dat vooral zijnen roem bevestigd heeft, voert ten titel: *De urbis et Romani olim imperii splendore*, *Rome*, 1650, in fol.

CASANATE (HIERONYMUS), te *Napels*, in 1620 geboren en den 3 Maart 1700 overleden, werd in 1673, door Paus CLEMENS X., tot kardinaal verheven. INNOCENTIUS XII., die met zijne kunde en zijne zucht voor de letteren bekend was, benoemde hem tot bibliothecaris van het Vatikaan. De abt ZACCAGNI gaf onder zijn opzigt eene verzameling van werken, uit oude handschriften ontleend, in het licht, *Rome*, 1698. CASANATE liet bij zijnen uitersten wil, zijne bibliotheek na, aan het MINERVA-klooster der Dominikanen te *Rome*, op voorwaarde, dat dezelve voor iedereen zoude openstaan, met een inkomen van 4000 Romeinsche kroonen, tot onderhoud derzelve. Men ziet er zijn standbeeld in marmor.

CASANATE (MARCUS ANTONIUS ALEGRO DE), een kar-

meliet uit *Aragon*, in 1658 overleden, is de schrijver van onderscheidene werken; het voornaamste is: *het Paradijs van heerlijkheid van den berg Karmel*, Lyon, 1639, in fol. Dit is eene bibliotheek der schrijvers onder de Karmelieten. Men verwijt hem, dat hij om zijn werk met een grooter aantal beroemde mannen aan te vullen, er eenige zijner orde vreemde schrijvers in opgenomen heeft.

CASANOVA (MARCUS ANTONIUS), een Latijnsch dichter van *Rome*, in 1527 overleden, heeft zich in de puntdichten onderscheiden, waartoe zijn hekelzuchtig en luimig karakter hem medesleepte. Hij vormde zich volgens MARTIALIS, en nam deszelfs scherpen en bijtenden stijl aan. CATULLUS was zijn voorbeeld in de verzen, welke hij voor de beroemde mannen van het oude *Rome* vervaardigde. Zijne lofdichten strekten zijnen geest evenzeer tot eer als zijn karakter. Men vindt zijne gedichten in de *Deliciae poetarum italorum*.

CASANOVA (FRANCISCUS), werd te *Londen* in 1730, uit eene Italiaansche familie geboren. Naar *Venetië* teruggekeerd, deden zijne ouders hem de oude en nieuwe talen beoefenen, in welke hij verbazende vorde-

ringen maakte, hoewel hij zich toen reeds tot de beoefening der schilderkunde bestemde. CASANOVA te *Parijs* gekomen zijnde, werd door vrienden aan KAREL PARROCEL, eenen beroemden teekenmeester, voorgesteld. Deze kunstenaar was niet geheel tevreden, met de beoefening van den jongen Italiaan; hij raadde hem echter aan, zijne neiging te volgen. CASANOVA zocht zich te bekwamen, door volgens VAN DER MEULEN en PARROCEL zelve te schilderen, en legde zich voornamelijk op het koloriet en de uitwerkselen van het licht toe. Hij ging vervolgens bij DICTRICI, een bekwaam schilder te *Dresden*, en in de Hollandsche school, de middelen zoeken, om te verleiden en te behagen. Door dezen vlijtigen arbeid, stelde CASANOVA zich in staat, om zich bij de koninklijke akademie van schilderkunde aantediene; hij werd bij dezelve, als schilder van veldslagen aangenomen. Zijne schilderijen waren vooral belangrijk, door derzelver levendige en stoute uitvoering, en door de uitwerkselen van het licht, dat alom op eene bekwame wijze was aangebragt. Het schilderstuk, bij gelegenheid van zijne aanneming vervaardigd, en in de kunstzaal van *Parijs* ten toon gesteld, verwierf hem de algemeene toe-

juiching, en van alle kanten werden hem schilderstukken besteld, veldslagen voorstellende. De laatste, welke hij in *Frankrijk* vervaardigd heeft, zijn die, welke hem door den prins van CONDÉ voor deszelfs nieuw paleis besteld werden, en die de zegepraalen voorstelden, door de helden, uit dat doorluchtig huis behaald. Hoewel CASANOVA zijne schilderijen zeer duur verkocht, was hij echter altijd vol schulden; ook nam hij met vreugde de uitnoodiging aan, hem door de keizerin van *Rusland*, CATHARINA II. gedaan, om voor haar paleis hare veroveringen op de Turken te schilderen; hij begaf zich naar *Weenen*, om aldaar te werken, en ontving een gunstig onthaal van wege den keizer. Hij hield zich bestendig met zijne kunst bezig tot aan zijnen dood, die in Maart 1805 te *Brühl*, bij *Weenen*, op een tijdstip plaats had, waarop hij bijna een schilderstuk voltooid had, de inwijding van het gesticht der *Invaliden* door LODEWIJK XIV. voorstellende. CASANOVA bezat een groot denkbeeld van zijne kunst, en zocht den omgang van personen van eenen hoogen rang. Hij was eens aan tafel bij den prins van KAUNITZ, alwaar men over de groote talenten van RUBENS sprak, en als schilder, en als diplomaat. Waarop een der

gasten zeide: » RUBENS was dus een afgezant, die tot uitspanning schilderde." — » Uwe Excellentie bedriegt zich, hernam CANOVA, RUBENS was een schilder, die tot uitspanning den afgezant speelde."

CASAS (BARTHOLOMEUS DE LAS), te *Sevilla*, in 1474 geboren, volgde reeds in den ouderdom van 19 jaren, ANTONIUS DE LAS CASAS, zijnen vader, die zich in 1493 met CHRISTOPHORUS COLUMBUS naar *Amerika* begaf. In *Spanje* teruggekeerd, werd hij geestelijk en pastoor. Hij verliet zijne pastorij en zijn vaderland, om aan het heil der Indianen te gaan arbeiden. Eenigen tijd daarna kwam hij in *Europa* terug, om de klagen der Indianen tegen de Spanjaarden aan de voeten van KAREL V. te brengen. De zaak werd in den raad overwogen, en door verscheidene den Indianen gunstige verordeningen gevolgd. Daar doctor SÉPULVÉDA de Spanjaarden had trachten te regtvaardigen, zoo gaf LAS CASAS, bisschop van *Chiapa* geworden, tegen hem in het licht: *De verwoesting van Indië*, vol bijzonderheden, die de menschheid doen sidderen, doch waarin men alom den overdreven geest aantreft; ook eindigde hetzelfde zijn geschil met SÉPULVÉDA niet. DOMINICUS

Soto, biechtvader des keizers, werd benoemd, om die zaak te onderzoeken. LAS CASAS ontwikkelde schriftelijk al zijne redenen, ten einde dezelve aan KARTEL V. zouden kunnen gezonden worden, maar nadat die vorst de verschillende berigten tegen elkander overwogen had, besliste hij niets. De bisschop van *Chiapa*, kwam in 1551, na zich gedurende vijftig jaren in *Amerika* door zijnen ijver en bisschoppelijke deugden onderscheiden te hebben, in *Spanje* terug. In zijne geschiedenis van *Amerika*, stelt ROBERTSON hem als een onrustig en ontevreden man voor. Pater CHARLEVOIX, die in de geschiedenis van *Sint-Domingo* hem den grootsten lof toezwaait, merkt op, dat zijne verbeeldingskracht al te levendig was, en hij zich door dezelve al te zeer liet beheerschen. (L. 5, ann. 1515). Men moet bekennen, zegt hij verder, dat er in zijn werk eene soort van drift en overdrevenheid heerscht, die tegen hem inneemt. Hij heeft de waarheid niet weten te ontdoen van de kleuren, welke de vooringenomenheid, de haat, de belangzucht, de vriendschap, de verbindtenis, een al te bittere of al te vurige ijver, aan dezelve kunnen geven. (L. 6. ann. 1547). MARMONTEL van hem den

held van zijn gedicht *Les Incas* willende maken, maakt van hem een belachelijk ijdele, een onnoozele man, maar deze onhandigheid strekt enkel den romanschrijver tot schande. Oordeelkundiger schrijvers hebben opgemerkt, dat hij zich in zijne liefdadigheid niet altijd gelijk bleef, en dat, terwijl hij met eenen ijver, die naar geestdrift geleek, aan de vrijheid der Indianen werkte, hij al zijnen invloed gebruikte, om de Negers tot slaven te maken. Hij overleed te *Madrid*, in 1566; kort te voren had hij in handen van den Paus afstand gedaan van zijn bisdom. De orde van den H. DOMINICUS, die hij in 1522 omhelsd had, heeft hem in *Peru* verscheidene gestichten te danken. Behalve zijne *Verhandeling over de verwoesting van Indië*, heeft men er nog verscheidene anderen tegen SÉPULVÉDA. De Spaansche uitgave van *Sevilla*, 1551, 5 afdeelingen in één deel in 4.to, met Gothische letter, wordt meer gezocht dan de volgende uitgaven met gewone letter. Zie hier het oordeel, hetwelk de schrijvers der *Encyclopédie*, die men wel kan aanhalen, wanneer zij ten gunste der Spanjaarden spreken, over dit werk vellen: » Men zou bijna bekoord worden, om te gelooven, dat de schrijf-

ver de misdaden zijner landgenooten heeft willen bewimpelen, door dezelve volkomen ongeloofbaar te maken. . . . . Het is eene verregaande overdrevenheid, en zie hier de reden, waarom LAS-CASAS zoo overdreven is geweest: hij wilde in *Amerika* eene half-militaire, half-kerkelijke orde tot stand brengen; daarna wilde hij groot-meester dier orde zijn, en den Amerikanen eene buitengemeen groote schatting in goud en zilver doen betalen: om het hof van het nut van dit ontwerp te overtuigen, dat enkel aan hem alleen nuttig zoude zijn geweest, maakte hij het getal der vermoorde Indianen zoo verbazend groot." Men moet een even zoo belangrijk als zeldzaam Latijnsch werk over dit vraagstuk niet vergeten: » Of koningen en vorsten, krachtens eenig regt of eenigen titel, in geweten hunne burgers en onderdanen van de kroon vervreemden, en dezelve aan het gebied van eenen bijzonderen Heer onderwerpen kunnen?" *Tubingen*, 1625, in 4.to De schrijver ontwikkelt in dit stuk verscheidene zeer teedere en belangrijke punten, ten opzichte der regten van vorsten en volken. Hij onderzoekt of de koningen gewesten en steden kunnen vervreemden, afstanden, ruilingen enz. kunnen doen,

en houdt het tegendeel staande. Maar behalve dat het algemeene lot der volken, tegen dit gevoelen is opgestaan, zoo draagt het tegendeel, al mogt hetzelve ook valsch zijn, bij, om het eeuwige plan der opeenvolgende omwentelingen te vervullen, die alle rijken der wereld moeten beroeren, veranderen en hervormen, er het onderwerp eener onstandvastigheid en wisselvalligheid van maken, die wel waardig is de aandacht en diepzinnige overwegingen eener Christelijke wijsbegeerte te boeijen. » Herinner u, zeide de beroemde BOSSUET tot zijnen doorluchtigen kweekeling, dat deze langdurige aaneenschakeling van bijzondere oorzaken, die de rijken oprigten en vernietigen, van de geheime bevelen der Goddelijke Voorzienigheid afhangt; boren in de Hemelen houdt God de teugels aller harten in zijne hand; nu weêrhoudt Hij de hartstogten, dan viert Hij aan dezelve den teugel, en daardoor beweegt Hij het geheele menschelijke geslacht. . . . Hij is het, die de uitwerkselen der meest verwijderde zaken voorbereidt, en welke met die groote slagen slaat, waarvan de gevolgen zich zoo ver uitstrekken. Wanneer Hij met deze slagen wil treffen, en de rijken omverwerpen, dan is alles

zwak en onregelmatig in de raadsvergaderingen. Het eertijds zoo wijze *Egypte*, wandelt als dronken, onbesuisd en waggelend; omdat de Heer den Geest van dui-zeling in zijne raadsverga-deringen heeft verspreid; het weet niet meer, wat het doet, het is verloren. . . . Daardoor wordt bewaarheid hetgene, wat de Apostel zegt, dat *God gelukkig en de eenige vermogende koning der koningen, Heer der Heeren is*, gelukkig, wiens rust ongestoord is, die alles ziet veranderen, zonder zelf te veranderen, en die door eenen onveranderlijken raad, alle veranderingen daarstelt; die de magt geeft en ontnemt; die dezelve van den eenen mensch tot den anderen van het eene volk tot het andere overbrengt, om aantetoonen, dat zij dezelve enkel bij leening bezitten, en dat Hij de eenige is, waarin zij haar natuurlijk verblijf houdt."

CASAS (CHRISTOPHORUS DE LAS), een Spanjaard, in 1576 overleden, is de schrijver van een Italiaansch-Spaansch woordenboek, ten titel voerende: *Vocabulario de las das linguas toscana y castellana*, Sevilla 1583, in 4.to JULIUS CAMILLUS, een Italiaan, heeft van hetzelfde eene vermeerderde uitgave geleverd.

CASATI (PAULUS), in 1617, te *Piacenza* geboren, ging nog zeer jong zijnde, onder de Jesuiten. Na te *Rome* de wiskunde en godgeleerdheid onderwezen te hebben, werd hij naar *Zweden* tot de koningin CHRISTINA gezonden, die hij volkomen bewoog, om den Catholijken godsdienst te omhelzen. Hij overleed te *Parma* in 1707, verscheidene Latijnsche en Italiaansche werken nalatende. De voornaamste zijn: 1.° *Vacuum proscriptum*, Genua, 1649. — 2.° *Terra machinis mota*, Rome 1668, in 4.to — 3.° *Mechanicorum libri octo*, Lyon 1684, in 4.to — 4.° *De igne dissertationes*, 1686 en 1695, 2 dl.n in 4.to; het eerste te *Venetië*, en het tweede te *Parma*, zeer geacht. — 5.° *De angelis disputatio theologica*, *Piacenza*, 1703. — 6.° *Hydrostaticæ dissertationes*, *Parma* 1695. — 7.° *Opticæ dissertationes*, *Parma*, 1705. Het zonderlingst hiervan is, dat hij deze gezigtkundige verhandeling in den ouderdom van 88 jaren, toen hij reeds blind was, vervaardigde. Zijn verlies werd door de geleerden en weldenkenden betreurd. Men vindt in zijne natuurkundige werken vele nasporingen en proefnemingen, en verscheidene goede inzigten.

CASAUBON (IZAÄK), te *Geneve* in 1559 geboren, was

de zoon van een Protestantsch predikant, onderwees eerst in zijne vaderstad, de schoone letteren, en vervolgens de Grieksche taal te Parijs. HENDRIK IV. vertrouwde hem in 1603 het opzigt over zijne Bibliotheek toe. Naden dood van dien Vorst werd hij door JACOBUS I. koning van Engeland, naar dat rijk beroepen, en aldaar met onderscheiding ontvangen. Hij overleed in 1614, en werd in de abdij van West-Munster begraven. Hij scheen altijd eenen geest van vrede in de Godsdienstgeschillen aan den dag te leggen, maar door aan de Catholijken en de Hugenooten te willen behagen, was hij noch aan de eene noch aan de andere aangenaam. » Men moet het niet ontveinzen, schreef hij aan UITENBOGAARD, het groote verschil, dat ik tusschen ons geloof, en dat der oude kerk vind, baart mij vele onrust; want, om niet over andere geschilpunten te spreken, LUTHER heeft zich ten opzigte der Sacramenten van de ouden afgescheiden; ZWINGLIUS heeft zich van LUTHER verwijderd; CALVINUS heeft beide verlaten, en degene, die sedert dien tijd hebben geschreven, hebben CALVINUS verlaten. Indien wij voortgaan, dienzelfden weg te volgen, wat zal dan het einde van dit alles zijn?..” Een zijner zonen een Kapucijner geworden zijnde, ging,

om hem zijnen zegen te vragen: *Volgaarne geef ik u denzelven*, zeide hem zijn vader. *Ik veroordeel u niet veroordeel mij ook niet: wij zullen beide voor de regtbank van JESUS CHRISTUS verschijnen.* Deze rede had geen grond, de Catholijken veroordeelen niemand; maar zij gelooven aan het Evangelie, dat slechts één Geloof en ééne Kerk wil. Toen hij de Sorbonne ging bezoeken, zeide men hem: *Zie hier eene zaal, waarin sedert vier honderd jaren getwist wordt.* — *Wat heeft men beslist?* vroegde hij oogenblikkelijk. Men ziet door deze antwoorden, dat CASABON veeleer tot de onverschilligheid omtrent alle Godsdiensten dan tot het Calvinismus overhelde; onverschilligheid, die het natuurlijke uitwerksel is, van het verlaten van den waren Godsdienst, in lieden, die gezond verstand genoeg bezitten, om de sekten te waarden. Men heeft van hem: 1.° *Commentariën* over verschillende schrijvers, THEOPHRASTUS, ATHENÆUS, STRABO, POLYBUS, POLYENUS, enz. Men bespeurt in alle eene uitgebreide letterkunde, en nieuwe inzigten over verscheidene kwalijk begrepene plaatsen. — 2.° *De libertate ecclesiastica liber singularis*, 1607, in 8. vo, tot blz. 264 gedrukt, wyl het geschil met Venetië, vereffend zijnde.

zoo liet HENDRIK IV., den druk van hetzelfde staken. Dit fragment wordt bij zijne *Brieven*, Rotterdam, 1709, in fol. gevonden. — 3.º *Oeffeningen over de Jaarboeken van BARONIUS*, Londen, 1614, in fol. die zeer slecht zijn. Hij strekt zijn onderzoek niet verder uit, dan tot de vier en dertig eerste jaren, en men heeft met regt gezegd, dat hij het gebouw des Kardinaals, enkel bij de windwijzers had aangestast. LE CLERC laakt hem, onderwerpen te hebben geschreven, die hij niet genoeg verstond. en dat het geen tijd meer was, om in zijne oude dagen te studeren. — 4.º Reeds aangevoerde *Brieven*. Dezelve zijn door vele bijzonderheden belangrijk en vooral door de zedigheid en opregtheid, die er in heerschen: deze beide deugden vormden het karakter des schrijvers; men ziet op meer dan eene plaats, dat hij in de gesteldheid van zijn hart niet van den godsdienst zijner vaderen verwijderd was. — 5.º *Casaubonia*, Hamburg, 1710, in 4.to

CASAUBON (MERICUS), zoon van den voorgaande, te Geneve, den 14 Augustus 1599 geboren, te Oxford opgevoed, en vervolgens kanonik van Kantelberg, weigerde eene jaarwedde, hem door OLIVIER CROMWEL aangebo-

den, om de Geschiedenis van zijnen tijd te schrijven. Hij overleed in 1671, na verscheidene werken in het licht te hebben gegeven, die evenzeer om de geleerde aanmerkingen gezocht worden, als dezelve, om de hardheid des stijls walging verwekken. De voornaamste zijn: 1.º *Commentariën op OPTATUS, DIOGENES LAËRTIUS, HIEROCLES, EPICTETUS*, enz. — 2.º *Zijne Brieven*, met die van zijnen Vader gedrukt. — 3.º *Verhandeling Over de Geloovig-en ongelovigheid*, 1670, in 8.vo. — 4.º *De eerste oorzaak van het goede en het kwade, welke in deze wereld overkomen*, 1645 in 4.to — 5.º *Verhandeling over de geestverruking (Enthousiasme)* 1655, in 4.º enz. Getrouw aan de STUARTS, had MERICUS onder CROMWEL al zijne landsinkomsten verloren, welke hem onder KAREL II. terug werden gegeven.

CASAUX (KAREL DE), Consul van Marseille, ten tijde dat HENDRIK IV. tot den troon van Frankrijk kwam, wilde liever met den koning van Spanje, dan met zijnen vorst onderhandelen. Hij had zijne vertrouwelingen reeds naar Madrid gezonden, en zou weldra de stad aan den vijand hebben overgeleverd, toen een burger SIBERTAT genaamd, een

oorspronkelijke Corsikaan, den Hertog van *Guise*, door eene hem toevertrouwde poort binnen liet, en *CASAUX* in 1596, eigenhandig van het leven beroofde.

CASCELLIUS, een kundig regtsgeleerde, voornamelijk in het stuk van erfenissen of vaste goederen, waarvan *CICERO* en *PLINIUS* eene eervolle melding maken. Deze laatste berigt ons, dat *CASCELLIUS VOLCATIUS* tot meester had gehad. Hij was een tijdgenoot van *OFFILIUS*; dezen zoowel als *TREBATIUS*, in de regtsgeleerdheid evenarende, overtrof hij beide in de welsprekendheid. Hij leefde tot op den tijd van *AUGUSTUS. QUINTILIANUS* bewondert in zijne schriften de beoefening der oudheid. In de eeuw van *POMPONIUS* bestonden er enkel nog van hem, zijne *schoone spreuken*. Dit waren de antwoorden, welke zijn levendige en vlugge geest hem voor de vuist deden geven, aan degene, die hem ondervraagden. Ondanks het belang, dat men in de werken van dien regtsgeleerde, in de eeuw, waarin hij leefde, en in dien regtsgeleerde zelve stelde, ziet men niet, dat hij tot eenige waardigheid, boven het schatmeesterschap is verheven geworden.

CASEARIUS (JOANNES), een Hollandsche kruidkundige,

en omtrent het einde der zeventiende eeuw, zending naar *Cochin*, had deel aan het prachtige werk, dat *RHEEDE VAN DRAKENSTEIN* onder den titel van *Hortus Malabaricus*, in 13 dl., in fol. met platen in het licht gaf. Hij is het, die het plan van dat werk ontworpen, de planten beschreven, en den tekst der beide eerste deelen zamengesteld heeft.

CASELIUS (JOANNES CASSELS), meer bekend onder den naam van) te *Göttingen* in 1533 uit eene oorspronkelijk Geldersch geslacht, geboren, onderwees de wijsbegeerte en de welsprekendheid, te *Rostok* en te *Helmsstadt*. Hij stelde veel belang in de Grieksche kerkvaders, en overleed in de laatstgenoemde stad, in 1613. Men heeft van hem verscheidene werken; en eene *Verzameling van Latijnsche Brieven*, 1604, in 8. vo.

CASELLI (KAREL FRANCISCUS), Kardinaal en Bisschop van *Parma*, werd den 20 October 1740, te *Alessandria* in *Piemont* geboren. Hij ging onder de orde der *Servitermonniken*, en werd algemeen-zaakverzorger derzelve, en *Consultor* van de *Congregatie der Kerkgebruiken*. In verscheidene gewichtige onderhandelingen gebruikt, was hij een der onderteekenaars van het Con-

cordaat van 1801. Den 4 April 1802 benoemde PIUS VII. hem tot Bisschop *in partibus* van *Sida*. Deze Opperpriester had hem in de bevordering der Kardinalen van den 23 Februarij 1801, *in petto* gehouden, en benoemde hem den 9 Augustus 1802. De nieuwe Kardinaal verkreeg den Priesterlijken titel van den H. MARCELLUS, en werd den 28 Mei 1804 tot Bisschop van *Parma* gepreconiseerd. Hij heeft op het einde van dat jaar PIUS VII. op zijne reis naar *Parijs* vergezeld, en keerde met hem naar *Italië* terug. Nadat de staat van *Parma*, met het Fransche keizerrijk vereenigd was, zoo bevond zich de Kardinaal CASELLI, nog meer dan de overige onder den last van het despotismus van BONAPARTE. Men noodzaakte hem in 1809 in *Frankrijk* te komen, en hij was in 1810 bij het huwelijk tegenwoordig van NAPOLEON met de Aartshertogin MARIA LOUISA. In het volgende jaar werd hij tot lid der tweede Commissie benoemd, welke voor de kerkelijke zaken was daargesteld, en nam zitting in het Concilie, waarin hij lid der Commissie van het adres was. De gebeurtenissen van 1814 gaven hem zijne vrijheid weder; hij keerde naar zijn Bisdom terug, en werd een onderdaan

der Aartshertogin MARIA LOUISA, die hem tot Geheime-raad, en lid der orde van *St. George* benoemde. In 1823 begaf hij zich naar *Rome* ter bijwoning van het Conclave, waarin hij den 18 September, weinige dagen voor de verkiezing kwam. Hij is den 19 April 1828 te *Parma* overleden, tot op het einde van zijn leven al zijne geestvermogens en eene voor zijnen ouderdom verbazende gezondheid behouden hebbende. Zijne diocesanen verloren in hem eenen herder, die hun eene vaderlijke toegenegenheid toedroeg, en al hunne belangen ter harte nam.

CASENEUVE (PETRUS DE), te *Toulouse* den 31 October 1591 geboren, provenier der kerk van den heiligen STEPHANUS, in 1652 overleden, is de schrijver van *Origines ou Etymologies françoises* (*Fransche afleidingen of woordgrondingen*); later als een vervolg bij het Etymologisch Woordenboek van MÈNAGE gevoegd. Nog heeft men van hem: 1.° *Oorsprong der FLORA-spelen te Toulouse*, waarin men belangrijke nasporingen aantreft, *Toulouse*, 1659, in 4.to, met het *Leven des Schrijvers*, door BERNARDUS MEDON. — 2.° *Fransch Catalonië*, *Toulouse*, 1644, in 4.to In dit stuk handelt hij

over de regten, welke de koning van *Frankrijk* op de Graafschappen van *Barcelona*, *Roussillon* enz. bezit. — 3.º *Leven van den heiligen EDMOND*, in 8.º *CASENEUVE* was een deugdzaam en zedig man. Hij wilde nooit den opvolger noemen welken hij wenschte, dat men hem in zijn beneficie mogt geven, en weigerde zijn afbeeldsel te laten vervaardigen. Hij was in het algemeene regt zeer ervaren.

CASES. — Zie CAZES.

CASIMIR I., koning van *Polen*, bijgenaamd *de vreedzame*, zoon van *MIECISLAW II.*, was nog een kind, toen hij zijn vader in 1034 verloor. Zijne moeder *RICHSA*, tot voogdes en regentes des rijks benoemd, bragt de *Polen*, door haar slecht bestuur in opstand, en zag zich in 1036 verplicht, om met haren zoon, de vlugt naar *Saksen* te nemen, dien zij kort daarna, onbekend, onder den naam van *KAREL* naar *Frankrijk* zond; de jeugdige prins ging aldaar in de orde van *Cluny*, en werd zelfs tot het *Diakonaat* gewijd. De *Polen*, sedert zijn vertrek aan inwendige verdeeldheden ter prooije, verkregen in 1041 van *BENEDICTUS IX.*, dat hun koning den troon weder beklimmen en in den echt treden kon. In *Polen* te-

ruggekeerd, huwde *CASIMIR* met eene dochter des Hertogs van *Rusland*, bij welke hij verscheidene kinderen verwekte. Hij beschaafde de *Polen*, deed den handel, den overloed, de zucht tot het algemeene welzijn, het gezag der wetten herleven. Het inwendige regelde hij volmaakt wel, en verzuimde daarom het uitwendige niet. Hij versloeg *MASLAW*, Groot Hertog van *Moskovië*, ontnam *Silezië* aan de *Bohemers*, stichtte eenen bisschoppelijken stoel te *Breslau* en overleed in 1059, na eene 18 jarige regering.

CASIMIR II., koning van *Polen*, bijgenaamd *de regtvaardige*, vijfde zoon van *BOLESLAW III.* in 1117 geboren, werd in 1177, toen *MIECISLAW III.* zijn broeder, die *BOLESLAW* was opgevolgd, door zijn slecht gedrag de *Polen* aan het muiten deed slaan, tot den troon geroepen. Hij werd door zijne onderdanen bemind, onderscheidde zich door zijne dapperheid en zegepralen, en overleed plotseljk in 1194. Zijne godsvrucht ging gepaard met eene onmatige drift voor de vermaak, en sommige schrijvers hebben beweerd, dat hij door eene vrouw zou vergeven zijn, die zijne gedurige aanzoeken moede was.

CASIMIR III. Koning van *Polen*, bijgenaamd *de Groote*, in 1309 geboren, en in 1333 op den troon verheven, ontnam verscheidene steden aan JOANNES, koning van *Boheme*, en veroverde *Rusland*. Met de krijgstalenten, vereenigde hij die van eenen grooten koning, handhaafde den vrede, stichtte en begiftigde kerken en gasthuizen, en rigtte een aantal sterkten op. Men verwijt hem eenen ongeregelden hartstogt voor de vrouwen. Nadat de Bisschop van *Krakau* hem onderscheidene malen vruchteloos over zijne ongeregheden had onderhouden, deed hij hem in den kerkelijken ban; de Vorst liet den Priester, die hem de excommunicatie bekend maakte, in de rivier werpen. Hij herstelde echter zijne misslagen, door eene oprechte boetvaardigheid, en overleed, na een zeven en dertig jarig bestuur, aan eenen val van het paard. Met hem eindigde de stam der *PIASTEN*, welke 528 jaren den troon bekleed hadden. Na derzelve ontstentenis kozen de *Polen* vreemde koningen, hetwelk de eerste aanleiding tot de oneenigheden en onlusten gaf die dat land schokten.

CASIMIR IV. koning van *Polen* zoon van *WLADIS-*

LAW VI., was Groot Hertog van *Litthauen*, toen hij in 1447 tot den troon van *Polen* werd beroepen. Hij vernederde de ridders der Teutonische orde, onderwierp *Walachijë*; doch offerde bijna altijd de belangen der *Polen*, aan die der *Litthauërs* op, die steeds het voorwerp zijner toegenegenheid waren, en zijne regering was zeer onrustig. Deze Vorst bezat geene der hoedanigheden, die eenen waren koning uitmaken: trotsch zonder eerezucht, vol ijdelheid, zeer ongevoelig voor de eer, werd hij noch door de *Litthauërs* noch door de *Polen* betreurd. Toen hij in 1492, in den ouderdom van 64 jaren overleed, liet hij na, uit zijn huwelijk met *ELIZABETH*, eene dochter van keizer *ALBERTUS II.*, *WLADISLAW*, koning van *Hongarijë* en *Boheme*, *JOANNES ALBERTUS*, die hem opvolgde, *CASIMIR*, verkozen koning van *Hongarijë*, bij het leven van *MATTHIAS* (Zie *CASIMIR - heilige -*), *ALEXANDER SIGISMUNDUS*, die ook koning van *Polen* was en *FREDERIK*, Aartsbisschop van *Gnesne*, en kardinaal.

CASIMIR V. (*JOANNE*), zoon van *SIGISMUNDUS III.*, koning van *Polen*, eerst Jesuit en Kardinaal dong naar den troon, na den dood van *WLADISLAW VII.*, zij-

nen broeder. Op denzelven verheven zijnde, zond hij zijnen hoed terug, en zette zich de kroon op. De Paus verleende hem dispensatie, om met MARIA LOUZA VAN GONZAGA in den echt te treden. Hij werd in den beginne door KAREL GUSTAAF Koning van Zweden verslagen, maar hij had het geluk hem later terug te drijven, en met zijnen opvolger in 1660 een vredesverdrag te sluiten. In het volgende jaar behaalde zijn leger eene overwinning op de Muskoviten, in *Litthauwën*. Eene muerrij, die tegen hem ontstaan was, en welke hij tot bedaren bragt, boezemde hem eenen afkeer tegen het bestuur in. Hij verliet den troon, en begaf zich naar *Parijs*, in de abdij van *Saint-Germain-des-Prés* welke **LODEWIJK XIV.** hem gaf, met eene, aan eenen vorst van zijnen rang betaamende jaarwedde. De vermaken van den gezelligen omgang, en de bekoorlijkheden der schoone letteren, deden hem de schitterende onrust der koninklijke waardigheid weldra vergeten. Nooit wilde hij, dat men hem te *Parijs* den titel van Majesteit zoude geven, daar dit woord hem aan zijne heerlijkheid en aan zijne kluisters herinnerde. Kort voor zijnen afstand van den troon van *Polen*, in 1668, zijnen onderdanen aanraden-

de, om, gedurende zijn leven, eenen koning te verkiezen, sprak hij hen in eene redevoering op deze belangrijke wijze aan: »Gave God, dat ik een valsch profeet mogt zijn! maar zeker is het, dat, zonder deze verheffing de republiek een roofnest en de prooi der naburige volken worden zal. De Moskoviër en Rus, zullen beweren regt te hebben, op de gewesten, die hunne taal spreken, en zich van het Groot-Hertogdom *Litthauwën* meester maken. De grenzen van *Groot-Polen* zullen voor *Brandenburg* openstaan, en deze magt zal met *Zweden* over het *Koninkrijk-Pruissen* handelen, of er het tooneel des oorlogs van maken, om er hunne aanspraak in te beslissen. Hoe zuiver ook de bedoelingen van het huis van *Oostenrijk* wezen mogen, [zal het echter niet ten achteren blijven, om in deze roofpartij te deelen, en zal aan zijne belangen denken, door zich van *Crahan* meester te maken; want iedereen zal liever een gedeelte van *Polen*, door het regt van den sterkste en als eene verovering bezitten, dan over het geheele rijk te regeren, dat door zijne oude voorregten, tegen de overmagt zijner Vorsten verzekerd is." Deze wijze van zien, in eene nog verwijderde toekomst, is, na verloop eener eeuw

niet dan al te ongelukkig-lijk bewaarheid geworden. Koning STANISLAUS, Hertog van *Lotharingen* en *Bar*, voorzag voor eene halve eeuw dezelfde gebeurtenissen (zie zijn artikel). Hij overleed te *Nevers*, den 16 Decem-ber 1672, in den ouderdom van 63 jaren. Zijn lijk werd naar *Crahan* vervoerd, en zijn hart, in de abdij van *Saint-Germain-des-Prés*, te *Parijs* bijgezet.

CASIMIR (*Heilige*), zoon van CASIMIR IV., koning van *Polen* en Groot-Hertog van *Litthauen*, overleed den 4 Maart 1483 in den ouderdom van 24 jaren, om zijne deugden, en de onschuld zijner zeden, algemeen geacht en bemind. Men weet met welke standvastigheid, die Vorst, de dringende uitnoodigingen van de hand wees, hem door de Hongaren gedaan, om de kroon van hun land aantenemen, en zulks ondanks de herhaalde aanzoeken zijns vaders. » Het verlangen alleen, zegt een Geschiedschrijver, om het rijk Gods in zijne ziel te vestigen, boezemde hem den moed in, om de koningrijken der wereld te verachten, en geleidde hem tot die volmaakte losrukking van alle schepselen, zonder welke hij nimmer tot eene zoo verhevene heiligheid zou gekomen zijn.» Men zegt, dat

hij den dood had verkozen boven eene zonde tegen de kuischheid, welke men hem, als een middel, om zijn leven te redden, had aangeraden. Zulks kan waar zijn; maar de deugdzame Vorst, het gewaande middel van de hand wijzende, kon hetzelfde met regt als eene kwakzalverij beschouwen, of ten minste als eene in hare uitwerkselen zeer onzekere berekening. Niets daarenboven belette hem, een wettig huwelijk aantegaan, en indien zulks een onfeilbaar middel ware geweest, om zijn leven te behouden, zou hij dan niet verplicht zijn geweest, hetzelfde aantewenden? » Dit zoo dikwerf herhaalde en op zoo vele Vorsten toegepaste sprookje, zegt VOLTAIRE, wordt door de geneeskunde en de rede gelogenstrafft.» Eene aanmerking, die niet de valsheid dier geschiedenissen, maar enkel de wijsheid dergenen bewijst, die meer aan de deugd, dan aan de Artsen hebben geloofd. Zijne Levensbeschrijving is in het Latijn in het licht gegeven, *Wilna*, 1604, in 4.to

CASIMIR SARBIEVIUS. —
Zie SARBIEWSKI.

CASINI D'AREZZO (FRANCISCUS MARIA), te *Arezzo* in *Toskanen* geboren, ging in de orde der Capucijnen,

en verkreeg na de verschillende rangen zijner orde te zijn doorgelopen, onder het pausschap van INNOCENTIUS XII., den post van Apostolischen prediker, en onder dat van CLEMENS XI. den kardinaalshoed. Behalve eene vertaling uit het Fransch in het Italiaansch, van de *Raadgevingen der wijsheid*, heeft hij geschreven: 1.° *Panegyrici de diversis sanctis*, Massa, 1677, in 12.mo Venetië, 1679. — 2.° *Aetas hominis*, Florence, 1682, in 8.vo — 3.° *Conciones habitæ in palatio apostolico*, enz. Rome, 3 dl.ⁿ in fol. — Hij overleed in 1719.

CASIRI (MICHAËL), een beroemde kenner der Oostersche talen, en een Syromaronitisch religieus, werd in 1710, te Tripoli in Syrië geboren. Hij kwam zijne studiën te Rome volbrengen, alwaar hij den 29 September 1734, de heilige wijding ontving. In het volgende jaar begaf hij zich, in het gevolg van JOZEF ASSEMANI (zie dat artikel), dien Paus CLEMENS XII., naar de kerkvergadering der Maroniten zond, naar Syrië; dit is de eenige reis, welke hij naar het Oosten heeft gedaan. Bij zijne terugkomst deed hij aan de propaganda een zeer naauwkeurig verslag van de godsdienstige gevoelens der Maroniten, en hield zich bezig

met aan zijne religieuzen, de Arabische, Syrische en Chaldeeusche taal, de godgeleerdheid en de wijsbegeerte te onderwijzen. In 1748 lokte FRANCISCUS RAVAGO, biechtvader van FERDINAND VI., hem naar Spanje, alwaar hij aan de koninklijke Bibliotheek van Madrid werd verbonden. Hij vertaalde er alstoen een Arabisch werk, ten titel voerende: *Zon der wijsheid*, maar het oorspronkelijke en de overzetting zijn verloren geraakt. In 1749 tot lid der koninklijke geschiedkundige Akademie van Madrid benoemd, werkte hij om de bouwstoffen te verzamelen, welke hem ter zamenstelling van de *Bibliotheca arabico-hispana* gediend hebben. Door den koning tot tolk voor de Oostersche talen benoemd, droeg hij hem daarenboven, bij den dood van LEOPOLD PUGO, den post van eersten Bibliothecaris van het *Eskuriaal* op, met al de aan die bediening verbondene voordeelen. CASIRI liet alstoen uit Rome eenen in de Oostersche talen zeer ervaren Maroniet komen, PAULUS HODAD genaamd, en gebruikte denzelven, om uittreksels uit de handschriften te vervaardigen, die zijne *Bibliotheca* moesten uitmaken; maar de beide geleerden werden wel dra oneens, en PAULUS HODAD verliet Spanje. CASIRI

ondernam, om de Arabische verzameling der Canons van de Kerk van *Spanje*, waarvan het handschrift in het *Eskuriaal* bestaat, in het Latijn te vertalen, maar hij heeft zich bedrogen in den oorsprong, dien hij aan hetzelfde toekent, en hetzelfde is veel minder oud, dan hij zulks beweerd heeft. Hij was ook niet gelukkig in de verklaringen, welke hij gaf, van verscheidene Arabische opschriften, welke men in het *Alompsa* van *Grenada* en op andere oude gedenkstukken leest; de Akademie vond dezelve niet waardig, om in het licht te worden gegeven: maar hetgene, wat aan CASIRI te allen tijde, eenen aanzienlijken rang onder de geleerden zal verzekeren, is zijne *Bibliotheca arabico-hispana Escorialensis*, enz. *Madrid*, 1760 — 1770, 2 dl.ⁿ in fol. In 1851 artikels geeft dezelve al de Arabische handschriften op, welke de Bibliotheek van het *Eskuriaal* bevat. Het eerste deel bevat de taalkundigen, dichters, letterkundigen, woordenboekschrijvers, wijsgeeren, zede-, staats- en geneeskundigen, wiskunstenaars en sterrekundigen. Het tweede is aan de aardrijks- en geschiedkundigen toegewijd. Dit werk is onmisbaar, voor degene, die de Oostersche

letterkunde op eene grondige wijze willen beoefenen, en de talrijke uittreksels van Arabische schrijvers, welke hetzelfde aanbiedt, kunnen dienen ter opheldering der Geschiedenis van *Spanje* onder de Arabieren. Men verwijt echter aan CASIRI eenige misslagen tegen de oordeelkunde, en soms een gebrek van goed verstand van den tekst. CASIRI deelde steeds in de gunst van KAREL VI. en Hoogstdezelfs opvolger, en overleed te *Madrid* den 12 Maart 1791. Eenige jaren vóór zijnen dood had hij het geheugen verloren, en was hij stom geworden.

CASLON (WILLIAM), een Engelschman, in 1692 te *Hales-Owen* geboren, oefende met eene bewonderenswaardige bekwaamheid de kunst der lettergieterij uit. Zijne Arabische letters vooral zijn buitengemeen fraai, en hebben den naam van *Engelsche Arabische* aangenomen. Hij verwierf eene groote fortuin, en leefde afgezonderd op het einde zijner dagen. Hij overleed den 23 Januarij 1766.

CASSAGNES of CASSAIGNE (JACOBUS), opzigter van de Bibliotheek des konings van *Frankrijk*, lid der Fransche Akademie en van die der Opschriften, werd te

Nismes in 1636 geboren, en aldaar in den schoot eener welvarende familie opgevoed. Hij kwam reeds vroegtijdig te *Parijs*, en maakte er zich door zeer verschillende werken bekend, door *Leerreden* en *Gedichten* namelijk. Beide waren, den tijd in aanmerking genomen, vrij wel. Hij stond op het punt, om aan het hof te prediken, toen *DESPRÉAUX* hem in zijne *Hekeldichten* op eene wijze aanrandde, die zijnen geheelen roem bezwalkte. De al te gevoelige Abt *CASSAGNES* dacht zich weder in de achting des publieks te dringen, door werk op werk in het licht te geven. De inspanning en de zwaarmoedigheid bragten hem weldra het hoofd op hol. Men plaatste hem in *Saint-Lazare*, alwaar hij in 1679 overleed. Kan men na dit alles nog staande houden, dat *Hekeldichten*, zoo als die van *BOILEAU*, met den geest des Evangelies en der Christelijke liefdadigheid of zelfs met de regten der menschelijke maatschappij bestaanbaar zijn? De Abt *DE BRIENNE*, tot dezelfde afzondering als *CASSAGNES* veroordeeld, verzekert, dat hij in het bezit van al zijne geestvermogens Christelijk afstierf. De *Voorrede* der werken van *BALZAC*, door *CASSAGNES* geschreven, zijne *Vertaling* (in het Fransch)

van *SALUSTIUS*, *Parijs*, 1675, in 12.mo, en eenige zijner *Gedichten*, bewijzen, dat er van dezen schrijver, zonder zijne verstandsverbijstering iets groots zou hebben kunnen geworden.

CASSAN, keizer der *Mogollen* in *Perzië*, zwoer het Christendom af, om in 1294 den troon te kunnen beklommen. Hij onderwierp *Syrië*, overwon den sultan van *Egypte*, en overleed in 1304, na tot zijnen eersten Godsdienst te zijn teruggekeerd.

CASSANDER, koning van *Macedonië*, na *ALEXANDER den Groote*, verpligtte de *Atheners*, om zich op nieuw onder zijne bescherming te stellen, en vertrouwde het bestuur der Republiek aan den redenaar *DEMETRIUS PHALERIUS* toe. De *Atheners* geweigerd hebbende, hem in de stad op te nemen, viel hij op *Athene* aan, maakte zich meester van het Museum, dat hij in een kasteel veranderde. Deze onvoorziene slag bragt de verslagenheid onder de *Atheners*, en deed hun hunne poorten openen. *OLYMPIAS*, de moeder van *ALEXANDER*, door uitgezochte folteringen, de vrouw, de broeders en de voornaamste voorstanders van *CASSANDER* hebbende doen sterven, wreekte hij zich daarover door *Pydna*

te belegeren. OLYMPIAS, verpligt om zich over te geven, werd door den overwinnaar ter dood veroordeeld. Hij liet te gelijker tijd ROXANA, de vrouw van ALEXANDER den Grooten, en ALEXANDER, den zoon van dien wereldveroveraar om het leven brengen. Door moorden tot den troon gekomen, handhaafde hij zich op denzelfden, door zich met SELEUCUS en LYSIMACHUS tegen ANTIGONES en DÉMÉTRIUS te verbinden. Hij versloeg hen beide, en stierf aan de waterzucht, drie jaren na zijne overwinning, in het jaar 289 vóór J. C. De wijsgeer THEOPHRASTUS, gaf aan dien vorst staatkundige lessen; beter ware het geweest, dat hij hem lessen van gematigdheid en wijsheid hadde gegeven.

CASSANDER (GEORGE), werd in 1513, en volgens anderen in 1515 op het eiland *Cadsand*, bij *Brugge* geboren. Na zich in de oefening der talen, der regtsgeleerdheid, der schoone letteren en der godgeleerdheid te hebben onderscheiden, wijdde hij zich aan de bekeering der ketters toe, en overleed te *Keulen*, in 1566. Al zijne werken zijn te *Parijs*, in fol. in 1616 in het licht gegeven. De voor naamste zijn, *Verhandeling over den plicht van den godvruchtigen man in de ver-*

schillende godsdiensten, Bazel, 1561, in 8.º, tegen welke zich CALVINUS vruchteloos verhief; en zijn boek over de *Kerkgebruiken*. Men stemt toe, dat hij de eerste is, die met keuze, en met eenige kennis van de ware grondbeginselen, over dit onderwerp geschreven heeft. Door keizer FERDINAND met de bevrediging der gemoederen belast, ondernam hij, om de geschil-artikels der Augsburgsche geloofsbelijdenis te verklaren, en gaf eene *raadgeving* in het licht, die men een weinig al te *toegevend* heeft gevonden; en met regt hebben hem DUPIN, in de Bibliotheek der kerkelijke schrijvers van de zestiende eeuw, en de vervolger der kerkelijke geschiedenis van FLEURY (een niet zeer verdachte getuige), verweten, de Protestanten al te zeer *begunstigd* te hebben. CASSANDER kende den sektengeest niet genoegzaam; hij dacht veel te winnen door veel toe te staan; hij wist niet, dat de aanmatigheden der nieuwigheidspredikers, zich altijd naar de zwakheid der tegenstanders afmeten. Men verbeeldt zich daarenboven in deze raadgeving, een tusschen de waarheid en de logen, tusschen de dwaling en de regtzinnigheid, tusschen de afvalligheid en het geloof, wankelbaar, en onzeker man te zien, een koel en gevaar-

lijk bemiddelaar, de treurige onbestendigheid des gevoelens met de verwaandheid van eenen onderhandelaar vereenigende; zich tot de verzoening geschikt wanende, wyl hij geene enkele partij was toegedaan (even alsof de ware Godsdienst er eene was, of dat men niet van die partij kon zijn). CASSANDER erkende voor zynen dood zijn onregt, door eene even zoo volledige als oprechte geloofsbelydenis. Nog heeft men van dien geleerde eene *Verzameling van Lofzangen*, met zeldzame zangnoten.

CASSANDRA, eene dochter van koning PRIAM, bezat de gave der voorzeggings. APOLLO, van wien zij dezelve ontvangen had, over de minachting, welke zijne liefde onderging gebelgd, bragt, wyl hij haar de gave derzelve niet benemen kon, hare voorzeggings in wantrouwen. Te vergeefs maakte zij aan haar vaderland deszelfs ongelukken bekend; men geloofde haar eerst na de gebeurtenis. CASSANDRA, tijdens den brand van Trooje, in den tempel van PALLAS gevlugt, werd op eene hoogst schandelijke wijze, door AJAX, den *Loeriër* verkracht. AGAMEMNON, door hare verdiensten en hare schoonheid getroffen, nam haar mede naar *Griekenland*, om haar in zijn paleis te bewaren.

CLYTEMNESTRA zijne echtgenoot, liet den minnaar en de minnares ombrengen.

CASSANDRA (FIDELIS), een geleerde Venetiaansche Dame, die zich met het beste gevolg op de Grieksche en Latijnsche talen, op de geschiedenis, de wijsbegeerte en de godgeleerdheid toellegde. JULIUS II., LEO X., FRANCISCUS I., FERDINAND van Aragon, gaven haar on dubbelzinnige bewijzen hunner achting. De geleerden bewonderden haar niet minder dan de vorsten, en vele zelfs kwamen haar te Venetië als de eer harer sekse, bezoeken. Zij verdedigde te Padua, zegt MORERI, wijsgeerige thesis, voor eenen kanonik van Concordia, haren bloedverwant; maar deze bijzonderheid is valsch. PHILIPPUS THOMASSINI heeft de verzameling harer *Brieven* en *Redevoeringen* in het licht gegeven, en zulks met hare levensbeschrijving verrijkt. Deze beroemde vrouw overleed in 1567, in den ouderdom van 102 jaren.

CASSANDRE (FRANCISCOUS), in 1695 overleden, legde zich met het beste gevolg toe op de beoefening der Grieksche en Latijnsche talen, en vervaardigde eenige Fransche verzen, die niet zonder verdiensten waren. Zijne zwartgallige inborst, en zijn op eene trotsche

wijze wijsgeerig karakter, bezwalkten zijne talenten, en vergiftigden zijn leven. Hij leefde en stierf in de vergetelheid en behoefte. Zijn menschenhaat volgde hem tot in het graf, en het viel hem even zoo moeilijik, weltevreden met God te zijn, als het hem moeite had gekost, om in vrede met de menschen te leven. Toen zijn biechtvader, hem tot de liefde Gods aanspoorde, uit aanmerking van de weldaden, welke hij van zijne hand had ontvangen, riep CASSANDRE op eenen gemelijken toon uit: *Ja wel, Hij heeft mij eene mooie rol doen spelen! Gij weet hoe Hij mij heeft doen leven; en zie eens*, voegde hij er bij, op zijne armoedige legerstede wijzende, *hoe Hij mij doet sterven.* Men heeft van hem: 1.° de *Vertaling* (in het Fransch) der rhetorica van ARISTOTELIS, *Parijs*, 1675, 's *Gravenhage*, 1718, in 12.mo, de beste, welke in de Fransche taal van den Grieksch wijsgeer bestaat. — 2.° *Geschiedkundige Overeenkomsten*, in 12.mo, *Parijs*, 1680. Dit werk, waarvan het denkbeeld goed was, is zeer slecht ten uitvoer gebracht. De stijl van hetzelfde is hard, lomp en onnaauwkeurig. — 3.° De *Vertaling* der laatste deelen van den president DE THOU, welke DU RYER niet had kun-

nen voltooijen.

CASSARD (JACOBUS), te *Nantes*, in 1672 geboren; zijn vader, die hem reeds vroeg ontviel, was een scheepreeder; zijne moeder zond hem naar *Saint-Malo*, om er eene kunst te leeren, die hem een bestaan kon verschaffen. In 1697, volgde hij den Heer DE POINTIS, op deszelfs togt naar *Carthage*. Door zijne onversaagdheid maakte hij zich beroemd. In 1703 droegen men hem den last op, om het kanaal van de kapers te zuiveren, die hetzelfde onveilig maakten, en om de Engelschen in de *Middelandsche zee* te beteugelen. Door zijnen voorspoed verkreeg hij in 1712 het bevel over de vloot, die de Portugesche volkplantingen moest aantasten. Hij nam *Ribera*, de hoofdstad van de *Kaap-Verdische eilanden* in, en maakte er eenen onnoemlijken buit. *Montserrat*, *Antigoa*, *Suriname*, *Curaçao*, den Engelschen of Hollanders toebehoorende, moesten het uitwerksel zijner dapperheid ondervinden, en sommige derzelve betaalden aanzienlijke losgelden. Te *Martinique* aangekomen, ontving hij bevel, om zijn smaldeel met dat van eenen officier van hooger rang te vereenigen; het kostte hem moeite, om aan denzelven ondergeschikt te zijn; het

ging zelfs zoo ver, dat hij hem verliet, om op eene Engelsche vloot los te gaan, waarvan hij twee schepen nam. Bij zijne aankomst te *Toulon*, verviel hij, om deze ongehoorzaamheid, in ongenade. De vrede maakte zijne talenten nutteloos. Door zijn boersch gelaat en zijne trotschheid had hij zich vele vijanden op den hals gehaald. Het geduld van het ministerie door brieven en beleedigingen, ten opzichte van eene schéepstoe-rusting, voor de stad *Marseille* gedaan, waarvan men hem geene rekening wilde geven, uitgeput hebbende, werd hij in het kasteel van *Ham* opgesloten, alwaar hij in 1740 overleed.

CASSAS, (LODEWIJK FRANCISCUS), eén schilder en bouwkunstenaar, in 1756, te *Azay-le-Féron* (in het Fransche Dep.^t *Indre*) geboren, en den 1.e November 1827, te *Versailles* overleden, algemeen opziener, en onderwijzer der teekenkunde, bij de koninklijke Gobeliner-fabriek, was een kweekeling van VIEN en LAGRÉNÉE, den Jonge. Van 1784 — 1786, reisde hij door *Groot-Griekenland* (*), bezocht *Istrië* en *Dalmatië*, alwaar hij teekeningen van

een aantal oude gedenkstukken vervaardigde, onder welke men het prachtige *paleis van keizer DIOCLETIANUS*, en de overige gebouwen, waarmede die vorst *Salona, Spalatro* enz. verrijkt had, onderscheidt, en vereenigde met deze teekeningen, eene reisbeschrijving, geschiedkundige waarnemingen en nasporingen bevattende, die voor den handel en de kunsten van het grootste belang zijn. Dit werk is in het licht gegeven, onder den titel van *Voyage pittoresque de l'Istrië et de la Dalmatië* (*Schilderachtige reis door Istrië en Dalmatië*), in fol. Ook gelukte het CASSAS, om te midden van duizende gevaren en der grootste vermoeyenissen, eene rijke en kostbare verzameling der belangrijkste gedenkstukken van *Klein-Azië* bijeen te brengen, hoofdzakelijk verzameld, in de bouwvallen van *Palmyre, Balbek* en *Jeruzalem*, in die van *Phenicië* en *Palestina*. Dertig afleveringen in fol. van dat werk achter-eenvolgend in het licht gegeven onder den titel van *Voyage pittoresque de la Phénicië, de la Palestine et de la Basse-Egypte* (*Schilderachtige reis door Phenicië, Palestina en Ne-*

(*) Met dezen naam werd eertijds het eiland *Sicilië* en een gedeelte van *Beneden-Italië* bestempeld.

der - Egypte), hebben de goedkeuring van de kunstenaars en liefhebbers aller volken verworven, en doen het zeer betreuren, dat CASSAS dezelve niet voltooid heeft. — » De waarnemingen van den Heer CASSAS, zegt een zijner levensbeschrijvers, hebben een helder licht verspreidt over de geschiedrollen der oudste tijden, over de gewijde en ongewijde geschiedschrijvers, en voornamelijk over het gebruik der prachtige gebouwen, door de koningin ZENOBIA opgerigt. Hij heeft meer dan veertig platen gegraveerd, vormende eene reeks van tafereelen, en liggingen van plaatsen, die groote en dierbare herinneringen te binnen brengen. Hij heeft plannen geteekend, en kaarten in het licht gegeven, die veel hebben bijgedragen, om belangrijke punten der oude aardrijkskunde te bepalen; de kaart der vlakke van Trooje onder andere, levert gewigtige bijzonderheden op, over de ligging dier oude stad, en over die der gedenktekenen, welke men in haren omtrek vindt." Verscheidene zijner teekeningen hebben ook gediend om de reis door het koninkrijk der Beide - Siciliën, door den abt van SAINT-NON volledig te maken, en een grooter aantal, dat onuitgegeven is gebleven, moest bij de reis gevoegd worden,

door den Heer LA BORDE ondernomen, aan wien CASSAS eene portefeuille had afgestaan, de oudheden van Sicilië bevattende. Men heeft hem daarenboven 74 voorbeelden te danken van bouwkundige meesterstukken der verschillende volken, waarvan de beroemde LE GRAND eene wijdoopige beschrijving heeft geleverd. Deze galerij, in 1809 door het Fransche bestuur aangekocht, bevindt zich thans in het Instituut.

CASSE. — Zie DUCASSE.

CASSEM, broeder van ALI-BEN-HAMID, derde Kalief der Muzelmansche Arabieren in Spanje, werd na den dood van zijnen broeder op den troon geplaatst. HARRAM een der voornaamste Arabische Heeren, stond tegen hem op, en liet eenen anderen kalief MORTADHA genaamd, die uit koninklijk bloed was gesproten, uitroepen. Daar de stad Granada hem niet wilde erkennen, zoo zag MORTADHA zich genoodzaakt, dezelve te belegeren, en hij werd onder de muren derzelve gedood. CASSEM werd desniettegenstaande in Seville erkend, toen de stad Cordova, JAHIA, den zoon van ALI-BEN-HAMID, zijnen neef, huldigde; maar de regering van JAHIA was van korten duur. Die van Cordova

hem moede geworden zijnde, riepen den door hen verjaagden CASSEM terug. Deze vorst was niet zoodra op den troon hersteld of liet krijgsbenden uit *Afrika* komen, om zich op denzelfven te bevestigen, maar deze onderneming bragt deze miltzieke stad andermaal tot opstand, zoodat hij zich zonder hoop van terugkomst, op nieuw verdraven zag. JAHIA, zijn neef, de stad weder veroverd hebbende, maakte zich meester van zinnen persoon, en sloot hem in een huis op, waarin hij zijne dagen eindigde.

CASSIANUS (JULIUS), een ketter der tweede eeuw, leefde omtrent het jaar 174. Hij was als het hoofd der *Doceten*, kettters, die leerden, dat J. C. slechts een ingebeeld of een schijnlichaam had. CASSIANUS had *Commentariën* en eene *Verhandeling over de onthouding* geschreven, welke werken niet tot ons zijn gekomen. De heilige CLEMENS van *Alexandrië* haalt dezelve in zijne *Stromaten* aan.

CASSIANUS (*Heilige*), een schoolmeester van *Imola*, onderwees den kinderen dier stad, in het lezen en schrijven, toen er eene hevige vervolging, onder DECIVS en VALERIANUS, en volgens anderen onder JULIANUS, tegen de Kerk ontstond, en hij

als Christen in hechtenis genomen, en door den landvoogd van het gewest ondervraagd werd. Op zijne standvastige weigering, om aan de afgoden te offeren, was de regter gruwzaam genoeg, om te bevelen, dat zijne eigene scholieren hem met hunne stiften en styleten, (een werktuig, waarvan men zich toenmaals bediende, om in plaatjes van lood, hout, was, enz. letters te vormen) zouden steken, ten einde zijn' dood door deze langzame foltering des te wreeder te maken. PRUDENTIUS maakt in zijne lofzangen melding van dezen heiligen Martelaar. Dom RUINARD heeft de acten van den heiligen CASSIANUS verzameld. In het *Martyrologium* van BEDA, ADON, USUARD enz. vindt men zijn naam op den 13 Augustus.

CASSIANUS (JOANNES), een Scyth, of, volgens de letterkundige geschiedenis van *Frankrijk*, een Galliër van geboorte, sproot uit eene beroemde en Christelijke familie. Onder de *Kluizenaars* van *Palestina* en *Egypte* opgevoed, stelde hij zich reeds vroegtijdig hun voorbeeld ter navolging voor. Met HERMANUS, zijnen vriend, bloedverwant en landgenoot, zocht hij de afgelegenste woestijnen van *Thebais* op. Na de bewon-

derenswaardige mannen dier woestijnen, bewonderd en beoefend te hebben, kwam hij te *Konstantinopel*, en werd er door den heiligen **CHRYSOSTOMUS**, die hem tot meester had gediend, tot Diaken gezalfd; van daar begaf hij zich naar *Marseille*, alwaar hij waarschijnlijk tot Priester gewijd werd. Hij stichtte aldaar een mannen- en een vrouwen klooster, gaf aan dezelve regels, en had tot vijf duizend Monniken onder zijn bestuur. Het juiste tijdstip van zijn dood is onbekend. Volgens de kronijk van den heiligen **PROSPERUS**, leefde hij nog in 433. **DUPIN** stelt zijn dood in 440. **BAILLET** geeft 448 als het jaar van zijn overlijden op, alle komen er in overeen, dat hij den ouderdom van zeven en negentig jaren bereikte. Men heeft van hem: 1.° twaalf boeken met *Klooster-Instellingen*, en 24 met *Conferentiën der Vaders uit de woestijn*, die hij schreef op verzoek van den heiligen **CASTOR**, Bisschop van *Apt*, in *Provence*. Dezelve werden in het Fransch vertaald, in 2 deelen, in 8. vo, 1663, door **NICOLAAS FONTAINE**. — 2.° *Verhandeling over de menschwording tegen NESTORIUS*, op verzoek van den heiligen Paus **CELESTINUS** geschreven. De stijl der Latijnsche werken van CAS-

SIANUS beantwoordt aan de onderwerpen, welke hij behandelt. Hij is nu zuiver en ongedwongen, dan weder zielroerend; maar er is niets verhevens noch groot in. De heilige **BENEDICTUS** beval aan zijne Religieuzen het lezen zijner *Conferentiën* zeer aan. Er komen in de 13. e stellingen voor, die niet zeer overeenkomstig met de leer der Kerk over de genade schijnen; **CASSIANUS** had nooit, die van den heiligen **AUGUSTINUS**, waarin het hem voorkwam treurige gevolgtrekkingen, tegen de goedheid Gods, en de vrijheid van den mensch te zijn opgesloten, kunnen aannemen, maar terwijl hij het eene uiterste wilde vermijden, verwijderde hij zich niet genoeg van het andere. De heilige **PROSPER**, een leerling en verdediger van den **H. AUGUSTINUS**, schreef zijn werk ten titel voerende: *Contra Collatorem*, om hem te wederleggen: » Maar ten tijde van **CASSIANUS**, zegt een *Criticus*, had de Kerk omtrent dat punt nog geene uitspraak gedaan; hetzelfde werd eerst beslist in de Kerkvergadering van *Orange* in 529; bij gevolg heeft de mistasting van **CASSIANUS** niet belet, dat zijne gedachtenis in zegening was. » De laatste uitgave der werken van dezen heiligen Kluisenaar is van *Leipzig*, 1722,

in fol., met Commentariën en aantekeningen. Er bestaat ook eene Parijsche uitgave derzelve, 1642, in fol. Men vindt dezelve in de Bibliotheek der Kerkvaders.

CASSIANUS BASSUS, een kundig regtsgeleerde van *Konstantinopel*, bloeide in de tiende eeuw, volgens verscheidene geleerden is hij de schrijver van een werk, ten titel voerende: *Geoponica, sive de re rustica*, door anderen aan KONSTANTIÏN PORPHYROGENETES toeschreven; BASSUS had hem hetzelfde opgedragen, en dit kan aanleiding gegeven hebben, dat hetzelfde door lieden, die weinig de Grieksche taal verstonden, aan dien keizer werd toegekend.

CASSINI (JOANNES DOMINICUS), den 8 Junij 1625, te *Perinaldo* in *Piemont* geboren, legde zich op de sterrewigchelarij toe, dan daar hij weldra de ongerijmdheid derzelve ontdekte, ging hij tot de sterrekunde over, waarvan de bondigheid voor eenen naar waarheid hakenden geest, meer bevalligs moest hebben. Zijne ontdekkingen en zijne kunde verspreidden zijnen naam weldra door *Europa*. De senaat van *Bologna* verkoos hem, om Pater CAVALLIERI, in den leerstoel der sterrekunde te vervangen. Het is in deze stad,

dat hij eenen nieuwen meridiaan trok, nuttiger en naauwkeuriger, dan al de gene, welke men tot dus verre getrokken had. Nadat dit groote werk geëindigd was, vereffende CASSINI de geschillen, welke de veelvuldige overstromingen van den *Po*, deszelfs onzekeren en onregelmatigen loop, tuschen *Ferrare* en *Bologna* te weeg bragten. Tot belooning voor zijne zorgen, gaf hem de laatstgenoemde stad, het oppertoezicht over de wateren. COLBERT benijdde dien beroemden man aan *Italië*. LODEWIJK XIV. liet aan CLEMENS IX. en aan den senaat van *Bologna* om hem verzoeken, en, om hem des te gemakkelijker te bekomen, slechts voor eenige jaren. Men verleende hem aan den Franschen vorst. De koning ontving hem, zoo als CÆSAR eertijds NOSIGENES ontvangen had: hij ontving eene jaarwedde, geëvenredigd naar de opofferingen, welke hij gedaan had: De Paus en *Bologna* vraagden hem eenige jaren daarna vruchteloos terug. De akademie van wetenschappen, waarvan hij corresponderend lid was, opende hem weldra hare deuren; hij toonde zich derzelve waardig door onderscheidene Memoriën. Na in zijne laatste jaren, even als GALILEI, het gezigt verloren te hebben, zonder daardoor zij

ne gewone opgeruimdheid te verliezen, overleed hij in 1712. Zijn leven was even zoo gelijkmatig als zijn karakter, vol zedigheid, opregtheid en eenvoudigheid. Hij kende de Hemelen enkel om met des te dieper eerbied den Schepper te aanbidden, wiens heerlijkheid zij verkondigen. Men heeft van hem eene *Verhandeling over de staartster*, die in 1652 — 1654 verscheen; eene *Verhandeling over den Meridiaan van den H. PETRONIUS*, 1656, in fol. verscheidene *Verhandelingen over de dwaalsterren*, en geachte *Memoriën*. Hij was het, die in 1671 den derde, en vijfde der wachters van JUPITER ontdekte; de beide eerste ontdekte hij in 1684. Hij vond de wijze uit, om de zonsverduisteringen voor alle aardbewoners voor te stellen. De meridiaan van het *Observatorium van Parijs*, door PICARD begonnen, werd door onzen sterrekundige, en door LA HIRE vervolgd.

CASSINI (JACOBUS), zoon van den voorgaande, zijn opvolger bij de Akademie van wetenschappen, en de erfgenaam zijner talenten, werd den 10 Februarij 1677,

te *Parijs* geboren. Er ontbrak aan den Franschen Meridiaan een perpendiculair: hij beschreef hetzelfde in 1733 van *Parijs* tot *Saint-Malo*; en verlangde hetzelfde in 1734 van *Parijs* tot aan den *Rijn* bij *Straatsburg*. Hij overleed in 1756, op zijn landgoed *Thury* bij *Clermont*. Hij was rentmeester - *maitre des comptes* — (*). De Memoriën der Akademie prijken met verscheidene zijner waarnemingen. Hij wordt onder de sterrekundigen geteld, die het beste met den Hemel bekend waren. Men heeft van hem twee zeer geachte werken: 1.° *Grondbeginselfen der Sterrekunde*, met sterrekundige tafels, 1740, 2 dlⁿ, in 4.to — 2.° *Grootte en gedaante der Aarde*, 1720, in 4.to

CASSINI DE THURY (CÆSAR FRANCISCUS), zoon van den voorgaande en even als hij rentmeester, opziener van het Observatorium, sterrekundige bij de Akademie van wetenschappen, en lid van verscheidene geleerde genootschappen, werd te *Parijs* den 17 Junij 1714 geboren. Hij werd bij de meetkundige beschrijving van *Frankrijk* gebruikt, wijdde

V 2

(*) Met het opzigt der rekeningen en patenten belast, die tot het groot-zegel overgaan.

zich met al de vlugheid van zijnen onderdom aan dezen arbeid toe, en offerde er tot aan zijnen dood het grootste gedeelte zijner snipperuren aan op. Hij gaf eene *Nieuwe kaart* van dat koninkrijk in het licht, *Parrys*, 1744, in een groot blad. Deze kaart wordt de *Kaart der drie hoeken* genoemd. De bijzondere kaarten, meetkundig, onder zijn opzigt ontworpen, en die van CAMUS en MONTIGNY moeten ten getale van 175 zijn. Hij heeft den troost genoten een zoo lang en moeilijk werk, dat hem, ondanks, de met zulk eene groote onderneming onvermijdelijke gebreken, tot eer verstrekt, bijna geheel voltooid te zien. Hij overleed aan de kinderziekte den 4 September 1784. Men vindt van hem verscheidene belangrijke *Memoriën* in die der Akademie. Hij heeft de sterrekundige tafels zijns vaders met *Bijlagen* vermeerderd, en daarenboven in het licht gegeven: *Verhaal van twee reizen, in Duitschland gedaan, om de grootte der graden van lengte met betrekking tot de Aardrijks- en Sterrekunde, te bepalen*, 1763, in 4.to — *Sterrekundige stukjes*, 1771, in 8.º — *Meetkundige beschrijving der Aarde*, 1775, in 4.º — en eene *Meetkundige beschrijving van Frankrijk*, 1784, in 4.º

CASSIODORUS (MAGNUS AURELIUS), een Calabriër, uit eene beroemde familie, was de voornaamste staatsdienaar van keizer THEODORICH, Consul in 514, bevelhebber der keizerlijke lijfwacht onder ATHALARICH, DEODATUS en VITIGIS, verliet de wereld na den val van dezen laatsten Vorst in 540. Hij bouwde in zijn vaderland een klooster, en begaf zich in hetzelfde, in den ouderdom van 70 jaren, zich enkel met zijne zaligheid bezig houdende. Zijne eenzame woning was van allerlei gemakken voorzien, zoo als van vijvers voor de visschen, van fonteinen, baden, zonne- en wateruurwerken, van eene even zoo rijke, als wel uitgezochte boekverzameling. Het is uit dit eenzame verblijf, dat hij in het licht gaf: *Commentarium op de Psalmen*, en *Instellingen der goddelijke Schriften*, eene Verzameling van regels voor zijne Monniken, om dezelve te beoefenen. Hij geeft de voornaamste godgeleerde en geschiedkundige schrijvers der kerkelijke wetenschap op. Hij stelt hun tot handwerk het overschrijven van boeken voor, de landbouw en tuinarbeid voor diegene dier kluizenaars goedkeurende, welke voor de letteren weinig geschikt zijn. Hij haalt hun de boeken aan, die over dat onderwerp handelen. Behalve deze werp

ken heeft men nog van hem eene kronijk: *De gestis Gothorum et Romanorum en Wijsgeerige verhandelingen*. Die over de ziel is eene der beste. De stijl van CASSIODORUS is voor zijnen tijd vrij zuiver, en vrij eenvoudig, hoewel vol zinspreuken en zedekundige denkbeelden. Hij was gewoon te zeggen: » Dat men veel eer de natuur in hare werkingen zou zien dwalen, dan eenen Vorst, die aan zijne natie niet een aan hem gelijkvormig karakter mededeelt." *Facilius errare naturam, quam principem formare rempublicam dissimilem sibi*. Hij overleed heiliglijk in 562, in den ouderdom van meer dan 93 jaren. Pater DE SAINTE-MARTHE, als algemeen Overste der Congregatie van den H. MAURUS overleden, heeft het leven, van dien schrijver zamengesteld, en hetzelfde met geleerde aantekeningen doen verzeld gaan, *Parijs*, 1694, in 12.º Pater GARET, zijn orde-broeder, had in 1679, te *Rouanen*, in 2 dl.ⁿ in fol. eene goede uitgave zijner werken in het licht gegeven. De markgraaf MAFFEI liet in 1721, te *Verona* een werk drukken, dat het licht nog niet had gezien. Hetzelve voert ten titel: *CASSIODORI complexiones in Epistolas, Acta Apostolorum et Apocalypsim*, in 8.º

Hetzelve werd in het volgende jaar te *Rome* herdrukt,

CASSIOPE of CASSIOPEA, de vrouw van CEPHEUS, koning van *Ethiopië*, en de moeder van ANDROMEDA, was ijdel genoeg, om de *Nereïden* in schoonheid te willen overtreffen, NEPTUNUS wreekte die Nimfen, door een zeegedrogt te verwekken, dat het land verwoestte. Om dien God te bevredigen, werd ANDROMEDA op eene rots uitgesteld. Het gedrogt schoot toe, om haar te verslinden, toen PERSEUS, op den *Pegasus* gezeten, hetzelfde nederverde en doodde. CASSIOPEA werd met hare familie in het getal der gesternten geplaatst.

CASSIUS VISCELLINUS (SPURIUS), onderscheidde zich tegen de Sabijnen, was driemaal Consul, eens veldoverste der ruitery, terwijl hem tweemaal de eer van den zegetogt ten deel viel. Zijne onrustige inborst haalde hem vijanden op den hals. Men beschuldigde hem van naar de koninklijke waardigheid te dingen, en hij werd in 485 vóór J. C. van de *Tarpejische Rots* gestort.

CASSIUS (LUCIUS LONGINUS), een Romeinsche prætor, wiens geduchte regtbank, de *Klip der Beschul-*

digden werd genoemd. Men schrijft hem den grondregel *Cui bono* toe, waarvan de zin is, dat elke schuldige, aan welke misdaad het ook welen moge, dezelve uit belang bedrijft. Hij leefde in het jaar 113 vóór J. C.

CASSIUS (CAIUS LONGINUS), eerst schatmeester of *questor* onder CRASSUS, onderscheidde zich vervolgens tegen de Parthers en verdreef dezelve uit *Syrië*. Nadat hij de partij van POMPEJUS omhelsd had, werd hij, even als die veldheer in den slag van *Pharsalië* verslagen. CÆSAR schonk hem het leven, maar deze vurige republikein bediende zich enkel, van hetzelfde, om tegen dat van zijnen weldoener zamentezweren. Zijne heimelijke listen bleven langen tijd verborgen. Nadat CÆSAR dezelve ontdekt had, antwoordde hij aan zijne vrienden, die hem aanraadden ANTONIUS en DO LABELLA te wantrouwen: » Het zijn niet die schoone knapen, die geparfumeerde mannen, welke ik behoef te vreezen; maar veeleer die bleeke en magere gezigten, welke zich op eene gestrenge levenswijze beroemen." Eens liet hij onder het standbeeld ter eere van BRUTUS, den grondlegger der vrijheid van zijn vaderland opgerigt, *Utinam viveres!* (Gave God, dat gij nog leeftet!) plaatsen.

Een andermaal verspreide hij een briefje met deze woorden: *Zeker zijt gij de ware BRUTUS niet, want gij slaapt.* Deze heimelijke kuiperijën werden in het werk gesteld, opdat BRUTUS het eerste teeken tot den val des tirans zoude geven. CÆSAR werd vermoord. Toen een der zamengezworenen niet wist, hoe hij zijne steken moest toebrengen, zeide hem CASSIUS: *Steek toe, al moest het ook dwars door mijn ligchaam zijn.* OCTAVIANUS en ANTONIUS vereenigden zich weldra tegen de zamenzweervers. Te *Philippi* haalden zij dezelve in. CASSIUS werd aldaar door ANTONIUS geslagen, terwijl BRUTUS eene volkomene zegenpraal op OCTAVIANUS behaalde. CASSIUS, zich verbeeldende, dat alles verloren was, nam de wijk naar eene tent, en liet zich in het jaar 42 vóór J. C. door een' zijner vrijgelatenen van het leven berooven. Het is van hem, dat BRUTUS zeide, dat hij de laatste der Romeinen was. VELLEIUS PATERCULUS, BRUTUS en CASSIUS met elkander vergelijkende, heeft gezegd, dat de laatste de beste veldheer, en de andere de regtschapenste man was, zoodat men BRUTUS tot vriend verkiezen, doch nog meer vreezen moest, CASSIUS tot vijand te hebben. CASSIUS was geleerd; hij beminde en be-

schermde de letteren. Het was tegen zijnen raad, dat men den slag van *Philippi* leverde. Hij wilde met reden, het vijandelijke leger, dat van alles verstoken was, door gebrek laten omkomen.

CASSIUS (AVIDIUS), een beroemd Romeensch veldheer, onderscheidde zich door zijne dapperheid en zijn moedig gedrag, onder de keizers MARCUS AURELIUS en LUCIUS VERUS. Na den dood van den laatste, die in het jaar 169 der Christelijke tijdrekening plaats had, werd CASSIUS, (in *Syrië* als keizer begroet), drie maanden daarna bij verraad vermoord, en zijn hoofd, in het jaar 175 naar MARCUS AURELIUS gezonden.

CASSIUS SCÆVA, hoofdman van het zesde legioen, dat voor CÆSAR streed in den oorlog tusschen hem en POMPEJUS, onderscheidde zich bij verschillende gelegenheden te land en ter zee. Door eenen luitenant van POMPEJUS, in een kasteel bij *Dyrrachium*, eene stad van *Albanië*, alwaar hij het bevel voerde, belegerd, keerde hij, met eenen onoverwinnelijken moed al de pogingen des vijands af. Een geschenk van twee duizend kroonen was de prijs zijner dapperheid. Dezelve schitterde niet minder uit ter

zee, toen CÆSAR *Groot-Brittannië* eijnsbaar maakte. CASSIUS SCÆVA met vier zijner togtgenooten, in eene sloep gegaan zijnde, en dezelve aan eene rots vastgemaakte hebbende, in de nabijheid des eilands, dat met een groot aantal vijanden bezet was, zoo kwamen deze op hen aanvallen. CASSIUS verloor den moed niet, ofschoon zijne krijgsmakkers hem lafhartiglijk verlaten hadden. Hij verdedigde zich alleen tegen alle, tot dat hij, op verscheidene plaatsen gewond, zich in de zee wierp, en door de vlugt redde. CÆSAR zeilde toe, om hem aan boord te nemen, en zijne dapperheid in tegenwoordigheid des legers prijzen de, liet hij hem 200,000 Sesterzen geven, en benoemde hem tot hoofdman.

CASSIUS (BARTHOLOMEUS), een Jesuit uit *Dalmatië*, in 1575 geboren, missionaris in *Turkijë*; onder Paus URBANUS VIII., penitentiarius van den heiligen PETRUS te Rome, heeft in het licht gegeven: *Institutiones lingue esclavonicæ*, Rome, 1604, in 8.vo Eene *Geschiedenis van Loretto*, Rome, 1607, in 8.º Hij heeft het Roomsche Rituaal van URBANUS VIII., 1607, in 4.to; benevens de Evangelien en Epistels van het Missaal, 1641, in fol. in

de Slavonische taal vertolkt. Nog heeft hij eenige levensbeschrijvingen der Heiligen vertaald, en eenige stichtelijke werken in die taal geschreven, en is in 1660 overleden.

CASTAGNARÈS (**AUGUSTINUS**), den 25 September 1687 in *Paraguay*, te *Palta*, de hoofdstad van het gewest *Tucuman*, geboren, ging in de maatschappij der Jesuiten. Zijne oversten bestemden hem tot de missiën der Chiquiten. **CASTAGNARÈS**, die van verlangen brandde, om de fakkel des geloofs, voor al de wilden van *Amerika* te ontsteken, nam met vreugde deze taak aan, hoe moeilijk dezelve ook wesen mogt. De onmetelijke uitgestrektheid, die hem van deze volkplanting afscheidde, de diepe rivieren, de afgronden die het land doorsneden, hetwelk hij moest doortrekken, niets kon zijnen ijver verkoelen. De taal der Chiquiten had voor hem nog grooter moeilijkheden; maar ook deze schrikten hem niet af, en in korten tijd werd hem dezelve gemeenzaam genoeg, om in staat te zijn, de oversten zijner missie in eene gewigtige onderneming behulpzaam te zijn. De hoofdzaak was nu om eene gemeenschap daartestellen, tusschen de missie der Chiquiten en die der Guarinis, en het Evangelie

te prediken aan de verschillende natiën, in de onmetelijke uitgestrektheid wonende, welke deze beide volkplantingen van elkander scheidt. **CASTAGNARÈS** werd door de geringe vrucht dezer onderneming niet afschrikt, en genoot weldra den troost de Samachen te bekeeren, en onder hen eene missie te stichten, aan welke hij den naam van den heiligen **IGNATIUS** gaf. Van daar werkte hij op nieuw om gemeenschap daartestellen, tusschen de Chiquiten en de Guarinis, en deed te dien einde ongelooftelijke pogingen; maar dezelve waren vruchteloos, en na zijn leven in die gevaarlijke onderneming duizendmalen in de waagschaal te hebben gesteld, zag hij zich genoodzaakt naar zijne missie van den heiligen **IGNATIUS** terugtekeeren. Maar door het verlangen medegesleept, om de Mataguezen, aan welke men nog nooit het Evangelie had gepredikt, voor het geloof te winnen, verliet hij dezelve weder weldra. Deze wilden ontvingen hem in den beginne vrij wel; reeds was hij zelfs werkzaam, om voor hen eene kleine kerk te doen bouwen, toen de Cacique of vorst dier volken, hem op eene afgezonderde plaats overrompeld hebbende, hem den 15 September 1744 vermoordde. Dus was het roem-

rijk uiteinde, van een leven, dat geheel en al aan de uitbreiding des geloofs was toegewijd.

CASTAGNIZA (JOANNES DE), een Benediktijner Religieus, welligt als een dergenen beschouwd, die door hunne kunde en hunne Godsvrucht, in de zestiende eeuw het meest hebben toegebracht, om der orde van den heiligen BENEDICTUS tot roem te verstrekken. Hij was algemeen prediker zijner congregatie, en PHILIPPUS II., zijne verdiensten en talenten kennende, benoemde hem tot Hoogstdeszelfs aalmoezenier en Theologisch Censor, bij de Apostolische geloofsregters. Hij zou hem zelfs tot aanzienlijker waardigheden hebben verheven, indien de nederige Religieus dezelve niet van de hand had gewonnen. CASTAGNIZA had het kloostergewaad in de abdij van *Sint-Salvador d'Ogues*, in *Oud-Kastilië* aangenomen; hij overleed in 1598 te *Salamanka*, in het klooster van den heiligen VINCENTIUS, waarin hij zich begeben had. Hij heeft de volgende werken nagelaten: 1.° *La Vida de San BENITO*, *Salamanka* 1583, in 8.° Dit is eene vertaling (in het Spaansch) van hetzelfde leven door den heiligen GREGORIUS den Groote beschreven. CASTAGNIZA voeg-

de er nog de Levensbeschrijvingen bij van den heiligen MAURUS en de heilige PLACIDA. — 2.° Eene *Lijst der Vorsten, Leeraars en Heiligen, die der orde van den heiligen BENEDICTUS tot roem hebben verstrekt*, in het Spaansch, *Salamanka*, 1483, in 8.° Aan het hoofd van dit werk heeft hij goedkeuringen geplaatst, door onderscheidene Kerkvergaderingen aan den regel dier orde gegeven. — 3.° *Historia de San ROMUALDO fundador de la orden Camaldulense*, *Madrid*, 1597, in 4.° door TIMOTHEUS à BALNEO, in het Italiaansch vertaald, *Venetië*, 1605, in 4.°; en in het Fransch, *Lyon*, 1615, in 16.° — 4.° *Vida de San BRUNO*. Mogt ook CASTAGNIZA hiervan de schrijver niet zijn, zoo blijft hij toch steeds de uitgever van hetzelfde. — 5.° *Institutionum divinæ pietatis libri quinque*, *Madrid*, 1599, in 4.° Dit werk is eene vertaling uit het Hoogduitsch, men vindt in hetzelfde het leven van de heilige GERTRUDIS, Religieuze der orde van den heiligen BENEDICTUS; CASTAGNIZA is er enkel de uitgever van, maar hij heeft er aantekeningen of verklaringen bijgevoegd. — 6.° *Declaration del padre nuestro*, 1601. — 7.° *De la perfeccion de la vida Christiana*, dit is het beroemde

werk, onder de ascetische boeken onder den titel van den *Geestelijken strijd* bekend, en sommige schrijvers beweren, dat hetzelfde er het oorspronkelijke van is. Zulks is echter niet zonder tegenspraak; de Jesuiten schrijven hetzelfde toe aan ACHILLUS CAGLIARDO, een lid hunner orde, en van den anderen kant eigenen zich de Theatijnen de eer van hetzelfde toe, en beweren, dat het door LAURENTIUS SCUPOLI-geschreven is. Intusschen doet Pater GERBERON, in eene geleerde Verhandeling, welke hij te dien einde geschreven heeft, de schaal ten voordeele van CASTAGNIZA doorslaan, en tracht te bewijzen, dat hij er de schrijver van is. Hij wordt in zijn gevoelen ondersteund door NICOLAAS ANTONIO, den schrijver der Spaansche bibliotheek, die zegt, dat dit werk, in 1613, door JACOBUS LORICHIUS, een Karthuizer van *Freijburg*, in het Latijn vertaald, en te *Parijs*, in 1642, bij PETRUS DE BRESCHE, in 8. vo gedrukt werd; dat men het in 1662, te *Frankfort*, onder dezen titel: *Pugna Spiritualis, sive de perfectione* herdrukte, dat het daarop in het Vlaamsch werd vertaald door GERARDUS ZOES, en in het Spaansch onder dezen titel: *Betalla espiritual*. Indien men de *Navolging van JESUS CHRIS-*

TUS uitzondert, zijn er weinige boeken, die zoo vele uitgaven beleefd hebben als dit werk.

CASTAGNO (ANDREAS DEL), in 1406 in een gehucht *il Castagno* genaamd, waarvan hij zijnen naam ontleende, geboren, was de eerste schilder van *Toskanen*, welke met de wijze, om met olie te schilderen bekend was (Zie BRUGGE). DOMINICO van *Venetie*, die dezelfde van ANTONIUS MESSINA geleerd had, te *Florence* gekomen zijnde, zoo zocht ANDREAS DEL CASTAGNO zijne vriendschap en leerde dit schoone geheim van hem kennen. Hij ontstak daarop in zulk eene wreede afgunst tegen DOMINICO, zijnen vriend en weldoener, dat, zonder aan de verplichtingen te denken, welke hij hem schuldig was, hij hem op eenen zekeren avond doodelijke wonden toebragt. DOMINICO, die zijnen moordenaar niet erkend had, liet zich naar dezen wreeden vriend dragen, met wiens trouweloosheid hij onbekend was, en stierf in zijne armen. Toen CASTAGNO in 1480 op zijn sterfbed lag, bekende hij dezen moord, waarvan men den dader niet had kunnen ontdekken. Hij werd met den algemeenen haat en met verontwaardiging begraven. Zoodra hij het geheim van DOMINICO geleerd had, ver-

vaardigde hij verscheidene stukken in *Florence*, die bewonderd werden. Hij was het, die in 1478 aan de schilderij werkte, welke de Republiek liet vervaardigen, en waarop de strafoefening der zamenzweerders was afgebeeld, die tegen de *MEDICISSEN* hadden zamengespannen.

CASTAING (N.) een geleerd krijgswaardkundige, vond in 1680 het werktuig uit, om letterteekens in de randen van munten en gedenkpenningen aan te brengen, hetwelk bij al de munten werd aangewend, die onder de regering van *LODEWIJK XIV.* geslagen werden. Deze vorst beloonde den uitvinder, die in het begin der achttiende eeuw te *Parijs* overleed, op eene koninklijke wijze.

CASTAING (*EDMUS SALUËL*), een geneesheer, in 1796, te *Alençon*, in het Fransche Dep.^t *Orne* geboren, volbragt zeer goede studiën te *Angers*, kwam vervolgens zijne geneeskundige *Cursus* te *Parijs* maken, alwaar hij in 1821 tot *Doctor* bevorderd werd. Hij oefende in die stad zijn beroep uit, alwaar zijne beperkte fortuin, weldra met een niet zeer geregeld gedrag onbestaanbaar geworden en door eierzuchtige neigingen onverdragelijk geworden zijnde, hem op het

denkbeeld bragt, om in zijne kunst het middel te zoeken, om zich te verrijken; hij verbond zich te dien einde met de familie *BALLET*, bij welke hij zich met het volledigst masker der huichelarij had weten te bekleeden: onder begunstiging van eenen zonderlingen zamenloop van omstandigheden, voerde hij zijne gruwelijke oogmerken uit, op de rijke erfgenamen van *BALLET*, den vader, een oud *Notaris* van *Parijs*. Voor de regtbank gevoerd en ten dood veroordeeld, zoo niet op de bekenenis zijner schuld, ten minste op eene menigte ontegensprekelijke getuigen en op de zwaarste vermoedens, behield hij tot op het schavot hetzelfde masker, waarvan hij zich bediend had, om zijne slagtoffers te treffen, en onderging zijn vonnis den 6 December 1823. Bij gelegenheid dezer beruchte zaak heeft men in het licht gegeven: *Volledig regtsgeding van Ed. S. CASTAING*, *Parijs*, 1823, in 8.º, en *CASTAING, of het slagtoffer der hartstogten*, een geschiedkundig dichtstuk, *ibid* 1824, in 8.º enz.

CASTALDI (*CORNELIUS*), werd in 1480 te *Feltri* uit eene oude familie geboren. Hij wijdde zich gelijktijdig aan de balie en de dichtkunde toe, de dorheid der regtsgeleerdheid, door de beval-

ligheden der dichtkunde, vervrolijkende. Door zijn vaderland met deszelfs belangen bij de Venetianen belast, verkreeg hij alles wat hetzelfde vraagde. Hij eindigde zijne dagen in 1536. De grooten en geleerden be- treurden hem evenzeer. *Pa- dua*, alwaar hij zich door het huwelijk vestigde, heeft hem de oprigting van een collegie te danken. Zijne *Gedichten*, langen tijd on- bekend, zijn het eerst door de zorg van den Venetiaan *CONTI*, *Parijs*, 1757 in 4. to in het licht gegeven. Men vindt er Italiaansche en La- tijnsche stukken in: de eer- ste zijn zeer ongedwongen, en men treft in dezelve over- vloedige beelden aan: de laatste ademen den smaak der oudheid. Het leven des schrijvers door eenen Vene- tiaanschen Patriciër met eene sierlijke eenvoudigheid ge- schreven, prijkt aan het hoofd, dezer uitmuntende Verzameling.

CASTALIO, **CASTILIO**, **CAS- TILLO** of **CHATEILLON**, dat zijn ware naam was (**SEBAS- TIAAN**), werd in 1515 in het gebergte van *Dauphiné* ge- boren. De beoefening der geleerde talen, en vooral der Hebreuwsche en Grieksche had hem de achting en vriend- schap van **CALVINUS** verwor- ven. Deze patriarch der Her- vormden, verschafte hem eenen leerstoel bij het col-

legie van *Geneve*; maar on- eenig met hem geworden zijnde, zoo als zulks ge- woonlijk onder de factie- en sektenstichters het geval is, ging hij te *Bazel* het Grieksch onderwijzen. Hij overleed in 1563. Men heeft van hem verscheidene werken, waar- van de voornaamste zijn: 1.° *Eene Latijnsche en Fransche overzetting der H. Schrift*, *Bazel*, 1556, in fol. De *Fransche Vertaling*, in 1555, in fol. te *Bazel* gedrukt, is zeer zeldzaam. In deze bei- de Vertalingen, handhaaft hij zeer slecht de hoedanig- heid van eenen tolk der ge- wijde boeken: hij geeft aan dezelve eene geheel onge- wijde wending. Zijn gemaak- te en met sieraden overladen stijl is het onderwerp on- waardig, en doet die edele eenvoudigheid, dien opreg- ten en krachtvollen toon ver- dwijnen, welke men in de oorspronkelijke waarneemt. Hij is daarenboven noch naauwkeurig noch getrouw, en in de Latijnsche verta- ling, spreekt hij de taal niet altijd wel, hoewel hij de be- schaafde en sierlijke uitdruk- kingen najaagt. De Fran- sche Vertaling moest zoowel bij de Protestanten als Ca- tholijken vele tegenspraak ondervinden. — 2.° Vier boe- ken met *Colloquia Sacra*, *Bazel*, 1565, in 8. vo Dit zijn zamenspraken over de voornaamste geschiedenissen des Bijbels, een werkje,

zuiver in het Latijn geschreven, maar dat niet vrij van dwalingen is. — 3.° Eene Latijnsche *Vertaling* der Sibyllische verzen, met aanmerkingen. — 4.° Eene Latijnsche *Vertaling* der zamen spraken van BERNARDINUS OCHINUS, wiens gevoelens hij, zegt men, omtrent de veelwijverij had aangenomen. — 5.° Eene *Uitgave* der *Navolging van J. C.* op eene buitengewone wijze verminkt, niet alleen wat den stijl, maar zelfs, wat den inhoud betreft. — Zie KEMPIS.

CASTEEL (GERARDUS), in 1667 te Keulen geboren, was regulier kanonik van het *Heilige Kruis*, en stierf in 1733, als prior van het huis zijner orde te *Duisburg*. Men heeft van hem *Controversiæ ecclesiastico-historicæ* Keulen, 1734 en 1757, in 4.° Deze Verhandelingen zijn ten getale van 43, en handelen over de voornaamste geschilpunten der Kerkelijke Geschiedenis. De schrijver kiest geene partij, ten opzichte van de meeste dier geschilpunten. Hij stelt zich te vreden met de beweeggronden aan te halen, die men van weerszijde aanvoert, en kwijt zich hiervan vrij getrouwelijk. Dikwerf schrijft hij NOËL-ALEXANDER na.

CASTEELS (PETRUS), een Vlaamsch schilder, in 1684,

te *Antwerpen* geboren, en in 1749 in *Engeland* overleden, heett door zijne schilderijen niet veel roem ingeogst; maar men heeft van hem 12 uitmuntende platen met vogelen door hem zelve gegraveerd, en te *Londen* in 1726, in het licht gegeven.

CASTEL (PETRUS), van *Messina*, Hoogleeraar der geneeskunde te *Rome*, en opzichter van den kruidkundigen tuin zijner geboortestad, heeft in het licht gegeven: 1.° *Hortus Messanensis*, 1640, in 4.° met platen; 2.° *De smilace aspera*, 1652, in 4.°

CASTEL (FR. PERARD), te *Vire* in het Fransche Dep.^t *Calvados* geboren, advocaat bij den grooten raad, opsteller van breven en acten aan het hof van *Rome*, overleed in 1687. Hij liet verscheidene werken na, waarin de theorie en de praktijk, in het stuk van Beneficiën duidelijk ontwikkeld worden. De voornaamste zijn: 1.° *Voorname vraagpunten ten opzichte van de kerkelijke bedieningen*, Parijs, 1689, 2 dl.ⁿ in fol. — 2.° *Bepalingen van het kerkelijke regt*, Parijs, 1700 in fol. met de aanmerkingen van DU NOYER. — 3.° *Regels der Roomsche Kansellarij*, 1685, in fol.

CASTEL (LODEWIJK BERTRAND) een wiskunstenaar en wijsgeer, den 11 November 1688, te Montpellier geboren, maakte zich bij FONTENELLE en bij Pater TOURNEMINE, door ruwe ontwerpen bekend die de grootste verwachting deden ontstaan. De jongeling bewoonde alstoen het land; zij beriepen hem naar de hoofdstad. In 1720 begaf CASTEL zich van Toulouse naar Parijs. Hij handhaafde het denkbeeld, dat zijne proeven van hem gegeven hadden. Het eerste werk, dat hij in het licht gaf, was zijne *Verhandeling over de algemeene zwaartekracht*, 2 dl.ⁿ in 12.mo, 1724. Alles, volgens hem, hing van twee grondbeginselen af: van de zwaarte der lichamen en van de werking der geesten of vlugtige deelen, de eene, die dezelve onophoudelijk tot de rust doet neigen, de andere, die de bewegingen herstelt. Deze leer, zoo als hij beweerde, de sleutel van het hemelstelsel, scheen niet zoodanig toe aan den abt DE SAINT PIERRE. Hoewel een vriend van den wiskunstenaar, randde hij hem echter aan; de Jesuit beantwoordde hem. De van weerszijde gewisselde schriften, vooronderstelden veel geest, doch eenen bijzonderen geest in de worstelaars. Het tweede werk van pater CASTEL, was zijn *Plan tot eene be-*

knopte Meetkunde, Parijs, 1727, in 4.to, dat weldra gevolgd werd door eene *Algemeene Meetkunde*, 1728, in 4.to Engeland en Frankrijk juichten dit werk toe. De koninklijke maatschappij van Londen opende hare deuren voor den schrijver. Zijn *Oog-Klavier*, maakte zijnen van natuur ongedwongen, vruchtbaren en vindingrijken geest verder bekend. Hij werd door de levendigheid zijner verbeeldingskracht medegesleept. Zijne stelsels waren in den beginne slechts *hypotesis*; maar langzamerhand dacht hij er in te slagen, om dezelve te verwezenlijken. In hoedanigheid van meetkundige, kon hij de gelijkvormigheid der klanken en kleuren betoogen; maar het moest een belagchelijke mijneraar zijn, welke een zoo kostbaar werktuig als zijn klavier, en waarvan de uitvoering onmogelijk was, wilde vervaardigen. Men moet echter bekennen, dat deze hersenschim nuttige ontdekkingen heeft voortgebracht. Het *ware stelsel der algemeene Natuurkunde van NEWTON*, 1743, in 4.to strekte hem in den geest van sommige geleerden meer tot eer, maar hetzelfde mishagde aan anderen. Hij eerbiedigde den Engelschen wijsgeer, zonder dat zijne leer hem geschikt scheen, om het ware wereldstelsel te ontvouwen.

« NEWTON en DESCARTES, zeide hij, komen, wat de uitvinding betreft met elkander overeen; maar de laatste bezat meer vlugheid en verhevenheid; de andere was met mindere vlugheid, diepzinnig. Beide waren zij met de eierzucht beziel, om eene wereld te scheppen, even gelijk ALEXANDER naar de geheele overwinning derzelve streefde, en beide vormden groote denkbelden over de natuur." Nog heeft men van vader CASTEL eene verhandeling ten titel voerende: *Optika der kleuren*, Parijs, 1740, in 12.mo en andere werken. De andere voortbrengselen van dien schrijver zijn minder belangrijk; het zijn losse stukjes of uittrekselen, in de *Memorien van Trevoux*, waaraan hij lang werkte, verspreid. In den stijl van CASTEL straalt het vuur van zijnen geest, en de uitspattingen zijner verbeeldingskracht door. Eens, toen men in tegenwoordigheid van FONTENELLE, over het kenmerk van zonderlingheid, waarmede de werken van dien pater bestempeld zijn, sprak, zeide iemand: » Maar hij is gek." — » Ik weet het wel, antwoordde FONTENELLE, en het spijt mij, want zulks is grootelijks te bejammeren. Maar ik bemin hem nog liever zonderling en een weinig gek, dan wanneer hij wijs en niet zonderling zoude

zijn." CASTEL overleed in 1757; kort voor zijn overlijden had hij de groote wereld verlaten; vroeger was hij zeer in dezelve verspreid, en had in dezelve door zijne kwinkslagen en zijnen vluggen geest veel genoeg verspreid. De geleerden, die hem raadpleegden, vonden in hem bereidvaardigheid en kunde. Onder hen openbaarde hij die eenvoudigheid, welke de studie aan de ware geleerden mededeelt. Men vond hem te midden zijner boeken, zijner schriften, zijner werkplaats voor het oogklavier, en van een oneindig aantal andere stukken, in hetzelfde vertrek op eene verwarde wijze onder elkander liggende. De Abt LA PORTE heeft in 1763, te *Parijs*, onder den titel van *Amsterdam*, in 12.º eene belangrijke verzameling in het licht gegeven. Dezelve voert ten titel: *Esprit, saillies et singularités du P. CASTEL (Geest, kwinkslagen en zonderlingheden van Pater CASTEL.)* Dit werk bevat een aantal onderwerpen. De schrijver doorgrondt geen enkel derzelve, intusschen denkt hij veel, en dikwijls zeer wel.

CASTELET (JOANNES BAPTISTA), te *Brussel* geboren, Licenciaat in de godgeleerdheid te *Louven*, alwaar hij de *humaniora* onder-

wees, vervolgens den leerstoel der wijsbegeerte bekleedde, en eindelijk Kanonik der hoofdkerk van *Antwerpen* werd. Hij gaf in het Vlaamsch een werk, in het licht, ten titel voerende: *De Zee-ster voor al de dwalende Christenen of Beknopte verklaring van al de Artikelen des geloofs.*

CASTELEYN (MATTHEUS), een Vlaamsch dichter in de zestiende eeuw te *Oudenaarden* geboren, heeft in de Vlaamsche taal een Vertoog over de dichtkunde geschreven, ten titel voerende *De kunst der Rhetorica*, Gend, 1555, in 12.º, dat verscheidene uitgaven gehad heeft; achter die van *Rotterdam*, vindt men eene *Geschiedenis van PYRAMUS en THISBÉ*, verschillende *Baladen en liederen.*

CASTELL (EDMOND), in 1606, te *Hatley* in het graafschap *Cambridge* geboren, is beroemd door de uitgebreide kunde, welke hij in de Oostersche talen bezat. CASTELL volbragt zijne studiën in het Collegie *Emmanuel* te *Cambridge* en vervolgens in dat van den heiligen JOANNES, waarvan de Bibliotheek hem de middelen gemakkelijk maakte om zijnen smaak voor de Oostersche talen te voldoen. Hij nam een zeer werkzaam aandeel aan de uitgave van

den nieuwen Polyglot-Bijbel, door WALTON uitgegeven, en vervaardigde om denzelven volledig te maken, een meesterstuk van kunde, het *Lexicon heptaglotton* genaamd. Dit werk, waarmede hij zich zeventien jaren met de grootste inspanning had bezig gehouden, en dat hem 12,000 ponden sterlings, of, om beter te spreken zijne geheele fortuin en zijn gezigt kostte, beantwoordde niet aan zijne verwachting. Hetzelve was in 1669 en 1673 in het licht gegeven, er bleven duizend exemplaren van over in de handen van deszelfs geleerden en onsterfelijken schrijver; en uit vijf honderd, die men na zijnen dood vond, en die op eenen zolder lagen te verrotten, had men moeite om een enkel volledig exemplaar te vormen. KAREL II. benoemde hem in 1666 tot deszelfs kapellaan, en hoogleeraar in het Arabisch te *Cambridge*. In 1668 verkreeg hij ook eene prove in de hoofdkerk van *Kantelberg*; maar deze gunstbewijzen stelden hem niet schadeloos voor de geldelijke offeringen welke hij gedaan, wel noch voor de verliezen, welke hij in den brand van *London* ondergaan had. Hij overleed in 1685, te *Kantelberg*. Zijn *Woordenboek* voert ten titel: *Lexicon heptaglotton, hebraicum, caldaicum, syriacum, Samari-*

tanum, ethiopicum, arabicum conjunctum, et persicum separatim, cui accessit brevis et harmonicæ grammaticæ omnium precedentium linguarum delineatio, Londen, 1669, 2 dl.ⁿ in fol. J. D. MICHAËLIS heeft uit dit groote werk ontleend, het *Syrische Woordenboek*, en hetzelfde met aantekeningen in het licht gegeven, *Göttingen*, 1758, 2 dl.ⁿ in 4.to — In 1790 gaf hij in het licht: *Supplementa ad Lexica hebraica*, 6 dl.ⁿ in 4.to TIGER heeft in hetzelfde formaat in het licht gegeven: *Lexicon hebraicum CASTELLI, adnotatis in margine vocum numeris ex J. D. MICHAËLIS supplementis*, *Göttingen*, 1790, in 4.to CASTELL heeft daarboven nog in het licht gegeven *Oden*, ter eere van KAREL II., onder dezen titel: *Sol Angliæ oriens, auspiciis CAROLI II. regum gloriosissimi*, 1660, in 4.to — Dit zeer zeldzame stukje van twee en dertig bladzijden, bevat zeven Hebreeuwsche, Chaldeeuwische en Sijrische Oden, met eene Latijnsche vertaling vergezeld. Nog heeft men van CASTELL eene Latijnsche redevoering, welke hij bij de opening zijner cursus voor het Arabisch uitsprak, te *Londen*, in 1667 in 4.to gedrukt, en herdrukt in de *Orationes selectæ clarissim. virorum*, door de zorg

VI. DEEL.

van J. E. KAPPINS, te *Leipzig* in het licht gegeven.

CASTELLANUS of DU CHATEL (PETRUS), een der geleerdste prelaten van de zestiende eeuw, te *Arc en Barrois* geboren. Na te *Dijon*, zijne studiën volbragt, en aldaar als onderwijzer gefungeerd te hebben, reisde hij door *Duitschland*, *Italië* en *Griekenland*; en op die nuttige togten, verzamelde hij een aantal kundigheden en won de achting der geleerden. In *Frankrijk* teruggekeerd, werd hij *Lector* en *Bibliothekaris* van koning FRANCISCUS I. Hij was de eenige geletterde, welken die vorst in twee jaren niet beweerde uitgeput te hebben. Hij leefde aan het hof en was er in aanzien. De benijders zijner kunde en gunst vereenigden zich, om op zijne bouwvallen eenen zekeren BIGOT te verheffen, wiens geest en uitgebreide kunde zij met gemaaktheid prezen. Alvorens hem uit *Normandijë*, zijn vaderland, te doen komen, wilde de koning weten welk een man dit was. CASTELLANUS zeide hem, dat het een wijsgeer was, die de gevoelens van ARISTOTELES volgde. — *En welke gevoelens zijn dat?* vervolgde de vorst. — *Sire*, hernam de schrandere hoveling, ARISTOTELES verkiest

Z

de republieken boven den monarchalen staat. Dit woord maakte zulk eenen diepen indruk op den geest van FRANCISCUS I., dat hij over BIGOT niet meer wilde hooren spreken. Daar deze vorst CASTELLANUS tot de eerste kerkelijke waardigheden wilde verheffen, zoo wenschte hij van hem te weten, of hij een edelman was. *Sire*, antwoordde de geleerde, *er waren drie gebroeders in de ark van Noë, ik weet niet wel van welken der drie ik ben voortgesproken.* Kort daarna geraakte hij tot de bisschoppelijke waardigheid. Hij werd bisschop van *Tulle* in 1539, van *Macon* in 1544, groot-aalmoezenier van *Frankrijk* in 1548, eindelijk Bisschop van *Orléans* in 1551; onder eene predikatie stierf hij aan eene be-roerte, den 3 Februarij 1552. Hij was zeer ervaren in de Oostersche talen en welsprekend op den kansel. Men heeft van hem eenige werken. PETRUS GALLAND heeft het leven van dien prelaat beschreven, en BALUZE liet hetzelfde in 1684, te *Parijs*, in 8.vo drukken.

CASTELLESÌ (ADRIANUS), wiens Latijnsche naam CASTELLENSIS of CASTELLUS is, uit eene geringe familie te *Corneto* in *Toskanen* geboren, verhief zich door zijne eigene verdiensten tot de

waardigheid van kardinaal. De ernstige en diepe studien, welke hij gemaakt had, stelden hem tot de gewigtigste bedieningen in staat; het hof van *Rome* kende weldra zijne verdiensten; hij werd tot schatmeester der Apostolische kamer benoemd, en INNOCENTIUS VIII. zond hem, in hoedanigheid van nuntius naar *Schotland*, om de geschillen, welke dat land be-roerden te vereffenen; doch alvorens aldaar aantekomen, vernomen hebbende, dat JACOBUS II. in eenen veldslag gedood was, hield hij zich in *Engeland* op, alwaar hij door MORTON, aartsbisschop van *Kantelberg*, aan HENDRIK VII. werd aangeboden, als de geschiktste man, om hem bij het hof van *Rome* te dienen. Deze vorst belastte hem met eene zending bij den Paus, en voldaan over de wijze, waarop hij er zich van gekweten had, gaf hij hem in 1503 het bisdom *Hereford*, en het volgende jaar dat van *Bath* en *Wels*. Omtrent denzelfden tijd verhief hem ALEXANDER VI., die INNOCENTIUS was opgevolgd, tot kardinaal onder den titel van den H. CHRYSOGONUS, en verkoos hem tot zijnen secretaris; maar volgens de geschiedschrijvers waren deze gunstbewijzen slechts eene strik hem door den Paus gespannen; want eenigen tijd daarna, wilde hij, op raad van

CÆSAR BORGIA, zijnen zoon, zich door vergif van CASTELLESINI en van verscheidene andere kardinalen ontdoen, ten einde zich van hunne rijkdommen meester te maken, die voor zeer aanzienlijk werden gehouden. Maar door vergissing van een der officieren des Pauses, dronken vader en zoon van den vergiftigden drank, hetwelk aan ALEXANDER VI. het leven kostte. Dus vonden de daders zelve het uitwerksel hunner misdaad. Zoodanig is het verhaal van GUICHARDIN, een hartstogtelijk schrijver, wel is waar; maar degene, die hem tegenspreekt, ODERICH RAGUELD, heeft volgens de verdachte Memoriën van het huis BORGIA geschreven. Het schijnt dat CASTELLESINI zich de vijandschap van JULIUS II., die ALEXANDER opvolgde, op den hals haalde, en dat hij zelfs verplicht was, om zijnen toorn te vermijden, de vlugt te nemen. Door LEO X., den opvolger van JULIUS, wiens verheffing hij begunstigd had, werd hij weder in gunst ontvangen; doch hij toonde zich niet zeer dankbaar. Volgens PAULUS JOVIUS, door de orakels eener waarzegster verleid, die hem de Pauselijke waardigheid beloofd had, nam hij deel aan de zamenzwering door ALFONSUS PETRUCCI, tegen den Paus gesmeed; maar de gelukkige

voorzegging kwam niet tot wezenlijkheid, de zamenspanning werd ontdekt, en nadat CASTELLESINI zijne misdaad bekend had, werd hij tot eene boete van 25,000 dukaten veroordeeld. Om deze som niet te betalen, of wel vreezende dat de *amnistie* door den Paus aan de zamenzweervers verleend, niet opregt was; nam de kardinaal, onder begunstiging eener vermomming, de vlugt uit Rome, en men heeft later nooit geweten, wat er van hem geworden is. In zijn werk: *De infelicitate litteratorum* zegt PETRUS VALERIANO, dat zijn knecht hem, om hem te bestelen van het leven beroofde: maar anderen beweren dat CASTELLESINI dit gerucht zelf uitstrooide, opdat men er niet meer aan denken zoude, hem te vervolgen; eindelijk zijn er nog eenigen, die zeggen, dat hij zich naar *Konstantinopel* begaf, en aldaar overleed. LEO X. ontnam hem de waardigheid van kardinaal, en verklaarde zijne beneficiën als openstaande. De kardinaal DE CORNETO (dus noemde men hem gewoonlijk) was met de grootste talenten begaafd, en hij strekte tot luister zijner eeuw, door zijne zucht voor de letteren en de bescherming en diensten, die hij aan dezelve bewees. Hij werd voor een der bekwaamste Latinisten van zijnen tijd

gehouden, en uit zucht, om de taal der oude Romeinen, in hare geheele zuiverheid te herstellen, deed hij groote uitgaven, om diegene aan-temoedigen, welke zich aan die studie toewijdden, en om goede uitgaven der Latijnsche schrijvers te bezorgen. Hij heeft verscheidene werken nagelaten, die zich door een zuiver en sierlijk Latijn bijzonder aanbevelen: 1.° *De sermone latino et modo latini loquendi*, Bazel, 1513; Parijs, 1528, in 8.vo; dikwerf herdrukt. — 2.° *De venatione et JULII II. iter*, in verzen, Venetië, ALDE, 1534, in 8.vo, en met het vorige werk vereenigd, *Lyon*, GRYPHE, 1548, in 8.vo — 3.° *De vera philosophia ex quatuor doctoribus ecclesiae*, Bologna, 1507. BAYLE spreekt nog over eene Latijnsche vertaling van het Nieuwe Testament, die hij verplicht was op te schorten, over eene Verhandeling *De poetis*; en over verzen, ter eere van de heilige Maagd vervaardigd. Daar d'ALEMBERT beweerd had, dat het aan de hedendaagsche geleerden onmogelijk was, om de Latijnsche taal wel te spreken en te schrijven, zoo stelde HIERONYMUS FERRI, hoogleeraar der schoone letteren te *Ferrare*, hem de schriften van den kardinaal voor, in een belangrijk werk te dien einde te *Faenza* in 1771, onder dezen titel in

het licht gegeven: *Pro lingua latinae usu, epistola adversum ALEMBERTIUM; praecedit commentarius de rebus gestis et scriptis HADRIANI CASTELLI cardinalis, quo imprimis auctore latinitas est restituta*. Gedurende zijne ballingschap liet CASTELLES, te *Riga*, op het graf van POLYDORUS CASAMICUS, zijnen vriend, deze beide dichtregels graveren, die een gedenkteeken zijner ballingschap, en tegelijkertijd eene voorzegging van het lot waren, dat hem wachtte:

Exulat Hadrianus; tu jam,
Polydore, quiescis
Aeternumque vales; nobis dira
omnia restant.

CASTELLI (BERNARDUS), een Genueesch schilder, in 1557 geboren, bezat een uitmuntend koloriet, en slaagde bijzonder wel in de portretten. Hij schilderde de groote dichters zijner eeuw en werd door hen bezongen. De platen van het *Verloste Jeruzalem* van Tasso, zijnen boezemvriend, zijn door hem gegraveerd. Men behoeft te speuren in zijne werken veel genie, maar al te weinig natuurlijk gevoel. Hij overleed te *Genua* in 1629, aan zijne geboortestad, aan Rome en *Turin* verscheidene schilderijen nalatende.

CASTELLI (VALERIO), zoon van BERNARDUS, te *Genua*

in 1625 geboren, verloor zijnen vader al te vroeg, om van zijne lessen gebruik te kunnen maken, maar zijne vlijt vergoedde hetgene wat hij onder eenen zoodanigen meester had kunnen leeren. Hij muntte vooral uit in de veldslagen. Zijne werken bevelen zich aan door de genie en den smaak, het koloriet en de teekening. Hij overleed in 1659.

CASTELNAU (MICHAËL DE), Heer van *Mauvissière*, een krijgsman, geletterde, en even zoo opregte als voorzigtige onderhandelaar, werd in 1520 te *Mauvissière* in *Touraine* geboren. Van zijne ouders eene zoo goede opvoeding ontvangen hebbende, als men hem dezelve kon geven, ging hij in *Italië* onder den maarschalk DE BRISSAC, die er het bevel voerde, zijne leerschool in de behandeling der wapenen zoeken. CASTELNAU onderscheidde zich in *Piémont*, in *Toschanen*, en op het eiland *Corsika*. FRANCISCUS DE LORRAINE, grootprijoor van *Frankrijk*, die zijne ontluikende verdienste had opgemerkt, verbond hem aan zich, nam hem met zich naar *Mattha*, bragt hem bij zijne terugkomst in *Frankrijk*, aan het hof, en verschafte hem de welwillendheid van het huis van GUISE. De ontwikkeling van

zijnen roem had hij aan eene zonderlinge gebeurtenis te danken. JOANNES DE MONTLUC, bisschop van *Valence*, een der heroendste kanselredenaars van dien tijd, had op Paaschdag voor den koning gepredikt; de kardinaal DE LORRAINE betuigde zijn leedwezen hem niet te hebben kunnen hooren, in tegenwoordigheid van DE CASTELNAU, die in het gehoor geweest zijnde, zich aanbod, om de leerrede te herhalen, en er al de bevalligheden des redenaars bijtevoegen. De aanbieding werd door den kardinaal aangenomen, die het schoonste paard van zijnen stal beloofde, indien CASTELNAU wel zoude slagen; en hij had het geluk van wel te slagen. Van dien oogenblik af genoot hij eene bijzondere aching, en verdiende dezelve in vele andere opzichten. KAREL IX. en HENDRIK III. gebruikten hem in verscheidene even zoo gewigtige als moeilijke onderhandelingen. Hij overleed in 1592, na vijfmalen afgeant in *Engeland* te zijn geweest. Zijne getrouwheid was zoo algemeen bekend, dat HENDRIK IV. hem, ondanks zijne standvastige verkleefdheid aan den Catholijken godsdienst, een commandement in zijn leger toevertrouwde, toen die vorst zich gedwongen vond om de

hoofdstad te belegeren. Na den dood van FRANCISCUS II. vergezelde hij deszelfs weduwe, de ongelukkige MARIA STUART, naar haar koninkrijk Schotland. De *Gedenkschriften* zijner onderhandelingen, door LE LABOUREUR, in 1659 in 2 dl.ⁿ in fol. in het licht gegeven, in 1731 te Brussel in 3 dl.ⁿ in fol. herdrukt, behooren tot de zeldzame gedenkstukken; welke ons van de geschiedenis van zijnen tijd overblijven.

CASTELNAU (JACOBUS, Markgraaf DE), Maarschalk van Frankrijk, kleinzoon van den voorgaande, onderscheidde zich in verschillende belegeringen en gevechten. Bij de slag van Dunes, den 14 Junij 1658, had hij het bevel over den linker vleugel, en werd twee dagen daarna bij de belegering van Duinkerken gekwetst. Hij overleed te Calais, den 15 Julij daaropvolgende, in den ouderdom van 38 jaren. De Heer OSMONT schrijft hem ten onregte de memoriën van MICHAËL DE CASTELNAU toe.

CASTELNAU (HENRIETTE JULIA DE), gravin van Murat, eene der Fransche Muzen, overleed in 1716, in den ouderdom van 45 jaren. Zij heeft liederen en andere kleine dichtstukjes nagelaten, in verschillende verza-

melingen verspreid. Nog heeft men van haar: 1.º *Les Lutins de Kernosi* (*De Spoken van Kernosi*), Roman in 2 dl.ⁿ, in 12.º — 2.º *Contes des fêtes* (*Tooververtellingen*), 2 dl.ⁿ — 3.º *Le voyage de campagne*, (*De landreis*), 2 dl.ⁿ in 12.º De schitterende roem, welken zij in den beginne door deze werken verwierf, heeft zich niet kunnen handhaven. Dit is vrij algemeen het lot van schrijvers, die zich aan beuzelachtige voortbrengselen hechten, en die enkel in hunnen geest de hulpmiddelen zoeken, om zich aan de vergetelheid te onttrekken.

CASTELVETRO (LODEWIJK DE), te Modena in 1503 geboren, kwam het publiek door zijne talenten op eene gunstige wijze voor. Hij zou in zijn vaderland gelukkig hebben kunnen zijn; maar eene dolle hekelzucht stoorde zijn geluk, en maakte hem zijne beste vrienden tot vijanden. Hij zag zich verplicht, om Italië voor Duitschland te verwisselen. Na eene tienjarige afwezigheid in Modena teruggekeerd, werd hij beschuldigd, een werk van MELANCHTHON in het Italiaansch te hebben vertaald en door het heilige Officie vervolgd. Wyl die zaak eene slechte wending nam, zoo nam hij de vlugt naar Bazel. Men heeft

van hem *Ophelderingen van de Verhandeling over de dichtkunde van ARISTOTÈLES*, vol geest, maar zoo spitsvinnig, dat dezelve soms in haarkloverijen ontaarden. Toen er in het huis, dat hij te *Lyon* bewoonde, brand ontstaan was, riep hij niet anders dan: *Red mijne dichtkunde!* Dezelve was in de daad het beste zijner werken, en wat de overige betreft, zoo had men dezelve zonder verlies kunnen laten verbranden. De eerste uitgave zijner *Ophelderingen*, kwam te *Weenen*, in 1570, in 4.º in het licht, deze wordt zeer gezocht. Ook stelt men belang in die van *Bazel*, 1576, in 4.º Nog heeft men van hem: *Opere critiche*. 1727, in 4.º Hij overleed te *Chiavenna*, in 1571. Men prijst hem als een matig man, die zich enkel met zijne boeken bezig hield. Hij wilde niet in den echt treden, uit vrees, dat de huishoudelijke zorg, hem van de studie mogt aftrekken. Geenszins aan de rijkdommen verkleefd, gaf hij aan een' zijner broeders zijn geheele vermogen over.

CASTI (JOANNES BAPTISTA), een beroemde Italiaansche dichter, in 1721 te *Montefiascone* geboren, volbragt zijne studiën in het seminarie dier stad, alwaar hij ver-

volgens Hoogleeraar werd, en een domheerschap verkreeg. Reeds in zijne prilste jeugd ontwikkelde CASTI eenen bijzonderen smaak voor de dichtkunde en hield zich met het beste gevolg met dezelve bezig; maar zijne werken vol van eene bijtende boosaardigheid, en met trekken doorzaaid, die een bedorven hart aankondigden, bragten hem in ongenade bij den Bisschop en het kapittel. Om zich van hen te verwijderen, en door zijne neiging tot het reizen medegesleept, verliet CASTI in 1752 *Montefiascone*, kwam in *Frankrijk*, ging van daar weder naar *Italië*, dat hij op nieuw verliet, om zich, op uitnoodiging van den hertog van ROSENBERG, gouverneur van Prins LEOPOLD, later hertog van *Toskanen* en vervolgens keizer, dien hij te *Florence* had leeren kennen, naar *Weenen* te begeven. Door zijnen beschermer aan JOZEF II. voorgesteld, ontving CASTI van dien vorst, een gunstig onthaal, en werd aan verschillende gezantschappen verbonden, waarbij hij geene bediening bekleedde, maar waardoor hem de middelen werden verschaft, om op eene deftige wijze, onderscheidene hoven te bezoeken. Op deze wijze reisde hij door *Duitschland*, *Pruissen* en *Rusland*, alwaar CA-

THARINA II. even zoo wel als JOZEF in staat, om de verdiensten van den Latijnschen dichter te waarderen, hem het gunstigste onthaal deed genieten, De *Poeta caesareo* of keizerlijke dichter METASTASIO, overleden zijnde, zoo werd CASTI door de zorg van den hertog van ROSENBERG, tot dien post benoemd. Na den dood van JOZEF (1790), verzocht hij om zijn ontslag en kwam in Italië terug, alwaar hij zijn verblijf tusschen Rome en Florence verdeelde, en daar is het, dat hij het grootste gedeelte zijner werken vervaardigde. CASTI was reeds te Parijs geweest, hij kwam aldaar in 1798 terug; maar met eenen grooten roem vergezeld: al de geletterden beijverden zich, om hem door het vleijendste onthaal hunne achting te bewijzen. Deze hulde, aan zijne talenten bewezen, maakte Parijs voor hem tot een aangenaam verblijf; hij trachtte er nog meer bevalligheid over het leven te verspreiden, hetwelk hij er leidde, zich geen enkel der vermarken ontzeggende, welke hij nog kon genieten. Hij had den ouderdom van 82 jaren bereikt, toen hij in de maand Februarij 1803, zeer laat een huis verlatende, waarin hij het middagmaal genuttigd had, door eene groote koude en vervolgens door eene koorts bevangen werd,

die alle hulp der kunst wederstond. Het schijnt, dat hij in de ongodsdienstige gevoelens overleed, welke hij in verscheidene zijner werken had aan den dag gelegd. De Abt CASTI had langen tijd te midden der hoven geleefd; de waarnemingen, welke hij er gedaan had, zijne vrolijkheid en zijne van natuur bijtende inborst, maakten zijn omgang levendig en onderhoudend; dezelve zou zeer aangenaam zijn geweest, indien hij niet al te dikwijls vermaak had geschept, om er zijnen geest op buitensporige onderwerpen te oefenen, en er zelfs den Godsdienst in een belagchelijk licht te stellen, dien hij, uit hoofde van zijn karakter, dubbel verplicht was, te eerbiedigen. Hij schreef met éene groote gemakkelijheid en was onophoudelijk werkzaam. De ouderdom verkoelde zijne verbeeldingskracht niet, dezelve was nog in de laatste jaren zijns levens zoo vurig, dat hij, om dezelve te bedwingen, als ware het, verplicht was, om tot werktuigelijke middelen zijne toevlugt te nemen. Hij had, bijv. op zijn bed, waar hij altijd werkte, een spel kaarten. Wanneer hij zijn hoofd al te zeer opgewonden gevoelde, speelde hij alleen en overluide, als een kind lachende over de goede slagen, die hij van zich zel-

ven haalde, en daarna begon hij weder te werken. Hij vereenigde al de talenten, die eenen grooten dichter uitmaken; de bevalligheid, sierlijkheid, natuurlijkheid, verscheidenheid van beelden schitteren in zijne werken door; het is te betreuren, dat de slechte keuze van verscheidene zijner onderwerpen, die schoone hoedanigheden bezwalkt. Een aantal Fransche en Italiaansche geleerden waren bij zijne lijkplegtigheid tegenwoordig, en Doctor CORONA, een Italiaansche geneesheer, sprak op zijn graf eene welsprekende redevoering uit. De voornaamste voortbrengselen van CASTI zijn: 1.° *Novelle galanti*. Dit werk heeft een groot aantal uitgaven gehad, de naauwkeurigste en volledigste is die, welke te *Parijs*, in 1804, onder dezen titel is in het licht gegeven: *Novelle di GIAMB CASTI, in 3 volumi*. Dezelve bevat 48 geestige verhalen, die bijna alle overdreven buitensporig zijn, en dikwijls wordt er de Godsdienst niet meer in geëerbiedigd dan de zeden; de onzedelijkste zijn: de *Angelo GABRIELO*; — *la Bolla d'ALESSANDRO VI*. — *la Passa GIOVANE*, en ongelukkiglijk verkregen dezelve eenen graad van onzedelijkheid te meer, door den

hoogst levendigen en sierlijken stijl, waarin dezelve geschreven zijn. — 2.° *Gli Animali parlanti, of de sprekende dieren*, een dichtstuk in 26 gezangen, *Parijs*, 1801, 3 dl.ⁿ in 8.vo Dit is van al de werken van CASTI het aanmerkelijkste en het best geschrevene. Maar met de van zijne pen onvermijdelijke ligtzinnigheid, vereenigt hij alhier eene bittere hekeling der hoven, waarin de *haas* als koning, en domme dwingeland, den *vos* tot minister van staat, en den *wolf* tot minister der geldmiddelen heeft; terwijl de *tijger* het bevel voert over de legerbenden, en de *ezel* edelman is. Hij ondernam dit dichtstuk bij zijne komst te *Parijs*, in 1798. Men ziet, dat hij aan de denkbeelden van den dag offerde. — 3.° *Poema tartaro*. Dit is een hekeldicht in 12 gezangen, waarvan het hof van CATHARINA II. hem het onderwerp had verschaft. Het tooneel wordt in *Azië* verplaatst, en onder aangenomen namen, ziet men er de keizerin in optreden, die CATTUNA wordt genaamd, Czar PETER III., haar echtgenoot, draagt den naam van OTTAI, de groot-hertog PAUL, die later aan het bestuur kwam, dien van CAJUCCO. De gunsteling ORLOFF, deszelfs broeder ALEXIS, zijne overige

broeders, de gunsteling POTTENKIN, hebben ook valsche namen. De laatste uitgave van dit werk is van 1802, *Milane*, 2 dl.ⁿ kl. 12.mo Dit gedicht bezit niet dezelfde verdienste als zijne overige werken, maar men geloofte, dat het nog niet zoodanig bestaat als de schrijver hetzelfde vervaardigd heeft. — 4.º *Poesie anacreontiche*, Bologna, 1793, in 8.vo — 5.º *Drie Opera buffa*; het eene voert ten titel, *la Grotta di Trofonio*, waarin hij de vrijheid neemt, om met de gewaande wijsgeeren den spot te drijven; het andere *il Re TEODORO in Venezia*, uit een bijverdichtsel van den Roman *Candide*, door VOLTAIRE, ontleend; het derde heeft *de zamenzwering van CATILINA* ten onderwerp, waarin hij niet alleen dien zamenzweerder, maar ook CICERO en den Romeinschen senaat in een belachelijk licht stelt. Men kan zich niet onthouden van die Opera zeer koddig te vinden, zoodra men het besluit heeft genomen van zich niet te belgen over de ont-heiliging van eenen naam, zoo eerbiedwaardig als die van CICERO. Men beweert, dat een vriend van den Abt CASTI te *Parijs*, nog eenige andere onuitgegevene werken in handen heeft.

CASTIGLIONE. — Zie BÉ-

NÉDETTE.

CASTIGLIONE. — Zie PIUS VIII.

CASTIGLIONE (JOZEF), een dichter en criticus, te Ancona geboren, trad in 1582 te Rome in den echt, werd landvoogd van Corneto in 1598, en overleed in 1616. Hij hield zich bezig met het vervaardigen van Latijnsche verzen over de gebeurtenissen van den tijd. Hij heeft ook eenige hekelschriften vervaardigd, in een werk vervat, dat ten titel voert: *Variae lectiones et opuscula*, Rome, 1594; in 4.º

CASTIGLIONE (N.) een Jesuit, en Italiaansche schilder in 1698 geboren, beoefende de teeken- en schilderkunde onder bekwame meesters. Reeds waren zijne genie en verkregene talenten in staat, om hem eenen aanzienlijken rang onder de kunstenaars zijne tijdgenooten te doen bekleeden, toen eene eerste roeping voor den geestelijken staat, hem van de hoop der wereld deed afzien, en den eenvoudigen stand van leekbroer in de orde der Jesuiten verkiezen. Hij werd naar Peking gezonden, alwaar hij het grootste gedeelte zijns levens doorbragt, met de werken ten uitvoer te brengen, welke hem zijn dienst aan het hof des keizers opleg-

de. Hij was broeder AT-TIRET (zie dat artikel) in *Sina* vooruitgegaan, en beide waren langen tijd de eenige Europesche schilders die door het hof gebruikt werden. CASTIGLIONE was ook een bouwkunstenaar, en het was volgens zijne teekeningen, dat de Europesche gebouwen werden opgericht, waarmede keizer KIEN-LONG, de tuinen zijner lustplaatsen versierde. De soort van invloed, welken hij bij dien zelfden keizer verkregen had, die hem bijna dagelijks kwam bezoeken, om hem te zien werken, stelde broeder CASTIGLIONE in staat, om somtijds aan de missie der Jesuiten van *Pekin*, in moeilijke omstandigheden, nuttig te zijn; en zelfs dan, wanneer zijne pogingen mislukten, benadeelden hem dezelve toch niet in den geest van KIEN-LONG. CASTIGLIONE ontving eerbewijzen, die omtrent Europeanen weinig gebruikelijk waren, toen hij in 1768 overleed.

CASTIGLIONI, CASTIGLIONE, of CASTELIO (BALTHASAR), een dichter in 1478, te *Casatico*, in het Hertogdom *Mantua* geboren, afgezant van den Hertog van *Urbino* bij HENDRIK VIII., koning van *Engeland*, ontving van dien Vorst, de orde van den kousenband. Hij huwde vervolgens HIPPOLYTA

TORELLA, eene zeer schoone vrouw, doch wier geest nog boven hare schoonheid verheven was. Deze vereeniging, door de liefde en de overeenkomst van smaak gevormd, duurde slechts vier jaren. Om hem over het verlies zijner vrouw te troosten, besloot LEO X. hem den Kardinaalshoed te geven. CLEMENS VII., den neef van dien Opperpriester, koesterde, even als zijn oom, voor CASTIGLIONI de meeste achting: hij zond hem naar KAROL V., om over de zaken van den heiligen Stoel, van de Kerk en van den Paus te handelen. CASTIGLIONI won geheel en al de gunst van dien Vorst. De keizer benoemde hem tot het Bisdom van *Avila*. Deze beroemde Prelaat, overleed te *Toledo*, in 1529, door den Paus en den Keizer beweend. Zijne dichterlijke en prozaïsche werken, verwierven, hem den roem van een groot dichter en een kiesch schrijver. Zijn *Hoveling*, door de Italianen, een guldenboek genoemd, is, ondanks de verandering der zeden, steeds een nieuw voortbrengsel. Wie was beter in staat, om lessen aan hovelingen te geven, dan hij, die evenzeer behaagd had, aan zoo vele verschillende hoven, te *Parijs*, te *Londen* en te *Madrid*? De eerste uitgave van dit werk, in 1528 te *Venetië* in fol. in het licht verscha-

nen, is niet zeer gemeen. De *Latijnsche gedichten* van CASTIGLIONI vereenigen, volgens SCALIGER, de verhevene denkbeelden van LUCANUS, met den sierlijken stijl van VIRGILIUS. De kieschheid, zuiverheid en bevalligheid, kenmerken zijne *Treurzangen*. Zijne *Italiaansche Stukken* worden evenzeer op prijs gesteld, als de Latijnsche, en men kan den schrijver derzelve onder diegene tellen, welke zijner eeuw het meest tot eer hebben gestrekt. Men vindt eenige zijner Gedichten in de *Deliciae poetarum Italorum*.

CASTILHON (JOANNES), te Toulouse in 1718 geboren, was in den beginne advocaat; maar hij verliet de balie, om zich aan de schoone letteren toetewijden. Hij was lid van de akademie der FLORA-spelen, stichtte het *Lyceum* van Toulouse, en overleed in die stad den 1 Januarij 1799. De werken, welke hij nagelaten, en naamloos in het licht gegeven heeft, zijn; 1.° *Amusemens philosophiques et littéraires de deux amis* (*Wijsgeerige en letterkundige vermakelikheden van twee vrienden*) — met den graaf van TURPIN —, 1754 — 1756, 2 dl.ⁿ in 12.° — 2.° *Bibliothèque bleue, entièrement refondue et augmentée* (*Blaauwe bibliotheek, geheel omgewerkt en ver-*

meerderd), Parijs, 1770, 4 dl.ⁿ in 12.° en in 8.° Deze bibliotheek bevat verscheidene romaneske geschiedenissen, zoo als die van *ROBERT den Duivel*, *RICHARD-zonder-vrees* enz. — 3.° *Le Spectateur Français* (*De Fransche aanschouwer*), 1774 — 1776, in 8.° — 4.° *Anecdotes Chinoises, Japonnaises, Siamoises etc.* (*Sinesche, Japonnesche, Siamesche* enz. *Anekdoten*) Parijs, 1774, in 8.° — 5.° *Précis historique de la vie de MARIE THERÈSE* (*Beknopte geschiedenis van het leven van MARIA THERESIA*), 1781, in 12.° CASTILHON werkte met zijn broeder (JOANNES LODEWIJK) aan de *Redactie* van het *Journal encyclopédique*, aan dat van *Trévoux*, en leverde verscheidene *Verhandelingen* in het *Dagblad* van regtsgeleerdheid van zijnen broeder, en *Biographische schetsen*, in de *Levensbeschrijvingen* der beroemde mannen van *Frankrijk*. Sommige *Levensbeschrijvers* kennen hem ook den Roman van ODAZIO toe; maar dat werk is van CARRA.

CASTILHON (JOANNES LODEWIJK), broeder van den voorgaande, te Toulouse, in 1721 geboren, advocaat, en lid van de akademie der FLORA-spelen, kweekte met roem de letteren aan. Hij trad de letterkundige loop-

baan in, door drie bij de akademie der FLORA-spelen bekroonde *Verhandelingen*: 1.° *L'amour mutuel du Prince et de ses sujets est le plus ferme appui d'un état monarchique* (De onderlinge liefde van den Vorst en zijne onderdanen, is de hechtste steun van eenen monarchalen staat), 1756. — 2.° *Combien les belles-lettres sont redevables aux sciences* (Hoe zeer de schoone letteren aan de wetenschappen te danken hebben), 1753. — 3.° *Combien il est honteux d'avoir plus de ménagemens pour le vice que pour le ridicule* (Hoe schandelijk het is, meer ontzag voor de ondeugd dan voor het belagchelijken te hebben), 1758. JOANNES LODEWIJK werkte gezamenlijk met zijnen broeder of met andere geletterden, aan verschillende tijdschriften en dagbladen. Met ROBINET gaf hij in het licht *Recueil de pièces nouvelles et intéressantes sur des sujets de littérature et de morale* (Verzameling van nieuwe en belangrijke stukken, over letter- en zedekundige onderwerpen), 1769, 5 dl.ⁿ in 12.° Nog heeft JOANNES LODEWIJK CASTILHON een aantal werken in het licht gegeven, waarvan hij alleen de schrijver is. De voornaamste zijn: 1.° *Essai sur les erreurs et les superstitions* (Proeve over de

dwalingen en bijgeloovigheden), Amsterdam, 1765, in 12.°; hetzelfde met bijvoegselen, 1766, 2 dl.ⁿ in 8.° — 2.° *Histoire générale des dogmes et opinions philosophiques depuis les plus anciens temps jusqu'à nos jours* (Algemeene geschiedenis der wijsgeerige leerstellingen en gevoelens van de oudste tijden tot op onze dagen) Londen (Geneve) 1769, 3 dl.ⁿ in 8.° — 3.° *Essais de philosophie et de morale* (Wijsgeerige en zedekundige proeven), PLUTARCHUS nagevolgd, Bouillon, 1770, in 8.° — 4.° *Considérations sur les causes physiques et morales de la diversité du génie, des mœurs et du gouvernement des nations* (Bespiegelingen over de natuur- en zedelijke oorzaken van de verscheidenheid der genie, der zeden en des bestuurs der volken), 1769, in 8.°, tweede vermeerderde uitgave, 1770, 3 dl.ⁿ in 12.° Dit werk, gedeeltelijk uit den geest der natiën, door ESPIARD DE LA BORDE ontleend, is in het Hoogduitsch vertaald, te Leipzig in 1770, in 8.° uitgegeven.

CASTILLE (JOANNES DE), een bekwaam geneesheer der Universiteit van Lima, de hoofdstad van Peru, vereenigde met de ervarenheid in zijne kunst, eene bondige en opregte Godsvrucht, waardoor hij de achting en

de toegenegenheid van alle weldenkenden verwierf. Het is tot zijne kunde, dat de aartsbisschop van Lima zijne toevlugt nam, in het onderzoek van den Geest en het gedrag der heilige Roza, welke zoo buitengewoon schenen. CASTILLE kweet zich van dezen last met voorzigtigheid, keurde den geest goed, welke deze dienaar van Gods geleidde, en zijn verslag werd door de heilige congregatie met wellillendheid ontvangen. Hij schreef vervolgens een werk over de verborgene (*mistieke*) Godgeleerdheid, door URBANUS VIII. goedgekeurd. Eindelijk door jaren en vrijwillige verstervingen overladen, werd hij ziek, hetwelk hem echter niet belette, om het kleed van den H. DOMINICUS te verzoeken, dat hem werd toegestaan, maar hetwelk hij niet lang droeg, kort daarna, den 19 September 1635, in den geur van heiligheid overleden zijnde.

CASTILLO (MATTHEUS DE), te Palermo, in 1664 geboren, ging in 1679 in de orde van den H. DOMINICUS, onderwees met roem de godgeleerdheid, en werd als een uitmuntend prediker beschouwd. Deze religieus overleed in het jaar 1720. Men heeft van hem *Lijkrede van Pater ANGELO MARIÀ*, *religieus van de orde*

van den H. FRANCISCUS; — Beknopte levensbeschrijving van den H. VINCENTIUS FERRIER; — Zeven berijmde Zamenspraken; — Geschiedenis der ordens-geestelijken, te Palermo geboren, welke zich door hunne heiligheid en hunne leer hebben beroemd gemaakt.

CASTILLO - Y - SAAVEDRA (ANTONIO DEL), een schilder in 1603 te Cordova in Spanje geboren, en in dezelfde stad in 1667 overleden. Na den dood van zijnen vader AUGUSTINUS CASTILLO, wiens leerling hij was, bogaf hij zich naar Sevilla, om zich in de school van FRANCISCUS ZURBARAN te volmaken. In zijne vaderstad teruggekeerd, verdiende hij door zijne werken de achting zijner stadgenooten. Zijn roem heeft er zich zelfs zoodanig gehandhaafd, dat men niet voor een man van smaak kan doorgaan, indien men niet eenig stuk van dien kunstenaar bezit. Hij heeft met denzelfden lof geschiedkundige stukken, landschappen en portretten behandeld. Zijne teekening is uitmuntend, maar aan zijn koloriet ontbreekt bevalligheid en smaak. Men zegt, dat hij, naar Sevilla teruggekeerd zijnde, bij het gezicht der schilderijen van den jongen MURILLO, die het in frischheid en koloriet verre van de zijne wonnen, zoo

zeer in afgunst werd ontstoken, dat hij kort na zijne terugkomst te CORDOVA van verdriet daarover stierf.

CASTLEREAGH (HENDRIK ROBERT STEWART, markgraaf van *Londonderry*, Viscount van), minister van Buitenlandsche zaken, Lord-Commissaris voor den koophandel en de koloniën enz., werd in 1769, te *Mount Stewart*, in *Ierland* geboren, en was de oudste zoon van den Ierschen Graaf van *Londonderry*; hij begon zijne studiën te *Armagh*, onder den aartsdiaken HURROK, en ging dezelve in 1786 te *Cambridge* voleinden. Zijne vroeg ontwikkelde talenten deden hem in den ouderdom van een en twintig jaren door zijn land tot afgevaardigde bij het Parlement benoemen, maar deze benoeming kostte aan zijn vader meer dan 30,000 ponden sterlings (ruim 330 duizend guldens.) CASTLEREAGH onderscheidde zich weldra in die vergadering, en vooral bij gelegenheid, der gewigtige *discussiën* over het vraagstuk, *of Ierland, ondanks het monopolie der Engelsche Oost-Indische maatschappij, het regt had, om in de Indiën handel te drijven.* Hij stemde hierin bevestigend, en vleide zoodoende de volkspartij. Daarop overlaadden hem de leden der oppositie met lofspraken, ten einde hem tot hunne zij-

de overtehalen, maar wel verre van aan hunne uitnodigingen het oor te leenen, veranderde lord CASTLEREAGH dadelijk van gevoelen, en werd een der warmste voorstanders van het ministerie, en meer bijzonder nog, toen hetzelfde de gestrengste maatregelen aannam, om de misnoegde Ieren tot zwijgen te brengen, die dikwijls in hunne regten en in hunnen Godsdienst door willekeurige middelen belemmerd werden. Door de bescherming van lord CAMDEM, onderkoning van *Ierland*, wiens zuster de schoon-moeder van CASTLEREAGH was, verkreeg hij eenen aanzienlijken post op dat eiland. Kort daarna verving hij den voornaamsten secretaris van den onderkoning, die ziek geworden was, en werd weldra bepaaldelijk tot dien post benoemd, waarin hij bewijzen eener buitengewone bekwaamheid aan den dag legde. Indien echter lord CASTLEREAGH, bij de onlusten, die in 1798 in *Ierland* losbarstten, onverschrokkenheid aan den dag legde, zoo was hij ook daarentegen, somtijds veel te gestreng, omtrent zijne tot het uiterste gebragte en buitengemeen ongelukkige landgenooten. Hij offerde zelfs zijne hoedanigheid van Ier op, door uit al zijn vermogen de inzigten van het Engelsch ministerie te ondersteunen,

daar hij de eerste was, die in 1800, in het Lager-huis de volkomene vereeniging van *Ierland* met *Groot-Brittannië* voorstelde, eene vereeniging, die de inwoners van dat rijk, en voornamelijk de Catholijken, steeds ter prooije aan de verdenkingen van een Protestantsch gouvernement geheel onder het juk bragt. Door dit bewijs van verkleefdheid verwierf hij om tot het Engelsch Parlement geroepen te worden; hij zag zich vervolgens tot geheimraad, en voorzitter van den raad des tegenboeks benoemd. Lord CASTLEREAGH beoogde reeds sedert langen tijd een aanzienlijker post; en hij verkreeg de belooning zijner werkzaamheden, door de *portefeuille* van het ministerie van oorlog. Nadat PITT in 1806 overleden was, onttrok lord CASTLEREAGH zich aan het ministerie, en kwam er weder in, bij den val van GRANVILLE: twee jaren daarna werd hij door eenen anderen minister vervangen, doch in 1809 belastte hij zich weder met de *portefeuille* van oorlog. De ongelukkige togt naar *Walcheren* gaf aanleiding tot hevige woordenwisselingen tusschen lord CASTLEREAGH en de Heer CANNING, waar van de gevolgen een tweegevecht waren. De eerste had daags voor het gevecht om zijn ontslag gevraagd,

en daar de tweede gewond werd, zoo onttrok hij zich ook aan het ministerie. Kort daarna werd CASTLEREAGH tot minister van Buitenslandsche zaken, en in 1813 tot gevolmagtigd minister bij de vereenigde mogendheden benoemd: hij was bij de onderhandelingen van *Châtillon* tegenwoordig, die door de hardnekkige heerschzucht van BONAPARTE zonder gevolg bleven. De voor de Franschen ongelukkige uitslag van den veldtogt van *Moskau* had tot eene geduchte vereeniging aanleiding gegeven, welke zich van de hoofdstad van *Frankrijk* meester maakte. De vervallenverklaring van NAPOLEON had het verdrag van *Fontainebleau* ten gevolge, waarin bepaald werd, dat men hem het oppergebied over het eiland *Elba* geven, en den titel van keizer met eene aanzienlijke jaarwedde laten zoude. De Engelsche minister, zich bij keizer ALEXANDER begeven hebbende, weigerde dit verdrag te onderteekenen, wijl hetzelfde hem onstaatkundig en gevaarlijk toescheen. Na echter nieuwe instructiën van zijn hofontvangen te hebben, ondertekende hij eindelijk den 30 Mei 1814 het verdrag van *Parijs*. Het schijnt, dat van dat tijdstip af, het Engelsch kabinet besloten had, BONAPARTE naar het eiland

St. Helena te vervoeren, en dat het enkel ter uitvoering van dat ontwerp eene gunstige gelegenheid afwachte. Op het Congres van *Weenen* dat slechts een gevolg van het verdrag van *Parijs* was, stelde CASTLEREAGH al zijne pogingen in het werk, om de afschaffing van den Neger-handel te verkrijgen, en bedreigde zelfs van den kant van *Engeland*, de invoering van koloniale waren te beletten, daar waar de slavenhandel nog zoude worden gehandhaafd. Dan de nadrukkelijke vertoogen van *Spanje* behielden de overhand, en het congres stond aan den Engelschen minister niets anders toe, dan eene trapswijze afschaffing. CASTLEREAGH verliet *Weenen* den 13 Februarij 1815, alvorens zelfs de onderhandelingen van het Congres ten einde waren. Hij kwam daarna met de Hanoversche ministers overeen, dat het bezit van *Hanover* aan *Engeland* zoude gewaarborgd blijven, dan zelfs, wanneer de scepter van dat rijk in de handen eener vrouw zoude vallen; op deze wijze verzekerde hij het bezit van *Hanover* aan de prinses CHARLOTTE, eenige dochter en erfgename van den prins van *Wallis* (later GEORGE IV.). Van *Weenen* kwam CASTLEREAGH, andermaal te

VI. DEEL.

Parijs, alwaar hij eene lange conferentie met LOUDEWIJK XVIII. had, die, naar men verzekert, hem zeide: *Na God, heb ik mijne kroon aan Engeland te danken.* Lord CASTLEREAGH was een der vermogende beveeggraderen geweest van het Europesche verbond tegen BONAPARTE. Te *Dover* werd hij bij zijne aankomst door vreugdeschoten begroet: de *Courier*, een ministerieel Engelsch dagblad, zwaaide hem den opgesmuktsten lof toe, en noemde hem den *Ministerielen HERKULES*. Naauwelijks was hij in *Londen* aangekomen, of hij vernam aldaar het ontsnappen van BONAPARTE van het eiland *Elba*. Vele moeite kostte het hem alstoen, om de aanvallen der oppositie, waaronder NAPOLEON vele voorstanders had, te wederstaan.... » Waant men, zeide hij, in het lager-huis, dat, indien hij zich aan het hoofd van 400,000 soldaten bevond, hij er eene zwarigheid in zoude vinden, om zich van eenen FOUCHÉ (het hoofd der Jakobijnen) en van eenen LUCIEN (zijnen broeder, die een constitutionneel charter wilde), indien zij zijne beoelingen tegenwerkten, te ontdoen? Niemand zal durven zeggen, dat de terugkomst van BONAPARTE, eene daad der Fransche natie is. Men zal niet durven ontken-

A a

nen, dat deze laatste omwenteling niet anders dan een militaire waagstuk is. Het leger zal waarschijnlijk in staat zijn, om aan deszelfs ouden meester dezelfde diensten te bewijzen, welke hetzelfde hem in andere omstandigheden zou kunnen bewijzen. De Fransche natie is tegenwoordig door de bajonetten tot stilzwijgen gebragt. Wat voor het overige het verschil van gevoelens moge wezen, omtrent het te beslissene groote vraagstuk, of het voorzigtig zoude zijn, de magt te laten bestaan, die thans regeert, of dezelve in hare geboorte te verstikken, zoo is het middagklaar, dat het ten uiterste noodzakelijk is, eenige voorzorgende maatregelen te nemen. Op dien oogenblik was BONAPARTE reeds op de *Tuileries*, en had de teugels van het bestuur weder in handen genomen. Zijn minister, de Heer DE CAULINCOURT (zie dat artikel), zond diplomatische brieven aan den Engelschen minister; deze hem van de ontvangst zijner missiven verwittigende, deed hem tevens weten, dat de prins regent *geweigerd had, de brieven van NAPOLEON te ontvangen, en bevelen had gegeven, om die brieven aan het congres overteleggen.* De vereenigde mogendheden, aan de bedoelingen van het Engelsch kabinet, niet meer

twijfelende, verklaarden door het traktaat van den 25 Maart 1815, op nieuw den oorlog aan BONAPARTE. Lord CASTLEREAGH gaf daarvan kennis aan het lager huis, alwaar hij andermaal hevige aanvallen van de leden der oppositie, en bijna beleedigende schampreden, van de dagbladen, die aan dezelve waren toegedaan moest verduren. Ondanks al de hinderpalen, welke die partij den minister in den weg stelde, gelukte het hem, om de strengste maatregelen te doen aannemen, en aanzienlijke geldelijke ondersteuning, aan de verbondene vorsten te doen toekomen. Hij volgde lord WILLINGTON zeer nabij, en begaf zich naar *Brussel*, van waar de nederlaag van BONAPARTE in den slag van *Waterloo*, hem weder naar *Parijs* voerde. Hij hield zich aldaar twee maanden op, om onderhandelingen met het Fransche kabinet en de andere mogendheden aan te knoopen. In die onderhandelingen drong lord CASTLEREAGH er voornamelijk op aan, dat de voorwerpen van kunst, welke zich in het *Museum van Parijs* bevonden, door *Frankrijk* aan de wettige eigenaars zoude worden teruggegeven. Paus PRUS VII. was zoo verheugd, die kostbare gedenkstukken terug te ontvangen, dat hij schoone kopij's derzelve aan den prins regent, en aan

hoogst deszelfs minister zond. Maar een ander voor *Engeland* veel nuttiger gevolg dier onderhandelingen; was het tweede verdrag van *Parrijs*. In 1817 deed lord CASTLEREAGH eene reis naar *Ierland*, om er zijnen ouden vader te bezoeken; maar hij hield zich aldaar niet lang op. Er zijn weinig mannen, die, even als lord CASTLEREAGH, zoo vele aanzienlijke posten bekleed, en zoo vele eervolle onderscheidingen ontvangen hebben. Behalve, dat hij den post van minister en van lord commissaris, voor de Indische aangelegenheden bekleedde, was hij lord luitenant van het graafschap *Londonderry*, curator van het Britsch *Museum*, geheimraad des konings, lid van het parlement voor het graafschap *Down*, en lid van de koninklijke maatschappij van *Londen*. Hij was met onderscheidene nationale en vreemde ordeteekens versierd. LOUWIJK XVIII. deed hem in 1814 dat van den kousenband verleenen. Deze staatsdienaar bezat een werkzaam, doordringend, in zijne besluiten standvastig, geveinsd, diepzinnig karakter, en was een der welsprekendste redenaars van *Engeland*, zoo als hij zulks in zijne talrijke redevoeringen voor de beide kamers bewezen heeft. De gezworen vijand van de

Ieren, zijne medeburgers, en van BONAPARTE zijnde, hield hij de eerste onder het juk terwijl hij aan den val van den tweeden medewerkte; en indien *Engeland*, om zich over het verlies zijner Amerikaansche volkplantingen te wreken, (zie WASHINGTON GEORGE III. enz.) door de Fransche omwenteling aantestoken of te onderhouden, aan *Frankrijk* een' BONAPARTE gaf, zoo heeft lord CASTLEREAGH den roem van zijn land hersteld, de herstelling der BOURBONS door alle mogelijke opofferingen bewerkende, die op eene verregaande wijze, de openbare schuld van *Engeland* vermeerderd hebben. Indien hij eindelijk als Ier laakbaar was, zoo heeft hij als staatsdienaar de erkentenis van *Europa* verdiend, door de regtvaardigheid en de wetigheid weder op de troonen te plaatsen. Het is intuschen na zulke roemrijke daden, door alle eerbewijzen omringd, een voorwerp van bewondering bij al de Europeesche kabinetten, door zijnen vorst bemind, rijk, vermogend en nog in de kracht zijner jaren; het is te midden aller bevalligheden des levens en aller begoochelingen der wereld, dat lord CASTLEREAGH, zonder dat men er tot nog toe de ware oorzaak van kan ontsluijeren, zijn eigen moordenaar werd. Eene ligte ongesteldheid had hem

Londen, met zijn buitengoed *North-Cray*, in de nabijheid dier stad doen verwisselen. Ondanks er nu alle geneeskundige middelen werden aangewend, en men, wijl zijne ziekte van eenen zwaarmoedigen aard was, alle wapentuigen uit zijne nabijheid verwijderd had, zoo namen de ijvende koortschen echter zoodanig toe, dat hij op den 12 Augustus 1822, een' onbewaakten oogenblik te baat nemende, zich met een pennemes de *arteria carotis* van den hals doorsneed. Met de woorden: *It is all over* (het is alles gedaan), zonk hij den juist binnentredenden arts in de armen. De staatkundigen hebben deze wanhopige daad, aan de wroegingen toegeschreven, welke hij gevoelde wegens de financiële crisis, waarin die staatsdienaar, zeiden zij, *Groot-Brittanië* gedompeld had; anderen schreven hem ook wroegingen toe, wegens de meer dan gestrengte maatregelen, welke hij vroeger tegen *Ierland* had aangegenomen. Maar tot dusverre is de wezenlijke beweeggrond van dit treurige uiteinde alleen aan Dengenen bekend, die met eenen enkelen blik in alle gewetens doordringt.

CASTOR, een Joodsch officier, maakte zich bij de belegering van *Jeruzalem* eenen naam door zijne onversaagdheid en trouweloos-

heid. De wacht over den tweeden toren was hem toe- vertrouwd. Wijl hij er het niet meer in konde volhouden, zoo hield hij zich, alsof hij met TITUS of ÆNEUS wilde spreken. Deze ÆNEUS was een Jood, die zich in de Romeinsche legerplaats be- geven had. Zoodra hij aan den voet des muurs was, liet CASTOR eenen grooten steen op hem nederrollen. ÆNEUS ontweek denzelfden; maar een soldaat, die hem vergezelde, werd gekwetst. Daarop deed TITUS het spel der werktuigen tegen den toren verdubbelen. CASTOR stak denzelfden in brand en wierp zich midden in de vlammen, waarin hij het le- ven verloor.

CASTOR en POLLUX, broe- ders van HELENA, en zonen van JUPITER en LEDA, be- minden zich zoo zeer, dat zij elkander nooit verlieten, noch op hunne reizen, noch op hunne andere togten. Zij volgden JASON in *Colchide*, en hadden grootelijks aandeel aan de verovering van het gulden-vlies. Daar JUPITER de onsterfelijkheid aan POL- LUX had gegeven, zoo ver- zocht deze zijnen vader, de- zelve met CASTOR te mogen deelen. De god stemde er in toe. De beide broeders werden in gesternten her- schapen, en onder den naam van *Tweelingen* in den die- renriem geplaatst.

CASTORIE (de Bisschop van).
— Zie NEERKASSEL.

CASTRICIUS (MARCUS), in het jaar 85 vóór J. C. een overheidspersoon van *Piacenza*. Daar hij gijzelaars weigerde aan den consul CNEIUS CARBO, welke die stad in de partij van MARIUS tegen SYLLA wilde wikkelen, zoo zeide hem CARBO, om hem vrees aantejagen, dat hij vele degens had: *En ik vele jaren*, hernam CASTRICIUS, daardoor willende te kennen geven, hoe weinig hij in eenen zoo hoogen ouderdom waagde. — Men moet hem niet verwarren met TITUS CASTRICIUS, een beroemd Romeinsch redenaar der 2.^e eeuw.

CASTRICUM (PANCRAS VAN), te *Alkmaar* geboren, werd pensionaris der stad *Groningen*, en daarna raadshoofd in den hoogen raad van *Holland*. Hij overleed in 1620, nalatende eene *Naamlijst der Hollandsche, Zeewoosche en Stichtsche Schrijvers*, in 1601, te 's *Gravenhage*, in 8.vo gedrukt. Nog heeft men van hem *Expositio appellationum insularum, rupium*, enz.

CASTRIES (KAREL EUGENIUS GABRIEL DE LA CROIX, markgraaf van), werd den 25 Februarij 1727 geboren. Nog jong zijnde, omhelsde

hij de loopbaan der wapenen, en bekleedde daarop achtereenvolgend verschillende rangen bij het leger. In 1748 was hij, bij de belegering van *Maastricht*, brigadier, verkreeg den post van commissaris-generaal der ruitery, en werd tot veld-maarschalk benoemd. Bij den slag van *Rosbach*, welken hij onder de bevelen van den prins van *Soubise* mede maakte, ontving hij drie sabelhouwen op het hoofd, en hield desnietteenstaande tot het einde van den slag vol. De dapperheid, welke hij te *Lutzelburg* aan den dag legde, verhief hem tot den rang van luitenant-generaal; den 1 Augustus 1759 was hij bij den slag van *Minden*, overste van een regiment ruitery. In 1760, tot veldheer der ruitery benoemd, diende hij onder de bevelen van den graaf de *Saint-Germain*, werd bij *Warburg* door een gewerschot gekwetst, en maakte zich van de naauwe wegen van *Stadtberg* meester. Den 2 October van hetzelfde jaar, begaf hij zich naar *Keulen*, trok op de vijanden los, die *Wezel* belegerden, en het gelukte hem 600 uitgelezene manschappen in de stad te doen doordringen; kort daarna werd hij te *Klosterkamp* handgemeen, het gevecht duurde vijf uren; de markgraaf van CASTRIES deed wonderen van dapper-

heid; de vijanden telkens op nieuw aangevallen en van alle kanten in het naauw gebragt, zagen zich verplicht, om met een aanmerkelijk verlies terug te wijken, trokken weder over den *Rijn*, en zagen van het beleg van *Wezel* af, welke stad de Fransche generaal aan het hoofd van acht bataillons binnen trok. Dit gevecht, waarvan de goede uitslag des oorlogs grootendeels afhing, strekte den markgraaf DE CASTRIES zeer tot eer; het deed den Franschen zien, dat de hertog van *Brunswijk* niet onoverwinnelijk was, en deed hunne hoop herleven: tot belooning zijner heldendaden, benoemde de koning hem tot ridder zijner orden. Gedurende het overige van den veldtocht van 1761 en 1762, zette DE CASTRIES zijnen dienst met roem voort, en werd, bij de inneming van het slot *Amöneburg*, den 22 September 1762, zwaar gekwetst. Hij werd later opperbevelhebber der gendarmerie, en algemeen landvoogd van *Vlaanderen* en *Henegouwen*. In 1780 tot het ministerie van marine beroepen, ontwikkelde hij in de uitoefening zijner bedieningen, even zoo vele schrandrheid als regtschapenheid, en ontving in 1783, den veldmaarschalks-staf van *Frankrijk*, als eene waardige belooning zijner werkzaamheid, van zijnen onvermoeiden ij-

ver, en van de diensten, welke hij in den ongelukkigen zevenjarigen oorlog, aan zijn vaderland bewezen had. In 1787 werd hij tot lid van de vergadering der notabelen benoemd; maar daar hij de staatkundige veranderingen, die ontworpen werden, niet goedkeurde, zoo ging hij aan den hertog van *Brunswijk*, zijnen ouden vijand, eene schuilplaats vragen, en werd door denzelfden op de eervolste wijze onthaald. Bij de ongelukkige poging, welke de vorsten deden, om in *Frankrijk* den vrede en het gezag te herstellen, voerde de markgraaf DE CASTRIES het bevel over eene afdeeling des legers. Deze dappere krijgsman overleed den 11 Januarij 1801 te *Wolfenbuttel*, alwaar de hertog van *Brunswijk*, een gedenkteken liet oprigten, dat tegelijkertijd en den maarschalk en der edelmoedigheid van den vorst waardig was, die niet vreesde, op eene dusdadige wijze, de gedachtenis van zijnen overwinnaar van *Klostertkamp* te vereeuwigen.

CASTRITIUS (HENDRIK), te *Geldrop* of *Geldorp* in de provincie *Noord-Brabant* geboren, leefde in de zestiende eeuw en was rector der doorluchtige school van *Delft*, en later van *Duisburg*. Men heeft van hem: 1.° *Institutio Rei Litera-*

riae in schola Delfensi. —
 2.° *De optimo Genere interpretandae Philosophiae.* —
 3.° *Nomothesia, sive de legumlatione ad constituendum vitas moresque studiosorum;* — 4.° *De votis hominum, seu spe in treurzangen.* In het laatste werk maakt hij misslagen tegen de klankmaat, en men heeft daarop het volgende koppel-dicht vervaardigd:

CASTRITIUM male metiri quid
 carmina mirum est,
 Se pede metiri qui nequit ipse
 suo.

CASTRITIUS (JACOBUS) van *Hazebroek* in het Fransche Departement *du Nord*, een Geneesheer te *Antwerpen*, heeft eenen brief geschreven aan de Geneesheeren van *Gend*, ten titel voerende: *Epistola de Sudore epidemiali quem Anglicum vocant.*

CASTRO (JACOBUS DE). —
 Zie BOSIUS.

CASTRO (NICOLAAS DE), in het Nederduitsch *VEBBURG*, te *Louven* geboren, alwaar zijn vader *Pedel* of *Deurwaarder* aan de Hoogeschool was, en hij dus de beste gelegenheid tot de letteroefeningen had, waarop hij zich ook met den meesten ijver toeleigde. Hij werd eerst licentiaat in de Godgeleerdheid, daarna Overste van het collegie van *BUSLI-*

DIUS, gesticht om de jeugd in drie geleerde talen te onderwijzen. Niet lang daarna werd hij kanonik van *St. Maria'skerk* te *Utrecht*, en niet zoo als *HAVENSIUS* en *VALERIUS ANDREAS* willen, van de *St. Janskerk*. Hij werd aldaar ook door koning *PHILIPPUS* gemagtigd, om den voortgang der ketterijen tegen te gaan. Bij de scheiding der kerk van *Middelburg* van die van *Utrecht*, en de oprigting der eerste tot een *Bisdom*, onder het Aartsbisdom van *Utrecht*, werd *DE CASTRO* door denzelfden koning tot *Bisschop* van *Middelburg* benoemd. De Pauselijke toestemming en bevestiging hierop gevolgd zijnde, is hij in 1560 de eerste *Bisschop* van *Middelburg* geworden, en werd te *Mechelen* den 26 December 1562 door den Aartsbis-schop en Kardinaal *DE GRANVELLE* als zoodanig gewijd. In 1565 woonde hij te *Utrecht* de provinciale kerkvergadering bij, door den Aartsbisschop *SCHENK*, aldaar beroepen. In het volgende jaar 1566 hield hij in de maand *November*, in zijn eigen *diocces* eene *Synode*, waarin hij de kerkvergadering van *Trente* afkondigde. Als een bewijs van oude betrekking en vriendschap, zond deze prelaat aan den *Deken* en het kapittel van *St. Maria'skerk* te *Utrecht*

een schoon *Pallium*, hetwelk hij door zijnen broeder had laten vervaardigen, en dat in het koor dier kerk werd opgehangen. Toen *Middelburg* door de legerbenden van den Prins van *Oranje* was ingesloten, en de *Bisshop* zeer naar den marteldood verlangde, werd hij door de roode loop bevangen, welke ziekte hem den 16 Mei 1573 in het zeventigste jaar van zijnen ouderdom in het graf sleepte. Hij was een deugdzaam prelaat, zeer ijverig in het navorschen van diegene, welke zich zelve en zijn *Bisdom* met ketterijen wilden besmetten, en daarenboven een voorbeeld van vroomheid, zachtmoedigheid en beleefdheid. Er wordt nog van hem verhaald, dat hij, toen hij in het jaar 1566 door de *Magistraat* van *Middelburg* verzocht werd, de razernij van het dolle volk voor eene poos te ontwijken, daar hij anders gevaar liep zijn leven te verliezen, met eene onverschrokken kloekmoedigheid antwoordde: *Ik bid u, laat mij weten, wanneer die moordenaars herwaarts komen, opdat ik, mijn Bisshoppelyk gewaad aange trokken hebbende, onder mijne kudde gekend, en voor dezelve, als een Bisshop, moge gedood worden.* De ijver van *DE CASTRO* ging echter met voorzigtigheid gepaard; zelfs wordt van hem

gezegd; dat hij de soms al te gestrenge maatregelen des Hertogs van *ALBA*, zoo veel het hem mogelijk was, altijd heeft tegengehouden.

CASTRO (*PAULUS DE*), Hoogleeraar in de *Regtsgeleerdheid* te *Florence*, te *Bologna*, te *Sienna* en te *Padua*. Men heeft van hem verscheidene werken, dikwerf in acht deelen in fol. herdrukt. Hij overleed in 1437, doch volgens anderen in 1447 of 1457. Het is van zijne werken, dat *CUJAS* zeide: *Qui non habet PAULUM DE CASTRO tunicam vendat et emat.*

CASTRO (*JOANNES DE*), de zoon van don *ALVAREZ DE CASTRO*, bewindhebber der *Burgerlijke kamer* van *Lisabon*, werd in die stad den 27 Februarij 1500 geboren. Hij onderscheidde zich door zijne kundigheden en zijnen moed vergezeld den *Infant don LODEWIJK*, broeder van *JOANNES*, koning van *Portugal* op den togt van *KAREL V.* tegen *Tunis*, en werd met don *GARZIAS NOROGNA* naar *Indië* gezonden. Hij vervaardigde een dagverhaal van zijne reis van *Lisabon* tot *Goa*; en vervolgens eene zeer breedvoerige *Beschrijving*, van de geheele kust tot aan *Diu*, welke hij aan don *LODEWIJK* opdroeg, en die men in de universiteit van *Evora* bewaart. *Landvoogd* der *Indiën* ge-

worden zijnde, maakte hij zich beroemd door overwinningen, welke hij bij verschillende gelegenheden op de Mahometanen en Indianen behaalde, die de bezittingen der Portugezen kwamen aanranden, en maakte met menschlievendheid van zijne overwinningen gebruik. Hij overleed den 6 Junij 1548, in de armen van den heiligen FRANCISCUS XAVERIUS, die den troost genoot, zegt zijn levensbeschrijver, eenen *Groote der wereld met de gevoelens van een' heiligen Religieus te zien sterven*. Behalve het dagverhaal en de beschrijving, waarover wij gesproken hebben, bewaart men nog te *Lissabon*, eene *Verzameling van Brieven*, aan den koning van *Portugal* geschreven, welke bewijzen, dat hij een even zoo goede staatkundige als veldheer was. » Deze groote veldheer, zegt MAFFÉ (*Hist. Ind. lib. 13*), bloosde zelfs dan niet, wanneer hij zich door edelen en een talrijk hof omringd zag, om zich op de kniën neder te werpen, wanneer hij een kruis ontmoette, door de Missionarissen ten teeken der overwinningen, welke zij voor J. C. maakten, geplant, en hetzelfde te vereeren." Het is aan deze godsvrucht, dat men de menigvuldige overwinningen toeschreef, welke hij met een

handvol manschappen, op talrijke den Christelijken naam en het kruis vijandige legerbenden behaalde. HYACINTHUS D'ANDRADA heeft zijne Levensbeschrijving in het licht gegeven, *Lissabon*, 1651, in fol. in het Portugeesch.

CASTRO (FRANCISCUS ALFONSUS DE), een Franciskaner te *Zamora* in *Spanje* geboren, hofprediker en biechtvader van KAREL V., werd tot het Aartsbisdom *Compostella* benoemd en overleed te *Brussel*, alvorens er bezit van te hebben genomen, in 1558, in den ouderdom van 63 jaren. Pater FEUARDENT, gaf in 1578 te *Parijs* zijne werken in het licht, met het leven des schrijvers, 2 dl.ⁿ in folio. Het voornaamste is zijne *Verhandeling tegen de Ketterijen*, in het Latijn, *Parijs*, 1534, in fol. volgens de alphabetische orde der dwalingen verdeeld. CASTRO heeft eenen redelijken stijl. Hij had gelezen, doch zonder vele keuze. De wederlegging der nieuwe ketterijen neemt bij hem meer plaats in, dan de geschiedenis der oude, en de wederleggende godgeleerdheid dan de geschiedenis.

CASTRO (GUILHEN of GISELINUS DE), in 1564, te *Valencia* in *Spanje* geboren,

is de schrijver van den beroemden Spaanschen *Cid*, door CORNEILLE bijna geheel voor het Fransche tooneel bewerkt, bekennende dat hij een gedeelte der schoonheden van zijn stuk, aan den *Cid* van GUILHEN DE CASTRO te danken heeft. Het vierde tooneel van het derde bedrijf is daarenboven, volgens de bekentenis van CORNEILLE zelve uit den Spaanschen *Cid* geheel genomen en omschreven; in dat tooneel vindt men vijf of zes zeer aandoenlijke plaatsen, die zich echter in eene menigte onregelmatigheden, als ware het, verliezen. In eene oude uitgave van den Franschen *Cid*, vindt men aantekeningen, die al de navolgingen opgeven, welke CORNEILLE van den *Cid* van CASTRO heeft gemaakt. Dezelve wordt ook door VOLT-AIRE in zijn *Commentarium* aangehaald; maar hij heeft somtijds de stukken van CASTRO, met die van DIAMANTE, mede een schrijver van den Spaanschen *Cid*, door CORNEILLE dikwerf nagevolgd, verward. » Al de edelmoedige en teedere aandoeningen, zegt de *Commentator*, waarvan CORNEILLE een zoo schoon gebruik heeft gemaakt, komen in deze beide oorspronkelijken voor." CASTRO was niet zonder talenten; de tijdgenoot van LOPEZ DE VEGA zijnde, heeft hij den lof van dien tooneel-

dichter den besten dergenen, die ooit aan *Spanje* tot roem hebben verstrekt, verworven; en NICOLAAS ANTONIO plaatst hem onmiddellijk naast LOPEZ DE VEGA. De stukken van dezen schrijver zijn gezamenlijk uitgegeven onder den titel van *las Comedias de D. GUILHEN DE CASTRO*, Valentia, 1621 en 1625, 2 dl.ⁿ in 4.to

CASTRO (LEO DE), kanonik van *Valladolid*, in 1586 overleden, Hoogleeraar der Godgeleerdheid te *Salamanca*, beweerde, dat de tekst der *Vulgata*, en die der zeventigen, boven den Hebreuwschen tekst te verkiezen zijn; hetwelk zeer naar waarheid is, indien men daaronder den tekst verstaat, zoo als wij denzelven tegenwoordig bezitten. Dit werk voert den titel van *Apologeticus pro vulgata translatione et LXX*, *Salamanca*, 1585, in fol.

CASTRO (ALVAREZ GOMEZ DE), in 1521, in het bisdome *Toledo* geboren. Na met roem zijne studiën te *Alcala de Henares* volbragt te hebben, onderwees hij het Grieksch en de *Rhetorica* te *Toledo*, en werd door PHILIPPUS II. belast, met de herziening en verbetering der werken van den heiligen ISIDORUS en voornamelijk de boeken der *Ori-*

gines, dezelve vergelijkende met de oude handschriften. CASTRO overleed aan de pest in 1586. Men heeft van hem verscheidene Prozaïsche en dichterlijke werken, waarvan de voornaamste zijn: 1.° *De rebus gestis FRANCISCI XIMENII*, Alcalá de Henares, 1569, in fol. — 2.° *In sancti ISIDORI origines*, in de uitgave der werken van dien schrijver, te Madrid, door JOANNES GRIAL in het licht gegeven. — 3.° *Idyllia aliquot, sive Poëmata*, Lyon, 1558, in 8.° — 4.° *Recibimiento que la universidad, de Alcalá bezo à los reies quando venieron de Guadalaxara*, Alcalá, 1560, in 4.°

CASTRO (DON JOZEF RODRIGUEZ DE), een Spaansch Hellenist en Boekenkenner, in Gallicië in 1737 geboren. In den ouderdom van twintig jaren, had hij met den meesten roem zijne studiën voornamelijk in de Oostersche talen volbragt. Omtrent dit zelfde tijdvak en bij de komst van KAREL III. tot den troon van Spanje (in 1758) droeg hij aan dien vorst een dichtstuk op, dat hij in het *Latijn*, in het *Grieksch* en in het *Hebreeuwsch* had zamengesteld, en dat ten titel voerde: *Congratulatio regi præstantissimo CAROLO, quod clavum Hispania teneat*. Een werk, uit eene zoo jonge

pen gevloeid, en dat, behalve deszelfs dichterlijke verdienste, de diepe kunde des schrijvers in de doode talen bewees, deed al de geleerden, die hem met lofspraken overlaadden, verbaasd staan. Om CASTRO te beloonen benoemde KAREL III. hem tot hoogstdezelfs bijzonderen bibliothekaris, en hij werd zulks kort daarna van de koninklijke bibliotheek. Toen die vorst de orde van KAREL III. oprigtte, versierde hij er zijnen bibliothekaris mede. Deze was in vriendschapsbetrekking geraakt met eenen anderen geleerden Hellenist, don JUAN YRIARTE, genaamd, broeder van don THOMAS, den schrijver van het dichtstuk over de toonkunst, en der letterkundige fabelen, en werkte met hem aan de *Grieksche Bibliotheek*, welke de eerste in het licht gaf. Daar hij vervolgens verscheidene gebreken meende optemerkten in de *Bibliotheca hispanica* van don NICOLAAS ANTONIO, die, onder anderen de artikels der in Spanje geborene Arabieren en Rabbijnen, welke hij niet als Spanjaarden beschouwde, had overgeslagen, zoo ondernam DE CASTRO eene nieuwe *Spaansche Bibliotheek*. Hij bragt meer dan vijf jaren door, met de nasporing der oude handschriften, en gaf het eerste deel dier bibliotheek, in

1781 te *Madrid* in het licht. Zoo wel de buitenlandsche als Spaansche geleerden bejiverden zich, om den schrijver voor deze groote onderneming bouwstoffen te verschaffen. CASTRO overleed te *Madrid*, in December 1799.

CASTRUCCIO - CASTRACANI, een beruchte Italiaansche struikroover, wiens afkomst en geboorteplaats onbekend zijn, ofschoon men het er gewoonlijk voor houdt, dat hij in 1281, in een dorp *Castruccio* genaamd, geboren is. Zijne ouders in den ouderdom van 20 jaren verloren hebbende, en bij de Gibellinen, wier partij zijne ouders, ten koste hunner bezittingen verdedigd hadden, geene hulp vindende, begaf hij zich naar *Engeland*; en genoot eenigen tijd de gunst van koning EDUARD; maar zijn slecht gedrag deed hem dezelve verliezen. Daar hij eenen Heer, die zijne onbeschoftheden met eenen klap betaalde, vermoord had, zoo was hij verplicht, om aan den beul te ontsnappen, de vlugt te nemen. In *Vlaanderen* gekomen, verbond hij zich in de legerbenden van PHILIPPUS den schoone; maar zich in nieuwe geschillen gewikkeld hebbende, keerde hij in 1313 naar *Italië* terug, hield zich te *Pisa* op, alwaar de Gibellinen de heer-

schende partij uitmaakten, en bemagtigde *Lucca*. Zich met LODEWIJK van *Bejeren* verbonden hebbende, oefende hij in het aan den paus onderworpen land verschrikkelijke verwoestingen uit, kwam met LODEWIJK binnen *Rome*, deed hem aldaar kroonen, en onderscheidde er zich door zoo vele buitensporigheden, dat eindelijk de legaat van den Paus zich verplicht zag, hem te excommuniceren. Hij overleed kort daarna den 3 September 1328. MACHIAVEL, die in dien struikroover al de hoedanigheden meende aantetreffen, die, volgens hem, den held uitmaken, zoo als goddeloosheid, bedrog en vermetelheid, heeft van hem eene geschiedenis zamengesteld, die slechts eene romaneske lofredde is, in het Fransch vertaald door G. GUILLET, *Parijs* 1671, en later door DREUX-DU-RADIER. De abt SALLIER, heeft hem zeer wel wederlegd, in zijn beoordeelend onderzoek van het leven van CASTRUCCIO. ALDE-MANUTIUS de *Jonge*, heeft eene naauwkeuriger geschiedenis van hem geleverd, *Lucca*, 1590, in 4.to

CAT (CLAUDIUS NICOLAAS LE), in 1700 te *Blerancourt*, in het Fransche Dep.^t *Ain* geboren. Zijn vader, een kweekeling van den beroemden MARÉCHAL, eersten heermester des konings, liet

hem te *Soissons* en te *Parijs* zeer goede studiën volbrengen. Na gedurende tien jaren het geestelijk gewaad te hebben gedragen, verliet hij hetzelfde, om in de genees- en heilkunde te studeren. Hij begon in 1724 zich in de republiek der letteren bekend te maken door eene *Verhandeling* over de houding van het evenwigt der schraagpijlaren van de kerk van den heiligen NICASIVS van *Reims*, een zeer belangrijk uitwerksel der natuurkunde. Hij schreef in 1725, eenen *Brief* over het beruchte Noorderlicht, hetwelk in dat jaar verscheen, en dat, het eerste zijnde, hetwelk men in *Frankrijk* had waargenomen, de onkundigen zeer verschrikte. In 1731, verkreeg hij bij eene mededinging, het regt van opvolging, in den post van eersten heelmeester van het *Hôtel-Dieu* te *Rouanen*. In 1733 ging hij zich met ter woon in die stad vestigen, en rigtte aldaar in 1736 eene openbare school voor de ontleed- en heilkunde op. Hij verzamelde vervolgens de geleerden en liefhebbers der stad, en deed eene letterkundige maatschappij ontstaan, die later tot eene Akademie is verheven. Hij is derzelve blijvende secretaris voor het wetenschappelijke gedeelte geweest. Hij was corresponderend lid der

akademie van *Parijs*, deken der in het rijk geboren leden van die der heilkunde van *Parijs*, enz. De koning, van zijne verdiensten onderrigt, verleende hem, in 1759, eene jaarwedde van 2000 *livres*, en in 1766 brieven van adeldom, welke het parlement en de rekenkamer van *Normandijë* gratis registreerden. Hij overleed den 21 Augustus 1768. Men heeft van hem: 1.º *Verhandelingen*, bekroond door de heilkundige akademie, van 1732 (het eerste jaar dier prijzen) tot in 1738. Hij was een geduchte kampvechter, en verscheidene geleerde genootschappen zagen zich verplicht, hem te verzoeken, van zich niet meer ter mededinging aantebieden. — 2.º *Traité des sens* (*Verhandeling over de zintuigen*), 2 dl.ⁿ in 8.vo, *Parijs*, 1767, een lichtverspreidend werk, vol diepzinnige aanmerkingen. Hij toont in hetzelfde aan, dat de mensch een werktuig is, dat al datgene vereenigt, wat de werktuigkunde, de waterleikunst, al wat de verschillende deelen der natuurkunde schoon en diepzinnigs bezitten; maar dat dezelve oneindig overtreft, door de overeenstemming van dat werktuigelijke, met eene bewegende oorzaak, met gevoel begaafd, en tot eene vrijwillige handeling in staat. Zijne langdurige overweging-

gen, over de wonderbare verdeeling zoo veler werktuigen, zijn voor hem een overtuigend bewijs geweest, dat dezelve slechts het geringste gedeelte van den mensch uitmaken, en dat, indien dit ligchaam, dat op zich zelve een meesterstuk der werktuigkunde uitmaakt, het bestaan van den oppersten bouwkunstenaar, door wien alles bestaat, bewijst, zoo bewijst de zelfstandigheid, welke dit meesterstuk bezielt, nog beter, dat zij geenen anderen oorsprong kan hebben, dan het hoogst volmaakte wezen, den Schepper en oorsprong aller dingen. — 3.° *Lettres concernant l'opération de la taille* (Brieven over de heilkundige snijding van den steen). — 4.° *Recueil de pièces sur la taille* (Verzameling van stukken over de snijding van den steen). — 5.° *Dissertation sur l'existence et la nature du fluide des nerfs* (Verhandeling over het bestaan en de hoedanigheid van het vloeibare der zenuwen), die in 1753 te Berlijn den prijs heeft behaald. — 6.° *Verhandeling*, die in 1755 den prijs der heilkundige akademie heeft behaald. — 7.° *Théorie de l'ouïe* (Bespiegelende kennis van het gehoor), 1758, in 8. vo — 8.° *Verhandeling*, die in 1757 te Toulouse, den prijs behaald heeft. — 9.° *Lofrede van den Heer*

DE FONTENELLE. Er komen eenige bijzonderheden in voor, die elders niet gevonden worden. — 10.° *Traité de la couleur de la peau humaine* (Verhandeling over de kleur van het mensche-lijke vel), 1765, in 8. vo — 11.° *Lettres sur les avantages de la réunion du titre de docteur en médecine, avec celui de maître en chirurgie* (Brieven over de voordeelen der vereeniging des titels van geneesheer, met dien van heelmee-ster). — 12.° *Nouveau système sur la cause de l'évacuation périodique du sexe* (Nieuw stelsel over de oorzaak van de geregelde ontlasting der sekse), 1765. — 13.° *Cours abrégé d'ostéologie* (Beknopte cursus der beenkunde), 1767, in 8. vo De werken, welke LE CAT over de heilkunde heeft in het licht gegeven, worden door de lieden der kunst vrij algemeen op prijs gesteld, welke hem als eenen der bekwaamste natuurkundigen beschouwen, die ooit in Frankrijk zijn opgestaan. Maar men verwijt hem met reden, zich al te ligtzinniglijk aan den smaak voor paradoxe stellingen te hebben overgegeven, en tot de hekeling zijne toevlugt te hebben genomen, om aan broeder COSMUS, eenen bilijk verworven roem te be- twisten, die zijner afgunst en welligt zijner ijdelheid wantrouwen inboezemde.

CATANEO of CATTANEO (JOHANNES MARIA), in het begin der zestiende eeuw te *No-vara* in *Piémont* geboren, omhelsde den geestelijken staat, en wijdde zich geheel en al toe aan de beoefening der talen. Men heeft hem de *Uitgave* der Brieven van *PLINIUS den Jonge* te danken, welke hij met *Commentariën*, in het licht gaf, *Milane*, 1605. Eene *Vertaling* der vier zamenspraken van *LUCIANUS*; een *Dichtstuk* op de stad *Genua*, en een ander op de inneming van *Jeruzalem*, door *GODEFRIDUS VAN BOUILLON*, onder den titel van *Solymis*. Zijne prozaische werken strekten hem meer tot roem dan zijne dichtstukken. Hij overleed in 1529.

CATEL (WILLEM), Raadsheer hij het parlement van *Toulouse* in 1560 geboren, en in 1626 overleden, was een diepzinnige geleerde en een goed overheidspersoon. Hij heeft nagelaten: 1.° *Geschiedenis der Graven van Toulouse, met eenige oude verhandelingen en kronijken, over hetzelfde onderwerp*, 1623, in fol.; dezelve begint met het jaar 710, en eindigt met 1271, toen het graafschap *Toulouse* met de Fransche kroon werd vereenigd. — 2.° *Aanteekeningen over de Geschiedenis van Languedoc, Toulouse*, 1633, in fol., minder

in waarde dan de *Geschiedenis* van dat gewest, door *dom VAISSETTE*, en waaruit die *Benediktijner* veel geput heeft. *CATEL* is de eerste, die hij de *Geschiedenis* de bewijzen der aangevoerde daadzaken heeft gevoegd, maar hij had die bewijzen, niet in het werk zelve behoorlen te lasschen. Hij schijnt genoeg onderscheidingskracht te bezitten en wendt de valsche of overdrevene daadzaken af.

CATELINOT. of CATHELINEAU (dom ILDEFONSUS), werd den 5 Mei 1671 te *Parijs* geboren; hij omhelsde den *Geestelijken* staat, en legde den 23 Mei 1694 in de *Congregatie* der *Benediktijnen* van *Saint-Saures*, in de *Abdij* van *Saint-Mausin*, bij *Toul*, zijne geloften af. Vol talenten, die hij hoe langer zoo meer door zijne onvermoeide zucht tot den arbeid ontwikkelde, heeft hij een aantal werken nagelaten, die zijnen persoon en der congregatie, waartoe hij behoorde, tot eer verstrekken. Men heeft van hem: 1.° *Tables de la Bibliothèque ecclésiastique de DUPIN (Tafels der kerkelijke Bibliotheek van DUPIN)*, verbeterd en vermeerderd, 4 dl.ⁿ in 4. to — 2.° *Abrégé des commentaires de dom AUGUSTIN CALMET (Korte inhoud der Commentariën van dom AUGUSTINUS CALMET)*,

4 dl.ⁿ, in 4.to — 3.º *Dissertations critiques, théologiques et historiques, sur l'histoire ecclésiastique de l'abbé FLEURY* (Beoordeelende, Godgeleerde en Geschiedkundige verhandelingen over de kerkelijke geschiedenis van den Abt FLEURY), 3 dl.ⁿ, in 4.to — 4.º *Historia litteraria Benedictina, in tres partes divisa ab ortu ordinis nostri, ad nostra usque tempora*, 3 dl.ⁿ, in fol. — 5.º *Parallèle de l'ancien gouvernement avec le nouveau, qu'on veut introduire dans l'ordre bénédictin et de Prémontré* (Vergelijking van het oude bestuur met het nieuwe, dat men in de Benediktijner en Premonstratenzer-orde wil invoeren), waarin men doet zien, dat de algemeene kappittels *ab origine* en van het begin van derzelve hervorming tot nu toe, in beide orden, jaarlijksch zijn geweest. — 6.º *Annales tum ecclesiastici, tum romani, historici, critici, chronologici, typographici, numismatici, litterarii, politici, dogmatici, morales et juris utriusque ab anno proximo CÆSARIS AUGUSTI OCTAVI, primi Romanorum imperatoris, ad annum currentem LUDOVICI magni nunc feliciter regnantis, opera et studio peritissimorum omnium, quotquot feracissima ætas nostra tulit.* — 7.º Eene *Uitzave* der

werken van ALCUIN of ALCUINUS, met Latijnsche voorreden, berigten en aantekeningen, enz. in fol. — 8.º *Parallèle d'un ancien manuscrit du 11.e siècle avec le martyrologue Romain, et des notes sur l'un et sur l'autre* (Vergelijking van een oud handschrift der elfde eeuw, met het Roomsche Martyrologium, en aantekeningen op beide.) Dit handschrift werd in de abdij van Senones gevonden. Eindelijk een groot aantal *Verhandelingen* over verschillende onderwerpen.

CATELLAN (JOANNES DE) raadsheer bij het departement van Toulouse, in 1700, in den ouderdom van 80 jaren overleden, was eendoor zijne regtschapenheid en kunde, achtbaar overheids-persoon. Men heeft van hem: *Recueil des arrêts remarquables du parlement de Toulouse* (Verzameling der belangrijke besluiten van het parlement van Toulouse), 1723, 2 dl.ⁿ, in 4.to, waarop VEDEL aanmerkingen heeft geschreven, 1733, in 4.to Zijne familie, eeneder oudste dier stad, heeft een aantal beroemde Bisschoppen en overheids-personen opgeleverd.

CATELLAN (MARIA CLARA PRISCILLA MARGARETHA DE), uit dezelfde familie als de voorgaande, werd te Nar-

bonne in 1662 geboren. Haar smaak voor de letteren verplichtte haar in 1697 haar verblijf te *Toulouse* te nemen. Dezelfde studiën en dezelfde begaafdheden, gepaard met de banden des bloeds, vereenigden haar in eene naauwe vriendschapsbetrekking met den ridder DE CATELLAN, blijvend sekretaris van de akademie der *FLORA-spelen*. Deze maatschappij bekroonde meer dan eens de dichtelijke proeven van Mejufvrouw DE CATELLAN en zij was de eerste dame, welke den titel van *meesteres* van dat genootschap verkreeg. Datgene harer werken, hetwelk den meesten bijval vond, was eene *Ode* tot lof van CLÉMENTINE ISAURE: deze ode verdiende den prijs. Deze tweede CORINNA overleed op het kasteel der *Masquère*, bij *Toulouse*, in 1745. De bescheidenheid, de beleefdheid, de vriendelijkheid, de ingetogenheid, het goede gevoelen van anderen waren hare onderscheidende hoedanigheden; en deze deugden werden opgeluisterd, door eene schoone gestalte, een aangenaam gelaat, door de bevalligheden der verbeeldingskracht en de kiesheid des geestes.

CATERUS (N.), een Antwerpenaar uit een in het land door zijne godsvrucht

VI. DEEL.

bekend geslacht geboren, was Doctor der Godgeleerdheid, in de faculteit van *Leuven*; en hield gewoonlijk zijn verblijf te *Alkmaar* in *Noord-Holland*. Het was van daar, dat hij in 1640, zeer bondige tegenwerpingen, tegen eenige plaatsen der derde, vijfde en zesde overweging van den Heer DESCARTES zond, welke aan dien beroemden wijsgeer medegedeeld zijnde, door denzelfden werden goedgekeurd. Dezelve zijn in zijne Bovennatuurkundige overwegingen gedrukt. Maar de schrijver wordt er niet in genoemd, wijl zijne zedigheit hem bewoog den Heer DESCARTES te verzoeken, hem niet bekend te maken. CATERUS was toenmaals omtrent vijf jaren ouder dan DESCARTES; zijn tweede broeder, een Jesuit, onderscheidde zich door zijne predikatiën in *Vlaanderen*, terwijl hij van zijnen kant in *Holland* aan de bekeering der Protestanten werkte. Hij was een even zoo goede Godgeleerde als wijsgeer, en waarschijnlijk is hij dezelfde JOHAN CATERUS geweest, die op den 6 Mei 1637, te *Utrecht*, door het kapittel van *Haarlem*, als medehelper van den Aartsbisschop ROVENIUS werd voorgesteld.

CATESBY (MARCUS), lid der koninklijke maatschappij van *Londen*, heeft in het

B b

licht gegeven: *Natuurlijke Historie van Carolina, Florida, en de eilanden van Bahama*, Londen, 1731 en 1743, 2 dl.ⁿ in fol. gekl. platen. De verklaringen zijn in het Engelsch en in het Fransch.

CATHALAN (JACOBUS), een Jesuit van *Rouanen*, onderwees, predikte en was een onvermoeide gewetensbestierder. Zijne talenten in al deze betrekkingen strekten zijner maatschappij tot eer. Hij was in 1671 geboren en overleed in 1757. Men heeft van hem: 1.º *Oraison funèbre de la duchesse d'Orléans (Lijkrede der Hertogin van Orleans)*, 1723, in 4.to — 2.º Die van *Monseigneur, Zoon van LODEWIJK XIV.*, in 4.to — 3.º Die van *den Keurvorst van Trier*, in 4.to Deze stukken bieden eenige goede gedachten aan.

CATHARINA (*Heilige*), eene maagd van *Alexandrië*, die, zegt men, onder MAXIMINUS den marteldood onderging. In de negende eeuw vond men op den berg *Sinaï* in *Arabië*, het lijk van een meisje. De Christenen van dat land beschouwden hetzelfde, waarschijnlijk, volgens zekere teekenen, als het ligchaam eener martelares, en het algemeene denkbeeld eener maagd van *Alexandrië*, welke in dat gewest geleden had, deed het ver-

moeden ontstaan, dat zulks het hare was. Zij gaven haar den naam van *AÏA CATHARINA*, dat is, *zuiver en vlekkeloos*, bewezen haar eene godsdienstige eer, en deden voor haar eene legende opstellen. In de elfde eeuw ontvingen de Latijnen deze Heilige van de Grieken. Men verhaalt in hare geschiedenis, dat zij in den ouderdom van 18 jaren tegen 50 wijsgeeren redetwistte, die overwonnen werden. Hoewel deze legende het minste vertrouwen niet verdient, moet men er echter niets uit besluiten tegen de wezenlijkheid der Heilige, die men onder den naam van CATHARINA vereert. Nooit heeft de algemeene Kerk ingebeelde Heiligen aangeroepen; indien de geschiedenissen van sommigen door de geleerden verworpen zijn, vloeit er niets anders uit voort, dan dat de ware akten verminkt, of door de vernieling des tijds verloren zijn geraakt. De nasporingen der critiek bewijzen juist, dat de Heer Heiligen heeft, wier daden bij Hem alleen wel bekend zijn; voor het overige heeft Hij in zijne kerk hunne gedachtenis, het algemeene denkbeeld hunner deugden, en hunne vermogende bescherming nagelaten: titels, die voldoende zijn, om de kerk in de vereering te bevesturen, welke zij aan de zelve bewijst. — Zie Ro-

CHUS (*Heilige*). De geschillen met de Heidensche wijsgeeren, welke de legende aan de heilige CATHARINA toeschrijft, en de zegevierende wijze, waarop men zegt, dat zij dezelve beschaamde, hebben haar tot bescherm-heilige der wijsgeerige scholen doen verkiezen.

CATHARINA van *Sienna* (*Heilige*), in 1347 geboren, omhelsde in den ouderdom van 20 jaren, de orde der zusters van den heiligen DOMINICUS. Hare openbaringen, haar ijver en hare schriften verwierven haar eenen beroemden naam. Zij verzoende de Florentijnen met GREGORIUS XI., die toenmaals zijn verblijf in *Avignon* hield. De welsprekendheid der onderhandelaarster was zoo levendig, dat zij den opperpriester bewoog, om de hoorden der *Rhône* met die des *Tibers* te verwisselen. Zij speelde eene groote rol, in al de twisten over de scheuring, schreef naar alle kanten ten gunste van Paus URBANUS, en overleed in 1380. » Deze Heilige, zegt de abt BERAULT, ontving van de natuur die persoonlijke hoedanigheden, die ondanks de hinderpalen der geboorte en des geslachts, der afzondering en des opregten afkeers der eeuw, er noodzakelijkerwijs, als met glans in schitteren. Eene vurige en ge-

voelige ziel, een zeer schoone geest, eene verbazend vlugge verbeeldingskracht, veel karakter, kracht en verhevenheid; wel verre van met hare gezondheid in de stilte, in de afzondering en in het gestadig gebed te kwijnen, zoo putten integendeel, haar waken, haar vasten en allerlei gestrengheden, een nieuw leven in den geheel goddelijken ijver, die haar bezielde." Hare *Legende*, in het Italiaansch, *Florence*, 1477, is zeer zeldzaam, die van 1524, in 4.to en 1526, in 8.vo komen mede niet veel voor. Haar leven is door JOANNES PINS beschreven, *Boulogna*, 1515, in 4.to Hoewel men niet kan twijfelen, of er zijn onder het groot aantal verschijningen, en openbaringen, welke aan haar worden toegeschreven, eenige wezenlijke geweest, zou men echter oordeel en onderscheidingsvermogen moeten ontbreken, om dezelve alle te willen aannemen. De heiligverklaring van deugdzame personen, bevestigt hunne gevoelens en openbaringen niet. Wij hebben elders gezien, dat zonder de gunstige verklaringen welke de kardinaal TORQUENADA of TURRECREMATA, van de verschijningen der heilige BRIGITTA gaf, de kerkvergadering van *Bazel*, dezelve zou veroordeeld hebben. GREGORIUS de Grootte merkte op,

dat de door God meestbegunstigde Heiligen zich dikwerf bedriegen, door datgene voor een Goddelijk licht aantenemen, wat slechts het uitwerksel der werkzaamheid van de menschelijke ziel is. De Heer FLEURY, voegt er bij, dat in de meest godvruchtige lieden, het waken en vasten, eene levendige verbeeldingskracht, zoodanig kunnen verhitten, dat zij er verbazende uitwerkse-len in te weeg brengen, welke men somtijds als werkingen van den heiligen Geest beschouwt. Dit denkbeeld van FLEURY steunt op eene merkwaardige plaats van den heiligen HIERONYMUS. Men moet echter niet met minachting of bitterheid over die buitengewone gesteldheden der Heiligen spreken, die, al vooronderstelt men ook, dat dezelve somtijds tot de verbeeldingskracht behooren, desniettegenstaande het uitwerksel, van eene, in deszelfs grondbeginsel en bedoeling steeds eerbiedwaardige godsvrucht zijn (zie ARMELLE). De heilige CATHARINA werd in 1461, door PIUS II. gecanoniseerd. Men schrijft haar *Italiaansche Gedichten* toe, *Sienna* 1505, in 8.vo, eenige godvruchtige *Verhandelingen*, en *Brieven*, zuiver in het Italiaansch geschreven; dezelve kwamen te *Bologna*, in 1492, in 4to in het licht. Al de werken dezer Heilige, zijn

te *Lucca* en te *Sienna* in 1713 in 4 deelen in 4.to in het licht gegeven.

CATHARINA, eene dochter van KAREL VI., koning van *Frankrijk*, huwde in 1420, met HENDRIK V., koning van *Engeland*, die, uit hoofde van zijne vrouw, en krachtens het verdrag van *Troyes*, den 21 Mei van hetzelfde jaar gesloten, beweerde dat zijn zoon, ten nadeele van KAREL VII., in de Fransche kroon moest opvolgen. Na den dood van HENDRIK V., in 1422, huwde zij heimelijk met OWEN TUDOR. Deze was een Heer uit het land van *Wallis*, uit eene familie, die, volgens eenige vlejers, vroeger in *Engeland* geregeerd had. Zijn innemend voorkomen, zijne gestadige opwachting, zijne wellevendheden, hadden de koningin getroffen, die om aan den hartstogt, welken zij voor TUDOR gevoelde, te voldoen, datgene vergat, wat zij aan de gedachtenis van haren echtgenoot verschuldigd was. Zij overleed in 1438; TUDOR werd dadelijk gevangen genomen. Hij ontvlugte eenigen tijd daarna; maar daar hij ongelukkiglijk, gedurende de burgeroorlogen, van het huis van YORK, en LANCASTER weder werd gevangen genomen, zoo werd hij oogenblikkelijk onthalsd. CATHARINA had twee zonen bij TUDOR gehad, de eene,

EDMOND genaamd, werd graaf van *Richemond*, en de andere GASPARD, werd tot graaf van *Pembrock* verheven. De zoon van EDMOND regeerde later in *Engeland* onder den naam van HENDRIK VII., en bragt op deze wijze het huis van TUDOR op den troon, dat met waardigheid de eer van het moederlijke bloed heeft gehandhaafd.

CATHARINA van *Arragon*, dochter van FERDINAND V., koning van *Arragon*, en van ISABELLA, koningin van *Kastilië* huwde in 1501, met ARTHUR, oudsten zoon van HENDRIK VII., bijgenaamd *den SALOMON van Engeland*. Daar die vorst vijf maanden na deze verbindtenis overleed, zoo trad de nieuwe prins van *Wallis*, later onder den naam van HENDRIK VIII. bekend, bij eene dispensatie van JULIUS II., op de vooronderstelling verleend, dat het huwelijk niet voltrokken was, met de weduwe zijns broeders in den echt. Haar nieuwe echtgenoot, van natuur lichtzinnig en onbestendig, zoo als hij zulks in het vervolg duidelijk deed zien, werd haar weldra moede, en stelde eene echtscheiding voor. Deze zaak werd voor twee legaten van het Roomsche hof bepleit, welke vruchteloos werkten, om de beide echtgenooten met elkander te ver-

zoenen. HENDRIK liet een vonnis van verstooting uitspreken; de Paus weigerde hetzelfde te bekrachtigen. Ook CATHARINA wilde nooit toestemmen tot de ontbinding van een huwelijk, dat, volgens deszelfs natuur zulks door geene enkele hetzij geestelijke of wereldlijke magt kon zijn. Deze standvastigheid deed haar in 1531 voor altijd van het hof verwijderen. Haar werd het verboden eenen anderen titel te voeren, en aan de natie haar eenen anderen te geven, dan dien van prinses weduwe van *Wallis*. De Paus verbrak het vonnis van echtscheiding, en beval aan HENDRIK, CATHARINA terug te nemen. Desniettemin werd de prinses naar *Kimbalton* verbannen, alwaar zij in 1536 overleed. Toen zij den dood voelde naderen, schreef zij aan haren echtgenoot, die haren brief niet zonder tranen kon lezen, en aan zijn huis beval den rouw aantemen. Eenvoudige zeden, zucht tot eenzaamheid, liefde tot orde, maakten den grondslag van haar karakter uit. De huisselijke zorgen, het gebed, en de arbeid maakten hare bezigheden uit. Hare rede en hare deugd oefenden geenen den minsten invloed uit op eenen vorst, die aan niets meer het oorleende, dan aan zijne hartstogten, en die, zelfs in het

stuk van hartstogten, niets bepaalds noch bestendigs bezat.

CATHARINA VAN MEDICIS, eenige dochter en erfgename van LAURENTIUS VAN MEDICIS, Hertog van *Urbino*, nicht van CLEMENS VII., in 1519 te *Florence* geboren, werd door tusschenkomst van haren oom, in 1533 aan den Dauphin van *Frankrijk*, later HENDRIK II. uitgehuwd. Zij was driemaal Regentes van het koninkrijk: eerst in 1553, gedurende de reis van den koning haren echtgenoot in *Lotharingen*: de tweede maal gedurende de minderjarigheid van KAREL IX., en voor de derde maal, sedert den dood van dien vorst, tot de terugkomst van HENDRIK III., toenmaals koning van *Polen*. Haar voornaamste doel, gedurende de minderjarigheid van KAREL IX., was om door heimelijke list, diegene te verdeelen, welke zij met geld niet omkoopen konde. Tusschen de Catholijken en de Protestanten, de GUISES en de CONDE's geplaatst, deed zij de twistende partijen tegen elkander opstaan, om alleen meesteres te blijven. Op dringend aanzoek der Hugenooten stond zij hun in 1561 de bijeenkomst van *Poissy* toe, en uit vreeze, dat de vereeniging des konings van *Navarre* met de GUISES, die partij te vermogend mogt

maken, in het volgende jaar de openbare uitoefening van hunnen Godsdienst. Toen KAREL IX. meerderjarig was verklaard, vervolgde zij echter het bestuur der zaken, en verwarde alles, even gelijk te voren. Nadat zij onder voorwendsel van voorzorg tegen den hertog van ALBA, doch wezenlijk om de Protestanten te beteugelen, troepen had doen ligten, zoo schepte die partij daardoor argwaan, en het geheele rijk werd andermaal in vuur en vlam gezet. Het was gedeeltelijk op haren raad, dat de moord van den BARTHOLOMEUS-nacht in eenen oogenblik van vrees en verwarring, en geenzins voorbedachtelijk, bevolen werd, (zie KAREL IX.). Zij bestuurde alstoen haren zoon, maar geraakte met dien vorst op het einde van zijn leven, en vervolgens met HENDRIK III. in ongenoegen. Zij overleed in 1589 als eene vorstin van een onbegrijpelijk karakter beschouwd. De Protestanten hebben haar met verschrikkelijke kleuren afgeschilderd. In zijne wijsgeerige galerij voor de 16.^e eeuw, stelt de Heer MEIJER haar veeleer als ongelukkig dan als goddeloos voor. Men moet bekennen, dat zij zich in omstandigheden heeft bevonden, waarin men zonder groote begaafdheden, slechts groote misdaden kon bedrijven; waarin eene zwakke,

gewrongene en ongerijmde staatkunde, niet anders kon, dan de rampen van *Frankrijk* vermeederen, de beide partijen verbitteren, en hare gedachtenis met vlakken bezoedelen, die niemand zich beijveren zal uittewissen. Men heeft uitgestrooid, dat, toen er zich na den slag van *Dreux*, een valsch gerucht verspreid had, dat de Hugenooten zegevierende waren, zij gezegd zoude hebben: *Wel nu, dan zullen wij God in het Fransch bidden*; maar zulks is eene grove lastering, die de Abt GARNIER, roemrijk wederlegd heeft. Men kan eener sierlijkheid in hare manieren, en eener verlichte liefde voor de kunsten en wetenschappen niet dan lof toezwaaijen; zij liet kostbare handschriften uit *Griekenland* en *Italië* komen, liet de *Tuileries*, en het hôtel van *Soissons* bouwen, op welks plaats thans de *Halle aux blés* staat.

CATHARINA van *Portugal*, de vrouw van KAREL II. koning van *Engeland*, en de dochter van JOANNES IV., koning van *Portugal*, werd in 1638 geboren toen haar vader nog Hertog van *Braganza* was. In 1661 trad zij met KAREL II. in den echt; hare ziel, zegt men was schooner dan haar ligchaam; en zij bezat wel de achting,

maar niet het hart van haren koninklijken echtgenoot. Onder de regering van JACOBUS II. genoot deze vorstin een groot aanzien; maar in 1688 besloot zij, zich naar *Portugal* te begeven, werwaarts zij zich echter eerst in het begin van 1693 begaf. Zij werd aldaar in 1704, door den koning PETRUS haren broeder, wiens zwakheden, hem de rust noodzakelijk maakten, tot regentes verklaard. CATHARINA ontwikkelde alstoen de groote hoedanigheden, welke zij van de natuur ontvingen had; met nadruk zette zij den oorlog tegen *Spanje* voort. Wijs en voorzigtig in de raadsvergaderingen, wist zij ten uitvoer te doen brengen, hetgene wat zij besloten had, en, gedurende haar regentschap, heroverde het Portugesche leger, verscheidene gewigtige plaatsen op de Spanjaarden. Zij overleed in 1705.

CATHARINA I. ALEXIEWNA, eene boerin, wier naam ALFENDEY was, werd tot keizerin van *Rusland* verheven, had het bestaan te danken, aan zeer arme ouders, die bij *Départ*, eene kleine Lijflandsche stad leefden. Naauwelijks was zij de kinderjaren ontgroeid, of zij verloor haren vader, die haar in de armen eener ziekelijke moeder achterliet; de

verdiensten van den arbeid waren niet toereikende tot haar onderhoud. Hare ge-
laatstrekken waren schoon,
hare leest bevallig, en alles
beloofde in haar vele schran-
derheid en veel vernuft.
Hare moeder leerde haar le-
zen, en een oude Luther-
sche Predikant, DAUT ge-
naamd, onderwees haar in
de grondbeginselen van den
Godsdienst. Naauwelijks had
zij haar vijftiende jaar be-
reikt, of zij verloor hare
moeder. De predikant nam
haar in zijn huis op, en
belastte haar met de zorg
over de opvoeding zijner
dochters. CATHARINA maak-
te mede gebruik van de mu-
zijk- en dansmeesters, wel-
ke men voor dezelve liet
komen. De dood van haren
weldoener, die daarop plaats
had, dompelde haar weder
in eene buitengewone be-
hoefte. Daar haar land het
tooneel des oorlogs tusschen
Zweden en *Rusland* was ge-
worden, zoo ging zij te
Marienburg eene schuilplaats
zoeken. Na door een land
te zijn getrokken, dat door
twee legers verwoest was,
en grootelijks gevaar te heb-
ben geloopt, viel zij in
handen van twee Zweedsche
soldaten, die ongetwijfeld
hare jeugd en hare bevallig-
heden niet zouden geërbie-
digd hebben, indien een on-
derofficier niet juist over
slag was gekomen, die haar
aan hen ontveldigde. Na

haren bevrijder bedankt te
hebben, erkende zij in hem
den zoon van den predikant,
die hare jeugd verzorgd had.
Deze jongeling, door haren
toestand bewogen, gaf haar
de noodige ondersteuning
om hare reis te vervolgen,
en eenen brief voor eenen
inwoner van *Marienburg*,
Glück genaamd, welke de
vriend van dien officier was
geweest. Zij werd zeer wel
ontvangen, en men vertrouw-
de haar de opvoeding van
twee meisjes toe. Zij ge-
droeg zich in die betrekking
zoo wel, dat de vader, we-
duwnaar geworden zijnde,
haar zijne hand aanbood. CA-
THARINA weigerde dezelve, om
die van haren bevrijder aan-
tenemen, en zulks ondanks
dat deze eenen arm verloren
had, en met wonden als be-
zaaid was. Op denzelfden
dag, dat deze beide echtge-
nooten, aan den voet des
altaars elkander trouw zou-
den zweren, wordt *Marien-
burg* door de Russen bele-
gerd: de bruidegom zag zich
dus verplicht, om met zijne
bende den aanval af te gaan
keeren, en hij viel in de-
zen strijd zonder de vrucht
zijner teederheid te hebben
geplukt. *Marienburg* wordt
stormenderhand veroverd, en
de bezetting en de inwoners
moeten over de kling sprin-
gen, of zijn ter prooije aan
de wellustige drift des o-
verwinnaars. Men vindt CA-
THARINA, in eenen oven ver-

borgen, en stelt zich tevreden, met haar krijgsgevangene te maken. Haar geelaat en haar geest deden haar door den Russische generaal MENZIKOFF weldra opmerken; hij was door hare schoonheid getroffen, en kocht haar los van den soldaat aan wien zij ten deel was gevallen, om haar bij zijne zuster te plaatsen, door welke zij met al de achting onthaald werd, die der schoonheid, der ware verdienste en het ongeluk betamen. Eenigen tijd daarna kwam PETER de Grootte bij dien veldheer het middagmaal gebruiken, men liet haar aan tafel bedienen. De Czar onderscheidde haar weldra, en werd door hare bevalligheden getroffen. Hij kwam den volgenden dag bij MENZIKOFF terug, om andermaal de schoone gevangene te zien; zij beantwoordde al de vragen, welke de Vorst haar deed, met zoo veel geest, en zulk eene bescheidenheid, dat hij smoorlijk op haar verliefde. Het huwelijk volgde weldra deze ontluikende neiging; hetzelfde werd heimelijk in 1707, en openlijk in 1712 voltrokken. Zij werd in 1724 gekroond, en ontving kroon en scepter uit de handen van haren gemaal. Na den dood van dien Vorst, in 1725, werd zij tot Souvereine Keizerin aller Russen, uitgeroepen; zij toonde zich

den troon waardig, door al de ondernemingen te voltooijen, welke de Czar begonnen had. Bij hare komst tot het bestuur werden de galgen en raderen afgeschaff; zij stelde eene nieuwe ridder-orde in, onder den titel van *Alexander Newski-orde*; zij zelve ontving kort daarna de ordesketen des Witten-Arends. Rusland verloor haar den 17 Mei 1727, in den ouderdom van 38 jaren. Het buitensporig gebruik van den Tokajerwijn, met bijkomende kanker en waterzucht, waren de oorzaak van dezen vroegen dood. Zij was eene Vorstin, die eene vastheid van karakter en eene grootheid van ziel bezat, die boven hare sekse verheven waren. Zij volgde PETER den Grooten op zijne veldtogten, en bewees hem groote diensten, in de ongelukkige onderneming van Pruth. Zij was het, die den Czar aanraadde, den Vizier door geschenken te bekoren, hetwelk hem gelukte. Men heeft haar verdacht gehouden, den Czarowitz ALEXIS, dien zijn vader deed ombrengen, niet gunstig te zijn geweest. Als oudste zoon en uit een eerste huwelijk voortgesproten, sloot hij de kinderen van CATHARINA van den troon uit: dit is welligt de eenige beweeggrond, die haar dit onge-

grond verwijt op den hals heeft gehaald (Zie ALEXIS PETROWITZ). » De lof, welken zij verdiend heeft, zegt een geschiedschrijver, is hare zachtmoedigheid en hare menschlievendheid, welke het leven aan eene menigte ongelukkigen heeft gered, die haar echtgenoot aan zijnen toorn wilde opofferen: zij had op hem, in dat punt, eenen invloed, welken hij niet kon overwinnen, en wanneer hij volstrektelijk zijnen hartstogt wilde voldoen, liet hij de strafoefening gedurende zijne afwezigheid verrigten.» Een nieuwere reiziger (BIRÖRNSTHAL) beweert dat CATHARINA van Zweedschen afkomst was, dat haar eerste echtgenoot aan haar huwelijk met PETER den Groote overleefd heeft, en verminkt andere omstandigheden van dit verhaal, waaraan wij gemeend hebben niets te moeten veranderen, om de beweringen van eenen zeer oppervlakkigen schrijver aan te nemen, die dikwerf niets anders dan zijne verbeeldingskracht, den nationalen geest, of eenige andere bron van vooringenomenheden, raadpleegt.

CATHARINA II., keizerin van *Rusland*, werd den 2 Mei 1729, te *Stettin*, waarvan haar vader, de prins CHRISTIAAN AUGUSTUS van *Anhalt-Zerbst*, landvoogd was voor

den koning van *Pruissen*, geboren. Ten huwelijk beloofd aan PETER, den neef en opvolger van ELIZABETH, werd zij door JOANNA ELIZABETH van *Holstein*, hare moeder naar *Moskau* gevoerd. Voor haar huwelijk den 1 September 1745, ingezegend, had de jonge prinses den Griekschen Godsdienst omhelsd, en haren naam van SOPHIA AUGUSTA, in dien van CATHARINA-ALEXIEWNA, haar door de keizerin gegeven, veranderd. Hetzij, dat de Groot Hertog PETER, wiens manieren niet zeer beminlijk, en wiens geest zonder beschaving was het hart zijner echtgenoot niet wist te winnen, of dat deze tegenzin tegen hem had opgevat, zij bragten ten minste 17 jaren in eene soort van wederzijdsche onverschilligheid door, die veel naar afkeer geelk. Het Russische hof bood CATHARINA niet dan slechte voorbeelden aan, om na te volgen; de ondeugden vertoonden zich aldaar openlijk, en zelfs de keizerin zocht niet te verbergen, hetgene, wat de voorzigtigheid ten minste gebiedt geheim te houden. De jonge kamerheer, graaf SOLTIKOFF was de eerste in dat bedorven hof, die de aandacht van CATHARINA tot zich trok. Dezo minnaar maakte weldra plaats voor eenen anderen, die al de voordeelen vereenigde, om aan een

hof te behagen; deze was STANISLAUS AUGUSTUS PONIATOWSKI, door zijne bijzondere fortuin en zijne ongelukken beroemd. Zijne verstandhouding met CATHARINA ontsnapte niet aan de keizerin ELIZABETH, die dezelve niet scheen aftekeuren, en zelfs van haren invloed gebruik maakte bij AUGUSTUS III., koning van *Polen*, om dien vorst te bewegen, PONIATOWSKI tot het gezantschap van *Petersburg* te benoemen. Op deze wijze werd eene vorstin de regtstreeksche medepligtige van eenen ongeoorloofden omgang, waarover zij zich had behooren te belgen, als eene beleediging zijnde, harer waardigheid en harer familie aangedaan. *Frankrijk*, toenmaals in oorlog met de Engelschen, had met *Oostenrijk* een verbond gesloten, waarin het ook *Rusland* betrokken had. Men was zeer bevreesd, dat PONIATOWSKI, innerlijk gehecht aan den ridder WILLIAMS, afgezant van *Engeland*, ook de Groot-Hertogin in zijne staatkundige gevoelens zou doen deelen. Terwijl ook ELIZABETH, hare bondgenooten getrouwelijk diende, omhelsde haar erfgenaam de partij des konings van *Pruissen*, en werd de Groot-Hertogin de vriendin der Engelschen. LODEWIJK XV. door zijnen afgezant aan het Russische hof van alles onder-

rigt, en eenen grooten invloed, op den koning van *Polen*, den vader der *Dauphine* hebbende, verkreeg dat PONIATOWSKI teruggeroepen werd. CATHARINA toonde zich in den beginne zeer bedroefd; maar eene nieuwe keuze kwam haar troosten. De dood van ELIZABETH (1762) beriep PETER III. tot den keizerlijken troon. Middelerwijl had de Groot-Hertogin zorg gedragen, om de vermogendste Heeren van het hof op hare zijde te brengen, die bij gevolg de vijanden van den nieuwen Vorst waren. Zij behoefde in den laatste geenen dwingeland te vreezen, wijl hij haar in het tijdverloop van zoo vele jaren, geen noemenswaardig verdriet had veroorzaakt, en haar volkomen had meester gelaten van al hare handelingen. Wat voor het overige ook de gebreken des karakters van PETER en zijne onbillijke handelwijze omtrent zijne onderdanen mogten zijn, zullen dezelve echter nimmer tot verschooning kunnen dienen, van de onmenschelijke wijze, waarop men dien Vorst behandelde. CATHARINA, die haren echtgenoot niet beminde, hield niet op, hem dagelijks bij zijne volken gehaat te maken, en wilde eindelijk alleen regeren. Bijna gelijktijdig dat PETER III. den troon had beklommen, vertrok zij naar hare eenzame woning van

Peterhoff, haren gunsteling ORLOFF, eenen jongen officier der lijfwacht, den opvolger van PONIATOWSKI, met zich nemende. Het is in dit verblijf, dat de zamenzwering gesmeed werd, waardoor PETER III. zijnen troon en het leven verloor. De voornaamste drijfvederen van dit eedgespan waren, de graaf PANIN, de Hetman, graaf RASUMOWSKI, ORLOFF, en eene dame, die een ondernemend karakter bezat, de prinses DASCHKOFF namelijk. Te midden van een wellustig en *galant* hof, had het romaneske denkbeeld, om ten gunste eener jonge en beminnelijke vrouw zamen te zweren, kracht genoeg, om in de oogen der talrijke aanhangers van CATHARINA, het hatelijke en onregtvaardige dier zamenzwering te doen verdwijnen. Dezelve was echter reeds ruchtbaar geworden en een der zamenzweerdere was gevangen genomen. CATHARINA, van het gevaar onderdrukt, verliet *Peterhoff* gedurende den nacht, legde een gedeelte de wegs op eene boerenkar af, komt te *Petersburg* aan, alwaar de troepen reeds omgekocht waren, het volk door de zamenzweerdere verleid was, en alwaar men alles had toe bereid, om haar als vorstin te doen uitroepen. De zamenzwering barstte uit in den nacht van den 8 op den

9 Julij; en binnen eenige uren was CATHARINA, bijna zonder tegenkanting op den Russischen troon geplaatst. Men heeft de gematigdheid van CATHARINA, na deze gebeurtenis zeer geprezen, maar wat prijst niet eene lage vleijerij? Men noemt gematigdheid van de zijde der nieuwe Vorstin, eene listige achterhoudendheid, op eenen oogenblik, waarop zij de volksgunst moest ontzien en waarop zij zich zelve meer dan ongelijken moest doen vergeven. PETER III. was in eene gevangenis opgesloten geweest, en werd in dezelve door ORLOFF gewurgd, die, indien hij al niet op bevel van CATHARINA handelde, zulks ten minste met hare toestemming deed (Zie ORLOFF). Om het gemor te smoren, dat deze wreede dood te weeg bragt, deed CATHARINA dadelijk groote beloften, vleide behendighlijk de ijdelheid der natie, hield zich alsof zij den Godsdienst en deszelfs bedienaars zeer was toegeedaan, gaf groote sommen uit, verleende vele posten, en liet zich met luister te *Moskau* kroonen. Zij zou wellicht het gruwelijke middel hebben doen vergeten waarvan zij zich bediend had, om den troon te beklimmen, indien zij zich bepaald had, zoo als zij in den beginne deed, met den akkerbouw en de nijverheid aantemoede-

digen, eene zeemagt tot stand te brengen, en nuttige bepalingen voor de regterlijke magt te maken, maar door eene onbegrensde eerezucht beheerscht, was zij, in plaats van de beschaving harer staten te voltoojen, er enkel op bedacht, de grenzen derzelve uit te breiden. Als eene gewelddadige scheidsvrouw harer naburen dwong zij in 1763 de Coerlanders, om hunnen nieuwen Hertog KAREL van Saksen wegtezen, en BIREN, dien zij haatten, terug te roepen. Na den dood van AUGUSTUS III. koning van Polen, gebruikte zij hare afgezanten en troepen om te Warschau, een harer eerste gunstelingen, STANISLAUS PONIATOWSKI, te doen kroonen. CATHARINA had reeds voorzien, dat onder eenen zwakken koning, ondanks den wil van de groote meerderheid der natie den troon beklommen, de onlusten, die daarvan het gevolg moesten zijn, Polen geheel of gedeeltelijk onder haar gezag zouden brengen. Zij wist daarenboven, dat zij, tot op dien oogenblik eenen grooten invloed op STANISLAUS had behouden, die in de daad enkel onder de bevelen van het Petersburgerkabinet regeerde. Ondanks de pogingen, welke CATHARINA in het werk stelde, om de bloedige gebeurtenis van haren gemaal te doen vergeten, nam het getal der

misnoegden echter aanmerkelijk toe, en er werden vijandelijke aanslagen te Moskau en te Petersburg gesmeed. De wettige erfgenaam van PETER III., de Prins IWAN, deed uit het diepste zijner gevangenis de hoop der zamenzweeiders leven, OULOSIEFF en TCHERKIN, belast, om hem in de gevangenis, waarin hij was opgesloten te bewaken, vermoordden hem op hooger bevel den 16 Julij 1764. Het gemor tegen CATHARINA verdubbelde alstoen, maar het gelukte haar al de plannen harer vijanden te verijdelen, door de gevaarlijkste door aanzienlijke posten, geschenken en beloften tot stilzwijgen te brengen. Van dat tijdstip af werd haar hof niet meer verontrust, dan door eenige minnehandels, die geene andere gevolgen hadden, dan de ongenade of het verplaatsen van eenen gunsteling. In den schoot der vermaken, kwam de keizerin op het denkbeeld, om de wetgeving van haar rijk te veranderen. Zij zelve, zoo als men toenmaals dacht, ontwierp het nieuwe wetboek voor hetzelve; en welligt om zich door geheel Europa beroemd te maken, schreef zij dien Codex in het fransch, tegelijkertijd belooningen uitlovene aan degene, die, de Russische taal beschaven zouden en dien het gelukken mogt, ee-

ne letterkunde tot stand te brengen. Afgevaardigden uit alle gewesten begaven zich op hare bevelen naar *Moskau*; men las in deze vergadering de instructien der nieuwe wetten in het Russisch vertaald, voor. Het was wel te verwachten, dat de gene, die met vermaak of onverschilligheid, den val van den wettigen Vorst, zijnen wreeden dood en den moord van Prins IWAN hadden aangezien, het werk der keizerin zouden toejuichen. Enkel de Samojeedsche afgevaardigden, durfden om wetten te vragen, die de hebzucht en de dwingelandij der landvoogden konden beteugelen, welke men in hunne gewesten zond. Dezelfde wetten konden echter niet voor verschillende natien passen, die grootendeels in de diepste onkunde en onbeschaafdheid verzonken lagen. Ook begon men het reeds in de eerste zittingen oneens te worden, daar men niet wist wat men moest aannemen of verwerpen. De verwarring nam hoe langer zoo meer toe, toen men sprak om de vrijheid aan de slaven te geven. Dit voorstel alleen kon de leus tot eenen opstand worden. Dezelve werd welligt reeds toebereid, toen CATHARINA, die in eene afzonderlijke tribune bij de debatten tegenwoordig was, zich haastte om de afgevaardigden terug te zenden, die

de keizerin verlatende, niet nalieten haar den titel van *moeder des vaderlands* te geven. Deze groote vergadering, en dit beruchte wetboek bragten geene enkele zeer nuttige verandering te weeg; het wetboek vooral diende dikwijls enkel om de Overheden, in verwarring te brengen, die sedert lang gewoon waren, om volgens wetten uitspraak te doen, die met de zeden en gebruiken der volken overeenkwamen, waaruit dit uitgestrekte rijk was zamengesteld, en onder welke, ondanks de pogingen van PETER I., de beschaving geene zeer snelle vorderingen had gemaakt. Intusschen was het voornamelijk doel van CATHARINA bereikt; geheel *Europa* sprak over haar als over eene nieuwe SEMIRAMIS. De meeste Vorsten deden haar door hunne afgezanten begroeten, en de koning van *Pruissen* onder andere plaatste haar in zijne brieven, tusschen LYCURGUS en SOLON. Maar de vleijendste lofreden voor de Czarin, waren die der wijsgeeren. Sedert lang stond zij in briefwisseling met verscheidene hunner, wyl zij hen als diegene beschouwden, wier pennen haren naam tot de laatste nakomelingschap konden overbrengen. Ook zegt VOLTAIRE met de hem eigene goede trouw:

C'est du Nord aujourd'hui que nous vient la lumière.

CATHARINA hield zich niet enkel niet deze ijdele pogingen van wetgeving bezig, zij wilde al de Noordsche mogendheden aan zich onderwerpen, en het ontwerp verwezenlijken, dat haar haren ouden gunsteling PONIATOWSKI, op den troon van *Polen* had doen plaatsnemen. Hare tróepen bezetten reeds onderscheidene gewesten van dat rijk, welke zij vraagden om dezelve met hare staten te vereenigen. CATHARINA had te dien einde een verbond met *Engeland* gesloten, terwijl het kabinet van *Versailles*, haar, door middel van zijnen afgezant, eene vermogende partij in *Polen* tegen over trachtte te stellen. Maar al deze pogingen strekten enkel en alleen, om de Ottomanische Porte (1769) in eenen ongelukkigen oorlog te wikkelen, waarin de Turken den roem van magt en grootheid, dien zij in *Europa* bezaten, verloren. Verscheidene hunner gewesten vielen in de magt der Russen; wier vlag tot zelfs in de Grieksche zeeën wapperde. Het was alstoen, dat de Czarin, het romaneske ontwerp vormde, om aan de boorden der *Neva* de republieken van *Sparta* en *Athene* te doen herleven, om dezelve tegenover de Ottomanische Porte te stellen. De zegepralen tegen de Turken begunstigten hare ontwerpen omtrent *Polen*;

en om in de overige Mogendheden geene tegenkanting te vinden, verbond zij *Oostenrijk* en *Pruissen* aan hare staatkunde, met welke zij in 1772 het beruchte verdelingsakkoord sloot. *Rusland* bekwam de gewesten, die de gouvernementen van *Polotzk* en *Mohilow* uitmaakten, zich den uitsluitenden invloed op *Polen* voorbehoudende met de waarborg der Poolsche Constitutie, en van hetgeen er aan de Republiek van deszelfs oude grondgebied overbleef. Een jaar na deze verdeling, sloot men tegen alle regten der volken aan te *Kainardji* den vrede tusschen *Rusland* en de Ottomanische Porte. Het eerste behield van zijne veroveringen, *Azof*, *Tangarok* en *Kinburn*, benevens de vrije scheepvaart op de *Zwarte zee* en de onafhankelijkheid van *Crimea*, later door *POTENKIN* onderworpen, die de grenzen van *Rusland*, tot aan gene zijde van den *Caucasus* uitstrekke. Gedurende het derde jaar des oorlogs, was het eenen gelukzoeker *PUGATSCHEF* genaamd, doch die den naam van *PETER III.* aannam, gelukt, om verscheidene gewesten van het Oostelijke *Rusland*, tot opstand te brengen. CATHARINA, die zich aldaar wilde vertoonen, om dien opstand te dempen, welke haar bekommering begon te geven, deed op de

Wolga, en vervolgens op de *Borysthenes*, *Dnepr* of *Dnieper*, eene vaart, die niet zonder gevaren was, waarin zij eenen moed toonde, die de geveinsde angst harer hovelingen nog zonderlinger maakte. Het was een vrij listig middel, om zijn hof te maken, eene vrees te veinzen, waarin de Vorstin niet deelde. Om de vervelingen eener lange reis te verdrijven, verdeelde CATHARINA onder hare beschaafde hovelingen de verschillende hoofddeelen van den BELISARIUS van MAR-MONTEL, en belastte hen met de vertaling derzelve, voor zich zelve een dier hoofddeelen behoudende. Dit werk verschafte haar de gelegenheid, om de hooge bescherming te toonen, welke zij aan de zich noemende wijsgeeren verleende. Onder de persoonlijke hoedanigheden, waarmede CATHARINA geheel *Europa* wilde verbazen, deed zij vooral, die van *vrijgeest* schitteren. De Aartsbisschop van *Parijs* had een mandement tegen den BELISARIUS uitgevaardigd, en CATHARINA wilde, dat de vertaling aan den Aartsbisschop van *Petersburg* zou worden opgedragen, die, zelfs om de grondbeginselen van zijnen Godsdienst op eene zoodanige opdragt niet zeer zal gesteld zijn geweest. De overwinningen van den prins POTTENKIN, haren minnaar, had-

den *Tauride* met hare andere provinciën vereenigd. Zij wilde dat gewest kennen. De gewaande wijsgeeren lieten de gelegenheid niet voorbijgaan, om den roem hunner bewonderaarster met eenen nieuwen glans optelusteren. VOLTAIRE was de voorlooper van al de anderen door aantekondigen, dat de nieuwe SEMIRAMIS, de Turken uit *Konstantinopel* ging verdrijven. Langs eenen weg van bijna duizend mijlen zag men niet dan feesten en theatrale versieringen. Langs den geheelen weg waren er groote vuren ontstoken, en verlichtingen in de steden; in onbewoonde velden rigtten men paleizen op, welke men slechts eenen enkelen dag bewoonde. Twee Vorsten bezochten CATHARINA op hare reis, de koning van *Polen* STANISLAUS AUGUSTUS, die niet meer bemind zijnde, slechts een wellevend onthaal en ijdele beloften ontving; en JOZEF II., keizer van *Duitschland*, die zich wel onder de vleijers van CATHARINA wilde plaatsen. In de stad *Cherson* rigtten men voor de keizerin eenen zegeboog op, met dit opschrift, dat het doel harer reis te kennen gaf: „*Dit is de weg naar Byzantium.*” CATHARINA liet bij deze gelegenheid eenen veel beduidenden blik op JOZEF vallen, die de belofte vernieuwde, welke hij bij de bijeenkomst

van *Mohilaw* gedaan had, om namelijk de czar in de uitvoering harer ontwerpen behulpzaam te zijn. Twee hoven echter, die vroeger hare vrienden waren, hadden reden van ontevredenheid tegen de keizerin. **FREDERIK WILLEM**, die **FREDERIK II.** was opgevolgd, was aan het *Petersburger-hof* zeer slecht onthaald, en het kabinet van *St. James*, beschouwde met afgunst het handelverdrag, dat **CATHARINA**, kort vóór haar vertrek naar *Tauride*, met *Frankrijk* geteekend had. De beide vereenigde hoven bewogen de *Porte* en *Zweden*, om de wapens tegen *Rusland* op te vatten, en toen hield keizer **JOZEF** zijne beloften, door deze laatste mogendheid bij te springen. In den beginne hadden de Turken eenigen voorspoed, doch werden vervolgens alom geslagen. *Belgrado* viel in handen der Oostenrijkers, en, na eenen hardnekkigen tegenstand, maakten de Russen zich meester van *Otschakoff*. Van hunnen kant vochten de *Zweden* met een verschillend geluk. **GUSTAAF III.** scheen voor eenen oogenblik *Petersburg* te bedreigen. Maar, na eenen oorlog van twee jaren, sloot men den 24 Augustus 1790 eenen vrede, die de grenzen der beide staten niets veranderde. Die met de Turken werd in 1792

te *Yassi* gesloten. **CATHARINA** behield *Otschakoff* en het geheele land tusschen de *Bog* en de *Dniester*. Niets kon zich meer tegen hare eerzucht verzetten. Zij oefende op *Polen* eenen invloed uit, die veel naar het oppergezag geleek. Deze invloed mishagde bijzonder aan de *Polen* en aan de medewerkende mogendheden. *Oostenrijk*, en vooral *Pruissen*, spoorden de *Polen* openlijk aan, om hunne onafhankelijkheid te verdedigen. **CATHARINA** was nog besluiteloos in het kiezen eener beslissende partij, terwijl hare gunstelingen door geheime kuiperijen, en de dagbladschrijvers van *Warschau* en de redenaars van den landdag aanspoorden, om de grootste beledigingen tegen de keizerin uit te braken. Zij besloot eindelijk in 1793 met den koning van *Pruissen* eene nieuwe verdeling van *Polen*, die in het volgende jaar ten uitvoer werd gebracht, en waaraan *Oostenrijk* geen deel had. Op deze wijze onttroonde **CATHARINA** denzelfden **PONIATOWSKI**, dien zij tot koning verheven had. Eenigen tijd daarna vereenigde zij *Coerland*, *Samogitia*, *Semigallia* en het distrikt *Piltten* met haar rijk. De Fransche omwenteling, die groote schreden voorwaarts was gegaan, scheen omtrent dien tijd, de

gedaante van geheel *Europa* met eene verandering te bedreigen. Welk een afkeer eene omwenteling ook moest inboezemen, waarvan de geschiedenis geen voorbeeld aanbiedt, zoo verheugde zich echter CATHARINA welligt in haar hart, *Frankrijk*, dat zij niet beminde, aldus door onlusten te zien geschokt, en de zuidelijke mogendheden in die zelfde onlusten te zien betrokken. Zij ontving de uitgewekenen op eene edelmoedige wijze, gaf hun groote beloften, aan welker vervulling zij weinig dacht. De opstand van *Polen* in 1794, werd door CATHARINA als een der eerste gevolgen van de Fransche omwenteling beschouwd. De moord van *Praag* en de verwoesting van onderscheidene gewesten (zie *Suwarow*), bragten dit ongelukkige land geheel ten onder, dat als tot een bolwerk tegen de invallen der Russen had moeten dienen. De oorlog, welken CATHARINA in hetzelfde jaar met *Perzië* begon, biedt geen en enkelen merkwaardigen trek aan. Sommige geschiedschrijvers beweren, dat zij het ontwerp voedde, om het rijk van den *Mogol* te herstellen, en het gebied der Engelschen in *Bengalen* te vernietigen. Maar, terwijl zij zich daarmede onledig hield, werd zij door eene beroerte getroffen, die haar den 9 November 1796

in het graf sleepte. Haar dood, zegt men, was verschrikkelijk. Op eenen avond speelde zij met hare dames en hare gunstelingen kaart, eensklaps staat zij op, en gaat in eene naaste kamer. Hare lange afwezigheid veroorzaakte ongerustheid. Men neemt de vrijheid, om in haar appartement te gaan; al de deuren staan open, behalve eene, die naar een klein kabinet geleidt. De eerbied houdt nog terug: men roept de keizerin, maar niemand antwoordt. Men wil de deur van het kabinet openen, dezelve biedt tegenstand; door vereenigde pogingen opende men echter dezelve, en men vindt een ligchaam op den vloer uitgestrekt, waarvan de voeten tegen de deur gekeerd, den tegenstand hadden te weeg gebragt, dien men had ondervonden. Dit was CATHARINA, bleek, met losse haren, tegen den dood worstelende. Zij was alstoen 67 jaren oud, en had 33 en een half jaar geregeerd. Zij werd beweend door degene, die in haar vertrouwen gedeeld hadden, door de deelgenooten harer eerezucht, en door de lieden, die aan haren dienst waren verbonden geweest. De geschiedschrijvers hebben deze vorstin op verschillende wijzen beoordeeld, de eene (de wijsgeeren vooral), hebben haar met overdrevenheid gepre-

zen, de andere hebben haar afgeschilderd, als eene wree-
de, eerezuchtige en geveins-
de vrouw. Men heeft haar
met SEMIRAMIS vergeleken,
zonder te bedenken, dat de
koningin van *Babylon* ook
haren echtgenoot had doen
omkomen: en indien de ver-
gelijking hierin juist was,
was de lof niet zeer vlei-
jend. Om de waarheid te
huldigen, moet men beken-
nen, dat CATHARINA, met
al het beleid en de onver-
schrokkenheid van een' groot
vorst, al de zwakheden
eener vrouw aan den dag
legde. Hare beide gelief-
kooede hartstogten waren de
liefde en de eerezucht, die
haar tot op den laatsten oog-
enblik haars levens niet
verlieten. Hare minnarijen
lieten haar echter nooit de
staatszaken verzuimen, en
eerder bleef zij terug van
eene bepaalde bijeenkomst
met eenen gunsteling, dan
van die, welke zij met eenen
staatsminister bepaald
had. Hoewel meer achter-
houdend in hare minnarijen
dan ELIZABETH, zal men haar
echter nimmer de ergernis
en het slechte voorbeeld kun-
nen vergeven, hetwelk zij
aan hare onderdanen gaf.
Zij was echter loos genoeg,
van in den rang harer gun-
stelingen, enkel diegene, te
plaatsen, welke hare eer-
zucht en staatkundige plan-
nen konden dienen, en,

wist, daarenboven, door de-
zelve alle aan zich te ver-
binden, de eene door de
andere te beteugelen. Zij
zond op een zelfde tijdstip
eenen minnebrief aan den
eenen of anderen officier ha-
rer garde, schreef eenen
wijsgeerigen brief aan VOL-
TAIRE of aan een' vorst en
onderteevende het bevel, om
zich van *Polen* meester te
maken of de Turken aan te
vallen. Onder al hare harts-
togten was die des roems de
heerschende, en door hare
voorkomingen verkreeg zij
hetgene, wat zij verlangde.
CATHARINA noodigde VOL-
TAIRE onderscheidene malen
uit, om zich in hare staten
te vestigen, en stelde aan
D'ALEMBERT voor, om te
Petersburg de *Encyclope-
die* te komen voltoojen, en
de opvoeding des groot-her-
togs te ondernemen. Zij had
DIDEROT aan haar hof be-
roepen, die zich dikwerf
met haar onderhield. Men
kan ook niet ontkennen, dat
CATHARINA nuttige gestich-
ten in hare staten heeft tot
stand gebracht; maar wetge-
ving, volkplantingen, opvoe-
dingen, instituten, fabriek-
ken, gebouwen, hospitalen,
kanalen, steden, sterkten,
al deze gedenkteeken in den
haast vervaardigd, begonnen
zonder voltooid te zijn, ge-
leken reeds naar bouwvallen,
die voor den dood van CA-
THARINA verlaten waren. De-

ze dolle zucht, om alles te ontwerpen zonder iets te voltooien, is zeer goed afgeschetst door eene uitdrukking van JOZEF II. Op hare reis naar *Tauride*, noodigde CATHARINA dien keizer uit, den tweeden steen eener stad te leggen, waarvan zij den eersten had gelegd. Bij zijne terugkomst zeide JOZEF: » Ik heb op eenen dag met de keizerin van *Rusland* een groot werk voltooid; zij heeft den eersten steen eener stad gelegd en ik den laatsten. » Niet te vreden van zich door zegepralen, nuttige gestichten en de beschaving harer volken beroemd te maken, dong CATHARINA ook naar den letterkundigen roem, en heeft nagelaten: 1.° *Tegengift of wederlegging der reis naar Siberië door den Abt CHAPPE*, in het Fransch, achter dat werk gedrukt in de Amsterdamsche uitgave, 1769 — 1771, 6 dl.ⁿ in 12.° 2.° *De Czarowitz CHLORUS* in het Russisch geschreven en door JOURNEY in het Fransch vertaald. — 3.° *Instructie voor de Commissie met de zamenstelling van een ontwerp tot een nieuw wetboek belast*, Petersburg, 1765 in 8.° id. in het Fransch, Latijn, Hoogduitsch, en Russisch, 1770, in 4.°; in het Russisch en gewoon Grieksch in 8.° In dit werk vindt men bijna in haar geheel de *Verhandeling over de misdrijven en straf-*

fen van BECCARIA — 4.° *Briefwisseling met VOLTARE* in 8.° — 5.° *OLEG*, een geschiedkundig tooneelspel, mede in het Fransch vertaald. — 6.° *Brieven aan ZIMMERMANN* voorkomende in de *Archives littéraires*, 3 dl., bladz. 210 — Onder scheidene *schriften* in het Hoogduitsch en Russisch. Het leven van CATHARINA II. door CASTERA beschreven, werd in 1798 in het licht gegeven, 3 dl.ⁿ in 8.° of 4 dl.ⁿ in 12.° ROMANUS BOUCHER, een koopman te *Petersburg*, loofde in 1799 een gouden gedenkpenning uit voor dengenen, die de beste Fransche ode op den dood van CATHARINA II. zoude vervaardigen.

CATHARINUS (AMBROSIUS), in 1487, te *Sienna* geboren, vroeger LANCELOT POLITI genaamd, onderwees de regisgeleerdheid, ging in 1517 onder de Dominikanen, en onderscheidde zich op de kerkvergadering van *Trente*. In 1547 verkreeg hij het Bisdom van *Minori*, en het Aartsbisdom *Conza* in 1551; hij overleed in 1553. Men heeft van hem eenige slecht geschrevene werken, waar in weinig orde heerscht, doch die vol geleerde en zonderlinge zaken zijn, ten opzichte van vele theologische punten. Er bestaat eene uitgave derzelve, in 1542, te *Lyon* in 8.° gedrukt,

en men vindt dezelve achter zijne *Enarrationes in Genesim*, Rome, 1552, in fol. Hij beweert dat J. C. zoude gekomen zijn, al had ook de eerste mensch niet gezondigd. Ook houdt hij staande, dat de val der kwade Engelen daaruit voortkwam, dat zij het besluit der menschwording niet wilden erkennen, noch het met de menschelijke natuur vereenigde Woord aanbidden. In eene verhandeling *Over de Opstanding* beweert hij, dat de zonder doopsel gestorvene kinderen, niet alleen vrij zijn van de straffen, maar zelfs eenen aan hunnen staat passende gelukzaligheid genieten. CATHARINUS dreef de vrijheid van denken tot vermetelheid, en bekreunde zich weinig aan den heiligen AUGUSTINUS, den heiligen THOMAS en andere Godgeleerden. Een zijner gevoelens, dat in den beginne een der meest vrije scheen, dat sedert dien tijd in de *Sorbonne* altijd is gevolgd, is die betrekkelijk de uitwendige bedoeling van den bedienaar de Sacramenten. Hij beweerde in het Concilie van *Trente*, dat het niet noodzakelijk was, dat de bedienaar eene inwendige bedoeling had, om eene heilige zaak te verrigten; maar dat het voldoende was, als hij uitwendig het Sacrament der kerk wilde

bedienen, in de omstandigheden en op de wijze, welke eenen ernstigen wil vooronderstellen en uitdrukken, hoewel hij er inwendig den spot mede dreef. De Heer BOSSUET en andere beroemde Godgeleerden hebben sedert dien tijd dat gevoelen aangenomen, als het best geschikt om de geesten gerust te stellen, door dezelve te overtuigen, dat de kracht der Sacramenten onafhankelijk is van de goddeloosheid of het verzuim der menschen. Nog heeft CATHARINUS een *Commentarium* geschreven, op de brieven van den H. PAULUS en andere canonieke brieven, *Venetië*, 1551, in fol. Men schrijft hem ook een Italiaansch werk toe, dat door de belanghebbenden zeer gezocht wordt, en ten titel voert: *Rimedio alla pestilente dottrina d'OCHINO*, Rome, 1544, in 8.vo

CATHELINEAU. — Zie CATHELINOT.

CATHELINEAU (JACOBUS), een beroemde Vendéer, wiens naam ten eeuwigen dage, in de jaarboeken van eer en getrouwheid zal opgeschreven blijven, was, tijdens het losbarsten der Fransche omwenteling, een wolkooper, te *Pineumauge*, bij *Saint-Florent*. Toen een besluit der Conventie, in

1793 de ligting van drie maal honderd duizend man bevolen had, deden de Franschen, en voornamelijk de gewesten van *Anjou*, *Poitou* en *Bretagne*, toenmaals aan dergelijke bevelen, weinig gewoon, openlijk hunne ontevredenheid blijken. Daar de loting te *Saint-Florent*, op den 10 Augustus bepaald was, begaven de jongelingen uit het kanton zich derwaarts, vast besloten van niet te gehoorzamen; de ongelukkige **LODEWIJK XVI.** was niet meer; een gedeelte zijner familie in de klusters zuchtende, wachtte dagelijks een lot af aan het zijne gelijk; het bedrukte *Frankrijk* stond op het punt, om de wapens optevatten, om den vrede en de wettigheid afteweren, welke de bondgenooten kwamen herstellen; deze jonge *Vendéers* meenden de wapenen niet op te moeten nemen voor eene zoo onregtvaardige en oproerige zaak; men bedreigde hen, alles was vruchteloos; men vuurde op hen, zij verdedigden zich en behielden de overhand. Met deze eerste heldendaad tevreden, keerden zij naar hunne woningen terug, toen **CATHELINEAU** hunnen stap vernomen hebbende, de straf vooruitzag, welke hen wachtte, en dacht van dien eersten trek van moed gebruik te moeten maken, om ten voordeele van het konink-

lijke gezag, waarvan hij de zaak nog niet geheel verloren waande, eene partij te vormen. Door de natuur met eene wegslepemde, gemeenzame welsprekendheid begaafd, verzamelde hij de inwoners van het dorp *Saint-Florent*, spreekt hen met kracht en vuur aan, stelt hun de wraak voor, welke de republiek over hunne gewaande mouterij zal nemen, stelt hun voor, hoe al de naburige gewesten, zich met hen zullen vereenigen, en eene geduchte zamenspanning uitmaken, en treft hun hart, door het denkbeeld, dat zij welligt bestemd zijn, om den troon te herstellen en de verstrooide overblijfselen der monarchie te vereenigen. Vier en dertig jaren oud zijnde, stelt **CATHELINEAU** zich aan het hoofd der jongelingen van zijn land, hij luidt de alarmklok, een naburig dorp komt zich met hem vereenigen, en met eene magt van honderd manschappen, tast hij eenen militairen post aan, maakt zich van denzelven meester, neemt een stuk geschut weg, tast den volgenden dag, de stad *Chemillé* aan, en maakt er zich meester van, ondanks een garnizoen van 200 man, die dezelve met drie stukken geschuts verdedigden. Sterk door de liefde voor hunnen God en hunnen koning, vreezen deze dappere boeren niets; zij

gaan voorwaarts en worden geenszins door het kanon afgeschrikt: zoodra het licht hun eene losbranding aankondigt, werpen zij zich op den grond om dezelve te vermijden, staan aanstonds weder op, gaan voorwaarts terwijl men de stukken weder laadt, bukken zich andermaal bij het lossen, en vechten man voor man met de kanoniers. Nadat hunne bende versterkt was, tastten zij *Chollet*, de voornaamste stad des lands aan, en verdrijven de republikeinen uit dezelve. Zij maakten reeds een vrij aanzienlijk legercorps uit en besloten, voorname mannen uit hun gewest aan hun hoofd te plaatsen; zij gingen *BONCHAMP* en *D'ELBÉE* van hunne kasteelen halen, hen smeekende zich aan hun hoofd te plaatsen. *CATHELINEAU* ging steeds voort den grootsten invloed uit te oefenen; het vertrouwen, dat al de boeren hem bewezen hadden, hield niet op, toen hij ondergeschikt was; een woord van *CATHELINEAU* was voor hen eene godspraak; evenzeer bemind als geëerbiedigd, was hij te midden van het slagveld, een toonbeeld der voorbeeldigste godsvrucht, al de leden van het leger beschouwden hem als een buitengewonen man; men zag in hem iets bovennatuurlijks; hij werd *de*

heilige van Anjou genaamd, en door een vertrouwen, het geloof en de eenvoudigheid dier goede *Vendeërs* wel waardig, plaatsten de soldaten in den strijd, wanneer zulks mogelijk was, zich in zijne nabijheid; zich verbeeldende, dat men aan de zijde van eenen zoo heiligen man niet kon gekwetst worden. Het *Vendéesche* leger had reeds groote vorderingen gemaakt, *Saumur* was ingenomen. *LESCURE* doet het voorstel, om eenen opperveldheer te benoemen, ten einde minder verwarring en meer gelijkvormigheid in de uitvoering hunner ontwerpen te stellen; hij stelt te dien einde *CATHELINEAU* voor, die eenstemming als zoodanig wordt uitgeroepen. Even zoo zedig als bekwaam, scheen *CATHELINEAU* over deze keuze zeer verwonderd, die hij alleen niet goedkeurde; doch hij kon den sterken aandrang des legers niet wederstaan. Hij geleidde zijne troepen van *Saumur* naar *Nantes*, dat hij gezamenlijk met *CHARETTE*, die den opstand van *Neder-Poitou* bestuurde, moest aan aanvallen. Daar de aanval slecht beraamd was, trachtten de *Vendéers* vruchteloos, gedurende eenen geheelen dag, den 29 Junij 1793, om in de stad te dringen; zij werden bestendig terug gedreven. Aan het hoofd zij-

ner troepen overtrof CATHELINEAU op dezen gedenkwaardigen dag zich zelve in dapperheid, en werd ongelukkiglijk door eenen kogel getroffen. Naar *Saint-Florent*, zijne geboorteplaats, gebragt, stierf hij aldaar aan het koude vuur, dat twaalf dagen na den aanval van *Nantes* aan zijne wonde gekomen was. Deze dood verspreidde eene algemeene verslagenheid onder het leger. De helden der getrouwheid hadden sedert dien tijd niet dan tegenspoed. Al de verdedigers der koninklijke zaak stierven echter niet met CATHELINEAU; een zijner broeders onderscheidde zich aan het hoofd eener kleine schaar, na den overtocht der *Loire*, later is hij gesneuveld. Twee andere broeders, vier schoonbroeders, en zestien volle neven van CATHELINEAU, hebben de *Vendéesche* velden ook met hun bloed besproeid. Over dezen beroemden *Vendeër* kan men nazien de *Mémoires* van MEVROUW DE LA ROCHEJAQUELIN, en de *Reis* door de *Vendée* van den Heer GENOUDE (*).

CATHERINOT (NICOLAAS), advokaat in 1628, op het kasteel van *Lusson*, bij *Bourges* geboren, pleitte in

die stad en overleed in dezelve, in 1689. Hij heeft een aantal werkjes geschreven over *Berry*. Dezelve zijn vereenigd uitgegeven, en die verzameling, wanneer dezelve volledig is, is zeer zeldzaam geworden, de meeste zijn in 4.to; intusschen zijn er ook in 12.mo en in 8.vo Zie *Méthode de l'Abbé LENGLET*, 13.e dl., bladz. 99 en 100. Deze schrijver maakt niet veel ophef van CATHERINOT. VALOIS zeide van hem dat hij een braaf man was, en de geleerden beminde; maar met zijne eigene geleerdheid op den laagsten trap stond.

CATHIUS (ARNOLD), een Nederlandsche Jesuit, te *Leeuwarden* geboren, alwaar hij onderwijs gaf in de godgeleerdheid; van daar werd hij tot Hoogleeraar te *Antwerpen* beroepen, en vervolgens tot Rector van het Collegie van *Roermonde*. Hij overleed den 13 December 1630, in den ouderdom van 54 jaren. Men heeft van hem: *Paraphrasis continua et Notæ in Canticum Cantorum SALOMONIS*.

CATHO. — Zie CATHO.

CATILINA (LUCIUS), uit eene der eerste Patricische fa-

(*) Zie mijne aantekening bladz. 320 van dit deel.
Vertaler.

miliën van *Rome*, door zijn geld en zijne vrienden van de doodstraf bevrijd, welke hij verdiende, als openlijk beschuldigd van bloedschande met eene Vestaalsche maagd, en van moord aan zijnen eigen zoon gepleegd; was achtereenlopend schatmeester, algemeen luitenant, en *pretor* geweest, zonder dat zijn karakter eenigzins veranderde. Daar hij zich tot tweemaal vruchteloos voor het Consulaat had aangeboden, en *CICERO* tot mededinger had, stelde hij pogingen in het werk, om hem te doen vermoorden. Reeds sedert lang smeedde hij heimelijke aanslagen, om *Rome* te vuur en te zwaard te verdelgen. Verscheidene jongelingen uit den eersten stand, die even als hij, door hunne losbandigheden, tot armoede vervallen waren, werden zijne medepligtigen; tot onderpand hunner vereeniging, liet hij hun, zegt men, menschenbloed drinken. *CICERO*, door *FULVIA*, de minnares van een' der zamenzweerders, onderzocht, ontdekte de heimelijke aanslagen van *CATILINA*, en waakte voor de veiligheid van den staat. Men onderschepte de brieven van de voornaamste zamenzweerders, en vijf derzelve liet men ten dood brengen. *ANTONIUS*, de ambtgenoot van *CICERO*, liet *PETREIUS*, zijnen luitenant, tegen den samen-

zweerder optrekken. *CATILINA* vocht, als een wanhopige, steeds in het eerste gelid. Hij werd overwonnen, en liet zich, om aan den ondergang, zijner zaak niet te overleven, in het jaar 62 vóór J. C., doodden. » Met moed en eene buitengewone ligchaamssterkte geboren, zegt de Abt *TALHÉ*, bezat hij een kwaadaardig en noodlottig geestkarakter. De huisselijke ongeregeldheden, de plundering en de burgeroorlogen, hielden de eerste jaren zijner jeugd bezig, en maakten de aangenaamste genoegens en gewone vermaken derzelve uit. Krachtig en gespierd, verdroeg hij zonder hinder, de gestrengheden van honger en dorst, van koude en nachtwaken, en dit in een' veel hooger graad, dan men zich zulks verbeelden kan. Hij bezat eenen vermetelen en bedriegelijken geest, geschikt om allerlei rollen te spelen, bekwaam om, volgens den nood of de omstandigheden, te veinzen. Hij was zeer begeerig naar het goed van een ander, en verkwistend met het zijne; hevig en uitsporig in zijne hartstogten, overdreven met zijne inzigten en ontwerpen. Zonder vele geleerdheid, was hij echter met het talent der welsprekendheid in zulk eene mate begaafd, dat, indien hij hetzelfde had aan-

gekweekt, het hem tot eer had kunnen verstreken. Hij was ondernemender en stoutmoediger, dan hij kundig en bekwaam was; eerezuchtiger dan staatkundig; beter geschikt, om noodlottige ontwerpen te vormen, dan om dezelve te geleiden. Door eerezucht, en een vurig verlangen verslonden, om de Republiek te onderwerpen, was hij niet zeer kiesch in de keuze der middelen, om zijn doel te bereiken, mits het hem maar gelukte, om zich tot koning te doen verklaren. Hij was eindelijk een man, zonder zeden en zonder Godsdienst, buitengemeen losbandig, en aan wien de gruwelijkste aanslagen niets kostten." (Zie de uitmuntende *Geschiedenis* dezer zamenzwering door SALUSTIUS).

CATIMPRÉ. — Zie THOMAS CANTIPRATANUS.

CATINAT (NICOLAAS), in 1637 geboren, was de zoon van den deken der raadsheeren van het parlement van *Parijs*, begon met te pleiten, verloor eene regtvaardige zaak, en verliet de balie, om de loopbaan der wapenen in te slaan. Hij diende eerst onder de ruitery, en liet geene gelegenheid voorbijgaan, om zich te onderscheiden. In 1667, deed hij onder de vogen van LOUWIS XIV., bij den aan-

val der buiten bolwerken van *Rijssel*, eene daad van beleid en moed, waardoor hij eenen luitenants post bij het regiment der garde verkreeg. Achtereenvolgend tot de eerste krijgsrangen verheven, onderscheidde hij zich te *Maastricht*, te *Besançon*, te *Senef*, te *Kamerijk*, te *Valenciennes*, te *Saint-Omer*, te *Gend* en te *Iperen*. In 1688, luitenant-generaal zijnde, sloeg hij den Hertog van *Savooije* te *Staffarda* en te *Marsaglia*; maakte zich meester van geheel *Savooije*, en van een gedeelte van *Piémont*; begaf zich van *Italië* naar *Vlaanderen*, belegerde en nam in 1697 *Ath* in. Sedert 1693 was hij maarschalk van *Frankrijk*. De oorlog in 1701 weder losgebarsten zijnde, werd hij in *Italië* aan het hoofd van het Fransche leger, tegen over Prins EUGENIUS geplaatst, die over dat des keizers het bevel voerde. Hij werd in den slag van *Chiari* gekwetst, en zag zich verplicht, om tot achter *Oglio* terug te wijken. Het is aan dezen terugtocht, dat men zijne misslagen en zijne ongenade toeschrijft; maar, al mogt dezelve ook niet te weeg zijn gebragt, door het verbod, hem door het hof gedaan, van zich tegen den doortocht van Prins EUGENIUS te verzetten, waarom toch moet men altijd, in de dwalingen der bevelhebbers of

ondergeschikten, de oorzaken der nederlagen zoeken? Weet men niet, dat het geluk der wapenen bijna altijd boven de berekeningen der veldheeren verheven is? » Indien de omstandigheden van dezen veldtogt, zegt CATINAT zelf, wel bekend waren, zou men in dezelve eene vrij natuurlijke aaneenschakeling zien, die mij in het ongeluk en de ongenade gedompeld heeft, waarin ik mij bevind; de gevoelens van anderen hebben er zoo veel aan toegebracht als de mijne; die roem welke mij in den loop mijns levens zoo veel zweet gekost heeft, is verwelkt. Mijn gedrag, ik verzeker zulks, is opregt en eenvoudig geweest. De wijsheid en rechtchapenheid kunnen van ons afhangen, de fortuin behoudt haar gezag in andere zaken. Hoe wel men ook denken moge, men handelt daarom altijd niet wel. » Wat hier ook van wezen moge, ondanks zijne zegepralen en onderhandelingen, was CATINAT verplicht, om onder VILLEROI te dienen; en de laatste kweekeling van TURENNE en CONDÉ speelde voortaan slechts eene ondergeschikte rol. In 1705 benoemde hem de koning tot ridder zijner orden; maar hij sloeg zulks van de hand. Hij overleed zonder gehuwd te zijn geweest, op zijn landgoed van *Saint-Gratien*, in

1712, in de gevoelens, zegt uen, eener treurige en hope-looze wijsbegeerte, waarin hij geleefd had. Sommige schrijvers hebben echter verzekerd, dat hij niet zonder Godsdienst was en dat hij er in zijne laatste oogenblikken bewijzen van heeft gegeven; het zekere hiervan is, dat hij de goddeloosheid niet openlijk ten toon spreidde, en dat hij zich niet op een stelsel beroemde, hetwelk wezenlijk enkel geschikt is, om de waardigheid der menschelijke natuur te onteeren en te vernederen. De Fransche Akademie stelde in 1774, tot onderwerp voor den prijs van welsprekendheid voor: de *Lofrede van CATINAT*. Deze prijs werd in het volgende jaar door LA HARPE behaald; de Abt D'ESPAGNAC behaalde den *accessit*, GUIBERT en andere dongen mede. Al deze Lofreden werden in 1775, in 8.vo gedrukt. De Markgraaf van CRÉQUI, is de schrijver van een *Leven van NICOLAAS DE CATINAT, Maarschalk van Frankrijk, Amsterdam, 1772*, met eenige veranderingen herdrukt, *Parijs, 1775*.

CATIVULCUS, door sommigen voor KATTENWALD gehouden, en onder de Batavische vorsten geteld. Naar men zegt, was hij koning over de helft van het land der Eburonen, zijnde een gedeelte van het tegenwoor-

dige *Gulikerland*. Deze **CATIVULCUS** schudde het juk der Romeinen af, en bleef, tot aan zijnen dood, hun vijand. Zijne legerbenden, die getrouw bleven, stonden onder bevel van **AMBIORIX**. Daar deze door hem aangespoord waren, om eenen veldslag te wagen, doch terug bleven, en hij, voor zich zelve, door den ouderdom te veel verzwakt was, om den last des oorlogs te torschen, of zich door de vlugt te redden, zoo vervloekte hij **AMBIORIX**, en bragt zich zelve daarna door vergif om het leven, gebruikende daartoe een *Taxis* of *Yfenboom*, welke *Gallië* en *Germanië* in menigte voortbragt.

CATO de Censor (**MARCUS PORTIUS**), uit eene Plebejische familie, oorspronkelijk van *Tusculum*, diende eerst bij den togt van *Tarente*, onder **QUINTUS FABIUS MAXIMUS**. Zijne wijsheid, dapperheid, werkzaamheid en welsprekendheid beloofden hem de eerste posten der republiek. Omtrent het jaar 205 vóór J. C. was hij krijgs-tribuun in *Sicilië*, vervolgens schatmeester, *pretor* en eindelijk consul. Daar de zaken in *Spanje* eenen consul vorderden, zoo begaf hij zich derwaarts, beteugelde de muitelingen en maakte zich in korten tijd van meer dan vier honderd plaatsen meester. Men hoorde

hem zelf zeggen, dat hij meer steden had veroverd, dan hij dagen in zijn departement had doorgebracht. Het volk kende hem eenstemmiglijk, den zegetogt en het censorschap toe. Zijne eerste zorg was, om de pracht der Romeinen te verminderen, en hunne zeden te verbeteren. Men rigtte te zijner eere een standbeeld op, met dit opschrift: *Aan CATO toegewijd, die het zedebederf heeft verbeterd*. Zulks belette echter niet, dat hij de schouwburgen niet bezocht, uit vreeze van door zijne tegenwoordigheid ergerlijke tooneelen voortekomen; dat hij den jongelingen aanraade, om ontuchtige vrouwspersonen te bezoeken, en dat hij met de schending zijner slaven eenen handel dreef: de deugd der oude wijzen was zelden volgens hunne aangenomene grondbeginselen. Deze overheidspersoon; te allen tijde tegen de vrouwen ingenomen, bragt veel toe, om de wet te doen doorgaan, welke den burgers verbood er eene tot erfgename te maken. De jaren verzachtten zijne strengheid niet; toen *Athenen* wijsgeeren en redenaars naar *Rome* had gezonden, om eene onderhandeling aan te knopen, stelde **CATO**, door de geestdrift der Romeinsche jeugd, om dezelve aantehooren bekommerd, voor, om die afgezanten terug te zen-

den, overtuigd; dat dezelve, in het minst niet aan het openbaar geluk toebagten. Hij overleed terwijl hij voor de vernieling van *Carthago* stemde, in het jaar 148 vóór J. C. in den ouderdom van 86 jaren, als een regtvaardig man beschouwd; ten minste in gelegenheden, die opspraak maakten, maar onbewegelijk en onverzoenbaar in zijne wraaknemingen. Daar *ACILIUS* tegelijk met hem naar het censorschap had gedongen, zoo beschuldigde hij hem openlijk, van den buit der vijanden te zijnen voordeele te hebben doen dienen. Zijne gierigheid stak op eene vreemde wijze af bij de wijsbegeerte, welke hij openlijk uitkraamde. Hij was de beruchtste woekeraar van *Rome* geworden, hetwelk hem echter niet belette zijne stem tegen die ondeugd te verheffen; gelijk aan dien woekeraar waarover *HENDRIK ETIENNE* spreekt, die al de redenaars verzocht, om tegen den woeker te prediken, opdat hij alleen een beroep zou kunnen uitoefenen, dat de anderen zoude verlaten hebben. Ten tijde van *CICERO*, bestonden er van *CATO* nog 150 *Reden*, eene *Verhandeling over de krijgshunde*, *Brieven*, eene *Geschiedenis* in zeven boeken, getiteld *des Origines*. Tegenwoordig bestaan er enkel nog eenige fragmenten van dit laatste werk, met eene ver-

handeling *De re rustica*, waarin hij voorschriften betrekkelijk de pligten en de kundigheden van het landleven geeft, met even zoo veel kracht als sierlijkheid geschreven. Dezelve komt voor, in *Rei rusticae scriptores*, Leipzig, 1735, 2 dl.ⁿ in 4.to Nog worden aan *CATO*, doch zonder grond, *Zedelijke Koppeldichten* toegeschreven, waaruit de beroemde *PIBRAC* zijne vierlingen vervaardigd heeft. Die koppeldichten zijn van eenen schrijver der 7de of 8ste eeuw. Men vindt dezelve in den *Publius Syrus*, Leijden, 1635, in 8.vo en afzonderlijk, *Amsterdam*, 1754, in 8.vo en 1759, 2 dl.ⁿ in 8.vo Hij zeide gewoonlijk, » dat hem drie zaken berouwd: van eenen dag te hebben doorgebracht, zonder iets te leeren, van zijn geheim aan zijne vrouw te hebben toevertrouwd, en op het water te zijn geweest, toen hij te land kon reizen." Het schijnt echter, dat hij wel gegronder redenen had, om berouwd te gevoelen. *CATO* liet eenen zoon na, die zich onder *PAULUS EMILIUS*, in den Macedonischen oorlog onderscheidde. (Zie het werk *De re publica romana*, door *PATER CANTEL*).

CATO Minor of van *Utica*, dus genoemd, wyl hij in deze stad overleed, was een achterkleinzoon van den voor-

gaande. Hij dreef de vaderlandsliefde zoo ver, dat dezelve in dweepzucht ont-aardde. In den ouderdom van veertien jaren, vraagde hij om eenen degen, om daarmede den dwingeland SYLLA te doodden, en de republiek van zijne vogelvrijverklaringen te bevrijden. Toen de consul GELLIUS, onder wiens bevelen hij diende, hem krijgsbelooningen aanbod, sloeg hij dezelve van de hand, oordeelende dezelve nog niet verdiend te hebben. Tot de waardigheid van schatmeester verheven, weigerde hij de jaarwedde uittebetalen, welke SYLLA aan zijne handlangers uit de openbare schatkist had toegewezen. Hij was gestreng in de theorie en in de praktijk, en wilde liever, zegt SALLUSTIUS een braaf man zijn, dan zulks schijnen: en hoe minder hij door zucht naar roem scheen bezield te zijn, hoe meer de roem hem scheen te achtervolgen. *Esse, quam videri bonus malebat; itaque quo minus gloriam petebat, eo magis illam assequabatur.* Het kan zijn, dat CATO minder ijdel was, dan de overige helden van Rome, maar het is niet te gelooven, dat hij opregtelijk den roem ontvlugtte; de snorkerij en het gepraal met deugd maakten daarenboven het kenmerk uit der wijsgeerige sekte, welke hij aankleefde. Hij dong naar het tribuunschap om te

beletten, dat een goddeloos mensch hetzelfde bekwame. In het jaar 62 vóór J. C. vereenigde hij zich met CICERO tegen CATILINA en met de goede burgers tegen CAESAR. Hij verzette zich tegen de kuiperijen van dien veldheer en van POMPEJUS gedurende hunne vereeniging, en trachtte hen met elkander overeen te brengen, gedurende de burgeroorlogen. Daar zijne zorgen vruchteloos waren geweest, keerde hij zich naar de zijde van POMPEJUS, dien hij als den verdediger der republiek beschouwde, terwijl zijn mededinger dezelve met eene toekomstige slavernij bedreigde. Sedert den dag, dat de burgeroorlog begon, ging hij steeds in rouwgewaad gehuld, vast besloten, om, indien CAESAR overwinnaar mogt zijn, zich zelve van het leven te berooven, en van zich vrijwillig te verbannen, wanneer het POMPEJUS mogt wezen. Nadat de Pharsalische slag alles beslist had, sloot die ijverige republikein, of, indien men wil, die dolzinnige, zich in Utica op, en bragt zijn oogmerk ten uitvoer, door zich zelve in het jaar 45 der Christelijke tijdrekening, in het 48ste van zijnen ouderdom zijnen degen in het ligchaam te steken. De president DE MONTESQUIEU zegt, dat, indien CATO zich voor de republiek gespaard had, hij aan de za-

ken eene geheel andere wending zoude gegeven hebben. De Heer TURPIN DE CRISSÉ, is in zijne uitmuntende aantekeningen op de commentariën van CÆSAR van hetzelfde gevoelen. » Men heeft altijd, zegt hij, den dood van CATO bewonderd, en denzelven als de laatste poging der heldhaftigste deugd, der onwrikbaarste standvastigheid gevierd; de oudheid heeft dien Romein verheven, die, na zoo langen tijd tegen de vijanden der republiek geworsteld te hebben, dezelve in haren val ondersteund had, zich onder hare bouwvallen begroef, met zijn vaderland den geest geeft, en vrij sterft, toen Rome reeds in de kluisters was: maar had CATO niet eene edelmoe-diger partij kunnen kiezen, dan zich zelve van het leven te berooven, dan zich de ingewanden te verscheuren, of zich aan de voeten van CÆSAR neder te werpen? Ondanks den aanhoudenden voorspoed van dien dwingeland zijns vaderlands, de verovering van geheel Italië, de overwinning te Pharsalië behaald, den dood van POMPEJUS, den beroemden veldslag, welken hij gewonnen had, was alles nog niet verloren. De verdedigers der republiek waren, wel is waar door Afrika verspreid; men moest dezelve verzamelen; hij had zich aan hun hoofd behooren te plaatsen, of om

de vrijheid aan zijn vaderland weder te geven, of om bij de verdediging van hetzelfde te sterven. Daarenboven had de vrijheid nog eene schuilplaats in Spanje en had zich aldaar eene geduchte partij tegen den tiran gevormd. Wie anders dan CATO zou er waardiger het hoofd van hebben kunnen zijn? Hij neemt de verstandigste maatregelen, om de senatoren, die met hem in Utica opgesloten waren, te redden; te midden van eenen donkeren en onstuimigen nacht, doet hij hen aan boord van schepen gaan; hij beveelt hun te leven, opdat er op aarde nog menschen zouden bestaan, die geene slaven van CÆSAR waren; waarom volgt hij hen niet? Was het leven dier senatoren dierbaarder en noodzakelijker voor Rome dan dat van CATO? Hij wil niet vlugten voor CÆSAR, en hij brengt zich zelve om het leven; is zulks niet nog veel lafhartigervlugten? Het was welligt juist de oogenblik, waarop men moest zegevieren; CÆSAR kon zijne eerzuchtige oogmerken niet langer verborgen houden; het was niet meer tegen POMPEJUS, maar tegen de republiek, dat hij den oorlog voerde. De Romeinen stonden op het punt, om de oogen te openen, zij zouden zich welligt, tegen den dwingeland, die hen, onder het juk wilde bren-

gen, vereenigd hebben, en CATO geeft aan hen alle het noodlottige voorbeeld van ontmoediging; hij kondigt hun door zijnen dood aan, dat er geene vrijheid meer te verwachten, en dat CÆSAR hun meester is." Het is zeker, dat hij zich voor zijn vaderland had behooren te sparen, en dat deze snorkerij met den zelfmoord eene wezenlijke zwakheid was, en daarenboven eene misdaad tegen de maatschappij en tegen den oorsprong des levens. » Welk een onderscheid, zegt een zedeleermeester, tusschen CATO en een Christen! De laatste weet, dat God de eenige meester van zijn leven is, hetzelfde vrijwilliglijk afleggen, is eene misdaad bedrijven, gelijk aan die van eenen soldaat, die zijnen post, zonder last van zijnen bevelhebber verlaat. Hoe verschillend zijn de gevoelens van CATO van die van den H. PAULUS. De laatste wenscht wel te sterven, om zich met God te vereenigen; maar hij weigert niet, om te leven, noch moediglijk de vervolgingen en het lijden te tarten, wanneer zulks tot de eer van God en het voordeel van den naaste kan strekken." Deze Romein, welke PATERCULUS zegt, meer naar de Goden dan naar de menschen te gelijken, was met ondeugden behebt, die een gewoon mensch zouden hebben doen

blozen, onder andere de dronkenschap, waaraan hij zeer was overgegeven. Hij stond zijne vrouw MARCIA, hoewel zij zwanger was, aan den redenaar HORTENSIVS af, opdat deze schoone spreker, niet zonder nakomelingschap sterven zoude; en zoodra zij weduwe en erfgename van HORTENSIVS was, nam hij haar terug. » Indien hij haar noodig had, zeide CÆSAR bij deze gelegenheid, waarom haar dan afgestaan? Indien hij haar niet noodig had, waarom haar dan teruggenomen?" Indien CATO, zoo als SENECA zegt, meer dan drie honderd SOCRATESSEN waardig was, moet men vooronderstellen, dat die beroemde Griek al zeer weinig waardig is geweest.

CATO (VALERIUS), een Latijnsch dichter en taalkundige, in *Narbonneesche Gallie* geboren, opende te Rome eene school, verwaarts men zich van alle kanten henen begaf. Men zeide van hem, dat hij de eenige was, die kon lezen en dichters maken. Hij overleed hoog bejaard in het jaar 30 vóór J. C. in eenen staat, die niet veel van de behoefte verschilde. Het eenige zijner gedichten, dat tot ons is gekomen, is zijn stuk, dat ten titel voert: *Diræ*; dit zijn verwenschingen, welke de afwezigheid van zijn land, en van zijn *Lydië* hem in de pen

gaven. CHRISTOPHORUS ARNOLD gaf dit kleine dichtstuk te *Leyden*, in 1652, in 12.mo in het licht, deze uitgave is zeldzaam. Men vindt hetzelfde ook in het *Corpus poetarum* van MAITTAIRE.

CATO (DIONYSIUS), welke men meent geleefd te hebben onder de beide ANTONI-NUSSEN, is zeer bekend door zedelijke *Koppeldichten* in Latijnsche verzen, welke men niet moet verwarren, met de zedelijke grondregels, welke CATO in proza had geschreven. De beste uitgave is die van ARNTZENIUS, *cum notis variorum*. Amsterdam, 1754 — 1759; in 8.vo; in deze uitgave vindt men de vertalingen in Grieksche verzen van CATO, door PLANODES, ZUEER en SCALIGER. De Heer BOULARD heeft in 1798 en 1802 in het licht gegeven de vertalingen in Grieksche, Hoogduitsche en Hollandsche verzen, elk met eene letterlijke en tusschenregelige Fransche vertaling, vergezeld van den Latijnschen tekst en van de vertaling in Fransche verzen, in 8.vo

CATROU (FRANCISCUS), te *Parijs* in 1659 geboren, werd Jesuit in 1677, oefende gedurende zeven jaren met onderscheiding den predikdienst uit. Hij zou

VI. DEEL.

in den rang der beste predikers zijner eeuw zijn geplaatst, indien hij het zoo ver had kunnen brengen, om de denkbeelden, welke hij op het papier had gebragt, met orde in zijn geheugen te vereenigen. Deze moeijelijkheid, welke hem een verloren arbeid toescheen, ontrukte hem aan den kansel. Het Dagblad van *Trévoux*, dat in 1701 begon, hield hem omtrent twaalf jaren bezig. Hij werd met de medewerking aan hetzelfde belast, en kweet zich daarvan op eene eervolle wijze. De snippererren, die hem dit tijdschrift overliet, besteedde hij aan het zamenstellen van onderscheidene uitmuntende werken. De voornaamste zijn: 1.º *Histoire générale de l'empire du Mogol* (*Algemeene geschiedenis van het rijk van den Mogol*), volgens de geschrevene Portugesche *Memoriën* van den Venetiaan MANOUCHI, in 1702 gedrukt, en in 1705 herdrukt en in het Italiaansch vertaald. Men heeft er eene uitgave van, 1725, in 4.to en in 2 dl.ⁿ in 12.mo met de regering van AU-RENGZEB vermeerderd. Deze Geschiedenis is volgens belangrijke *Memoriën* zamengesteld. — 2.º *Histoire du fanatisme dans la religion Protestante, contenant l'histoire des anabaptistes,*

du davidisme et des trembleurs (*Geschiedenis van de dweepzucht in den Protestantschen Godsdienst, bevattende de geschiedenis der doopsgezinden, van het davidismus en van de kwakers*), Parijs, 1733, 3 dl.ⁿ in 12.mo De verscheidenheid, het zonderlinge der daadzaken, gepaard met eenen aangename en levendigen stijl moeten den lezer boeijen. Het verhaal is altijd sierlijk en belangverwekkend, maar niet altijd vloeiend en los genoeg. — 3.º *Vertaling* (in het Fransch) van VIRGILIUS, met beoordeelende en geschiedkundige aantekeningen, 4 dl.ⁿ in 12.mo CATROU zoekt somtijds in zijnen schrijver hoogdravende zinnen. Onder voorwendsel van de minste omstandigheden van een denkbeeld edel te maken, gebruikt hij gemeene, platte, koddige en zelfs boertende uitdrukkingen, die hem vernederen. Hij voegt aantekeningen en geheele volzinnen bij zijne vertaling, en lascht somtijds van 3 tot 4 regels in, even alsof er groote gappingen in het oorspronkelijke waren, en of het eenen vertaler toekwam dezelfde aan te vullen. De *Commentariën*, waarmede hij zijnen VIRGILIUS versiert of overladen heeft, zijn dikwijls met spitsvinnige redeneringen opgevuld, ten einde valsche zinnen, ver ge-

zochte en niet zeer natuurlijke verklaringen en ongepaste nasporingen te ondersteunen. Het is op zulk eene wijze ten minste, dat de Abt DES FONTAINES, mede een Vertaler van VIRGILIUS, er over geoordeeld heeft; maar welligt al te streng, ten opzichte van eenen *Commentator*, die dezelfde loopbaan gevolgd was. — 4.º *Histoire Romaine* (*Romeinsche Geschiedenis*), in 21 dl.ⁿ in 4.to en 20 dl.ⁿ in 12.mo Deze beide uitgaven, zijn met geschied-, aardrijks- en oordeelkundige aantekeningen, met kaarten, platen, afbeeldingen van denkpenningen enz. versierd. Deze geschiedenis in verschillende talen vertolkt, is de uitgebreidste, welke er in het Fransch bestaat. De daadzaken zijn in dezelve op eene kunstige wijze aan elkaar geschakeld, en de nasporingen zeer geleerd. Maar men vindt in dezelve, eenen dikwijls al te opgeschikten stijl, onedele uitdrukkingen, gewaagde verklaringen, vergezochte redeneringen, bijgevoegde en nuttelooze omstandigheden. Vruchteloos zoekt men er de edele eenvoudigheid van TITUS LIVIUS en de sierlijke juistheid van TACITUS in. De aantekeningen, die er in voorkomen, worden meer op prijs gesteld. Dezelve zijn bijna alle van PATER ROUILLE, medewerker en ver-

volger van CATROU. Pater ROUTH, een andere Jesuit moest het gebouw voltooien, dat zijne ambtsbroeders begonnen hadden; maar de verspreiding der maatschappij heeft dit werk geschort. Pater CATROU overleed in 1737. Nog in zijnen ouderdom behield hij het vuur en de levendige verbeeldingskracht, waarmede hij in zijne jeugd was bezield geweest.

CATS (JAKOB), den 10 November 1577, te *Brouwershaven*, eene stad op het eiland *Schouwen*, in de provincie *Zeeland*, uit eene aanzienlijke familie geboren. Na den dood zijner moeder, hertrouwde zijn vader, met eene *Walsche* vrouw, en hij werd door eenen oom van 's moederszijde opgevoed. Na zijne regtsgeleerde studiën, waarbij hij zich tevens altijd in de dichtkunde oefende, te *Leijden* volbragt te hebben, begaf hij zich naar *Orleans*, alwaar hij tot Doctor in de regten bevorderd werd en zich eenen geruimen tijd ophield, waarop hij zich naar *Parijs* begaf, en vervolgens naar zijn vaderland terugkeerde, en zich eenigen tijd te 's *Gravenhage* ophield, om zich onder het opzigt van den Advokaat CORNELIS VAN DE POL in de praktijk te oefenen; hij zette zich eindelijk als pleitbezor-

ger te *Brouwershaven* neder. Eene hevige en aanhoudende derdendaagsche koorts, deed hem, om van lucht te veranderen, eene reis naar *Engeland* ondernemen, alwaar hij den geheelen zomer bleef, en zich van den kundigen Arts BUTTER bediende. Doch al de kunde en vlijt van dezen geneesheer vruchteloos zijnde, moest hij, na op de Hoogeschoolen van *Cambridge* en *Oxford* eenen nieuwen voorraad van kundigheden opgezameld te hebben, nog al onder dezelfde kwaal gebukt, naar zijn vaderland terugkeeren. Zoo dra hij; na zijne terugkomst in zijne geboortestad, volkomen hersteld was, nam hij zijne vroegere bezigheden weder met nieuwen ijver waar; doch op aansporing van zijnen vriend A. SCHUTTE, toenmaals Pensionaris van *Middelburg*, vertrok hij naar die stad; hier huwde hij met ELIZABETH VAN VALKENBURG, die te *Antwerpen* geboren was, doch toenmaals te *Amsterdam* haar verblijf hield, met wie hij eenen zeer gelukkigen echt beleefde. Hij bewoonde met haar eene landhoeve te *Grijpskerke* bij *Middelburg*; daar beoefende hij vooral de Muzen, en vervaardigde zijne *Zinnebeelden*, *GALATHEA* of *Herders-minneklagten*, *Zelfstrijd*, *Tooneel der mannelijke achtbaarheid* of *Vas-*

THI, Spiegel van den ouden en nieuwen tijd, en *Huwelyk* of gansch beleid des echten staats. Het einde van het twaalfjarig bestand met Spanje (1621) maakte een einde aan zijne rust en aan zijn huisselijk geluk. Om den vijand afbreuk te doen, werden de landerijen onder water gezet, in welk lot ook zijne landhoeve deelde, die geheel verwoest werd. Om den regtschappen man daarvoor eenigzins schadeloos te stellen, werd hem door Curatoren van 's Lands Hoogeschool te *Leijden* den Hoogleeraarsstoel in de regten aangeboden. Terwijl hij zich over deze aanbieding beraadde, droeg men hem te *Middelburg* den post van Pensionaris op, dien hij aanvaardde. *CATS* ondervond echter in dezen zijnen nieuwen stand, dat de tabbaard van den staatsman gewoonlijk niet anders dan een blinkend bekleedsel van zorgen en onrust is. Twee jaren daarna werd hij tot Raadpensionaris der stad *Dordrecht* verkozen, en in 1625 tot Curator der Hoogeschool van *Leijden* aangesteld, eene bediening, die hij, volgens zijne eigene getuigenis, vele jaren met genoegen heeft waargenomen. In 1627 werd hij met een gezantschap naar *Engeland* gezonden, ten einde voor de *Nederlanders* de vrije vaart

op de *Middellandsche zee* te behouden; daar werd hij door den Vorst met de ridderorde van *St. Joris* vereerd. Na zijne terugkomst in het vaderland zonder in het doel zijner zending geslaagd te zijn, moest hij het verlies zijner hem dierbare gade betreuren. In 1634 werd hij tot Raadpensionaris van *Holland*, en na den Munsterschen vrede, in 1648, tot Groot-Zegelbewaarder der Staten en Grafelijkheid van dat gewest, en tot stadhouder der leenen verkozen, en stond thans op eene hoogte, die slechts weinige bereiken; doch hoe hij over deze verschillende aanzienlijke posten dacht, dit leeren ons 's mans eigene woorden, als hij in zijn *Tachtig jarigen ouderdom*, zegt:

» De staat gaf mij de magt om voor te mogen stellen,
En op den Landdag zelfs de stemmen op te tellen,
En na dat ieder lidt zijn reden hadt geuyt,
Ten dienste van het Lant, te maaken het besluyt.

.....
Een ampt van desen aart is vol gestaäge zorgen,
Vol aanspraaks, vol gewoels,
ook in den vroegen morgen:
Dit vind ik aldermeest, wanneer men aan den staat
Al wat tot vrede dient moest brengen in beraat.
Wat vond ik daar een swier van ongebaande wegen,
Waardoor men stont te gaan, al was het ongelegen!
Hier was een driftig zant, en daar een harde klip:
En dickmaal rees 'er storm " midden in het schip.

.....

Kon best op desen stroom met
grooten aandagt zeylen,
Want op een harde kust daar
moet men dikmaal peylen,
Al wie bezijden af ging tree-
den op de ree

Die gaf zijn swakken voet ten
besten aan de zee,

De winden bliesen hart en
maeckten groote baren,

Bij mij en was 'er nooit soo
hollen zee bevaaren:

Maar toch ik kwam 'er uit,
doch door mijn wijsheyt niet,
't Was Godes Vadergunst, die
mij ten besten riedt."

Meer dan eens haakte hij
nu, als een vier en zeven-
tigjarige grijsaard, naar rust,
en drong op zijn ontslag
aan; het eerste werd hem
wel gegund, doch de gere-
zene geschillen tusschen de
Republiek en *Engeland*, onder
Cromwel, maakten een
buitengewoon gezantschap
derwaarts noodzakelijk, waar-
toe Cats zoo dringend ver-
zocht werd, dat hij in 1652
andermaal de *Noordzee* over-
stak. Na zijne terugkomst
in het vaderland, genoot de
grijze staatsman dan einde-
lijk de zoo lang gewenschte
rust, hij begaf zich te dien
einde naar zijn zoo zeer ge-
liefd buitenverblijf *Zorgvliet*,
tusschen 's *Gravenhage* en
Scheveningen, alwaar hij
zijne dagen wilde eindigen:
daar vervaardigde hij nog de
volgende dichtstukken: *het*
Buitenleven, *de Tachtigja-*
rige ouderdom, *Hofgedach-*
ten, *Gedachten in slapeloo-*
ze nachten, *het Twee en*
tachtigjarig leven, tot dat hij

eindelijk den 12 September
1660 overleed, en in de
kloosterkerk te 's *Gravenha-*
ge werd begraven, alwaar
zijne grafzerk, door den dichter
JAKOB WESTERBAAN met
het volgende opschrift ver-
eerd werd:

Conditur hac urna toto cantat-
us in orbe,

Palladis et Phoebi CATSIUS u-
nus amor,

Cui faciles vena manarunt di-
vite versus,

Multaque Castaliis pagina flux-
it aquis.

Nulla doctrina quaesitum no-
men ab aëro

Excidet: ingenio stat sine mor-
te decus.

CATS nam den roem mede
in het graf van een deugd-
zaam mensch, een regtschap-
pen staatsman en een voor-
treffelijk dichter te zijn ge-
weest. Zijne werken zijn
afzonderlijk op verschillende
tijden, en in alle formaten
zoo dikwerf herdrukt, dat
er welligt, onder de Neder-
landsche schrijvers, nooit
eene wedergade van te vin-
den is. In folio zijn dezelve
wel zesmalen gedrukt,
als in 1655, 1658, 1665,
1700, 1712 en 1724, waar-
van de vierde druk voor
den besten gehouden wordt.
De laatste druk is van 1828,
in één zwaar deel, in 8-vo
met portret; terwijl er door
den Heer BREST VAN KEM-
PEN te *Brussel*, eene pracht-
uitgave met platen is aan-
gekondigd, waarvan in 1830
de eerste aflevering in het

licht verschenen is, welke alle aanbeveling verdient. In 1797 zijn al de werken van CATS in 35 deelen in 12.vo door den boekverkooper ALLART uitgegeven, zijnde vóór het 1.^e deel dier uitgave, door den beroemden dichter R. FEITH eene schets van 'smans leven geplaatst. Zijne gedichten zijn ten deele in 't Latijn, Fransch en geheel in het Hoogduitsch vertaald; eene eer voorzeker, die aan weinig Nederlandsche schrijvers te beurt valt. Ja zelfs nog in onze dagen, heeft de verdienstvolle jeugdige dichter P. F. L. VON EICHSTORFF in zijne zoo wel gekozene en uitmuntend geslaagde *Deutsche Blumenlese aus Niederländischen Dichtern*, Namen, 1826, onderscheidene stukken van CATS te dien einde gebezigd; daar hij in zijne, genoemde verzameling voorafgaande, prozaïsche *Verhandeling over de Nederlandsche Dichtkunde* den vroeger (*) door hem reeds met den naam van *Geliefden Volksdichter* bestempelde, aldus beschrijft: » CATS is een dichter, die groote verdiensten met groote gebreken vereenigt, en daarom in die betrekking nu te zeer verheven, en dan weder al te zeer vernederd wordt;

diegene, welke aan de schoone taal, aan de vormen vol smaak, en aan de dichtelijke denkbeelden, der nieuwere uitmuntende dichters gewoon is, en dien de nieuwste smaakleer den maatstaf in de hand geeft, om een bepaald vonnis over den dichter te vellen, zal ligtelijk in het laatste uiterste vervallen; daar diegene integendeel, welke vertrouwlijker met hem omgaat, die den tijd in aanmerking neemt in welken hij leefde, die het volk kent, voor hetwelke hij schreef, zich weldra met hem verzoent, en hem eindelijk tot zijnen besten vriend maakt; daarenboven is het zeker hoogst belagchelijk, bij de beoordeeling van eenen dichter, voornamelijk van eenen zededichter den tijd niet in aanmerking te nemen, in welken hij schreef. Onderrigting, en in het algemeen verspreiding van Christelijke godsvrucht, waren het voornaamste doel, daar CATS naar streefde; en de Voorzienigheid zegende de onvermoeide pogingen van den edelen grijsaard zoo zeer, dat langer dan eene eeuw, zijne schriften, hooggeprezen, in de handen van het geheele volk waren; het is geschiedkundig bewezen, dat zij met den bijbel wer-

(*) *In zijn werk: Das Grab, ein Didaktisches Gedicht von R. FEITH, enz. Frei aus dem Holländischen übersetzt. Zutphen, 1821.*

den gelijk gesteld, tot zederegel voor ouderdom en jeugd dienden, den lijdenden tot troost waren, den zieken en stervenden gelatenheid en onderwerping leerden: met één woord het is ontgensprekelijk, dat zijne schriften er grootelijks toe hebben bijgedragen, om in het eigenlijke *Holland*, die huisselijke deugden op-tewekken, en te onderhouden, die thans nog, ondanks den veelvermogenden buitenlandschen invloed, als de heldere lichtzijde eens grijzen voortijds derzelve weldadigen glans over het huisselijke leven verspreiden. —

» » En daarom, ten onregte door velen bespottte grijsaard! daarom zal elk uwer landgenooten u zegenen! Als dichter hebt gij in het tijdvak, hetwelk gij met uwen roem vervuldet, groote dingen geleverd; maar als Christen en mensch leefdet gij voor *alle* tijden, en kunt billijke aanspraak maken, op eene eerplaats onder diegene, wel-

ke door woorden en daden de eeuw voorbereiden, in welke wij leven, en zoo gaarne vergeten zouden, dat niet onze verdiensten, dat de pogingen der vroegere eeuwen, de trappen zijn, die ons tot deze hoogte gebracht hebben.”” De gebreken, welke men aan CATS billijkerwijze te last legt, zijn wijdloopigheid, onderscheidene platte uitdrukkingen en eene groote eentoonigheid zijner Alexandrijnen of verzen van twaalf lettergrepen, die nooit in elkander smelten, en, even als de Fransche, op het naauwkeurigste de afsnijding in het midden in acht nemen (*); zijne verdienstelijke zijde in tegendeel, is eene uitgebreide geleerdheid, eene rijke verbeeldingskracht, die het liefste hare beelden uit het gewone leven ontleent, en eene menschenkennis, die zelfs in zijne geringste voortbrengselen, ommiskenbaar uitschittert (**).” Op den 11 December 1829 werd aan

D d 4

(*) Reeds onder zijne tijdgenooten bleef dit gebrek van CATS niet onopgemerkt; by wijze van grafschrift werd er het volgende hekel-schrift op vervaardigd:

» Hier onder legt een Man, een Man die in zijn leeven, heeft, ik en weet niet wat, ik weet niet wie geschreeven; Maar des al niet te min, wat dient 'er meer gezeid? 't Is Ridder JACOB CATS, die hier begraven leidt.”

(**) JEREMIAS DE DEKKER beschrijft de dichterlijke verdiensten van CATS aldus:

» CATS brengt door zijn gedicht,
Meer blinden tot het licht,
Meer dartelen tot schaamen,
Dan alle Dichters t' sagmen.”

vader CATS, in zijne geboortestad *Brouwershaven*, uit vrijwillige bijdragen, op het marktveld een gedenkteeken opgericht. Dit gedenkteeken, bestaande in een standbeeld, door den Heer P. PARMENTIER te *Gend* vervaardigd, bestaat uit eenen duurzamen, witten steen, onder den naam van *pierre de Rochefort* bekend, en strekt door deszelfs schoone uitvoering den kunstenaar tot eer. Hetzelve is het voetstuk medegerekend, vier ellen, twee en dertig duim hoog. Aan de vier zijden van de pedestal, die van Escoscijschen steen gemaakt is, zijn deze opschriften in gebeiteld:

TER NAGEDACHTENIS VAN JACOB CATS.
 GEBOREN TE BROUWERSHAVEN
 1577.
 OVERLEDEN TE 'S GRAVENHAGE
 1660.
 IS DIT STANDBEELD IN 1829
 OPGERIGT.

CATTANEO of CATANEO (CHRISTOPHORUS), een Geneuesch edelman, is de schrijver eener *Verhandeling over de stiprekenkunst*, in het Italiaansch geschreven, welke in de zeventiende eeuw veel gerucht heeft gemaakt. Er bestaat eene Fransche vertaling van, door WILLEM DUPRÉAU, te *Parijs*, in 1558 gedrukt.

CATTENBURG (ADRIANUS VAN), te *Rotterdam* in 1664

geboren, onderwees aldaar, ten minste gedurende 26 jaren de Remonstrantsche of Arminiaansche godgeleerdheid. Hij leefde nog in 1737. Men heeft van hem: 1.º *Leven van HUGO GROTIUS*, Amsterdam, 1727, 2 dl.ⁿ in fol. — 2.º *Bibliotheca scriptorum Remonstrantium*, 1728, in 12.mo — 3.º *Syntagma sapientiae mosaicae*, 1737, in 4.to In dit stuk randt hij de godverzaakers, de deïsten, enz. met nadruk aan. — 4.º *Spicilegium theologiae Christ* PHILIPPI à LIMBORCH, Amsterdam, 1726, 2 dl.ⁿ in folio.

CATTHO (ANGELO), te *Turante* geboren, almoezenier van *Lodewijk XI.*, koning van *Frankrijk*, vervolgens Aartsbisschop van *Vienne*, in *Dauphiné*, verkreeg veel invloed bij dien vorst, door den dubbelden post van geneesheer en astrologist. PHILIPPUS DE COMINES, zijn vriend, getuigt, dat hij hem twintig jaren vóór de gebeurtenis voorzeide, dat Prins *FREDERIK*, tweeden zoon van *ALFONSUS*, koning van *Aragon*, den troon zoude beklimmen, hetwelk ook aldus gebeurde. Hij voorzeide ook aan *WILLEM BRIGNONNET*, dat hij eene groote rol in de kerk spelen, en de pauselijke kroon zeer nabij komen zoude. *BRIGNONNET* was toenmaals gehuwd;

hij werd in het vervolg kardinaal. Al vooronderstelt men ook, dat deze daadzaken waar zijn, zoo kan men er echter niets bepaalds ten opzichte van dergelijke voorzeggingen uit besluiten. Het is niets buitengewoons, dat een jongere broeder na den dood van zijnen ouderen broeder den troon beklimt, en dat een leek een kerkelijk persoon wordt. Men moet echter bekennen, dat de naauwkeurige vervulling der laatste voorzegging iets zonderlings is. Alvorens aan het Fransche hof te komen, was CATHO aan JOANNES en NICOLAAS hertogen van *Cabrie*, verbonden geweest, die hem achtereenvolgend naar den hertog van *Bourgondië* (*KAREL den Stoute*) zonden, daar elk dier vorsten naar de hand van deszelfs dochter *MARIA* dong. Hij verbleef aan het hof van *KAREL* met eene rijke jaarwedde, tot den slag van *Morat*, waarin de Zwitsers op de *Bourgondiërs* zegevierden; na dit tijdstip nam hij het aanbod van den Franschen koning aan, en kwam aan diens hof. CATHO overleed te *Vienne* in 1497, en werd in zijne hoofdkerk begraven. Zijne spreuk was: *Ingenium superat vires*. Het was op zijn verzoek dat *PHILIPPUS DE COMINES* zijne memorien ondernam.

CATTI (FRANCISCUS), een heelmeeester, te *Lucca* in *Italië* geboren, maakte eene bijzondere studie van de ontleedkunde. Hij leefde omtrent het midden der zestiende eeuw, en is de schrijver van een werk, dat ten titel voert: *Anatomes enchiridion*, Napels, 1552, in 4.to

CATTIER (Izaäk), een Parijzenaar, gewoon geneesheer des konings, ontving den doctoralen hoed, in 1637, aan de Universiteit van *Montpellier*. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Diffibulatoris morologia*, 1646, in 4.to — 2.º *Beschrijving der meereend*, Parijs, 1651, in 8.vo — 3.º *Observationes medicinales rariores*, Castres, 1653, in 12.mo, met de *Waarnemingen van PETRUS BOREL*, Parijs, 1656.

CATULLUS (CAIUS VALERIUS), een Latijnsch dichter, in het jaar 86 vóór J. C. te *Verona*, en volgens anderen te *Sirmium* geboren, bootste in zijne punt-dichten de Grieksche wijze na. Het vermaak en de liefde wekten zijne verbeeldingskracht op, en deelden aan zijne verzen dat vrolijke mede, hetwelk ook in zijn karakter doorstraalt. Daar de ondeugd, door de sieraden der taal getooid,

bij bedorvene menschen altijd wel onthaald wordt, zoo werden ook de Gedichten van CATULLUS zeer gezocht. De wijsgeeren bleven niet ten achteren, om hem toejuichen. CICERO, PLANCUS, CINNA en de aanzienlijkste personen zijner eeuw waren zijne vrienden. JULIUS CAESAR, tegen wien hij de vermetelheid had gehad, van hekelachtige puntgedichten te schrijven, verzocht hem ten eten, en overlaadde hem met lofspraken. Nog blijven er ons van CATULLUS eenige fragmenten over, onder welke men zijne puntgedichten onderscheidt. De stijl derzelve is zuiver, maar op verre na zijn de denkbeelden zulks niet. Hij is het die tot deze spreekwijze aanleiding heeft gegeven: *Die als CATULLUS schrijft, leeft zelden als CATO.* Hij overleed in het jaar 57 vóór J. C. in hetzelfde jaar, waarin CICERO uit zijne ballingschap terugkwam. Deze dichter is met TIBULLUS en PROPERTIUS vereenigd, *cum notis Variorum*; Utrecht, 1680, in 8.vo; *ad usum Delphini*, 1685, in 4.to De uitgave van COUSTELLIER, in 1743, in 12.mo in het licht gegeven, en in 1754 herdrukt, wordt zeer op prijs gesteld. De tekst is gezuiverd geworden, door den Abt LENGLET, volgens de schoone uitgave van Venetië, door CORRADINI, in 1738 in

het licht gegeven. Men vindt in het zelfde boekdeel de werken van TIBULLUS en PROPERTIUS, volgens de verbeteringen der beste oordeelkundigen, en voornamelijk volgens de lessen van JOZEF SCALIGER. De eerste uitgave dier vereenigde dichters, is die van 1472, in fol. zonder naam van drukkoord of uitgever. Er is eene sierlijke vertaling in het Fransch van in het licht verschenen door den markgraaf DE PEZAI, met TIBULLUS en GAL-LUS, 1771, 2 dl.ⁿ in 8.vo door den Heer NOËL, *Parijs*, 1803, 2 dl.ⁿ in 8.vo met geleerde aantekeningen, en eene keuze van navolging van CATULLUS, door de hedendaagsche Latijnsche en Fransche dichters. Eene andere vertaling der Gedichten van CATULLUS in Fransche verzen, is te *Parijs*, in 1812, door GINGUENÉ in 18.mo in het licht gegeven, alsmede door MOLLEVAUT, *ibid.* 1812. De uitgave, welke VOSSIUS te Londen, in 1684, en te Utrecht in 1691 in 4.to van dezen schrijver geleverd heeft, wordt door de liefhebbers gezocht, wijl men onder de aantekeningen de beroemde verhandeling van BÉVERLAND, *De prostibulis veterum* heeft doen voorkomen, welke nooit afzonderlijk het licht heeft gezien, en wijl de aantekeningen derzelve geleerd en wel gekozen zijn. Bas.

KERVILLE heeft er in 1772 eene uitgave in 4.to van geleverd.

CATULUS. — Zie LUCTATIUS.

CATZIUS. — Zie KATS (BALDUINUS).

CAUCHON (PETRUS), Bisschop van *Beauvais*, daarna van *Lisieux*, een der ijverigste voorstanders van het huis van *Bourgondië* en der Engelschen tegen KAREL VII. zijnen wettigen Vorst, was de zoon van eenen wijngaardenier. Hij bezat gevoelens; eenen zoodanigen oorsprong waardig, was een der regters van de Maagd van *Orleans* en leverde dezelve aan den wereldlijken arm over. Kort daarna, overleed hij plotselijk in 1443, terwijl dat hij zich den baard liet scheeren. CALIXTUS III., excommuniceerde hem na zijnen dood. Zijn gebeente werd opgedolven, en op de vilplaats geworpen. — Zie ARC (JEANNE D')

CAULAINCOURT of CAULINCOURT (AUGUSTUS JOANNES GABRIËL, Graaf van), onder het keizerlijke bestuur, divisie-generaal van het Fransche leger, gouverneur der adelsonkers van NAPOLEON, op het kasteel van *Caulaincourt* in *Picardië*, in 1777 geboren, kwam in 1792 als tweede luitenant, onder het regiment kuras-

siers des konings, volbragt zijne eerste veldtogten in *Italië*, en klom van trap tot trap, tot dien van bevelhebber over eene afdeeling. Hij diende met onderscheiding in alle veldtogten, tot dien van *Rusland*, waarin hij den 7 September 1812, toen hij aan het hoofd van het vijfde regiment kurassiers, in den slag der *Moskova*, eene der voornaamste vijandelijke verschansingen wilde bespringen, sneuvelde. Zijn dood was een groot verlies voor het Fransche leger.

CAULAINCOURT (ARMAND AUGUSTINUS LODEWIJK DE), Hertog van *Vicence*, luitenant-generaal in 1773, te *Caulaincourt* in *Picardië*, uit eene oude familie van dat gewest geboren, ging reeds in den ouderdom van 15 jaren onder dienst, werd in 1792 van zijnen rang van staf-officier beroofd en gevangen genomen; diende vervolgens op nieuw, doch als eenvoudig soldaat, in de gelederen des legers, door de volksligtingen opgerigt, en werd in het jaar III., op verzoek van HOCHÉ, in den rang van kapitein, hersteld. Adjudant van den generaal AUBERT DUBAYET geworden zijnde, vergezelde hij denzelfven eerst naar *Weenen* en daarna naar *Konstantinopel*, van waar hij in het jaar V. met den Turkschen afgezant in *Parijs* terug-

kwam. Hij maakte in het jaar VII. den veldtocht van *Duitschland* mede, en na den vrede van het jaar VIII. werd hij naar *Petersburg* gezonden, om de betrekkingen van *Frankrijk* met *Rusland* weder aanteknoopen, waarvan de kroon op het hoofd van ALEXANDER was overgegaan, en alwaar hij slechts zes maanden vertoefde. Tot adjudant van den eersten Consul, vervolgens tot groot-wapendrager des keizers, en later tot brigadegeneraal benoemd, was hij in het jaar XI. met eene Diplomatische zending belast, waarvan de noodlottige medeteekens, met eene treurige gebeurtenis, over dat tijdperk zijn levens nevelen heeft getrokken, welke men moet hopen, eenmaal door nieuwe geschiedkundige openbaringen, geheel te zien verdrijven. Zie hier echter eene verklaring, die eenig geloof verdient. Hij moest de aanslagen bewaken, welke het Engelsch ministerie, tegen het nieuwe Fransche bestuur aan de beide oevers des *Rijns* smeedde. Op den oogenblik, dat de gevangenneming van den Hertog van ENGHEN te *Ettenheim* geschiedde, (welke gevangenneming door den minister van oorlog in het bijzonder aan eenen anderen generaal was toevertrouwd, die er oogenblikkelijk aan den eersten Consul verslag van gaf)

was CAULAINCOURT op den weg van *Offenburg* ter uitvoering der bevelen, waarmede hij belast was. Onder andere bewijzen ter bevestiging van het gevoelen, dat er twee verschillende zendingen bestonden, en dat het die van *Offenburg* was, welke aan CAULAINCOURT was toevertrouwd, willen wij enkel den brief aanhalen, waarmede keizer ALEXANDER hem vereerd heeft: »Ik wist, generaal, door mijne ministers in *Duitschland*, hoe vreemd gij aan de gruwelijke daad zijt, waarover gij mij spreekt. De stukken, welke gij mij mededeelt, moeten die overtuiging nog versterken. Het strekt mij tot genoeg en zulks te kunnen zeggen, en u tevens van de opregte achtting te verzekeren, welke ik u toedraag." Het is van belang alhier optemerkken, dat de groot-hertog van *Baden*, wiens grondgebied te *Ettenheim* geschonden was, de schoonvader was van keizer ALEXANDER, en dat de dood van den hertog van ENGHEN, de oorzaak was van eene vredebreuk tusschen *Rusland* en *Frankrijk*. In 1805 werd CAULAINCOURT tot divisie-generaal, grootkruis van het legioen van eer, en hertog van *Vicence* benoemd. In zijne dubbele hoedanigheid van adjudant en groot-wapendrager, volgde hij den keizer op al zijne

veldtogten, behalve op die van *Spanje* en *Wagram*, gedurende welken tijd hij afgezant aan het hof van *Rusland* was. Deze zending, welke vier jaren duurde en in 1811 ten einde liep, was van het hoogste belang; uit de gebeurtenissen van dien tijd kan men er over oordeelen; de hertog van *Vicence* schijnt dezelve tot tevredenheid van BONAPARTE en ALEXANDER volbragt te hebben. Hij keurde bestendiglijk den ongelukkigen veldtogt naar *Rusland* af, en toen zijne voorzeggingen, verwezenlijkt werden, werd hij door NAPOLEON gekozen, om hem, op deszelfs gedenkwaardige vlugt van *Smorgony* naar *Parijs* te vergezellen. »Nooit, zegt een levensbeschrijver, nooit was een vorst en een onderdaan, gedurende eenen zoo langen tijd, en in zulk eene buitengewone omstandigheid met elkander vereenigd.» Het vertrouwen van den vorst jegens den onderdaan, nam door dit bijeenzijn van 14 dagen en 14 nachten aanmerkelijk toe. Ook belastte hij hem, bij de opening van den volgenden veldtogt, gedurende de oogenblikkelijke afwezigheid, van den minister van buitenlandsche zaken, met de staatkundige briefwisseling en eenige dringende onderhandelingen. Het gelukte den hertog den wapenstilstand van *Pleswitz* te

sluiten; daarna werd hij als gevolmágtigde naar het congres van *Praag* gezonden, maar deed vruchteloze pogingen, om eenen vrede tot stand te brengen, dien de aanmatigingen van BONAPARTE onmogelijk maakten. Kort daarop werd de slag van *Leipzig* geleverd, waarna de gedenkwaardige bijeenkomst van *Frankfort* plaats had, waarop de hertog, nog met den titel van gevolmágtigde bekleed, bewijzen van achtig van al de Europesche onderhandelaars, maar geen vrede verkreeg, wíl zijn meester nog ditmaal, en welligt met meer reden dan vroeger, den oorlog verkoos. Na zijne eervolle pogingen op het congres van *Châtillon* op nieuw verijdeld te zien, vereenigde hij zich te *St. Dizier* met den keizer en het leger. Tot op den laatsten oogenblik, aan dengenen getrouw, dien hij tot meester had gekozen, wiens vleijer hij welligt een weinig te veel was geweest, doch wiens vriend hij zich alstoen toonde, bepleitte hij zijne zaak, bij de verbondene mogendheden, te *Bondy* en te *Parijs*, was een zijner gevolmágtigden tot het verdrag van den 11 April 1814, een dergenen, welke zijnen afstand aan het provisioneel bestuur overbragten, en begaf zich vervolgens naar zijn landgoed. De honderd dagen zagen hem

andermaal minister van buitenlandsche zaken. Bij de tweede terugkomst der BOURBONS, buiten bediening geraakt, leefde hij vreedzaam, en van alle kuiperijen verwijderd; slechts eene enkele maal werd hij zonder gevolg verontrust, en overleed te *Parijs* in 1828. Zijne laatste oogenblikken werden verbitterd en welligt verkort, door de herinnering der treurige omstandigheid, die hem van de gevangenneming van den hertog van ENGHEN had doen beschuldigen. Dit leedwezen, op het beslissende tijdstip zelfs door eene plegtige ontkenning dier lafhartige daad vergezeld, kan als een nieuw bewijs zijner onschuld dienen. Wij willen hem slechts een verwijt doen, namelijk van in al de betrekkingen zijne levens een al te gediensstig hoveling te zijn geweest: van daar dan ook dat men hem zoo ligtelijk als het werktuig van zijnen meester in die wreede zaak heeft beschouwd.

CAULET (FRANCISCUS STEPHANUS DE), te *Toulouse* in 1610 uit eene regtsgeleerde familie geboren, in den ou-

derdom van 17 jaren, abt van *Saint-Volusien*, te *Foix*, werd in 1645 tot Bisschop van *Pamiers* gezalfd. Hij gaf aan zijn diocees, dat door de burgeroorlogen, en door de ongeregeldheden der geestelijkheid en des volks verwoest was, een nieuw voorkomen. Zijn kapittel bestond uit twaalf reguliere kanoniken van de heilige GENOVEVA, welke SPONDE, zijn voorganger twaalf luipaarden noemde; hij verzachtte en verbeterde dezelve. Hij stichtte drie seminariën, bezocht zijn geheele diocees, predikte en stichtte alom. Toen LODEWIJK XIV. in 1673 een edikt had uitgevaardigd, waardoor het regalie-regt zich over zijn geheele rijk uitstreckte, zoo weigerde de bisschop van *Pamiers* er zich aan te onderwerpen. Men maakte zich meester van zijn inkomen, zonder hem van besluit te kunnen doen veranderen. Het vonnis werd ten strengste ten uitvoer gebracht, en de prelaat zag zich genoodzaakt, om van de aalmoezen zijner voorstanders te leven (*); want de Jansenisten waren hem toegedaan, hoewel hij een hunner hoof-

(*) Van al wat verder in dit artikel gezegd wordt, heeft FELLER in de uitgave, die bij zijn leven het licht heeft gezien, niet een woord: alleen zegt hij: » CAULET overleed in 1680, door eenigen als een' Heilige, en door anderen als een man van de partij beschouwd." LE MAISTRE spreekt in zijne Gallikaansche Kerk al-tergunstigst over hem, hoewel hij een vijand der Jan-

den (den abt DE SAINT-CYRAN) mishandeld had, en hij onderscheidene veranderingen in de zaken dier sekte had ondervonden. Men weet wat hij den 16 Junij 1638 toen hij nog slechts de abt CAULET was, tegen dien eersten Heilige der partij getuigd had, en welk denkbeeld hij van de goede trouw en de gevoelens des nieuwen Apostels gaf. Maar Bisschop geworden zijnde, wilde hij, dat men een eerbiedig stilzwijgen, omtrent de zaak van JANSENIUS zoude in acht nemen, en was van dien oogeblik af, een Heilige, om in den almanak der orde geplaatst te worden. » Zoo zeer is het waar, zegt te dien opzigte, een geschiedschrijver al schertsende, dat men aan de bekeering van niemand, moet wanhopen. Maar na dit alles schijnt het mij toe, dat de Heeren van *Port-Royal*, alvorens tot zijne heiligverklaring over te gaan, wel eene behoorlijke herroeping hadden moeten vorderen, van hetgene, wat hij geregteijk getuigd had; want, indien hij waar heeft gesproken, welk een

man was dan de abt van *Saint-Cyran*? En indien hij eene valsche getuigenis heeft gegeven, hoe heeft hij het dan met zijn geweten gemaakt, daar hij den laster niet herroepen heeft? Het is eene onvermijdelijke noodzakelijkheid, dat een der beide heiligen, zijne plaats in den almanak inruime." CAULET overleed in 1680, na het tegenstrijdige voorbeeld te hebben gegeven, van eenen bisschop, die zich voor de regten van den heiligen Stoel opoffert, en zich tevens met deszelfs wreedste vijanden verbindt. Men heeft van hem eene *Verhandeling over de Regaliën*, in 1681, in 4.to in het licht gegeven.

CAULIAC of CHAULIAC (GUIDO DE), leefde in de 14.^e eeuw, en oefende tegelijkertijd te *Montpellier*, de genees- en heelkunde uit, deze beide kunsten waren alstoen nog weinig onderscheiden. Hij liet eene *Verzameling van heelkundige werken*, in de oude Provençaalsche taal, na, hetwelk waarschijnlijk het eerste werk is, over dat onderwerp in

senisten en een groot geschiedkundige is. Welke be- wijzen de vermeerderaars van dit Woordenboek, na FEL- LERS levensuitgegeven, hebben, om CAULET zoo zwart te maken, verklaren wij niet te weten: het verwondert ons nog meer, dat zij dit bijvoegsel, in de laatste uitgave, niet met aanhalingsteekens onderscheiden hebben, waarin bij andere artikelen zoo veel oplettendheid gebezigd is.

Vertaler.

het Fransch geschreven. Hetzelve werd in het Latijn vertaald, en daarna in het begin der 16.^e eeuw door een' heelmeeſter JOANNES RA-
OUL, in nieuw Fransch overgebracht. Dit werk, sedert langen tijd het eenige geweest zijnde, dat den heelmeeſters tot gids kon dienen, zoo gaf men aan hetzelve den naam van *Guidon*, hetwelk ook eene zinspeling was op den doopnaam van den ſchrijver. CAULIAC was de geneesheer geweest der PAÜSSEN CLEMENS VI. en URBANUS V. Aan hem heeft men de Beschrijving te danken der verschrikkelijke pest die in 1348 het vierde gedeelte des menschelijken geslachts deed omkomen.

CAUMARTIN (LODEWIJK LE-FÈVRE DE), in 1622 kanselier van *Frankrijk*, verkreeg deze waardigheid door den invloed van den maarschalk DE BASSOMPIERRE. LODEWIJK XIII. verleende hem dezelve niet dan met tegenzin. » CAUMARTIN stamelt, zeide hij; ik doe zulks ook. Mijn zegelbewaarder moet voor mij het woord voeren; en hoe zal hij zulks kunnen doen, indien hij eenen tolk noodig heeft? » De talenten, welke die minister in zijne gezantschappen en in andere zendingen, welke hem waren opgedragen, had aan den dag gelegd, deden eindelijk den vorst to zijnen voordeele besluiten.

De nieuwe kanselier overleed kort daarna in 1623.

CAUMARTIN (LODEWIJK URBANUS LE FÈVRE DE) werd in 1653 geboren. Door de zorg van den beroemden FLECHIER opgevoed, putte CAUMARTIN in de lessen van dien grooten meester, de grondbeginselen van wijsheid en gematigdheid, die zijner loopbaan bestendiglijk tot sieraad hebben verstrekt. Tot raadsheer bij het parlement, vervolgens tot rekwestmeester, bewindhebber der geldmiddelen, en eindelijk tot staatsraad benoemd, ontwikkelde deze overheidspersoon, in zijne verschillende bedieningen, die verhevenheid van gevoelens, die de weldenkenden vormt, en welke die zuiverheid van oordeel mededeelt, waaraan men de verhevene geesten erkent. Hij overleed in 1720. Aan hem heeft men het behoud der *Memoriën* van den Kardinaal DE RETZ, en die van JOLY te danken.

CAUMARTIN (JOANNES FRANCISCUS PAULUS LE FÈVRE DE), broeder van den voorgaande, werd onder de oogen van den Kardinaal DE RETZ, zinnen peter, opgevoed, die voor zijn overlijden, van den koning de vergunning verkreeg, om aan zijnen doopzoon eene aanzienlijke abdij, die een gedeelte zijner talrijke beneficiën uitmaakte,

af te staan. CAUMARTIN was naauwelijks 26 jaren, toen hij tot lid der Fransche akademie werd aangenomen. Eenige maanden daarna werd hij, in hoedanigheid van bestuurder, met eene belangrijke aanneming van een lid belast. De redevoering, welke hij bij die gelegenheid tot den Bisschop van *Noyon* (CLERMONT TONNERRE) rigtte; bijna enkel bekend, door het hooge denkbeeld, dat hij van zijne geboorte en zijne verdiensten koesterde, werd door het publiek en door de akademie zelve als eene fijne en bondige scherts opgenomen, waarin de bestuurder met den kandidaat den spot dreef, terwijl hij hem met lofspraken overlaadde. De Abt van CAUMARTIN werd in 1717 tot Bisschop van *Vannes* benoemd en ging vervolgens tot dat van *Blois* over; alwaar hij in 1733 overleed. De verzamelingen der Fransche akademie bevatten onderscheidene redevoeringen van dien prelaat, die niet zonder verdienste zijn. Hij was ook honorair lid van de akademie der opschriften, alwaar zijne *Lofrede* door DE BOZE werd uitgesproken.

CAURRES (JOANNES DES), te *Moreuil*; in het Fransche Dept *Somme* in 1540 geboren, principaal van het

Collegie van *Amiens*, overleed in 1587. Men heeft van hem *Zedelyke Werken*, te *Parijs*, 1575, in 8.vo gedrukt; zij zijn in den smaak van die van PLUTARCHUS; het schijnt ten minste, dat hij zich dien wijsgeer tot voorbeeld had gesteld, door geschiedkundige daadzaken de grondbeginselen bekrachtigende, welke hij aan zijne lezers wilde inboezemen. Er bestaat van dit werk eene veel wijdlooper uitgeave van 1583, dit is een zwaar boekdeel in 8.vo, van twaalf à vijftienhonderd bladzijden, minder belangrijk door de grondbeginselen, welke hetzelfde bevat, als door een oneindig getal geschiedkundige trekken, en zonderlinge aanmerkingen, welke er in voorkomen. DU VERDIER-VAUPRIVAS merkt aan, dat het voor den schrijver niet moeijelijk was, om hetzelfde te vermeerderen, wyl hij de *Compilators* van zijnen tijd slechts overschreef, en nooit tot de bronnen ging. CAURRES heeft eenige dichtstukken vervaardigd, onder welke men, niet dan met een onaangenaam gevoel, eene soort van verdediging van den moord van den *Bartholomeus-nacht* waarneemt; dien de schrijver als noodig voor de rust van *Frankrijk* beschouwde, maar die op

verre na dat gelukkige uitwerksel niet heeft gehad.

CAURROY (FRANCISCUS EUSTACHIUS DU), te Gerberoy, bij Beauvais in 1549 geboren, was een der grootste toonkunstenaars zijner eeuw en een der onder-meesters van de kapel der koningen KAREL IX., HENDRIK III. en HENDRIK IV. Hij heeft eene *Mis voor de overledenen* nagelaten, dat alles is, wat ons van zijne zamenstellingen overblijft. Hij overleed in 1609. In zijne Beschrijving der stad *Parijs* zegt PIGNIOL DE LA FORCE, dat het eene overlevering is, door diegene, welke met de geschiedenis der Fransche toonkunst bekend zijn, algemeen aangenomen, dat de de kersliederen, welke men zingt, luchtige dansen en menuetten, zijn, uit een Ballet door CAURROY, ter verlustiging van KAREL IX. vervaardigd.

CAUSSIN (NICOLAAS), een Jesuit te Troyes in 1583 geboren, maakte zich door zijne *Leerreden* en zijne werken beroemd. Hij werd tot biechtvader van LODEWIJK XIII. benoemd; maar daar hij den koning had willen bewegen, de koningin-moeder terug te roepen, zoo deed de kardinaal van RICHELIEU hem naar eene stad van *Bretagne* verbannen. Hij overleed te *Parijs*, in 1651, als een' regt-

schapen en onwrikbaar deugdzamen man beschouwd. Men heeft van hem verscheidene werken in het Fransch en in het Latijn: 1.º *Parallèle de l'éloquence sacrée et profane* (*Vergelijking der gewijde en ongewijde welsprekendheid*), in 4.to In zijne beoordeeling der redenaars strijkt GIBERT een al te gestreng vonnis over dit stuk. MORHOF, BAYLE, VOSSIUS, pater MARSÈNE en BAILLET spreken er met lof over, en hun gevoelen kan wel tegen dat van GIBERT opwegen. — 2.º *La Cour sainte* (*Het heilige Hof*), 5 dl.ⁿ in 8.vo vol goede zedelessen, en door geschiedkundige voorbeelden vergezeld, waarvan er sommigen meer zijne godsvrucht dan zijn oordeel te kennen geven; ofschoon het de bespottung niet verdient, waarmede de markgraaf d'ARGENS hetzelfde onthaald heeft. Dit werk is daarenboven in eenen stijl geschreven, verre verheven boven dien van vele schrijvers van zijnen tijd. Ten bewijze, dat hetzelfde niet zonder verdiensten is, strekt, dat het in allerlei talen vertolkt, gedrukt en herdrukt werd, hoewel pater CAUSSIN de schranderheid niet bezat, om zijne voortbrengselen aan vreemde vorsten te zenden, en tijdschrijvers omtekoopen, ten einde dezelve lof toetezwaaijen: middelen in deze eeuw zoo dikwerf gebezigd, en

waaraan zoo vele middelmatige en somtijds zeer slechte werken, al den roem te danken hebben; welken zij genieten. — 3.° *La Vie neutre des filles dévotes qui font état de n'être ni mariées ni religieuses, ou la Vie de sainte ISABELLE de France sœur du roi saint LOUIS* (Het onzijdige leven der godvruchtige Maugden die in haren staat noch gehuwd, noch geordend zijn, of het Leven der heilige ISABELLA van Frankrijk, zuster van den heiligen Koning LODEWIJK). — 4.° *Vie du Cardinal de RICHELIEU* (Leven van den Kardinaal van RICHELIEU), 2 dl.ⁿ — 5.° *Thesaurus græcæ poesos*, enz.

CAUX DE MONTLEBERT (GILLES DE), opziener der pachtgoederen des konings van Frankrijk, in 1682, te Ligneris, in het hertogdom Alençon, geboren, en te Bayeux in 1733 overleden, was een bloedverwant van PETRUS CORNEILLE. Even als hij, bezat hij veel smaak voor de tooneelpoëzij. Men heeft van hem twee treurspelen *MARIUS*, in 1715 en *LYSIMACHUS*, in 1737 ten tooneele gevoerd. Sommige personen verzekeren, dat het eerste stuk, het beste der beide, van den beroemden president HÉNAULT is. CAUX is daarboven ook door eenige ge-

dichten bekend. Het voor-naamste is, *l'Horloge de sable, figure du monde* (De Zandlooper, zinnebeeld der wereld); een zedelijk stuk, waarvan de allegorie zeer vernuftig uitgedacht, en de berijming ongedwongen is. Men vindt hetzelfde in de keuze van zedelijke en christelijke Gedichten door LE FORT en LA MORINIÈRE.

CAVADES. — Zie KOBAD.

CAVALCANTI (GUIDO), een Florentijnsche wijsgeer en dichter der dertiende eeuw, de vriend van DANTE, en, zoo als deze eene ijverige Ghibelliner. Daar door de geschillen der Guelfen en Ghibellinen, de openbare rust in Florence onderscheidene malen gestoord werd, zoo werden de hoofden der beide partijën door de burgers verbannen. De Ghibellinen moesten de wijk naar Sarzana nemen. Uit hoofde van de ongezone lucht, welke men aldaar inademt, werden zij echter, spoedig teruggeroepen, maar CAVALCANTI had zich reeds eene ziekte op den hals gehaald, waaraan hij in 1300 te Florence overleed. Hij had in zijne jeugd eene bedevaart naar *St. Jago di Compostella* ondernomen. Op zijne terugreize door Frankrijk, geraakte hij te Toulouse, op een jong meisje MANDET-

TA genaamd, verliefd. Aan deze zijn de meeste verzen gericht, die wij nog van hem bezitten, en welke zich in dien vroegen tijd door derzelve schoonen stijl voordeelig onderscheiden. Zijne *Canzone* over de eigenschap der liefde heeft hem den meesten roem verworven. De geleerde kardinaal EGI-
DIO COLONNA, heeft dezelve met aantekeningen verrijkt; maar de *Commentariën* schijnen somtijds weder eene verklaring noodig te hebben. Zijne *Rime*, door CICCIAPORCI uitgegeven, kwamen te *Florence*, in 1813 in het licht.

CAVALCANTI (BARTHOLOMEUS), te *Florence* in 1503 geboren, was zeer ervaren in de schoone letteren. PAULUS III. en HENDRIK II, koning van *Frankrijk*, maakten van zijnen dienst gebruik. Hij ontwikkelde vele voorzigtigheid, regtschapenheid en bekwaamheid in de zaken, waarmede hij belast werd. CAVALCANTI overleed te *Padua* den 9 December 1562. Zijne voor-
naamste werken zijn: 1.° *Zeven boeken over de wel-sprekendheid, Venetië* 1558, in fol. — 2.° *Commentarium over den besten staat eener Republiek.*

CAVALIER (JOANNES), in 1679, aan het strand van *Rebaute*, bij *Anduse* gebo-

ren, was de zoon van eenen boer uit het *Cevennes*-gebergte, is berucht door de rol, welke hij speelde in de oorlogen der *Camisards*, op het einde der regering van LODEWIJK XIV. Zijne dapperheid door de geestdrift dier dweepers aangevuurd, deed hem in zijn land als een buitengewoon man beschouwen, door God tot de herstelling van het Calvinismus verwekt. Van bakkersknecht, werd hij predikant, en van predikant het hoofd eener bende geestdrijvers, met welke hij groote wreedheden jegens de Catholijken uitoefende. De maarschalk van MONTREVAL beproefde vruchteloos, om hem te beteugelen. Eindelijk stelde hem de maarschalk DE VILLARS eene amnestie voor. Hij onderhandelde met CAVALIER, die beloofde zijner partij de wapenen te doen nederleggen, op voorwaarde, dat men hem zoude toestaan, een regiment te ligen, waarvan hij kolonel zoude zijn. In *Frankrijk* gade geslagen, ging hij in den dienst van *Engeland* over, en onderscheidde zich in den slag van *Almanza*. Hij overleed als landvoogd van het eiland *Jersey*, in Mei 1740, van zijne oude onzinnigheden volkomen genezen. In de maatschappij toonde hij zelfs een zacht karakter en eenen be-
minnelijken omgang.

CAVALIERI (BONAVENTURA), een Jesuaat (*), van *Milane* en geen Jesuit, zoo als zulks in bijna alle Woordenboeken gezegd wordt, werd in 1598 geboren. Hij was hoogleeraar der wiskunde te *Bologna*, de leerling van GALILEI en de vriend van TORICELLI. Hij reisde door *Italië*, om de uitvinder der berekening van de oneindig kleinen te zijn. Men heeft van hem: 1.° *Directorium universale uranometricum*, *Bologna*, 1632. — 2.° *Geometria indivisibilium continuorum*, *Bologna*, 1635; een

oorspronkelijk, en zeer geestig werk. De schrijver stelt zijne inzigten, met de voorde waarheid, die het ongeluk heeft, van nieuw te zijn, noodige zedigheid en omzigtigheid voor. Zijn stelsel ondergaat het lot der nieuwigheden, die het meest de algemeene goedkeuring waardig zijn. Grootte meetkundigen randden hetzelfde aan; grootte meetkundigen namen het aan of verdedigden hetzelfde. Hij overleed in 1647. De jicht maakte hem tot eenen wiskunstenaar. Deze ziekte kwelde hem zoo zeer,

E e 3

(*) De Jesuaten waren eene religieuse orde, in 1363 door den heiligen JOANNES COLOMBINUS gesticht, en in 1367 door Paus URBANUS V. goedgekeurd. Men noemde hen aldus, wijl zij den naam van JESUS gestadig in den mond hadden; in 1492 beval Paus ALEXANDER VI. dat men hen Jesuaten van den heiligen HIERONYMUS zoude noemen. Gedurende meer dan twee eeuwen waren er onder hen enkel leeken, die de drie geloften van kuischheid, vrijwillige armoede en gehoorzaamheid aflegden; zij hielden zich gewoonlijk met de artsnijmengkunde bezig, deelden kosteloos aan de armen geneesmiddelen uit, en na hunne godsdienstoefeningen, gingen zij de zieken in de gasthuizen hunne diensten bewijzen; daar er verscheiden onder hen waren, die disteleerden, en handel met brandewijn dreven, zoo kwamen sommigen op het denkbeeld hen Brandewijn-broeders te noemen: hunne levenswijze was zeer gestreng, hun vasten menigvuldig en moeijelijk. Het schijnt niet dat zij vóór het jaar 1426 eenen bepaalden regel gehad hebben, in dat jaar werd hun, door den gelukzaligen JOANNES VAN TOSSIGNANO, toenmaals Prioer van een hunner gestichten, en later Bisschop van Ferrare, onder de bescherming van den heiligen AUGUSTINUS eenen regel gegeven. In 1606 stond PAULUS V. hun toe, de heilige wijdingen te ontvangen, en de groote kerkelijke getijden te lezen, volgens het gebruik der Roomsche Kerk,

dat **BENEDICTUS CASTELLI**, een leerling van **GALILEI**, hem aanraadde aan zijne smarten eene afleiding te geven; door zich op de meetkunde toe te leggen. Hij deed zulks en vond er zich, zegt men, zeer wel bij.

CAVALIERI (**JOANNES MICHAËL**), te *Bergamo* geboren, ging in de orde van den **H. DOMINICUS**, en maakte zich bekend door eene *Galerij der Paussen, Patriarchen, Aartsbisschoppen en Bisschoppen der orde van den H. DOMINICUS*, met

eene lijst der *Kardinelen van dezelfde orde*, **Benevento**, 1696, 2 dl. in 4. to; en door eene *Verhandeling over den Rozekrans*, waarvan er te *Napels*, in 1713, eene derde uitgave het licht heeft gezien. Deze religieus overleed in 1701. — Men moet hem niet verwarren met **JOANNES MICHAËL CAVALIERI**, mede te *Bergamo* geboren, die in de orde der *Kluizenaars van den heiligen AUGUSTINUS* ging, en den 6 Januarij 1757 overleed, na in het licht te hebben gegeven: *Commentaria*

waarna men hen gewoonlijk *Apostolische Geestelijken* noemde; en in het jaar 1640 keurde **URBANUS VIII.** hunne nieuwe instellingen goed, die hunne oude gestrengheden in het minste niet verminderden, en waarbij zij die van den heiligen **AUGUSTINUS** voegden. Toen eindelijk de *Venetiaansche Republiek* in 1668 hunne vernietiging gevraagd had, ten einde van hunne goederen gebruik te maken, welke zij tot den oorlog tegen de *Turken* wilden aanwenden, die *Candia* belegerden, zoo werd zulks door **Paus CLEMENS IX.** toegestaan, en sedert dat tijdstip bestonden er geene *Jesuaten* van den heiligen **HIERONYMUS** meer, maar de *kloosters der geestelijke Dochters* van dien regel bestaan nog in sommige plaatsen van *Italië*. **LA FAILLE**, merkt in zijne *Jaarboeken* van *Toulouse* aan dat de *Jesuaten*, zich in 1425 in *Toulouse* nederzetten, dat hunne cellen klein en laag waren, even als die der *Camaldulenzers*. Dit is het eenige gesticht, hetwelk men weet, dat zij buiten *Italië* hebben gehad. Hunne orde heeft verscheidene door hunne godsvrucht beroemde mannen opgeleverd, waarvan sommige, ofschoon leeken zijnde, tot de *Bisschoppelijke waardigheid* geroepen werden. **PAULUS MORIGIA**, een hunner oversten, in 1604 overleden, en bij gevolg een leek; heeft een aantal werken geschreven, en onder anderen, de *Geschiedenis van de beroemde mannen zijner orde*.

Vertaler.

in authentica S. Rit. cong. decreta, enz. *Brescia* en *Bergamo*, 1783, 3 dl.ⁿ, in 4.to; *Venetië*, 1758, *Augsburg*, 1764: een werk, vol geleerde nasporingen, doch waarin eene al te bijtende critiek van de aanmerkingen van MERATI voorkomt.

CAVALIERI (MARCELLUS), broeder van den voorgaande, en even als hij een Dominikaner, onderwees eerst de wijsbegeerte te *Napels*, werd daarna achtereenvolgend algemeen-vicaris te *Siponto*, te *Cesena*, en eindelijk te *Benevento*, alwaar hij, na eene aardbeving, die bijna de geheele stad verwoestte, gezond en ongekwetst, onder de puinhoopen van het Aartsbisschoppelijk paleis werd gevonden. Zijn roem bewoog den kardinaal RICCI, Bisschop van *Biseglia*, hem zijn bisdom afteestaan, en de kardinaal GIUSTIANI, bisschop van *Bergamo*, hem tot deszelfs coadjutor te benoemen; doch beide wees hij bestendiglijk van de hand, tot dat, nadat ALEXANDER VIII. hem het bisdom van *Gravina* had gegeven, hij verplicht was, zulks aante nemen. De religieus regtvaardigde deze keus door zijn gedrag. Hij verfraaide de hoofdkerk, herstelde het seminarie, en bouwde kerken daar, waar er mogten ontbreken: eene kundige gees-

telijkheid, tot de uitoefening harer pligten gevormd, strekte vooral zijner bisschoppelijke bediening tot eer. Hij overleed in 1705. Men heeft van hem: 1.º *Statera sacra ritum ordinis Prædicatorum in celebratione missæ, etc., expendens.* — 2.º *Il uttore ecclesiastico istruito nelle regole della fabbrica, e delle supellettili delle chiese*; beide te *Napels*, in 1686 in het licht gegeven. Nog heeft men van dezen prelaat *Synodale verordeningen*, die in 1693 in het licht verschenen, en welke hij gedurende zijne bezoeken door zijn geheele diocees verspreidde.

CAVALLINI (PETRUS), een schilder en beeldhouwer te *Rome* in 1239 geboren, was een kweekeling van den beroemden GIORTO, en overleed in zijne vaderstad, in den ouderdom van 85 jaren, als een Heilige en goede schilder beschouwd. Zijn kruisbeeld der *St. PAULUS*-kerk van *Rome*, wordt grootelijks op prijs gesteld.

CAVANILLES (ANTONIUS JOZEF), den 16 Januarij 1745 te *Valencia* geboren, volbragt zijne *humaniora* bij de Jesuiten dier stad; hij omhelsde den geestelijken staat, beoefende de wijsbegeerte en godgeleerdheid, aan de hoo-

ge school zijner geboortestad, alwaar hij eenstemmiglijk met zijnen vriend JOANNES BAPTISTA MUNOS, de wijsgeerige werken van CONDILLAC en MUSCHENBROEK invoerde, en de tot dusverre zeer verwaarloosde wijsgeerige studiën herstelde. Hij onderwees de wijsbegeerte te Murcia, en werd verkozen om de opvoeding van den hertog der *Infantado*, afgezant te Parijs, te besturen. In 1777 in Frankrijk gekomen, maakte CAVANILLES gebruik van zijn twaalfjarig verblijf te Parijs, om zich aan de beoefening der wetenschappen, en vooral der kruidkunde, voor welke hij eene bijzondere neiging gevoelde overtegeven. Hij maakte in dezelfde weldra schitterende vorderingen. In zijn vaderland teruggekeerd, hield hij zich met een zeer belangrijk kruidkundig werk bezig, toen hij van het bestuur het bevel ontving Spanje te doorkruisen, ten einde de in dat land groeiende planten op te sporen. Hij volbragt zijne zending met de meeste naauwkeurigheid, en tot groote tevredenheid van het hof. In 1801, in de plaats van den hoogleeraar ORTÉGA, tot opzigt van den kruidkundigen tuin van Madrid benoemd, verbeterde hij dien tuin en veranderde de leeuwijze. Zijne *Leçons publiques de botanique* (Openba-

re kruidkundige lessen) zijn in 1802 en in 1803 gezamenlijk uitgegeven, en in het Italiaansch vertaald door den hoogleeraar VIVIANI. Hoewel hij een zedig en godsdienstig man was, had hij echter een ligt geraakt en heerschzuchtig karakter, hetwelk hem met onderscheidene schrijvers van zijnen tijd, in vele geschillen wikkelde; en hoewel het schijnt, dat het ongelijk meestal meer van zijnen kant, dan van dien zijner tegenpartij was, zoo gaf hij echter nooit toe. Zijne werken, die zeer talrijk zijn, hebben veel toegebracht, ter bevordering der kruidkunde, door het groot aantal planten, dat hij heeft bekend gemaakt, doch men ontdekt er nooit groote en nieuwe inzigten in. Een slaafsche navolger der beschrijfwijze van LINNÆUS zijnde, zou hij van de nieuwe en belangrijke aanmerkingen gebruik hebben kunnen maken, welke in de werken van GÄRTNER en JUSSIEU voorkomen, hetwelk hij echter niet gedaan heeft. Er bestaat van dien schrijver: 1.º *Observations sur l'article Espagne, de la Nouvelle Encyclopédie* (Aanmerkingen over het artikel Spanje der nieuwe Encyclopédie), Parijs, 1784, in 8.vo CAVANILLES verzet zich in dat werk tegen de valsche en gewaagde voorstellen van MASSON en van MORVILLIERS,

den schrijver van dit artikel, en wederlegt hem niet alleen door redeneringen, maar zelfs door daadzaken. — 2.º *Monadelphicae classis dissertationes decem*, Parijs, 1785, 1789; Madrid, 1790, in 4.to Men vindt in dit werk vele nauwkeurigheid, en eene grondige oordeelkunde, hetzelfde is met 297 platen verrijkt. Men heeft hem verweten van onder den naam en den titel van *Monadelphicae*, eene menigte planten verzameld te hebben, die onderling geene andere betrekking hebben, dan gelijksoortige, of in een enkel ligchaam bevatte vezelen te bezitten, hetwelk een valsch denkbeeld over de verwantschap der planten geeft. — 3.º *Icones et descriptiones plantarum quae aut sponte in Hispania crescunt, aut in hortis hospitantur*, Madrid, 1791 — 1799, 6 dl.ⁿ, in fol. Men vindt in dit werk, dat 601 platen bevat, een groot aantal nieuwe geslachten, en een nog grooter aantal soorten, zoowel uit Spanje als uit Amerika, uit de Beide Indiën en Nieuw-Holland. — 4.º *Observaciones sobre la historia natural, geografia, agricultura, poblacion, etc. del reyno de Valencia*, Madrid, 1795 — 1797, 2 dl.ⁿ in fol. Dit werk was het gevolg der aanmerkingen, welke de schrijver op

de Spaansche planten maakte, welke hij op bevel des bestuurs had opgespoord. Hij toont zich in hetzelfde doorgaans als een nauwkeurig waarnemer, een ervaren natuurkundige en een ijverig vaderlander. — 5.º *Observaciones sobre el cultivo del arroz en el reyno de Valencia y su influencia en la salud publica*, 1796, in 4.to, van 30 bladzijden. — 6.º *Anales de historia natural*, een tijdschrift, te Madrid, in 1800 begonnen, en in de volgende jaren voortgezet, in 8.vo — 7.º *Hortus regius Matritensis*. Het eerste deel van dit werk was ter perse toen de dood, in 1804, te Madrid, de nuttige werkzaamheden des schrijvers kwam staken, en aan zijnen arbeidzamen levensloop een einde maken. THUNBERG heeft aan een plantgeslacht den naam van CAVANILLA gegeven.

CAVAZZI (JOANNES ANTONIUS), werd te Montecuculo in het land van Modena geboren, omhelsde den geestelijken staat, en legde zijne gelofte af in de orde der Capucijnen. Daar de koning van Congo uitdrukkelijk voor zijn land, zendelingen uit de Capucijnen had gevraagd, zoo werd, CAVAZZI gekozen, om het geloof in Afrika te gaan prediken. Na verscheidene stormen, die hen nood-

zaakten te *Cadix* aanteleggen, doorgestaan te hebben, kwamen zij eindelijk in November 1654 op de plaats hunner bestemming; maar de gezindheid des konings, die hun in den beginne zeer gunstig had toegeschenen, was zeer veranderd; zij werden koeltjes bejegend, en enkel de vrees, welke de Portugezen inboezemden, beletten, dat zij vervolgd werden. Na de rivier *Coanza* opgevaren te zijn, verdeelden zich de Missionarissen onderling in die landstreek; *CAVAZZI* had tot zijn aandeel het gewest van *Ghangalla*; en het hof van den koning van *Angola*; daar gaf hij zich geheel aan zijnen ijver over, verbrande de afgoden der Negers, verweet den koningen hunne veelwijverij, en vestigde het rijk van *J. C.* te midden aller dwalingen en bijgeloovigheden. Verplicht, om dat land te verlaten, uit hoofde van de onaangenaamheden, welke hij er later ontmoette, begaf hij zich naar *Embaca*; van den Apostolischen prefekt in 1658 het bevel ontvangen hebbende, om zich naar *ZINGHA*, koningin van *Matamba* te begeven, die het Christendom onderscheidene malen omhelsd en weder verzaakt had, zoo gehoorzaamde hij. De koningin ontving hem met vele eerbewijzen; maar zij zag zich verplicht, hem,

uit hoofde van zijne gezondheid, eenigen tijd daarna naar *Embaca* terug te doen keeren. In 1661 werd *CAVAZZI* verkozen, om het Evangelie op de eilanden van *Coanza* te gaan prediken, die van de koningin afhankelijk waren; hij begaf zich derwaarts, vernielde de afgodsbeelden, en keerde naar *ZINGHA* terug, die uit zijne handen de breve van *ALEXANDER VII.* wilde ontvangen, en hem haar geheele vertrouwen verleende. Toen deze koningin in 1663 op haar uiterste lag, diende *CAVAZZI* haar de laatste Sacramenten toe. *ZINGHA* werd door hare zuster opgevolgd; hoewel vol verkleefdheid voor den Missionaris, liet deze koningin zich erenwel door haren echtgenoot, die een wreed mensch, en de gezworen vijand der Missionarissen was, geleiden. Deze vergaf *CAVAZZI*, doch gelukkiger wijze liet men den Missionaris tijdigenoeg nog tegengif gebruiken. De man Gods begaf zich daarop naar *Loanda*, oefende er tot in 1666 de bedieningen van zijn aamt uit, en keerde vervolgens naar *Europa* terug, alwaar zijne door de vermoeijenissen, en de zedingswerkzaamheden, ondermijnde gezondheid, hoog noodig eenige verademing, en daardoor bevorderde herstelling behoefde. In 1668 kwam hij te *Rome*, en werd

door de propàganda en het hof van Rome zeer wel ontvangen; men bewoog hem een reisverhaal te schrijven, en men zond hem in 1670 naar Congo terug, met den titel van Apostolisch prefekt, en algemeen overste van al zijne medebroeders, in plaats van den titel van bisschop, welken zijne zedigheid hem van de hand deed wijzen. In Congo teruggekeerd, verzamelde hij aldaar nieuwe kundigheden, keerde eenigen tijd daarna in Europa terug, en overleed te Genua in 1692. Het verhaal zijner reis door Pater FORTUNATUS ALAMANDINI van Bologna, een prediker onder de Capucijnen, opge maakt, is in 1687 te Bologna, onder dezen titel; in het licht gegeven: *GRANT. CAVAZZI Descrizione dei tre regni, cioè Congo, Mutamba e Angola, e delle missioni apostoliche, essercitatevi da religiosi capucini e nel presente stile ridotta dal P. FORTUNATO ALAMANDINI*, enz. CAVAZZI had zoo lang onder de Barbaarsche natiën vertoefd, dat hij het gebruik zijner moedertaal had verloren. Zijn reisverhaal is met de grootste eenvoudigheid en opregtheid geschreven; hij wederlegt niet hetgene, wat door de reizigers, die hem voorgegaan waren gezegd was, en geeft vele bijzonderheden op, die enkel in

zijne geschiedenis gevonden worden, en diè tot dus verre nog de volledigste is, welke wij kennen. De helft des werks genoegzaam is aan de beschrijving des lands en de andere helft, aan de geschiedenis der Missiën toegewijd.

CAVE (WILLIAM), den 30 December 1637 geboren, eerst predikant te *Istington*, bij *Londen*, daarna kanonik van *Windsor*, stierf hoog bejaard in 1713. Hij is een der Engelsche Godgeleerden, die het best met de kerkelijke geschiedenis en oudheden is bekend geweest. Sommige geleerden hebben hem ten onregte van Socinianismus beschuldigd. Hij was steeds een Anglikaan, hoewel hij den eerbied, voor de kerkvaders verder dreef, dan zulks in zijne sekte gebruikelijk is. De werken, door hem in het licht gegeven, strekken zijner schranderdheid tot eer. De voornaamste derzelve zijn: 1.° *Letterkundige geschiedenis der kerkelijke schrijvers*, in het Latijn, het eerste deel kwam in 1688, in fol. en het tweede, dat zich tot 1517 uitstrekt, in 1698 mede in fol. in het licht; het geheel werd in 1743 en 1749, te *Oxford* in 2 dl.ⁿ in fol. herdrukt, met verbeteringen en vermeerderingen van den schrijver zelve, den uitgever medegedeeld, en eene

wijdloopige verdediging van **CAVE** tegen **LE CLERC**. Dit werk wordt uit hoofde van de nasporingen zeer op prijs gesteld. Zijne oordeelkunde is niet altijd bondig, en hoewel een Engelschman, is hij echter bijgeloovig. — 2.º *Het oorspronkelijke Christendom, Londen, 1773, in het Engelsch.* Dit is een belangrijk tafereel van het leven en de zeden der eerste Christenen. — 3.º *Apostolische Oudheden, of leven, daden, en martelingen der Apostelen en Evangelisten, Londen, 1684, in fol.* — 4.º *Apostolia, of Geschiedenis der Apostolische mannen of tijdgenooten der Apostelen en dergenen, welke in de drie eerste eeuwen, ten getale van drie en twintig geleefd hebben, van den heiligen STEPHANUS den eersten Martelaar tot den heiligen DIONYSIUS van Alexandrië, Londen, 1677 en 1682 in fol. in het Engelsch zoo als het voorgaande en het volgende.* — 5.º *Het leven der Kerkvaders der vierde eeuw, Londen, 1683, in 8.vo, 1687; in fol.* — 6.º *Verhandeling over het bestuur der oude kerk, door de Bisschoppen, de Metropolitanen en de Patriarchen tegen het gezag en het regtsbied des Pauses, Londen, 1683, in 8.vo* — 7.º *Tabulæ ecclesiasticæ, vel Carthaphylax ecclesiasticus, Lon-*

den, 1685, in 8.vo — De meeste der werken van **CAVE** zijn in het Nederduitsch en andere levende talen vertolkt.

CAVEDONE (**JACOBUS**), in 1577, te *Sassuolo*, in het gebied van *Modena* geboren, maakte zich de wijze van **HANNIBAL CARRACCIO** zijnen meester, zoowel eigen, dat de kenners dikwijls hunne schilderstukken verwarden. Weinig schilders hebben het penseel met meer vlugheid behandeld. De ongelukken zijner familie verwarden zijnen geest en verzwakten zijne talenten. Hij zag zich verplicht *ex voto's* te schilderen, en openlijk, om eene aalmoes te vragen. Zich eens op straat onpasselijk bevindende, sleepte men hem in eenen naburigen stal alwaar hij in 1660 overleed. Zijne voornaamste schilderijen zijn te *Bologna*.

CAVEIRAC (de **Abt JOANNES NOVI DE**), te *Nîmes* den 6 Maart 1713 geboren, heeft zich door verschillende schriften beroemd gemaakt, die Godsdienst, regtvaardigheid en ware staatkunde aademen; zoo als: 1.º *La vérité vengée, ou Réponse à la Dissertation sur la tolérance des Protestans* (De afgewroken Waarheid, of Antwoord op de verhandelinge over de verdraagzaamheid

der Protestanten), 1756, in 12.mo — 2.º *Apologie de Louis XIV. et son conseil sur la révocation de l'Edit de Nantes (Verdedig-schrift van LODEWIJK XIV. en zijnen raad, wegens de intrekking van het Edikt van Nantes)*, 1758, in 8.vo — 3.º *Appel à la raison des écrits et libelles publiés contre les Jésuites (Beroeping op de rede, wegens de schriften en libellen tegen de Jesuiten in het licht gegeven)*, 1762, 2 dl.ⁿ, in 12.mo — 4.º *Lettre d'un Visigoth à M. FRÉRON, sur la dispute harmonique avec ROUSSEAU (Brief van eenen Westgoth aan den Heer FRÉRON; wegens zijn overeenstemmend geschil met ROUSSEAU.)* — 5.º *Mémoires politico-critique sur le mariage des Calvinistes (Staatkundig-beoordeelende Verhandeling over het huwelijk der Calvinisten)*, 1756, in 8.vo De schijnfilozofen, hebben hem beschuldigd den Bartholomeusmoord verdedigd te hebben; maar men behoeft enkel hetgene, wat hij dienaangaande geschreven heeft, te lezen, om den laster te erkennen en te verfoeijen. — » Twee eeuwen, zegt de Abt CAVEIRAC, van die verschrikkelijke gebeurtenis, verwijderd, zoo zijn onze zielen bedaard om dezelve te beschouwen, niet zonder afkeer, maar zonder partij-

digheid; en men behoeft niet te vreezen, dat de nevel der hartstogten het licht komē verduisteren, noch dat derzelve warmte onwillekeurig uitwasemt. Men kan de beweeggronden en uitwerkselen dier treurige gebeurtenissen ophelderen, zonder de stilzwijgende goedkeurder der eene, of de ongevoelige aanschouwer der andere te zijn; en wanneer men aan den Bartholomeusnacht het drie vierde der buitensporigheden wilde benemen, die denzelven vergezeld hebben, zoo zou hij nog gruwelijk genoeg zijn, om door diegene verfoeid te worden, in welke alle gevoel van menschlievendheid niet geheel uitgedoofd is. Het is in dit vertrouwen, dat ik durf vaststellen: 1.º dat de Godsdienst er geen deel aan heeft gehad; 2.º dat het eene zaak van vogelvrijverklaring was; 3.º dat dezelve enkel Parijs betrof; 4.º dat er veel minder menschen het leven bij verloren, dan men gedacht heeft.” (*Dissertation sur la journée de la Saint Barthélemy.* bladz. 1.) — Zie COLIGNY en KAREL IX. — Voornoemde Verhandeling (*Dissertation sur etc.*) komt voor achter het *Verdedig-schrift van LODEWIJK XIV.* enz. Een zeer bekend schrijver heeft met nadruk zijne stem doen hooren tegen de lasteraars van den waardigen Abt. » De

Abt CAVEIRAC, zegt hij, die den *Bartholomeus-nacht* niet verdedigd heeft, en dien men, even alsof hij zulks gedaan had, tot het einde der eeuwen zal verachten, wijl het aan logenaars, die zich wijsgeeren doen noemen, behaagd heeft, hem daarvan te beschuldigen: eene lastering die eene sekte tot orgaan heeft, wint altijd veld, ondanks het tegenovergesteld bewijs, wijl de vermetelheid en hardnekkigheid van den lasteraar, om zijne bedriegerijen te herhalen, bij de menschen eene reden wordt, om er aan te gelooven; daar in tegendeel de ijver van den beschuldigde, om zich te regtvaardigen, begint met te vermoeijen, en eindigt met hem schuldig te doen schijnen." *Annal. pol.* 1777, N.° 10.) De *Biographie universelle* schildert den Abt DE CAVEIRAC, als een onverdraagzaam en bijna dweezuchtig mensch af, welke zich in ergerlijke processen wikkeld; maar zijne schriften en zijn geheele leven logenstraffen deze meer dan gewaagde aantijgingen. Het grootste ongelijk, dat de Abt DE CAVEIRAC in de oogen van sommige lieden gehad heeft, bestaat daarin, dat hij moeds genoeg heeft gehad, om eene wereldberoemde maatschappij te verdedigen, op den oogenblik, dat dezelve aan de wreedaardigste vervolgingen werd prijs gege-

ven. CAVEIRAC overleed in 1782.

CAVENDISH (WILLIAM VAN), Hertog van *Newcastle*, in 1592 geboren, verscheen aan het hof van JACOBUS I., met al de bevalligheden, welke schranderheid en een innemend gelaat aan eenen edelman kunnen geven. De prins van *Wallis*, later KAREL I. beminde hem zeer en benoemde hem tot ridder van *Bath*, en toen hij den troon beklommen had, vertrouwde hij hem de opvoeding van zijnen zoon toe, die KAREL II. was. Toen hij de zaken des konings, in eenen hopeloozen toestand zag, nam hij de wijk naar *Hamburg*, van daar naar *Holland*, en eindelijk naar *Parijs*, alwaar hij afgezonderd leefde. Bij de herstelling van KAREL II. keerde hij naar *Engeland* terug, en het was alstoen, dat hij tot hertog van *Newcastle* werd verheven. Hij overleed den 25 December 1676, en is tweemaal gehuwd geweest, zijne tweede vrouw MANGARETHA LUCAS heeft zijn Leven beschreven, dat te *Londen* in fol. is gedrukt. De hertog van *Newcastle* is de schrijver eener *Nieuwe wijze om de paarden af te rigten en te berijden*. Dezelve is in het Fransch vertaald, en in 1658, te *Antwerpen*, in fol. gedrukt. De menigte en de schoonheid der platen,

waarmede deze vertaling versierd is, maken dezelve zeer kostbaar, vooral de eerste uitgave. Het zijn lessen in de rijkunst, welke hij aan zijnen kweekeling gaf. Nog is hij de schrijver van eenige *Gedichten en Blijspelen*. Zie SOLEISEL (JACOBUS DE).

CAVENDISH. — Zie CAVENDISH.

CAVENDISH (HENDRIK), een beroemde scheikundige in 1733 geboren en 1810 overleden, was de tweede zoon van den hertog van *Devonshire*, hetwelk hem, volgens de Engelsche wetten, slechts aanspraak gaf op een klein gedeelte van de fortuin zijner ouders; vroeg dus wijdde hij zich aan de oefening der wetenschappen toe, en deed gewigtige ontdekkingen in de scheikunde; de meet- en natuurkunde waren hem niet minder gemeenzaam, dan de eerstgenoemde wetenschap. Sedert lang als lid der koninklijke maatschappij van *Londen* aangenomen, werd hij in 1803 benoemd, tot een der acht vreemde leden der eerste klasse van het Instituut van *Frankrijk*. Omtrent dien tijd geraakte CAVENDISH in het bezit van eene zeer aanzienlijke fortuin, welke hem door eenen zijner oomen was gemaakt: maar deze verandering in

zijn bestaan, veranderde niets van zijne inborst noch van zijne gewoonten. Zijne niet zeer talrijke schriften, komen alle voor in de *Transact. philos*, jaargangen, 1766, 1776 en 1792.

CAVICEO (JACOBUS), een Italiaansch Priester, had groote geschillen met den Bisschop van *Parma*, alwaar hij in 1443 geboren was. Hij werd uit die stad verbannen en beging verdedigerwijs, eenen manslag, waarvan hij onthouden werd. Hij werd vervolgens algemeen Vikaris van den Bisschop van *Rimini*, daarna van dien van *Herrare*, en overleed in 1511. Hij heeft zich bekend gemaakt, door zijnen Roman *Peregrino* genaamd, *Venetie*, 1526, in 8.vo: door eene *Geschiedenis des oorlogs van 1487, tusschen Venetië en den Aartshertog van Oostenrijk*, en door verscheidene andere zoo prozaische als dichterlijke werken.

CAVILLON (JOANNES), een Vlaamsch Jesuit, en godgeleerde van den hertog van *Beijeren*, was den 28 Julij 1562, bij de Kerkvergadering van *Trente* tegenwoordig. Hij sprak zeer duidelijk, op eene aandoenlijke wijze en zonder te zintwisten, over het artikel van de offerande der Mis. Hij verhaalde verscheidene wonde-

ren, op verschillende tijden gebeurd, en verzekerde, dat sedert de tijden der Apostelen, tot op LUTHER niemand er aan getwijfeld had. Hij haalde de Liturgiën van den H. JACOBUS, van den H. MARCUS, van den H. BASILIUS en van den H. CHRYSOSTOMUS aan, en voegde er bij, dat de tegenwerpingen der Protestanten genoegzaam wederlegd waren, en dat het, behalve de wederlegging, genoeg was, dat dezelve van lieden voortkwamen, die van de Kerk afgescheiden waren, om dezelve alle als drogredenen te beschouwen. Hij vermaande de Legaten, niet te gedoogen, dat men, over welk onderwerp het ook wesen mogt, de bewijsgronden der kettters voorstelde, zonder er eene goede wederlegging bij te voegen, en dat het zelfs beter was, voor degene, die niet in staat waren, om dezelve te wederleggen, van dezelve niet voor te stellen; dat de ware godsvrucht vorderde, dat men nooit met de Kerk strijdige tegenwerpingen voorstelde, zonder vooraf den geest der toehoorders, door het verhaal van de boosaardigheid en de onkunde der uitvinders, voorbereid te hebben, en door aan te toonen, dat men enkel door gebrek aan oordeel hun het oor kon leenen, en dat, indien men eindelijk de bewijsgronden voor-

stelde, men zulks in weinige woorden en zonder dubbelzinnige bewijzen moest doen; maar dat men er duidelijke en overvloedige bewijzen behoorde bij te voegen, en dat, indien dezelve niet voldoende mogten schijnen, men andere onderwerpen moest kiezen, uit vrees dat er eenige angstvalligheid in den geest der toehoorders mogt overblijven, vooral indien dezelve herders of Bisschoppen waren. Deze redevoering, zegt FRA PAOLO, behaagde buitengemeen aan de meeste der vaders, die dezelve als zeer godvruchtig en regtzinnig Catholijk prezen, en die verdiende, dat de Kerkvergadering een besluit nam, om aan de Predikers, Hoogleraren en schrijvers te bevelen, de voorschriften, in dezelve bevat op te volgen. Maar, voegt de geschiedschrijver er bij, de Beijersche afgeezant was er niet evenzeer over tevreden; want na de Congregatie zeide hij in tegenwoordigheid der Ministers des keizers, die den Jesuit hun compliment maakten over zijne redevoering: *dat hij waarlijk verdiende geprezen te worden, wijl hij geleerd had, om drogredenen met de eenvoudigheid der Christelijke leer te ver-eenigen.* FLEURY, die het verhaal overneemt, hetwelk de geschiedschrijver van het Concilie van Trente, van de

redevoering van den Jesuit CAVILLON geeft, heeft er de denkwijze van den Beijerschen afgezant niet bijgevoegd. CAVILLON had het meeste deel aan de uitgebreide redevoering van LAINEZ, over de bisschoppelijke waardigheid.

CAVOYE (LODEWIJK D'OGER, Markgraaf van), grootmaarschalk van het huis des konings van *Frankrijk*, in 1640 geboren, was de laatste spruit uit eene beroemde familie van *Picardiyë*. Hij had het geluk van bij LODEWIJK XIV. opgevoed te worden. Zoodra hij in staat was, om de wapenen te dragen, begaf hij zich naar de *Vereenigde Provinciën*, en maakte er zijnen naam beroemd, door eene stoute daad, welke de vloot dier republiek in 1666 reddde. Een Engelsche brander kwam met alle zeilen, op den admiraal aanzetten, hij stelde aan DE RUITER voor, om met de ridders DE LORRAINE en COISLIN, in eene sloep te gaan, en de kabeltouwen van de sloepen des branders af te gaan snijden. Dit plan werd gelukkiglijk volvoerd, zoodat de Engelschen hunnen eigen brander eene prooi dervlammen moesten zien worden. De drie Fransche Heeren, door de staten-generaal beloond, verwierven niet minder roem door hunne mild-

dadigheid, dan door hunne dapperheid, daar zij al het geld aan het scheepsvolk uitdeelden. CAVOYE, in *Frankrijk* teruggekeerd, volgde LODEWIJK XIV. op zijne veldtogten, alwaar zijne onverschrokkenheid hem den titel van *dapperen CAVOYE* verwierf. Deze vorst, die hem steeds met een bijzonder vertrouwen vereerde, gaf hem den post van maarschalk van het paleis, en huwde hem uit aan LOUISE DE COËTLOGON, eene kamervrouw der koningin MARIA THERESIA van *Oostenrijk*, de dochter en zuster van twee koninklijke luitenants van *Bretagne*. Zijn rang verschaftte hem minder vrienden dan zijne verdiensten. De burggraaf van TURENNE, die door de daad van den brander hem had leeren hoogachten en zijne vriendschap gezocht had, en de maarschalk van *Luxemburg*, zijn degene, met welke hij het naauwste verbonden was. CAVOYE bragt de twintig laatste jaren zijns levens in de uitoefening der Christelijke deugden door, en stierf zoo als hij geleefd had, in 1716.

CAXES (PATRICIUS), een schilder en bouwkunstenaar te *Florence*, verbond zich aan PHILIPPUS II. en PHILIPPUS III., koningen van *Spanje*, voor welke hij, in eene der galerijen van het

paleis van *Pardo*, de *Geschiedenis van JOZEF*, op natte kalk schilderde. Zijne schilderstukken kwamen in den brand van het *Pardo* om. Hij overleed te *Madrid* in eenen zeer hoogen ouderdom. Men heeft van hem de *Vertaling*, in het Spaansch, der Verhandeling over de bouwkunde van VIGNOLES.

CAXES (EUGENIUS), een schilder, de zoon van den voorgaande, in 1642, in den ouderdom van 65 jaren overleden. Men kan de schoone schilderij van den heiligen JOACHIM en de heilige ANNA, welke hij voor de kerk van den heiligen BERNARDUS van *Madrid* vervaardigde, niet genoeg bewonderen. De bevalligheden in dat werk verspreid, de frischheid van het koloriet en de naauwkeurigheid der teekening, kunnen hetzelfde de vergelijking doen uitstaan met die der grootste meesters van *Italië*.

CAXTON (WILLIAM), de KOSTER van *Engeland*, een beroemd letterkundige, door den Engelschen koning EDUARD IV., in verscheidene onderhandelingen gebruikt, werd in 1410 in het graafschap *Kent* geboren, en overleed in 1494. Zonder de staat- noch letterkunde te verzuimen, wijdde hij zich aan den handel toe. Hij is het, die de boekdrukkerij

in *Engeland* invoerde. Verscheidene werken legde hij ter pers, die hij of zamengesteld of vertaald had, onder andere eene kronijk in zeven boeken, aan welke hij den titel gaf van: *Fructus temporum*. De oudste drukken van dezen diplomatischen kunstenaar, zijn van 1471.

CAYET. — Zie CAIET.

CAYLUS (DANIEL KAREL GABRIEL DE PESTEL, DE LEVIS, DE TUBIÈRES DE), werd den 20 April 1669 te *Parijs* uit eene beroemde familie geboren. In de godsvrucht en de beschaving opgevoed, werd hij een leerling van BOSUET. De kardinaal DE NOAILLES verkoos hem in 1700 tot deszelfs groot-vikaris, en de koning benoemde hem 5 jaren daarna tot bisschop van *Auxerre*. Hij overleed in 1754, in den ouderdom van 85 jaren. Hij had zich in den beginne onderscheiden tegen degene, welke de bulle *Unigenitus* niet aannamen, en in het bijzonder tegen dom FRIPERET, en was een der veertig prelaten geweest, welke de uitmuntende instructie van 1714 hebben uitgevaardigd; maar in het vervolg werd hij appellant der gewaande wonderen van *PARIS*. Zijne werken (*Oeuvres*) in 4 dl. n. 12. mo in het licht gegeven zijn te *Rome* veroordeeld.

door een besluit van den 11 Mei 1754. Deze verzameling bevat niet zijne *Mandementen* en eenige andere schriften, meer geschikt om den partijgeest voedsel te verschaffen, dan om licht te verspreiden, en die 6 dl.ⁿ in 12.mo uitmaken. In 1765 heeft men zijn *Leven*, 2 dl.ⁿ in 12.mo uitgegeven.

CAYLUS (ANNA CLAUDIUS PHILIPPUS DE TUBIÈRE, DE GRIMOARD, DE PESTEL, DE LEVIS, Graaf van), uit dezelfde familie als de voorgaande, werd te *Parijs* in 1692 geboren, en overleed in die stad, den 5 September 1765. Reeds vroeg ging hij onder dienst, en onderscheidde zich in *Catalonië* en bij het beleg van *Kreijburg*. Na den vrede van *Rastadt*, begaf hij zich, daar zijne levendigheid niet werkeloos kon zijn, op reis naar *Italië*. Met geestdrift sloeg hij de schoonheid gade der meesterstukken in dat gedeelte van *Europa* verspreid. Zich daarop naar den *Levant* begeven hebbende, bezocht hij den beroemden tempel van *DIANA* te *Efeze*. In 1717 in *Frankrijk* teruggekeerd, deed hij nog eenige reizen buiten dat rijk. Hij begaf zich op verschillende tijdstippen twee malen naar *Londen*. Huiszittend geworden zijnde, hield hij zich met de toon-

kunst, teeken- en schilder-kunde bezig; schreef en graveerde hij. Aan zijne zucht voor de kunsten hebben wij het prachtige werk te danken, hetwelk ons de gegraveerde steenen van het kabinet des konings van *Frankrijk* voor oogen stelt. De vermaarde BOUCHARDON, vervaardigde de teekeningen tot hetzelfde, en de Heer MARIETTE schreef er de verklaringen van, 2 dl.ⁿ in fol. In 1731 als lid der koninklijke akademie van schilderen beeldhouwkunde opgenomen, schreef hij het *leven* der beroemdste schilders en beeldhouwers dier maatschappij, en, om de grenzen der kunst uittebreiden, verzamelde hij in drie werken nieuwe onderwerpen voor schilderstukken, welke hij bij het lezen der Ouden had aangetroffen. Hij heeft in die Akademie eenen jaarlijkschen prijs gesticht, voor dengenen der kweekelingen, welke het best zoude slagen, om eenen hartstogt te kenschetsen. De gekleurde teekeningen, welke de beroemde PIETRO-SINTA BARTOLI te *Rome*, volgens oude schilderstukken vervaardigd had, vielen hem in handen. Hij liet dezelve graveren; al de stukken derzelve zijn meteene onnavolgbare nauwkeurigheid en juistheid geschilderd. Daar de akademie van opschriften hem in

1742 het honoraire lidmaatschap had gegeven, zoo werd de beoefening der letterkunde zijn heerschende hartstogt, maar zulks was altijd betrekkelijk de kunsten. Hij werkte over de inbalzeringen der Egyptische mumiën, over de *papyrus*, over de buitengemeen groote steenklompen, welke de Egyptenaren van het eene einde van *Egypte* tot het andere vervoerden. Hij trachtte verscheidene plaatsen van *PLINIUS* op te helderen, die betrekking hebben tot de kunsten. Hij deed eenigermate de schilderijen van *POLYGNOTUS* herleven; hij herbouwde, om zoo te spreken, het tooneel van *Curion*, en de prachtige grafplaats van *MAUSOLUS*; maar men kan ligtelijk begrijpen, dat de afteekening van dergelijke stukken, naar min of meer naauwkeurige en wijdloopige beschrijvingen vervaardigd, noodzakelijk gebrekkig is, en hoe vele vrijheid de verbeeldingskracht er in vindt om haar werk de plaats van dat der wezenlijkheid te doen innemen. Hij zocht in de lava's der vuurspuwende bergen, den *obsidiana*-steen, door de bekwaamste natuurkundigen miskend. Eindelijk vond hij het middel uit, om kleuren in marmer aantebrengeu, en gaf eene belangrijke verhandeling, over het was-schilderwerk in het

licht, die eenige jaren na zijnen dood onder dezen titel op nieuw is uitgegeven: *Mémoire sur la peinture à l'encaustique, par M. le C. DE CAYLUS et M. MAJAUULT, docteur de la faculté de médecine* (Verhandeling over het was-schilderwerk, door den Graaf de *CAYLUS* en den Heer *MAJAUULT, doctor der geneeskundige faculteit*), in 8. vo Het schijnt echter, dat dit onderwerp nog beter is opgehelderd, in eene verhandeling door eenen Spaanschen schrijver, in 1786 in het licht gegeven. » *Dom VINCENTIUS REQUENO, ex-Jesuit.* » (dus leest men in eenen brief, in Januarij 1787, te *Rome* door eenen kunstenaar van den eersten rang geschreven) » heeft eene wijze van schilderen in het licht gegeven, door de Italianen *encausto* genaamd, eene wetenschap, die bij de oude Grieken en Romeinen bekend was, en waarvan de lateren slechts flauwe denkbeelden hadden, wijl zij de schrijvers, die er over handelen, niet hebben kunnen begrijpen; maar daar de Heer *VINCENTIUS ANGELONI*, een Romeensch schilder in vergezigten en sieraden, proefnemingeu gedaan heeft, zoo hebben zijne naauwkeurige waarnemingeu verscheidene werken voortgebracht, die door de geleerden bewonderd worden, en een zeer duid-

Iijk denkbeeld geven, van die kunst, welke ons vroeger ontbrak. Om die wetenschap te vereeuwigen laat deze beroemde kunstenaar door den Heer JOZEF TRODAN, onder zijn opzigt de schilderijen van de tweede galerij van het Vatikaan copieren. Er zijn er 52 eigenhandig door den beroemden RAPHAËL geschilderd. De Heer ANGELONI schildert zelf heerlijke vierkante zuilen, ter hoogte van de schilderijen, om er volledige werken van te maken." In meer dan 40 Verhandelingen, welke de Graaf DE CAYLUS in de akademie heeft voorgelezen, leenen de kunsten en de letteren eene wederzijdsche hulp aan den schrijver. Die edelmoedige beschermer stichtte in die maatschappij eenen prijs van 500 livres, waarvan het onderwerp is, om door de schrijvers en gedenkstukken, de gebruiken der oude volken te verklaren. Hij verzamelde van alle kanten allerlei outheden, liet dezelve vervolgens teekenen en graveren, en deed dezelve met geleerde en oordeelkundige waarnemingen vergezeld gaan. Het is deze arbeid, die behalve de *Verhandeling over het waschilderwerk* enz. waarover wij boven gesproken hebben, heeft voortgebracht: 1.° zijn *Recueil d'antiquités égyptiennes; étrusques, Grecques, Romaines et Gauloises* (*Verzameling van Egyptische, Etrurische, Grieksche, Romeinsche en Gallische outheden*), 7 dl.ⁿ in 4.to Parijs.

Het laatste deel dezer kostbare verzameling is in 1767, met de geschiedkundige lofrede des schrijvers, door den Heer LE BEAU in het licht verschenen. — 2.° *Nouveaux sujets de peinture et de sculpture* (*Nieuwe onderwerpen voor de schilder- en beeldhouwkunde*), 1755, in 12.mo — 3.° *Tableaux tirés d'HOMÈRE et de VIRGILE* (*Tafereelen uit HOMERUS en VIRGILIUS ontleend*), met algemeene aanmerkingen op de kleederdragt, in 8.vo, 1757. — 4.° *Description d'un tableau représentant le sacrifice d'IPHIGÉNIE* (*Beschrijving eener schilderij, voorstellende het offer van IPHIGENIA*), 1757, in 12.mo — 5.° *Histoire d'HERCULE le Thébain* (*Geschiedenis van HERKULES, den Thebaner*), uit onderscheidene schrijvers ontleend, in 8.vo, 1758. — 6.° *Discours sur les peintures antiques* (*Verhandelingen over de oude schilderstukken*). — 7.° *Levensbeschrijvingen van MIGNARD, LE MOINE, en EDMEUS BOUCHARDON*. Nog heeft men van hem Romans en vertellingen, die de nuttige kundigheden van dien

geleerden oudheidkenner weinig waardig zijn. Men heeft dezelve in het licht gegeven, onder den titel van *Œuvres badines* (*Luimige werken*), waarvan het 9^e en 10^e deel, in 1787 te *Parijs* van de pers zijn gekomen; maar verscheidene stukken, in het laatste deel voorkomende, zijn niet van hem; er zijn er onder van *DUCLOS*, *CREBILLON* den zoon, den abt *VOISENON*, enz.

CAYOT (*AUGUSTINUS*), een beeldhouwer te *Parijs*, werd in 1711, tot lid der beeldhouwkundige Akademie aangenomen, heeft dien titel verdiend, door de uitmuntende werken, welke zijn beitel heeft voortgebracht. Men telt hieronder voornamelijk de *aanbidding der Engelen* van het Hoog-altaar der Lieve Vrouwe kerk van *Parijs*, in metaal uitgevoerd. Hij overleed in 1722, in den ouderdom van 55 jaren.

CAZALÈS (*JACOBUS ANTONIUS MARIA DE*) de zoon van eenen raadsheer bij het parlement van *Toulouse*, werd in 1752 te *Grenade-sur-Garonne* geboren. Reeds zeer vroeg verloor hij zijnen vader en zijne opvoeding leed grootelijks door dit verlies. Zijne studiën waren onvolledig, maar de natuur vergoedde, hetgene, wat de omstandigheden hem geweigerd hadden. In den ouder-

dom van 12 jaren, ging hij onder het dragonder-regiment van *Jarnac*, en verkreeg kort daarna eene compagnie. Welgevormd, en met alle hoedanigheden begaafd, om te behagen en nagejaagd te worden, vereenigde *CAZALÈS* nog met dat alles eene groote vlugheid des geestes, eene niet zeer gewone bondigheid in het redeneren, en een zeer openhartig en opregt karakter. Om de gebreken zijner opvoeding zoo veel mogelijk weder goed te maken, besloot hij zijne zedelijke vermogens aan te kweeken, zonder daarom van de vermaken en uitspanningen der jeugd aftezien; hij besteedde den dag aan zijne bezigheden en krijgskundige oefeningen, en gedurende den nacht voedde hij zijnen geest door het lezen en beoefenen der beste werken. Met een verbazend geheugen en eene zeldzame schrandtheid begaafd, die hem oogenblikkelijk al de gevolgen van een grondbeginsel deed ontdekken, schakelde hij dezelve met eene bewonderenswaardige orde aan elkander. Hij oogstte van zijne werken eene vrucht, die men dagelijks bespeurde. In 1789 dacht het balliwschap van *Rivière-Verdun* geene betere keuze als afgevaardigde voor de algemeene Staten te kunnen doen, en zond dus *CAZALÈS*, om den adel van deszelfs gewest te ver-

tegenwoordigen. Nog eenvoudig dragonder - kapitein zijnde, had hij de gelegenheid niet gehad, om zich in de welsprekendheid te oefenen; maar hoe ongeloofelijk zulks ook schijnen moge, toen CAZALÈS, in den ouderdom van 38 jaren, voor de eerste maal in eene openbare vergadering sprak, deed hij al zijne toehoorders door zijne scherpzinnigheid, en door eene vloeibaarheid in zijne uitdrukkingen, waarover hij zelf verwonderd was, verbaasd staan. In de beruchte conferentiën, welke plaats hadden, om den adel en den burgerstand te verzoenen, met de belangen van zijnen stand belast, beweerde hij met veel vuur, dat men de oude instellingen der Staten-Generaal moest behouden, indien men niet eerlang de volslagene omverwerping van het staatsgebouw wilde zien; dat de drie afzonderlijke en in hunne beraadslagingen onafhankelijke standen, het *veto* op elkander behoorden te hebben, dat dit het eenige middel was, om de reeds bedreigde monarchie te schragen en eindigde zelf, met zich ten opzichte van de zuiverheid zijner grondbeginselen, op het volk en op de uitspraken zijner vertegenwoordigers te beroepen. Nadat de conferentiën geëindigd waren, wilde de ko-

ning er nieuwe doen beginnen. CAZALÈS, die er de nutteloosheid van gevoelde, die in de algemeene gesteldheid der geesten, eene besliste partij zag, om het staatsgebouw omver te werpen, en die voorzag, dat al die onderhandelingen dezelve nog meer zouden verbitteren, verzette zich tegen den wil des konings, en verklaarde, dat men het rijk behoorde te redden, ondanks den Vorst zelve. Toen de adel zich verplicht zag, om zich met den burgerstand te vereenigen, en zich met dezelve als *nationale vergadering* te verklaren, wilde CAZALÈS, die in deze tegen den vorst oproerige daad de omwenteling bijna voltrokken zag, den adel niet volgen; hij keerde naar zijn gewest terug, toen hij te *Caussade* aangehouden, en tegen wil en dank, te midden der vergadering, teruggebracht werd, welke hij op nieuw door zijne welsprekendheid verrukte, doch waarvan hij noch den gang veranderen, noch de bedoelingen zuiveren kon. In alle groote staatszaken verscheen hij met de voordeelen, hem door zijne talenten geschonken. Nog lang zal men zich die beroemde redevoering herinneren, welke hij ten voordeele der geestelijkheid uitsprak, toen het besluit werd voorgedragen, om de Geestelijken,

die in het bezit van beneficiën waren, en den eed van gehoorzaamheid aan de burgerlijke staatsregeling der geestelijkheid niet zouden zweren, onmiddellijk van alle inkomsten te berooven. » Ik wenschte wel, zeide hij, zich tot de hervormende afgevaardigden wendende, dat deze zaal zich naar mijnen wil kon vergrooten, om de geheele natie bijeenvergaderd te bevatten; zij zou u hooren, en tusschen u en mij oordeelen. Ik zeg, dat er zich eene scheuring voorbereidt; ik zeg, dat al de Fransche Bisschoppen, en de Pastoors grootendeels van gevoelen zijn, dat de grondbeginselen van den Godsdienst, hun verbieden uwe besluiten te gehoorzamen; dat deze overtuiging zich versterkt door de tegenkating, en dat derzelver grondbeginselen uit eene orde voortspruiten, die boven uwe wetten verheven is, dat men door de Bisschoppen van hunne stoelen, en de pastoors uit hunne parochiën verdreven te hebben, dezen tegenstand niet overwonnen, maar de eerste schrede zal gedaan hebben op de loopbaan der vervolgingen . . . . » Deze redevoering, in eene steeds bondige welsprekendheid, voorgedragen, maakte eenen grooten indruk op de vergadering, maar bragt geene verandering in de reeds geno-

mene besluiten te weeg. Na langen tijd tegen den stroom geworsteld te hebben, nam CAZALÈS, wyl hij zijne pogingen vruchteloos zag, zijn ontslag als afgevaardigde bij de nationale vergadering en begaf zich, na de aanhouding des konings te *Varennes*, naar *Duitschland*. In 1792 keerde hij in *Frankrijk* terug; maar de omwenteling van 10 Augustus noodzaakte hem andermaal om als balling het land te verlaten. Hij diende in het leger des vorsten, en deed met hem den vruchtelozen veldtocht van *Verdun*; hij reisde vervolgens door verschillende landen van *Europa*. De Engelschman BURKE onthaalde hem met onderscheiding. Toen in 1801 de storm genoegzaam bedaard was, keerde hij andermaal naar *Frankrijk* terug, kocht voor hetgene, wat hem nog van zijne fortuin was overgebleven een landgoed in het departement *Haute-Garonne*, en overleed den 24 November 1805 in dezelfde godsdienstige gevoelens, welke hij steeds beleden en voorgestaan had. CAZALÈS had eene zuivere en welluidende stem en deed zich volmaakt wel verstaan; hij sprak steeds uit de volheid zijner gedachten, en schreef zelfs de voornaamste denkbeelden niet uit, welke de grondslag zijner redevoeringen uitmaakten. Door het lezen en de beoef-

fening van MONTESQUIEU gevoed, riep hij steeds zijn getuigen in; omtrent het bestuur deelde hij genoegzaam in, de denkbeelden van FENELON, die den voorstanders van het oude bestuur, welke er hem later verwijtingen over deden, niet altijd gestrengelijk naauwkeurig toeschenen. Hij randde onophoudelijk het zij in de vergadering, hetzij in bijzondere gesprekken, diegene aan, welke onder voorwendsel eener groote verknochtheid aan de koninklijke zaak, door hunne kuiperijen en besluiten, de monarchie stuk voor stuk vernielden. Ten gevolge eener dergelijke woordenwisseling met den jongen BARNAVE, hield hij met dezen een tweegevecht met het pistool, waarbij de kogel hem zoo dicht langs het hoofd vloog, dat dezelve het vel schramde. Eene zeldzame zedigheid bezittende, was hij er niet opgesteld, dat men over zijne redkundige talenten sprak, en wendde het gesprek af, wanneer hetzelfde daarop nederviel, en sprak over die zijner ambtgenooten, onder anderen van den jongen BARNAVE, voor wien hij eene bijzondere toegenegenheid koesterde. In 1803 was hij in den echt getreden met mevrouw DE ROQUEFEUILLE, de weduwe van eenen scheepskapitein, bij welke hij eenen veelbe-

lowenden zoon heeft verwekt.

CAZES (PETRUS JACOBUS), een schilder, en 1676 te *Parijs* geboren, en in de maand Junij 1754 in dezelve stad overleden, had tot meester in zijne kunst, eerst HOUASSE, en daarna BON BOULLONGNE. In 1699 behaalde hij den grooten prijs der schilderkunde en werd in 1704 tot lid aangenomen. CAZES kan als een der eerste schilders van de Fransche school beschouwd worden. Zijne teekening is naauwkeurig en bezit trotsche manieren; in zijne stukken straalt een losse geest door: hij kleedde zijne beelden volmaakt wel en bezat in eenen hoogen graad de kunst der dag-schaduw. Zijn opleggen der kleuren is zacht, zijn penseel schitterend, in zijne aangezichten neemt men de grootste frischheid waar. Deze beroemde kunstenaar heeft veel gewerkt; maar zijne voortbrengselen zijn niet alle even schoon. Op het einde zijns levens heeft de verkoeling des ouderdoms, en de verzwakking der zintuigen hem stukken doen voortbrengen, waarin die meester beneden zich zelve is. Men kan zijne stukken zien te *Parijs* in de Lieve-Vrouwe-kerk, in *la Charité*, in de kleine ANTONIUS-kerk, in de Abdij van den H. MAR-

TINUS, en voornamelijk in *Saint-Germain-des-Prés*, alwaar hij het leven van den heiligen HERMANUS en den heiligen VINCENTIUS heeft voorgesteld. In de kerk van den heiligen LODEWIJK, te *Versailles*, bewondert men eene *heilige Familie*, welke eene der schoone voortbrengselen van dien meester is. De koning van *Pruissen* bezit twee kostbare stukken van dien schilder, welke, wat de behandelingswijze betreft, met de werken van CORREGGIO vergeleken zijn. De beroemde LE MOINE is een der kweekelingen van CAZES geweest.

CAZOTTE (JACOBUS), werd in 1720 te *Dijon* geboren, alwaar zijn vader griffier der staten van *Bourgondië* was; hij werd bij de administratie der marine geplaatst; klom in 1747 tot den rang van commissaris op, en begaf zich, als opziener der *Wind-eilanden* naar *Martinique*. Hij had altijd smaak voor de dichtkunde gehad, en te *Parijs* ten huize van RAUCOURT, zijnen landgenoot, eenige zeer beminnelijke geletterden ontmoetende, diende zulks, om zijn talent al meer en meer te ontwikkelen. Gedurende zijn verblijf te *Martinique*, had hij eenen kring van geleerden gevormd, waaronder ook was de beroemde Jesuit LA-VALETTE, overste van de

zendelingen in dat land. Te *Parijs* terug gekeerd, vond hij in hoedanigheid van minne van den hertog van *Bourgondië*, eene *Dijonnesche* dame, zijne oude vriendin (Mejufvrouw POISSONNIER). Hij vervaardigde liederen, om het koninklijke kind in slaap te wiegen, en het welgelukken daarvan, deed hem vermoeden, dat hij wel in belangrijker werken zou kunnen slagen. Hij ondernam dus het gedicht van *Olivier*, dat de vrucht zijner snipperuren was. Hij was in *Amerika* terug gekeerd, toen zijne zwakke gezondheid hem noodzaakte weder in *Frankrijk* te gaan wonen. Hij verzoekt om zijn ontslag, dat hem op de eervolste wijze, met den titel van algemeen commissaris der marine werd toegestaan. In zijn vaderland terug gekeerd, ging hij bij de Oversten van de congregatie der Jesuiten, de betaling van eenen wisselbrief vragen, welke hij van Pater LA-VALETTE had ontvangen, dien hij zijne goederen en bezittingen in *Martinique* had afgestaan. Deze weigerden betalen, en dit was de sprong van dat berucht *regts-geding*, waarvan de *boosaar-digheid* gebruik maakte, om eene maatschappij te be-lasteren, die in *Frankrijk* het eenige bolwerk tegen de hedendaagsche ongeloofigheid is. CAZOTTE maakt

echter van de geheele gematigdheid gebruik, welke hij aan zijne oude meesters te danken had, en zuchtte onophoudelijk over den uitersten nood, waartoe zijne fortuin hem bragt. Hij bepaalde voor het vervolg zijn verblijf te *Parijs*, alwaar hij door alle letterkundige maatschappijen werd nagejaagd. De gemakkelijkheden, waarmede hij samenstelde, was verbazend: in eenen nacht schreef hij een boertend zangspel *les Sabots* genaamd, dat te *Parijs* gespeeld en toegejuicht werd. Men las in een genootschap, de laatst-aangekomene gezangen, van het dichtstuk van *VOLTAIRE*, over den oorlog van *Geneve*: » Hebt gij nog geene andere dan deze? zeide *CAZOTTE*. Gij zijt dus zeer ten achteren; er bestaan reeds andere." Hij begeeft zich naar zijn huis, vervaardigt een zevende gezang, waarin hij op eene meesterlijke wijze den dichttrant en den stijl van *VOLTAIRE* nabootst, en vermaakt het hof en de stad meer dan acht dagen met dit bedrog, dat den werkelijken schrijver van het dichtstuk geenszins tot vermaak verstrekte. *CAZOTTE* wreekte zich aldus op dezen dichter, die zich eenigen tijd tevoren *la Brunette Anglaise*, dat in den beginne veel opgang gemaakt had, had doen toeschrijven. In het begin der omwenteling was hij

mairé van *Pierry*, bij *Epernay*. Wel verre van de veranderingen goed te keuren, welke men in de staatsregeling wilde maken, toonde hij zich den tegenstander derzelve; in zijne betrekkingen met zijne vrienden, stortte hij zijne ziel uit, en deelde hun zijne vrees en zijnen angst, over het toekomstig lot van zijn vaderland mede, hij raadpleegde hen om er middelen tegen te beramen, en dit was de oorsprong zijner briefwisseling met *POUTEAU*, zijnen ouden vriend, toenmaals secretaris der burgerlijke lijst, eene briefwisseling, die de zaak roerde, waarover *CAZOTTE*, zegt men, in de profetische zamenpraak, door *LA HARPE* aangehaald, gesproken had. Daar men den 10 Augustus 1792 de postkantoren overweldigd had, zoo vond men deze geheele briefwisseling. *CAZOTTE* werd met zijne dochter *ELIZABETH*, die hem tot secretaris had gediend, gearresteerd, en in de gevangenis der abdij gesleurd. Toen op de dagen van 2 en 3 September, de gevangenen aan de moordenaars werden overgeleverd, zou *CAZOTTE* hun slagtoffer zijn geworden, indien niet de heldhaftige *ELIZABETH* was komen toeschieten, en haar ligchaam tot een schild voor hem doende dienen, uitriep: » Gij zult niet tot het hart van mijnen vader genaken, dan

wanneer gij het mijne zult doorboord hebben." Het staal ontviel den handen der moordenaren, en CAZOTTE werd zegevierende naar zijn huis terug gebragt. Andermaal, op bevel van het revolutionnair bestuur opgesloten, werd hij voor de regtbanken gevoerd, en ten dood veroordeeld, en zulks ondanks de belangstelling, welke zijne regters hem toedroegen, die terwijl zij hem veroordeelden niet konden nalaten in zijnen lof uit te weiden. » Waarom, zeide hem de openbare aanklager, moet ik u, na eene 72 jarige deugd, schuldig vinden!... Het is niet genoeg een brave zoon, een teeder echtgenoot, een goede vader te zijn, men moet ook een regtschape burger wezen." — » Zie den dood onbevreesd te gemoet, zeide hem de regter na zijn vonnis uitgesproken te hebben, bedenkt, dat hij geen regt heeft, u te verwonderen; het is niet een zoodanige oogenblik, die eenen man, zoo als gij, verschrikken moet." Het is op deze wijze, dat die deugdzaame burger; de eerbied en de achting van zijne vijanden zelfs afperste. Na een uur met eenen geestelijke te hebben doorgebragt, schreef hij aan zijne familie: » Mijne vrouw en kinderen, beweent mij niet, vergeet mij niet, maar weest vooral bedacht God

nimmer te beleedigen." Hij gaf vervolgens aan den geestelijke, die hem bijstond eene haarlok, om dezelve aan zijne dochter ter hand te stellen, en vertrok naar de strafplaats. Op het schavot gekomen, keerde hij zich tot de menigte, en zeide met luider stemme: » Ik sterf, zoo als ik geleefd heb, getrouw aan God en aan den koning." Hij onderging den dood den 25 September 1792. Men heeft van hem: 1.° *La Patte de chat (de Katte-klaauw)*, een zinzineesch verhaal, 1741, in 12.mo — 2.° *Mille et une fadaïses (Duizend en eene beuzelingen)*, verhalen, 1742, in 12.mo — 3.° *La Guerre de l'Opéra (De Opera-krijg)*, 1753, in 12.mo — 4.° *Observations de ROUSSEAU au sujet de la musique Française (Aanmerkingen van ROUSSEAU ten opzichte van de Fransche toonkunst)*, 1754, in 12.mo — 5.° *Ollivier*, een gedicht in 12 zangen, 1763, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 6.° *Le Lord impromptu (De geestige Lord)*, 1771, in 8.vo — 7.° *Le diable amoureux (De verliefde duivel)* een Spaansch geestig verhaal, 1772, in 8.vo Deze drie laatste werken zijn vereenigd geweest, onder den titel van *Œuvres badines et morales de C. (Boertige en zedelijke werken van CAZOTTE)* Parijs, 1776, 2 dl.ⁿ in 8.vo Het

voornaamste der werken van dezen schrijver, is zonder tegenspraak zijn *Ollivier*, in dit voortbrengsel vindt men geest, verbeeldingskracht, vrolijkheid en eene oorspronkelijke wending. Hij heeft de zedeleer, welke den grondslag van zijn verdictsel uitmaakt, met eenen aangenaamen sluijer bedekt. Al te veel betoovering, eenige langwijgheden, weinig verband, vooral tusschen de gezangen eene al te overijlde ontwikkeling zijn de gebreken van hetzelfde. Doch men wordt schadeloos gesteld, door de verscheidenheid der schilderingen, de waarheid der karakters, en de levendigheid van het koloriet.

CAZWYNY (ZACHARIA-BEN-MOHAMMED), een in de natuurlijke Historie zeer ervaren Arabier, dien men den *PLINIUS* der Oosterlingen zou kunnen noemen, werd in *Perzië* in de stad *Cazwyny* geboren, en overleed in de uitoefening van zijnen post van *Cadi*, den 7 April 1283. Hij schreef verscheidene werken, onder welke het beroemdste is, zijne verhandeling over de natuurlijke Historie, welke ten titel voert: *De wonderen der Natuur en het wonderbare der geschapene dingen*. Deze verhandeling is eene volledige natuurkundige *Cursus*, waarin de schrijver alles behandelt, van de gesternten

tot de plantwording. Het hoofddeel, dat over de gesternten handelt, is door den Heer *IDLER*, onder dezen titel in het licht gegeven: *Nasporingen over den oorsprong en de beteekenis van de namen der gesternten*, Berlijn, 1809. De Heer *CHÉZY* leverde in 1806, als een vervolg op de *Chrestomathie* van *SYLVESTRE DE SACY*, de *Beschrijving van de drie rijken der natuur*, door denzelfden schrijver, welke hij ophelderde door aanteekeningen, op eene verstandige en aangename wijze, door hetzelfde verspreid. *CAZWYNY* heeft in zijn werk niet veel anders geleverd dan den zakelijken inhoud, van hetgene, wat vroeger over de door hem behandelde onderwerpen geschreven was: » maar, zegt *BUFFON*, dit afschrift bezit zulke groote trekken; deze compilatie bevat dingen, welke op zulk eene nieuwe wijze verzameld zijn, dat dezelve te verkiezen is, boven de meeste oorspronkelijke werken, welke over dezelfde onderwerpen handelen.”

CEBA (*ANSALDO*), een *Genueesch* staatkundige, geschiedschrijver, redenaar en dichter, in 1623, in den ouderdom van 58 jaren overleden, leverde eenige verhandelingen in elke dier wetenschappen. De *Italianen* stellen eenig belang, in

zijne *Verhandeling over het Heldendicht*: maar hij heeft zich vooral beroemd gemaakt door zijne treurspelen. De beste zijn: *De tweelingzusters van Capua* en *Alcippus*. De markgraaf MAFFEI heeft dezelve waardig geoordeeld, om in de Verzameling der beste Italiaansche treurspelen, te *Verona* in 1723, in 3 dl.ⁿ in 8vo gedrukt, geplaatst te worden. Ook heeft hij de karaktertrekken (*Caractères*) van THÉOPHRASTUS, door LA BRUYÈRE, in het Italiaansch vertaald.

CEBES, een Thebaansch wijsgeer, de leerling van SOCRATES, die zich, even als zijn meester, geheel en al van de bespiegelende wijsbegerte onthield, om zich enkel met de zedelijke bezig te houden. Hij schreef drie zamenspraken: *Hebdoma*, *Phrynichus* en *Pinax*, van welke de laatste nog bestaat, en een zeer schoon tafereel van het menschelijke leven bevat, waarmede men de grondstellingen van zijn onderwijzer, met betrekking tot de ziel en hare lotgevallen kan volledig maken. Een ander allegorisch schrift, onder denzelfden titel, schijnt het werk van eenen veel lateren wijsgeer te zijn. — Volgens een verhaal werd CEBES de zedelijke redder van PHÆDON, die, als jonge slaaf, door zijn Heer tot ontucht misbruikt

werd. Op raad van SOCRATES, kocht CEBES den knaap vrij, en leidde hem tot de wijsheid op.

CECCANO (HANNIBAL), in het land van *Lavoro*, een geweest in het koninkrijk *Napels* geboren, werd aartsbisschop van *Napels*, en in 1327 door JOANNES XXI. of XXII. met het Romeinsche purper vereerd. CLEMENS VI. zond hem, om den vrede te sluiten tusschen PHILIPPUS van *Valois*, koning van *Frankrijk*, en EDUARD VI., koning van *Engeland*. De kardinaal CECCANO, was te *Rome*, toen de beruchte RIENZI, zijn willekeurig gezag uitoefende. Hij excommuniceerde dien muiteling en zijne medepligtigen, verklaarde hem vervallen van, en onbekwaam tot elke bediening en verbood hem het water en het vuur. RIENZI redde zich in de karavanen der bedevaartgangers, welke terugkeerden. CECCANO, die met zijne vlugt onbekend was, leefde in eene gestadige vrees, wel wetende, dat RIENZI tot alle gruweldaden in staat was. Om hem uit dien toestand te redden, hief hem de Paus de legatie van *Rome*, doch hij werd onder weg in 1350 vergeven.

CECCO D'ASCOLI, dus genoemd naar *Ascoli*, eene stad in het Markgraafschap *Ancona*, alwaar hij in 1257

geboren werd, vereenigde met veel verstand eene groote arbeidzaamheid. De dichtkunde, de godgeleerdheid, de wis- en geneeskunde, hielden hem beurtelings bezig. De roem, welken hij in deze laatste wetenschap verworven heeft, maakte hem bekend bij Paus JOANNES XXI. of XXII. die hem naar *Avignon* beriep, om Hoogstdezelfs geneesheer te worden. Verplicht om dat hof te verlaten, kwam hij te *Florence*, alwaar zijn bijtend karakter hem ook vijanden op den hals haalde. Hij begaf zich vervolgens naar *Bologna*, alwaar hij van 1322 tot 1325, de astrologie en wijsbegeerte onderwees. Men klaagde hem bij den geloofsonderzoeker aan, als een ketter die alles aan den invloed der sterren toeschreef, en die den Profeet wilde spelen. CECCO zwoer zijne dwalingen af, en onderwierp zich aan de boetpleging. KAREL JAN zonder land, hertog van *Calabrië*, beriep hem naar *Florence* terug, en gaf hem den rang van Hoogstdezelfs geneesheer en astrologist. CECCO, die door zijne ongelukken wijs had behooren te worden, kon aan de doller woede, om een profeet te zijn, niet wederstaan. Door den hertog verzocht, om de *horoskoop* zijner vrouw en dochter te trekken, voorzeide hij, dat zij zich aan de

losbandigheid zouden overgeven, hetwelk hem de ongenade van dien Vorst op den hals haalde. Zijne vijanden werden daardoor des te verbitterder: zij deden hem in de gevangenis der Inquisitie opsluiten. Hij werd beschuldigd, te *Florence* de dwalingen te hebben geleerd, welke hij te *Bologna* herroepen had, en zelfs J. C. aan de magt der sterren te hebben onderworpen. Deze beschuldiging deed hem ten dood veroordeelen. Het vonnis werd in 1327, in tegenwoordigheid, van eene onnoemelijke menigte volks, die verwachtte, dat een dier beschermgeesten, met welke men vooronderstelde, dat hij verkeerde, hem zou komen verlossen, ten uitvoer gebracht. Zijn ware naam was FRANCISCUS DE STABILI; CECO, onder welken hij bekend is, is een verkleiningswoord van FRANCESCO. Hij heeft een lomp en onbeschaafd dichtstuk over de natuurkunde in het licht gegeven, dat ten titel voert *Acerba*, bij vergissing van den afschrijver volgens het handschrift naar welke overschrijving de eerste uitgave te *Venetië*, in 1476 in 4.to het licht heeft gezien; de door CECCO gestelde titel was: *Acerbo* of *Acervo*, naar het Latijn *Acervus*, dat een' mengelklomp of eene verzameling van opeengestapelde dingen beteekent. De uit-

gaven van *Milane* en *Venetië* van dit werk, 1484 en 1492, in 4.to, zijn ook zeer zeldzaam. Die van *Venetië*, 1487, in 4.to, 1516, 1519 en 1550, in 8.vo, worden ook zeer gezocht; de beide laatste zijn verbeterd.

CECIL (WILLIAM), vrijheer van *Burleigh*, groot-schatmeester van *Engeland*, werd den 13 September 1520 te *Bourn* in het graafschap *Lincoln* geboren, en was een der geheimschrijvers van **EDUARD VI.** Daar hij zag, dat de koningin **MARIA** de zuster van **EDUARD**, hem niet tot eerposten verhief (hetwelk hij daaraan toeschreef, wijl hij niet Catholijk was) zoo begaf hij zich naar de prinses **ELIZABETH**, die hem het bestuur harer zaken toevertrouwde. Toen deze vorstin tot de kroon was geraakt, benoemde zij hem tot staats-secretaris en algemeen bewindhebber der geldmiddelen van *Engeland*. Hij was de voornaamste dienaar der wraakmiddelen en wreedheden, welke die vorstin tegen de Catholijken uitoefende. Men is van gevoelen dat hij de zamenzwering der buskruiden heeft uitgevonden, ten einde dezelve hatelijk te maken, en tegen de Kerk de verschrikkelijke vervolging te verwekken, welke zij onderging (Zie **JACOBUS VI.**, koning van *Schotland*). Hij

overleed in 1598. Zijn leven is door **ARTHUR COLLINS** beschreven, en in 1732 te *Londen* herdrukt.

CECIL (ROBERT), zoon van den voorgaande, in 1563 geboren, de erfgenaam van de ondeugden zijns vaders, en van zijnen invloed bij de koningin **ELIZABETH**. Hij wordt als een der voornaamste bewerkers beschouwd van het doodvonnis, hetwelk die vorstin tegen den graaf van *Essex* onderteekende. **JACOBUS I.** behield hem in het ministerie. **CECIL** sloot met **SULLY** het verdrag tusschen *Frankrijk* en *Engeland*, bij de komst van **JACOBUS** tot den troon, en overleed den 24 Mei 1612.

CECILIA. — Zie **CECILIA (Heilige)**.

CECILIANUS. — Zie **CECILIANUS**.

CECILIUS. — Zie **CECILIUS (Heilige)**.

CECINA, Luitenant van **GERMANIUS**, bezat niet minder moed dan zijn veldheer. Ziende dat er zich eene onverwachte vrees onder zijn leger had verspreid, dat hij vruchteloos de laatste pogingen, om den vlugtenden soldaat terugtehouden had aangewend, ziende eindelijk, dat alles te vergeefs was, ging hij in de poort dwars op den grond

liggen. De soldaat, die dus de stad niet kon verlaten, zonder op het ligchaam van zijnen bevelhebber te trappen, keerde terug, en langzamerhand werd de rust hersteld.

CECROPS, een oorspronkelijke Egyptenaar, de stichter van *Athene*, vestigde zich met eene volkplanting in *Griekenland* en wel in *Attika*, alwaar hij met *AGRAULOS*, de dochter van *ACTEUS*, in den echt trad, en den naam van *Cecropia* aan de door hem gebouwde citadel en het geheele naburige land gaf. Hij onderwierp de volken door de wapenen en de zachtmoedigheid, lokte hen uit de bosschen, beschaafde hen, verdeelde hen in 12 kantons, en gaf hun eene raadsvergadering, sedert dien tijd, onder den naam van *Areopagus*, zoo beroemd, zoo als men zulks op de marmer tafels van *Arundel* zien kan. Men is van gevoelen, dat hij omtrent het jaar 1582 vóór J. C. in *Attika* landde. Het is met dat tijdstip dat de geschiedenis van *Athene* begint. Men beschouwt CECROPS als den eerste, die eene bepaalde gedaante aan den Godsdienst der Grieken heeft gegeven en die hun geleerd heeft JUPITER den oppersten God te noemen. Na den dienst der goden te hebben geregeld, gaf hij

hun wetten. Men zegt, dat CECROPS bijgenaamd werd *Διχδης*, (*Biformis* of twee gedaanten hebbende), hetzij uit hoofde van zijne buitengewoon lange gestalte, hetzij wijl hij de Egyptische en Attische taal verstond, of liever, wijl hij het huwelijk onder die onbeschaafde volken had ingevoerd, die vroeger onverschillig aan hunne dierlijke drift voldeden. Het is bij deze gelegenheid, dat de ouden hebben voorondersteld, dat CECROPS twee aangezigten had, als hebbende de vereeniging van den man met de vrouw geregeld. Hij regeerde 50 jaren.

REDITUS (QUINTUS), krijgs-tribuun in *Sicilië*, onderscheidde zich in het jaar 254 vóór J. C. door eene stoutmoedige daad. Het Romeinsche leger door de vijanden ingesloten, was van alle hoop op redding verstoken. Hij bood den consul ATTILIUS COLLATINUS aan, om zich aan het hoofd van vier honderd onverschrokken jongelingen te plaatsen, en aan hun hoofd diegene te gaan trotseren, welke hen zoo naauw ingesloten hielden. Hij voorzag wel, dat hij en zijne spitsbroeders, onvermijdelijk bij deze onderneming moesten omkomen; maar hij was overtuigd dat, terwijl hij een gedeelte der vijanden tot den strijd zoude uitlokken, de

consul het andere kon aanranden en daardoor de troepen in vrijheid stellen. Hetgeen hij voorzien had, gebeurde ook. De Romeinen reddden zich uit het gevaar waarmede zij bedreigd werden. Al degenen, die hen vergezeld hadden, sneuvelen, en hij alleen nog levende tusschen de doode lichamen gevonden, en schoon geheel met wonden bedekt, werd hij echter door een buitengewoon geluk, dat hij aan de edelmoedigheid zijner vijanden te danken had, in het leven gespaard.

CEDRENUS (GEORGE), een Grieksche Monnik, die in de elfde eeuw leefde, liet eene *Kronijk* na van **ADAM tot IZAAK COMNENUS**, in 1057; dit is een *Compilatie* zonder keuze noch onderscheiding uit verscheidene geschiedschrijvers ontleend, welke deze Monnik had afgeschreven. Het gedeelte vooral, dat de oude geschiedenis betreft, is buiten alle gebruik. Dezelve is met de *Byzantinische geschiedenis* van **SCYLITZÉS** in 1647, 2 dl.ⁿ in fol, met de Latijnsche vertaling van **XYLANDER**, de aantekeningen van **GOAR**, en het *Glossarium* van **FABROT** verrijkt.

CEILLIER (REMIGIUS), te *Bar-le-duc* in 1688 geboren, was reeds vroegtijdig door zijne zucht voor de

studie en door zijne godsvrucht beroemd. Hij kweekte dezelve aan in de congregatie van den heiligen **VANNES** en den heiligen **HYDULPHUS**, waarvan hij nog zeer jong zijnde, het kleed aanvaardde. Hij bekleedde onderscheidene bedieningen in zijne orde, en werd *Titularis-prioor* van *Flavigni*. Hij overleed in 1761. Er bestaat van dezen geleerde: 1.º *Histoire générale des auteurs sacrés et ecclésiastiques* (*Algemeene geschiedenis der gewijde en kerkelijke schrijvers*), die hunne levensgeschiedenis, de lijst, de beoordeeling, de tijdrekening, de ontleiding en de opsomming der verschillende uitgaven hunner werken bevat, hetgene wat dezelve belangrijks over de leerstellingen, de zedeleer en kerkucht bevatten; de geschiedenis der algemeene en bijzondere Kerkvergaderingen en de uitgezochte acten der *Martelaren*, in 4. to, 23 dl.ⁿ van 1729 tot 1763 in het licht gegeven: eene *compilatie* vol geleerde nasporingen doch al te wijldloopig. De schrijver, veel nauwkeuiger dan **DUPIN**, bezat de begaafdheid niet om, zoo als hij, te schrijven en te ontleiden. Zijn werk gaat daarenboven slechts tot den heiligen **BERNARDUS**. Degenen, die de heilige Vaders in het oorspronkelijke niet

willen of kunnen lezen, moeten op de nauwkeurigheid zijner uittreksels en vertalingen rekenen. — 2.º *Apolo-gie de la morale des pères contre BARBEYRAC* (*Verdediging van de zedeleer der Kerkvaders tegen BARBEYRAC*), 1718, in 4.to; een werk vol geleerde aanmerkingen, bondig maar zwaar geschreven. CEILLIER bezat de deugden van zijnen staat en was met zucht tot de eenzaamheid en tot den arbeid bezielde. Hij maakte zich bij zijne Ordebroeders, die hij als een teedere vader bestuurde, grootelijks bemind.

CELADA (DIDACUS DE), een geleerde Jesuit der zeventiende eeuw, te *Madrid* in den ouderdom van meer dan 70 jaren overleden. Zijne *Commentariën* op verscheidene boeken des bijbels zijn in 1658, te *Lyon* in 6 dl.ⁿ in fol. gezamenlijk uitgegeven, welke uitgave door de geleerden zeer op prijs wordt gesteld.

CELANO (THOMAS VAN), een Franciskaner monnik, en een der ijverigste aanhangers en lofredenâars van den heiligen FRANCISCUS van *Assisi*, leefde in de dertiende eeuw, en is bekend als de schrijver van het *Dies irae, dies illa* enz., het *Fregit victor virtualis* en het *Sunctitatis nova signa*,

het eerste Hymnus *Dies irae* enz., heeft den naam des dichters voor altijd belangrijk gemaakt, wijl het, uit hoofde van deszELTS voortreffelijkheid, door de Catholijke Kerk als een aandoenlijk gezang op allerzielen-dag en bij elke zielmis gezegd wordt.

CELER en SEVERUS, bouwkunstenaars, leefden onder NERO, die zich van hen bediende, om zijn *gulden huis* te bouwen. Om een denkbeeld van dit prachtige paleis te hebben, is het genoeg te weten dat het reuzenbeeld van dien onmenschenlijken vorst ter hoogte van ruim 37 Nederlandsche ellen, te midden van een ruim voorhof stond, door eene overwelfde gallerij omringd, uit drie reijen zeer hooge zuilen zamengesteld, ter lengte van een derde mijl. Onder de bijzonderheden, welke men er opmerkte was eene kringvormige eetzaal, waarvan het gewelf het uitspansel voorstelde, en om de beweging der sterren voortestellen dag en nacht draaide. De zeldzaamste marmers, en de kostbare edelsteenen waren van alle kanten aangebragt: het goud, was er in zulk eene groote hoeveelheid, zoowel uitwendig als inwendig, dat dit groote paleis den naam van *Gulden huis* verkreeg. Het-

zelve omvatte de bergen *Palatinus* en *Esquilinus*, en werd na NERO's dood verwoest. VESPASIANUS gaf den grond, waarop het gestaan had aan het volk. Kort daarna werd aldaar een schouwburg (het zoogenaamde *Coliseum*) en de *Vrede-tempel* opgericht, waarvan de edele overblijfselen thans nog bestaan.

CELESTINUS I. (*Heilige*), een Romein, beklom den Stoel van den H. PETRUS, na den H. BONIFACIUS I., den 3 November 422. Hij begon met FAUSTINUS naar *Afrika* te zenden, ten einde er eene Kerkvergadering te beleggen, over APIARIUS (Zie APIARIUS en ZOSIMUS). Van de nieuwe ketterij van NESTORIUS onderdrukt, beriep hij in 430 eene Kerkvergadering te *Rome*, alwaar dezelve veroordeeld, en NESTORIUS afgezet werd. In het volgende jaar zond hij twee afgevaardigden naar de Kerkvergadering van *Efeze*, met eenen brief voor die vergadering. Op het einde van hetzelfde jaar vernomen hebbende, dat eenige Gallische Priesters, de leer van den H. AUGUSTINUS, na den dood van dien verdediger der genade, aanrandde, zoo schreef hij aan de Bisschoppen van *Gallië* tegen degene, die hem hadden durven aanranden; er echter bijvoegende, dat er

geene verplichting bestond, om al de redeneringen van dien Kerkvader, noch zijne verschillende wijzen van voorstellen, der als waar erkende artikels, in het stuk van genade, aan te nemen (Zie AUGUSTINUS en SADOLET). Hij overleed in het volgende jaar den 1 Augustus 432, als een wijs en voorzigtig opperpriester beschouwd. Men schrijft aan dien Paus de invoering van den *Introitus* der Mis toe. Zijne *Brieven* worden bewaard, in de verzameling van D. CONSTANT, in fol., en in die der Kerkvergaderingen.

CELESTINUS II., van *Tiferno*, den 25 September 1143, na INNOCENTIUS II. tot Paus verkoren, regeerde de Kerk slechts 5 maanden. Men heeft van hem drie *Brieven*. De H. BERNARDUS en PETRUS de eerwaardige, Abt van *Cluny*, schreven hem eenen brief.

CELESTINUS III., een Romein, in 1191 de opvolger van CLEMENS III., zalfde in hetzelfde jaar Keizer HENDRIK IV. met de keizerin CONSTANTIA. Men zegt, dat hij de kroon, welke men op het hoofd van dien vorst zoude plaatsen met den voet omver stiet, om aan te tonen, dat hij de magt bezat, om hem af te zetten; maar dit sprookje is fabelachtig.

De Paus stelde vervolgens dien vorst in het leenbezit van *Apuglia* en *Calabrië*, en verbood hem, als opperleenheer van *Napels* en *Sicilië*, aan die verovering te denken. Hij gaf eenigen tijd daarna *Sicilië* aan FREDERIK, den zoon van HENDRIK, op voorwaarde, dat hij eene jaarlijksche schatting aan den heiligen stoel zoude betalen, doch deed hem kort daarop in den kerkelijken ban. Hij overleed in 1198, na den kruistogt te hebben doen prediken, en wyl RICHARD, koning van *Engeland*, de ongeloofigen in het Oosten bestreed, de partij van dien vorst tegen zijne vijanden omhelsd te hebben. Er bestaan nog 17 Brieven van hem. Hij was een zeer verlicht Opperpriester.

CELESTINUS IV., uit het huis van CASTIGLIONE van *Milane*, was de zoon van JOANNES en van CASSANDRA CRIBELLI, de zuster van URBANUS III. Hij werd den 22 September 1241, 30 dagen na den dood van GREGORIUS IX., door slechts tien Kardinalen verkozen, wyl keizer FREDERIK, die de Kerk zeer vijandig was, de overige gevangen hield. CELESTINUS was gedurende het leven van zijn' oom URBANUS, Kanonik en Kanselier der Kerk van *Milane* ge-

weest, en was daarna een Cistercienser religieus geworden. GREGORIUS had hem in 1227, tot Kardinaal-priester, onder den titel van den heiligen MARCUS, en daarna tot Bisschop, onder den titel van de heilige SABINA, verheven. Daar die Paus zag, dat hij de beschermder der arme geestelijken was geworden, zoo voorzeide hij hem, dat hij tot de pauselijke waardigheid zoude verheven worden, even gelijk de heilige FRANCISCUS hem zulks eertijds ook voorzegd had. CELESTINUS overleed 18 dagen na zijne verheffing, alvorens gekroond te zijn. Zijn dood werd door alle weldenkenden betreurd; en, volgens den raad der wijsste mannen, die het niet van pas oordeelden eenen Paus te verkiezen, alvorens FREDERIK, de Kardinalen, welke hij gevangen hield, in vrijheid stelde, bleef de Kerk een en twintig maanden zonder zichtbaar Opperhoofd.

CELESTINUS V. (*Heilige*), *Petrus de Mourrhon* of *Morron* genaamd, werd in 1215, te *Isernia*, in het koninkrijk *Napels* van geringe maar deugdzame ouders geboren. Reeds in den ouderdom van 17 jaren begaf hij zich in de eenzaamheid, ging vervolgens naar *Rome*, werd aldaar tot priester gowijd,

en omhelsde de orde der Benediktijnen. Kort daarna begaf hij zich naar *Monte-Majella*, bij *Salmona*. Daar stichtte hij eene nieuwe orde, later onder den naam van *Celestijnsche* bekend, en door GREGORIUS X., in de tweede algemeene kerkvergadering van *Lyon* goedgekeurd. De nieuwe stichter, had zich aldaar eene bijzondere cel gekozen, die zoo wel gesloten was, dat degene, die hem de Mis diende, door een venster antwoordde. Het is in dit verblijf, dat men hem in 1294 opzocht, om Paus te worden. De afgevaardigden zagen den tot Paus verkoren tachtigjarigen kluisenaar, door traliën, bleek, uitgeleerd, met eenen langen baard, en de oogen dik van tranen. Men bewoog hem de opperpriesterlijke waardigheid aan te nemen, en hij verliet zijn treurig verblijf. Op eenen ezel gezeten, kwam hij te *Aquila*, liet zich aldaar zalven, en begon reeds den kardinalen hunne keus te doen berouwen. » Het scheen weldra, zegt een wijs geschiedschrijver, dat de Hemel niet altijd door de uitwerkselen, de vermoedens regtvaardigt, welke op den zamenloop van omstandigheden gegrond zijn, die zijne keuze schijnen aantetuiden. Deze nieuwe opperpriester, in den ouderdom van 72 jaren, zonder we-

reldgebruik, zonder oefening, aan de schroomvalligheid en de besluiteloosheden onderworpen, die gewoonlijk met eene van kunde en ondervinding verstokene regtschapenheid gepaard gaan, in de eenzaamheid gekomen, als onvermijdelijk overgegeven aan de indruksele der listige kunstgrepen en der vermomde vleijerij, en des te gemakkelijker bedrogen, daar de vrees van zulks te zijn, hem meestal zonder overleg deed handelen, de nieuwe Paus, op zulk eene wijze aan zich zelve overgegeven, of liever van zich zelve verstoken, en, zonder het te weten, aan vreemde personen en hartstogten onderworpen, beging verscheidene misslagen, in zulk eenen gevaarlijken rang en zulke hagchelijke omstandigheden, onvermijdelijk, en deed in het bijzonder zeer slechte keuzen, voor gewigtige kerkvoogdijenschappen. Het duurde niet lang, of men morde van alle kanten. De goede CELESTINUS, van dien opstand onderrigt, legde, vijf maanden na zijne verheffing, zijne waardigheid neder. De kardinaal CLETANUS werd na hem, onder den naam van BONIFACIUS VIII. gekroond. Het is een sprookje, dat zijn opvolger er hem het denkbeeld toe zou hebben ingeboezemd, door des nachts door eene roeper met hem te spreken.

Maar hetgene, wat zeker is, is dat de nieuwe Paus hem uit de slecht gegronde vrees, dat hij zich mogt doen bewegen, den pauselijken troon weder te beklimmen, op het kasteel van *Fumone in Campagna*, deed opsluiten. PETRUS beklagde zich nooit over zijne gevangenis. *Ik heb zeide hij, naar eene cel verlangd, en dezelve ook bekomen.* Hij overleed in dezelve in 1296. CLEMENS V. canoniseerde hem in 1313. Hij verdiende zulks door zijne gestrengte levenswijze en door zijne deugden, en vooral door de onderwerping en gelatenheid, waarmede hij de ongemakken zijner gevangenis, en de slechte behandeling zijner oppassers verduurd had. Men heeft van hem stukjes in de *Bibliotheek der Kerkvaders*. De kardinaal PETRUS D'AILLY heeft zijn leven in het Latijn beschreven, dat door DIONYSIUS FABRI in eenen beteren stijl is gebragt, *Parijs*, 1439, in 4.to De Celestijner orde, is in 1778, in *Frankrijk* afgeschafft.

CELESTINUS VAN SINTE-LUDUVINA. — Zie GOLIUS.

CELESTIUS. — Zie PELAGIUS, Ketter.

CELLAMARE (ANTONIO DEL GIUDICE, Hertog van Giu-

venazzo, vorst van), te *Napels* in 1657 geboren, kwam, nog zeer jong zijnde, aan het hof van KAREL II., koning van *Spanje*, en was hem zeer verknocht, zoolwel als aan zijnen opvolger PHILIPPUS V., dien hij in den oorlog van *Italië* volgde. In 1707, door de keizerlijken, bij de belegering van *Gaëta* gevangen genomen, werd hij eerst in 1712 uitgewisseld. Drie jaren daarna werd hij als afgezant naar *Frankrijk* gezonden, maar toen in 1718 de zamenzwering tegen den hertog van *Orléans*, regent des rijks, was losgebarsten, werd hij verdacht gehouden, er een der beweegraderen van te zijn, en verliet *Spanje* in aller ij. Men maakte zich meester van al zijne papieren, ondanks zijne beroeping op het voorregt van afgezant. Hij bleef desnietteenstaande in de gunst van PHILIPPUS V. en overleed te *Sevilla* den 16 Mei 1733. Men vindt de geschiedenis dezer zamenzwering, in de *Memoriën van het regentschap des hertogs van Orleans, Amsterdam*, 1749, 3 dl.ⁿ, in 12.mo door LENGLET DU FRESNOY, die zelf tot de ontdekking dezer zamenzwering gebruikt was; in het Fransch in het licht gegeven. Deze zamenzwering had de gevangening van den hertog van *Orleans* op een feest en de

opdragt van het regentschap aan PHILIPPUS V. ten doel, welke alstoen meester van twee rijken zijnde, *Europa* naar het uitgestrekte plan, zijns ministers den kardinaal ALFERONI, volgens zijnen wil zoude beheerscht hebben. Eene ligte vrouw, ontdekte de zamenzwering, en men onderschepte te gelijker tijd brieven, welke CELLEMARE naar *Madrid* zond, waarin men de zamen spanning omslagtig uiteengezet vond, daardoor werd de hertog en de hertogin van *Maine* en andere groote personaadjes als mededaders ontdekt.

CELLARIUS (CHRISTOPHORUS), in 1638 te *Schmalkalden* geboren, een beroemd Hoogleeraar der welsprekendheid en geschiedenis te *Halle in Saksen*. Hij overleed in 1707, en heeft zich onder de geleerden beroemd gemaakt, door verscheidene door hem geschrevene werken, en door den herdruk van vele oude schrijvers. Men heeft van hem: 1.° *Notitia orbis antiqui*, 2 dl.n. in 4.to, *Leipzig*, 1701; *Amsterdam*, 1706, 2 dl.n, in 4.to, en *Leipzig*, 1731, met aantekeningen; door KOENRAAD SCHWARTZ: dit is het beste werk, dat er over de oude Aardrijkskunde bestaat; doch het is meer geleerd dan *methodisch*. Men had wel gewenscht, dat hij

de oude aardrijkskunde met de nieuwere meer in aanraking had gebragt. — 2.° *Geographia antiqua*, 1687, in 12.mo Dit werkje, waarin meer orde heerscht dan in het voorgaande, dient om de oude Geschiedenissen te verklaren. — 3.° *Regni Poloniae magnique ducatus Lithuaniae descriptio*, *Amsterdam*, 1659, in 12.mo — 4.° *Atlas caelestis*, in fol. — 5.° *Historia antiqua*, *Jena*, 1698, in 12.mo Dit is eene beknopte Algemeene geschiedenis, die zeernaauwkeurig, doch al te oppervlakkig is. In 1702 gaf hij eene *Historia nova* in het licht, even zoo beknopt als zijne oude geschiedenis. — 6.° *De latinitate medicae et infimiae aetatis*. — 7.° Eene uitgave van den *Thesaurus* van FABER, welken hij vermeerderd heeft. — 8.° *Uitgaven* van verscheidene oude en hedendaagsche schrijvers, zoo als van CICERO, CORNELIUS-NEPOS, PLINIUS den jonge, QUINTUS CURTIUS, EUTROPIUS, SEXTUS RUFUS, VELLEJUS PATERCULUS, LACTANTIUS, MINUTIUS-FELIX, den heiligen CYPRIANUS, SEDULIUS, PUDENTIUS, SILIUS ITALICUS, PIC DE LA MIRANDOLE, CUNÆUS, enz. — 9.° *Academische Verhandelingen*, *Leipzig*, 1712, in 8.vo Door het groot getal werken, waarmede hij de letterkunde verrijkt heeft, kan men zien:

dat hij zeer werkzaam was. Maar ofschoon hij veel geschreven heeft, deed hij niets met overhaasting. Zijne gezondheid was hem minder dierbaar dan de studie; ook werd hij door den arbeid weldra uitgeput, en reeds vroegtijdig gevoelde hij de zwakheden des ouderdoms. Veel had hij aan de kwaal van den steen te verduren; maar (hetzij, dat zijne kwaal ongeneeslijk was, of dat hij geen vertrouwen in de geneeskunde stelde) hij nam nooit zijne toevlugt tot eenigen arts.

CELLARIUS (SALOMON), zoon van den voorgaande, en meester in de geneeskunde, werd in 1700, in den ouderdom van 24 jaren, in het begin eener loopbaan, welke hij reeds met onderscheiding bewandelde, door den dood weggemaaid. Men heeft van hem een werk, ten titel voerende: *Origines et antiquitates medicæ, post præmaturum SALOMONIS CELLARII excessum emendatiores auctioresquæ editæ a CHRISTOPHORO patre.* Jena, 1701, in 8.vo

CELLIER. — Zie CELLIER.

CELLINI (BENVENUTO), een Florentijnsche schilder, beeldhouwer en graveur, in 1500 geboren, en in 1570 in zijne geboortestad overle-

den. FRANCISCUS I. overlaadde hem met weldaden, en CLEMENS VII., die evenzeer op zijne dapperheid rekenende, als hij zijne talenten op prijs stelde, vertrouwde hem de verdediging van het kasteel *Sint-Angelo* toe, door den Connestabel van BOURBON belegerd. De schilder verdedigde hetzelve, als een man, die onder de wapenen opgevoed was. De goudsmederij, de schilderkunde, de graveerkunst hielden hem beurtelings bezig. Men heeft van hem eenige werken: 1.º *Due trattati, uno intorno alle otto principali arti dell'oreficaria, l'altro in materia dell'arte della scoltura.* Dit belangrijke werk zag te Florence, in 1568, in 4.to het licht; eene tweede uitgave, in 1731, mede te Florence gedrukt, wordt veel meer op prijs gesteld dan de eerste. — 2.º *Zijne Levensgeschiedenis*, in 4.to, Keulen, 1730.

CELLOT (LODEWIJK), te Parijs geboren, ging in 1605, onder de Maatschappij der Jesuiten, werd rector van *la Flèche*, daarna provinciaal zijner orde in Frankrijk. Hij overleed in zijne geboortestad, den 20 October 1658, in den ouderdom van 70 jaren. Nadat URBANUS VIII., RICHARD SMITH, een Engelschman, met de hoedanigheid van

Bisschop van *Calcedonië*, naar *Engeland* had gezonden, beklaagde de orde geestelijken zich, dat hij hen in de uitoefening hunner bedieningen stoorde; er ontstond bij die gelegenheid eene scheuring onder de Catholijken van dat rijk. Om het geschil te vereffenen verklaarde de Paus, dat de Prelaat in *Engeland* geen ordinaris was, maar een eenvoudig afgevaardigde, met eene bepaalde magt welke kon ingetrokken worden. Deze twist gaf aanleiding tot de werken over de *Hierarchie* van den Heer HALLIER en Pater CELLOT. Het laatste ten titel voerende: *De hierachia et hierarchis, libri IX., Rouanen, 1641*, in fol. is even zoo gunstig voor de geordende geestelijken, als het andere met dezelve strijdt; maar CELLOT ging te ver, en zijn werk werd op den *Index donec corrigator* geplaatst. De Abt van *Saint-Cyran* maakte, van het geschil gebruik, dat deze zaak te weeg bragt, om aan zijne vurige neiging, de Jesuiten verachtelijk te maken, te voldoen, en verscheen op het tooneel onder den naam van PETRUS AURELIUS. CELLOT gaf onder den titel van *Horarum subscisivarum liber, 1646*, eene soort van verdedigingschrift zijner gevoelens in het licht. HAMON vervaardigde eene verdedi-

ging van CELLOT, die door eene schrandere critiek smakelijk was gemaakt; hij deed zulks onder den aangenomen naam van ALYPE DE SAINTE-CROIX. CELLOT schreef volmaakt wel in het Latijn en in het Grieksch. Nog heeft hij in het licht gegeven: 1.° *Geschiedenis van Gotescalc*, in het Latijn, *Parijs, 1655*, in fol. dat zeer gezocht wordt. — 2.° *De eerste Kerkvergadering van Douzy, in 871 gehouden, met aantekeningen, Parijs, 1656*, in 4.º, en eenige werken van HINCMAR. — 3.° *Verzameling van werkjes van Schrijvers der middeleeuwen.* — 4.° *Panegyrici et orationes, Parijs, 1631 en 1641*, in 8.º — 5.° *Opera poetica, Parijs 1630*, in 8.º

CELSIUS (OLAUS), in 1670 geboren, en in 1756 te *Upsal* overleden, was een beroemde genees- en kruidkundige. Zijn werk *Hierobotanicon. s. de plantis s. scrip. dissert. breves* wordt zeer op prijs gesteld. Hij was het, die den onbemiddelden LINNÆUS ondersteunde, die zich daarvoor altijd ook dankbaar toonde, en later door den naam, aan eene plant gegeven, van *Celsia Orientalis*, zijne gedachtenis vereerde; terwijl hij tevens op eene zinrijke wijze, de ervarenheid van CELSIUS in de Oostersche talen hulddigde.

CELSUS (AURELIUS CORNELIUS), uit het Patricisch geslacht van CORNELIA, de HIPPOCRATES der Latijnen bijgenaamd, bloeide onder AUGUSTUS, TIBERIUS en CALIGULA. Men weet niet wat hij was. Volgens sommigen werd hij te Rome, doch volgens anderen te Verona geboren. Hij heeft over de welsprekendheid, de genees- krijgs- en landbouwkunde geschreven, en indien men volgens zijne werken oordeelt, moest hij een man zijn tot alles evenzeer geschikt, zoowel tot de wapenen als tot de letteren. Men is van gevoelen, dat hij de laatste jaren zijns levens, en een groot gedeelte van zijnen mannelijken ouderdom, aan de geneeskunde toewijdde. Er bestaat nog een werk van hem over deze laatste wetenschap in acht boeken. De vier eerste betreffen de inwendige ziekten; het vijfde en zesde de uitwendige; het zevende en achtste de heilkundige ziekten. Dit werk wordt om de zuiverheid der taal, zoowel als om de juistheid der voorschriften op prijs gesteld. De taal- geschied- en oudheidkundigen kunnen er zich in verlustigen, zoowel als de natuur- en geneeskundigen er voldoening in vinden. Het heilkundige gedeelte wordt er met zeer vele naauwkeurigheid in behandeld. De bes-

te uitgave is die van *Paddua*, 1722, in 8.vo. Schoon anderen, die van *Leipzig*, 1766, in 8.vo door KRAUSE voorttrekken. De eerste is van *Florence*, 1478, in fol. Die van ELZEVIR, 1657, in 12.mo behaagt, uit hoofde van het formaat, doch is minder schoon, dan die van *Parijs*, 1771, in 12.mo Er bestaan meer dan zestig verschillende uitgaven van dit werk. Zijne Beknopte verhandeling *de Arte dicendi*, in 1569 gedrukt, strekt minder om de gronden der welsprekendheid aan de onkundigen te leeren, dan om dezelve aan de geleerden te binnen te brengen.

CELSUS, een Epikurisch wijsgeer der 2.^e eeuw, gaf, onder HADRIANUS een libel in het licht, vol logentaal en beleedigingen, tegen het Jodendom en Christendom, en durfde aan hetzelfde den titel geven van *Waarachtige Verhandeling*. Dit werk is niet tot ons gekomen, maar ORIGENES heeft ons met al het zakelijke van hetzelfde bekend gemaakt. Hij verweet den bekeerden Joden hunne wet verlaten te hebben, en aan de overige Christenen van in verschillende Sekten verdeeld te zijn, die niets gemeens hadden, dan den naam. Hij zag niet in, dat hij de van de kerk afgescheidene Sekten met de kerk zelve verwarde. ORI-

GENES wederlegde den Epikurier, en ontsluitte al zijne lasteringen, in een *Verdedigschrift*, vol sterke en overtuigende bewijzen, in eenen even zoo sierlijken als warmen stijl voorgedragen. Dit stuk is onder alle verdedigschriften van den Christelijken Godsdienst, het volledigste en best geschrevene van al degene, welke ons de oudheid heeft nagelaten. Een geleerde kunstregter heeft CELSUS aldus beoordeeld: » Het is niet gemakkelijk, om zijne gevoelens over de Godheid te ontsluitten. Zijne wijsbegeerte is een onverstaanbare mengelklomp, en zijn werk een samenweefsel van tegenstrijdigheden. Somschijnt hij de Voorzienigheid aan te nemen, bij andere gelegenheden loochent hij dezelve; met het *Epikurismus* vereenigt hij het leerstelsel van het onvermijdelijk noodlot; hij gelooft, dat de dieren van eene verhevener natuur zijn, dan de mensch. Hij vordert niet dat men God, den Schepper en regeerder der wereld vereere, maar enkel de *Geniussen*, en Heidensche afgoden; hij weidt uit in den lof der godspraken, der sterrewigchelarij en der gewaande wonderen des Heidendoms. Nu schijnt hij goed te keuren en dan laakt hij weder den dienst der beelden en afgoden. Eigenlijk ge-

zegt, wist hij zelf niet, wat hij geloofde. Dit is vrij algemeen de wijsbegeerte der meeste ongelooovigen, zij gelijken elkander in alle eeuwen." Ook doen de hedendaagsche ongelooovigen niets anders dan de redeneringen en beledigingen van dezen *Epikurier* afschrijven en herhalen. Aan hem is de *Pseudomantes* van LICCIANUS opgedragen.

CELSUS (JULIUS), leefde eenigen tijd voor de geboorte van J. C. Hij heeft een *Leven van CAESAR* geschreven, in 1473, in fol. gedrukt en hetwelk ook voorkomt in de uitgave van *CAESAR, cum notis variorum*, Leijden, 1713, in 8. vo N. L.

CELSUS (JUVENTIUS), een regtsgeleerde, werd in hechtenis genomen, wijl hij in eene zamenzweering was getreden tegen Keizer DOMITIANUS, die zich door zijne wreedheden bij iedereen gehaat had gemaakt: door zijne schranderdheid, waardoor hij steeds uitstelde, om zijne medepligtigen te noemen, vermeed hij de straf, die hem wachtte, tot dat DOMITIANUS in het jaar 96 na J. C. vermoord; en hij daardoor bevrijd werd.

CELSUS (CAJUS TITUS CORNELIUS), een tiran die in *Afrika*, ten tijde van Keizer GALLIANUS, in het jaar 263

opstond. De Afrikanen dwongen hem de keizerlijke waardigheid aan te nemen en bekleedden hem met den sluier van een standbeeld bij wijze van keizerlijken mantel; maar zeven dagen daarna werd hij gedood. De inwoners van *Sicca* lieten zijn lijk door de honden verslinden, en hechttten zijne beelden aan eene galg. Hij was een man van een zeer innemend gelaat, vol gematigdheid en rechtschapenheid die zich aan het gewoel der wapenen had onttogen om gerust op een buitengoed, bij *Carthago* te leven, toen de hoofden der legioenen van het gewest hem door het volk tot keizer lieten uitroepen.

CELTES (KOENRAAD), een der werkzaamste geleerden, welke tegen het einde der vijftiende eeuw de beoefening der klassieke letterkunde en eenen beteren wetenschappelijken smaak in *Duitschland* verspreidden. Hij was in 1459 te *Protuch* bij *Schweinfurt* in *Frankenland* geboren en heette eigenlijk MEISSEL, noemde zich echter CELTES, met den bijnaam van PROTUCIUS. Om geen wijngaardenier te moeten worden, ontliet hij zijnen ouders en studeerde te *Keulen*. In 1484 en 1485 vormde hij zich onder *Rudolf Agricola* te *Heidelberg* tot eenen letterkundigen en Latijnschen dichter,

verwierf daarop als bijzonder onderwijzer aan de Universiteiten van *Erfurt*, *Leipzig* en *Rostock* de middelen tot eene reis naar *Italië* alwaar hij de beroemdste geleerden van dien tijd in *Padua*, *Ferrara*, *Bologna*, *Florence*, *Rome* en *Venetie* hoorde, en aan verscheidenheid en diepzinnigheid in zijne kennissen won. Na zijne terugkomst door *Illyrië*, *Hongarije* en *Polen*, alwaar hem ALBERTUS BRUTUS met de sterrekunde en *Astrologie* bekend maakte, vond hij aan Duitsche hoven, voornamelijk bij den keurvorst van *Saksen*, *FREDERIK den wijze*, het gunstigste onthaal, kwam op diens aanbeveling aan het hof van Keizer *FREDERIK III.* te *Neurenberg*, alwaar hij door dien vorst, wegens zijne geachte Latijnsche gedichten, in 1491, als de eerste Duitscher die den laauwerkrans bekwam, eigenhandig tot dichter gekroond werd. Daarop ondernam hij eene tienjarige rondwandeling door de gezamenlijke Universiteiten van *Duitschland*, deels om geleerde genootschappen tot stand te brengen, deels om door onderrigtingen en zintwisten, den lust tot het onderzoeken der oude klassieke schrijvers op te wekken. Op deze reize werkte hij mede, om te *Heidelberg* de Rijnsche geleerde

Maatschappij op te rigten, waarvan JOANNES VAN DALBERG, bisschop van *Worms* de beschermer en onderhouder was, bragt de kennis der oude Romeinsche letterkunde naar *Leipzig*, waar hem de schoolgeleerden niet lang duldden, onderwees in 1394 eenigen tijd de welsprekendheid te *Ingolstadt*, en vond eindelijk een rustpunt in *Weenen*, alwaar Keizer MAXIMILIAAN I. hem in 1501, tot gewoon Hoogleeraar der dichtkunde en welsprekendheid, en opziener der voor de beoefening der klassieke oudheid nieuw opgerigte vijfde faculteit aan de Universiteit aldaar benoemde. Hij onderwees hier ook de wijsbegeerte der Ouden en de Grieksche taal, verrijkte de Keizerlijke Bibliotheek met Grieksche en Latijnsche werken, Hemelbollen en landkaarten, bezorgde de Uitgave der handschriften in de kloosterbibliotheken, lokte jonge dichters en redenaars uit, wonden adel voor de wetenschappen, en deed de eerste tooneelkundige voorstellingen aan het hof ten uitvoer brengen. Zijn plan, om de *Geschiedenis van MAXIMILIAAN en van Duitschland* te schrijven, kon hij niet ten uitvoer brengen; hij liet echter eene *Geschiedenis en beschrijving van Neurenberg* na benevens een gedicht *over den toestand en de ze-*

den van Duitschland, onderscheidene wijsgeerige, redeneerkundige en Biographische werken, en eene menigte *Gedichten*, in welke men hem als den gelukkigen navolger van TIBULLUS en HORATIUS leert kennen. Nog heeft men van hem vier Boeken met *Treur of minnezangen*, voor vier verschillende minnaressen, welke de dichter zich beroemt, gehad te hebben, en in welke hij zijne minnarijen met eene uitgelatenheid, en dikwijls zelfs met eene onbeschaamdheid bezingt, die men niet kan verschoonen, dan door de zeden in aanmerking te nemen van de eeuw waarin hij leefde. Dezelve kwamen te *Neurenberg*, in 1502, in 4.to, in het licht. Dit werk is zeer zeldzaam. Van andere letterkundigen van zijnen tijd onderscheidde hij zich daardoor, dat hij de beoefening der talen niet als doel, maar slechts als hulpmiddel tot de beoefening der wetenschappen beschouwde, waaronder hij geschied- en staatkunde en plaatsbeschrijving bijzonder beminde. Op zijne reizen had hij het denkbeeld tot eene groote letterkundige maatschappij ontworpen, die uit zeven takken, in *Oostenrijk, Rijnland, Moezeland, Neckarland, Neder-Saksen, Pommeren, Polen en Hongarij* bestaan zoude, en onder den

van hem zelve ontleenden naam van *Sodalitas Celtica* van keizer MAXIMILIAAN I., voorregten verkreeg. Doch uit hoofde van zijnen vroegen dood (4 Febr. 1508) en andere hindernissen, kwam zijn plan in deszelfs geheel niet tot stand, en slechts de Rijnsche maatschappij overleefde hem.

CENALIS of CENEAU (ROBERT), doctor der *Sorbonne*, Bisschop van *Avranches*, vroeger Bisschop van *Vence* en *Riez*, overleed te *Parijs*, zijne geboortestad, in 1560. Men heeft van hem geschiedkundige en zintwistende werken: 1.° *Eene Geschiedenis van Frankrijk*, aan koning HENDRIK II. opgedragen, in het Latijn 1557 en 1581, in fol. Dit is minder eene Geschiedenis, dan eene al te uitgebreide verzameling van Verhandelingen over den naam, den oorsprong en de lotgevallen der *Galliërs*, *Franschen* en *Bourgondiërs*. Hij beklagt zich reeds op de eerste bladzijde, dat men den Franschen de eer betwist heeft, van de Trojanen aftestammen. Door dezen trek kan men over de oordeelkunde van den schrijver uitspraak doen. — 2.° *Tractatus de utriusque gladii facultate usque legitimo*, *Parijs*, 1546, in 12.°, *Leijden*, 1558. — 3.° *Pro tuendo sacro cœlibatu*, *Parijs*, 1545, in 8.° —

4.° *Larva Sycophantica in CALVINUM*. De smaak zijner eeuw was, om zonderlinge titels aan het hoofd der werken te stellen.

CENCHRIS, de vrouw van CINYRUS, en de moeder van MYRRHA. Daar zij zich had durven beroemen, eene dochter te bezitten veel schooner dan VENUS, zoo wreekte zich deze Godin, door aan dit meisje eene bloedschandelijke drift voor haren eigen vader in te boezemen. Dus waren de handelingen der Goden en Godinnen, des Heidendoms!

CENDEBEUS, veldheer der legerbenden van ANTIOCHUS SIDETÈS, die, onder het opperpriesterschap van SIMON, togten deed in het land der Joden. Daar de laatstgenoemde, uit hoofde van zijnen hoogen ouderdom, den vijand niet te gemoet kon trekken, zoo zond hij te dien einde twee zijner zonen, JOANNES en JUDAS, die CENDEBEUS, in eenen grooten veldslag versloegen, en zijn leger in de pan hakten. Dit viel voor in het jaar 172 vóór J. C.

CÈNE (KAREL LE), een kalvinist Godgeleerde, te *Caen*, in 1647 geboren eerst predikant in *Frankrijk*, en later, na de intrekking van het edikt van *Nantes* in *Engeland*, overleed te *Londen*, in 1703.

Zijne voornaamste bezigheid, vooral sedert zijne afzondering, was om aan eene nieuwe vertaling des bijbels in het fransch te arbeiden. Het ontwerp (*Projet*) tot denzelven liet hij in 1696 drukken. Dit ontwerp vol oordeelkundige aanmerkingen, kondigde een goed werk aan, maar toen de vertaling in 1741 te Amsterdam, door de zorg van den zoon des bewerkers, boekverkooper in die stad, in fol. in het licht verscheen, herriepen deze overijlde beoordeeling. Onder voorwendsel, dat men niet woordelijk moet vertalen, en dat een overzetter zich liever tot den zin, dan tot de woorden moet bepalen, veroorlooft LE CÈNE zich vrijheden en zonderlingheden, die de gewijde boeken wanstallig maken. Nog heeft men van dezen schrijver eenige godgeleerde werken, die minder dan zijn ontwerp en zijn bijbel bekend zijn. De voornaamste zijn: 1.° *De l'état de l'homme après le péché, et de la prédestination au salut* (Over den staat des menschen na de zonde, en over de voorbeschikking tot de zaligheid), Amsterdam, 1684, in 12.mo — 2.° *Entretiens où l'on etc.* (Gesprekken, waarin hoofdzakelijk de vraagpunten over de onmiddellijke genade, den vryen wil, de erfzonde, de onzekerheid der bovenna-tuurkunde, en over de voor-

beschikking onderzocht worden). Er bestaat ook een tweede deel van, maar dat van den heer LE CLERC is. Amsterdam 1685, in 8.vo. — 3.° *Conversations, ou l'on fait voir etc.* (Zamenspraken, waarin de verdraagzaamheid wordt aangetoond, welke de Christenen van verschillende denkwijzen voor elkander behooren te hebben) met eene *Verhandeling over de vrijheid van geweten* (te *Philosophia*), Amsterdam, 1687, in 12.mo. Men ziet in dit werk, dat de schrijver niet zeer aan zijne sek-te gehecht was, en dat hij te goeder trouw erkende, dat zij het regt niet had, om de dwalingen buiten te sluiten; een regt, dat enkel aan de waarheid toekomt.

CENEAU. — Zie GENALIS.

CENNINI (BERNARDUS), in de vijftiende eeuw, een uitmuntend goudsmid te Florence, is de eerste, die de boekdrukkerij in die stad invoerde. Hij had twee zonen DOMINICUS en PETRUS, die niet minder bekwaam waren dan hun vader. Zij vervaardigden zelve hunne stempels; maakten matrijzen, en verschaften zich alles wat tot eene boekdrukkerij vereischt wordt. Het eerste boek, dat van hunne pers kwam, en het eenige dat ons van hen overblijft is van het jaar 1471. Het-

zelve voert ten titel: *VIRGILII opera omnia cum commentariis SERVII*, Florence, in fol. Deze kunstenaars zijn onbekend geweest, aan al degene, die vóór Pater ORLANDI over de boekdruk-kunst hebben geschreven.

CENSORINUS (C. MARCIUS), was in het jaar 8 vóór J. C. en in 746 na Rome, met C. ASINIUS GALLUS, onder de regering van AUGUSTUS, Consul. HORATIUS droeg hem eene zijner Oden op, en wel de zevende van het vierde boek, waarin hij zich voorstelt, om te bewijzen, dat de lofspraken der dichters van groote waarde zijn.

CENSORINUS (APPIUS CLAUDIUS), tiran in Italië, onder keizer CLAUDIUS II., behoorde tot eene familie van *Senatoren*, en was twee malen consul geweest. Na den staat in de gezantschappen en legers gediend te hebben, had hij zich naar zijn landgoed in de omstreken van *Bologna* begeven, ten einde er zijne dagen in vrede te eindigen. Maar de soldaten kwamen in 270 op eene onstuimige wijze, hem de keizerlijke waardigheid aanbieden. CENSORINUS, van de begoochelingen der wereld teruggekomen, reeds oud en kreupel aan eene wond, welke hij in den oorlog tegen de Perzers had

ontvangen, nam de gevaarlijke eer van het purper niet dan met tegenzin aan. En in de daad zijn val ging met dezelfde overijling toe als zijne verheffing. Naauwelijks had hij zeven dagen geregeerd, of de soldaten, die hij aan de tucht wilde onderwerpen, ontnamen hem den scepter en het leven. Men plaatste op zijn graf, dat hij een even zoo ongelukkige keizer als gelukkige burger was geweest.

CENSORINUS, een Latijnsch taalkundige en wijsgeer der derde eeuw, schreef in het jaar 238 een werkje *De die natali* genaamd, waarin hij over de geboorte van den mensch, over de maanden, dagen en jaren handelt. Dit stukje is den tijdrekenkundigen van veel nut geweest, om de voornaamste tijdvakken der oude gebeurtenissen te bepalen. De schrijver behandelt in hetzelfde onderscheidene leerzame onderwerpen, en legt vele schranderdheid, oordeel, enen duidelijken en beknopten stijl, aan welken men enkel eenige uitdrukkingen kan te last leggen, die niet zeer classiek zijn, aan den dag. Dit werk is in 1497 voor de eerste maal te *Bologna*, met het *Handboek van EPICETUS*, en andere oude stukken, in fol gedrukt. De uitgave, in 1743 te *Leyden* door HA-

VERKAMP, in 8.vo in het licht gegeven, wordt voor de beste gehouden, en bevat tevens fragmenten van hekdichten van LUCILIUS. GRÜBER heeft eene veel nieuwere in het licht gegeven, *Neurenberg*, 1805, in 8.vo CASSIODORUS spreekt van eene *Verhandeling over de leesteehens*, door CENSORINUS geschreven; maar dezelve is niet tot ons gekomen. Ten onregte worden aan dezen wijsgeer nog twee andere schriften toegeschreven *Indigitamenta* en de *Naturali institutione*. CENSORINUS zelf maakt ons met den schrijver van het eerste dezer werken bekend, dat verloren is geraakt; wat het tweede betreft, in eenige oude uitgaven achter de verhandeling *de Die natali* gedrukt, zoo doet alles vermoeden, dat het van eenen anderen onbekenden schrijver is, die na CENSORINUS geleefd heeft.

CENTENO (AMARO), te *Puebla-de-Zonabica*, in *Arragon*, in 1545 geboren, reisde door het Oosten, en verzamelde er aantekeningen, welke hem gediend hebben, tot de beschrijving der Aziatische rijken, de geschiedenis der Tartaren, van *Egypte* en van *Jeruzalem*, welke men vindt in zijn werk getiteld: *Historia de las cosas del Oriente*, Cordova, 1595, in 4.to Deze geschiedenis is vrij belangrijk, men

kan dezelve met nut raadplegen.

CENTORIO D'egli ORTENSII (ASCANIUS), een Milaneesch schrijver uit een beroemd huis; in zijne aantekeningen op FONTANINI, beweert ZENO, dat hij een Romein uit eene Patricische familie was. Hij droeg de wapenen in de zestiende eeuw, als een nadenkend wijsgeer en als een beraden dappere, en besteedde den tijd, welke de vrede hem schonk, om de *Krijgs- en Geschiedkundige Memoriën* in orde te brengen, welke hij in het gewoel des krijgs verzameld had. Dezelve worden in *Italië* zeer op prijs gesteld, zoo wel om derzelve uitmuntendheid als zeldzaamheid. Dezelve kwamen te *Venetië*, het eerste gedeelte in 1565, onder den titel van *Commentarij delle guerre di Transilvania*, Lib. VI.; en het tweede in 1569, onder den titel van *Commentarij delle cose d'Europa*, Lib. VII. in het licht. Deze beide gedeelten maken 2 deelen in 4.to uit.

CEPHALUS, de zoon van DEJONEUS, of, volgens anderen van MERCURIUS, huwde met PROCRIS, de dochter van den Atheenschen koning ERECHTEUS. AURORA schaaakte hem, doch vruchteloos. Deze godin, door zijne gering verontwaardigd, be-

dreigde hem, er zich over te zullen wreken. Zij liet hem naar PROCRIS, zijne echtgenoot, die hij hartstogtelijk beminde, terugkeeren. Aan de getrouwheid dezer echtgenoot twijfelende, vermoede hij zich, om haar te verrassen. In deze vermomming leende zij hem het oor; hij ontdekte zich en verweet haar hare ontrouw. Uit schaamte ging PROCRIS zich in de bosschen verbergen, waar CEPHALUS, die zonder haar niet kon leven, haar ging opzoeken. Bij hare terugkomst gaf zij hem eene werpspies en eenen hond ten geschenke, haar door MINOS gegeven. Zij beminde op hare beurt haren echtgenoot zoo zeer, dat zij de ijverzuchtigste der vrouwen werd. Eens verborg zij zich in een struikgewas, om hem te bespieden: de ongelukkige CEPHALUS, meenende, dat zulks een wild dier was, doodde haar met de werpspies, die hij van haar ontvangen had. Hij erkende zijne dwaling, en uit wanhoop, doorstak hij zich met hetzelfde wapentuig. JUPITER herschiep hen in gesternten.

CEPHALUS, een beroemd Atheensch redenaar, onderscheidde zich door zijne rechtschapenheid, nog meer dan door zijne welsprekendheid. ARISTOPHON, zijn

landgenoot, beroemde zich vijf en negentig malen voor het geregt gedaagd en steeds vrijgesproken te zijn. CEPHALUS beroemde zich met meer regt, nooit gedaagd te zijn, ofschoon hij meer aandeel aan de publieke zaken had genomen, dan eenige andere burger van zijnen tijd. Hij was het, die het gebruik der Inleidingen en voorafspraken tot eene rede invoerde. Hij leefde vóór ÆSCHINES en DEMOSTHENES, die op eene loffelijken wijze over hem spreken.

CEPHALUS, een Corinthier, tijd- en stadgenoot van TIMOLÉON, was een man, die zich in de wetgeleerdheid en het openbaar bestuur beroemd maakte, ook nam TIMOLÉON hem tot deszelfs raadsman en gids aan, toen hij in 339 vóór J. C. nieuwe wetten aan *Syrakusa* wilde geven.

CEPHAS is de naam, welken JESUS CHRISTUS aan SIMON, den zoon van JOANNES of JONAS gaf, toen deze hem door deszelfs broeder ANDREAS gebragt werd. De Syrische naam CÉPHA, beteekent PETRUS, zoo als de heilige JOANNES denzelven verklaart: daarom hebben hem de Apostelen en Evangelisten, die in het Grieksch schreven Πέτρος genoemd, ofschoon zij ook op sommige plaatsen den naam van CÉPHAS gebruiken. Er zijn oude

en hedendaagsche schrijvers, die eenen van den H. PETRUS verschillenden CEPHAS erkennen, dien zij onder de 72 leerlingen plaatsen. Zij beweren dat het van hem is, dat de heilige PAULUS, in den brief aan de Galatiërs het 2 Hoofdd. spreekt. Dit gevoelen is niet het meest algemeen gevolgde, doch steunt desniettegenstaande op redeneringen en een achtbaar gezag. Pater HARDOUIN heeft eene Verhandeling geschreven om hetzelfde vast te stellen. In 1785 gaf Pater MARCELLINUS MOLKENBUHR, over dat onderwerp eene nieuwe Verhandeling in het licht, zeer wijselijk geschreven, en ten titel voerende: *Dissertatio scripturistico-critica An CEPHAS, quem PAULUS Antiochiæ redarguit (GAL. II.) fuerit SIMON PETRUS Apostolorum Coriphæus?* in 4.to, waarin hij evenzeer de gevolgtrekking opmaakt, dat de CEPHAS aan wien de H. PAULUS te Antiochië wederstond, niet de vorst der Apostelen was. Wat er ook van deze verschillende gevoelens wezen moge, dezelve kunnen geen inbreuk op het wezenlijke maken, en komen volstrekt in geene aanraking met het gezag en den voorrang van het hoofd der Kerk. Een welligt al te overdreven ontzag voor de Joden, die op eene buitengewone wijze aan de

letter waren verkleefd, is noch eene misdaad noch eene dwaling, die of de heiligheid of den voorrang van den H. PETRUS in de waagschaal zou kunnen stellen. Maar indien de tekst waarover hier gesproken wordt, dien Apostel niet betreft, zoo vordert de eerbied voor zijne gedachtenis, zoowel als de geschiedkundige waarheid, dat men een gevoelen bestrijde, waarvan valsche of oppervlakkige geesten, misbruik hebben gemaakt, om meer dan eene ongerijmdheid te schrijven.

CEPHEUS, koning van Arkadië, werd volgens de fabelleer door een haar, dat MINERVA, uit het hoofd van MEDUSA getrokken, en op het zijne bevestigd had, onsterfelijk gemaakt. — Een andere CEPHEUS, koning van Ethiopië, zoon van PHENIX en vader van ANDROMEDA, had CASSIOPE tot echtgenote, wier ijdelheid den staten van dien vorst noodlottig werd: op verzoek van JUNO en der zeenimfen, waarmede de onvoorzigtige koningin zich had durven vergelijken, zond NEPTUNUS een gedrogt in dezelve, dat er verschrikkelijke verwoestingen aanrigtte, tot dat CEPHEUS, na de godspraak te hebben geraadplaagd, vernam, dat die onheilen zouden ophouden, indien hij zijne dochter ANDROMEDA aan

het gedrogt opofferde. —
Zie ANDROMEDA.

CERACCHI (JOZEF), een beeldhouwer in 1760, te Rome geboren, was een kweekeling van den beroemden CANOVA (zie dat artikel) en reeds door eenige belangrijke werken bekend, toen de Fransche legerbenden zich van Italië meester maakten. De grondbeginseleu der omwenteling toegedaan zijnde, liet hij de beeldhouwkunde varen, om zich met staatkundige *intrigues* bezig te houden, en speelde eene aanmerkelijke rol in de gebeurtenissen van Rome, van 1797 tot 1799. Verplicht om na de veranderingen, die de ontruiming van Italië door de Franschen gevolgd waren, zijn vaderland te verlaten, kwam hij te Parijs, deelde in eene zamenzwering tegen den eersten consul BONAPARTE gesmeed, werd den 10 October 1800 in hechtenis genomen, gevonnisd, en ter dood veroordeeld, welk vonnis hij den 10 Februarij 1801, met zijne medebeschuldigden ARENA, DEMERVILLE en TOPINO-LEBRUN onderging. — Zie ARENA.

CERATINUS of CERESTINUS (JACOBUS), een bekwaam taalkundige, te Hoorn in Noord-Holland geboren, hetwelk hem ook den bijnaam van *Hornanus* deed dragen,

was hoogleeraar in de Grieksche taal te Leuven, alwaar hij den 20 April 1530, in den bloei zijner jaren overleed. Volgens ERASMUS, was hij zeer ervaren in de Grieksche en Latijnsche talen. Men heeft van hem: 1.° *De sono graecarum litterarum*, Keulen, 1529; Parijs, 1536, in 8.° — 2.° Bijvoegselen tot het *Lexicon graeco latinum* van MANUCIUS, 1524.

CERBIERI (de Graaf), in Morea geboren, onderscheidde zich door zijnen smaak, voor de werktuigkunde. Hij vond het middel uit, om de buitengemeen groote rots te vervoeren, welke tot grondslag dient van het standbeeld van PETER I., te Petersburg. Men heeft de beschrijving in fol. geleverd van al de werktuigen, welke tot de vervoering dier rots hebben gediend, welker zwaarte men op 1,500,000 Nederlandsche ponden schat. In zijn vaderland teruggekeerd, had de graaf planters uit *Martinique* doen komen, en hij kweekte er met het beste gevolg suikerriet en indigo aan, toen hij met zijne vrouw in 1782, door het volk, dat hij in die plantsoenen gebruikte, vermoord werd.

CERCEAU (JOANNES ANTONIUS DU), te Parijs, den 12 November 1670 geboren, ging onder de Jesuiten, en

maakte zich beroemd, door zijne begaafdheid voor de Fransche en Latijnsche dichtkunde. Hij overleed plotseling door een gewerschot dat de prins van CONTI, zijn kweekeling, den 4 Julij 1730 te Veret, een luthuis van den hertog van Aiguillon, bij Tours, op de terugkomst eener reis, waarop hij Mevrouw DE CONTI had vergezeld, uit onvoorzigtigheid lostte. Deze Jesuit maakte zich het eerst in de letterwereld bekend, door een deel met Latijnsche gedichten, onder welke er zeer goede voorkomen, vooral *les Papillons (de Vlinders)* en *les Poules (de Hoenders)*, deze onder genoemde titels in Fransche verzen vertolkt, hebben ook in die taal algemeen bijval gevonden. Zijne Fransche verzen, in navolging van MAROT, zijn zeer aangenaam. » Sommige zijner kleine stukjes, zegt een kunstregter, ademen eene vrolijkheid en opgeruimdheid, die veel meer met de genie en den smaak overeenstemmen, dan zoo vele treurige klaagliederen, of winderige wijsgeerige epistels, die zelfs van de verdienste der berijming ontbloot zijn. — Zijne Overwegingen op de Fransche dichtkunde, zijn even zoo zwaar als vele zijner gedichten ligt zijn. De regel, welken hij aan de hand geeft, om de verzen van het onrijm te on-

derscheiden is vernuftig uitgedacht, maar valsch. Nog heeft hij tooneelstukken geschreven voor de kostgangers van het collegie van LODEWIJK den Grooten. Zijne blijspelen zijn, *De valsche Hertog van Bourgondië*, *Esopus in het Collegie*; *de School der Vaders*; *het punt van eer*, enz. Dezelve bieden somtijds aardige boerterijen, en bondige karakters aan; maar men ziet, dat de schrijver dezelve in haast vervaardigde, en dat hij zich al te veel op zijne begaafdheid verliet. Hetgene, wat men zich niet kan onthouden, er in op prijs te stellen, is de wijsheid en de bescheidenheid, der zamenstelling en der uitdrukkingen, hetwelk in de tooneelstukken bijna een wonder is. Het beste en meestbekende zijner stukken is zijn blijspel: *Het Lastige der Grootheid*; hetzelfde is met vele opgeruimdheid geschreven, en men vindt er koddige standpunten in. Hij heeft verscheidene begonnen werken nagelaten. Zijne inborst geleidde zijne verbeeldingskracht, en ~~de~~ inborst was een weinig eigenzinnig. Men heeft eene fraaije uitgave der *Gedichten van Pater DU CENCEAU*, Parijs, 1785, 2 dl. in 12. vo in het licht gegeven. Zijne andere voortbrengselen zijn: 1.° *Histoire de la dernière révolution de Pers*

(*Geschiedenis van de laatste omwenteling in Perzië*), 1728, 2 dl.ⁿ in 12.vo — 2.º *Histoire de la conjuration de RIENZI, tyran de Rome en 1347*, (*Geschiedenis der zamenzwering van RIENZI, dwingeland van Rome, in 1347*), 1 deel, in 12.vo Deze beide werken, zijn op eene belangrijke wijze geschreven, men waardeert vooral in dezelve eenen wijzen en duidelijken gang, eenen edelen en natuurlijken stijl, welken het zeer te wenschen ware, in een aantal geschiedschrijvers te vinden, die meer roem genieten dan hij. Pater BRUMMOY heeft de laatste hand aan de *Geschiedenis van RIENZI* gelegd. — 3.º Verscheidene *Extraits (Uittreksels)* uit het Dagblad van *Trévoux*, vooral *Verhandelingen over de toonkunst der ouden*.

CERCYON, een berucht struikroover, die zijne strooperijen in het land van *Attika* uitoefende, en die, daar hij de voorbijgangers noodzaakte, om tegen hem te worstelen, diegene vermoordde, welke hij overwonnen had. Hij bezat, volgens de fabelleer, zulk eene buitengewone ligchaamskracht, en zulke gespierde armen, dat hij de dikste boomen tot elkander boog, en er diegene aan vasthechte, welke hij

ten onder gebragt had. Deze dief werd door THESEUS overwonnen, die, na hem nedergeveld te hebben, hem dezelfde straf deed ondergaan, waarmede hij zoo vele andere had gefolterd. PLATO maakt CERCYON tot een der uitvinders der luit.

CERDA (JOANNES LODEWIJK DE LA), een Jesuit van *Toledo*, is bekend door zijn *Commentarium* op VIRGILIUS, Lyon, 1619, 3 dl.ⁿ in fol. Dit formaat kondigt welligt meer aanmerkingen dan naauwkeurigheid en smaak aan. Een gewoon denkbeeld, een woord, dat niets zegt, houden dikwerf den geest van den werkzamen en geleerden *Commentator* bezig. Hij verklaart hetgene, wat niet noodig heeft verklaard te worden, en schrijft diepzinnige verhandelingen, over hetgene, wat men met eenig oordeel gevoelen moet. Dit werk maakte hem zoo beroemd, dat *URBANUS VIII.* zijn afbeeldsel wilde hebben. Nog heeft men van hem: 1.º Een *Commentarium* op TERTULLIANUS, *Parijs*, 1624, in fol., in den smaak van dat van VIRGILIUS. In beide zijn de geleerde aanmerkingen mildelijk verspreid, en men moet bekennen, dat er weinig lieden zijn, die zulke kosten kunnen maken. — 2.º *Adversaria sacra*, Lyon, 1626,

in fol. » Een werk, zegt BAILLET, waaraan men geene moeite gespaard heeft, om verscheidene gewijde en kerkelijke schrijvers opteholderen, duidelijk en verstaanbaar te maken." Hij overleed in 1643 in den ouderdom van meer dan 80 jaren. — Men moet hem niet verwarren met LA CERDA, een Spaansch dichter, wiens treurspelen in Spanje zeer op prijs worden gesteld.

CERDA (BERNARDA FERREIRA DE LA), eene Portugesche dame, zeer ervaren in de welsprekendheid, de wijsbegeerte en wiskunde, schreef op eene sierlijke wijze in proza en in dichtmaat. Men heeft van haar eene *Verzameling van gedichten*, een deel, *Blijspelen*, en een dichtstuk *Espana libertada, Lissabon*, 1618. Zij werd door PHILIPPUS III. aan het hof van Madrid beroepen, om aan de Infanten KAREL en FERDINAND de Latijnsche letterkunde te onderwijzen. LOPE DE VEGA droeg aan deze kundige vrouw, zijn herderslied, *PHILIS* genaamd, op: andere achtbare dichters en geschiedschrijvers hebben haren lof in hunne werken niet vergeten. Zij overleed in 1650.

CERDO of CERDON, een ketter uit de tweede eeuw, in Syrië geboren, kwam te Rome onder Paus HYGINUS,

en strooide er zijne dwalingen uit, nu heimelijk, dan in het openbaar. Van zijne vermetelheid berispt zijnde, veinsde hij er berouw over te gevoelen en zich met de kerk te vereenigen; maar nadat zijne huichelarij ontdekt was, werd hij uit Rome verdreven. Hij nam twee grondbeginselen aan, het eene goed en Schepper der hemels, het andere kwaad en schepper der aarde. Hij verwierp het oude Testament, en erkende van het nieuwe slechts een gedeelte van het Evangelie van den H. LUCAS, en sommige Brieven van den H. PAULUS. Nog zegt men, dat hij beweerde, dat JESUS CHRISTUS, slechts een schijn-lichaam had aangenomen. De leerstelling der beide grondbeginselen was de bron van de ketterij der Manicheërs. — Zie MARCION.

CÉRÉIDAS, wetgever van *Mégalopolis*. Men verhaalt, dat hij, op het punt zijnde van te sterven, zich tot zijne vrienden wendde, en hun verzekerde » dat hij het leven welgemoed verliet, ^{wijl} hij zich overtuigd hield, ^{dat} hij weldra met PYTHAGORAS, den wijsten der wijsgeeren; HECATÆUS, den bekwaamsten der geschiedschrijvers; OLYMPUS, den uitmuntendsten der toonkunstenaars; en met HOMERUS, den vader der fabelkunde, en den vorst der

dichters, vereenigd zoude zijn." Het staat te weten of hij werkelijk dit doorluchtige gezelschap ontmoet, en welken troost hij van hetzelfde ontvangen heeft.

CERES, de dochter van **SATURNUS** en van **CYBÈLE**, de zuster van **JUPITER**, en de moeder van **PROSERPINA**, doorkruiste het land en de zeeën, om hare dochter te zoeken, die **PLUTO** van haar geschaakt had. Op hare togten leerde zij den menschen om het land te bebouwen. Sedert dien tijd werd zij als de godin der granen en des oogstes, en als de godheid van den akkerbouw beschouwd. In *Sicilië* teruggekeerd, verkreeg zij van **JUPITER**, dat haar hare dochter zoude wedergegeven worden, mits zij niets in de hel zoude gegeten hebben. Daar **PROSERPINA** zeven korrels van eenen granaat-appel had uitgezogen, zoo kon zij niet op de aarde terugkomen. **JUPITER** verleende echter aan de tranen zijner zuster, dat hare dochter, zes maanden in de hel met haren echtgenoot, en zes maanden met hare moeder in den hemel zoude zijn. Men stelt deze Godin voor, eene sikkels in de eene, en eene korenschoof en mankop in de andere hand houdende.

CERESTINUS. — Zie **CE-**

RATINUS.

CERETA (LAURA), eene dame van *Brescia*, alwaar zij in 1469 geboren werd, onderscheidde zich door de hoedanigheden van haar hart en haren geest; werd weduwe na eene achttien maandse echtverbindtenis, en maakte van hare vrijheid gebruik, om zich met ijver op de wijsbegeerte en godgeleerdheid toe te leggen. Zij overleed in den bloei harer jaren, en zag het einde der vijftiende eeuw niet. Zij stond in betrekking met de Grooten en geleerden. Men heeft van haar 72 *Brieven*, door **PHILIPPUS TOMASINI**, in 1640, in 8.vo, in het licht gegeven.

CERETUS (DANIEL) een Geneesheer van *Brescia* in *Italië*, leefde in 1470, heeft eenige Latijnsche Gedichten vervaardigd, welke men in den *Sannasar* van *Amsterdam*, 1728, in 8.vo, aantreft.

CERF DE LA VIEUVILLE (JOANNES LAURENTIUS LE), zegelbewaarder van het parlement van *Normandië* te *Rouanen* in 1674 geboren, en in 1707 in dezelfde stad, overleden. Men heeft van hem eene *Vergelijking der Italiaansche en Fransche muziek*, tegen de *Vergelijking der Italianen en Fran-*

schen, in 12.mo De stijl van dit werk met bijzonderheden over de Fransche opera doorzaaid, is zeer levendig. De schrijver handhaaft in hetzelfde de eer van zijn vaderland, met even zoo veel vuur, als men later tegen den beruchten JEAN JACQUES getoond heeft. Het was de Abt RAGUENET, die de Fransche toonkunst aangerand, en de Italiaansche verheven had. Hij verdedigde zijn gevoelens, en LE CERF het zijne. De laatste gaf twee nieuwe boekdeelen in het licht. De geneesheer ANDRI toenmaals aan het *Journal des Savans* verbonden, stelde dit werk in een beagchelijk licht, na met lof over dat van RAGUENET te hebben gesproken. LE CERF hevig gebelgd, antwoordde door een los stukje, ten titel voerende: *De kunst om datgene te verachten, wat men niet kent, of de toonkunstige geneesheer*. Het werk bezit al de bitterheid, welke de titel belooft. FONTNELLE zeide, dat, indien iemand ooit den naam van gek, en van volslagen gek, van gek in het hoofd en het hart verdiende, zulks LE CERF DE LA VIEUVILLE was. Maar wijl de dwaasheid enkel de rede en niet den geest buiten sluit, zoo bezat LE CERF er zoo veel, dat hij hem het verstand verbijsterde.

CERF DE LA VIEUVILLE (PHILIPPUS LE), een Benediktijner religieus van den heiligen MAURUS, heeft eene *Geschiedkundige Bibliotheek van de Schrijvers zijner Congregatie zamengesteld*, 's Gravenhage, 1726, in 12.mo Eene oppervlakkig werk, dat geheel verdrongen is, door de *Letterkundige geschiedenis* dier Congregatie van TASSINO.

CERINTHUS, een ketter en leerling van SIMON den toovenaar, begon omtrent het jaar 54 zijne dwalingen publiek te maken. Hij randa de de Godheid van JESUS CHRISTUS aan, en erkende in Hem enkel de menschelijke natuur. De H. JOANNES schreef zijn *Evangelie* op verzoek der geloovigen, ten einde die heiligschennige dwalingen te wederleggen. Men voegt er zelfs bij, dat, toen hij CERINTHUS in een openbaar bad had aangetroffen, werwaarts hij zich begeven had, om zich te wasschen, hij met verontwaardiging die plaats verliet en uitriep: *Laat ons vlugter, uit vreeze van met dien vijand van JESUS CHRISTUS verslonden te worden*.

CERISANTES (MARCUS DUNCAN, Heer van), de zoon van MARCUS DUNCAN, een Schotsch edelman, die zich te Saumur met ter woon had gevestigd, alwaar hij in 1600

geboren werd, sloeg reeds vroegtijdig de militaire loopbaan in. Hij volgde den hertog van GUISE, in den beruchten veldtog van *Napels*, en stierf gedurende de belegering dier stad in 1648. Hij ontwierp een testament, waardoor hij aanzienlijke legaten aan al zijne vrienden en bloedverwanten maakte, en hij had naauwelijks zoo veel, dat hij kon begraven worden; maar hij waande zich reeds de eigenaar van al de goederen, welke de Hertog van GUISE, hem beloofd had, ten einde hem te bewegen, om hem te volgen. Hij liet zich ook met de dichtkunde in, en indien er om daarin te slagen, niets dan een warm hoofd vereischt werd, zou hij uitgemunt hebben.

CERIZIERS (RENATUS DE), een Jesuit in 1662, in den ouderdom van 59 jaren overleden, heeft de Verhandeling *Over den troost der wijsbegeerte* van BOËTIUS (in het Fransch) vertaald, en in het licht gegeven den *Troost der Godgeleerdheid*, waarvan er verscheidene uitgaven bestaan. Ook heeft hij de Belijdenissen, de Al-leenspraken en de stad Gods van den heiligen AUGUSTINUS in het Fransch vertaald. Nog heeft men van hem uitmuntende *Christelijke en staatkundige overwegingen op het Leven der koningen*.

CERONI (JOANNES ANTONIUS), een Milaneesch beeldhouwer, te *Madrid* in 1640, in den ouderdom van 61 jaren overleden, werd uit hoofde van zijnen grooten roem, door koning PHILIPPUS IV. naar *Spanje* beroepen. De schoone metalen Engelen (een der voornaamste sieraden van het nieuwe *Panthéon* van het *Eskuriaal*), en de beroemde voorgevel der kerk van den heiligen STEPHANUS, te *Salamanka*, zijn diegene zijner werken, welke het meest hebben toegebracht, om zijnen naam onsterfelijk te maken.

CERQUOZZI. — Zie MICHAËL ANGELO *della battaglia*.

CERULARIUS. — Zie MICHAËL CERULARIUS.

CERUTTI (GIUSEPPE ANTONIO JOACHIMO), voormalig Jesuit, lid der akademie van *Nancy*, den 13 Junij 1738, in *Piëmont* geboren, en den 3 Februarij 1792, te *Parijs* overleden, maakte zich het eerst bekend door *Verhandelingen* en *Brieven* over verschillende onderwerpen, behaalde in 1760 twee prijzen bij de akademie van *Montauban*, en in hetzelfde jaar dien der welsprekendheid, te *Toulouse*. Maar hetgene, wat hem het meeste tot roem verstrekte was de *Verdediging van de orde der Jesuiten*; de onderwer-

pen, de redeneringen, de voornaamste inzigten waren hem geleverd door de paters **MENOUX** en **GRIFFET**; hij bragt dezelve in eene geregelde orde, hetwelk hem van wege den Dauphin, zoon van **LODEWIJK XV.**, eene jaarwedde verschaftte. Hij verloor dezelve, door het afleggen van den eed van afzwering derzelfde orde, door de parlementen gevorderd. Al wat hij geschreven heeft, is vol geest, maar vol van dien gezochten geest, die, wel verre van de goede zaken in waarde te doen toenemen, dezelve enkel vernedert. Men vindt uitmuntende inzigten en nieuwe denkkeelden, in zijne Verhandeling over *het belang van een werk*; maar dezelve worden ontsierd door eenen gemaakten stijl, vol tegenreden en aardigheden; hetwelk bijna zou doen vermoeden, dat de *Verdediging der Jesuiten* niet van hem is. De geest behaagt slechts in zoo verre, als dezelve de rede smakelijk maakt, zonder zich zelven te zoeken. Dit gebrek doet zich minder gevoelen in zijnen *Brief over de voordeelen en den oorsprong der Fransche vrolijkheid* en in zijne *Verhandeling over den oorsprong van het algemeene verlangen, om zynen naam aan de nakomelingschap overtebrengen*. Op het einde zijner loopbaan, heeft hij zich

geheel en al aan de volksregering overgegeven, en verscheidene verhandelingen het licht doen zien, waarin de Godsdiensthaat, met de ijdelste staatkundige bespiegelingen eenen tred gaat, vooral in eene onder dezelve, *over de assignaten en het papieren geld*. Hetwelk eenen eenigzins gestrengen *Criticus* bewogen heeft de volgende afschildering van hem te maken. » De staat zou er veel bij winnen, indien eenige gelijksoortige en tot dezelfde verbindtenis behoorende mannen, dezelve schatting aan de openbare rust betaalden. Nooit maakte enig mensch een gevaarlijker misbruik van den geest: nooit had men valschier gevoelens, dwalender grondbeginselen, eenen meer met invallen (*concelli*) overladen stijl. Nooit kende men minder de ware welsprekendheid. Ik zal niet over de veranderingen in zijne stelsels spreken, welke zijne dubbelhartigheid verraadden; hij zou ten minste de opbruising zijns hoofds, door de deugden van een' getrouw onderdaan en eenen wetminnenden burger hebben kunnen doen verschoonen. Maar in hem had de zedemeester al de gebreken van den redenaar. Het is ongelukkig voor zijne gedachtenis, dat hij eene rol heeft gespeeld in dat bloedige treurspel, waarvan zoo vele nuitelin-

gen de zamenstellers zijn. Zijne werken zouden vóór hem gestorven zijn; maar zijn titel van muiteling zal hem overleven.

CERVANTES SAAVEDRA (MICHAËL), werd in 1547, te *Alcala de Henarès*, in *Spanje* geboren. In den ouderdom van 22 jaren onder de standaardsgeschaard van MARCUS ANTONIUS COLONNA, bevond hij zich als eenvoudig soldaat bij den slag van *Lepante*, onderscheidde zich aldaar, en verloor er de linkerhand. Vervolgens gedurende vijf en een half jaar slaaf zijnde, leerde hij reeds vroegtijdig den tegenspoed verdragen. In *Spanje* teruggekeerd, alwaar hij in zijne jeugd als de beste dichter van zijnen tijd werd beschouwd, deed hij met het beste gevolg zijne *Blijspelen* ten tooneele voeren. Zijn DON QUICHOT DELLA MANCHA bevestigde zijnen roem. De hertog van *Lerma*, eerste staatsminister van PHILIPPUS III., die de talenten en de letteren zeer gering schatte, behandelde hem eens met zeer weinig ontzag. CERVANTES wreekte er zich over, door eene fijne hekeling der natie en des ministers, toenmaals geheel en al met de ridderschap ingenomen. Dit werk in alle talen der volken vertolkt, die boeken bezitten, is door den geest, den smaak, de

naïviteit, de welgepaste scherts, de kunst, om te verhalen, die om de bijzonderheden wel met elkander te verbinden en toch wel te onderscheiden en vooral door de begaafdheid, om al leerende te vermaken, de eerste aller romans. Men vindt op elke bladzijde koddige tafereelen en oordeelkundige aanmerkingen. PHILIPPUS III. stond eens op een bordes van het paleis van *Madrid*, en ontdekte, eenen jongeling, die al lezende, van tijd tot tijd zijn boek nederlegde, en zich met buitengewone bewijzen van genoege, het voorhoofd wreef: *Die jongeling*, zeide de koning tot de hovelingen, *is gek, of wel, hij leest DON QUICHOT*. De vorst had gelijk, want het was werkelijk het boek, dat de student las. » Het is een werk, zeide SAINT-EVREMOND, dat ik mijn geheele leven kan lezen, zonder dat het mij eenen oogenblik walgt; van al de werken, die ik gelezen heb, is dit hetgene, wat ik het liefste zoude vervaardigd hebben. Ik bewonder hoe in den mond van den grootsten gek der aarde, CERVANTES het middel gevonden heeft, om den ervarensten man, en den grootsten kenner te schijnen, dien men zich kan voorstellen." De eenige raad, dien dezelfde schrijver aan eenen banneling gaf, was zijne minnares te vergeten

en DON QUICHOT te lezen. Dit meesterstuk, dat de grondslag der fortuin van CERVANTES had behooren te zijn, haalde hem vervolgen op den hals. De minister deed hem mishandelen en hij zag zich verplicht zijn werk te staken. Daar een zekere ALONZO FERNANDES DE AVELLANEDA, een ellendig schrijver, zoo verwaand was geworden, van DON QUICHOT te willen vervolgen, en den schrijver te lasteren na hem geplunderd te hebben, zoo zag CERVANTES zich verplicht, zijn werk weder op te vatten. Dit werk, noch zelfs de gewaande dubbele bescherming van den graaf van *Lemos* en den aartsbisschop van *Toledo*, beletten hem niet om in 1616 van honger te sterven. Zijn dood was echter, die eens waren Christen-wijsgeers. Behalve zijn DON QUICHOT, zoo als boven reeds gezegd is, in de meeste levende talen vertolkt, en waaruit eene bijzonderheid zelfs aan den dichter PIETER LANGENDIJK, tot grondslag van een oorspronkelijk Nederduitsch Blijspel heeft gediend: *DON QUICHOT op de Bruiloft van KAMACHO* genaamd, heeft men nog van CERVANTES: 1.° *Twaalf Geestige verhalen*; de geest van den schrijver van DON QUICHOT vertoont zich somtijds in dezelve; de meeste zijn aangenaam. 2.° *Acht Blij-*

spelen, waarvan de karakters wel volvoerd worden. — 3.° *Galatea*, een Herderszang in 6 boeken. Dit eerste zijner werken, is door FLORIAN vrij in het Fransch vertaald, *Parijs*, 1816, 1 Dl. in 18. mo. — 4.° *PERSILES en SIGISMUNDUS*; een Roman, onder welke men er weinig zal aantreffen, die meer verwondering barende lotgevallen en eene grootere verscheidenheid van episodische bijverdichtselen aanbieden. — 5.° *Reis van den Parnassus*, een schrander hekelschrift. Het Leven van CERVANTES is door don GREGORIO MAYANS Y SISCAR beschreven, en aan het hoofd der uitgave in het Spaansch van DON QUICHOT geplaatst, te *Londen* in 1738, in 4 dl.ⁿ in 4. to gedrukt. De voornaamste lotgevallen van dezen uitnuntenden roman, zijn in 1746 te *s'Gravenhage*, in het Fransch, in fol. of in 4. to met de prachtige platen van COYPEL, PICART en LE ROMAIN gedrukt. Dezelfde platen nog door andere meesters verbeterd, hebben, ten getale van een en dertig, gediend tot de Luiksche pracht-uitgave van hetzelfde werk, in dezelfde formaten, door J. F. BASSOMPIERRE, 1776. Deze laatste uitgave is opgedragen aan Z. D. H. *Monseigneur FRANÇOIS CHARLES des Comtes de VELBRUCK*, Prins-Bisschop van *Luik*, enz.

CERVEAU (RENATUS), Pries-
ter in het diocees van *Parijs*,
alwaar hij den 22 Mei 1700
geboren werd, was een ijve-
rige Jansenist, die door zij-
ne tegenkanting tegen de bul-
le *Unigenitus*, zelfs in *in-*
terdict werd gesteld. Hij
heeft verscheidene werken
tot lof en verdediging zijner
partij geschreven; het voor-
naamste is: *Beschrijving der*
beroemdste verdedigers en
belijders der waarheid uit
de 17.^e en 18.^e eeuw, Pa-
rijs, 1760, en volgende ja-
ren, 7 dl.ⁿ in 12.mo — Nog
heeft men van hem: 1.º *De*
Geest van NICOLE, 1765,
in 12.mo — 2.º *Dichtstuk*
over het Symbolum der A-
postelen, en over de sacra-
menten der Kerk, 1768, in
12.mo Deze schrijver over-
leed in 1780.

CESALPINUS (ANDREAS), in
1519, te *Arezzo* geboren,
was zeer ervaren in de wijs-
hegeerte en geneeskunde,
bekleedde te *Pisa* met roem
den hoogleeraarstoel, en werd
vervolgens eerste lijfarts van
PAUS CLEMENS VIII. Hoe-
wel hij aan het hof van den
Opperpriester der Christenen
leefde, was zijn geloof daar-
door niet zuiverder. Zijne
grondbeginselen kwamen veel
met die van SPINOSA overeen.
Hij nam slechts twee zelf-
standigheden aan, God en
de stoffe. De wereld was,
volgens hem, met mensche-
lijke zielen, met duivels,

geniussen, en andere min-
of meer volmaakte doch alle
stoffelijke wezens bevolkt.
Hij geloofde, zegt men, dat
de eerste menschen van dit
stof werden gevormd, waaruit
eenige wijsgeeren zich ver-
beelden, dat de kikvorschen
voortkomen. Maar bij de
ontwikkeling van datgene,
wat CESALPINUS niet zeer tot
eer verstrekt, moet men hem
den roem niet onthouden, de
omlooping van het bloed, en
de regte wijze in de verdee-
ling der planten gekend te
hebben. De eerste dezer
ontdekkingen is hem te ver-
geefs betwist geworden. Men
vindt dezelve duidelijk uit-
gedrukt in zijne *Quaest. pe-*
ripat. l. 5. c. 4. Zijne voor-
naamste werken zijn: 1.º
Speculum artis medicæ Hip-
pocraticum. — 2.º *De plan-*
tis libri XVI., Florence,
1573, in 4.to; een zeldzaam
werk, en het eerste, waar-
in men de wijze aantreft,
om de planten volgens der-
zelve natuur te verdeelen.
Hij regelt dezelve, volgens
het getal, de verscheiden-
heden, of de overeenkom-
sten der zaden. — 3.º *De*
metallicis libri tres, Rome,
1596, in 4.to niet zeer ge-
meen. — 4.º *Praxis univer-*
sæ medicinæ. — 5.º *Quas-*
tionum peripateticarum li-
brī quinque, Rome, 1603,
in 4.to Dit laatste werk
werd met grond aangerand,
door den geneesheer TAUREL
in zijne *Alpes sæcæ, hoc*

est, *ANDREÆ CESALPINI monstrosa et superba dogmata discussa et excussa.* — 6.º *De medicamentorum facultatibus*, Venetië, 1593 in 4.to — 7.º *Dæmonum investigatio in qua explicatur locus HIPPOCRATIS, si quid divinum in morbis*, Florence, 1580, in 4.to CESALPINUS overleed te Rome, in 1604.

CESAR. — Zie CÆSAR (CAÏUS JULIUS).

CESARI (ALEXANDER), bijgenaamd *de Griek*, een bekwaaam graveur in het holle, der 16.^e eeuw, verdiende den lof van MICHAËL ANGELO, zijnen tijdgenoot. Het meesterstuk van dezen kunstenaar is, volgens VASARI, een gesneden edelgesteente, het hoofd van PHOCION, den Athener, voorstellende.

CESARI (HENDRIK DE SAINT), een provengaal edelman en dichter der 15.^e eeuw, heeft gedichten vervaardigd, die in zijnen tijd zeer op prijs werden gesteld. Hij heeft de *Geschiedenis* der provengale dichters vervolgd, welke LE MONGE begonnen had.

CESARINI (JULIANUS), Kardinaal was voorzitter in de kerkvergadering van *Bazel*, en verscheen met luister op die van *Florence*. Paus EUGENIUS IV., zond hem

naar *Hongarije*, om den kruistogt tegen de Turken te prediken. Daar LADISLAUS koning van *Hongarije* met overrijling, en zonder zijne bondgenooten te raadplegen, met welke hij verbindtenissen had aangegaan den vrede met die ongeloovigen had gesloten, zoo verbeelde zich JULIANUS, dat deze vrede den koning niet verpligtte, zonder in aanmerking te nemen dat de verbonds-traktaten in zeker opzigt ondergeschikt zijn, aan het onderwerp, waarom men dezelve sluit, en dat, wijl de oorlog met de Turken niet meer bestond, de met de bondgenooten geslote ne overeenkomsten, zonder kracht waren. In 1444 werd er bij *Varna* een slag geleverd, waarin de Turken op de Christenen zegevierden. De Kardinaal, die er bij tegenwoordig was, verloor in denzelfden het leven. — Zie AMURATH II. en LADISLAUS IV.

CESARION, werd te *Alexandrië* geboren, en was de zoon van JULIUS CÆSAR en van CLEOPATRA; hij geleek op eens treffende wijze naar zijnen vader en bezat verscheidene zijner hoedanigheden. Toen hij zijn dertiende jaar bereikt had, verklaarden hem ANTONIUS en CLEOPATRA tot opvolger in het koninkrijk *Egypte*, het eiland *Cyprus* en *Cæle-Syrië*. Maar wel-

verre dat AUGUSTUS hem in dat rijke erfdeel zoude bevestigd hebben, deed hij hem vijf jaren daarna sterven. Hij werd, zegt men, door den wijsgeer ARRIUS, een zijner hovelingen, die hem zeide, dat de wereld met twee Cesars zoude verlegen zijn, en dat zij er slechts een' kon dulden, tot die wreedheid bewogen.

CESARIUS (*Heilige*), een diaken, kon, naauwelijks uit *Afrika*, te *Terracina*, in *Italië* aangekomen, het barbaarsche en goddelooze gebruik niet aanzien, hetwelk aldaar bestond, om name-lijk bij zekere plegtige gelegenheden, eenen jongeling aan APOLLO opteofferen, dien men als den bescherm-god der stad beschouwde. CESARIUS, getuige van dat verschrikkelijke tooneel, veroordeelde openlijk, eene zoo verfoeijelijke bijgeloovigheid. Maar daar de priester des afgods hem oogenblikke-lijk in hechtenis had doen nemen, zoo bragt men hem voor den landvoogd, die hem veroordeelde, om in de zee geworpen te worden. Dit vonnis, dat hem de martelaarskroon verschafte, werd in het jaar 300, gedurende de vervolging van DIOCLETIANUS, ten uitvoer gebragt. Men verneemt van den heiligen GREGORIUS *den Grooten*, dat er te *Rome* eene oude

kerk bestond, onder de aanroeping van den heilige CESARIUS, die sedert lang onder eenen hoop bouwvallen bedolven, door CLEMENS VIII. met veel pracht hersteld werd. Deze Heilige wordt met lof in het *Sacramentarium* van den heiligen GREGORIUS, in het *Martyrologium* der 7.^e eeuw, door Pater FRONTEAU in het licht gegeven, in die van BEDA, USUARDUS enz. met lof vermeld: maar zijne Akten door SURIUS zijn al te nieuw om eenig geloof te verdienen.

CESARIUS (*Heilige*), broeder van den heiligen GREGORIUS van *Nazianze*, en geneesheer van keizer JULIANUS, behield, te midden van een Heidensch hof, een zuiver geloof, en onschuldige zeden. Hij spotte met de redeneerkunst van JULIANUS, en bewees hem eens met zoo veel kracht de goddeloosheid der afgoderij, dat die vorst uitriep: *O gelukzalige vader! O ongelukkige kinderen!* Woorden, welke het geluk des vaders te kennen gaven, zulke kinderen te hebben voortgebragt, en het ongeluk der kinderen, van zoo standvastig aan eenen godsdienst verkleefd te zijn, welken hij als valsch beschouwde. CESARIUS verbande zich zelven van het hof, en begaf zich, op verzoek van GREGORIUS van

Nazianze, onder zijne bloedverwanten. Hij werd vervolgens *Questor* van *Bithynië*, en overleed in 369. De H. GREGORIUS van *Nazianze*, die toenmaals nog maar eenvoudig Priester was, sprak voor zijn graf en in tegenwoordigheid zijner ouders, de lijkrede van zijnen broeder CESARIUS uit. De plaats van zijn overlijden is onbekend; maar het is zeker, dat hij te *Nazianze* begraven werd. Men schrijft hem vier zamenspraken toe, die niet van hem zijn, hoewel dezelve in de Bibliotheek der Kerkvaders gevonden worden. De Latijnsche Kerk, vereert zijne gedachtenis den 25 Februarij, en wij vernemen uit NICEPHORUS, dat zulks sedert verscheidene eeuwen is.

CESARIUS (*Heilige*), in 470, bij *Châlons-sur-Saône* geboren, wijdde zich aan God toe in het klooster van *Lerins*, onder de leiding van den Abt PORCARIUS. Daar zijne verstervingen hem ziek hadden gemaakt, zoo zond men hem naar *Arles*, om zijne gezondheid te herstellen. Drie jaren daarna, werd hij tegen wil en dank op den Bisschoppelijken stoel dier stad verheven. Hij bestuurde zijn diocees als een Apostel; stichtte te *Arles* een vrouwen-klooster, gaf aan hetzelfde eenen regel, die later door vele andere

kloosters werd aangenomen. De laster kwam de weldaden storen, welke hij aan zijn diocees bewees. Men beschuldigde hem bij ALARICH, de stad *Arles* aan de Bourgondiërs te hebben willen overgeven: op nieuw werd hij bij THEODORICH gelasterd; maar deze beide vorsten erkenden de onschuld van dien Apostolischen man, zoo wel als de goddeloosheid zijner lasteraars. Zijn naam werd daardoor des te beroemder. Op eene reis, welke hij naar *Rome* ondernam, alwaar zijne tegenwoordigheid sedert lang verlangd werd, vereerde de Paus hem met het *pallium*, en stond aan zijne diakens toe, om dalmatieken te dragen, gelijk aan die der Kerk van *Rome*. Men geloof, dat hij de eerste Westersche Prelaat is geweest, die het *pallium* gedragen heeft. De Paus voegde bij deze eerbewijzen, nog den titel van Hoogstedszelfs Vikarius in *Gallië*, met de volmagt, om kerkvergaderingen te kunnen beleggen. CESARIUS bekleedde het voorzitterschap, in die van *Agde*, in 506, in de tweede Kerkvergadering van *Orange*, in 529, en in verscheidene andere. Hij overleed in 544, op den vooravond van den feestdag van den heiligen AUGUSTINUS (27 Augustus) van wien hij altijd een der getrouwste

leerlingen was geweest. Er bestaan van hem 202 *Homeliën* die, na dikwerf met die van den heiligen AMBROSIIUS en den heiligen AUGUSTINUS verward te zijn in de Bijlagen tot het vijfde deel der werken van den laatste, te *Parijs* in 1683 gedrukt, en in de uitgaven van *Antwerpen* of *Amsterdam*, van 1700 verzameld zijn. De uitgave, welke BALUZE of BALUZIUS er in 1669 van geleverd had, bevatte er slechts 14. Nog heeft men van dien Heilige verscheidene andere werken, welke het zeer te wenschen ware, herdrukt te zien, te meer daar alles in zijne schriften behaagt; de stijl derzelve is eenvoudig en natuurlijk, de denkbeelden edel, de redeneringen bondig, de voorbeelden overtuigend, en steeds bevattelijk voor degene, welke hij zich voorstelde te onderwijzen.

CESARIUS, volgens het meest algemeene gevoelen, te *Keulen* geboren, ging in 1199 in de Cistercienserorde, was lang meester der nieuwelingen, in het klooster *Val-Saint-Pierre*, of *Heisterbach*, bij *Bonn*, daarna Prior der abdij van *Villers* in *Brabant*; en overleed in 1240. Men heeft van hem: 1.º *Illustrium miraculorum et historiarum lib. XII*. Neurenberg, 1481,

te *Douai*, in 1604, door de zorgen van COLVENETIUS herdrukt. Men vindt ook dit werk in het tweede deel der Cistercienser Bibliotheek; doch verminkt. Dit is eene verzameling van godvruchtige geschiedverhalen, waarmede CESARIUS, de godsvrucht der nieuwelingen wilde onderhouden, die aan zijn opzigt waren toevertrouwd. Hetzelve is in *Spanje* op den *Index* geplaatst. — 2.º *De vita et passione sancti ENGELBERTI*, Keulen, 1633.

CESAROTTI (MELCHIOR), den 15 Mei 1730, te *Padua*, uit eene familie geboren, die meer adeldom dan fortuin bezat, is een der beroemdste Italiaansche letterkundigen en dichters van de 18.º eeuw. Reeds vroegtijdig in het seminarie van *Padua* geplaatst, kondigde CESAROTTI door zijne snelle vorderingen, datgene aan, wat hij eens moest worden, en gaf bewijzen eener vroeg ontwikkelde genie. Met ijver legde hij zich op de studie toe, en eene boekenkamer, waarin een oom, een Franciskaner religieus, hem opsloot, wanneer hij zijne luidruchtige levendigheidsmoede was, werd voor hem weldra eene plaats van verlustiging. Wanneer hij op de roemrijkste wijze zijne letterkundige studie had vol-

bragt, legde hij zich op de wijsbegeerte en dichtkunde toe; doch behield bij dat alles de verbeeldingskracht vol, van al hetgene, wat de letteren verleidelijks hebben. CESAROTTI vond niets uitlokkends in de overige wetenschappen. Hij beproefde ook de regts- en godgeleerdheid; maar altijd door de studien van zijnen smaak medegesleept, eindigde hij, met er zich geheel aan over te geven, en verwijderde er zich niet van. CESAROTTI vond in den geleerden JOZEF TOALDO, een beroemd hoogleeraar te *Padua*, eenen *Mentor*, die hem voornamelijk smaak voor de schoone letteren inboezemde, en hem in de snelle vorderingen, welke hij er in maakte, bestuurde. Ook verkoelde zijne verkleefdheid voor dien beroemden vriend, welchen hij zijnen dierbaren SOCRATES noemde, nooit, en zijne erkenenis wijdde een gedekteken aan zijne gedachtenis toe. In den ouderdom van 19 jaren tot hoogleeraar in de welsprekendheid, in het seminarie benoemd, waarin hij was opgevoed, deed hij eenen vurigen ijver blijken, om zijnen post waardiglijk te vervullen. Daar de beroemde letterkundige JOANNES ANTONIUS VOLPI zijne rijke bibliotheek voor hem geopend had, zoo las hij dezelve geheel en al, en verzamelde in dezelve, door

zich zelven of door behulp zijner leerlingen, bijna twaalf boekdeelen met aanhalingen, ontleding, uitgezochte stukken der oude en nieuwe; Grieksche, Latijnsche, Italiaansche, Fransche enz. letterkunde. Op verzoek van verscheidene zijner vrienden, ondernam hij de vertaling van den PROMETHEUS van ÆSCHYLUS, die hij in 1757 liet drukken, maar hij zelf gaf dit werk weldra der vergetelheid over. Eene vertaling in Italiaansche verzen van drie treurspelen van VOLTAIRE, SEMIRAMIS, *de dood van CÆSAR*, en MAHOMED, was gelukkiger, en deze treurspelen werden op onderscheidene Italiaansche tooneelen uitgevoerd. Hij las die treurspelen met het grootste vermaak in den Franschen tekst; hij was vooral de vriend van ZAÏRE, waarvan het lezen hem in tranen deed smelten. Zijn roem, die zich verder begon uittebreiden, deed hem in 1762 naar *Venetië* beroepen, ten einde er aan de opvoeding der kinderen uit het doorluchtige huis van GRAMANI werkzaam te zijn. Het is in deze stad, dat hij datgene deed drukken, wat hij van VOLTAIRE vertaald had, met voorreden, de eene over *het vermaak des treurspels*, de andere over den oorsprong en de vorderingen der dichtkunde. CESAROTTI werd gezocht door al wat *Venetië*

geleerds bezat; hij verbond zich aldaar ook met verscheidene vreemdelingen, en vooral met eenen jongen Engelschman, KAREL SACKVILLE genaamd, die hem met de gedichten van OSSIAN, nieuwelings te Londen door MACPHERSON uitgegeven, bekend maakten. De stukken, welke hij er hem mondelings van vertaalde, verwekten in CESAROTTI eene bewondering, die hem op staanden voet deed besluiten, de Engelsche taal te beoefenen; van dien oogenblik af, hield hij zich enkel bezig met de verklaring der dichtstukken van den Schotschen Bard, die hij dadelijk in Italiaansche verzen vertaalde. Dit werk bragt hij in zes maanden ten einde, en de jonge Engelschman was er zoo zeer over voldaan, dat hij op zijne kosten te Padua, in 1763, eene uitgave van den Italiaanschen OSSIAN, in 2 dl.ⁿ in 8.vo liet opleggen, en de geheele oplage aan den schrijver ten geschenke gaf. In 1768 werd CESAROTTI te Padua tot hoogleeraar in het Grieksch en Hebreeuwsch benoemd; van toen af boven de behoeften verheven, was hij verder op niets meer bedacht, dan om zijne bedieningen waardiglijk te vervullen, en om door zijne werkzaamheden de achting zijner medeburgers te regtvaardigen. Het was alstoen

dat hij zijne *Handleiding der Grieksche Letterkunde* in het licht gaf. Na de gebeurtenissen, die in 1796 en 1797, de staatkundige gesteldheid van Italië veranderden, gaf hij op bevel van het nieuw bestuur in het licht, eene *Proeve over de Studiën*. CESAROTTI, in dit werk de schoolsche wijzen willende verbeteren, geeft een weinig te veel toe aan de wijsgeerige denkbeelden, zonder er zich echter den voorstander van te verklaren. Hij schreef ook omtrent denzelfden tijd de *Onderrigting des Burgers* en de *Verlichte Vaderlandsliefde*. In zijn luthuis van *Selvaggiano* afgezonderd, verdeelde CESAROTTI zijnen tijd tusschen de studie, de vermaken des buitenlevens, en het gezelschap van eenige vrienden. NAPOLEON wilde door al de beroemde dichters geprezen worden. Zijne weldaden gingen CESAROTTI dus in zijn eenzaam verblijf opzoeken; hij werd benoemd tot ridder, en daarna tot commandeur der orde van de ijzeren kroon, en met twee buitengewone jaarwedden begunstigd; hij betaalde eene schatting van erkentenis, in een dichtstuk, ter eere van zijnen weldoener vervaardigd, en ten titel voerende *Pronea* (de Voorzienigheid), in 1805 in het licht gegeven. Ofschoon

CESAROTTI zeer in jaren gevorderd was, bedacht hij echter nieuwe werkzaamheden, en hield zich met ijver bezig aan de uitgave van al zijne werken, in 1800 begonnen, toen hij den 3 November 1808, aan eene blaaskwaal, waaraan hij reeds sedert lang onderhevig was geweest, overleed. CESAROTTI heeft steeds eenen uitstekenden roem genoten; zijne zeden waren zuiver, zijne inborst zacht en beminnelijk; zijn onderhoud, wanneer hij zich in eenen kleinen vriendenkring bevond vurig, levendig en geestig, maar in een talrijk gezelschap, was hij gedwongen en verlegen; men erkende in hem den beminnelijken dichter niet meer. Als schrijver beschouwd, is hij een dier buitengewone mannen vol talenten, die, om zoo te spreken, algemeen zijn en die op eenen tot dus verre onbekenden grond eenen weg banen; zijn onrijm is levendig, vol kracht en nadruk; zijne verzen vereenigen bevalligheid, sierlijkheid en ongedwongenheid; maar onder al zijne dichtwerken, wordt billijkerwijze het meeste op prijs gesteld, zijne *Vertaling* van OSSIAN, dit is een meesterstuk, waarin zich de uitlokkendste beelden, de warmte des gevoels, en een buitengewoon dichtelijke stijl, die tegen wil en dank me-

desleept, en dien men vruchteloos heeft getracht natevolgen, vereenigd vinden. Eindelijk moet men in CESAROTTI eenen schrijver erkennen, met de uitstekendste geestvermogens begaafd, die uitgebreide kundigheden bezat, en die in zijne schrijfwijze, iets krachtigs, warm medeslepends aan den dag legde, dat enkel bij schrijvers van den eersten rang wordt aangetroffen. Zijne werken, alle in het Italiaansch geschreven, beslaan 38 deelen in 8. vo Wij zullen er de lijst van mededeelen, en eene uitgave van elke derzelve opgeven: 1.° *Proeve over de wijsbegeerte der talen, op de Italiaansche taal toegepast*, Weenen, 1788. — 2.° *Proeve over de wijsbegeerte van den smaak*, Padua, 1789, — 3.° *Gedichten van OSSIAN, een oud Keltisch dichter*, (Nizza, 1780), 4 dl. n — 4.° Zijn werk over HOMERUS beslaat vervolgens 11 deelen. De *Ilias*, eene vrije vertaling in verzen, of liever eene versmelting van het dichtstuk van HOMERUS (1800) onder den titel van *de Dood van HECTOR* herdrukt, bevat vier deelen. De zeven overige bevatten de letterlijke vertaling in proza van den *Ilias*. Deze vertaling is begeleid met voorreden, beoordeelende stukken en aantekeningen, hetzij van CESAROTTI, hetzij

van POPE, MEVROUW DACIER, ROCHEFORT, BITAUBÉ enz. — 5.° De 17.e en 18.e deelen bevatten de *Letterkundige Verslagen*, welke hij gedurende 18 jaren, in de akademie van Padua, waarvan hij blijvend secretaris was, aflegde, voorafgegaan door eene *Verhandeling over de Akademische pligten*, en gevolgd door de *Lofreden*, die sedert de stichting der akademie tot in 1786 overleden zijn. — 6.° Het 19.^e deel bevat acht uitgezochte Hekeldichten van JUVENALIS, in Italiaansche verzen vertaald, met den tekst er tegenover en aantekeningen. — 7.° De drie volgende deelen bevatten de *Handleiding tot de Grieksche Letterkunde* (Padua, 1781), dit werk bevat de vertalingen der uitgezochte redevoeringen van LYSIAS en ISOCRATES, en der verdediging van SOCRATES, beoordeelende verhandelingen over ANTIPHON, ANDOCIDES, LYCIAS, ISOCRATES, ISÆUS, LYCURGUS, ÆSCHINES, HYPERIDES, DEMADES; uitgezochte stukken uit hunne werken, aanmerkingen en aantekeningen. — 8.° Zes andere deelen zijn toegewijd aan de vertaling van DEMOSTHENES (1774), voorafgegaan van die der Fransche voorrede van TOURREIL en van het Leven van DEMOSTHENES door PLUTARCHUS. De redevoeringen gaan met

geschied-, letter- en oordeelkundige aantekeningen en aanmerkingen gepaard. Het is een werk over dien redeenaar, hetwelk men met dat van den Abt AUGER, dat eenige jaren later (1777) in het licht verscheen kan vergelijken. — 9.° De tien overige deelen eindelijk bevatten Mengelingen in onrijm en in dichtmaat, welke wij in den loop van dit artikel reeds hebben aangevoerd, de *Levensbeschrijvingen der honderdeerste Paussen; Verhandeling over het vermaak van het Treurspel; Brief van eenen inwoner van Padua aan den Abt DENINA; de Oorspronkelijke Gedichten en de Vertalingen der drie Treurspelen van VOLT-AIRE*. Deze uitgave is in het algemeen zeer naauwkeurig; door CESAROTTI zelve begonnen, is dezelve vervolgd door JOZEF BRAMIERI, zijn' vriend en opvolger in den leerstoel van het Grieksch en Hebreeuwsch, aan de universiteit van Padua. Men is het niet eens, omtrent den rang, welken men aan CESAROTTI moet toekennen; maar iedereen komt er in overeen, dat hij onder diegene verdient geteld te worden, die de letteren, hun vaderland en hunne eeuw het meeste tot eer hebben verstrekt.

CESENIUS. — Zie OCCAM.

CESONIA of CÆSONIA (MILONIA), derde vrouw van CALIGULA, die de beide eerste weggezonden had, was gehuwd en had drie dochters toen zij in het jaar 39 vóór J. C. met hem in den echt trad. Hoewel minder jong en minder schoon, dan de beide andere, bezat zij echter de kunst om zich te doen beminnen, daar zij in alles den smaak van haren echtgenoot volgde, hem op zijne reizen, als eene *Amazone* gekleed, vergezelde, en in alles zijne neiging voor de pracht en den wellust vleidde. Men beveert, dat zij de inschikkelijkheid zoo ver dreef, van zelfs te gedoogen, dat hij haar in de woede zijner zinnelooze buitensporigheden geheel naakt, voor de oogen zijner gunstelingen blootstelde, en dat, alvorens met hem in den echt te treden, zij, om zich door hem te doen beminnen, hem eenen liefdedrank had gegeven, waarvan JUVENALIS de zamenstelling beschrijft, en die enkel diende, om hem de hersenen te krenken, en hem woedende te maken. Nadat CALIGULA vermoord was, zond CHÉREAS den tribuun PELIUS LUPUS om zich van CERONIA en hare dochter JULIA DRUSILLA te ontdoen. Deze man doorboorde de moeder die met eenen moed, welke naar woede geleek, het moordstaal te gemoet ijfde, met verscheidene degensteken, en ver-

pletterde het hoofd der dochter, tegen den muur der galerij, alwaar haar vader met dolken doorstoken was, opdat er van zulk een verfoeilijk bloed niets mogt overblijven.

CESPEDES (PAULUS), een schilder, te Cordova in 1538 geboren, heeft zich in de zestiende eeuw in Spanje en in Italië werwaarts hij twee reizen deed, zeer beroemd gemaakt. Zijne wijze van schilderen komt veel met die van CORREGGIO overeen: dezelfde naauwkeurigheid in de teekening, dezelfde kracht in de uitdrukking, hetzelfde koloriet. Nog kan men niet zonder aandoening zijne schilderij van het laatste Avondmaal in de hoofdkerk van Cordova zien, waarop elke Apostel een verschillend karakter van liefde, eerbied en heiligheid voorstelt, en JUDAS een verdrietig en valsch gelaat. De talenten van CESPEDES bepaalden zich niet tot de schilderkunde alleen: indien men de geestdrijf der Spaansche schrijvers voor dien kunstenaar gelooven mag, was hij een wijsgeer, oudheidkundige, beeldhouwer, bouwkunstenaar, ervaren in de Hebreuwsche, Grieksche, Latijnsche, Arabische en Italiaansche talen, een groot dichter en een vruchtbaar schrijver. Hij overleed in 1608.

CESPEDES (ANDREAS GARCIA DE), te Segovia in 1560 geboren, legde zich met het beste gevolg toe, op de beoefening der wis- en aardrijkskunde. Zijne werken zijn: 1.° *Hydrographicae y theoricæ de planetas, Madrid*, 1606; ditzelfde boekdeel bevat ook eene *Verhandeling op de scheepvaart*. — 2.° *Libro de instrumentos nuevos de geometria muy necesarios para meder distancias y alturas, Madrid*, 1606, in 4. to; in dit werk komt voor eene *Verhandeling voor De conducio aquas*, en eene andere *De artilleria*. Hij heeft ook verscheidene handschriften nagelaten.

CESTIUS (CAJUS), was een der zeven *Epulones*, of opzichter der maaltijden, welke te Rome, ter eere der Goden gevierd werden. Men gist, dat hij in de eerste jaren der regering van AUGUSTUS gestorven is. Hij is vooral bekend, door het prachtig gedenkteeken, dat te zijner gedachtenis is opgerigt, en dat een der gebouwen van het oude Rome is; welke tot op onze dagen het beste zijn bewaard gebleven, ter hoogte van ruim 37 Nederlandsche ellen, op een voetstuk van 29 zulke ellen, inwendig met wit marmer bekleed, en, in navolging der Egyptische piramiden, inwendig eenen kelder of

eene kamer bevattende. Dit gedenkteeken vindt men bij de *Poort van Ostia* of van den heiligen PAULUS. ALEXANDER VII. liet hetzelfde in 1663 herstellen.

CETHEGUS, eene Romeinsche familie, uit eenen zijdelingschen tak van die van CORNELIUS, heeft verscheidene mannen voortgebragt, wier gedachtenis is bewaard gebleven. — CORNELIUS CETHEGUS, met QUINTIUS FLAMINIUS tot Consul benoemd, deelde na zijne verheffing, gemengden wijn onder het volk uit. Deze beide Consuls waren verplicht, om in het jaar 421 na Rome, hunnen post nederteleggen, wjl er onregelmatigheid bij hunne verheffing had plaats gehad. — MARCUS CORNELIUS CETHEGUS, werd in het jaar 545 na Rome tot de waardigheid van Censor verheven; hetwelk tegen het gebruik streed, vijf jaren daarna verkreeg hij het Consulaat: hij was een groot redenaar. — CAJUS CORNELIUS CETHEGUS, die alvorens *Aedil* of Bouwmeester te zijn, landvoogd in Spanje was, en aldaar eene roemrijke overwinning behaalde. Hij werd kort daarna gedurende zijne afwezigheid, in het jaar 556 van Rome, tot Bouwmeester benoemd. SIGONIUS verwart hem met CUCIUS CORNELIUS CETHEGUS,

die in het jaar na *Rome* 557 tot consul werd verkozen, en over *JUSUBRES* zegevierde, en vooronderstelt ten onregte, dat *CICERO* en *TITUS LIVIUS*, aan dien consul den voornaam van *CAJUS* geven, daar zij hem *CUCIUS* noemen. — Men moet *PUBLIUS CORNELIUS CÉTHÉGUS* niet vergeten, die met geestdrift de partij van *MARIUS* tegen *SYLLA* aanhing, en die daardoor tot vijand van het Romeinsche volk werd verklaard, toen die partij onderlag. Hij nam de wijk naar *Afrika* bij *MARIUS*, en na de genade van *SYLLA* ingeroepen, en zich aangeboden te hebben, om hem in alle gelegenheden te dienen, werd hij in genade aangenomen. Sommige schrijvers zijn van gevoelen, dat deze *CÉTHÉGUS* dezelfde is, welke te *Rome* zulk eenen grooten invloed genoot, dat men niets kon verkrijgen, dan door zijne tusschenkomst. Daar hij eene minnares had, aan welke hij niets kon weigeren, zoo gebeurde het, dat deze vrouw de geheele stad *Rome*, te harer beschikking had. *LUCULLUS* moest zijn hof bij deze vrouw maken, toen hij den last wilde verkrijgen, om *MITHRIDATES* den oorlog aan te doen, wjl hij hierin anders niet zoude geslaagd zijn. Verscheidene andere Grooten van *Rome* begingen honderden andere laagheden, om door

de aanbeveling van *CÉTHÉGUS* tot bedieningen te geraken. Het is ongetwijfeld van hem, dat *CICERO* in een zijner *Paradoxen* spreekt. Sommige *critici* hebben bij de verklaring van dezen dichtregel van *HORATIUS*:

FINGERE CINCTUTIS NON
EXAUDITA CETHEGIS.

beweerd, dat deze familie, eene bijzondere kleederdragt had, en zich door haren gordel deed onderscheiden; maar het is waarschijnlijk door het verband van den tekst, dat *HORATIUS*, over de algemeene kleederdragt der Romeinen, ten tijde der eerste *CÉTHÉGUSSEN*, omtrent 400 jaren na *R.* spreekt, en zulks door het noemen eener aanzienlijke familie van dien tijd verklaard heeft; want het is om nieuwe woorden te doen, die in dat oude tijdstip niet zouden begrepen zijn.

CÉTHÉGUS (*CAJUS CORNELIUS*), werd, als overtuigd van met *CATILINA* tot den ondergang van zijn vaderland te hebben zamengespannen, en de vurigste zijner medepligtigen te zijn geweest, met hen, in de gevangenis gewurgd. Deze straoefening geschiedde in tegenwoordigheid van *Cicero*, dien het, ondanks eene welsprekende redevoering, welke hij hield, en waarin

hij voor het volk de bijzonden der zamenzwering, der overtuiging en der opstelling der gedingstukken van de schuldigen ontwikkelde, niet zoude gelukt zijn, hen te doen veroordeelen, indien CATO, die zijn gevoelen nog niet had uitgebragt, niet met zoo veel kracht en nadruk tegen CAESAR had gesproken, die door eene ongepaste toegevendheid, of wjl hij de zamenspanning begunstigde, gespeit had, om het leven dier muitelingen te redden, zoodat hij den geheelen senaat in het gevoelen van CICERO deed deelen, en het doodvonnis met eenparige stemmen deed doorgaan. Het was na deze straoefening, die de muitelingen verstrooide, en al hunne ontwerpen verijdelde, dat CICERO, als in zegepraal terugkeerende door alles wat er luisterrijks in al de orden van den staat was, en door eene menigte volks vergezeld, als *de Verlosser des Vaderlands en de nieuwe Stichter van Rome* begroet werd (zie CICERO). — Een andere CETHEGUS, een Senator uit dezelfde familie, werd, van echtbreuk overtuigd zijnde in 368, onder VALENTINIANUS onthoofd.

CETURA, de tweede vrouw van ABRAHAM, welke die Aartsvader in den ouderdom van honderd veertig jaren

huwde, en bij welke hij zes kinderen verwekte, ZAMRAM, JECSAN, MADAN, MADIAN, JESBOCK en SUE. ABRAHAM gaf geschenken aan al zijne kinderen, en zond dezelve ter woon naar het Oosten in *Woest-Arabië*, wjl hij niet wilde, dat zij het land zouden bewonen, hetwelk de Heer aan IZAÄK beloofd had. Men is van gevoelen, dat de Madianiten, de Epheërs, Dedaneërs en Sabeërs, waarover er dikwerf in de H. Schrift gesproken wordt, van hen afstamden. De Wijzen, die den nieuwgeboren JESUS kwamen aanbidden, waren, volgens onderscheidene geleerden, spruiten dier volken, en het geloof van ABRAHAM, was voor hen eene soort van titel, om de eerstelingen van de roeping der Heidenen te zijn.

CEVA (THOMAS), een Italiaansch dichter en wiskunstenaar, in 1648 te *Milane* geboren, en in 1736 overleden. Onder de werken van dezen Jesuit komen vooral in aanmerking zijn gedicht: *Puer JESUS* en zijne *Opuscula mathematica*.

CEYX, koning van *Trachinië*, eene stad van *Thesalië*, was de zoon van LUCIFER, en de echtgenoot van HALCYONE, met welke hij door de banden der teederste liefde vereenigd was. Daar deze vorst op zijne

reis naar *Claros*, om de god-spraak van *APOLLO* te raadplegen schipbreuk leed, werden de goden door de smart van *HALCYONE* zoo zeer getroffen, dat zij haar in eenen ijsvogel herschiepen; zij vloog dadelijk over de oppervlakte der zee, en ging op het ontzielde ligchaam van *CEYX* zitten, dien zij door hare liefkozingen tot het leven terug riep, waarop hij mede in eenen ijsvogel veranderde.

CHAAT of **CAATH**, de zoon van **LEVI**, de vader van **AMRAM** en de grootvader van **MOZES**. Zijne familie werd in de omdolingen door de woestijn, met het dragen van de arke des verbonds, en de gewijde vaten des tabernakels belast.

CHABAN (**FRANCISCUS** **LODEWIJK** **RENATUS** **MOUCHARD**, Graaf van), algemeen bewindhebber der geldmiddelen, den 18 Augustus 1737, te *Brussel* geboren, was ten tijde der Fransche omwenteling, welker grondbeginse-len hij met gematigdheid aankleefde, en die hij bijna in de vergetelheid doorbragt, onder-regiments-adjutant. Tijdens den 18 *Brumaire* was hij *Maire* der gemeente *Prés-St.-Gervais*, bij *Parijs*; hij werd vervolgens tot onder-prefekt van *Vendôme* benoemd, en werd achtereenvolgend prefekt van *Rhin-et-Moselle*, en van

Dyle, departementen, die hij met ijver en regtschapenheid bestuurde. Tot staatsraad benoemd, was hij eerst lid van de te *Florence* aangestelde commissie, om *Toskanen* te organiseren en te besturen. Te *Parijs* teruggekeerd werd hij, in dezelfde hoedanigheid van staatsraad, eerst in den gewonen dienst van binnenlandsche zaken, vervolgens bij het bestuur van oorlog geëmployeerd, en eindelijk met den titel van algemeen bewindhebber der geldmiddelen naar *Hamburg* gezonden, alwaar hij in 1813, aan de besmettelijke ziekte overleed, die zich in die stad gedurende de belegering openbaarde, welke dezelve ten gevolge der mislukte veldtogten van *Moskau* en *Leipzig* moest verduren.

CHABANES (**JACOBUS** **DE**), Heer van *Palice*, Maarschalk van *Frankrijk*, landvoogd der gewesten *Bourbonnais*, *Auvergne*, *Forez*, *Beaujolais*, en *Lyonnais*, onderscheidde zich in al de oorlogen van zijnen tijd. Hij volgde koning **KAREL** **VIII.** ter overwinning van *Napels*, en **LODEWIJK** **XII.** ter herovering van *Milane*. Hij bragt veel toe, tot het winnen van den slag van *Ravenna* in 1512. In het volgende jaar in den slag van *Eperons* krijgsgevangen gemaakt, ontsnapte hij aan de-

gene, die hem gevangen genomen hadden. Italië werd andermaal het tooneel van verscheidene zijner heldendaden. Hij bevond zich bij de inneming van *Villefranche*, bij den slag van *Marrignan*, en in 1522 bij het gevecht van *Bicoca*. Van Italië begaf hij zich naar Spanje, sprong *Fontarabië* bij, deed vervolgens het beleg van *Marseille* opbreken, en sneuvelde in 1525, met de wapens in de hand in den slag van *Pavia*.

CHABANON (A. D. DE), Lid der Fransche Akademie, en van die der opschriften en schoone letteren, werd te *St. Domingo*, in 1730 geboren. Hij bezat veel smaak voor de toonkunst, en werd weldra een eerste violist. Na acht jaren aan die kunst te hebben toegewijd, gaf hij zich aan de letteren over, en legde er zich zijne overige levensdagen bestendig op toe. Hij heeft een aantal werken nagelaten, onder welke men onderscheidt: 1.° *Discours sur PINDARE, et sur la poésie lyrique, avec la traduction de quelques odes* (*Verhandeling over PINDARUS en over den lierzang, met de vertaling van eenige oden*), in 8.vo — 2.° *Les odes pythiques de PINDARE, traduites avec des notes* (*De oden van APOLLO door PINDARUS met aantekeningen vertaald*), 1771,

in 8.vo — 3.° *Idylles de THEOCRITE traduites en prose, avec quelques imitations en vers* (*Herdersdichten van THEOCRITUS in proza vertaald, met eenige berijmde navolgingen*), 1775, in 8.vo — 4.° *Sur le sort de la poésie en ce siècle philosophique* (*Over het lot der dichtkunde in deze wijsgeerige eeuw*), 1764, in 8.vo — 5.° *Observations sur la musique et principalement sur la métaphysique de l'art* (*Aanmerkingen over de toonkunst, en voornamelijk over het bovennatuurlijke der kunst*), 1779, in 8.vo, verbeterd en aanmerkelijk vermeerderd onder dezen titel: *De la musique considérée en elle même en dans ses rapports avec la parole, les langues, la poésie et le théâtre* (*Over de toonkunst op zich zelve, en in hare betrekkingen beschouwd, met de spraak, de talen, de dichtkunde en het tooneel*), 1785, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 6.° *Œuvres de théâtre et autres poésies* (*Tooneelkundige werken en andere gedichten*). Men vindt in dezelve de *valsche edele, de partijgeest; blijspelen in vijf bedrijven, en het Gulden Vlies*, zangspel. Hij heeft ook treurspelen vervaardigd, waarvan er een *Eponine*, met toejuiching ten tooneele is gevoerd. — 7.° *Vie de DANTE* (*Levensbeschrijving van DANTE*), met eene lijst zij-

ner werken, 1773, in 8.vo Hij is den 10^{den} Julij 1792 overleden. * CHABANON, heeft de Heer DE FONTANES gezegd, was in zijne eerste jeugd, zoo vroom als Mevrouw GUXON. In het vervolg echter is hij zeer veranderd, en geheel in het tegenovergestelde uiterste vervallen. Hij geloofde aan den Godsdienst niet meer dan aan de liefde; en waande uit de dwaling te regt gebragt te zijn." Hij bezat, volgens denzelfden geleerde, meer geest dan begaafdheden, eene schranderheid, die zijnen geest evenaarde, en een karakter, dat boven alle letterkundige verdiensten verkieslijk was.

CHABERT (JOZEF BERNARDUS Markgraaf van), te Toulouse, in 1723 geboren, ging nog zeer jong zijnde onder de marine. Door zijne vorderingen in de sterrekundige waarnemingen, geschikt om de aardrijkskundige liggingen te bepalen, verkreeg hij, nog maar *garde de marine* zijnde, het bevel over een schip, waarmede hij zich bezig hield, om de aardrijkskundige kaarten van verscheidene plaatsen te verbeteren. In 1753 tot scheepsvaandrig des konings benoemd, klom hij trapswijze op tot den rang van luitenant-generaal des koninklijken legers. Hij heeft het volgende werk nagelaten:

Voyage fait en 1751 sur les côtes de l'Amérique-Septentrionale (Reize in 1751 op de kusten van Noord-Amerika ondernomen), Parijs, 1753, in 4.to, koninklijke boekdrukkerij. CHABERT is den 2 December 1751 overleden.

CHABOT (PHILIPPUS), Heer van Brion, uit een beroemd geslacht, oorspronkelijk van Poitou, admiraal van Frankrijk, ridder der orden van Sint-Michaël en van den Kousenband, landvoogd van Bourgondië en Normandijë, werd in 1525, in den slag van Pavia, met koning FRANCISCUS I., wiens gunsteling hij was, gevangen genomen. In 1535 zond men hem aan het hoofd van een leger, naar Piëmont. De steden van Bugei, van Bresse en van Savooijë openen hem hare poorten. Hij zou zijne overwinningen nog verder hebben voortgezet, indien zijne vijanden hem zulks niet belet hadden. MONTMORENCI en de kardinaal DE LOBRAINE beschuldigden hem van ontrouw. Eene commissie, aan welker hoofd de kanselier POYET zich bevond, veroordeelde hem tot het verlies van zijn ambt, en tot de betaling eener zware boete. FRANCISCUS I., op wiens verwijtingen hij op eene onbeschaamde wijze had geantwoord, had een doodvonnis begeerd, ten einde hem eer-

biediger te maken, en om het vermaak te genieten, van hem genade te verleenen. Daar hij de boete van 70,000 kroonen, waartoe hij veroordeeld was, niet kon betalen, zoo hield men hem meer dan twee jaren gevangen. Het vonnis, tegen CHABOT uitgesproken, had den kanselier even zoo min voldaan als den koning. Onder voorwendsel, dat het aan dezen overheidspersoon, in hoedanigheid van voorzitter der regtbank, toekwam, er de laatste vorm aan te geven, liet POYET zich hetzelfde brengen, en voegde op zijn eigen gezag bij de verschillende beschuldigingen tegen den Admiraal, die van *trouweloosheid* en *bedrog*. Hij voegde nog bij het verlies van posten en de verbanning, de bepaling: *Zonder ooit terug geroepen te kunnen worden*. De regters ondertekenden deze aldus ontworpen veroordeeling, met grooten tegenzin: een hunner plaatste met kleine letters het woordje *vi* achter zijn naam. Deze gestrengheid was echter niet lang bestand tegen de tranen en de gebeden van de Hertogin d'ETAMPES. De admiraal verkreeg de vrijheid, om regtvaardigende stukken, die tot dus verre niet ter tafel gebracht waren, onder de oogen zijner regters te leggen. Zonder het vonnis aanteranden, verklaarden de commissaris-

sen den beschuldigde vrij van de misdaad van gekwetste majesteit, en van ontrouw aan het hoofd van den staat. Kort daarna, werd hij door den koning aan het hof ontvangen. » Hoe nu, ziede hij hem, zult gij u nog op uwe onschuld beroemen? » Sire, antwoordde de admiraal, ik heb al te wel geleerd, dat niemand voor zijnen God en zijnen koning onschuldig is; maar ik heb echter dezen troost, dat de geheele boosaardigheid mijner vijanden, niet in staat is geweest, mij aan ontrouwen opzigte van uwe majesteit schuldig te vinden. » Hij werd van zijne boete vrijgesproken, en in zijne titels hersteld, maar het kon hem niet gelukken, het vonnis waardoor hij veroordeeld werd, te doen vernietigen. CHABOT overleed den 13 Junij 1543, meer als een geslepen hoveling dan als een grootstaatkundige beschouwd, ijdel en trotscher, dan groot en edelmoedig. Men vindt in het zesde boek der Nasporingen van PASQUIER, belangrijke bijzonderheden over het *buitengewoon proces*, PHILIPPUS CHABOT aangedaan. In de Memoiriën van CASTELNEAU, *Parijs*, 1659, in fol. komt zijne lofrede voor. De koninklijke Bibliotheek van *Frankrijk* bezit eenige *Brieven* van hem in handschrift. De tak, waarvan hij het hoofd

was, ging met zijnen zoon reeds te niet. De ROHAN-CHABOT's, die thans bestaan, stammen van een' zijner broeders af.

CHABOT (PETRUS GAUTIER, bijgenaamd), in 1516 in *Poitou* geboren, onderwijzer der kleinzonen van den beroenden kanselier L'HÔPITAL, legde zich voornamelijk toe, om hun HORATIUS op eene bijzondere wijze te verklaren. Zijn *Commentarium* op dien dichter is eene ontleding van den tekst volgens de regels der spraakkunst en die der welsprekendheid. In 1582 liet hij een staaltje van dit werk drukken, en gaf het vijf jaren daarna in deszelfs geheel in het licht. Hij werkte aan eene tweede uitgave, toen hij in 1597 overleed. JACOBUS GRASSER, de erfgenaam zijner nieuwe aanmerkingen, laste dezelve in de uitgave in fol, van 1615.

CHABOT (FRANCISCUS), bekend door het aandeel, hetwelk hij aan de Fransche omwenteling heeft genomen, werd te *Saint-Géniez* in het Fransche Dep.^t *Aveyron* geboren. Zijn vader, kok, in het collegie van *Rodez*, bezat genoegzame middelen, om hem eene goede opvoeding te geven. CHABOT beantwoordde aan de zorg zijner onderwijzers, en gevoelig voor de godsdienstige grondbeginselen, welke zij

hem trachtten in te boezemen, ging hij onder de Capucijnen, en werd Gardiaan van zijn klooster te *Rodez*. Bestuurder der gewetens zijnde, wilde hij door zich zelve de ongewijde schrijvers zijner eeuw kennen, die dezelve op het dwaalspoor konden brengen, maar deze lees oefeningen hadden voor hem het gevolg, waarvoor hij de anderen wilde behoeven; hij geraakte zelf het spoor bijster. Van dien oogenblik af, verdween zijne godsvrucht, en de stad *Rodez*, welke hij door zijne deugden gesticht had, werd door zijne buitensporigheden geërgerd. Met zulke gevoelens en met een zoodanig gedrag kon het niet wel anders, of CHABOT moest met geestdrift de grondbeginselen der omwenteling omhelzen; hij was een der eersten, die hun klooster verlieten, en zich aan den burgerlijken eed der geestelijken onderwierpen. De nieuwe Bisschop van *Blois* verkoos hem tot deszelfs Groot-Vikaris, en op de aanprijzing van dien Prelaat, benoemden de kiezers van het Dep.^t *Loir-et-Cher* hem tot afgevaardigde bij de nationale vergadering. CHABOT regtvaardigde het denkbeeld, dat zijne lastgevers van hem gehad hadden; hij sprak met eene vloeibaarheid, en vooral met eene onverschrokkenne stoutmoedigheid. Hij

klaagde al datgene aan, wat niet van zijne partij was, en zelfs gelukte het hem den hertog van BRISSAC in staat van beschuldiging te doen stellen. Alle middelen werden door hem in het werk gesteld, om het volk van het bestaan eener Oostenrijksche commissie te overtuigen, het kasteel van *Bagatelle* opgevend, als de plaats, alwaar dat onzichtbare comité deszelfs bijeenkomsten hield. Geheel en al aan de zaak toegedaan, welke hij verdedigde, deed hij zich door zes mannen kwetsen, welke hij zelf opgeruid had, en die hij vervolgens als verraderlijke moordenaars des hofs aanklaagde; men wil zelfs, dat hij in zijne verkleefdheid nog verder ging, en twee zijner ambtgenooten bewoog hem te dooden, en zijn bloedig lijk, naar de voorstad *Saint-Antoine* te brengen, ten einde de volkswoede tegen het hof te ontsteken. Daar deze zulks niet wilden ten uitvoer brengen, begaf hij zelf zich naar die voorstad, en predikte er in de kerken, waarin de volksvergaderingen werden gehouden, met hevige drift den opstand. Intusschen ontrukte hij op den 10 Augustus eenige Priesters aan den dood, en de Abt SICARD had hem den 2 September het leven te danken;

maar, daar hij over deze goede daad berouw gevoelde, zoo leverde hij eenige maanden daarna, zijnen ambtgenoot Pater VENANCE, die hem eenige vermaningen over zijn ergerlijk gedrag had gegeven, aan het schavot over. Na de gebeurtenissen van den 10 Augustus, klaagde hij de meeste leden der vergadering aan de volksmenigte aan, als hebbende, door hunne hardnekkigheid, om den generaal LAFAYETTE te verdedigen, de ongelukken te weeg gebragt, die plaats gehad hadden, en vraagde te gelijker tijd een besluit, om dien veldheer *buiten de wet* te stellen. Door hetzelfde departement tot afgevaardigde bij de conventie benoemd, verscheen hij in alle groote beslissingspunten in den eersten rang; en vervolgde tegen de verbondenen, het stelsel, dat hij tegen LODEWIJK XVI. had aangenomen. De onzindelijkheid, welke hij in zijne orde had aangewend, en welke hij in de wereld en in de raadzaal behield, haalde hem de spotternijen en schampreden van alle dagbladschrijvers op den hals, welke hem zelfs bij de aanhangers zijner partij belagchelijk maakten. Niemand verdiende beter dan hij den naam van *Sans-culotte*. Om op zijne beurt degene, welke zich netjes en zindelijk kleeadden be-

lagchelijk te maken, gaf CHABOT hun den naam van *muscadins* (pronkers). Ook gaf hij den naam van *montagnards* (bergpartij), aan de afgevaardigden, welke hestendig op de hoogste banken der zaal zaten. Het schijnt, dat de eer van al de nieuwe benamingen voor hem bewaard was, want ook hij was het, die na den goddeloozen en belagchelijken dienst, door CHAUMETTE uitgevonden, het besluit liet nemen, waardoor de hoofdkerk van *Parijs* in *Tempel der rede* werd herschapen. Twee broeders, Duitsche vrijheeren, even gelijk zoo vele andere vreemdelingen, te *Parijs* gekomen, om zich te midden der wanorden te verrijken, en wanende daartoe, door het overwigt van CHABOT beter te zullen geraken, offerden hunne zuster LEOPOLDINA FREY op, die zij aan hem ten huwelijk gaven; maar zij werden in hunne hoop zeer te leur gesteld. De invloed van CHABOT bij de menigte begon op eene aanmerkelijke wijze te verminderen, en ROBESPIERRE offerde aan zijne veiligheid of zijne wraak, diegene zijner voorstanders op, wier invloed en volksliefde hij vreesde. CHABOT wilde den storm afleiden, hij riep voor de afgevaardigden de onschendbaarheid in, welke hij in zijne ambtgenooten

niet erkend had; hij durfde zelfs zeggen, dat er eene oppositie-partij, eene regterzijde in de vergadering moest bestaan, en dat hij alleen er eene zoude vormen. Maar hij kon aan de wraak van den reeds alvermogenden ROBESPIERRE niet ontsnappen. Aangehouden, en in de gevangenis van het *Luxembourg* afzonderlijk opgesloten, werd hij beschuldigd, van met zijne beide schoonbroeders en eenige andere afgevaardigden, door de vervalsching eener wet, ten opzichte van de Oost-Indische Maatschappij getracht te hebben, zich ten koste derzelve te verrijken. Nadat CHABOT vruchteloos getracht had, om ROBESPIERRE te bewegen, zwelgde hij vergif door, hem door zijne vrouw bezorgd; maar door hevige smarten gefolterd, gilde hij zoo vervaarlijk, dat al de gevangenen kwamen toelooopen; hij worstelde met verschrikkelijke stuipen, en smeekte om hulp, aan diegene zelfs, welke door zijne aanklagten in de boeijen zuchtten. Een hunner, de geneesheer, SAUFERT, gaf hem tegengif, en CHABOT behield leven genoeg, om hetzelfde drie dagen daarna op het scharot te gaan verliezen. Hij werd den 5 April 1794 met zijne beide zwagers ten dood gebragt.

CHABRÆUS (DOMINICUS),
een genees- en kruidkun-

dige, te *Geneve* geboren, en omtrent het midden der zeventiende eeuw overleden. Men heeft van hem: *Stirpium icones et sciagraphia cum scriptorum circa eas consensu et dissensu*. Dit werk werd in 1677 met eenen eenigzins veranderden titel herdrukt.

CHABRIAS, een Atheensch veldheer, beroemd door zijne krijgsverrigtingen, versloeg in een zeegevecht, POLLIS, een Lacedemonisch veldheer. Nadat de vrede gesloten was, zond men hem naar het eiland *Cyprus*, ter hulp van EVAGORAS, koning van *Salamis*, aan wien hij de gewigtigste diensten bewees. Den Thebanen tegen de Spartanen te hulp gezonden zijnde, en door zijne bondgenooten verlaten, wachtte hij alleen met zijne manschappen den aanval der vijanden af. Hij liet zijne soldaten zich digt op elkander scharen, eene knie op den grond, met hunne schilden bedekt, en hunne lanssen vooruitstekende; deze houding was oorzaak, dat de vijand niet op hen kon inbreken: hoewel AGESILAUS, veldheer der Lacedemoniërs overwinnaar was, zag hij zich echter verplicht, om terug te deinzen. De Atheners rigtten ter eere van CHABRIAS een standbeeld op, in de houding, waarin hij gevochten had.

Sommige geleerden hebben dit gedenkteeken, meenen te herkennen, in het standbeeld onder den naam van *Zwaardvechter* bekend. Toen na den slag van *Leuctra*, de Atheners de partij der Lacedemoniërs tegen de Thebanen gekozen hadden, zonden zij CHABRIAS tegen deze laatste op, die hun belette zich van *Corinthe* meester te maken. Hij herstelde vervolgens NECTENABO of NECTANEBUS op den troon van *Egypte*; kort daarna belegerde hij *Chio*, en kwam aldaar in 355 v. J. C. om het leven. Zijn schip werd in den grond geboord. Hij zou hetzelfde verlaten, en zich door zwemmen kunnen gered hebben; maar hij verkoos den dood boven eene schandelijke vlugt. DEMOSTHENES zwaait dezen veldheer den grootsten lof toe.

CHABRIT (PETRUS), advocaat bij het parlement van *Parijs* en lid van den hoogen-raad van *Bouillon*, hield zich met een werk onledig aan hetwelk hij den titel gaf van *De la monarchie Française et de ses lois (Oer de Fransche monarchie en derzelver wetten)*, waarvan hij de beide eerste deelen in 1754 in 8.vo in het licht gaf. Daar, volgens hem, de ware grondbeginselen van het bestuur en de wetgeving van *Frankrijk*,

onder de regeringen van **LODEWIJK XII.**, **HENDRIK IV.** en **LODEWIJK XIV.** verloren waren geraakt, zoo trachtte hij dezelve wederoptesporen, in de wetten der Gothen, Bourgondiërs en Alanen. Dit werk maakte eenen grooten opgang onder zekere mannen, die de monarchie moede waren; men verwijt den schrijver zijnen stijl te hoogdravend gemaakt te hebben, door denzelven op de leest van dien van **MONTESQUIEU** te hebben willen schoeijen; hij volgt soms de juistheid van denzelven na, doch nog meer volgt hij de dorheid en duisterheid van denzelven. Hij overleed in 1785.

CHAILLON (JACOBUS), in de zeventiende eeuw doctor in de geneeskunde der stad *Angers*, is de schrijver dezer beide werken: 1.° *Recherches de l'origine et du mouvement du sang (Nasproingen over den oorsprong en de beweging des bloeds)*, *Parijs*, 1664, in 8.°; 1677 en 1699, in 12.° — 2.° *Questions de ce temps (Vraagstukken van dezen tijd)* *Angers*, 1663, in 8.° Dit is bijna hetzelfde werk als het voorgaande.

CHAI (KAREL), den 3 Januarij 1701 te *Geneve* geboren, in 1728 predikant der Fransche Protestantsche kerk te 's *Gravenhage*, heeft eenige werken in het licht

gegeven, die met zijnen staat overeenkomen, en door de aanhangers zijner sekte zeer gezocht worden, zoo als: 1.° *La sainte Bible, avec un Commentaire littéral et des notes choisies, tirées de divers auteurs anglais (De heilige Schrift, met een letterlijk Commentarium, en uitgezochte aanteekeningen uit verschillende Engelsche schrijvers ontleend)*, 1742 — 1777, 6 dl.° in 4.°

Dit uitgebreide commentarium bevat nog niet al de Geschiedkundige boeken van het Oude Testament. — 2.° *Catéchisme historique et dogmatique (Geschiedkundige en leerstellige Catechismus)*, 1755, in 8.° — 3.° *Le sens littéral de l'Écriture (De letterlijke zin der Schrift)*, 1738, 3 dl.°, in 12.°, naar **THOMAS STACHOUSE** vertaald. — 4.° *Lettres historiques et dogmatiques sur le jubilé et les indulgences (Geschiedkundige en leerstellige brieven over het jubilé en de aflaten)*, 1751, 3 dl.°, in 8.°, strijdig met de leerstellingen der Catholijken over dat onderwerp. Hij is te 's *Gravenhage* in 1785 overleden.

CHAISE (JOANNES FILLEAU DE LA), broeder van den vertaler (in het Fransch) van **DON QUICHOT**, werd te *Poitiers* geboren, en kwam reeds vroegtijdig te *Parijs*. Hij verbond zich aan de her-

togin van LONGUEVILLE, aan den hertog van ROHAN, en aan de kloosterlingen van *Port-Royal*. Hij overleed in 1693. Zijne *Histoire de Saint LOUIS* (*Geschiedenis van den heiligen LODEWIJK*), *Parijs*, 1688, 2 dl.ⁿ, in 4.to, volgens de Gedenkschriften van den Heer TILLEMONT vervaardigd, is zeldzaam geworden. Hoewel in eenen slaauwen stijl geschreven, werd dezelve echter met zoo veel geestdrift ontvangen, dat de Boekverkooper op den eersten dag der uitgave verplicht was, om wachten aan zijne deur te plaatsen. Degene, die dezelfde geestdrift voor de werken van *Port-Royal* niet bezaten, bewogen den abt DE CHOISY eene andere *Geschiedenis van den H. LODEWIJK* in het licht te geven. Dezelve werd in minder dan drie weken geschreven; en, ondanks derzelve oppervlakkig voorkomen, deden de bevalligheden en het vloeiende van den stijl des nieuwen geschiedschrijvers, de schrandtheid van het werk van LA CHAISE vergeten, waarvan de bouwstoffen alleen hem eene tweejarige nasporing gekost hadden.

CHAISE (FRANCISCUS D'AIX DE LA), in 1624 op het kasteel van *Aix en Forez* geboren, werd Jesuit, dadelijk na de cursus der *Rhetorica*

volbragt te hebben. Hij was een achter-neef van Pater COTTON, in die maatschappij zoo zeer beroemd. Na met den meesten roem de schoone letteren, de wijsbegeerte en de godgeleerdheid te hebben onderwezen, werd hij tot provinciaal van *Lyon* verkozen. Hij vervulde dien post toen LODEWIJK XIV. hem, in plaats van pater FERRIER, in 1675, tot Hoogstedeszelfs Biechtvader verkoos. Een edel en belangverwekkend gelaat, een zacht en beschaafd karakter, deden hem bij zijnen boeteling veel invloed hebben. De Jansenisten beschuldigden hem van toegevendheid, in eenen tijd, waarop hij, volgens hen, gestreng had behooren te zijn. Zij laakten hem nog meer, al de maatregelen te hebben goedgekeurd, welke de vorst tegen hen nam. Zeker is het, dat hij hun niet gunstig was, en zulks ook niet behoorde te zijn. Hij overleed in 1709, als lid der Akademie van opschriften, in welke hij door zijnen smaak voor de gedenkpenningen, eene plaats verdiende (*Zie Eloges des académiciens*, door DE BOZE, 1.e dl. bladz. 125.) De *Bijzondere geschiedenis van Pater DE LA CHAISE*, *Keulen*, 1696, 2 dl.ⁿ, in 16.mo is veeleer een hekel-schrift dan eene geschiedenis; de *Levensbeschrijving*, die eene verkorting derzelve

ve is, in 1710 gedrukt, is niet beter. De hertog van SAINT-SIMON, die niet verdacht kan zijn, wanneer hij tot lof van de Jesuiten spreekt, drukt zich op eenen geheel anderen toon over hem uit. » Vader DE LA CHAISE, zegt hij, bezat een middelmatig verstand, maar een uitmuntend karakter, regtvaardig, opregt, cordeelkundig, zachtzinnig en gematigd, was hij een vijand deraanklaging, des gewelds en geruchts. Hij bezat eergevoel, regtschapenheid, menschlievendheid, goedheid; was bescheiden, beschaafd, zedig en zelfs eerbiedig. In alle opzichten was hij belangeloos, hoewel zeer sterk aan zijne familie verknocht; hij beroemde zich op adeldom, en begunstigde denzelven op alle mogelijke wijzen; zeer was hij bezorgd voor goede keuzen voor de Bisschoppelijke waardigheden, vooral voor de groote steden; en zoo lang als hij den volkomen invloed bezat, was hij gelukkig. Wanneer hij mogt bedrogen zijn, wilde hij zulks zonder moeite erkennen, en met geestdrift nam hij de gelegenheid te baat, om het onheil te herstellen, dat zijne dwaling hem had doen begaan, voor het overige bezat hij vele oordeelkunde, en voorzorg. . . Door vele daadzaken in zijn leven kwam hij vele schelmstukken voor, diende er velen, en ging ten opzichte van zij-

ne vijanden nooit dan verdedigender wijze te werk; ook werd hij algemeen betreurd. De vijanden zelfs der Jesuiten waren verplicht, hem regt te doen wedervaren, en te bekennen dat hij een regtschapen en voor zijnen post zeer geschikt man was." De lof van den koning zelve, toen men hem de sleutels zijner studeerkamer en van zijne papieren kwam brengen, is zeer geschikt om den laster tot zwijgen te brengen en zijne gedachtenis te doen eerbiedigen. » Hij was zoo goed, zeide hij, dat ik het hem dikwijls verweet; en hij antwoordde mij: *Ik ben niet goed; maar gij zijt ongevoelig.*" Men heeft van Pater LA CHAISE: 1.° *Peripatetica quadruplicis philosophica placita, rationalis, naturalis, supernaturalis et moralis*, Lyon 1661, in fol. — 2.° *Humana sapientia propositiones propugnata Lugduni in collegio societatis JESU*, Lyon, 1662, in fol. — 3.° *Aanmerkingen op het opschrift eener oude aschkruik*, in het 2.° deel der *Mémoires* van de akademie der opschriften en schoone letteren.

CHALAIS (HENDRIK DE TALEYRAND, prins van), was een tweede zoon, uit het beroemde huis van TALEYRAND. Hij verscheen aan het hof van LODEWIJK XIII., en behaagde aan dien Vorst

door de bevalligheden van zijn gelaat, en door zijne bekwaamheid in verschillende oefeningen. Hij werd tot Groot-meester der *Garde-robe* benoemd. GASTON, broeder des konings, maakte hem tot zijnen gunsteling, en de beruchte hertogin van CHEVREUSE tot haren minnaar. De kardinaal van RICHELIEU had een gedeelte der hovelingen tegen zich ingenomen. GASTON stond aan het hoofd der misnoegden. Er werd eene zamenspanning gesmeed, om den minister te vermoorden; het verraad werd weldra ontdekt. Het hof was toenmaals te *Nantes*, alwaar de Groot-meester dadelijk gevangen werd genomen. Eene commissie uit het parlement van *Bretagne* gekozen, met den zegelbewaarder MARILLAC aan het hoofd, maakte hem zijn proces open. Te vergeefs verzocht GASTON om zijne genade: hij werd veroordeeld, om onthoofd te worden. De vrienden van dien ongelukkigen hoveling, deden den beul

verwijderen, in de hoop dat het uitstel het middel aan de hand zoude geven, den koning te bewegen. Maar men liet den beul vervangen, door eenen schoenmaker, die om misdaden te *Nantes* gevangen zat. Deze man, met eene kuipers-bijl gewapend, gaf meer dan dertig houwen aan den ongelukkigen CHALAIS, alvorens het hoofd van het lichaam gescheiden was. Bij den twintigsten slag riep de stervende voor de laatste maal uit: *JESUS! MARIA!* Deze onmenselijke straoefening, had den 19 Augustus 1626 plaats (*). Men heeft beweerd dat gedurende de opstelling dergedingstukken, de kardinaal van RICHELIEU den gevangene dikwerf vermoed ging bezoeken, aan wien hij zijne vrijstelling beloofde, indien hij wilde bekennen dat hij tegen den koning in zamenzwering was getreden. CHALAIS deed, zegt men, deze bekentenis, maar ziende, dat dezelve enkel gediend

K k 4

(*) *De bijzonderheden dit belangrijke regtsgeding en deze verschrikkelijke straoefening betreffende, vindt men breedvoerig ontwikkeld in het werk: Treurtooneel der doorluchtige mannen, of op en ondergang der grooten, enz. door L. VAN DEN BOSCH, 3 dl. in 4.to, met platen, van J. LUYKEN, Amsterdam, 1698, 3e dl., bladz. 22 — 32. Daar vind ik echter bladz. 26, dat op den vijftienden slag des tot het rad veroordeelden schoenmakers, het hoofd van CHALAIS van het lichaam viel.*

had, om zijnen dood te bevorderen, ontkende hij standvastiglijk deze gewaande zamenzwering. Deze bijzonderheden zijn van alle waarschijnlijkheid ontbloot. — Men zie: *Histoire de LOUIS XIII.*, door LE VASSOR, *Mémoires* van BASSOMPIERRE, en het zesde deel der *Mémoires* van den Abt ARTIGNI.

CHALCIDIVS, een Platonisch wijsgeer der 3e eeuw, heeft een goed *Commentarium* nagelaten op den TRIMÆUS van zijnen meester. Sommige geleerden hebben hem voor een Christen gehouden, wijl hij over de Goddelijke ingeving van MOZES spreekt. Het is waar, dat hij verhaalt, hetgene, wat de Joden en Christenen er over gedacht hebben; maar hij spreekt er over met de onverschilligheid van eenen man, die de waarheid eener zaak niet wil onderzoeken, dan alleen schijnt hij bepaalde uitspraak te doen, wanneer zulks het heidendom betreft. Zijn *Commentarium* uit het Grieksch in het Latijn vertaald, kwam in 1617, te Leijden in 4.to in het licht. JOANNES ALBERTUS FABRICIVS, heeft hetzelfde met geleerde aantekeningen verrijkt, aan het einde der werken van den H. HIPPOLYTUS geplaatst, *Hamburg*, 1718, in fol.

CHALCONDYLVS (DEMETRI-

us), een Griek uit *Konstantinopel*, vlugtte, na de in-neming dier stad door MAHOMED II. naar *Italië*. Hij overleed te *Rome* in 1513, na eene *Grieksche Spraak-kunst* in fol. in het licht te hebben gegeven, waarvan de eerste uitgave zonder jaarmerk en zonder druk-coord zeer zeldzaam is. Dezelve werd herdrukt te *Pa-rijs*, in 1525, en te *Bazel*, in 1546, in 4.to

CHALCONDYLVS of CHALCONDYLVS (LAONICVS of NICOLAAS), een Grieksch geschiedschrijver der 15^e eeuw, te *Athene* geboren, en in 1490 overleden, is de schrijver eener *Geschiedenis der Turken*, in 10 boeken, van 1298 tot 1462. Deze *Geschiedenis*, door CLAUSER in het Latijn vertaald, is belangrijk voor degene, die het Grieksche keizerrijk in deszelfs verval en ondergang, en de Ottomanische magt, in derzelver oorsprong en voortgang willen leeren kennen; maar er worden vele daadzaken zonder onderzoek in opgenomen. De *geschiedenis* van CHALCONDYLVS, kwam in het *Louvre*, 1650, in fol. in het Grieksch en in het Latijn in het licht. Deze uitgave bevat *Annales sultanorum*, door de Turken in hunne taal geschreven, en door LEUNGLAVIVS in het Latijn vertaald. De wezenlijke aanspraak van

CHALCONDYLUS op den lof en de erkenenis der geletterden, is de eerste uitgave van HOMERUS in het licht hebben gegeven, *Florence*, 1488, 2 dl.ⁿ in fol.; van ISOCRATES, *Milane*, 1493, in fol.; en van SUIDAS, *Milane*, 1499, in fol.

CHALED, de zoon van WALID, een voorname Koreïschit, in den beginne een vijand van MAHOMED, op wien hij bij *Ohos* zegevierde, doch later een dweezuchtige aanhanger zijner leer, een dappere krijgsheld, dien MAHOMED zelf *het zwaard Gods*, en de Arabieren *den Goddelijken leeuw* noemden. Hij begon zijne eerste daden in *Syrië*, alwaar hij met 3,000 zijner vurige spitsbroeders, een leger van 30,000 Grieken in de pan hakte, en weldra een schrik der Grieken werd, al wie het *Islamismus* niet wilde aannemen, werd een offer van zijn zwaard. Steeds was hij een der voorste in den strijd, en dikwerf was zijn dood oogenschijnlijk. Eens, toen hij door den houw van eenen Griekschen ruiter zijn schild verloren had, en zijne kling hem aan de greep afgesprongen was, omvatte hij den gewapende, en drukte hem dood. Steeds dreef hij den spot met de Grieksche verwijfdheid, en wanneer de overwonnen veldheeren

op zijden kussens met hem onderhandelden, zat de overwinnaar op de bloote aarde. *Palestina* was het laatste tooneel van CHALED's daden. Toen in het zoogenaamde jaar der verdelging, eene pest de meeste aanvoerders der Arabieren in het graf sleepte, bleef de grijsaard CHALED alleen over, en beeweende den dood van veertig zijner zonen, die slagtoffers der besmetting waren geworden. Drie jaren later volgde hij hen. » Ach! zuchtte hij op zijn sterfbed, ik heb zoo vele gevechten bijgewoond, zoo vele vijanden gezien, zoo vele wonden bekomen, dat geen stipje van mijn ligchaam zonder sporen eens zwaards, eener lans of eens pijls is, en toch moet ik sterven, als een ezel op zijne legerstede!" Op zijn graf offerden alle vrouwen van zijnen stam haar hoofdhaar, en de Muzelmannen riepen in den slag zijnen naam, als dien van eenen Heilige aan. Het leven van CHALED verklaart het wonder der buitengewone uitbreiding, welke in zoo korten tijd aan het rijk van MAHOMED te beurt viel. Eene zoodanige geestdrift, eenvoudigheid, belangeloosheid, en persoonlijke bekwaamheid konden niet zonder gevolg blijven.

CHALES (CLAUDIUS FRAN-

CISCUS MILLET DE), een Jesuit, te *Chambery*, in 1621 geboren, strekte door zijne ervarenheid in de wiskunde, zijner maatschappij tot eer. Zijne oversten hem met het onderwijs der godgeleerdheid belastende, zouden van eenen uitmuntenden wiskunstenaar eenen slechts zwakken theologant hebben gemaakt, indien de hertog van *Savooye* niet gezegd had, dat men een' zoodanig man moest laten oud worden in de wetenschap voor welke hij eenen bepaalden aanleg had. Hij onderwees met roem te *Marseille*, te *Lyon* en te *Parijs*, en overleed te *Turin* in 1678. Men heeft van hem eene volledige *Wiskundige handleiding*, in het Latijn, 1674, 3 dl.ⁿ in fol. en 1690, 4 dl.ⁿ, in fol. Zijne *Verhandeling over de scheepvaart*, en zijne *Nasporingen over het middelpunt der zwaarte kracht*, zijn de beide stukken dezer *Handleiding*, waarvan de kenners het meeste werk maken. Pater DE CHALES is de eerste, die erkend heeft, dat de breking der lichtstralen een wezenlijk vereischte was, om in den regenboog, de glazen enz. kleuren voort te brengen; eene ontdekking, waarvan NEWTON den grondslag tot zijne bespiegeling der kleuren heeft gemaakt. De verrekijker van dien beroemden Engelschman schijnt ook in de spiegelkunde van

den Jesuit gevonden te worden, 3 b.^k 54.e voorstel. Nog heeft men van hem: *Principes de géographie (Grondbeginselen der aardrijkskunde)*, *Parijs*, 1677, in 12.mo, zeer gezocht.

CHALIER (MARIA JOZEF), een der bloeddorstigste mannen, welke de Fransche omwenteling heeft voortgebracht, werd te *Beaulard*, bij *Susa* in *Piémont* geboren. In den beginne werd hij tot den geestelijken staat bestemd, doch weldra zag hij van eenen stand af, die met zijne neigingen zoo weinig strookte. Na de koninkrijken *Napels*, *Spanje* en *Portugal* doorkruist te hebben, vestigde hij zich te *Lyon*, alwaar hij lessen in het Italiaansch en Spaansch wilde geven, maar daar hij dit beroep niet zeer voordeelig vond, zoo ging hij te *Lyon* in een handelshuis, en verkreeg in korte jaren een aanzienlijk crediet en eene aanzienlijke fortuna. In 1789, nam hij met eene geestdrift, die veel naar ijdelhoofdigheid geleck, de grondbeginselen der omwenteling aan. Op de terugkomst eener reis, welke hij bij de inneming van het *Bastille* naar *Parijs* had gedaan, bragt hij steenen van dat kasteel naar *Lyon*; hij kuste dezelve met geestvervoering, en deelde ze aan de menigte uit. Men zag hem dikwijls

midden op de straat voor proclamatiën, die met zijne grondbeginselen strookten, zich op de kniën werpen. Eene zoodanige overdrevenheid, maakte hem weldra den afgod der menigte, die zich steeds met hoopen in de zaal des clubs drong, telkens als CHALIER, de vergadering voorzitten of het woord voeren moest. Zijne welsprekendheid, geheel in beelden, woordspelingen of in gebaarden bestaande, was zijne toehoorders in de daad waardig. Nu sleepte hij hen mede, door de hevigheid zijner uitdrukkingen; dan verwekte hij weder, door de wonderlijkste en koddigste houdingen een algemeen gelach; hij verborg zich, kwam weder te voorschijn, ging op zijne teenen staan, klom op de bank, en het is in deze laatste houding, dat hij al de hulpmiddelen der redeneerkunde, uitputte, en de ongerijmdste grondbeginselen uitkraamde. Be-last met het woord te voeren tot de veldheeren en commissarissen des bestuurs, die te *Lyon* door trokken, overlaadde hij hen met lofreden, of sprak hen met hevigheid aan, naar mate, dat hun gedrag meer of min met zijne denkbeelden gestrookt had. » *LA SOURCE*, » zeide hij eens tot een conventionnel van dien naam, » gij zijt *de bron (la Source)* noch der vaderlandsliefde,

noch der waarheid." Bij de terugkomst eener tweede reis, welke hij naar *Parijs* ondernam, deelde hij zijn portret uit, met dit opschrift: » De patriot CHALIER heeft zes maanden te *Parijs* doorgebracht, om de bewonderaar van *LA MONTAGNE* en *MARAT* te zijn." Hij zou er bij hebben kunnen voegen de navolger, want om in hunne voetstappen te treden, sprak hij over niets meer, dan om de rijken en Aristokraten, te onthalzen. Zijne overdrevenheid, die tot dusverre slechts dwaas was geweest, werd onmensche-lijk. Hij schetste dagelijks veroordeelingslijsten, aan welke hij den titel gaf van *Belangrijke lijst, of kompas der Vaderlanders, om hen te besturen op de zee der burgerdeugd*; daarenboven spoorde hij de menigte aan, om de moordtooneelen van *Parijs* natevolgen. Op den 6 Februarij 1793, liet CHALIER bij het gelui eener klok, die door al de straten van *Lyon* werd rondgedragen, eene algemeene vergadering van het Jakobijnen-Club bijeenroepen, en daar vorderde hij eenen eed, waardoor degene den dood zoude schuldig zijn, die de geheimen der vergadering mogt verraden. » Negen honderd slagtoffers, riep hij uit, zijn er voor het in gevaar verkerende vaderland noodig, men zal dezelve op

de brug *Morand* offeren, en de lijken zullen in de *Rhône* worden gestort." De meeste leden der vergadering veinsden, uit vreeze voor dit afschuwelijke gedrogt, dit gruwelijke voorstel aantenemen; het gelukte echter aan eenige hunner de zaal te ontsnappen, en deze gingen den Maire der stad met de verschrikkelijke zamenzwering bekend maken. Na dat deze moedige Overheidspersoon de regtschapenste mannen bij zich ontboden had, gelukte het hem de zamenzwering te verijdelen. Maar **CHALIER** verloor daardoor den moed niet, en ging voort met nieuwe aanslagen te smeden, en de stad te veront-rusten, door de burgers tegen elkanderen te wapenen. Middelerwijl had er op den 29 Mei 1793 een bloedig gevecht plaats, ten gevolge waarvan **CHALIER** op zijn buitengoed la *Croix-Rousse* werd gevangen genomen: Voor de criminele regtbank gevoerd, werd hij den 17 Julij ten dood veroordeeld. Een besluit der conventie, dat **MARAT** schuldig was, kon hem aan de zoo regtvaardig verdiende straf niet onttrekken, en daags na zijne veroordeeling werd hij ten dood gebracht. Op den oogenblik, waarop men hem zijn vonnis voorlas, zeide hij: »Mijn dood zal mijnen medeburgers duur te staan

komen." Deze woorden werden niet dan al te zeer vervuld. Hij verzocht om eenen Priester, ten einde hem in zijne laatste oogenblikken bijtestaan, en scheen zich op zijnen weg uit de gevangenis naar het schavot be-daardelijk met hem te onderhouden. **CHALIER**, die koelbloedig, den dood van 900 slagtoffers had voorgesteld, wankelde bij het gezigt des moordtuigs; en op den oogenblik dat hij onthoofd werd, was hij geheel in bezwijming.

CHALIEU (De Abt), den 29 April 1733, te *Tain*, in *Dauphiné* geboren. Na zijne studiën te *Tournon* begonnen te hebben, kwam hij te *Parijs* eene Theologische Cursus maken, door de middelen, welke hem de missionarissen der Congregatie van de *H. COLOMBIA* verschaften. Hij was Secretaris van den Bisschop van *Saint Pont*, en daarna Hoogleeraar der Godgeleerdheid, te *Tournon*; doch hij verliet dezen leerstoel, om zich aan de beoefening der oudheid en gedenkteekena toe te wijden. Hij overleed in 1810, en liet een zeer belangrijk kabinet na, waarvan **MILLIN** de beschrijving heeft geleverd, in de Reis naar het Zuiden van *Frankrijk*, en waarvan de voorwerpen, volgens zijne begeerte, ten voordeele zijner

bloedverwanten en der armen zijn verkocht. De maire van *Tain*, heeft bij in teekening de schriften van den Abt CHALIEU onder dezen titel in het licht gegeven: *Mémoires sur les diverses antiquités du département de la Drome, et sur les peuples qui l'habitaient avant la conquête des Romains* (Aanteekeningen over de verschillende oudheden van het Departement der *Drome*, en over de volken, die hetzelfde voor de overwinning der Romeinen bewoonden), 1811, in 4.to.

CHALINIÈRE (JOZEF FRANCISCUS AUDEBOIS DE LA), kanonik penitentiarius der kerk van *Angers*, lid van de Akademie der zelfde stad en oud-Hoogleenaar der Godgeleerdheid, is de schrijver der *Conferentien van het diocees Angers over de genade*, 3 dl.ⁿ, in 12.mo. Hoewel hij, minder naauwkeurigheid en zuiverheid dan BABIN, den eersten schrijver dier Conferentien bezat, wordt zijn werk echter zeer op prijs gesteld. Hij verdeelde zijn leven, tuschen de studie en zijne ambtsbezigheden en onderscheidde zich zoowel door zijnen ijver als door zijne geleerdheid. Hij overleed in 1759.

CHALIPPE (LODEWIJK FRANCISCUS CANDIDUS), een rekolletmonnik, ook onder den

naam van PATER CANDIDE bekend, overleed in 1757, te *Parijs*, zijne geboortestad, in den ouderdom van 90 jaren, na 73 jaren in den religieuzen staat geleefd te hebben. Door zijne deugden en kunde had hij de achting der weldenkenden en voornamelijk zijner ordebroeders verworven. Hij heeft in het licht gegeven: 1.º *La vie de Saint FRANÇOIS D'ASSISE* (*Het leven van den H. FRANCISCUS VAN ASSISIE*), *Parijs*, 1729, in 4.to, en 1736, 2 dl.ⁿ in 12.mo vol nasporingen en eene goede critiek. Dezelve heeft al de Geschiedenissen van dien heiligen orde-stichter verdrongen, welke tot dus verre in het licht waren verschenen. — 2.º *Oraison funèbre du Cardinal de MAILLY* (*Lijkrede van den kardinaal de MAILLY 1722*). — 3.º *Des Sermons* (*Leerreden*).

CHALLE (KAREL MICHAËL ANGELO), te *Parijs* den 18 Maart, 1718 geboren, volgde de neiging welke hij bezat voor de bouw- en schilderkunde. Nadat hij in zijn vaderland LE MOINE en BOUCHER tot meesters had gehad, ging hij zijne talenten volgens de schoone voorbeelden volmaken, welke *Italië* aanbiedt. Hij teekende er gezigten en gedenkstukken, waarvan er verscheidene zijn gegraveerd geworden. Daar

hij zich door onderscheidene schilderstukken had bekend gemaakt, ontving hij uitnoodigingen van onderscheidene Vorsten, om zich naar hunne respective staten te begeven, onder andere van den koning van *Pruissen*, en van de keizerin van *Rusland*, maar uit *Italië* in zijn vaderland teruggekeerd, wilde hij hetzelfde niet verlaten. Hij werd tot onderwijzer in de vergezigtkunde benoemd, en met de orde van den H. MICHAËL versierd. Zijne begaafdheid in de bouwkunde, gaf aanleiding, dat men hem met de versieringen aller feesten, die te zijnen tijde te *Versailles* gegeven werden, en met de *Catapulten* of pronklijken der beroemde overledenen belastte, welke men door de etsnaald vereeuwigd heeft. Hij overleed te *Parijs* den 8 Januarij 1778. Zijne schilderij in de kerk van den heiligen HIPPOLYTUS, de geestelijkheid van *Rome* voorstellende, welke den heilige van dien naam in zijne gevangenis komt versterken, wordt bijzonder op prijs gesteld. Er waren ook verscheidene zijners schilderijen in de kerk van het *oratorium* van *Parijs*. Hij volgde de wijze na van SALVATOR ROSA, van GUIDO en van BOUCHER.

CHALLONER (THOMAS), te Londen, in 1515 geboren,

vergezeld KAREL V. op den ongelukkigen togt van *Algiers*, waarbij hij door middel van een touw aan de schipbreuk ontsnapte. In *Engeland*, teruggekeerd, werd hij tot secretaris van den raad benoemd. ELIZABETH zond hem als afgezant naar keizer FERDINAND I. en vervolgens in 1561 naar *Spanje*. Hij overleed te Londen, den 7 October 1565. Men heeft van hem 1.° *De republica Anglorum instauranda*; Londen, 1579, in 4. to — 2.° *Loflicht op HENDRIK VIII.*, in het Latijn. — 3.° *Vertaling*, in het Engelsch, van den Lof der dwaasheid, door ERASMUS, zonder twijfel om dien te regtvaardigen, waarmede hij den NERO van *Engeland* gevierd had. — 4.° Eene verzameling van Latijnsche gedichten, puntedichten, graf-schriften, lofreden, enz. onder den titel van: *De illustrium quorundam encomiis miscellanea cum epigrammatibus ac epitaphiis nonnullis*, met het werk *De Republica* gedrukt. CHALLONER was een goed Latijnsch dichter; het is jammer, dat hij zijne kundigheden gebruikt heeft, om eenen man te bezingeen, welke waardig is, om met de bliksemende stem van eenen TACITUS, te worden gebrandmerkt.

CHALLONER (RICHARD), Bisschop van *Dibra*, Vica-

ris-Apostolijk van Londen, maakte zich door zijne schoone hoedanigheden, zelfs bij de Protestanten bemind. Hij was niet Catholijk geboren, doch omhelsde den waren Godsdienst, omtrent het twintigste jaar van zijnen ouderdom. Men heeft hem *Gedenkschriften* te danken, om te dienen tot de geschiedenis dergenen, welke in Engeland voor den Godsdienst geleden hebben, Londen, 1741. Een werk waarin hij ten duidelijkste aantoot, dat de Engelschen een aantal menschen, enkel om den Godsdienst hebben doen sterven, en de ketters wederlegt, die alle mogelijke pogingen hebben in het werk gesteld, om de gedachtenis dier geloofsgetuigen te onteeren. Het is niet te verwonderen, dat zij als schuldig aan gekwetste Majesteit veroordeeld zijn. De raad des konings beschouwt den Vorst als hoofd van den Godsdienst, en degene, die hem deze hoedanigheid weigerden, als schuldig aan gekwetste Majesteit. Nog heeft men van dien Godsdienstigen en geleerden prelaat eene menigte andere werken, die evenzeer van zijne schrandtheid als van zijne Godsvrucht getuigen. Behalve de hoven vermelde Gedenkschriften heeft hij nog in het licht gegeven: 1.° de *Grondslagen der Catholijke*

leer. — 2.° *Beknopte Geschiedenis van het begin en den voortgang van den Protestantischen Godsdienst.* — 3.° *Redenen, waarom een Catholijke zich niet naar den Protestantischen Godsdienst kan schikken, gevolgd van den toetssteen van het protestantismus.* — 4.° *De in de grondbeginselen van den Christelijken Godsdienst onderwezen jongeling.* — 5.° *Onfeilbaar gezag der kerk in leerstukken gegrond op de beloften van J. C. en zelfs door de werken van Protestanten bewezen.* — 6.° *Proeve over den Geest der predikanten onder de dissidenten (presbyterianen).* — 7.° *Wederlegging van eenen brief van Doctor MIDDLETON.* — 8.° *De grondbeginselen van den ouden Godsdienst.* — 9.° *De stad Gods van het Nieuwe Testament.* — 10.° *Voorbehoeving tegen de Methodisten.* Deze toenmaals meest beroemde leeraar der kerk in Engeland, stierf een jaar na den opstand, door lord Gordon, in 1780 tegen de Catholijken verwekt; hij had den ouderdom van 91 jaren bereikt. De Protestantsche predikant, die zijn lijk ontving, maakte de volgende akte op: » Den 22 Januarij 1781, is begraven doctor CHALLONNER, een Paapsch Priester, een uitmuntend en waarlijk godvruchtig man, met eene groote kunde en zeldzame be-

kwaamheid begaafd." Zijn Leven met eene ontleding zijner talrijke werken versierd, is in het Engelsch beschreven, door JAMES BERNARD, zijnen Groot-Vikaris, Londen, 1784, in 8.vo

CHALMERS (GEORGE), lid der koninklijke maatschappij van Londen, der koninklijke sterrekundige maatschappij, enz. in Januarij 1826 overleden, secretaris-generaal van het algemeen bestuur van koophandel in Groot-Brittannië, was in 1744 in Schotland geboren. Na zijne studiën op het collegie van Aberdeen volbragt te hebben, kwam hij de regtsgeleerde cursus der faculteit van Edimburg volgen, en ging zich daarop als advokaat in Nieuw-Engeland (Noord-Amerika) vestigen. De onafhankelijkheids-oorlog noodzaakte hem naar Groot-Brittannië terug te keeren, en weldra verkreeg hij eenen post in het handelbestuur. CHALMERS heeft een aantal werken over staats-geschied- en letterkundige onderwerpen in het licht gegeven; en men schrijft hem vele naamlooze losse stukken toe, onder den administrativen invloed, of ter verdediging der ministeriele handelingen geschreven. Zie hier de titels zijner voor-naamste werken: 1.º *Staatkundige jaarboeken der vereenigde volkplantingen, van*

derzelver stichting tot op den vrede van 1763, in 4.to, 1780. — 2.º Staat der vergelijkende magt van Groot-Brittannië enz. 1782, in 4.to; 1786, in 8.vo, verscheidene malen met vermeerderingen herdrukt. — 3.º Leven van DANIEL DE FOE, 1790, in 8.vo — 4.º Verzameling van traktaten tusschen Groot-Brittannië en andere Mogendheden, 1790, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 5.º Leven van THOMAS RUDDIMAN, 1794, in 8.vo — 6.º Caledonië, of beknopte geschiedenis en plaatsbeschrijving van het Noorden van Engeland, Edimburg, 1807 — 1813, 2 dl.ⁿ in 4.to; van dit werk hadden er nog twee deelen het licht moeten zien. — 7.º Beknopte tijdrekenkunde, betrekkelijk den handel en de muntwaarden van Engeland, enz. 1810, in 8.vo Daarenboven heeft CHALMERS nog uitgaven bezorgd der werken van J. DAVIES, A. RAMSAY, D. LINDSEY en G. KING, voorafgegaan door de Levensschetsen dier schrijvers.

CHALONS (VINCENTIUS), Priester van het Oratorium, is de schrijver eener *Beknopte Geschiedenis van Frankrijk*, in 1720, in 3 dl.ⁿ in 12.^m gedrukt. De eerste president DE HARLAY had hem tot onderwijs van zijnen zoon, om dit werk verzocht. De president Hé-

NAULT stelde veel belang in deze geschiedenis, uit welke hij bekend voortreffelijke zaken geput te hebben; zulks belet echter niet, dat dezelve thans bijna onbekend is. Pater CHALONS is den 24 Julij 1694, als Kanonik der hoofdkerk van *Mans* overleden.

CHALONS (PHILIBERTUS VAN), Prins van *Oranje*. Zie ORANJE.

CHALOTAIS (LODEWIJK ANNA RUDOLF RENATUS DE CARADEUX DE LA) werd den 6 Maart 1701 te *Rennes* geboren. Hij was algemeen procureur van het parlement van *Rennes*, en een der eerste overheidspersonen, die zich tegen de Jesuiten onderscheidden; in 1762 gaf hij twee malen verslag aan het parlement, over de instellingen dier maatschappij; deze afgelegde verslagen (*Comptes rendus*) maken 2 dl.ⁿ in 12.0 uit. Zij zijn met eene kracht geschreven, die den haat evenaart, welken hij aan die religieuzen toedroeg. » Hij heeft geenszins, » zegt een genootschap geletterden,

VI. DEEL.

L I

in deze zaak het minste verdacht, » hij heeft geenszins eenen billijken maatstaf in het oog gehouden, wanneer hij over de beroemde mannen heeft gesproken, die de maatschappij, in bijna alle vakken heeft voortgebracht.' Hij is bondig wederlegd door de *Verdediging van de orde der Jesuiten*; en het *Afgelegde verslag der afgelegde verslagen* (*). Hij had vervolgens een zeer hevig geschil met den hertog van AIGUILLON, landvoogd van *Bretagne*. LA CHALOTAIS werd verdacht gehouden, van betrekkingen met de vijanden van den staat te onderhouden. Hij werd gevangen genomen, en door de commissarissen te dien einde door het gouvernement benoemd, werd zijn proces opgemaakt; maar daar de beschuldigingen niet konden bewezen worden, zoo gaf men hem zijne vrijheid weder. Hij overleed te *Rennes* den 12 Julij 1785. Behalve zijne *Comptes rendus*, heeft men nog van hem: 1.º *Essai d'éducation nationale* (*Proeve van nationale opvoeding*), 1763, in 12.mo, waarvan de Godsdienst den

(*) Men kan deze beide in het Fransch geschreven verdedigingschriften nog vermeerderen, door het volgende ook in het Nederduitsch bestaande *Over de orde der Jesuiten*, door R. C. DALLAS, Esqu. *Vrij uit het Engelsch vertaald*, enz. Deventer 1829, 2 deelen, gr. 8.vo

gronslag niet uitmaakt. — 2.º *Exposé justificatif de sa conduite (Regtvaardigend vertoog van zijn gedrag)*, 1767, in 4.to, en onderscheidene andere *Memoriën* betrekkelijk zijne zaak. De eerste *Memorie* in de gevangenis van *Saint-Malo* vervaardigd, was met eenen tandenstoker geschreven; roet, in azijn en brandewijn ontbonden, diende hem tot inkt. In 1826 werd een dagblad door de naneven van **CHALOTAIS** uitgegeven in regten betrokken, omdat hetzelfde, de vrijheid der drukpers te baat nemende, gezegd had, dat deze magistratspersoon in zijn afgelegd verslag (*Comptereन्दu*) zich door den haat tegen de Jesuiten te ver had laten vervoeren.

CHALUCET (ARMAND LODEWIJK BONNIN DE), was Bisschop van *Toulon*, toen de hertog van *Savooye*, die stad in 1707 belegerde. Bij deze gelegenheid bewees hij groote diensten. Met ijver bevljigtigde hij zich, om de eensgezindheid onder de bevelhebbers des legers te onderhouden, die dezelve moesten verdedigen. Hij leverde geld en meel voor het brood, en, gedurende het beleg, bleef hij onversaagd, te midden der vuurkogels, die ten getale van dertien in zijn huis, en zelfs aan het hoofdeinde van zijn

bed vielen. Uit erkenenis voor zijnen ijver, liet de stad op het stadhuis te zijner eer een gedenkteeken met een eervol opschrift oprigten. Deze Prelaat bezat even zoo vele kunde als deugden. Men heeft van hem eenige wederleggende schriften en uitmuntende *Synodale verordeningen*, te *Toulon*, 1704, in 12.mo gedrukt. Hij overleed in 1712.

CHALVET (MATTHEUS), in 1528, op het kasteel *la Roche-Montez*, in *Oppervauvergne* geboren, was eerst raadsheer bij het parlement van *Toulouse*, regter der Fransche dichtkunde, en voorstander der bloemspelen. Hij werd door **HENDRIK IV.** tot den post van staatsraad benoemd, en wel zonder eenige andere aanbeveling dan zijne verdiensten en verkleefdheid aan den koning. In de republiek der letteren is hij voornamelijk bekend door zijne *Vertaling* (in het Fransch) der werken van **SENEKA**, den wijsgeer, in 1604, te *Parijs*, in fol. in het licht gegeven, en in 1638 in hetzelfde formaat met verbeteringen en bijvoegselen, en eene loensschets van den vertaler herdrukt. Hij heeft den beknopten en bondigen stijl van het oorspronkelijke, in langdradige en opgeblazene volzinnen overgebracht. **CHALVET** overleed te *Toulouse*

in 1607.

CHALVET (PETRUS VINCENTIUS), te Grenoble in 1767 geboren, werd voor den geestelijken staat bestemd, en had de heilige wijdingen reeds ontvangen, toen de Fransche omwenteling losbarste. Met geestdrift omhelsde hij de beginselen derzelve; en om dezelve ook aan anderen in te boezemen, gaf hij reeds den 15 Augustus 1791, een tijdschrift in het licht ten titel voerende: *Journal Chrétien, ou l'Ami des mœurs, de la religion et de l'égalité* (Christelijk dagblad, of de vriend der zeden, des Godsdienstes en der gelijkheid); dit dagblad eindigde in 1792, de geheele verzameling maakt 2 dl.ⁿ in 8.vo uit. Na aan de Normaalschool te zijn geweest, werd CHALVET tot Hoogleraar in de Geschiedenis aan de centrale school van het Dep.^t der Isère benoemd, en na de vernietiging dier scholen, tot bibliothecaris der stad Grenoble, alwaar hij eene bijzondere geschiedkundige Cursus hield. Hij overleed in die stad den 23 December 1807, een groot aantal handschriften nalatende, waarvan geen enkel den druk waardig is geschenen. De door hem nagelatene werken zijn: 1.º *Mémoire sur les qualités et les devoirs d'un*

instituteur (Verhandeling over de hoedanigheden en de pligten van eenen onderwijzer), 1793, Parijs, in 8.vo — 2.º *Bibliothèque van Dauphiné*, Grenoble, 1797 in 8.º; hij heeft dezelve als eene nieuwe uitgave van die van ALLARD geleverd. De Abt van *Saint-Léger* (MERCIER) heeft beweerd, dat dit werk het oude niet waardig was. — 3.º *Eene Uitgave der Gedichten van KAREL VAN ORLÉANS*. Het schijnt niet, dat CHALVET, die, om zijn gedrag aan zijne revolutionnaire grondbeginselen gelijkvormig te maken, den geestelijken staat verlaten had, denzelfden later weder omhelsd heeft.

CHAM, zoon van Noë, de broeder van SEM en JAPHET, omtrent het jaar 2446 vóór J. C. geboren, bebouwde de aarde na den zondvloed, met zijnen vader en zijne broeders. Noë, die met de kracht van den wijn nog niet genoegzaam bekend was, eens overmatig van denzelven gedronken hebbende, viel, onbetamelijk ontbloot in slaap. CHAM zag zulks, en ging zijne broeders roepen, om met hen den ouden man te bespotten. Noë, van zijne onbeschaamdheid onderrigt, vervloekte CHAMNAAN, den zoon van CHAM, aldus den vader in de kinderen straffende, daarenbo-

ven leidt het geenen twijfel, of CHANAAN, verdiende deze straf door zijne persoonlijke misdaden. » CHAM, » zegt een in de beoefening der gewijde letteren zeer ervaren man, » was vóór zinnen misslag door God gezegend (*Genesis IX. 1*), dit is de reden, waarom Noë hem niet persoonlijk vervloekte; maar hij maakt bekend, dat die goddelijke zegen zich niet tot zijne nakomelingen zal uitstrekken. Volgens den stijl der gewijde boeken, beteekent *vervloeken* niet altijd kwaad toewenschen; maar ook wel zulks voorzeggen; hier zijn de werkwoorden in den toekomenden en niet in den wenshenden (*) tijd; men moet dus vertalen CHANAAN zal vervloekt zijn, en niet dat CHANAAN vervloekt zij. » CHAM had eene talrijke nakomelingschap. Men gelooft, dat *Egypte*, alwaar hij zich nederzette, hem later onder den naam van JUPITER AMMON aanbad.

CHAMBARLHAC (JOANNES JACOBUS VITALUS DE), vrijheer van *Aubepin*, luitenant-generaal der infanterie, den 10 Augustus 1754, uit eene adellijke familie te *Estables* in *Forez* geboren, ging in

1769, als tweede luitenant, in dienst in het regiment van *Auvergne*. Hij week niet uit bij het begin der omwenteling, werd *Chef de Bataillon*, en onderscheidde zich in dien rang, bij het leger der *Alpen* in 1792 en 1793. Hij onderscheidde zich achtereenvolgend op den berg *Cenis*, aan het hoofd der grenadiëren, in den slag van *Arcola* alwaar hij bij eenen aanval gekwetst, en door BONAPARTE op het slagveld, tot veldheer benoemd werd. Na den 18 *Brumaire* werd hij tegen de koningsgezinden van het Westen gezonden, en tijdens het sluiten van het vredigingsverdrag, verkreeg hij het opperbevel over de eerste divisie van het reserve-leger. Na den slag van *Marengo*, waarin hij veel moed en werkzaamheid aan den dag legde, werd hij tot bevelhebber der stad *Tortona* benoemd, daarna van *Menz*, en eindelijk van het departement der *Loire*. In 1802 begaf hij zich onder de 13de afdeeling, waarvan hij tot bevelhebber werd benoemd; ging vervolgens tot die van *Brussel* over, en, werd den 15 Augustus 1806 tot commandeur van het leger van eer benoemd. Tij-

(*) Optatif. — Verouderde Uitdrukking der Spraakkunst, thans onder den naam van onvolmaakt-verleden tijd der aanvoegende wijs bekend.

dens de landing der Engelschen op het eiland *Walcheren*, werd hij met het nemen van maatregelen belast ter verdediging van *Antwerpen*, en bij het dorp *Stabroek* organiseerde hij eene soort van vliegend leger, dat die stad niet zoude beveiligd hebben, indien de gevoelloosheid van lord CHATHAM, die over de landtroepen het bevel voerde, hem in de gelegenheid had gesteld, eene eenigzins ernstige onderneming te beproeven. In 1813, na den mislukten veldtogt van *Moskau* verkreeg hij het opperbevel over de in de omstreken van *Stettin*, verstrooide corpsen; het gelukte hem dezelve te vereenigen, en hij onderscheidde zich in de verschillende gevechten, die in *Saksen* plaats hadden. In hetzelfde jaar andermaal tot bevelhebber van *Brussel* benoemd, liet hij er den naamdag van *Napoleon* met luister vieren. Hij maakte zich verder in die stad eenigzins belagchelijk, door bij het berigt van de aannadering eeniger ligte troepen van het verbondene leger, geschut voor de deur van zijn *Hôtel* te doen plaatsen, daar hij hetzelfde, zoo als hem de rede zulks ook aanraade, eenige dagen daarna vreedzaam verliet. Na den 31 Maart 1814, in *Frankrijk* teruggekeerd, trad de gene-

raal CHAMBARLHAC, de verandering des bestuurs bij, en werd den 20 Augustus tot ridder van den heiligen *Lodevijk* benoemd. Hij is den 3 Februarij 1826, te *Parijs* overleden.

CHAMBERLAINE (EUARD), in 1616, te *Odington* in het graafschap *Glocester* uit eene oude familie geboren; hij was gouverneur van den hertog van *Grafton*, en met het onderwijs in het Engelsch aan prins *George* van *Denemarcken* belast, en overleed te *Chelsea*, in 1703. Men heeft hem te danken: 1.° *Tegenwoordige Staat van Engeland*, Amsterdam, 1708 2 dl.ⁿ in 12vo; *ibid*, 1723, 3 dl.ⁿ in 8.vo, met de bijvoegselen van *Guido MIEGE*, uit het Engelsch in het Fransch vertaald. Men heeft van dit werk 36 uitgaven, waarvan de laatste is van 1747, alle zijn met eenige bijvoegselen verrijkt; *Thomas Wood* heeft het in het Latijn vertaald. — 2.° *Akademie tot Onderwijs der Dames*, 1671. — 3.° *De bekeerde Presbyteriaan*, 1668. Dit is een zoogenaamd verdedigingschrift van den Anglikaanschen godsdienst. — Zijn zoon *Joannes*, in 1721 overleden, had zich op de beoefening der levende talen toegelegd, en heeft vele Fransche, Italiaansche en Nederduitsche werken in het

Engelsch overgebracht.

CHAMBERS (EPHRAÏM), te Milton in Westmoreland, van weinig gegoede ouders geboren, werd, na met roem zijne cursus der schoone letteren aan het collegie van Kendal volbragt te hebben, door zijnen vader die geene middelen bezat, om hem zijne studiën aan eene universiteit te doen voltrekken, tot het aanleeren van een handwerk bestemd. Eerst bij den derden meester kon hij zich tot eene werktuigelijke kunst bepalen; deze meester was een vervaardiger van aard- en hemelbollen; hij bevljigtigde zich aldaar evenzeer op de theorie en het gebruik der bollen, als op het werktuigelijke. Daarna bragt hij verscheidene jaren in de afzondering door, zich met de nasporing van hetgene wat elke kunst betreft, en de geschiedenis der wetenschappen bezig houdende. De vrucht zijner vlijt was eene *Encyclopédie*, welke voor de eerste maal in 1728, aan den koning van Engeland opgedragen, in het licht verscheen. Dit is als ware het, de wieg dier onmetelijke compilatie, later in Frankrijk onder denzelfden naam bekend, en welke men als het tuighuis des ongeloofs kan beschouwen; een voortbrengsel, dat door de demagogische grondbeginselen, welke hetzelfde be-

vat, eene noodlottige omwenteling in de geesten te weeg gebragt, en geëindigd heeft, met Frankrijk, ten onderste boven te keeren. De *Encyclopédie* van CHAMBERS, zoowel als die van DIDEROT c. s. was vol vermetele trekken tegen den godsdienst en het bestuur (zie BACO, DIDEROT, ALEXBERT). Na een vrij lang verblijf in Frankrijk, stak CHAMBERS in 1739 weder naar Engeland over, en overleed den 15 Mei 1740, te Islington. Hij had bouwstoffen verzameld om deze *Encyclopédie* met 7 deelen te vermeerderen. Er kwamen achtereenvolgend drie uitgaven van in het licht, in 1739, 1741 en 1746. Doctor HILL, die er, na den dood des schrijvers de uitgever van was, nam uit zijne handschriften, enkel eene kruidkundige compilatie, daar HILL voor die wetenschap met eene blijkbare voorliefde bezielde was; men heeft dezelve herdrukt in 1778 en in 1788, 5 dl.ⁿ in fol., dit is de meest gezochte uitgave. CHAMBERS heeft met den Heer MARTIN gewerkt aan de *Histoire philosophique de l'académie des sciences* (*Wijsgeerige geschiedenis van de akademie der wetenschappen*), Parijs, 3 dl.ⁿ in 8.vo

CHAMBERS (WILLIAM), een oorspronkelijke Zweed, doch

die reeds in zijn tweede jaar met zijnen vader naar *Engeland* overstak, en, na den ouderdom van 18 jaren bereikt te hebben, als opperkoopman, op een schip van de Zweedsche Oost-Indische compagnie, naar *Sina* werd gezonden. Aldaar in de gelegenheid zijnde, om de bouw- en hovenierskunst der Sinezen, naauwkeurig gade te slaan, wist hij later met zijne verkregene kundigheden zoo veel voordeel te doen, dat zij den grond legden tot zijnen roem als kunstenaar en schrijver. Te *Londen* teruggekomen, legde hij zich verder geheel en al op de bouwkunde toe, en werd, door tusschenkomst van *BUTE*, als teekenmeester bij den prins van *Wallis* aangesteld. Zijne eerste belangrijke onderneming was het landhuis van lord *BESBOROUGH*, te *Rochampton*, waarna hij zijne afbeeldingen voor de Sinesche Bouwkunst (*The signs for chinese Building*), 1758, in fol., en in het volgende jaar zijne *Treatise on civil Architecture* in het licht gaf. Daar zijn koninklijke kweekeling middelerwijl den troon beklommen had, zoo droeg deze hem den geheelen nieuwen aanleg van den tuin te *Kent* op, waarbij *CHAMBERS* aan zijne voorliefde voor den Sineschen stijl geheel den teugel kon vieren. Zijne al-

daar, met onnoemelijke kosten, doch tot ergernis van alle beminnaars van zuiveren smaak aangelegde Oostersche stukken, gaf hij in een prachtig in fol. werk in het licht, hetwelk ten titel voerde: *Plans, elevations, sections and perspective views of the Gardens and Buildings, at Kew, in Surry*, waaraan de voornaamste kunstenaars de hand leenden. Vele schotschriften kwamen er tegen den pagoden smaak van *CHAMBERS* in het licht, die echter den koning niet terug hielden, om hem in 1775, de volbouwning van *Somersetthouse* op te dragen. Steeds bleef de koninklijke bouwmeester in de gunst van zijnen vorst deelen; hij was ook bouwmeester der koninklijke akademiën en lid van de beroemdste bouwkundige akademiën in *Europa*, zoo als die van *Florence*, *Parijs* enz. Hij overleed te *Londen*, den 8 Maart 1796.

CHAMBRAI (ROBERT DE), in 1368, verkozen Abt van den heiligen *STEPHANUS*, te *Caen*, in 1393 overleden, was uit het beroemde huis van *Normandië* in het Bisdóm *Evreux*. Paus *CLEMENS VII.* verleende hem door eene bulle, het regt, om in zijn klooster en in andere kerken, die er van afhingen, zelfs in tegenwoordigheid van den bisschop

van het diocees of eenigen anderen prelaat, de bisschoppelijke sieraden te dragen. Het was in zijnen tijd, dat de wapens der adellijkste familiën van *Normandyë*, met derzelve vermaagschapping, op de meest bezochte plaatsen dier abdij geschilderd werden; het is dus eene dwaling te gelooven, dat zulks de wapens der Heeren zijn, die hertog WILLEM in 1066, ter verovering van *Engeland* vergezelden, wyl die wapenborden eerst in 1370, onder de regering van KAREL den Wijze geschilderd zijn.

CHAMBRAI (JACOBUS FRANCISCUS DE), ridder, grootkruis der orde van den heiligen JOANNES van *Jeruzalem*, in 1687 geboren, was uit dezelfde familie als de voorgaande. Hij verwierf eenen grooten roem in den oorlog, welken hij gedurende zijn geheele leven tegen de ongeloofigen voerde, aan welke hij elf schepen ontam. Om zijne diensten te beloonen, benoemde de grootmeester hem tot onder-admiraal, en algemeen bevelhebber der Religie-troepen te land en ter zee. Deze dappere krijgsman liet op zijne kosten op het eiland *Gozo* eene sterke bouwen, naar hem de *Nieuwe Stad van CHAMBRAI* genaamd; en door dit gewichtig werk, heeft hij de inwoners van

dat eiland beveiligd tegen de beleedigingen der roofzuchtige volkshorden, de belegering van *Maltha* bijna onmogelijk gemaakt, en den handel der Christelijke mogendheden in de *Middelandsche Zee* verzekerd. Hij overleed in 1756 te *Maltha*, den roem nalatende van de grootste zeeman zijner eeuw te zijn. De orde heeft aan zijnen achterneef LODEWIJK DE CHAMBRAI, markgraaf van *Conflans*, de vergunning verleend, om het kruis der orde te dragen.

CHAMBRAI (ROELAND FRÉARD Heer van), ook *Chamteloup* genaamd, een bloedverwant en vriend van DESNOYERS, staatssecretaris, is beroemder door LE POUSSIN uit *Rome* in *Frankrijk* te hebben gebragt, dan door zijne *Vergelyking der oude met de hedendaagsche bouwkunde*, *Parijs*, in fol., 1650, hoewel in zijnen tijd, en thans nog niet zonder waarde. Dezelve is herdrukt in 1702. JOMBERT heeft er in 1766, eene verkorte uitgave, in 8. vo van geleverd. CHAMBRAI heeft daarenboven in het Fransch vertaald, de *Verhandeling over de Schilderkunde*, door LEONARDUS DE VINCI, *Parijs*, 1651, in fol. Hij overleed te *Kamerijk*, in 1676.

CHAMBRE (MARINUS CUREAU DE LA), te *Mans*, in

1594 geboren, lid der Fransche akademie en van die der wetenschappen, gewoon geneesheer des konings, verzaangenaamde de beoefening der geneeskunde en wijsbegeerte door die der schoone letteren. In al deze vakken liet hij werken na: 1.° *Les Caractères des passions (De Hoedanigheden der harts-togten)*, 4 dl.ⁿ in 4.to, te Amsterdam, in 5 dl.ⁿ in 12.mo herdrukt. — 2.° *l'Art de connaitre les hommes (De kunst om de menschen te kennen)*, twee zedekundige werken, die, wat den inhoud en de inkleeding betreft, niet met die van ABADIE en LA BRUYÈRE kunnen vergeleken worden. — 3.° *La connaissance des bêtes (De kennis der Dieren)*, in 4.to — 4.° *Conjectures sur la digestion (Gissingen over de Spijsvertering)*. — 5.° *Le Système de l'âme (Het stelsel der ziel)*, en verscheidene andere stukken over natuurkundige onderwerpen. » Al deze werken, zegt een kunstregter, zouden naauwelijks stof genoeg tot een klein uittreksel leveren, voor dengenen, die zich bepalen wilde, om er de draagbare zaken, die men er nu en dan in vindt, uit te trekken; alles is wijdloopig, plat en verward." Hij overleed in 1669.

DE LA), tweede zoon van den voorgaande, en, zoo als hij, lid der Fransche akademie; werd in den beginne voor de geneeskunde bestemd; maar eene doofheid, die hem overviel, deed hem zich tot den geestelijken staat wenden. Hij overleed in 1693, als pastoor van *Saint-Barthélemy*. Zijne kundigheden bepaalden zich niet tot de geestelijke zaken. Hij schreef weinig, maar spoorde verscheidene beschroomde doch bekwame personen aan, om te schrijven. Hij vergeleek zich met SOCRATES, die, niets door zich zelve voortbrengende, anderen in het voortbrengen behulpzaam was. Hoewel hij een vriend der dichtkunde was, heeft hij echter in zijn geheele leven slechts één vers gemaakt. BOULEAU, aan wien hij hetzelfde voorlas, riep met verwondering uit: *Ach! mijn Heer de Pastoor, hoe schoon hebt gij gerijmd!* Men heeft van hem onderscheidene *Lofreden*, afzonderlijk in 4.to gedrukt, *Parijs*, 1686.

CHAMBRE (FRANCISCUS L'HARART DE LA), doctor van het gesticht en genootschap der *Sorbonne*, en kanonik van den heiligen BENEDICTUS, overleed te *Parijs*, zijne geboortestad, in 1753 in den ouderdom van 55 jaren. Men heeft van hem

verschillende werken, welke ten bewijs verstreken, dat hij de onderwerpen doorgrond had, welke hij behandelde. De voornaamste zijn: 1.° *Traité de la vérité de la religion* (Verhandeling over de waarheid van den Godsdienst), Parijs, 1737, 5 dl.ⁿ, in 12.mo; een goed werk, waarin de verdienste des stijls met nauwkeurigheid en bondige redeneringen gepaard gaat. — 2.° *Traité de l'église* (Verhandeling over de kerk), Parijs, 1743, 6 dl.ⁿ, in 12.mo — 3.° *Traité de la grace* (Verhandeling over de genade), 4 dl.ⁿ, in 12.mo — 4.° *Traité du formulaire* (Verhandeling over het formulier), 4 dl.ⁿ, in 12.mo; en verscheidene andere schriften tegen het Bajanismus, het Jansenismus en het Quesnellismus. — 5.° *Introduction à la théologie* (Inleiding tot de Godgeleerdheid), in 12.mo, enz.

CHAMFORT (SEBASTIAAN ROCHUS NICOLAAS), een beroemd letterkundige in 1741, in een dorp bij Clermont in Auvergne geboren, werd zeer jong naar Parijs gebracht, en kende geene andere bloedverwanten dan zijne moeder, voor welke hij altijd de teederste liefde koesterde, en had geenen anderen naam dan dien van NICOLAAS. Hij volbragt zijne studiën op het collegie

des Grassins, alwaar een Doctor der faculteit van Navarre, MORABIN genaamd, hem eene beurs had doen bekomen. Hij onderscheidde zich vooral in zijne laatste klassen, en behaalde in de welsprekendheid de vijf prijzen der Universiteit. Zijne eerste stappen in de wereld, waarin hij den naam van CHAMFORT aannam, waren misstappen, en de eerste vrucht, die hij er van plukte was het ongeluk en de armoede. Ziende, dat de arbeid en vlijt alleen in staat waren, er hem uit te redden, gaf hij zich geheel en al aan de studie over. Zijne artikels in het Encyclopedisch Dagblad, de Lofreden van MOLIERE en LA FONTAINE, waardoor hij den prijs der Fransche akademie en dien van Marseille verdiende, begonnen zijnen roem te verspreiden, vooral zijne Lofrede van LA FONTAINE, welke boven die van LA HARPE, die naar den zelfden prijs had gedongen, verkozen werd. Hij werkte vervolgens aan de zamenstelling van het Fransche Woordenboek, waarvan er verscheidene deelen van hem zijn, en aan die van het Tooneelkundig Woordenboek. Met MIRABEAU verbonden, ontwierp hij gezamenlijk met dien beruchten schrijver, de brochure ten titel voerende de Orde van CINCINNATUS. Hij had nog deel aan ver-

scheidene andere voortbrengselen, door MIRABEAU in het licht gegeven, en schreef voor hem de *Verhandeling over het verval der Akademiën*; eene *Verhandeling* welke MIRABEAU in de vergadering moest voorlezen. CHAMFORT, met eene tot de onafhankelijkheid overhelende inborst, koos in den beginne de partij der omwenteling; maar zijne ziel en zijn geest waren niet geschapen, om zich langen tijd gemeenzaam te maken met de misdaden waarmede zij zich bezoedelden; het kon niet anders of de afkeer, die hij er openlijk over aan den dag legde, moest de aandacht der dwingelanden tot zich trekken. Toen hij boven de deuren deze woorden door de Jakobijnen zag geschreven: *Broederschap of de Dood*, zeide hij: » De broederschap dier lieden gelijkt veel naar die van KAÏN en ABEL.» Het is omtrent dezen tijd dat hij zijne groote minachting voor het menschelijk geslacht en vooral voor de natie opvatte. Toen CHAMFORT zich van de revolutionnaire partij verwijderde, verzuimde hij zijne belangen en was in geenem bemiddelden toestand. De post van bibliothekaris bij de nationale boekerij, tot welken hij door den minister ROLAND benoemd werd, herstelde zijne zaken voor eenen tijd; maar dezelve was welligt de

oorzaak van zijn ongeluk. ROBESPIERRE, wiens vijand hij zich verklaard had, zocht, om zich te wreken zijnen ondergang, en om hem van eenen post te berooven waarmede hij een' zijner aanhangers wilde begunstigen. CHAMFORT werd gevangen genomen en met den abt BARTHÉLEMY, zijnen neef, en twee anderen hoofdbedienden der bibliotheek in de *Madelonnettes* gebragt. Kort daarna werd hij weder in vrijheid gesteld, maar hij had gedurende den korten tijd, dat hij was opgesloten geweest, zulk eenen afkeer tegen de gevangenen opgevat, dat hij andermaal met dezelve bedreigd zijnde, zich een pistoolschot door het hoofd joeg, en zich aan verschillende deelen des lichaams met een scheermes onderscheidene wonden toebrengt. Geene zijner wonden, was echter doodelijk en de hulp der kunst en der vriendschap had hem weldra hersteld. Hij verliet oogenblikkelijk de bibliotheek en zich met zijn lot tevreden stellende, ging hij eene kleine hangkamer betrekken. Hij ontwierp nieuwe werkzaamheden maar een schurft-vocht, waaraan hij onderhevig was, zette zich op zijne blaas; te laat werd hij gesneden en het vocht plotseling opgestegen zijnde, overleed hij den 13 April 1794. De voor naamste door hem nagelate-

ne werken zij: 1.° *MUSTA-PHA en ZEANGIR*, treurspel, in 1776, te *Fontainebleau*, ten tooneele gevoerd; het gunstig onthaal, dat dit stuk aan het hof genoot, deed hem den post verkrijgen van secretaris der bevelhebberschappen van den prins van CONDÉ. Maar de fiere en onafhankelijke CHAMFORT, kon geene kluisters verdragen, welke de prins hem zoo ligt mogelijk zocht te maken. Hij maakte zich van dezelve los, zonder de banden van erkentenis te verbreken, en volgde weder zijne oude gewoonten. Hij werd echter in het vervolg tot *lector* of secretaris der commandementen van Mevrouw ELIZABETH, zuster des konings, benoemd en vervaardigde voor deze innemende vorstin een *Commentarium*, vol smaak over de fabelen van LA FONTAINE. — 2.° *De Smyrnasche Koopman*, een Blijspel, in 1770 met toejuiching ten tooneele gevoerd. CHAMFORT gaf daarboven in het licht: *Losse Gedichten, Brieven, Verhalen, Fabels*; zijne werken zijn verzameld uitgegeven, door zijnen vriend GINGUÉNÉ, *Parijs*, 1795, 4 dl.ⁿ in 8. vo CHAMFORT werd in 1781 in de plaats van SAINTE-PALAYE bij de Fransche akademie opgenomen en de redevoering, welke hij bij zijne aanneming uitsprak, was een der beste stukken, welke

men sedert langen tijd gehoord had.

CHAMIER (DANIËL), Hoogleeraar der godgeleerdheid te *Montauban* voor de Protestanten, werd aldaar in 1621 op een der geschuts-wallen alwaar hij de dubbele bediening van predikant en soldaat waarnam door een' kanonskogel gedood. Deze predikant, dikwijls in netelige zaken zijner sekte gebruikt, ontwierp het beruchte edikt van *Nantes*. De staatkunde belette hem niet de wederleggende godgeleerdheid te behandelen. Men heeft van hem vier deelen in fol. tegen BELLARMINUS, onder den zonderlingen titel van *Oorlog des Eeuwigen*, ofschoon deze titel even zoo dweepachtig als het geheele werk is, vindt men in het laatste echter belangrijke bijzonderheden. Nog heeft men van hem: *Epistolæ Jesuiticæ et ad eas responsiones*, *Geneve*, 1599, in 8.°; herdrukt achter zijn *Corpus theologicum*, id. 1653, in fol.

CHAMILLARD (MICHAËL DE), eerste raadshier bij het parlement van *Parijs*, rekwestmeester, staatsraad, algemeen bewindhebber dergeldmiddelen, en in 1707 minister van oorlog, geraakte tot al deze posten meer door den roem zijner regtschapenheid, dan door dien zijner

bekwaamheid. *Rapporteur* in een proces geweest zijnde, dat door zijne nalatigheid verloren was, stelde hij aan de veroordeelde partij 20,000 *livres* ter hand, die aanleiding tot het geding hadden gegeven en zag van zijn beroep af. Hij wilde zich noch met de financiën noch met den oorlog bemoeijen, dan na dat de koning hem gezegd had: *Ik zal uw medehelper zijn*. De algemeene kreten van het publiek noodzaakten hem deze beide posten neder te leggen, den eersten in 1708, en den tweeden in 1709, hij vermeederde de belasting, vermenigvuldigde het papieren geld en verkocht de kruisen van den heiligen *LODEWIJK* voor eenen spotprijs. Daarenboven bediende hij zich van alle redmiddelen, waartoe men enkel in noodlottige tijdstippen zijne toevlugt neemt. Hij overleed in 1721 in den ouderdom van 70 jaren als een partikulier rechtshapen man; doch als een zwak staatsdienaar beschouwd; maar welligt neemt men niet genoeg in aanmerking dat, wanneer het door de Voorzienigheid aangewezen tijdstip daar is, om de vorsten en de rijken te vernederen, de ijver der staatsdienaren, de begaafdheden der veldheeren en alle hulpmiddelen van den staat de speelballen der gebeurtenissen zijn.

CHAMILLART (STEPHANUS), een Jesuit, in 1656 te *Rouges* geboren, onderwees met roem de *humaniora* en de wijsbegeerte. Men zag hem vervolgens op den kansel verschijnen, en hij verkondigde het woord Gods meteven zoo veel ijver als vrucht, en overleed te *Parijs* in 1730. Hij was zeer ervaren in de oudheidkunde. Men heeft van hem: eene geleerde uitgave van *PRUDENTIUS* ten gebruike des *Dauphins* met eene verklaring en aantekeningen, *Parijs*, 1687, in 4.to: dezelve is zeldzaam. — 2.º *Verhandelingen over onderscheidene gedenkpenningen, gegraveerde steenen en andere gedenkstukken der oudheid, Parijs*, 1711, in 4.º Pater **CHAMILLART**, door eene natuurlijke neiging tot de beoefening der gedenkpenningen getrokken, was een bekwame oudheidkundige geworden. Intusschen verblindde hem het verlangen om iets buitengewoons te bezitten, dat in andere Europesche kabinetten niet gevonden werd, ten opzichte van twee gedenkpenningen, welke hij als oude beschouwde. De eerste was een *PACATIANUS* van zilver, een gedenkpenning tot op zijnen tijd onbekend, en die zulks thans nog is. Pater **CHAMILLART**, maakte, na dit stuk gevonden te hebben, eenen grooten ophef met hetzelfde. *PACATIANUS* was, vol-

gens hem een tiran; maar bij ongeluk had niemand voor hem er over gesproken, zelfs niet TREBELLIVS POLLIO, en deze tiran kwam na eene 14 of 15 honderdjarige vergetelheid uit den grond te voorschijn. De tweede gedenkpenning, omtrent welke hij zich ook bedriegt, was eene Grieksche ANNIA FAUSTINA van metaal. De vorstin droeg op denzelfden naam van AURELIA, waaruit Pater CHAMILLART besloot dat zij van de familie der ANTONINUSSEN afstamde. Dezelve was volgens hem in Syrië door de zorg van eenen zekeren QUIRINUS of CIRINUS, over wien er in het Evangelie van den heiligen LUCAS gesproken wordt, geslagen. Pater CHAMILLART ontwikkelde zijne geleerdheid in eene schoone verhandeling. Hij zegevierde, toen een Romeinsche oudheidkundige zich de vader van ANNIA FAUSTINA verklaarde, en er eenige andere uit dezelfde fabriek, te voorschijn bragt. — Zie COLONIA (DOMINICUS DE) (*).

CHAMILLY (NOËL BOUTON DE), de jongste zoon, uit een oud oorspronkelijk Brabandsch huis, werd den 6 April 1636, te Chamilly

geboren, en droeg reeds vroegtijdig en met roem de wapenen. In 1663 begaf hij zich naar Portugal, en diende aldaar als kapitein der ruitery, onder den maarschalk van SCHOMBERG. Het was in de snipperuren, welke hem zijne krijgsbedieningen overlieten, dat hij in vriendschapsbetrekkingen kwam met eene Portugesche Religieuse. De Brieven, welke men in het licht heeft gegeven (1682, in 12.º, en sedert dien tijd dikwerf herdrukt), zijn de vrucht dezes redelijken en eerbaren omgangs. Na alle rangen te zijn doorgestaan, en zich in 1675 door de schoone verdediging van Grave te hebben onderscheiden, werd hij in 1703 met den maarschalkstaf van Frankrijk vereerd, en in 1705 tot ridder van de koninklijke orden benoemd. Hij overleed te Parijs, in 1715.

CHAMIR (ELÉAZAR), een geleerde Armeniër, werd te Djoulfa, de voorstad van Ispahan in 1720 geboren. om den handel in zijne staten te doen bloeijen, had SCHAB-ABBAS, in dat gedeelte der hoofdstad van Perzië, eene Armenische volkplanting overgebragt.

(*) Alles, wat de Abt DE FELLER, alhier tegen de beide ontdekkingen van Pater CHAMILLART zegt, is thans als valsch erkend. Men heeft andere gedenkpenningen van PACATIANS en AURELIA ontdekt. Fr. Vervolgers.

Tijdens de onlusten, welke dat rijk, na den dood van THAMAS-KOULI-KHAN, in 1748, verwoestten, nam CHAMIR de wijk naar Madras, alwaar hij door den handel eene aanzienlijke fortuin verwierf, welke hij bijna geheel toewijdde aan het onderwijs en de ondersteuning dergenen zijner landgenooten, welke zich in dat land bevonden; hij stichtte eene Armenische drukkerij, eene school en een gasthuis. CHAMIR is in 1798 overleden, en heeft de volgende werken nagelaten: 1.° *Hortorag*, of *Vermaning aan de Armeniërs*, Madras, 1772, 2 dl.ⁿ in 8.° In dit werk spoort hij de Armeniërs aan, om het juk der Muselmannen af te schudden. Men vindt eene beknopte Geschiedenis van Armenië, een Aardrijks, en staatkundig overzicht van dat rijk in hetzelfde. — 2.° *Badmoutioun mmalsourtats*, enz. of *Geschiedenis van de nog bestaande Armeniërs en Georgiërs*, Madras, 1775, kl. in 4.to Dit boek bevat twee werken, door twee verschillende schrijvers geschreven: 1.° eene Geschiedenis van Armenië, van 360 tot 398, door CHAMIR. — 2.° eene Geschiedenis van Georgië van 958 tot 1290, aan STEPHANUS D'OMBEL toe-

geschreven. Twee handschriften van het eerste dezer werken, worden in de koninklijke Bibliotheek van Frankrijk onder de N.ºs 95 en 99 aangetroffen. — 3.° Eene groote *Kaart van Armenië en de naburige landen*, te Venetië in 1778, door de zorgen van de Mekhitaristische Religieuzen dier stad in het licht gegeven.

CHAMOUSSET (KAREL HUBERT PIARRON DE), rentmeester (*maitre des comtes*) (*), te Parys, alwaar hij in 1717 geboren werd, overleed in 1773, heeft zich beijverd, om door uitmuntende ontwerpen, nuttige inrigtingen tot stand te brengen, welke zijne fortuin hem niet toestond te ondernemen. De menschlievendheid was in hem eene soort van hartstogt; hij gaf het eerste denkbeeld, om de zieken in de onderscheidene hospitalen afgescheiden te houden, en huurde aan den slagboom van Sevres een gemakkelijk huis, alwaar hij op zijne kosten zijne verbeteringsontwerpen ten uitvoer bragt. Hij heeft in het licht gegeven: 1.° *Ontwerp van een huis van vereeniging voor de zieken*, dat onder den titel van *Vue d'un citoyen*, in 1757, in 12.mo gedrukt is. — 2.°

(*) Zie mijne aantekening, bladz. 371 van dit deel.

Twee *Memoriën*, de eene *Over het behoud der kinderen*, de andere, *Over het gebruik der goederen van het gasthuis Saint-JACQUES*, in 12.mo — 3.º *Aanmerkingen over de vrijheid van den graanhandel*, in 12.mo Onder andere nuttige memoriën van CHAMOUSSET telt men de volgende: *Over de bedelarij*; *Over de policie der werklieden en huisbedienden*; *Over de paardenposterijen*; *Over een gasthuis voor zwangere vrouwen*; *Over de afschaffing der leendiensten, en de wijze om groote wegen te onderhouden*; *Over een waarborggenootschap tegen den brand*. Al zijne werken zijn gezamenlijk uitgegeven, te *Parijs*, 1783, 2 dl.ⁿ in 8.vo Ook heeft men hem de inrigting van den kleinen post, te *Parijs* te danken.

CHAMPAGNE. — Zie THIBAUT IV., graaf van *Champagne*.

CHAMPAGNE, of CHAMPAIGNE (PHILIPPUS), een schilder, te *Brussel*, in 1602 geboren en in 1674 overleden, kwam in 1621 te *Parijs*, en volmaakte er zich onder POUSSIN, en onder DUCHESNE, eersten schilder der koningin. Na den dood van dien kunstenaar, verkreeg hij zijne aanstelling, zijn vertrek op het *Luxembourg*, en eene jaarwedde van 1200 livres. Hij

zou ook eerste schilder des konings zijn geworden, indien de invloed, de roem en de begaafdheden van LE BRUN met dezen post niet waren vereerd geworden. De betamelijkheid bestuurde steeds zijn penseel, zoowel als zijne zeden. Hij was zachtmoedig, werkzaam, wellevend, vriendschappelijk. Zijne schilderijen zijn vindingrijk, zijne teekeningen naauwkeurig, zijn koloriet is vol smaak, zijne landschappen aange naam; maar zijne zamenstellingen zijn koel, en in zijne beelden straalt geene genoegzame levendigheid door. Hij volgde zijne voorbeelden al te slaafs. Het *Crusifix* in het gewelf der karmelieten kerk in de voorstad *Saint-Germain*, als een meesterstuk der vergezigtkunde beschouwd, is van hem. Men ziet nog vele zijner werken in onderscheidene koninklijke huizen, en in verschillende kerken van *Parijs*. Het koninklijk Museum van *Parijs* bezit van dezen schilder, negen stukken, onder welke men dat der *Religieuzen* onderscheidt, hetwelk de dochter van den Kunstenaar voorstelt, door de *voorspraak* van Moeder *Agnes* van eene felle koorts genezen, en dat, waarop de heilige AMBROSIUS, in den droom den H. GERVASIUS en den H. PROTASIUS ziet, die hem de plaats komen ontdekken waar hunne ligcha-

men begraven zijn. Ook ziet men op het Museum te *Parijs*, zes door hem geteekende portretten.

CHAMPAGNE (JOANNES BAPTISTA), een schilder, en neef van den voorgaande, in 1643 te *Brussel* geboren, werd door zijnen oom opgevoed. Hij volgde geheel en al zijne wijze van schilderen, maar bragt minder kracht en waarheid in zijne stukken. Zijne voornaamste werken, waren te *Vincennes*, in de beneden appartementen van het paleis der *Tuileries*, en in onderscheidene kerken van *Parijs*. Hij overleed als Hoogleeraar der Akademie van schilderkunde in 1688, en volgens anderen in 1681.

CHAMPAGNE (JOANNES FRANCISCUS), Lid van het Instituut en van het legioen van eer, werd te *Semur* in 1751 geboren. Na den geestelijken staat bij de Benediktijnen der congregatie van den H. MAURUS omhelsd te hebben, was hij achtercenvolgend, gedurende 55 jaren, kweekeling, meester en overste in hetzelfde gesticht. Hij bezat de begaafdheid en had het geluk, om het gesticht, onder den naam van *Fransche Prytaneum* bekend, aan het reeds te lang gevolgde verwoestingstelsel te ontrukken. Hij organiseer-

VI. DEEL.

de hetzelve op de voldoende wijze, deed er den smaakvoor de studiën geboren worden, en bestuurde hetzelve tot aan zijnen dood, die in September 1813 voorviel. Men heeft hem eene geachte vertaling (in het Fransch) der *Staatkunde van ARISTOTELES en Anzigten over de regeling van het openbaar onderwijs, in de scholen tot de opleiding der jeugd bestemd*, in 1800 uitgegeven, te danken.

CHAMPEAUX (WILLEM DE), in de twaalfde eeuw aartsdiaken van *Parijs*, stichtte eene gemeenschap van reguliere kanoniken te *Saint-Victor-lez-Paris*, en onderwees er met roem. ABAILARD, zijn leerling, werd zijn mededinger, en zintwistte lang en hevig met hem. CHAMPEAUX overleed in 1121. als Cisterciënzer-religieus, na gedurende eenigen tijd, Bisschop van *Châlons-sur-Marne*, te zijn geweest. Men heeft van hem eene *Verhandeling over den oorsprong der ziel*, in het *Thesaurus anecdotorum* van MARTENNE voorkomende, en andere werken in handschrift. Men vindt de Levensgeschiedenis en het verslag der schriften van WILLEM DE CHAMPEAUX, in het tiende deel der Letterkundige geschiedenis van *Frankrijk*.

CHAMPIER (SYMPHORIANUS),

eerste geneesheer van ANTONIUS, Hertog van Lotharingen, volgde dien Vorst in Italië, en streed er aan zijne zijde. Hij was in 1472 te Saint-Symphorien-le-Châtel in het Lyonesche geboren. Zijne kunde en dapperheid bragten hem in betrekking met onderscheidene buitenlandsche en Fransche geleerden. Hij overleed te Lyon, in 1539, na in het licht te hebben gegeven: 1.° *De groote Jaarboeken van Savooije, Parijs*, 1516, in fol.; eene compilatie, die, hoewel slecht geschreven, echter vol geleerde nasporingen is. — 2.° *De origine et commendatione civitas Lugdunensis*, Lyon, 1507, in fol. — 3.° *Ecclesiae Lugdunensis hierarchia quæ est Franciæ prima sedes*, Lyon, 1537, in fol. — 4.° *Leven van den ridder BAYARD*, 1525, in 4.to, een romanesk, en dien held, onwaardig werk. — 5.° *Verzameling der gescheidenissen van Austrasia*, enz., Lyon, 1509, in fol. — 6.° *Trophæum Gallorum quadruplicem eorumdem complectens historiam*, Lyon, 1507, in fol., in dit werk deelt hij de beschrijving mede, van den zegepralenden intogt van LODEWIJK XII., in Genua, — 7.° *Rosa gallica*, 1514, in 8.vo — 8.° *Castigationes pharmacopolarum*, 1582, in 8.vo, 4 dl.n — 9.° *Hortus gallicus*, 1533,

in 12.mo — 10.° *Campus Elysius*, 1553, in 12.mo, enz. — 11.° *De antiquitate domus Turnonensis*, Lyon, 1527, in fol. — 12.° *Genealogia lotharingorum principum*, Lyon, 1537, in fol. de schrijver is een dergenen, welke de fabelen over den oorsprong van het huis van Lotharingen het meest in omloop hebben gebracht. Hij was in 1520 en 1533 Consul van Lyon geweest.

CHAMPIER (CLAUDIUS), zoon van den voorgaande, schreef in den ouderdom van 18 jaren zijne *Bijzonderheden der Galliërs*, een zeldzaam werk, in 1538, in 16.mo gedrukt.

CHAMPIER (JOANNES BRUYREN), neef van SYMPHORIANUS CHAMPIER, doctor in de geneeskunde, oefende zijn beroep te Lyon, in dezelfde eenwuit. Men heeft van hem: 1.° *De re cibaria*, Lyon 1560, in 8.vo — 2.° De vertaling van het *De Corde ejusque facultatibus*, van AVICENNE, Lyon, 1559, in 8.vo

CHAMPION (PETRUS), werd den 19 October 1631, te Avanches geboren. In den ouderdom van 20 jaren, ging hij onder de maatschappij der Jesuiten, onderwees de *Humaniora* en legde in 1665 zijne geloften af. Hij wilde zich eerst aan de missiën aan gene zijde des Oceaans toewijden, en begaf zich

naar *Marseille*, om zich aldaar in te schepen; maar eene ziekte belette hem te vertrekken, en hij kwam te *Parijs* terug, totdat hij in hoedanigheid van aalmoezenier, op eene vloot door het Fransche bestuur naar *Cayenne* gezonden, eene reis derwaarts ondernam. Bij zijne terugkomst begaf hij zich naar *Nantes*, en overleed aldaar den 28 Junij 1701. Men kent van hem: 1.º *Leven van pater RIGOULEUC, Parijs, 1694, in 12.mo, en Lyon, 1735, 4.^e uitgave, zelfde formaat.* — 2.º *Het Leven en de geestelijke leer van Pater LOEWIJK LALLEMENT, een Jesuit, Parijs, 1694, in 12.mo* — 3.º *Het Leven van de Stichters der afzonderingshuizen* (KERLISIO, Pater VINCENTIUS HABY, en Mejufvrouw CATHARINA DE FRANCHEVILLE), *Nantes* 1698, in 12.mo De schrijver gaf dit laatste werk in het licht, onder den letterverzettenden naam van PHONAMIC. PATER CHAMPION heeft ook in het licht gegeven de geestelijke brieven en zamenspraken van Pater JOANNES JOZEF SURIN, zijnen orde-broeder.

CHAMPION (FRANCISCUS), een Jesuit, is bekend door een Latijnsch gedicht, ten titel voerende, *Stagna, Parijs, 1689*; hetzelfde komt voor in het 2.e deel der *Poemata Didascalica*.

CHAMPION DE CICÉ (HIERONYMUS MARIA), in 1735 uit eene adellijke familie van *Bretagne* geboren, kwam zijne studiën te *Parijs* volbrengen, en omhelsde den geestelijken staat. Zijn oudste broeder JOANNES BAPTISTA DE CICÉ, Bisschop van *Auverre*, riep hem tot zich in hoedanigheid van Groot-Vikaris. Kort daarna werd hij in de vergadering van 1765 tot agent der geestelijkheid benoemd, deed door de bekwaamheid, welke hij ontwikkelde, zien, dat hij niet beneden zijnen stand was, en bij het ten einde loopen van het agentschap, dat vijf jaren duurde, werd hij tot Bisschop van *Rodez* en in 1781 tot Aartsbisschop van *Bordeaux* benoemd. Tijdens de omwenteling werd hij lid der magtgevende vergadering, en scheen niet ver van de nieuwe denkbeelden verwijderd; hij was zelfs een der eerste zijner orde om zich met den burgerstand te vereenigen; hij verwierf daardoor eene groote volksliefde, en toen de koning het ministerie uit mannen wilde doen bestaan, die der menigte aangenaam waren, vertrouwde hij de zegels aan den Heer DE CICÉ. — Deze in de vervulling zoo netelige post, werd zulks op dezen oogenblik, door den toestand, waarin de staat zich bevond, nog meer.

Voor de balie gedaagd, door DANTON aangeklaagd, zag hij zich verplicht, om op besluiten het zegel te stellen, welke hij ongetwijfeld afkeurde; hij voorzag met hetzelfde de Burgerlijke Constitutie der Geestelijkheid. Weldra verdreef hem het Schrikbewind der omwenteling uit het ministerie en uit zijn vaderland. Hij begaf zich naar *Engeland*, en kwam eerst, na verloop van tien jaren terug; hij deed afstand van den stoel van *Bordeaux*, en werd tot dien van *Aix in Provence* benoemd, waarvan hij den 2 Julij 1802 bezit nam. Hij hield zich enkel bezig met de onheilen te herstellen, die de omwenteling had te weeg gebracht, rigtte onderscheidene Seminariën en andere godsdienstige gestichten op, en overleed na eene langdurige en smartelijke ziekte den 22 Julij 1810.

CHAMPION DE NILON (KAREL FRANCISCUS), in 1724 te *Rennes* geboren, ging in de orde der Jesuiten, en legde zich met roem op de prediking toe. Na de vernietiging dier sociëteit, vestigde hij zich te *Orléans*, en verbond zich aan de parochie van den H. VINCENTIUS, aldaar. Hij overleed in die stad, op den tijd van het schrikbewind, in 1794, 70 jaren oud. Men heeft van hem: 1.° *Morceaux choisis des Prophète-*

tes (Keur van uitgelezene stukken uit de Profeten), in het Fransch overgebracht; 1777, 2 dl. n. in 12. vo — 2.° *Amusemens lyriques d'un amateur (Lievermaken eens liefhebbers)*, 1778, in 8. vo 72 bladz. — 3.° *Beoefenende Catechismus*, 1783, in 12. vo — 4.° Nagelatene oordeelving over een werk van VOLTAIRE, 1772, in 8. vo 27 bladz. groot, tegen de aanmerkingen op CORNEILLE. (*Critique posthume d'un ouvrage de VOLTAIRE*). — 5.° Twee Brieven, bevattende eenige onpartijdige aanmerkingen op de *Aanteekeningen van CLEMENT*, 1772, in 12. vo Deszelfs jongere broeder FRANCISCUS CHAMPION VAN PONTALLIER, de *Jongge* genaamd, werd insgelijks te *Rennes*, in 1731 geboren, werd ook Jesuit, en toonde zich steeds aan zijne orde zeer verknocht. Van wege de parlementen verontrust, vlugtte hij naar zijnen broeder te *Orléans*, en verbleef daarna in zijne vaderstad. Hij overleed den 10. September 1812, in den ouderdom van 81 jaren. Deze geestelijke was even zoo godvruchtig als ijverig: men heeft van hem: 1.° *Tre-sor du Chrétien (De Schat des Christens)*, 1778, 2 dl. n. in 12. vo — 2.° *De la retraite, d'après les exercices de Saint IGNACE (Over de afzondering, volgens de oefeningen van den H. Ig-*

NATIUS), in 12.vo — 3.º *Le Théologien Philosophe (De Godgeleerde Wijsgeer)* 1786, 2 dl.ⁿ in 8.vo — 4.º *Nouvelles lettres de piété (Nieuwe brieven van Godvruchtigheid)*, 1802, 4 dl.ⁿ in 12.vo

CHAMPIONNET (JOANNES STEPHANUS), een Fransch veldheer, werd in 1762 te *Valence* in *Dauphiné* geboren, hij was de natuurlijke zoon van eenen advokaat LEGRAND genaamd en van een boerenmeisje, en ontving zijnen naam in zinspeling op zijne geboorte. In den ouderdom van 14 jaren werd hij soldaat, en was, in hoedanigheid van vrijwilliger, in het regiment van *Bretagne*, bij de belegering van *Gibraltar* tegenwoordig. De eerste omwentelingsoorlogen verschaften hem de gelegenheid, om zijne dapperheid op de schitterendste wijze aan den dag te leggen, en hij verdiende tot de eerste rangen verheven te worden. Na in 1794 den slag van *Fleurus*, waarbij hij over eene afdeeling in het centrum des legers het bevel voerde, beslist te hebben, en later (1798) in hoedanigheid van opperveldheer, de verovering van het koninkrijk *Napels*, waar de generaal MACK en deszelfs geheele staf in zijne handen vielen, veroverd te hebben, zag hij zich onregtvaardiglijk beschuldigd, en werd,

ten gevolge van zijne *oppositie* met FAYPOULT, een door het directorium gezonden commissaris, in regten betrokken en van zijnen post ontzet. In het volgende jaar in zijne rangen hersteld, en aan het hoofd van het leger der *Alpen* geplaatst, sloeg hij de Oostenrijkers te *Fenestrelles*: kort daarna veroving hij MOREAU, bij het leger van *Italië*, en behaalde er nieuwe voordeelen; maar een verlies wachtte hem te *Genola*; zijn leger, door eene aanstekelijke ziekte aangetast, werd door de Austro-Russen, die daarenboven sterker in getal waren, geslagen. Hij zelf overleed in 1799 te *Antibes*, aan de besmetting.

CHANPLAIN (SAMUEL DE), te *Brouage* in het Fransche departement *Neder-Charente* geboren, werd door HENDRIK IV., in hoedanigheid van scheeps-kapitein naar de nieuwe wereld gezonden. Hij onderscheidde zich aldaar, door zijnen moed en zijne voorzigtigheid, en men kan hem als den grondlegger van *Nieuw-Frankryk* beschouwen. Hij was het, die de stad *Quebec* liet bouwen; hij werd de eerste landvoogd dier volkplanting, en werkte veel aan de oprigting eener nieuwe maatschappij voor den handel van *Canada*. Deze maatschappij, in 1628 tot

stand gebragt, werd genoemd de *Maatschappij der Deelnemers*, die den kardinaal van RICHELIEU aan hun hoofd hadden. Hij overleed te *Quebec*, in 1635. Men heeft van hem de *Reize door Nieuw-Frankrijk, Canada* genoemd, in 4. to 1462. Hij klimt tot de eerste ontdekkingen van VERAZINI op, en gaat tot het jaar 1631. Dit werk verdient, zoowel door den inhoud, als door de eenvoudige en natuurlijke wijze, waarop dezelve worden voorgedragen, alle aanbeveling. De schrijver schijnt een man vol verstand en kloekmoedigheid, die belangeloos, vol ijver voor den godsdienst en den staat is. CHAMPLAIN hield zich van 1603 tot aan zijnen dood in *Amerika* op.

CHAMPMESLÉ (KAREL CHEVILLET, Heer van), te *Parijs* geboren, verbond zich aan het tooneel, en slaagde op hetzelfde. Men heeft van hem *Blijspelen*, waarvan er sommige hem geheel toebehooren, en andere gezamenlijk met LA FONTAINE zamengesteld zijn. Dezelve zijn te *Parijs*, in 1742, in 2 dl.ⁿ in 12. mo gedrukt, en in 1789 heeft men eene keur zijner werken (*Chefs d'œuvre de CHAMPMESLÉ*), 4 dl.ⁿ in 18. mo uitgegeven. Hij overleed in 1701. — Zijne echtgenootte MARIE DESMARES, was eene der eerste tooneelisten der eeuw van

LODEWIJK XIV. LA FONTAINE heeft haar zijnen BELPHECOR opgedragen, en MEVROUW SÉVIGNÉ en BOILEAU hebben hare bekwaamheden geroemd. Zij overleed in 1698.

CHAMPS (STEPHANUS AGARDUS DES), te *Bourges* in 1613 geboren, provinciaal der Jesuiten te *Parijs*, verwierf zich door zijne bescheidenheid en verdienste, de liefde binnen en de achting buiten zijne provincie. De groote CONDÉ en de prins van CONTI vereerden hem met hunne achting. Deze Jesuit overleed te *la Flèche* in 1701, na 71 jaren in zijne maatschappij doorgebracht en met naauwgezetheid alle deugden van zijnen staat beoefend te hebben. Hij heeft zich bij de godgeleerden vooral beroemd gemaakt door zijn werk: *De haeresi jansenianæ a sede apostolicæ merito proscripta libri tres*, *Parijs*, in fol. aan INNOCENTIUS X., in 1654 opgedragen. Het stuk der genade wordt er zeer grondig in ontwikkeld. Men heeft hetzelfde te *Parijs* in 1728 in fol. herdrukt. Nog heeft men van hem: *Disputatio theologica de libero arbitrio*, *Parijs*, 1646, in 4. to (onder den naam van ANTONIUS RICARD). — *Het geheim van het Jansenismus ontsluiterd*, 1651.

CHAMPS (FRANCISCUS Mi-

CHAËL CHRISTIAAN DES), uit *Champagne* eerst tot den geestelijken staat bestemd, sloeg daarna de militaire loopbaan in, en eindigde met het huwelijk en de geldmiddelen. Men heeft van hem vier treurspelen *CATO van Utica*, een zwak stuk, dat op de tooneelen van *Parijs* en *Londen* gespeeld werd; *ANTIOCHUS*, *ARTAXERCES* en *MEDUS*, die wel ontvangen werden. Nog heeft men hem een werk te danken, dat vele geleerdheid verraadt, doch niet altijd naauwkeurig is. Hetzelve voert ten titel: *Geschiedkundige nasporingen over het Fransche tooneel*. Hij overleed te *Parijs* in 1747, in den ouderdom van 64 jaren.

CHAMPY (JACOBUS), in de 17e eeuw advokaat bij het parlement van *Parijs*, is door twee niet zeer algemeen bekende werken beroemd: 1.º *La coutume de Melun commentée* (Het stadsregt van *Melun* door aanmerkingen opgehelderd), *Parijs*, 1687, in 12.mo — 2.º *La coutume de Meaux* (Het stadsregt van *Meaux*), *Parijs*, 1687.

CHAMROBERT (FELIX PETRUS of liever PETRI DE), snelschrijvend uitgever van den *Moniteur*, in 1795, te *Charité-sur-Loire*, uit eene zeer oude, oorspronkelijke Venetiaansche, sedert de

13e eeuw in het *Bourbonnesche* gevestigde familie geboren, was de oudste zoon van eenen advokaat, die in het departement der *Nievre* eenigen roem had verworven. Kosteloos tot het *Lycæum* van *Bourges* toegelaten, werd hij in den ouderdom van 16 jaren, na de loffelijkste studie volbragt te hebben, in het collegie zijner geboortestad, tot onderwijzer der wiskunde benoemd. Door de nieuwe regeling der gestichten voor het hooger onderwijs, in 1814 van zijnen post beroofd, begaf hij zich op uitnoodiging van eenen beschermmer naar *Parijs*, vond aldaar datgene niet, waarmede men hem gevleid had, en bleef van alle middelen van bestaan verstoken, daar hij van zijnen ouden armen, met eene talrijke familie belasten vader niets kon verwachten. Hij koos altoen de partij om onder dienst te gaan, in een regiment, waarover een zijner oomen majoor was, en diende tot aan de afdanking des legers. Toenmaals met vele moeite zijn ontslag bekomen hebbende, hield hij zich eenigen tijd te *Bourges* op, alwaar een Portugeesch officier, een man van groote verdiensten, hem zijne taal leerde. Hoewel CHAMROBERT nog zoo jong was, was hij echter de Engelsche, Itali-

aansche en Spaansche talen meester, welke met den staat van boekdrukker, dien hij omtrent denzelfden tijd wilde leeren, hem, toen hij kort daarna, zich met ter woon te *Parijs* kwam vestigen, tot middelen van bestaan moesten dienen. Hij werd bij de dagbladschrijvers der hoofdstad, uit aanmerking van zijne waarlijk buitengewone bekwaamheid, die hij in zeer korten tijd, eerst als letterzetter en daarna als *corrector* verworven had, bereidwillig aangenomen. Alvorens zelfs tot deze verbetering in zijnen toestand te zijn gekomen, had hij zijne moeder en jongste zuster bij zich doen komen, om met dezelve een karig, doch eerlijk bestaan te deelen. Om zijne inkomsten te vermeerderen, die nauwelijks tot de behoeften, waaronder hij de zijne voor het minste telde, toereikend waren, werkte hij dagelijks als proefflezer bij eenen drukker, nooit meer dan drie uren aan den slaap wijdende. Dan, hoe nederig en zedig hij ook mogt zijn, ontdekte men echter zijne bekwaamheid, en op zijne beurt werd hij dagbladschrijver. Van dien oogenblik af ligtte hij jaarlijks eene som van 500 franken op zijne nog niet zeer aanzienlijke inkomsten voor zijnen ouden vader, aan wien hij deze jaarwedde tot aan zijn over-

lijden (1824) deed toekomen. Door nijverheid had CHAMROBERT den tegenspoed overwonnen; maar ook zijne gezondheid al te vroegtijdig ondermijnd: zelfs in de werkzaamheden door hem als uitspanning ondernomen, legde hij eenen overdreven ijver aan den dag, zoodat hij (zijn natuurlijk gestel daarvoor niet berekend zijnde) in den ouderdom van 32 jaren bezweek. Hij overleed in *la Charité* aan eene longtering den 4 November 1827. Behalve zijne medewerking aan onderscheidene dagbladen, heeft men hem eenen kleinen roman te danken, *REDNOOD* genaamd; waarvan zijn broeder in 1829, eene tweede uitgave heeft in het licht gegeven.

CHANAÄN, een der zonen van CHAN, gaf zijnen naam aan dat gedeelte van het aan ABRAHAM en zijne nakomelingen beloofde land, later *Judea* en thans *Palestina* of het *Heilige land* genoemd. Men toonde eertijds zijn graf in de spelonk van den *berg der luipaarden*, die niet ver van *Jeruzalem* was. Men moet zich wel wachten, van dit graf als een bewijs der reusachtige gedaante van CHANAÄN te beschouwen; men weet, dat de ouden de graven niet afmaten volgens de grootheid der lijken. — Zie CHAM.

CHANCELLOR (RICHARD), een beroemd Engelsche zeevaarder, werd in 1553 benoemd, om ontdekkingen in het Noord-Oosten te doen. Hij was onder-bevelhebber van den togt, daar WILLOUGHBY het hoofd van was. Daar de schepen van het smaldeel, door eenen storm, bij de eilanden *Loffoden*, verspreid waren geraakt, zoo vervolgde CHANCELLOR van zijnen kant de onderneming, en kwam in eenen onbekenden zeeboezem (*de Witte Zee*), en ankerde bij een klooster, aan den H. NICOLAAS toegewijd, hetwelk de plaats is, waar later de stad *Archangel* is gebouwd. CHANCELLOR, door de inwoners wel ontvangen zijnde, en vernomen hebbende, dat hij in de staten van den groot-hertog van *Moskovië* was, zag van het ontwerp af, om eenen weg naar *Sina* te zoeken, met den dienst voldaan, door hem aan zijn vaderland bewezen, hetzelfde de scheepvaart met *Rusland* geopend te hebben. Op uitnoodiging van den czar IWAN WASILIEWITZ, kwam hij te *Moskau*, ontving van dien vorst een gunstig onthaal, en kwam in *Engeland* terug, om den handel met deze ontdekking bekend te maken. Hij beproefde eene tweede reis, en leed bij zijne terugkomst op de kusten van *Schotland* schipbreuk.

Het reisverhaal van CHANCELLOR, komt voor in het eerste deel van HACKLUYT, en in de nieuwe verzameling van PINKERTON.

CHANDIEU (ANTONIUS DE LA ROCHE), een Protestantsch predikant, uit eene adellijke familie van *Forez*, werd in 1534, op het kasteel van *Chabot*, in het oude Fransche gewest *Maconais* geboren, begaf zich in 1583 naar *Geneve*, en overleed in 1591. Men heeft van hem een aantal geschiltschriften, 1615, in fol., in welke hij den naam van SADEEL en ZAMARIËL aanneemt, die in het Hebreeuwsch beteekenen: *veld Gods* en *gezag Gods*. Dezelve zijn grootendeels onbekend. Al zijne werken zijn gezamenlijk uitgegeven, onder den titel van ANT. SADEELIS CHANDÆI, *nobilissimi viris opera theologica*, *Geneve*, 1592, in fol. Men heeft er drie andere uitgaven van geleverd, de eene in 4.to, 1593, en de andere in fol. 1599 en 1615, te *Geneve*. De schrijver was een weinig in de kerkelijke oudheid ervaren.

CHANDLER (MARIA), in 1687, te *Malmesbury* geboren, heeft zich in *Engeland* door hare gedichten beroemd gemaakt; het *Dichtstuk over de wateren van Bath*, is door POPE geprezen gewor-

den. Zij overleed in 1745.

CHANDLER (SAMUEL), in 1693 te *Hungerford* geboren, was een predikant, die niet tot de in *Engeland* heerschende kerk behoorde, wijdde den tijd, dien zijne bediening hem overliet, aan nuttige werken, en aan sommige toe, waarin vele dweepzucht zijner sekte doorstraalt. Hij overleed den 8 Mei 1766. Men heeft van hem: 1.° *Verhandelingen tegen A. COLLINS, over de hoedanigheden der wonderen, en de bewijzen van den Christelijken godsdienst*, 1725, in 8.vo — 2.° *Overwegingen over het gedrag der hedendaagsche Deïsten*, 1727, in 8.vo — 3.° *Bewijzen der opstanding van J. C.*, 1744, in 8.vo — 4.° *Vertaling in het Engelsch der Geschiedenis van den raad van geloofsonderzoek door LIMBORCH*, 1731, 2 dl.ⁿ in 4.to, die zijner wijsbegeerte niet tot eer verstrekt. — 6.° *Geschiedenis der Vervolgelingen*, 1736, in 8.vo Men moet zich herinneren, dat het een Protestant is, die schrijft, en dus dikwijls het woord vervolging in eenen omgekeerden zin bezigt.

CHANDLER (RICHARD), een beroemd Engelsche Helle-

nist, in 1738 geboren, lid van de maatschappij van oudheidkundigen te *Londen*, gaf in 1763 eene prachtige uitgave in het licht der opschriften, gewoonlijk onder den naam van *Arundel-marmertafels* of *Marmertafels van Oxford* (*Marmora oxoniensia*) in fol. in het licht (*). Niet alleen verbeterde hij hierin de mislagen, door vroegere uitgevers begaan, maar met vele schrandereid, vulde hij vele gapingen aan, welke zich in die opschriften, en voornamelijk in de *Kronijk van Paros*, welke er het aanmerkelijkste gedeelte van uitmaakt, bevonden. Door de maatschappij der *Dilettanti* belast, om gezamenlijk met twee andere geleerden, REVETT en PARS, in het Oosten nasporingen over de oudheden dier gewesten te gaan inwinnen, kweet hij zich van die belangrijke zending, tot volkomene tevredenheid dergene, welke hem dezelve hadden toevertrouwd, en kwam met eene menigte kostbare bouwstoffen in *Engeland* terug. Reeds in 1769 gaf hij het eerste deel der *Jonische Oudheden*, te *Londen*, in fol. in het licht, het tweede verscheen eerst in 1800. In 1774 liet hij

(*) Dit werk wordt door DE FELLER ten onregte aan SAMUEL CHANDLER, in het voorgaande artikel vermeld, toegeschreven. Vertaler.

te *Oxford* in fol. het volgende werk drukken: *Inscriptiones antiquæ plerumque nondum editæ, in Asiâ minori et Græciâ præsertim Athenis, collectæ*. Hij liet in dezelfde stad het eerste deel zijner reizen, 1775, in 4to in het licht verschijnen, en in het volgende jaar het tweede in hetzelfde formaat. Deze reizen, welke in het Hoogduitsch en het Fransch zijn vertaald, zijn, wat de oudheden en de aardrijkskunde betreft, hoogst belangrijk. CHANDLER muntte vooral uit, in de zoo moeilijke kunst, om opschriften behoorlijk te lezen, en den zin derzelve door gapingen, onduidelijk gemaakt, aan te vullen. De beroemde schrijver van den ANACHARSIS, en die van de *Schilderachtige Reis door Griekenland*, hebben den Engelschen oudheidkundigen veel te danken gehad, en halen hem dikwerf met lof aan. CHANDLER overleed den 9 Februarij 1810, te *Tilchurch* in *Berkshire*, alwaar hij rector der parochie was.

CHANDOS (JOANNES), ridder van den kousenband, werd door EDUARD III., koning van *Engeland*, tot luitenant-generaal van al de landen benoemd, welke die vorst buiten dat eiland bezat. Hij was het, die BERTRAND DU GUESCLIN, in den slag gevangen nam,

welke in 1364, in *Bretagne* geleverd werd. Toen EDUARD III., ten gunste van den prins van *Wallis*, zijnen zoon, het hertogdom *Aquitanië* tot een prinsdom verhief, werd CHANDOS den constabel van den jongen vorst. Hij sneuvelde in 1369, in den slag van *Leusac*, in *Poitou*.

CHANDOUX, een scheikundig wijsgeer, werd in 1631 na overtuigd te zijn van valsche munt te hebben vervaardigd, te *Parijs*, op het plein van *Grève* opgehangen. Hij was een dier vermetele geesten, die in de wederopkomst der letteren en wijsbegeerte, ondernamen, om het juk der schoolsche godgeleerdheid en peripatetische scherpzinnigheden af te schudden. Maar door zich eenen nieuwen weg te willen banen, verviel hij in veel noodlottiger droomerijen, dan die, welke hij veroordeelde; hij ontdekte zulks toen het te laat was, om er de rampzalige uitwerkselen van te vermijden.

CHANTAL (*Heilige* JOANNA FRANCISCA FRÉMIOT DE), werd den 23 Januarij 1572 te *Dijon* geboren. Haar vader, president met de fluweelen muts, had den post van eersten president, hem door HENDRIK IV. aangeboden, van de hand gewezen. De jonge FRÉMIOT werd aan CHRIS-

TOFFEL DE RABUTIN, vrijheer van CHANTAL, den oudste van dat huis uitgehuwd. Hare levenswijze in den huwelijken staat was een volmaakt voorbeeld. Het gebed wisselde de geestelijke leesoefeningen af, en het werk het gebed. Hare godsvrucht bleef dezelfde toen zij haren echtgenoot verloren had, die bij ongeluk op de jagt gedood werdt, en ofschoon zij op dat tijdstip pas 28 jaren oud was, deed zij echter de gelofte van niet weder in den echten staat te treden, en leefde voortaan als eene vrouw, die enkel op de wereld was, om haren God te dienen, en hare kinderen op te voeden. Hunne opvoeding, de zorg der armen en der zieken, werden hare eenige bezigheden en uitspanningen. Daar zij in 1604 den H. FRANCISCUS VAN SALES had leeren kennen, zoo stelde zij zich geheel en al onder zijne leiding. » Zij was, zegt een geschiedschrijver, de medewerkster, welke de Hemel hem had bereid. Na door hare zedigheit, hare godsvrucht de onschuld en zachtheid harer zeden, eerst het voorbeeld der maagden; en door de regelmatigheid van haar gedrag, het wijze bestier harer huishouding, door al die hoedanigheden, welke eene vrouw bij haren echtgenoot even zoo dierbaar als eerbiedwaardig waken, ook dat der

gehuwde vrouwen te zijn geweest; was FRANCISCA te *Dijon* een getrouw evenbeeld dier gedenkwaardige weduwe, eertijds te *Bethulië*, door de algemeene stem, te *Bethulië* gecanoniseerd." — De heilige Bisschop deelde haar weldra zijn ontwerp mede, ter oprigting van de orde der visitatie. Zij deelde zijne inzichten, en legde te *Annci*, in 1610, de eerste grondslagen tot dezelve. Haren overigen levenstijd besteedde zij aan het oprigten van nieuwe kloosters, en om dezelve tevens door hare deugden en haren ijver te stichten. Toen zij den 13 December 1641 te *Moulins* overleed, telde men er 87. Op het einde der eeuw bestonden er 100, en omtrent 6600 religieuzen. Op den oogenblik zelfs van haar overlijden werd zij door de stem harer dochters, en door die des volks gecanoniseerd. Paus BENEDICTUS XIV. heeft dit oordeel bevestigd door in 1751 zalig, en CLEMENS XIII., door haar heilig te verklaren. In 1660 heeft men hare *Brieven* in 8. vo in het licht gegeven. MARSOLLIER gaf te *Parijs*, 1779 en 1819, 2 dl.ⁿ in 12. vo haar *Leven* in het licht.

CHANTEAU. — Zie FEUILLET.

CHANTELOU (CLAUDIUS), in het Latijn. CANTALUPUS, een

benedictijner der congregatie van den H. MAURUS, in 1617, te *Vion*, in het Fransche departement der *Sarthe* geboren, nam het gewaad der religieuzen van *Fontrevault* aan; doch legde hetzelfde weldra weder af, om in de orde van den H. BENEDICTUS te gaan. Hij legde den 7 Februarij 1640, te *Toulouse* zijne geloften af. MABILLON spreekt over hem, als over eenen door zijne uitgebreide kunde, beroemden geleerde. Hij was zeer ervaren in de geschiedenis, en stond in betrekking met al de geleterden van *Parijs*. Hij overleed den 28 November 1664. Men kent van hem: 1.° Eene *Uitgave der Leerreden* van den heiligen BERNARDUS, voorafgegaan van deszelfs Leven door ALANUS, bisschop van *Auxerre*, en gevolgd door het Leven van den heiligen MALACHIUS, door den heiligen BERNARDUS zamengesteld, *Parijs*, 1662, in 4.to — 2.° *Geschiedenis der Abdij van Mont-Majoue, en die van den H. ANDREAS van Avignon*, in handschriften, het eerste bewaard in de abdij van dien naam, en het tweede in de handvesten van *Saint-Germain-des-Prés*: CHANTELOU had ook grootelijks deel aan de *Geestelijke Bibliotheek*, en aan het *Spicilegium* door dom ACHERY in het licht gegeven. Hij had te *Parijs* den *Brevier*

der Benedictijnen doen drukken, en de *Geschiedenis der Abdijen van Marmoutiers en Saint-Florent* begonnen. Deze laatste is door JOANES GUIGNES ten einde gebracht.

CHANTELOUP. — Zie CHAMBRAI (ROELAND FRÉARD, Heer van).

CHANTELOUVE (FRANCISCUS DE), een edelman uit *Bordeaux*, ridder van *Maltha*, is de schrijver van twee vrij zeldzame tooneelstukken: PHARAO, 1582, in 16.mo; COLLIGNI, 1575; in 8.vo, herdrukt in 1740.

CHANTEREAU LE FEVRE (LODEWIJK), den 12 September 1588 te *Parijs* geboren, was opzigter der vestingwerken van *Picardijë*, daarna der zoutpachten, vervolgens der schatting van het prinsdom *Sedan*, en eindelijk bewindhebber der geldmiddelen, van de Hertogdommen *Bar* en *Lotharingen*. Hij oefende al deze bedieningen met den meesten roem uit. De kennis der administrative zaken werd bij hem door de beoefening der geschiedenis, staatkunde, schoone letteren, en door een buitengewoon gezond oordeel ondersteund. Hij overleed in 1658, door de geleerden, voor welke zijn huis eene schuilplaats was, betreurd.

Men heeft van hem: 1.° *Gedenkschriften over den oorsprong der huizen van Lotharingen en Bar*, in fol. volgens oorspronkelijke stukken zamengesteld. — 2.° *Verhandeling over de leengoederen*, 1662, in fol. waarin hij de dwaling, eenen geleerde zoo als hem onwaardig, dat de erfelijke leenen, eerst na HUGO CAPET zijn begonnen, geloof zoekt bij te zetten. CHANTEREAU was geschikter om verminkte stukken te herstellen, dan om den mengelklomp te ontwikkelen, waarin de oorsprong der oude huizen en waardigheden gedompeld zijn. — 3.° Eene verhandeling over het huwelijk van ANSBERTUS en BLITILDA, 1647, in 4.to Dit werk is tegen den *Waren oorsprong van het tweede en derde geslacht van het huis van Frankrijk* gerigt. De Heeren de SAINTE-MARTHE hebben in hunne derde uitgave der Genealogische geschiedenis van het huis van Frankrijk het gevoelen van CHANTEREAU gevolgd. — 4.° Eene andere, waarin hij de vraag beantwoordt: *Of de landen tusschen de Maas en den Rijn tot het keizerrijk behooren?* 1664, in 4.to of in 8.vo Nog bewaart men op de koninklijke Bibliotheek van Frankrijk eene *Algemeene Kronijk*, 3 dl.ⁿ, in fol., welke het werk van CHANTEREAU is, dikwerf heeft men er de

aanstaande uitgave van aangekondigd, doch dezelve is tot heden toe nog niet in het licht verschenen.

CHANTEREAU (PETRUS NICOLAAS), te *Parijs* in 1741 geboren, was een zeer werkzaam schrijver. Zeer jong begaf hij zich naar *Spanje*, alwaar hij onderwijzer der Fransche taal in het collegie der adellijken te *Madrid* werd. Hij gaf in 1797 in die stad eene Spaansch-Fransche spraakkunst in het licht, ten titel voerende: *Arte de hablar frances*, welke verscheidene uitgaven gehad heeft. In 1782, kwam hij in *Frankrijk* terug, en werd bij de regeling der centrale scholen, tot Hoogleeraar der Geschiedenis in het Departement van *Gers*, en vervolgens bij de militaire school, toenmaals te *Fontainebleau*, benoemd. Hij overleed te *Auch*, den 15 October 1808. Onder de door hem nagelatene werken, onderscheidt men: 1.° *Dictionnaire naturel et anecdotique des mots et usages introduits par la révolution* (*Natuurlijk en anekdotisch Woordenboek der woorden en gebruiken, door de omwenteling ingevoerd*), 1790, in 8.°, onder den naam van *EPITHETUS*, *kweeheling van wijlenden Heer BEAUZÉE*, in het licht gegeven. — 2.° *Voyage politique, philosophique et littéraire fait en*

Russie en 1788 — 1789 (Staatkundige, wijsgeerige en letterkundige reis in 1788 — 1789 in Rusland gedaan), uit het Nederduitsch vertaald, *Parijs*, 1792, 3 dl.n in 8.º — 3.º *Table raisonnée des matières contenues dans les œuvres de VOLTAIRE* (Beredeneerd inhouds-register der werken van VOLTAIRE), dat het 71e en 72e deel der uitgave van BEAUMARCHAIS uitmaakt. — 4.º *Voyage dans les trois royaumes d'Angleterre, d'Écosse et d'Irlande* (Reize door de drie koninkrijken, Engeland, Schotland en Ierland) in 1788 en 1789, *Parijs*, 1792, 3 dl.n in 8.º — 5.º *Tables chronologiques, publiées en Anglais par JOHN BLAID, traduites en Français*, (Tijdrekenkundige tafels, uitgegeven in het Engelsch door JOHN BLAID, in het Fransch vertaald), 1795, in 4.º Daar de Engelsche schrijver zijn werk met het jaar 1768 gestaakt heeft, zoo heeft de Fransche vertaler deze tafel tot den 22 Julij 1795 voortgezet. — 6.º *Rudimens de l'histoire* (Beginselen der geschiedenis), in 2 dl.n, 1802, in 8.º Dit is het prospectus van het volgende werk — 7.º *Science de l'histoire* (De wetenschap der Geschiedenis), 1803 — 1806, 4 dl.n, in 4.º Het laatste deel bevat de aardrijks- en tijdrekenkunde. — 8.º *Histoire de France abrégée et chronologi-*

que, depuis les Gaulois et les Francs (Beknopte en tijdrekenkundige geschiedenis van Frankrijk, sedert de Galliërs ende Franken), tot in 1808, 2 dl.n, in 8.º — 9.º *Lettres écrites de Barcelone à un zéléateur de la liberté, qui voyage en Allemagne, ou voyage en Espagne* (Brieven uit Barcelona aan eenen ijveraar der vrijheid in Duitschland reizende, geschreven, of reize door Spanje), 1792, in 8.º — 10.º *Essai didactique sur la forme, que doivent avoir les livres élémentaires fait pour les écoles nationales* (Onderwijzende proeve over den vorm, welken men aan de eerste leerboeken, voor de nationale scholen bestemd, geven moet), 1795, in 8.º

CHANUT (PETRUS), gewoon Staatsraad, en afgezant van Frankrijk, bij de koningin CHRISTINA van Zweden, was te Riom geboren. Hij bragt veel toe tot de bekeering der koningin. In den ouderdom van 62 jaren overleed hij in 1662, *Memoriën* nalatende, die na zijnen dood, in 3 dl.n, in 12.º zijn uitgegeven.

CHANUT (PETRUS), zoon van den voorgaande, was Abt van *Issoire*, en aalmoezenier der koningin ANNA VAN OOSTENRIJK. Men heeft van hem eenige *Vertalingen* (in het Fransch) van

stichtelijke werken, die van het Concilie van *Trente*, die des Levens en der werken van de heilige *THERESIA*, *Parijs*, 1691, in 8.vo Hij heeft de tweede Verdediging van *JUSTINIANUS* voor de Christenen uit het Grieksch vertaald, *Parijs*, 1679, in 12.mo Zijn stijl is zwak en smachtend. Hij overleed in 1695.

CHAON, de zoon van **PRIAM**, door zijnen broeder **HELENUS**; uit onvoorzigtigheid op de jacht gedood. **HELENUS** betreurde hem zeer, en, om zijne gedachtenis te vereeren, gaf hij deszelfs naam, aan een gewest des rijks, dat hij *Chaonië* noemde.

CHAPEAUVILLE (JOANNES), in 1551 te *Luik* geboren, werd in 1578 Synodaal-onderzoeker, pastoor der parochie van den heiligen **MICHAËL**, daarna kanonik der stiftkerk van den **H. PETRUS** en geloofsonderzoeker in 1582; kanonik der hoofdkerk, groot-penitentiarius in 1587, en in het volgende jaar groot-vikaris; aartsdiaken in 1589, en eindelijk proost van den **H. PETRUS**. Pastoor zijnde, wijdde hij zich toe aan den dienst der pestzieken, niet alleen in zijne parochie, maar ook van diegene, welke in andere gemeenten verlaten werden. Het is grootendeels aan zijne zorg, dat men de oprig-

ting van het Bisschoppelijk Seminarie te *Luik* te danken heeft. Door werkzaamheden uitgeput, overleed hij in 1617, onvermoeid bijna veertig jaren aan den dienst dier uitgestrekte parochie toegewijd hebbende. Er bestaat van hem: 1.º *De casibus reservatis*, *Luik*, 1614, in 8.º — 2.º *Elucidatio catechismi romani*, 1603. — 3.º *De administrandis Sacramentis tempore pestis*, *Leuven*, 1637. — 4.º *Vita Sancti PERPETUI*, 1601. — 5.º *Gesta pontificum leodiensium*, 1612 — 1616, 3 dl.ⁿ, in 4.º; dit is eene uitgebreide verzameling van oorspronkelijke Luiksche geschiedschrijvers, met beoordeelende aanmerkingen, een werk, dat door de geleerden zeer op prijs wordt gesteld. — 6.º *De prima et vera origine festivitatis corporis CHRISTI*, enz.

CHAPELAIN (JOANNES), in 1595 te *Parijs* geboren. Na zijne studiën volbragt te hebben, belastte hij zich met de opvoeding der kinderen van den Markgraaf **DE LA TROUSSE**, groot-prevoost van *Frankrijk*, en vervolgens met het bestuur zijner zaken. Het was bij dezen Markgraaf, dat hij in zich aanleg tot de dichtkunde meende te bespeuren. Het goede onthaal, dat zijn oordeel van **ADONIS**, van den ridder **MARINI** te beurtviel,

deed hem gelooven, dat hij geroepen was, om een heldendicht voorttebrengen. Het plan van zijne JEANNE D'ARC, eerst in onrijm, scheen zeer schoon; maar toen het werk, na eenen twintigjarigen arbeid, in het licht verscheen, werd het door de minste kenners bespot. Eene *Ode* aan den kardinaal van RICHELIEU, de beoordeeling van den Cid, eene uitgebreide letterkunde, eenige dichtstukken, hadden hem eene menigte voorstanders en bewonderaars verworven; *La Pucelle (de Maagd)* in 1656, in fol. in het licht gegeven, vernietigde in eenen oogenblik den roem van veertig jaren. Men erkende, dat men volmaakt wel de regels der dichtkunde kon kennen, zonder zelf een dichter te zijn. MONTMAUR vervaardigde op hem dit koppeldicht:

Ille CAPELLANI dudum expectata puella:
Post tanta in lucem tempora
prodit anus.

De dichter LINIÈRE vertaalde hetzelfde aldus in het Fransch:

Nous attendions de CHAPELAIN
Une pucelle
Jeune et belle;
Vingt ans à la former il perdit son Latin;
Et de sa main
Il sort enfin
Une vielle Sempiternelle.

hetwelk men in het Nederduitsch aldus zoude kunnen

VI. DEEL.

overbrengen:

Na een' gerekten tijd van twintig volle jaren,
Wacht men deschoonste *Maagd*
van aangezigt en lijf;
Wat ziet men CHAPELAIN na
dezen draagtijd baren?
Een oud en leelijk wijf.

Men moest het aan den roem des schrijvers, en aan den bedorven smaak van sommige zijner voorstanders toeschrijven, dat dit dichtstuk binnen achttien maanden zes uitgaven beleefde; maar den kunstregters der dichtkunde schenen de verzen hard toe. BOILEAU, RACINE, LA FONTAINE en sommige anderen legden zich de taak op, eenige bladzijden van dit dichtstuk te lezen, zoo lang hun eenige misslagen tegen de taal ontsnapten. CHAPELAIN de bespotting van het publiek geworden zijnde, na de godspraak van hetzelfde te zijn geweest, wilde wel bekennen, dat hij slechte verzen vervaardigde; maar hij beweerde te gelijker tijd, dat hij als een waardig leerling van ARISTOTELES, al de regels der kunst had in acht genomen. Hij was, wel is waar slechts in eenen enkelen te kort geschoten, namelijk in dien van belang te verwekken en te behagen. Hoewel zijn gedicht de verachting van het publiek verwekte, belette zulks echter niet, dat de groote minister COLBERT,

N n

hem eene lijst der geleerden vraagde (*) welke LODEWIK XIV. met gratificatiën of jaarwedden wilde vereeren. Hij verkreeg er zelf eene van 3000 livres, en was daarom niet minder spaarzaam. Men kent de scherts van RACINE en DESPRÉAUX over zijne paruk. Men herschiep dezelve in eene komeet. FURETIÈRE, welke aan al deze boertelingen, die met laagheid gepaard gingen, deel had, merkte op, dat de herscheping of vergelijking, in één punt niet juist was: *De kometen, zeide hij, hebben haar, en de pruik van CHAPELAIN, is zoo versleten, dat er geen haar meer op te vinden is.* MOLIÈRE maakte CHAPELAIN in zijne geleerde vrouwen belagchelijk, hem de rol van TRISSOTIN doende spelen. De kritiek is aldaar wat al te schimpig en te bitter. Waar is het, dat CHAPELAIN als dichter, zoodanig was, als men hem heeft afgeschilderd; maar voor het overige was hij zacht, wellevend, gedienschtig, opregt. Hij bezat eene goede wijsbegeerte in zijne inborst, en weigerde den post van onderwijzer van den grooten Dauphin, welchen de Hertog van MONTAUSIER hem had doen aan-

bieden. Men moet hem beschouwen als een der voornameste sieraden der Fransche Akademie bij derzelve ontstaan, zoo wel door de hoedanigheden van zijn hart, als door de zuiverheid van zijnen smaak. Hij overleed in 1674. De werken, die nog van hem bestaan, behalve het Dichtstuk *la Pucelle*, waarvan er nooit meer dan twaalf zangen gedrukt zijn (zijnde de twaalf andere in handschrift in de Bibliotheek des konings van Frankrijk gebleven), zijn eene *Berijmde omschrijving van het Miserere*; en *Oden*, onder welke, die, welke hij aan den kardinaal van RICHELIEU rigtte, verdient onderscheiden te worden. CHAPELAIN was toenmaals zoo beroemd, dat die minister van deszelfs naam gebruik maakte, om een zijner voortbrengselen, wel te doen ontvangen. Nog heeft men van hem *Letterkundige Mengelingen*, uit zijne geschrevene *Brieven* ontleend, door DIONYSIUS CAMUSAT, Parijs, 1726, in 12.mo Men vindt in dezelve eene oordeelkundige critiek van onderscheidene werken, op eene zeer beleefde wijze voorgedragen. Het oordeel en de scherpsinnigheid, welke men in dezelve ontdekt, moeten de

(*) Aan de geschiedkundige waarheid en tot eer van CHAPELAIN is men verplicht te erkennen, dat hij zonder bedenken op deze lijst de namen van eenige dergenen plaatste, die zijne hevigste en dikwerf zeer onregtvaardige hekelaars geweest waren.

onpartijdigen van het vooroordeel doen terugkomen, hetwelk zij tegen CHAPELAIN hebben opgevat; een vooroordeel, dat gedeeltelijk op de overdrevene spotternijen van BOILEAU steunt. Nog wordt hem eene *Vertaling van GUSMAN D'ALFARACHE* toegeschreven.

CHAPELAIN (KAREL JOANES BAPTISTA LE), te *Rouanen* den 15 Augustus 1710 geboren, was de zoon van eenen der welsprekendste algemeene procureurs van het parlement van *Normandië*, ging in den ouderdom van 16 jaren, onder de maatschappij der Jesuiten. Na zijne eerste studiën volbragt, en met lof aan het collegie van *Lodewijk den Grooten*, te *Parijs* onderwezen te hebben, legde hij zich toe op de kanselwelsprekendheid; daar zijne eerste proeven in de hoofdstad, het roemrijkst talent aankondigden, zoo werd hij weldra benoemd, om aan het hof te prediken, alwaar hij door eene bijzondere onderscheiding gedurende eenen advent en eene vaste, die op elkander volgden, den kansel beklom. De bijval, die hem gedurende verscheidene jaren, te *Parijs*, te *Luneville* en in de Zuidelijke gewesten van *Frankrijk* te beurt viel, had zijn roem zoodanig uitgebreid, dat hij de vernie-

tiging der Maatschappij der keizerin en koningin *MARIA THERESIA*, hem uitnodigde om aan haar hof te komen prediken. Vol ijver, om aan het verlangen dier doorluchtige Vorstin te voldoen, vertrok hij van *Avignon* zijne wijkplaats, en predikte eenen Advent en eene Vaste te *Weenen*, met eene toejuiching, die der Fransche welsprekendheid tot eer verstrekt. Het vuur van zijnen ijver en zijne al te groote inspanning, haalden hem eene ziekte op den hals, die hem verpligtte zijne werkzaamheden te staken. Hij begaf zich naar de *Oostenrijksche Nederlanden*, alwaar hij eenige jaren van eene aanzienlijke jaarwedge leefde, welke de keizerin hem had toegekend. Door den Kardinaal-Aartsbisschop naar *Mechelen* getrokken, hield hij zich aldaar enkel met de groote waarheden bezig, welke hij gedurende meer dan dertig jaren gepredikt had, totdat hij op den 26 der maand December 1780, op den oogeblik, waarop hij de hoofdkerk binnen trad, om er de heilige offerande op te dragen, dood nederviel. Zijne *Leerreden* zijn te *Parijs* in 1767, 6 dl.ⁿ in 12mo gedrukt. De graaf *n'Alton* (*Disc. sur l'hist. le genre, etc.*) verhaalt, dat iemand hem eens vroegde,

waar hij die kracht, die moeijelijke aaneenschakeling van redeneringen, die hem met BOURDALOUE zoo vele overeenkomst deed hebben, geput had, antwoordde hij dat zulks uit de wijsgeerige voorlezingen was, welke hij gedurende verscheidene jaren had voorgedragen." Eene zeer eervolle bekentenis voor de oude leerwijze, en die niet dan al te zeer bewaarheid wordt, door de verbastering der gewijde welsprekendheid, en door het gebrek aan redeneerkunde, dat in de meeste nieuwere werken heerscht.

CHAPELL (WILLIAM), te *Lexington*, in het graafschap *Nottingham* geboren, achtereenvolgend Bisschop van *Corck*, *Cloyne* en *Ross* in *Ierland*. Hij was zoo gematigd, dat men hem papist noemde. Om zich aan de vervolgingen der onstuijnige Protestanten te onttrekken, was hij verplicht *Ierland* te verlaten, en zich naar *Derby* te begeven, alwaar hij in 1649 overleed. Men heeft hem te danken: 1.° *Gebruik der H. Schrift*, 1653, in 8.°, in het Engelsch. — 2.° *Méthodus concionandi*, 1648, in 8.°

CHAPELLE (CLAUDIUS EM-MANUËL LULLIER, bijgenaamd), natuurlijke zoon van FRANCISCUS LULLIER, rentmeester (*maitre des*

comptes), werd in 1626, in het dorp *Chapelle*, tusschen *Parijs* en *Saint-Denis*, geboren; hij had GASSENDI tot meester in de wijsbegeerte, en de natuur in de dichtkunde. De kieschheid en de vlugheid van zijnen geest, de vrolijkheid van zijn karakter, deden hem door personen van den eersten rang en door de beroemdste geleetterden najagen. RACINE, DESPRÉAUX, MOLIERE, LA FONTAINE, BERNIER, hadden hem tot vriend en raadsman. BOILEAU hem eens ontmoetende, onderhield hem over zijne verslaafdheid aan den wijn. CHAPELLE hield zich, alsof hij aan zijne redeneringen het oor leende, drong hem in eene kroeg, ten einde meer op zijn gemak te kunnen moraliseren, en deed hem met zich dronken drinken. Zijne *Gedichten* dragen den stempel van zijn karakter, een mengsel van verwijfdheid en scherts. Zijne *Reis*, met BACHAUMONT zamengesteld, is het eerste voorbeeld dier ongekunstelde en vlugge dichtkunde, door het vermaak en de zorgeloosheid ingegeven. Men heeft met regt gezegd, dat CHAPELLE meer natuurlijk dan beschaafd, meer vrij in zijne denkbeelden, dan naauwkeurig in zijnen stijl was. DESPRÉAUX verwijt hem dikwijls in het lage te vervallen. CHAPELLE was zoo verleidend

in zijn onderhoud, dat men zich niet kon onthouden van grootelijks aandeel te nemen, in hetgene, wat hij zeide. Op eenen zekeren dag, toen hij bij Mejufvrouw DE CHOUARS, eene zeer verstandige dame, was, vond de kamenier hen beide in tranen. Zij vraagde naar de reden derzelve, en CHAPELLE antwoordde haar op eenen aandoenlijken toon, dat zij den dood van den dichter PINDARUS beweenden, dien de geneesheeren omgebracht hadden, en daarop gaf hij zelf een zoo zielroerend verhaal van den dood diens dichters, sedert meer dan twee duizend jaren voorgevallen, dat de kamenier tot in de ziel bewogen, met hen begon te weenen. De vrijheid was de eenige godheid van CHAPELLE. Door den grooten CONDÉ ten avondeten uitgenoodigd, bleef hij liever bij eene bende spelers, onder welke hij zich bevond, en dronk zich met hen dronken. De prins hem hierover onderhouden- de, zeide hij: *Waartijk Monseigneur, degene, die mij ten avondeten hebben gehouden, waren zeer goede lieden, met welke men zeer wel kon leven.* Telkens als hij een weinig be- dronken was, verklaarde het stelsel van GASSEN- den de gasten, en wan- neer deze de tafel verlaten

hadden, vervolgde hij de les met den hofmeester. Deze epikurist leefde ongehuwd, zich met eene lijfrente van 8000 livres tevreden stellende, en overleed te Parijs, in 1686. Behalve zijne Reis, heeft men van hem, eenige kleine, losse, berijmde en prozaische stukken, welke men met vermaak leest. LE FÉVRE DE SAINT-MARC heeft in 1755, in 2 deelen in 12.º eene nieuwe uitgave der Reis van CHAPELLE en BACHAUMONT en der werken van den eerste, met aantekeningen, en levensberigten van beide in het licht gegeven. MOLIÈRE beweert, dat men geloofde, dat CHAPELLE hem in zijne blijspelen hielp, belastte hem met een bedrijf voor zijne korreligen (*facheux*) te vervaardigen. CHAPELLE maakte hetzelfde zoo wanstallig, dat MOLIÈRE hem bedreigde, hetzelfde wereldkundig te maken, indien hij het gerucht niet logenstrafte, alsof hij met hem in deszelfs blijspelen werkzaam was. CHAPELLE, bevreesd van belagchelijk gemaakt te worden, voldeed aanstonds aan dit voorstel. Hij was in groote vriendschapsbetrekkingen met de bekende NINON DE LENCLOS. — Zie BACHAUMONT (FRANCOISE COIGNEUX DE).

CHAPELLE (HENDRIK, Heer

van LA). — Zie BESSET.

CHAPELLE (JOANNES DE LA), in 1655, te Bourges, uit eene adellijke familie geboren. De prins van CONTI, wiens secretaris hij was, zond hem in 1687 naar Zwitserland. LODEWIJK XIV. van zijne bekwaamheid in de behandeling van staatszaken onderrigt, maakte oock eenigen tijd in hetzelfde land gebruik van zijnen dienst. CHAPELLE openbaarde weldra zijnen aanleg voor de staatkunde, en voor de belangen der vorsten. De *Brieven van eenen Zwitser aan eenen Franschman, over de belangen der vorsten van Europa, in den oorlog van 1701*, volgens de aantekeningen der ministers van het Fransche hof zamengesteld, zijn vol; van soms oordeelkundige, en soms platte aanmerkingen. Dezelve zijn een tafereel van den staat, waarin zich toenmaals, de oorlogvoerende Mogendheden bevonden, maar vol nationale vooringenomenheden. De schrijver hield vruchteloos zijnen naam en zijn vaderland verborgen; zijn stijl verraadde hem. De Fransche akademie had hem in 1688, na de uitsluiting van den Abt FURETIÈRE, hare deuren geopend. Hij overleed in 1723. Behalve zijne *Brieven van eenen Zwitser, te Bazel, of liever te Parijs*, in 1703,

in 8 dl.ⁿ in 12.mo uitgegeven, heeft men van hem onderscheidene treurspelen, zoo als: *ZAÏDE, TÉLÉPHONE, CLEOPATRA*, en het Blijspel: *de Koetsen van Orleans*. CHAPELLE was een dergenen, welke RACINE, trachtten na te volgen; » want RACINE, zegt een geleerd man, vormde, zonder het te willen, even gelijk de groote schilders eene school; maar het was een RAPHAËL, die geenens JULIUS ROMANUS vormde." De stukken van den navolger zijn verre beneden derzelve voorbeeld. Dezelve werden echter niet ongunstig onthaald, en zijn CATULLUS wordt nog ten tooneele gevoerd: 1.º *De minnarijen van CATULLUS en TIBULLUS*: romans, waarvan het lezen geen nut kan stichten, en die daarenboven slecht geschreven zijn: CATULLUS en LESBIA spreken in dezelve op eene zeer lompe wijze, de Abt CHAULIEU zegt er van:

Celui qui si maussadement
Fit parler CATULLE et LESBIE,
N'est point cet aimable genie
Qui fit le voyage charmant;
Mais quelqu'un de l'académie.

Op het einde van zijnen TIBULLUS, zegt de schrijver, dat hij zijne overige levensdagen wenschte te besteden aan het schrijven van de Geschiedenis der regering van LODEWIJK XV; zijne pen op romanest lotgevallen te oefenen, was

eene slechte voorbereiding tot deze onderneming. — 2.º *Geschiedkundige gedenkschriften over het leven van ARMAND, Prins van Conti*, Parijs, 1699, in 4.to Men vindt de lofrede van LA CHAPELLE, in het 4^e deel der geschiedenis van de leden der Fransche akademie, door D'ALEMBERT.

CHAPELLE (ARMAND DE LA), predikant der Waalsche kerk te 's Gravenhage, in 1746 in eenen hoogen ouderdom overleden, heeft zich in het gebied der letteren bekend gemaakt door tijd-geschieden twistschriften. Tot dezelve behooren: 1.º *Engelsche Bibliotheek*, 1716 — 1727, 15 dl.ⁿ, in 12.mo; een werk dat niet zeer gezocht is geworden, en waaraan hij grootelijks heeft deel gehad. — 2.º *Beredeneerde Bibliotheek van de werken der geleerden*, Julij 1728 tot Junij 1735, 14 dl.ⁿ in 8.vo Hij heeft in dit tijdschrift al de Godgeleerde artikels geleverd; hetzelfde is later vervolgd. — 3.º *Gedenkschriften over Polen*, Amsterdam 1739, in 12.mo, dezelve bevatten al wat er belangrijks in dat rijk is voorgevallen, sedert den dood van AUGUSTUS II. in 1733 tot in 1737. — 4.º *De Christelijke Godsdienst bewezen door de opstanding van onzen Heer J. C.*, uit het

Engelsch vertaald van H. DITTON, Amsterdam, 1728, 2 dl.ⁿ in 8.vo, Parijs, 1729, in 4.to — 5.º *Noodzakelijkheid van den openbaren Godsdienst*, 1746, in 8.vo; Frankfort, 1747. Hij wil er de vergaderingen der Calvinisten van Languedoc en andere zuidelijke gewesten van Frankrijk in regtvaardigen, in antwoord op eenen brief, welke in 1745 te Rotterdam in het licht was gegeven, waarin betoogd werd, dat de Calvinisten, dat regt niet hadden, dat die vergaderingen door de constitutionele wetten des rijks veroordeeld waren, en enkel strekten, om de rust te storen.

CHAPELLE (LODEWIJK), bestuurder van het gasthuis *la Salpêtrière*, oud Hoogleeraar der wijsbegeerte, in 1733 in Franche Comté geboren, en te Parijs, den 10 Februarij 1789 overleden, had zich door zijne kunde, zijnen ijver, eene onafgebrokene werkzaamheid, en zijne letterkundige en wijsgeerige bekwaamheden, die zeer uitgebreid waren, zeer bemind gemaakt. Hij is de schrijver der krachtvolle verdediging van de *Geschiedenis der fabelachtige tijden* (*Histoire des temps fabuleux*), tegen den Heer DE GUIGNES, den Heer ANQUETIL en den abt DU VOISIN, I deel in 8.vo, een mees-

terstuk van schranderheid en oordeelkunde, waarin hij op eene bekwame wijze, den geheelen geest des werks heeft weten te smelten, met welks verdediging hij zich belast had, en dat hetzelfde in zeker opzigt kan vervangen. Zijn werk is getiteld: *Histoire véritable des temps fabuleux, confirmée par les critiques qu'on en a faites* (Waarachtige geschiedenis der fabelachtige tijden, door de hekelingen bevestigd, met welke men dezelve beoordeeld heeft), Luik en Parijs, 1779. Nieuwe druk, Parijs en Besançon, 1824, beide in 8.vo.

CHAPMAN (GEORGE), een Engelschman, in 1557 geboren en in 1634 overleden, heeft in zijn land veel roem verworven, door zijne *Gedichten*, zijne *Tooneelstukken*, zijne *Vertalingen van HOMERUS* en van andere Grieksche dichters.

CHAPMAN (FREDERIK HENDRIK), onder-admiraal in Zweedschen dienst, boefende reeds in zijne eerste jeugd de scheepsbouwkunde. Een vrij lang verblijf in *Engeland*, breidde de kundigheden, welke hij in dat punt verworven had, nog uit, en, in zijn vaderland teruggekeerd, gaf hij eene *Scheepsbouwkundige verhandeling*, en andere werken over hetzelfde onderwerp in

het licht, welke verhevene talenten aankondigden, en die in onderscheidene talen vertolkt werden. De Zweedsche zeemagt was tot een staat van verval gekomen, waaruit GUSTAAF III., dezelve wilde trekken, en het was CHAPMAN, dien hij verkoos, om den scheepsbouw te besturen. Deze regtvaardigde die keus, en door zijne buitengewone werkzaamheid, maakte eene bijna geheel vernieuwde vloot van 24 linijschepen, *Zeeden*, als zeemagt weldra eerbiedwaardig. Met niet minder snelheid verbeterde en vermeerderde hij, de uit galeijen, kanoneer-boten, en andere ligte vaartuigen, (bijzonder geschikt om te midden der eilanden en klippen, waarmede de *Oost-zee* als bezaaid is, te handelen) bestaande vloot. Zijne bouw-orde werd zoo volmaakt geoordeeld, dat zelfs de Engelschen zich beijverden dezelve natevolgen. CHAPMAN werd tot onder-admiraal en commandeur van de orde des degens benoemd. Hij is in 1808 overleden.

CHAPPE D'AUTEROCHE (JOANNES), een beroemd sterrekundige der akademie van wetenschappen van *Parijs*, in 1722, te *Mauriac*, in *Auvergne*, uit eene adellijke familie geboren. Reeds vroegtijdig omhelsde hij den geestelijken staat, en legde

zich van dien tijd af op zijne geliefkoosde wetenschap, de sterrekunde, toe. De akademie van wetenschappen benoemde hem in 1760, om in *Siberië*, het voorbijgaan van *VENUS* der zonne-schijf, dat op den 6 Junij 1761 plaats moest hebben, te gaan waarnemen. In *Frankrijk* teruggekeerd, schreef hij zijn *Reisverhaal naar Siberië*, en liet hetzelfde te *Parijs*, in 1768, in 2 dl.ⁿ in 4.to met eenen atlas, in fol. drukken. Dit werk is zeer gehemeld geworden door lieden, welke beweerden met dat gewest wel bekend te zijn; hetwelk echter niet belet, dat vele zijner aanmerkingen, zeer gegrond zijn. Die, welke de Russen het meest beleedigd heeft, is de volgende: *Men schreef mij, dat uit dit land geheele volken, eerstdaags zouden uittrekken, die even gelijk de Hunnen, zich van ons klein Europa zouden komen meester maken: in plaats van deze volken, heb ik moerassen en woestijnen gevonden.* Hetwelk nauwkeurig waar is. Indien men de gewesten uitzondert, welke aan de *Oost-zee* grenzen, heeft het uitgestrekte Russische rijk slechts eene zwakke bevolking. De keizerin *CATHARINA II.* deed zelve hem de eer, van hem in een los stukje: *Tegengif*

tegen de reis van den Abt CHAPPE genaamd, te wederleggen. Daar er tegen den 3 Junij 1769, een nieuwe voorbijgang van *Venus* voor de zonnenschijf was aangekondigd, vertrok onze sterrekundige 1768, om dezelve te *San-Lucar*, aan de meest westelijke kust van *Amerika* te gaan waarnemen. Eene aanstekelijke ziekte verwoestte dat gewest. De Abt *CHAPPE* werd er door aangetast, en stierf als het slagtoffer van eenen ijver, die tot in het overdrevene ging. *Parijs* verlatende, had hij gezegd, dat, *indien hij zeker was, daags na zijne waarneming te sterven, zulks geene reden zoude zijn, om hem van die reis terug te houden.* Intusschen hebben deze waarnemingen, welke de Heer *CASSINI* ons onder den titel van *Reize naar California* geleverd heeft, *Parijs*, 1772, in 4.to over de sterrekunde geen licht verspreid, dat zulk eene offering waardig is. De Heer *GRAND-JEAN DE FOUCHY* heeft den 14 November 1770, in de akademie van wetenschappen de lofrede van den Abt *CHAPPE* uitgesproken.

CHAPPE (CLAUDIUS), neef van den voorgaande, heeft zich ten tijde der Fransche omwenteling door de uitvinding des telegraafs beroemd

gemaakt. Hij bood in 1792 aan de wetgevende vergadering de hulde zijner ontdekking. Men betwistte hem de eer der uitvinding, en men schreef veel omtrent dezen tijd, om de oudheid des telegraafs aan te duiden. Men kan te dien einde het werk *Essai sur le télégraphe*, Parijs, 1801, in 8.vo raadplegen.

CHAPPONEL-D'AUTESCOURS (RAIMUNDUS), Regulier Kanonik der heilige GENOVEVA, Pastoor en Prioer van den heilige ELIGIUS van ROILLY, heeft de volgende werken nagelaten: 1.º *Histoire des Chanoines réguliers, ou recherches historiques et critiques sur l'ordre canonique* (Geschiedenis der reguliere Kanoniken, of geschied- en oordeelkundige nasporingen over de kloosterorde), Parijs, 1699, in 4.º en in 12.º Deze geschiedenis is in twee deelen verdeeld, in het eerste handelt de schrijver over den oorsprong en den voortgang der canonieke orde, in het tweede over derzelver regten en voorregten. Pater HUGO, een Premonstratenzer en Abt van *Estival*, heeft eene critiek van dit werk vervaardigd, welke in 1700 te *Luxemburg* in 8.º gedrukt is. — 2.º *Traité de l'usage de célébrer le service divin dans l'église en langue non vulgaire, et de l'esprit dans*

lequel il faut lire l'écriture sainte (Verhandeling over het gebruik, om den goddelijken dienst in de kerk niet in de volkstaal te vieren, en over den geest, waarin men de H. Schrift moet lezen), Parijs, 1687, in 12.º — 3.º *Examen des voies intérieures* (Onderzoek der inwendige wegen), 1700, in 12.mo Hij toont in hetzelfde de begoochelingen der Quietisten aan. Pater CHAPPONEL overleed in 1700.

CHAPPUZEAU (SAMUËL), in *Geneve* geboren, onderwijzer van WILLEM III., stadhouder der Vereenigde Provinciën en koning van Engeland, vervolgens gouverneur der edeljonkers van den hertog van *Brunswijk Lunenburg*, overleed in dien post in 1701, oud, blind en arm. Men heeft hem te danken: 1.º *Reizen van TAVERNIER*, welke hij in orde bragt, en in 1675 in 4.to in het licht gaf. — 2.º *Ontwerp van een nieuw geschied- en aardrijks- en wijsgeerig Woordenboek*, een werk, dat hij niet ten einde kon brengen. MORENT had, zeide hij, van zijn handschriftgebruik gemaakt. — 3.º *Fransch Tooneel*, in 3 boeken, een slecht ontworpen werk, waarin noch orde, noch naauwkeurigheid heerscht. De schrijver handelt in hetzelfde over het gebruik des Blijspels, over

de schrijvers, die het tooneel ondersteunen, en over het gedrag der tooneelspelers. Hij liet zich ook met de dichtkunde in. Men heeft van hem verscheidene Blijspelen, onder den titel van *de Vrolijke Muze*, of *het kluchtig tooneel*. Men erkent in hetzelfde den Geest van MOLIÈRE niet; zijne beëijning is erbarmelijk.

CHAPT. — Zie CHAT.

CHAPUIS (CLAUDIUS), in *Touraine* geboren, was Kanonik van *Rouanen*, kamerheer en opziener van de Bibliotheek des konings. Hij overleed in 1572 vrij bejaard: men heeft van hem: 1.° Verschillende *Dichtstukken*, in een werk getiteld, *Blasons anatomiques du corps féminin*, door onderscheidene schrijvers, *Lyon*, 1537, in 16.mo enz. MAROT beschouwde hem als een der goede dichters van zijnen tijd. Men heeft van hem andere *Gedichten* tot lof van FRANCISCUS I. en HENDRIK II. vervaardigd.

CHAPUIS (GABRIËL), heef van den voorgaande, te *Amboise* geboren, leefde te *Lyon*, tot in 1583, wanneer hij zich te *Parÿs* kwam nederzetten, alwaar hij in 1611 overleed. Men heeft van hem: 1.° *Staat- en krijgskundige verhandelingen*, uit verschillende schrijvers vertaald, *Parÿs*, 1593,

in 8.° — 2.° *PRIMALÉON van Griekenland*, 1618, 4 deelen in 16.° — 3.° *AMADIS van Gallië*, die 24 Boeken en even zoo vele deelen uit het Spaansch heeft vertaald; dit werk heeft ten grondslag, *Los quatro libros del cavallero Amadis de Gaula*, *Sevilië*, 1526, in fol. met plat. De schrijver dezer vier Boeken is VASCO DE LOBEIRA, uit *Porto* geboortig, de uitgever, die te gelijkertijd, den stijl een weinig verbeterd heeft, is GARCIA ORDONNEZ, een Spanjaard. — 4.° Een zeldzaam werk ten titel voerende: *Les facétieuses journées, contenant cent certaines et agréables nouvelles* (*De boertige dagwerken, bevattende honderd zekere en aangename verhalen*), *Parÿs*, 1584, in 4.° een nietig werk, zoo wel als het voorgaande, waaruit men niets nuttigs kan leeren, en waarvan het eenige uitwerksel is, om de verbeeldingskracht door romaneske lotgevallen op te winden, en de verkleefdheid aan de goede zeden te verzwakken. Hij heeft de *Jaarboeken van Frankrijk* door NICOLE of NICOLAAS GILLES, tot het jaar 1585 met de *geslachtregisters en afbeeldsels der koningen*, *Parÿs*, 1585, in fol. vervolgd. Hij leverde vervolgens eene uitgave der groote jaarboeken van *Frankrijk*, door

BELLEFOREST, die minder een nieuw werk, dan een herdruk en een vervolg der kronijken van **NICOLAAS GILLES** is. **CHAPUIS** vervolgde dezelve tot in 1591, *Parijs*, 1600, 4 deelen in fol. Nog heeft men van dezen werkzaam *compiler* en slechten schrijver: 1.° *Histoire de ce qui s'est passé sous les règnes de HENRI III. et HENRI IV., jusqu'en 1600* (*Geschiedenis van het voorgevallene onder de regeringen van HENDRIK III. en HENDRIK IV. tot in 1600*), *Parijs*, 1600, in 8.° — 2.° *Histoire du royaume de Navarre jusqu'en 1596* (*Geschiedenis van het koninkrijk Navarre tot in 1596*), *Parijs*, 1616, in 8.° — 3.° *Histoire générale de la guerre de Flandre, depuis 1559 jusqu'en 1609*, (*Algemeene geschiedenis van den Vlaamschen oorlog van 1559 tot 1609*), *Parijs*, 1633, in fol.

CHARAS (**MOZES**), een bekwaam geneesheer en artsenijmenger, in 1618, te *Uzes* in het Fransche Departement *Gard* geboren, werd verkozen, om den scheikundigen cursus, in den koninklijken plantentuin van *Parijs* te houden, en kweet zich, gedurende negen jaren met algemeene goedkeuring van die taak. *Zijne koninklijke galenische en scheikundige Pharmacopea*, *Parijs* 1676, in 4.°^o, en verscheidene ma-

len herdrukt, was de vrucht zijner lessen en oefeningen; en ofschoon er sedert dien tijd betere vervaardigd zijn, is zij nog niet buiten gebruik. Deze *Pharmacopea*, werd in alle Europesche talen vertolkt, en zelfs in het Sineesch tot gemak des keizers. Hij ontleedt in dezelve het *laudanum*, en bewijst dat hetzelfde door zijne natuur het scherpe der vochten, welke den slaap storen, verdoovende, en de gisting dierzelfde vochten beteugelende, het den zieken gerustnachten moet verschaffen. Hij verklaart daarenboven in dit werk op eene zeer naauwkeurige wijze, waarom het sterkwater alle metalen behalve het goud, smelt; en waarom het konings-water (*eau régale*), dat het goud vloeibaar maakt, de andere metalen, zoo als bijv. het zilver niet kan smelten: » Het zilver, zegt hij, heeft poriën, waarvan de opening geëvenredigd is, naar de grootte der punten van de deeltjes van het sterkwater, van den eenen kant sterk genoeg om in te dringen, en breed genoeg van de andere zijde, om de deelen des metaals van elkander te scheiden. Maar het goud, waarvan de poriën veel nauwer zijn, dan die van het zilver, kan die deeltjes niet opnemen; het sterke water moet dus het zilver smelten en niet het goud.

Het koningswater daarentegen, moet het goud en niet het zilver smelten. De deelen van dit oplossende middel, door sal-ammoniak verdund, dringen al te vrij door de poriën van het zilver en vinden in het goud enkel poriën, in staat, om dezelve in hare werking bevorderlijk te zijn." De besluiten tegen de Calvinisten verplichtten hem in 1680 zijn vaderland te verlaten. Hij begaf zich naar *Engeland*, van daar naar de *Nederlanden*, en vervolgens met den afgezant naar *Spanje*, die hem mede nam ter hulp van zijnen meester KAREL II., die van zijne jeugd af eene kwijnende levenswijze leidde. De geneesheeren van het hof waren geërgerd over zekere gesprekken van CHARAS. Zij klaagden hem aan bij den raad van geloofsonderzoek, die hem niet ontsloeg, dan nadat hij den Protestantschen Godsdienst had afgezworen. CHARAS was alstoen 72 jaren oud. Hij kwam te *Parijs* terug, werd bij de akademie van wetenschappen als lid opgenomen, en overleed als een opregte Catholijke in 1698, hetwelk ten bewijze verstrekt, dat hij zijne sekte niet blindelings had afgezworen. Men heeft van hem, behalve zijne *Pharmacopea*, eene uitmuntende *Verhandeling over den driakel, Parijs*, 1668, in 12.mo, en eene andere niet

minder loffelijke, *over de adderslang*; 1694; in 8.º Bij de laatste voegde hij een Latijnsch Dichtstuk over dat kruipend dier, dat, wat den stijl betreft, slechts middelmatig is. Men zie het *Verhaal zijner reis door Spanje*, in het *Journal de Verdun*, Maart, 1776, en volgende maanden.

CHARBONNIER (PETRUS), Deken der Geestelijken van het Aartsbisdom van *Lyon*, pastoor van *Piney*, kanton *Néronde*, Departement der *Loire*, werd den 11 November 1730 te *Panisière*, kanton *Feurs* geboren. Gedurende 63 jaren is hij Pastoor van *Piney* geweest. De omwenteling noodzaakte hem om de wijk naar *Italië* te nemen, alwaar hij door zijne opgeruimdheid en godsvrucht den moed zijner medebroeders ondersteunde. In *Frankrijk* terug gekeerd, streelde hem geene andere eerzucht, dan om de leiding zijner eenvoudige kudde te hervatten. Hij is ook juist op den 11 November 1827, feestdag van den H. MARTINUS, voor welken hij eene bijzondere devotie had, en op welken feestdag hij 97 jaren te voren het eerste licht had aanschouwd, overleden. Tot zijnen laatsten oogenblik heeft hij het gebruik van al zijne vermogens behouden, drie dagen vóór zijnen dood de heilige Mis-

offerande nog opgedragen, en eenige oogenblikken alvorens den geest te geven, beval hij zijne gemeente, aan eenen zijner medebroeders, die hem in zijne laatste oogenblikken ondersteunde.

CHARDIN (JOANNES), de zoon van eenen Protestant-schen Juwelier te *Parijs*, in 1643 geboren, reisde door *Perzië* en *Oost-Indië*, als juwelier, en ontving zijn patent als koopman van den koning van *Perzië*. Hij keerde in 1670 naar *Parijs* terug, van den koning van *Perzië* eenen last ontvangen hebbende, en deed eene tweede reis in dit land in 1677. KAREL II. koning van *Engeland*, verhief hem zelf tot den ridderstand. Hij stierf te *Londen*, in 1713, geacht en betreurd. Het *Recueil de ses voyages (Verzameling van zijne reizen)*, vertaald in het Italiaansch, Engelsch, Vlaamsch en Hoogduitsch, is in 10 dl.n in 12. mo 1711, en 4 dl.n in 4. to 1735, te *Amsterdam* uitgegeven, met platen. Zij zijn voortreffelijk en zuiver, en men moet ze wel onderscheiden van die van PAULUS LUCAS, en zoo vele andere reizigers, die de wereld slechts hebben doorkruist, om daarvan spotterijen en logens te verhalen. CHARDIN geeft een volkomen denkbeeld van *Perzië*, van deszelfs gebruiken, zeden,

gewoonten enz. De beschrijving, welke hij van andere Oostersche landen, die hij doorreisde heeft, geeft, is niet minder naauwkeurig. Zijne reizen kunnen vooral aan diegene zeer van nut zijn, welke hetzelfde beroep uitoefenen, als hij. Men heeft nog van dezen beroemden schrijver: *Couronnement de SOLEIMAN III., roi de Perse, et de ce qui s'est passé dans les deux premières années de son règne, (Krooning van SOLEIMAN III., koning van Perzië, en over hetgene in de eerste twee jaren van zijne regering is voorgevallen)*, *Parijs*, 1671, in 12.º

CHARDIN (JOANNES BAPTISTA SIMEON), geboren te *Parijs* in 1698, gestorven den 7 December 1779, beoefende met roem de schilderkunst. Zijne schilderstukken zijn kleine huisselijke voorwerpen, welke hij schilderde met een levendig en natuurlijk koloriet, die hem billijkerwijze eenen grooten naam verworven hebben. Men bewondert vooral zijn schilderstuk *Benedicite* genaamd, in het kabinet van den koning van *Frankrijk*. Men bewaart van hem in het koninklijke museum, het inwendige eener keuken, hetwelk hij schilderde voor zijnen toegang tot de akademie.

CHARDON (KAREL), werd

te Ivoi-Carignan in Fransch Luxemburg, in 1695 geboren. Tot den geestelijken stand genegen, nam hij het kleed aan van den heiligen BENEDICTUS, in de congregatie van den heiligen VANNES, en legde zijne gelofte af den 5^{en} of 23sten Junij 1712. Zijn doopnaam was MATHIAS, hij nam echter bij zijne gelofte dien van KAREL aan, en het is onder dezen laatste, dat hij in de congregatie bekend was. CHARDON werd als eenen voornamen Godgeleerde en een bijzonder kundig man beschouwd. Hij was de Grieksche, Hebreuwsche en Italiaansche talen magtig. Een vriend der tucht en studie zijnde, verliet hij zeldzaam zijne cel en zijne boeken. Zijne zeden waren streng, en hij was zoo toegevend voor anderen, als hij gestreng voor zich zelve was. Hij onderwees de Godgeleerdheid in *Novi-les-Moines*, een klooster van de congregatie bij *Rethel*, en werd afgezet door het algemeen kapittel, gehouden te *Toul* in 1730, wjl hij zich tegen de bulle *Unigenitus* verklaard had. Hij overleed in de abdij van den heiligen ARNOLDUS van *Metz*, den 21 October 1771. Hij is de schrijver van eene *Histoire des Sacremens, ou de la manière, qu'ils ont été administrés dans l'église, et de l'usage, qu'on en a fait depuis le temps des*

Apôtres jusqu'à présent (Geschiedenis der Sacramenten, of de wijze, op welke zij in de kerk toegediend worden enz.), Parijs, 1745, 4 dl.ⁿ in 12.^m Dit zeer merkwaardige werk, vol belangrijke nasporingen, is in het Italiaansch vertaald, *Brescia*, 3 dl.ⁿ in 4.to Hij heeft in handschrift een werk nagelaten *contre les incrédules modernes*, (tegen de hendaagsche ongeloovigen), en eene *Histoire des variations dans la discipline de l'église (Geschiedenis der veranderingen in de kerkelijke tucht)*.

CHARDON (SIMON), bijgenaamd *de la Rockette*, de plaats, waar hij geboren werd in 1753 in het Fransche departement der *Lozère* overleden te *Parijs* den 18 September 1824, is ten onregte vergeten in alle levensbeschrijvingen, die tot heden het licht zien. Men weet, dat CHARDON, die innerlijk verbonden was met A. BARBIER, en zijn ambtgenoot in het nazien der kunstwerken was geweest, in 1807 den last bekwam de geleerde genootschappen te bezoeken, die zich in verscheidene departementen gevormd hadden, om hunnen staat te regelen. De Hellenist M. TOURLET, een vriend van CHARDON, had zich voorgenomen in den *Moniteur* eene verhandeling te plaat-

sen, over dezen achtenswaardigen letterkundige. Wij hebben nuttelooze moeite aangewend, om met dit werk bekend te worden, en het smart ons des te meer alhier geene korte schets van te kunnen geven, te meer nog daar wij gelooven, dat het in het licht geven der 3 laatste deelen der *Mélanges* van CHARDON DE LA ROCLETTE, aangekondigd door M. DURAND DE LANÇON, waarbij genoemde verhandeling zoude gevoegd worden, nog niet zoo spoedig zal plaats hebben. Behalve zijne *Mélanges de critique et philosophique* (Beoordeelende en wijsgeerige mengelingen), Parijs, 1813, 3 dl.ⁿ in 8.^v, is men aan CHARDON verschuldigd: *Vie de la marquise de COURCELLES, écrite en partie par elle-même . . . , suivie de ses lettres et de la correspondance ital. de GREG. LETI, relative à cette dame, avec la traduit Française, etc.* (Levensbeschrijving der markgravin COURCELLES, gedeeltelijk door haar zelve beschreven . . . , gevolgd door hare brieven en de Italiaansche briefwisseling van GREG. LETI, betrekkelijk deze dame, met de Fransche vertaling enz. id. 1808, in 12.^m); uitgaven van den SEMELION, door den markgraaf van Belle-Isle (1807); van den Jardin des racines Grecques (over

de Grieksche grondwoorden) (1808), *De l'histoire secrète du Cardinal DE RICHELIEU* (over de geheime geschiedenis van den Kardinaal DE RICHELIEU) (1808), *De l'histoire de la vie et des ouvrages de LA FONTAINE* (Geschiedenis van het leven en de werken van LA FONTAINE) 1811.

CHARENTON (JOZEF NICOLAAS), een Jesuit, geboren te Blois in 1649, overleden te Parijs, in 1735. Men heeft van hem: *Histoire générale d'Espagne, du P. MARIANA, Jésuit, traduite en Français; augment. du sommaire du même auteur, et des fastes jusqu'à nos jours, avec des notes historiques, géographiques et critiques, des médailles et des cartes géographiques* (Algemeene geschiedenis van Spanje, door Pater MARIANA een Jesuit in het Fransch overgezet; vermeerderd met eenen korten inhoud van denzelfden schrijver, en der jaarboeken tot in onze dagen, met geschied-, aardrijks- en oordeelkundige aanmerkingen, gedenkpenningen en geografische kaarten), Parijs, 1725, 5 dl.ⁿ in 4.to Op bevel van den koning van Spanje, PHILIPPUS V., werd deze overzetting ongedrukt; hij droeg dezeldernemen; hij droeg dezelve aan dezen vorst op. Zijne voorrede is uitmuntend en het werk belangrijk.

CHARES, een Atheensch redenaar. Het gebeurde eens, dat hij, krachtvol tegen de geduchte wenkbraauwen, van PHOCION sprekende, de Atheners hierover aan het lagchen raakten. PHOCION zeide hun: » Deze wenkbraauwen hebben echter u geen leed gedaan; maar het gelach van deze snaken, heeft wel dikwijls in uwe stad tranen doen storten.» Men meent dat deze CHARES dezelfde is, die 367 jaren v. J. C. leefde.

CHARES, een beeldhouwer, geboortig van *Lyndes*, eene der drie steden van het eiland *Rhodus*, een leerling van *Lysippus*, heeft zijnen naam vereeuwigd, door het vermaarde reuzenbeeld der zoon, een der zeven wonderen der wereld. Dit standbeeld was van metaal, en was, volgens *Plinius*, 70 ellenbooglangten of omtrent 33 Nedl. ellen hoog: de abt *Monget* geeft aan hetzelfde 40, anderen 47 Nedl. ellen. Deze verschillende berekeningen bewijzen genoegzaam de onkunde, waarin men is over de ware hoogte. De geleerde *Muratori* maakt er bijna eenen dwerg van; en volgens de buitengewone vergrootingen, welke de ouden in deze soorten van verhalen gesteld hebben, schijnt deze verkleining met grond te zijn. Hoe het ook zij, CHARES besteedde twaalf ja-

ren over dit standbeeld, en plaatste het bij den ingang der haven van *Rhodus*. Het had, volgens *Blasius de Vigenère*, een schrijver van de zestiende eeuw, den eenen voet op den uithoek van eene der rotsen van deze haven, en den anderen voet op de tegenoverstaande rots, zoo dat de schepen tusschen zijne beenen doorvoeren: maar de verzekering van *Blasius* steunt op geen grond. Dit reuzenbeeld stortte bij eene aardbeving omver, nadat het 56 jaren gestaan had. *Moravias*, kalief der Sarracenen, bemagtigde *Rhodus* in het jaar 653, en verkocht het aan eenen Joodschen koopman, die, zegt men, negen honderd kameelen daarmede belaadde.

CHARETTE DE LA COINTRIE (FRANCISCUS ATHANASIVS), een beroemd Vendéesche generaal, werd den 21 April 1763 te *Couffé*, nabij *Ancenis* in *Bretagne* geboren. Hij behoorde tot de oudste en voornaamste familie in zijne provincie. Met zijn zestiende jaar trad CHARETTE in zee-dienst, gedroeg zich roemwaardig en werd luitenant van een schip; maar hij verliet deze loopbaan, sedert zijn huwelijk met me-jufvrouw CHARETTE BOIS-FAUCAUD, zijne bloedverwante. Hij leefde afgetrokken in *Poitou*, toen de om-

wenteling uitbrak; en toen de burgergarde opkwam, werd hij tot hoofdkommandant van het legioen van zijn distrikt benoemd. Kort daarna vertrok hij uit *Frankrijk* en ging zich met de uitgewenen te *Coblentz* vereenigen; maar hetzij dat hij zich aan het hof der vorsten kwalijk geplaatst vond, of dat hij daartoe genoodzaakt werd door zekere verliezen, welke hij in het spel ondervonden had, hij keerde naar zijn vaderland terug en bleef tot den 10 Augustus te *Parijs*. Hij trachtte in de *Tuileries* in te dringen om den koning te verdedigen; maar zijne pogingen waren vruchteloos; hij bevond zich tusschen de moorddadigen, die hij wilde bestrijden en ontsnapte uit hun midden. Hij keerde toen naar *Poitou* terug en leefde afgetrokken in een klein slot, *Fonteclose*, twee uren van *Machecoul* gelegen. Bij de zorgeloze en onopgemerkte levenswijze, welke hij hier leidde, zouden de revolutionnairn nimmer gedacht hebben, dat hij een van hunne verschrikkelijkste tegenstrevers worden zou. In het eerst betoonde hij zich niet genegen, om deel te nemen aan den opstand. Het gevecht van *Saint-Florent* gaf het eerste sein. Hij weigerde onderscheidene malen om zich aan het hoofd der boeren, die hem als hunnen generaal uitriepen, te stel-

len; eerst na den val van *ANDREAS LAROCHE*, willigde hij in, hen aantevoeren. *CHARETTE* had weinig room te verwachten van het gezag, dat men hem opdroeg. Zijn leger was verre van te gelijken naar dat van *BONCHAMP* en *CATHELINEAU* (zie die artikels.) Het was slechts uit ongeoeffende boeren, die niet aan het vuur gewoon waren, zamengesteld, en ontbloomt van bekwame officieren. Hij begon met *Pornic* aantevallen en bemagtigde hetzelfde. Nadat hij te *Machecoul* teruggekeerd was, om hier zijn leger te vormen en zich van ruitery te voorzien, want hij had slechts acht en dertig paarden onder zijne bende, trok hij op *Challans* aan, waar hij zoo als ook bij *Saint-Gervais*, een verlies leed. De generaal *BEYSER*, die van *Nantes* vertrokken was, drong zonder wederstand tot *Machecoul* door. *CHARETTE* vestigde zich te *Légé*, en hield zich hier eenigen tijd staande, maar zag zich eindelijk genoodzaakt te wijken. Toen liet zekere *VRIGNEAU*, commandant van de parochie *Vieille-Vigne*, door de landgravin *GOULAIN* begunstigd, de troepen tegen hem in opstand brengen om hem te verdringen. *CHARETTE* strafte de muitelingen en wist zijn gezag te handhaven. Toen hij *Légé* verliet, wilde hij naar *Montaigu* vlugten,

waar de Heer DE ROYRAND, een ander hoofd der opstandelingen, het bevel voerde, maar deze uit hoofde, van het verlies, dat hij ondergaan had, tegen hem voorringtonomen, weigerde hem op te nemen. Verontwaardigd over deze afwijzing, maar niet ter neder geslagen, verzamelde CHARETTE de weinige troepen, die hem over waren, om de gemeenebestgezinden bij *Saint-Florentin* aantevallen, en behaalde eene volkomene overwinning, kort daarna verjoeg hij hen van *Machecoul*, en werd alzoo weder meester van het geheele land. Terzelfder tijd nam het groote Vendéesche leger *Saumur* in, en CHARETTE vereenigde zich met hetzelfde tot den aanval van *Nantes*. Hij was belast om door de voorsteden van den linkeroever der rivier de *Loire* in de stad te dringen. Zij zouden zich waarschijnlijk meester gemaakt hebben van deze stad, indien eene colonne der inwoners van *Angers*, die aan het vuur nog niet gewoon waren, niet onvoorziens den aanval verlaten hadden. CATHELINÉAU sneuvelde, en D'ELBÉ werd tot opperbevelhebber benoemd. Men beweert dat CHARETTE door deze voorkeur beleedigd werd; hij heeft echter nooit geweigerd zijne troepen met die van dien generaal te vereenigen.

Hij beraamde in de maand Augustus met D'ELBÉ en LESCURE den aanval van *Lugoñ*. CHARETTE betoonde hier den gróotsten moed, maar door de onbekwaamheid van D'ELBÉ en de meerderheid des Republikeinchen geschuts, ondergingen de Vendéërs eene volkomene nederlaag. Hij trok naar *Légé* terug; hervatte zijne eerste gewoonte, en maakte zijn hoofdkwartier tot eene plaats van vreugde. De gemeenebestgezinden verzamelden echter nieuwe troepen, en lieten dézelve tegen de *Vendée* optrekken; deze troepen waren uit het garnizoen van *Menz* en andere wel geoefende korpsen zamengesteld. CHARETTE ziende dat alle tegenstand nutteloos zoude zijn, trok naar de oevers der *Sèvre* terug, en vereenigde zich met het groote Vendéesche leger, dáár verbonden met al de overige legerhoofden, behaalde hij bij *Tourfou* eene volkomene overwinning op de *Menzers*. Hij trok vervolgens met LESCURE op *Montaigu*, en behaalde hier eenen schitterenden roem. Maar de verdeeling, die tusschen hem en de overige legerhoofden bestond, verhinderde hen van deze overwinningen gebruik te maken. Na zijne cantonnementen bevrijd te hebben, zonderde hij zich eensklaps

van het groote leger af om het eiland *Noirmoutier* aan te vallen, en daardoor eene gemakkelijke gemeenschap met de Engelschen te hebben. Zijne onderneming had een gelukkig gevolg; maar in dezen oogenblik werd zelfs het groote leger bij *Chollet* geslagen en genoodzaakt over de *Loire* terug te trekken, en CHARETTE had weldra tallooze vijanden te bestrijden. Vervolgd door den generaal HAXO werd hij op zee in het naauw gebragt en in de moerassen van *Bovin* belegerd. Tot het uiterste gebragt, vernagelde hij zijn geschut, doodde zijne paarden, en trok dwars door de kanalen en grachten; en het gelukte hem zijne troepen buiten eenen omkring te plaatsen, waarin het onmogelijk scheen dat zij niet zouden vernield worden. Sedert dezen tijd voerde CHARETTE op eene geheel verschillende wijze den oorlog. Te zwak om eenen post te bezetten en te behouden, vlugtte hij van de eene plaats naar de andere, viel de achterhoede en de alleen staande colonnes aan, nam de toevoer van levensmiddelen weg, en verloor nooit den moed, zelfs niet wanneer hij in zijne ondernemingen niet slaagde. Hij doorkruiste alzoo het geheele *Neder-Poitou*, en drong zelfs tot aan *Maulevrier* in *Anjou* door. Daar bezocht

hem LA ROCHE-JACQUELIN; CHARETTE onthaalde dezen jongen en ongelukkigigen held niet al te wel, en al degene van het groote leger, die tot hem hunne toevlugt genomen hadden, verlieten hem om LA ROCHE-JACQUELIN te volgen. CHARETTE trok over de *Sèvre*, en de veldheer HAXO werd, terwijl hij hem vervolgde, overvallen en den 19 Maart 1794 gedood. LA ROCHE-JACQUELIN was gesneuveld, STOFFLET was hem in het bevel over het leger van *Anjou* opgevolgd; MARIGNY, een ander legerhoofd, had een leger, hetwelk dagelijks aanzienlijker werd. CHARETTE poogde te vergeefs zich tot opper-bevelhebber te laten benoemen. Er werd alleen bepaald, dat de drie legers in overeenstemming handelen zouden. Kort daarop vraagde MARIGNY, die op eene tot het sluiten eener overeenkomst bestemde plaats gekomen was, levensmiddelen voor zijn leger. Men weigerde hem dezelve, hij werd toornig en keerde naar zijne kantonneringen terug. CHARETTE liet eenen krijgsvaad beleggen, waarin hij als aanbrengrer fungeerde, en MARIGNY werd daarin ter dood veroordeeld. Hij werd ziek en zonder verdediging gevat, en dit willekeurige vonnis werd door STOFFLET ten uitvoer gebragt na een lang onderhoud, hetwelk hij

met den abt BERNIER had; zoodat het moeilijk te bepalen is, wie van beide deze laatste of CHARETTE het meeste aan deze misdaad toebragt. Na eenige proeven zonder gelukkig gevolg met STOFLET ondernomen te hebben, vatte CHARETTE het stoute ontwerp om drie verschanst legersplaatsen in te nemen. Hij viel ze aan, en het geluk bekroonde zijnen moed en zijne dapperheid. CHARETTE overlaadde zich door deze daden met roem, vooral door den aanval der legerplaats *Saint-Christophe*, welke men als zijn schoonste wapenfeit beschouwt. Sinds dezen tijd werd CHARETTE de schrik der gemeenebestgezinden, en de bewondering van *Europa*. Bijna al de Vendéesche legerhoofden vielen echter, en CHARETTE alleen kon niet aan al de benden der gemeenebestgezinden, die zich tegen hem vereenigd hadden, wederstand bieden. Intusschen wilde de Conventie, voor de algemeene meening onder doende, welke haar beschuldigde van stroomen bloeds te vergieten, perk aan dezen vernielenden oorlog stellen, welken de veldheer THUREAU in de *Vendée* gebragt had, en zond vertegenwoordigers, om over een bemiddeling te handelen. Het was moeilijk gemeen-

zame onderhandelingen onder beide partijen te bewerken, zoo weinig onderling vertrouwen hadden zij. Na dat eindelijk de gemeenebestgezinden eene zuster van CHARETTE hadden leeren kennen, bedienden zij zich van haar, om aan hem de voorstellen te laten doen, deze werden met mistrouwen aangehoord. Maar een magistraats - persoon van *Nantes*, de heer BUREAU, een man van een toegevend en schrander karakter, bragt de gemoederen zoo wel tot bedaren, dat het hem gelukte hen eene bevrediging te doen sluiten. CHARETTE stemde er niet dan met tegenzin in toe, hij werd zelfs verplicht de tegenkanting van een groot aantal zijner medemakkers te overwinnen, en eenen opstand te bedaren, welken DELAUNY, een van zijne voornaamste officieren verwekte. » Men was in » het verdrag overeengeko- » men, dat de Vendéers de » vrije uitoefening van hun- » nen godsdienst zouden heb- » ben, dat zij onder het op- » zigt van hunne legerhoof- » den als burgergardien zou- » den gewapend blijven, dat » men hun schadeloosstel- » lingen voor de verwoestin- » gen des oorlogs zoude ver- » leenen; dat zij zich onder » deze voorwaarden aan alle » wetten van het gemeene- » best zouden onderwerpen. »

Men ziet dat het een verdrag was, tusschen twee magten gesloten, en dat niet lang kon stand houden. De gemeenebestgezinden hadden als ware het gevorderd dat CHARETTE tot een teeken van vertrouwen, te *Nantes* zoude komen; hij kwam den 26. Februarij 1795 binnen die stad, aan de zijde van den veldheer CANCLAUX; hij droeg de witte vederbos en al de teekens van de heilige zaak die hij verdedigde: hij verliet hen een oogenblik daarna. Men volgde de dezen geduchten man op de hielen, met welken men sinds twee jaren niet op-hield zich bezig te houden. Hij liet zich overal rondvoeren, waar men hem wilde heen leiden, in den schouwburg, in het volksgenootschap enz. en behield altijd een treurig en als ware het bekommerd gelaat. Des anderendaags keerde hij naar zijn kwartier van *Belleville* terug. Het verdrag werd echter weldra verbroken. Men eerbiedigde noch van de eene, noch van de andere zijde de voorwaarden. De gemeenebestgezinden, wel wetende, dat CHARETTE geheime verstandhoudingen met de Fransche vorsten onderhield, zonden eene afdeeling naar *Belleville* om hem op te laten ligten. CHARETTE deed weldra zijne benden de wapenen weder oppvatten, trok op de ver-

schanste legerplaats, die van *DES ESSARTS* afgesneden was, aan, bemagtigde dezelfde en behaalde andere voordeelen. Toen de uitgewekenen, bij de ongelukkige landing van *Quiberon*, tegen de trouw van het verdrag vermoord werden, hervatte de burger-oorlog al zijne wreedheid, en men begon op leven en dood te strijden. CHARETTE betaalde hen met gelijke munt en deed alle gevangenen, die hij in zijne magt had, dood schieten. Hij handelde op dezelfde wijze met *DELAUNAY*, die sedert het verdrag eene zamenzwering tegen hem bewerkt had. De vorsten echter lieten hem berigten, dat eene ontscheeping op de kust tot stand zou gebragt worden, dat de graaf van *Artois* zelf zoude komen, om het opperbevel over het leger op zich te nemen. Reeds hadden de Engelschen hem krijgsvorraad en eenig geld bezorgd: de vorsten hadden hem tot luitenant-generaal benoemd, het orde lint beloofd en noemden hem den redder der monarchie. CHARETTE waande zich aan het einde zijner daden, en verbeeldde zich, zijne lange en roemrijke verdediging weldra met grooten luister bekroond te zien. Zijne troepen namen deel aan zijnen ijver, hij begaf zich op marsch om de kleine haven van *Tranche* te bereiken.

Eensklaps komt de adjudant van den graaf van ARTOIS om hem te berigten, dat de ontschepping op eenen geschikteren tijd zou plaats hebben. CHARETTE veranderde van gelaat » Dit is het » vonnis van mijnen dood, » dat gij mij brengt, zeide » hij tot den afgevaardigde. » Heden heb ik vijf duizend » man, morgen zal ik er » geen drie honderd meer » hebben. Ik moet of mij verbergen of omkomen; ik zal » omkomen." Weldra trok hij op *Saint-Cyr* aan, waar de Vendéërs, ondanks hunne wonderen van dapperheid, volkomen geslagen werden; de beste hunner officieren verloren er het leven. CHARETTE scheen voor de eerste maal neerslagtig; en stortte over zijne dappere wapenbroeders tranen. Het was met de *Vendée* gedaan. De bekwame generaal HOCHÉ kwam er met een talrijk leger, en had weldra CHARETTE van alle kanten ingesloten. In dezen toestand zeide hij tot zijne officiers: » Mijne heeren ik ontsla u van uwen eed, zoekt uw behoud, wat mij betreft, ik heb, daar ik de wapenen weder opvat, bij het Evangelie gezworen dezelve niet weder te verlaten: ik zal als een soldaat en als een Christen weten te sterven. Maar deze dapperen weigerden hem te verlaten. Hij had niet

meer dan dertig man bij zich toen de generaal HOCHÉ hem zijnen vrijen overtocht naar *Engeland* en een millioen liet aanbieden. Maar hij wilde zich liever tot het uiterste verdedigen en wees alles van de hand. Men achtervolgde hem als een wild dier van woud tot woud, van stroom tot stroom. Eindelijk afgemat van vermoedheid op verscheidene plaatsen gewond, nam hem een van de zijnen op zijne schouders, en weldra bezwijkende, werden beide, in een kreupelbosch, tusschen *Montaigu* en *Belleville* den 25 Maart 1796 ingehaald. De gevangenneming van dezen gewonden en stervenden man veroorzaakte meer vreugde in het republikeinsche leger dan het voordeel van eenen slag. Hij werd naar *Angers* en van daar naar *Nantes* gebragt. Men liet hem te voet door deze zelfde stad trekken, waarin hij als in zegepraal een jaar te voren binnen getreden was. Maar zijn ongeluk verminderde niets van zijnen heldenmoed, en hij zeide den officier, die hem leidde: » Mijnheer, indien ik u gevangen genomen had, zou ik u terstond laten doodschieten." Toen hem in zijn verhoor gevraagd was waarom hij de wapenen weder opgevat had, antwoordde hij: » Voor mijnen Gods

dienst, voor mijn vaderland en voor mijnen koning." Hij verzocht eenen Priester en ontving den 29 Januarij de heilige Sacramenten. Hij werd ter dood geleid, toonde tot den laatsten oogenblik de grootste standvastigheid, en beval zelf den soldaten, die bestemd waren hem dood te schieten, vuur te geven. CHARETTE was een braaf man, en bezat vele krijgskunde. Hij toonde zich altijd onveranderlijk; en in het midden der grootste gevaren, wanneer alles onherroepelijk verloren scheen, zag men hem de vergenoegdheid op zijn gelaat, den moed in hen, die hem omringden, weder opwekken, hen ten strijd voeren, hen op den vijand doen aandringen en hen tot den laatsten oogenblik verdedigen, hij was geboren om hoofd eener partij te zijn. Men heeft zonder twijfel aan hem een heersch- en ijverzuchtig karakter te verwijten, en misschien nog van medepligtig te zijn aan den onregtvaardigen dood van MARIGNY (*); maar men kan niet dan den held bewonderen, die streed tot den laatsten droppel bloeds voor de verdediging van zijnen Godsdienst en van

zijn koning. De Heer LE BOUVIER DESMORTIERS heeft laten drukken: *Réfutations des calomnies publiées contre le general CHARETTE, etc. extraite d'un manuscrit sur la Vendée, 1809 avec portrait* (Wederlegging van de openlijke lasteringen van den generaal CHARETTE enz. getrokken uit het handschrift over de Vendée, 1809, met een portret) (**).

CHARIBERT. — Zie CARIBERT.

CHARIDEMOS, een Athreensch veldheer en redenaar, in het eerst op de zijde van PHILIPPUS van Macedonië, daarna deszelfs vijand, als mede die van ALEXANDER, een dier redenaars, die in het bijzonder het Grieksche volk tegen de Macedoniërs aanzette. Nadat ALEXANDER Thebe verwoest had, eischte hij de uitlevering der redenaars en onder deze ook die van CHARIDEMOS. Athene leverde echter CHARIDEMOS niet uit, maar verbande hem slechts uit zijn gebied. Hij vlugtte naar het hof van den Perzischen koning, welken hij van de groote voor-

(*) De Heer GENOUDE, in zijne belangrijke Reize in de Vendée verdedigt CHARETTE en wederlegt deze hatelijke beschuldiging.

(**) Het in mijne aantekening bladz. 320 van dit deel vermelde werk, kan hierover ook geraadpleegd worden.
Vertaler.

nemens van ALEXANDER onderrigtte, en met welken hij over de maatregelen, die men er tegen behoorde te nemen, handelde. Daardoor gelukte het hem weldra in de gunst van DARIUS te komen, die zijne bekende dapperheid hoogachtte en zijne bekwaamheid als veldheer bewonderde. Dit indringen van eenen vreemdeling in de gunst des konings konden Perzischen grooten niet lang onverschillig zijn, en het was den listigen hovelingen even zoo gemakkelijk hem even zoo spoedig te doen vallen, als hij de gunst des konings bekomen had. Men bragt hem in verdenking van verraad en maakte hem bij den koning, die buitendien reeds ligtgeloovig en wantrouwend was, zwart. Voor dat CHARIDEMOS er aan dacht, was hij in de ongenade des konings gevallen, en werd op zijn bevel ter dood gebragt. (333 v. J. C.)

CHARIÈRE (MEVROUW van SAINT-HYACINTHE), uit eene adellijke Hollandsche familie, wijdde zich aan de beoefening der letteren toe, welke zij met het beste gevolg beoefende. Zij werd evenzeer wegens haar deugdzzaam levensgedrag als om hare weldaden hooger geacht dan wegens hare talenten. Zij overleed in 1806,

op haar landgoed bij *Neufchâtel*, werwaarts zij zich met haren man, na een lang verblijf te *Parijs*, begeven had. Mevrouw de CHARIÈRE heeft, verscheidene, wegens eene zuivere zedeleer merkwaardige Romans nagelaten. De meest bekende zijn: 1.° *CALLISTE, ou Lettres écrites de Lausanne*, (*CALLISTE of Brieven uit Lausanne geschreven*, 1686, in 8.vo — 2.° *Œuvres publiées sous le nom de l'abbé DE LA TOUR* (*Werken onder den naam van den abt DE LA TOUR in het licht gegeven*), Leipzig, 1798, 4 platen, *de drie vrouwen, HONORINE D'UZERCHE, St. ANNE* en de *Bouwvallen van Jedbourg* enz. voorstellende.

CHARIETTO, een Duitscher, door zijne reusachtige grootte en kracht merkwaardig. Waarom hij zijn vaderland verlaten, en zich in het Romeinsche *Gallië* begeven heeft, is onbekend. Te zijnen tijde deden de Duitschers gedurig invallen in het Romeinsche gebied, en deszelfs inwoners verborgen zich bevreesd achter de muren hunner steden. Daar de verwijfde stedeling des nachts geenen uitval dorst te wagen, zoo gaf zich de Duitscher zorgeloos aan het drinken en den slaap over. CHARIETTO, van de levens-

wijze zijner landslieden wel onderrigt, wist het door een heimelijk overvallen bij nacht, waarvan de slapenden in alle stilte een buit werden, zoo ver te brengen, dat hem een angstig sidderen vooruitrok. Van deze vrees maakte CHARIETTO gebruik; eene menigte gelukzoekers had hem buitendien altijd gevolgd, maar slechts kapitein dezer menigte te zijn, was hem te gering, hij streefde naar iets hoogers. Juist bevond zich CÆSAR JULIANUS in *Duitschland*, welken hij zijne diensten en die van zijne bende aanbood, die zulks verheugd aannam, wyl zijne Romeinen, om de Duitschers in de digte bosschen te bestrijden, weinig geschikt waren. CHARIETTO was het, die de Duitschers overwon en door wiens list en sterkte de Quaden en Allemannen onder het regtsgebied van JULIANUS kwamen, welke hem daarvoor als eene belooning tot bevelhebber in de beide *Germaniën* (*per utramque Germania comes*) maakte. CHARIETTO boette echter kort daarop voor zijne ontrouw jegens zijn vaderland, want toen de Allemannen zich weder hersteld hadden, eenen geduchten inval in *Gallië* deden, en hij met den Romeinschen veldheer SERVIANUS tegen hen optrok, verstrooide de woedende aan-

val der Duitschers de verwijfde Romeinen, eene werpspies velde den veldheer ter neder, en CHARIETTO, die door toespraak en aansporingen de reeds beginnende vlugt zocht te verhinderen en daarom, om zijn volk meer moed en dapperheid in te boezemen, woedend op de Duitschers indrong, werd door eene lans gedood. Na den val van CHARIETTO was de nederlaag der Romeinen beslist.

CHARILAUS, of CHARILIES, een neef van LYCURGUS en koning van *Lacedemon* in het jaar 885 vóór J. C., begon zich door eene overwinning op de Argiërs beroemd te maken. Hij deed vervolgens den *Tegéaten* den oorlog aan, en ofschoon hij het bevel van het orakel opgevolgd had, werd hij echter teruggeslagen, en zelfs in eenen uitval, welke de *Tegéaten*, door hunne vrouwen bijgestaan, gedaan hadden, gevangen genomen. Hij herkochte zijne vrijheid door hun den vrede toetestaan. Deze koning was van natuur zozachtzinnig, dat ARCHELAUS zijn ambtgenoot, eens over deszelfs groote goedheid sprekende, zeide: dat hij zich niet verwonderde dat CHARILAUS zoo goed jegens welgezinde lieden was, daar hij zich zelfs ten opzichte van kwaaddoeners als zoodanig betoonde. Deze lofspraak

strekte niet zeer tot eer van eenen man, die belast was de wetten te doen eerbiedigen en de misdaad te straffen. CHARILAUS overleed in het jaar 770 vóór J. C.

CHARILAUS, een Lacedemoniër, was zeer daarop bedacht den luister van zijn hoofdhaar te bewaren. Men vraagde hem eens waarom hij daarvoor zoo vele zorg droeg; hij antwoordde, » dat het het schoonste en aangenaamste sieraad van eenen man was, en datgene, wat hem het minste geld kostte.” Een andermaal vraagde men hem waarom LYCURGUS zoo weinig wetten gemaakt had; men behoeft, zeide hij, weinig wetten voor hen, die weinig spreken. Men moet in aanmerking nemen, dat de Lacedemoniërs weinig spraken, en dat zij veel in weinig woorden uitdrukten: van daar komt deze spreekwijze, die nog voortduurt, een Laconische stijl, in plaats van te zeggen een krachtige en beknopte stijl.

CHARISIUS (FLAVIUS SOSPATER), een Latijnsche taalkundige en waarschijnlijk een tijdgenoot van PRISCIANUS, was een Christen en geboortig van *Campanië*. Hij schreef Taalkundige onderrichtingen in vijf boeken, die aan zijnen zoon opgedragen zijn. Uitgaven van GEORGIUS FARRICIUS (*Bazel*

1551, in 8.vo), en in het begin der Verzameling van PUTSCHEN.

CHARITON VAN APHRODISE, een geheimschrijver van eenen redenaar ATHENAGORAS genaamd, leefde op het einde der vierde eeuw, indien deze namen niet voorondersteld zijn, zoo als zulks zeer waarschijnlijk is. Men heeft in onze dagen eenen Griekschen Roman onder zijnen naam gevonden, getiteld: *De minnarijen van CHAEREAS en CALLIRHOË*, waarvan de Heer d'ORVILLE Hoogleeraar der geschiedkunde te *Amsterdam*, eene uitgave in 1750, 2 dl.n, in 4.to geleverd heeft, met eene Latijnsche vertaling en verklaringen. Er bestaat eene Fransche overzetting door LARCHER, *Parijs*, 1763, 2 dl.n, in 8.vo De Heer FALLET heeft daarvan in 1775 eene nieuwe vertaling in 8.º uitgegeven. De fabel van deze Roman is vrij wel, zonder bijverdichtfels en afwijkingen uitgevoerd. Zij is belangverwekkend en met omzigtigheid behandeld. De oplossing derzelve, is eenvoudig, en de waarschijnlijkheid overal in acht genomen, en wat meer te verwonderen is, en tegen den algemeenen regel van deze soorten van werken strijdt, men vindt daarin geene losbandige rigting, geen schandelijk beeld, zeer verschillend

van diegenen, welke wij vooral in onze dagen hebben zien in het licht verschijnen en in welke alle soorten van middelen om de onschuld te misleiden en de zeden te bederven, zijn in het werk gesteld. » De gelukkigste neigingen, zegt een vermaard geschiedschrijver, houden het niet uit tegen het vergif van deze geschriften. De vrucht van eene goede opvoeding, de onschuld der eerste jaren, de liefde voor plicht, alles wordt door deze nodlottige werken geschokt. Met kracht de voorgewende schoone gevoelens der helden der Romans te willen verwezenlijken, gewent men zich slechts datgene te be- minnen, wat de wereld lief heeft, en wat de Godsdienst verbiedt. De schipbreuk volgt van nabij de roekeloos- heid, welke men gehad heeft, zich aan zoo groote gevaren bloot te stellen. Zie daar de bittere vruchten van deze innemende en trouwe- looze geschriften, waarvan de ouders en onderwijzers somtijds het eerste voorbeeld geven aan hunne kinderen en kweekelingen; en men moet zich niet verwonderen, indien alle pogingen tot de opvoeding, die dikwijls met groote kosten aangewend wor- den, zich bepalen, met aan de maatschappij eene menigte van slechte en dikwijls ze- den bedervende voorwerpen te bezorgen." De tweede ver-

taling van deze Roman is schooner dan de eerste; maar de eerste overtreft dezelve in getrouwheid. *De minnenhandel van CHOEREAS en CAL- LIRHOË* zijn met eenige ver- beteringen in de *Bibliothèque des Romans* (Boekver- zameling der Romans), Parijs, 1797, 12 dl.n, in 18.°, herdrukt.

CHARLAS (ANTONIUS), een Priester te *Couserans*, over- leed in 1698 in eenen hoogen ouderdom te Rome, waar hij zich eenige jaren voor zijnen dood, gevestigd had. Men heeft van hem: 1.° *Tractatus de libertatibus ecclesiae Gallicanae*, in 4.° Het doel van dezen schrij- ver was in het eerste slechts de verschillende misbruiken tegen te gaan, die door de Fransche regtsgeleerden en overheidspersonen onder voorwendsel van de vrijhe- den hunner kerk te bewa- ren, ingevoerd waren. Maar een zijner beschermers aan het hof van Rome verplichtte hem de stof uit te breiden en over de regten van den *Paus* te handelen welke hij meende, dat in de artikelen der Fransche Geestelijkheid in 1682 geschonden waren. De laatste uitgave in 1720, te Rome, 3 dl.n, in 4.°, is uitgebreider dan de eerste. Dit is een geleerd en met zuiverheid geschreven werk. — 2.° *De primatu summi pontificis*, in 4.° — 3.° *De*

la puissance de l'église (Over de magt der Kerk) tegen den pater MAINBOURG. — 4.° *Causa regaliae*, tegen NOEL-ALEXANDER, *Luik*, 1685, in 4.° In verstand, bescheidenheid en godsvrucht muntte de Abt CHARLAS uit. Ofschoon hij gedurende eenige jaren het Seminarie te *Pamiers*, onder den Heer CAULET bestuurde, bezat hij echter een karakter en grondbeginselen, die veel onwrikbaarder waren, dan die van dezen Prelaat.

CHARLEMAGNE. — Zie KAREL de Grootte.

CHARLETON (WOUTER), een Engelsch geneesheer, werd den 2 Februarij 1619, in het graafschap *Somerset* geboren. Na te *Oxford* in 1624, de doctorale waardigheid te hebben ontvangen, werd hij onder de gewone geneesheeren van koning KAREL I. opgenomen, en werd lid van de koninklijke maatschappij van *Londen*. Zijn roem en zijne welgeslaagde geneeskundige proeven, deden hem in 1678 naar *Padua* beroepen om er den eersten leerstoel der beoefenende geneeskunde te bekleeden, maar daar hij zich aan dat land niet had kunnen gewennen, kwam hij, na verloop van twee jaren te *Londen* terug, en begaf zich daarop naar het eiland *Jersey*, alwaar hij in 1707

overleed. CHARLETON heeft veel over de godverzaking, over het vermogen der liefde en de kracht des geestes, over de onsterfelijkheid der ziel, over de uitdrukkelijke, natuurlijke en Goddelijke wet, maar voornamelijk over de geneeskunde geschreven: zijne voornaamste werken, daartoe behorende zijn: 1.° *Excercitationis physico-medicae, sive Economia animalis*, *Londen*, 1659, in 12.vo De uitgave van 's *Gravenhage*, 1681, in 12.mo is wijdloopiger. — 2.° *Excercitationis pathologicae*, *Londen* 1561, in 4.to — 3.° *De differentiis et nominibus animalium*, *Oxford*, 1673, in fol. — 4.° *De scorbuto*, *Londen*, 1671, in 8.vo

CHARLEVAL (KAREL FAUCON DE RIS, Heer van), werd in 1612 of 1631 in *Normandië* met zulk een zwak ligchaamsgestel geboren; dat men de hoop niet kon koesteren hem in het leven te behouden. Hij was een hartstogtelijke vriend der letteren, en maakte zich bemind bij al degene, die dezelve beoefenden. Zijn onderhoud was een zamenmengsel van zachtheid en schranderheid, hetzelfde karakter straalt in zijne gedichten en in zijne proza door. SCARON, die in alles boeterijen liet doorstralen, tot zelfs in zijne lofspraken

zeide over zijnen kiesschen geest en smaak sprekende: *dat de muzen hem enkel met gelei (blanc manger) en kippen-kost gevoed hadden.* De hoedanigheden van zijn hart evenaarden die van zijnen geest. Vernomen hebbende, dat de Heer en Mevrouw DUCISSE, *Parijs* wilden verlaten, om te *Castres* in *Languedoc*, minder bekrompen te kunnen leven, ging hij hun dadelijk tien duizend franken aanbieden, en smeekte hen dringend dezelve aan te nemen. Hij overleed in 1693, in den ouderdom van 80 jaren. Zijne *Gedichten* vielen in handen van den eersten president DE RITS, zijn neef, maar die overheids-persoon, wilde dezelve niet aan het publiek ten geschenke geven. Men heeft er eene kleine verzameling uit opgemaakt, 1759, in 12.mo dezelve zijn zeer vlug en hoogst bevallig, maar men merkt eene zwakke verbeeldingskracht, en eenen gebrekkigen stijl in dezelve op. Dezelve bestaan in rustgedichten punt en klinkdichten, liederen enz. Aan hem heeft men de beruchte *Zamenspraak van den Maarschalk HOCQUINCOURT* en *Pater CANAYE* te danken, welke in de werken van SAINT-EVREMOND gedrukt is, welke er enkel de kleine verhandeling over het Jansenismus en Molinismus, die bij het overige afsteken

bijgevoegd heeft.

CHARLEVOIX (PETRUS FRANCISCUS XAVERIUS DE), een Jesuit, den 29 October 1682 te *Saint-Quentin* geboren, onderwees met roem de humaniora en de wijsbegeerte. Benoemd om aan het *Journal de Trevoux* mede te werken, leverde hij gedurende 22 jaren aan dat werk uitmuntende uittreksels. Hij overleed te *la Fleche*, den 1 Februarij 1761. Zuivere zeden en eene diepe geleerdheid, maakten hem tot een voorbeeld zijner orde-broeders; en het voorwerp hunner achting. Men heeft van hem verscheidene werken, die zeer gezocht zijn geworden: 1.º *Histoire et description du Japon (Geschiedenis en beschrijving van Japan)*, 6 dl.ⁿ in 12.mo, en 2 in 4.to. Dit wel geschrevene en breedvoerige werk, bevat hetgene, wat het werk van KAMFFER belangrijks aanbiedt, en wederlegt zijne lasteringen tegen de Christenen van *Japan*, door menigvuldige, plegtige, ontegensprekelijke daadzaken, die enkel door de dweepzucht van de sektengeest kunnen geloofchend of verminkt worden. 2.º *Histoire de l'île de Saint Domingue (Geschiedenis van het eiland Sint Domingo)*, in 4.to 2 dl.ⁿ *Parijs*, 1730 *Amsterdam*, 1733, 4 dl.ⁿ in 12.mo. Dit met eenvou-

digheid en orde geschreven werk is even zoo belangrijk als geleerd. De schrijver heeft zich tot de burgerlijke en staatkundige geschiedenis bepaald, zonder in bijzonderheden der Missiën te treden. — 3.º *Histoire du Paraguai* (*Geschiedenis van Paraguai*), 6 dl.ⁿ in 12.mo dit is in denzelfden toon, met dezelfde schranderheid en nauwkeurigheid geschreven als de voorgaande werken. 4.º *Histoire générale de la nouvelle France* (*Algemeene Geschiedenis van nieuw Frankrijk*), in 12.mo; 4dl.ⁿ Dit is het beste aller schriften over dat onderwerp. — 5.º *Vie de la mère MARIE de l'Incarnation* (*Leven van moeder MARIA der Incarnatie*), in 12.mo een werk, met zalving geschreven, en zeer geschikt om de godsvrucht te onderhouden. Deze verschillende werken zijn wel ontvangen door degene welke zonder voorongenoemenheid cordeelen; men moet slechts wat meer juistheid in den stijl wenschen.

CHARLIER (GILLIS), een geleerde doctor der *Sorbonne* te *Kamerijk* geboren, waarvan hij in 1431 tot deken werd verkoren, onderscheidde zich in 1533 in de kerkvergadering van *Bazel* en stierf in 1472, als deken der Theologische faculteit van *Parijs*. Men heeft van hem verschillende verhandelingen over de

gewetenszaken, welke niet geraadpleegd worden. Dezelve werden te *Brussel* in 1478 en 1479, in 2 dl.ⁿ, in fol., onder den titel van *CARLIERII sporta et sportula*, gedrukt.

CHARLIER (JOANNES), bijgenaamd *Gerson*, ontleende dezen bijnaam van een dorp in het Aartsbisdom *Reims*, alwaar hij in 1363 het eerste licht aanschouwde. Hij beoefende de Godgeleerdheid onder PETRUS D'AILLI, en volgde hem op in de waardigheid van Kanselier en kanonik der kerk van *Parijs*. Nadat JOANNES PETIT, de lafhartigheid had gehad, den moord van LODEWIJK, Hertog van *Orléans*, in 1408 op bevel van den Hertog van *Bourgondië* gedood, te regtvaardigen, liet Gerson zijne leer door de doctoren en den Bisschop van *Parijs* censureren, hoewel hij zelf de leer van den tirannenmoord schijnt te begunstigen. Hij was als afgezant van *Frankrijk*, op de kerkvergadering van *Constant* tegenwoordig; hij onderscheidde zich aldaar door verschillende redevoeringen, en vooral door die, waarin hij de overmagt der kerkvergadering boven den Paus verdedigde; hetwelk echter niet belette, dat hij in zeer sterke uitdrukkingen, den voorrang en het regtsgebied des Paus over de geheele

kerk erkende. Daar hij te *Parijs*, alwaar de hertog van *Bourgondië* hem zoude mishandeld hebben, niet durfde terugkomen, zoo zag hij zich genoodzaakt, om zich in pelgrimsgevaad eerst naar *Duitschland*, en vervolgens naar het Celestiner-klooster te *Lyon* te begeven, alwaar zijn broeder prior was. Deze beroemde man bragt het zoo ver in de nederigheid, dat hij zelfs schoolmeester werd. Hij overleed in 1429. De meeste zijner werken werden voor de eerste maal te *Straatsburg* in 1488 gedrukt. EDMOND RICHER besmette dezelve met zijne leer, en gaf dezelve in 1606 te *Parijs* in het licht. De Heer DUPIN heeft in 1706, in *Holland* eene *Verzameling der werken van GERSON*, in 5 dl.ⁿ in fol. in het licht gegeven. Dezelve zijn in vijf klassen verdeeld. Men vindt in de eerste de *leerstellige*, in de tweede, degene welke *over de tucht* handelen; in de derde de *zedelijke en stichtelijke werken*; in de vierde, de *gemengde werken*. Deze uitgave is versierd met een *Gersoniana*, een zeldzaam werk, doch waarin, even gelijk in alle *ana's* zaken voorkomen, die voor het minst twijfelachtig zijn. Men vindt ook in deze uitgave eene verhandeling, door GERSON op de kerkvergadering van *Constans* samen-

gesteld: hetwelk een verdacht en waarschijnlijk verminkt stuk is, want het is niet waarschijnlijk dat GERSON de buitensporigheden geschreven heeft, die hetzelfde bevat. DUPIN echter volhoudende zulks aan hem toetschrijven, zag zich verplicht hetzelfde buiten het koninkrijk te doen drukken (Zie PETIT-DIDIER). GERSON is ontegensprekelijk een der beste leeraars van zijnen tijd geweest. Hij was echter niet zeer ervaren in de kerkelijke geschiedenis, noch in de schriften der Kerkvaders, welke hij gewoonlijk aanhaalt, zoo als dezelve voorkomen, in het *Dekreet van GRATIANUS*, alwaar zij dikwijls niet zeer nauwkeurig worden aangehaald. Zijn stijl is hard en ongedwongen, maar krachtig. Sommige valsche canonisten hebben zich van zijnen naam bediend om het gezag van den heiligen Stoel te verzwakken. Zij halen stukken aan, betrekkelijk de tijden van scheuring en ergernis, waarin zich de Kerk bevond, waarin de wettige Opperpriester een raadselachtig voorwerp is, waarin de vrede der Kerk enkel uit de afzetting van al de strijdende partijen kon geboren worden, maar zij wachten zich wel de plaats aan te roeren, waar GERSON zich op eene duidelijke algemeene en bepaalde wijze over

dat onderwerp uitdrukt. » De Pauselijke waardigheid, zegt hij, is op eene bovennatuurlijke wijze, en onmiddellijk door J. C. ingesteld, als hebbende *eenen monarchalen en koninklijken voorrang* in de kerkelijke hiërarchie. Want even gelijk de mindere Prelaten, zoo als de Pastoors in de uitoefening hunner magt, aan hunne Bisschoppen onderworpen zijn, en dat deze het gebruik hunner magt kunnen bepalen of intrekken, zoo is het ook niet twijfelachtig, of de hoogere Kerkvoogden zijn ook aan den Paus onderworpen en hij kan te hunnen opzichte op gelijke wijze handelen." (*De statu ecc. oper, tom. 2, col. 532*). » De volheid, zegt hij elders, der kerkelijke magt, welke die der orde en des regtsgebieds, zoo wel als in den in- als uitwendigen regterstoel bevat, en die onmiddellijk en onbegrensd ten opzichte van al degene kan uitgeoefend worden, die tot de Kerk behooren, kan enkel in den Opperpriester wonen, wijl anders het bestuur der Kerk niet monarchaal zoude zijn." (*Opera, I. dl., bladz. 145 enz.*). Sommige schrijvers hebben hem het uitmuntende werk der *Navolging van JESUS CHRISTUS* toegeschreven; maar hetzelfde is even zoo min van hem als

van den gewaanden monnik GERSEN, GESSEN of GESON, namen, die uit GERSON gesmeed zijn. — Zie AMORT, GERSEN, NAUDÉ, THOMAS à KEMPIS enz.

CHARLIER (PETRUS JACOBUS HIPPOLYTUS), een godvruchtig en geleerd Priester in 1757, te *Noisy-le-Grand*, bij *Parijs* geboren, toonde reeds vroegtijdig eene bijzondere genegenheid voor de studie. Zijn vader, die eenen vrij gewigtigen post had bekleed, in staat geweest zijnde, om eenige diensten aan de Jesuiten te bewijzen, op den oogenblik, waarop men dezelve uit *Frankrijk* verdreef, kwam daardoor in kennis met den Heer DE BEAUMONT, Aartsbisschop van *Parijs*, die de beschermer van zijnen zoon werd, en hem achtereenvolgend op het collegie van *Plessis*, op het seminarie van *Trente-Trois* en op dat van *St. Magloire* plaatste. Na het overlijden van den Heer DE BEAUMONT (1781), dacht de Heer DE JUIGNÉ, in het erfdeel van zijnen voorganger, de verplichting te vinden, van den Abt CHARLIER aan zich te verbinden, en in 1784 gaf hij hem eene huisvesting in het Aartsbisschoppelijk paleis, nam hem onder zijne secretarissen op, en vertrouwde hem de zorg toe over de

Bibliotheek van zijn paleis. Daar de jonge Abt, zijne ambtsbroeders op het secretariaat, enkel in dringende oogenblikken behulpzaam was, en dus veel vrijen tijd had, zoo hield hij zich gedurende acht jaren gestadig met belangrijke lees oefeningen van allerlei aard bezig, en verkreeg eene even zoo diepe als verscheidene geleerdheid. De Grieksche, Latijnsche en Hebreeuwsche talen, de kennis van handschriften en boeken, de aardrijkskunde, geschiedenis, tijdrekenkunde, de verschillende takken der kerkelijke wetenschap, de natuurlijke Historie zelfs, alles werd door hem met het beste gevolg beoefend. Toen zoo vele Fransche Priesters op vreemden bodem, eene schuilplaats tegen de woede der omwenteling zochten, nam de Abt CHARLIER, wiens geloof opregt, en wiens godsvrucht vol vuur was, het moedige besluit, *Frankrijk* niet te verlaten, alwaar zijne bediening den Catholijken, die de behoefte en het verlangen naar geestelijke hulp behouden zouden hebben, nuttiger zou worden dan ooit. De stad *Saint-Denis*, voornamelijk was het tooneel van zijnen ijver. Wekelijks ging hij er in de moeijlijkste en neteligste tijden, twee of drie dagen aan de gevaarvolle zending toewij-

den, welke hij gezocht had. In zich zelve zijne belooning vindende, zag men hem, toen de rust hersteld was, verscheidene posten van Vikaris Generaal, even gelijk hij zulks reeds voor de omwenteling gedaan had, van de hand wijzen. Hij stelde zich te vreden met nuttig te zijn, door zich op het tijdstip van het Concordaat (1801) met de toeberedding der bouwstoffen tot de samenstelling der *liturgie* te belasten. Zijn dood, in 1807 voorgevallen, was mede een offer, aan de vervulling der pligten gedaan, welke hij zich zelve schiepte. Te *Parijs* vernomen hebbende, dat eene zuster van *la Charité*, te *Saint-Denis*, wier vertrouwen hij bezat, zich in eenen gevaarlijken toestand bevond, begaf hij zich, ondanks hij zelf ongesteld was, dadelijk te voet op weg: geheel afgemat, kwam hij aan het *Hôtel-Dieu*, te *Saint-Denis*, aan, moest zich dadelijk te bed begeven, en stond niet weder op. Hij werd in de hoofdstad en in de naburige steden en dorpen algemeen betreurd. Zijne nagelatene werken zijn: 1.° *Abrégé chronologique pour servir à l'histoire de l'église gallicane, pendant la tenue de l'assemblée nationale* (*Beknopte tijdrekenkunde, om te dienen tot de geschiedenis der Gallikaansche Kerk*,

gedurende het houden der nationale vergadering), Parijs, 1791, in 8.vo — 2.º *Dispositiones canonicæ fideliter excerpta è variis apostolicis litteris PII. VI., annis 1791 et 1792, ib. 1792, in 8.vo — 3.º De derde geheel verbeterde Uitgave van het *Abrégé de la géographie universelle etc.* (Beknopte algemeene aardrijkskunde enz.), Parijs, 1803, gr. 8.vo enz.*

CHARLOTTE, koningin van *Cyprus* te Rome in 1487 overleden, was de dochter van JOANNES III. van *Lusignan*, koning van *Cyprus* van *Jeruzalem*, en *Armenië*, zij was eerst gehuwd geweest met JOANNES van *Portugal*, Hertog van *Coimbra* en ten tweeden male met LODEWIJK, Hertog van *Savooije*, Graaf van *Geneve*. Na den dood van haren Vader tot koningin van *Cyprus* gekroond, werd zij van hare staten beroofd, door JACOBUS, een bastaard zoon van haren vader, die de hulp van den sultan of soudan van *Egypte* had ingeroepen. Al stervende schonk zij, in tegenwoordigheid van den Paus, en onderscheidene kardinalen het koninkrijk *Cyprus* aan den Hertog van *Savooije*, haren neef; en het is op deze gift, dat de aanspraak der tegenwoordige koningen van *Sardinië*, op

het oppergebied van het eiland *Cyprus*, dat een hunner titels uitmaakt, steunt.

CHARLOTTE ELIZABETH VAN BEJEREN, dochter van KAREL LODEWIJK, paltsgraaf van den *Rijn*, in 1652 geboren, was de tweede vrouw van MONSIEUR, broeder van LODEWIJK XIV. Deze prinses, de moeder des hertogs van *Orleans*, later regent van *Frankrijk*, was zeer leelijk, zoo als zij zulks zelve bekende, maar levendig, vrolijk en geestig. Zij beminde LODEWIJK XIV. zeer, die in zijnen ouderdom van haar zeide: » Er is niemand dan MADAME alleen, die zich nooit met mij verveelt." Zij overleed te *Saint-Cloud*, in 1722. Hare lijkrede, door den Jesuit CATHALAN (zie dat artikel) uitgesproken, werd te *Parijs*, in 1723, in 4.to uitgegeven. Er zijn *Fragmenten of Oorspronkelijke Brieven van Madame*, enz. van 1715 tot 1720, aan den Hertog ULRICH VAN BEJEREN, en aan de prinses van *Wallis*, Parijs 1788, in 8.vo, in 1807 herdrukt, doch geheel mismakt en verminkt; de beste is die van 1823, onder dezen titel in het licht gegeven *Mémoires sur la cour de Louis XIV. et de la Régence, extraits de la correspondance allemande de Madame ELISABETH CHARLOTTE, duchesse*

se d'Orléans, Parijs, in 8. vo

CHARLOTTE AUGUSTA, prinses van *Wallis*, dochter van GEORGE IV., koning van *Engeland*, en der koningin CAROLINA (zie dit artikel), werd den 16 Januarij 1796 geboren. Zij ontving haar eerste onderwijs van hare moeder, vervolgens van *Lady CLIFFORT*, en van den Bisschop van *Exeter*. Zij werd zoo uitmuntend onderwezen, dat zij met de meeste schrijvers der ouden, en met de geschiedenis en staatkunde van haar vaderland volkomen bekend was. Men had volstrekt niets verzuimd, om haar tot koningin, van een zoo magtig volk, op de voortreffelijkste wijze te beschaven. Behalve hare moedertaal sprak zij met de grootste vlugheid Fransch, Hoogduitsch, Italiaansch, en Spaansch, zong, en bespeelde de harp, het klavier en de citer op de voorbeeldigste wijze. — Bij de oneenigheden tusschen hare ouders, gevoelde zij zich steeds harer moeder toegedaan. Met trotschheid zag het Britsche volk op de schoone prinses neder, wier ligchamelijke schoonheid met die der ziel in volkomene overeenstemming stond. Reeds beschouwde men haar, het toekomstige sieraad des troons, als bruid van den prins van *Oranje*, die in *Engeland* was opgevoed, en onder de

Engelsche standaards, zich in *Spanje* onderscheiden had, maar de prinses gevoelde voor hem geene genegenheid. In het jaar 1814 kwamen de verbondene mogendheden naar *Engeland*, en in hun gevolg, de schoone prins LEOPOLD van *Saksen-Coburg*, wiens beschaafdheid en teederminnend gedrag, dadelijk indruk op het hart der prinses maakte, een dergelijk gevoel doorstroomde ook zijne borst. De echtverbindtenis, hier het gevolg van wederzijdsche teedere liefde, wat anders zelden bij de huwelijken van vorsten het geval is, werd op den 2 Mei 1816 voltrokken. De prins en de prinses gaven het schoonste voorbeeld van eenen gelukkigen echt, van het geluk der stille huisselijke genoegens, en waren het navolgenswaardigste beeld van huwelijksliefde. Hun huisselijk leven was geheel burgerlijk ingerigt, zij teekenden gezamenlijk, en bragten hunne avonden met elkander met de muziek door; ook bezochten zij de hutten der landlieden; slechts zelden, en wanneer het ten uiterste noodzakelijk was, begaven zij zich naar *Londen*; want zij hadden eene walg van het gevoel der hoofdstad. Reikhalzend verlangde het volk de zoo zeer vereerde prinses ook de moedervreugden te zien genieten. De eerste zwangerschap bedroeg door

eene ontijdige verlossing de verwachting, doch weldra schepte *Engeland* weder nieuwe hoop, in welke het echter op eene verschrikkelijke wijze werd te leur gesteld. De prinses bevond zich in hare tweede zwangerschap zeer wel, en ging kort voor hare bevalling nog uit rijden, toen echter het tijdstip derzelve genaderd was, werd zij na een drie-daagsch lijden van eenen dooden zoon verlost, en overleed weinige uren na de verlossing, tot de bitterste droefheid van haren gemaal en van haar minnend volk.

CHARLOTTE CORDAY D'ARMANS. — Zie CORDAY.

CHARMIS, een empirisch gencesheer van *Marseille*, al te zeer op dat tooneel bepaald, kwam onder het bestuur van NERO op dat van *Rome* schitteren. Hij maakte zich eenen naam door juist het tegendeel te verordenen van hetgene, wat zijne ambtsbroeders voorschreven. Hij liet in het strengste van den winter koude baden gebruiken. Ondanks al zijne wijsheid, stelde SENEKA er eenen roem in, zijne voorschriften optevolgen, CHARMIS liet zich dezelve duur betalen. Men zegt, dat hij van eenen man, welken hij gedurende eene ziekte behandeld had, 10,000

Nederlandsche Guldens vorderde; hetwelk eenen heden-daagschen schrijver heeft doen zeggen, dat, » wanneer in eene groote stad de pracht geene grenzen kent, de talenten geenen prijs meer kennen.” Het stelsel van CHARMIS was hetzelfde als dat van ANTONIUS MUSA, en wierp de leering van MARSEILLE en THESSALA, zijne tijdgenooten die anders, te *Rome* in groote achting stonden, omver.

CHARNACÉ (HERKULES GERARDUS, Vrijheer van), de zoon van eenen raadsheer, bij het parlement van *Bretagne*, was een der bekwaamste onderhandelaars van zijnen tijd. Afgezant van LOUDEVIIK XIII., bij GUSTAAF, koning van *Zweden*, volbragt hij zijne taak met den meesten roem. Hij onderhandelde vervolgens in *Denemarken*, in *Polen* en in *Duitschland*. Dier post van kolonel met dien van afgezant vereenigende, wilde hij bij het beleg van *Breda* tegenwoordig zijn, en werd aldaar, in 1637 gedood. Hij werd aan het hof zeer betreurd. In de koninklijke bibliotheek van *Frankrijk* bewaart men eene verzameling van *Brieven* van de Heeren CHARNACÉ, BRASSET en LA THULLERIE, aan den Heer DE RORTÉ tot den dienst des konings in *Duitschland*,

Zweden, Polen en Denemar-
ken geëmploijeerd, een hand-
schrift, in fol.

CHARNES (JOANNES ANTO-
NIUS DES), deken van het
kapittel van *Ville-neuve-les-
Avignon*, alwaar hij in 1641
geboren was, was een man
van smaak en met eene fij-
ne scherts begaafd. De wer-
ken door hem in het licht
gegeven, zijn: 1.° *Conver-
sations sur la princesse de
Clèves* (*Zamenspraken over
de prinses van Kleef*), kl. in
12.mo, Parijs, 1679, en dus
in een tijdstip gedrukt, waar-
in deze Roman veel gerucht
maakte. — 2.° *Vie du TASSE*
(*Leven van TASSO*), Parijs,
1690, in 12.mo, naar waar-
heid en belangrijk. — 3.°
Hij heeft grootelijks deel
gehad aan de onderhoudende
*Gazettes de l'ordre de la
Boisson*, van welke orde hij
lid was. De ongedwongen-
heid zijner voortbrengselen,
maakte hem aan het hof be-
roemd, zelfs kwam men op
het denkbeeld, om hem als
tweeden onderwijzer bij een-
nen grooten vorst te plaat-
sen; maar verschillende re-
denen beletten de uitvoe-
ring van dit ontwerp. Deze
schrijver overleed in het
begin der achttiende eeuw.

CHARNOIS (JOANNES KAREL
LE VACHER DE), te Parijs
in 1745 geboren, wijdde
zich met het beste gevolg
toe; aan de beoefening der

letterkunde, en begon zich
bekend te maken door het
vervolg op het *Journal des
théâtres*, door FUEL DE MÉ-
RICOURT, in 1776 begonnen.
Stee ds was hij een ijverige
verdediger der goede grond-
beginselen, en verdiende,
dat LAHARPE, die nog niet
bekeerd was, en die in o-
vereenstemming met de wijs-
geeren van den tijd, eenen
openbaren oorlog aan alle
godsdienstige schrijvers had
verklaard, van hem zeide:
» CHARNOIS oefent het zelfde
beroep uit als de FRÉRONS,
namelijk dat van vijand-
schap der talenten." Sedert
eenigen tijd gaf hij verslag
van de tooneelen in den
MERCURIUS, en werd in 1791
met de redactie belast van den
Moderateur (*Beheerscher*),
een dagblad, door de Hee-
ren DELANDINE en DE FON-
TANES begonnen. De grond-
beginselen, die in *Frank-
rijk* de omwenteling te weeg
bragten, waren de zijne niet.
Hij werd verdacht verklaard,
den 10 Augustus 1792 ge-
vangen genomen, en op den
2 September in de gevangenis
der Abdij vermoord. Be-
halve zijne tijdschriften,
heeft men van hem: 1.° *Nov-
velles* (*Geestige verhalen*),
1782, in 18.mo Het eerste
verhaal is *CLAIRVILLE en
ADELAIDE de Saint-ALBAN*.
— 2.° *Histoire de SOPHIE
et d'URSULE, ou Lettres
extraites d'un porte-feuille*
(*Geschiedenis van SOPHIA*

en *URSULA of Brieven uit uit een brieven-tasch ontleend*), 1788, 2 dl.ⁿ in 12.º, in het volgende jaar herdrukt. Dit is een roman, waarvan de ontwikkeling verschrikkelijk is. — 3.º *Costumes et annales des grands théâtres de Paris* (Kleedingen en jaarboeken der groote tooneelen van Parijs). met gewasschene en gekleurde teekeningen, 1788 — 1789, 7 dl.ⁿ in 4.to — 4.º *Recherches sur les costumes et sur les théâtres de toutes les nations tant anciennes que moderne* (Nasporingen over de kleederdragten en tooneelen aller natiën, zoo wel oude als hedendaagsche), 1790, 2 dl.ⁿ in 4.to, in 1802 met een nieuw titelblad, andermaal uitgegeven.

CHARON, van *Lampsacus*, zoon van *PYTHOCLES*, een der oudste Grieksche geschiedschrijvers, welke bekend zijn, bloeide eenigen tijd vóór *HERODOTUS*. Hij schreef eene *Geschiedenis der Perzers*, in twee boeken, welke door *PLUTARCHUS* en *ATHENEUS* worden aangehaald. *SUIDAS* verhaalt, dat dit werk eene geschiedenis van den oorlog was, welken *DARIUS* en na hem *XERXES*, den Grieken hadden aangedaan. Nog had hij geschreven eene *Geschiedenis of Beschrijving van*

Ethiopië, eene andere van *Griekenland*, in 4 boeken, twee boeken betrekkelijk *Lampsacus*; en vier over het grondgebied derzelfde stad. Van al deze werken en van eenige andere, welke *CHARON* had in het licht gegeven, blijven er ons enkel eenige fragmenten over, welke de *Abt SEVIN* verzameld en in het Fransch vertaald heeft, in zijne *Mémoire sur CHARON de Lampsaque*. De *Heer CREUZER* heeft dezelve in zijne *Verzameling Historicorum graecorum antiquissimorum fragmenta*, Heidelberg, 1806, in 8.vo op nieuw, met meer naauwkeurigheid nog dan de *Abt SEVIN* verzameld, en dezelve met zeer geleerde, aanmerkingen vergezeld, over de andere schrijvers van dien naam, welke men dikwerf met den schrijver der *Perzische Geschiedenis* verward had.

CHARON of CARON, de zoon van *EREBUS* en *Nox* (de nacht) eene der helsche godheden, was de schuitenvoerder over de rivier *Phlégeton*. Hij liet eene zekere munt betalen aan de zielen, die zich aanboden, om tot den anderen oever overgebracht te worden. De knechten en groote Heeren, de armen en rijken werden door dezen woesten en onhandelbaren schuitenvoerder op de

zelfde wijze behandeld. Het denkbeeld tot deze fabel is volgens DIODORUS, ontleend, uit een gebruik der Egyptenaren van *Memphis*, die hunne dooden aan gene zijde van het meer *Acheron* begroeven.

CHARONDAS van *Catana* in *Sicilië*, gaf wetten aan de inwoners van *Thurium*, door de Sybariten herbouwd, en verbood hun op doodstraf, van zich gewapend in de vergaderingen te bevinden. Op eenen zekeren dag, bij de terugkomst van eenen togt vernomen hebbende, dat er eene groote beweging in de volksvergadering heerschte, snelde hij derwaarts, om dezelve te bevredigen, zonder er op bedacht te zijn zijnen degen afteleggen. Men deed hem opmerken, dat hij zijne eigene wet schond; hij antwoordde: *Ik wilde dezelve bevestigen en zelfs met mijn bloed verzegelen;* en op denzelfden oogenblik stak hij zijnen degen in de borst. Onder zijne wetten, verdienen de volgende opmerking: 1.º Al wie een tweede huwelijk aanging, en nog kinderen van het eerste bed had, was van alle openbare waardigheden uitgesloten; in de vooronderstelling, dat hij, een slecht vader zijnde, ook een slechte overheidspersoon zoude zijn. 2.º De lasteraars werden veroordeeld, om, e-

ven als de geringste der menschen, met heide gekroond door de stad geleid te worden. 3.º De overloopers en lachartigen, moesten drie dagen achter elkander in vrouwelijk gewaad in de stad verschijnen. 4.º CHARONDAS, de onkunde als de moeder aller ondeugden beschouwende, wilde, dat de kinderen der burgers, in de schoone letteren en in de wetenschappen zouden onderwezen worden. Deze wetgever was volgens DIOGENES-LAËTIUS een leerling van PYTHAGORAS. Hij bloeide in het jaar 444 vóór J. C.

CHARONDAS, of LE CHARON (LODEWIJK), advokaat te *Parijs*, en luitenant-generaal van *Clermont*, in 1617, in den ouderdom van 80 jaren overleden, heeft verscheidene werken over de rechtsgeleerdheid en schoone letteren nagelaten, die men thans zelden raadpleegt, maar die in dien tijd nuttig waren.

CHAROST. — Zie BETHUNE.

CHARPENTIER (FRANCISCUS), deken der Fransche akademie en van die der schoone letteren te *Parijs* in 1620 geboren, overleed in 1702. Men bestemde hem in den beginne voor de balie; maar hij verkoos de bevalligheden der schoone letteren, boven de doornen der haarklovenrijen. De geleerde talen en

de oudheid waren hem zeer bekend. Hij bragt meer toe, dan iemand anders tot die schoone verzameling van gedenkpenningen, welke men op de voornaamste gebeurtenissen der regering van **LODEWIJK XIV.** geslagen heeft. Men heeft van hem: 1.° *Eenige Poésies (Gedichten)*, vol groote woorden doch zonder geest. — 2.° *Vie de SOCRATE (Leven van SOCRATES)*, in 12.mo, waarbij hij de *belangrijke zaken* van dien wijsgeer, uit het Grieksch vertaald van **XÉNOPHON** voegde. — 3.° *Eene Vertaling (in het Fransch) der Cyropedia*, in 12.mo » Al wat er in zijne vertalingen van eenig belang voorkomt, zijn zijne waarlijk leerzame aantekeningen, eene verdienste, die den werkzamen schrijvers meestal eigen is, maar die den arbeid der hendaagsche vertalers gemakkelijk maakt, welke zich al wat hun eene zekere schijngeleerdheid geven, en de nasporingen besparen kan, welke de wezenlijke vordert, zoo wel weten eigen te maken.” — 4.° *La défense et l'excellence de la langue Française (De verdediging en de uitnemendheid der Fransche taal)*, 2 dl.ⁿ, in 12.mo Er was een geschil ontstaan, om te weten of de opschriften op de openbare gedenkteekenen van *Frankrijk* in het Latijn of in het

Fransch moesten zijn. Het is niet twijfelachtig, of de Latijnsche taal is geschikter voor opschriften dan de Fransche; doch **CHARPENTIER** heeft zulks niet gevoeld. De opschriften, welke hij voor de overwinnigen van **LODEWIJK XIV.** te *Versailles*, door **LE BRUN** geschilderd, vervaardigde, toonden aan, dat het gemakkelijker was, de schoonheid der Fransche taal te handhaven, dan er zich op eene gelukkige wijze van te bedienen. **CHARPENTIER** zocht het kiesche en vond enkel het krachtige. **RACINE** en **BOILEAU** vervaardigden Latijnsche opschriften vol van eene edele en mannelijke eenvoudigheid, welke men in de plaats zijner grootspraken stelde. Men geeft nog van **CHARPENTIER** verscheidene werken in handschrift. Zijn onrijm is vrij edel maar hetzelfde schiet in naauwkeurigheid te kort. **CHARPENTIER** was van natuur welsprekend, en drukte zich steeds op eenen zeer levendigen toon uit. Wanneer zijn vuur door de tegenspraak ontvlamde, ontsnapte hem dikwerf uitdrukkingen, die schooner waren, dan al wat hij schreef. In 1724 heeft men een *Carpentariana*, in 12.mo in het licht gegeven; deze verzameling is door het publiek niet in den rang der goede werken van dat soort ge-

plaatst; men vindt er echter eenige belangrijke bijzonderheden in.

CHARPENTIER (HUBERTUS), een Priester in 1565, te *Coulommier*, in het Bisdom *Meaux* geboren, is de oprichter van het gesticht der *Priesters van den Kalvarieberg* op den *Mont-Valérien*, bij *Parijs*. Hij bragt twee dergelijke gestichten tot stand, op den berg van *Betharram* in *Bearn*, en te *Notre-Dame de Garaison*, in het Bisdom *Auch*. Hij overleed te *Parijs*, in 1650. Van den Heer DU VERGIER DE HAURANNE en van geheel *Port-Royal* was hij de bijzondere vriend geweest.

CHARPENTIER (JOANNES LE), te *Kamerijk* geboren, werd aldaar regulier kanonik der orde van den H. AUGUSTINUS, in de abdij van den heiligen AUBERTUS; zich veel op zijne wetenschap en op zijne gewaande verdienste inbeleidende, dong hij naar de waardigheid van abt, en moest de vernedering ondergaan, van zijne aanmatigen verijdeld te zien. Hij verviel daarop tot losbandigheid, werd afvallig; begaf zich naar *Holland*, om in den echt te kunnen treden: hij leefde aldaar in eene groote armoede, niettegenstaande hij den titel van geschiedschrijver der Universiteit van *Leijden*

ontving, en overleed in het jaar 1670. Op het einde van zijn leven, door de wroegingen van zijn geweten gefolterd, deed hij pogingen, om weder in zijne orde te komen. Men beloofde hem weder te zullen opnemen. Ter uitvoering van dit besluit te *Valenciennes* gekomen, ontbrak het hem aan moed, en hij keerde terug. Er bestaat van hem: *Genealogische geschiedenis der Nederlanden*, *Leijden*, 1664, 2 dl.ⁿ, in 4.to Er komen vele fabels, en valsche geslachtberekningen in voor, en de handvesten, die aan het einde voorkomen, zijn soms vervalscht.

CHARPENTIER (RENATUS), beeldhouwer des konings van *Frankrijk*, lid der akademie van schilder- en beeldhouwkunde, heeft zich te *Parijs*, alwaar hij in 1723, in den onderdom van 43 jaren overleed, door zijne kunst bijzonder onderscheiden. Met vele bekwaamheid vereenigde hij eene groote regtschapenheid en eene opregte godsvrucht. Onder de openbare werken, welke hij te *Parijs* vervaardigd heeft, onderscheidt men voornamelijk die, welke men er in de kerk van den H. ROCHUS ziet, het praalgraaf van den Graaf RAGONY, het almar des koors enz. De Hertog van ANTIN en de Heer DE CÔRE, die hem met het nieuwe

gebouw dier parochie belast hadden, wilden dat men zijne teekeningen voor de sieraden van het koor zoude volgen.

CHARPENTIER (JOANNES FREDERIK WILLEM), een beroemde bergbouwkundige, werd den 24 Junij 1738 te *Dresden* geboren. In het jaar 1767 werd hij als onderwijzer der wiskunde aan de nieuw-opgerigte Bergakademie, te *Freiberg* be-roepen. Hij maakte zich aldaar met de praktische bergbouwkunde bekend, bek-wam in 1784, het op-zigt over het aluinwerk te *Schwensal*, en begaf zich in het volgende jaar naar *Hongarijē*, om de toepassing der nieuwe vermengingswijze te onderzoeken. Na zijne terugkomst werd te *Freiberg* het groote *Amalgamewerk* volgens een zeer bere-deneerd plan aangelegd, en toen hetzelfde in 1792 af-brandde, weder onveranderd volgens zijn plan herbouwd. Tot belooning zijner verdiensten werd hij in 1800 onder-berghoofdman, en in 1805 berghoofdman, welken post hij echter niet lang bekleedde, daar hij reeds den 27 Julij van hetzelfde jaar overleed. Keizer JOZEF II. had hem tot den rijksadelstand verheven.

CHARRI (JACOBUS PRÉVOST, Heer van), een edelman uit

Languedoc, onderscheidde zich zeer door zijnen moed in de Fransche legerbenden, onder FRANCISCUS I., HENDRIK II. en KAREL IX. De maarschalk DE MONTLUC spreekt dikwerf over hem in zijne commentariën, als over een' der dapperste officieren van zijnen tijd. Volgens BOIVIN DU VILLARS in zijne geschiedenis der oorlogen van *Piémont*, mocht hij ook een der kloekste zijn geweest. Hij verhaalt dat CHARRI, in een gevecht, waarin hij 300 Duitschers der bezetting van *Crescentino* versloeg, den hoofdman dier bende, hoewel met een borstharnas, en maliën-mouwen gewapend, door eenen degenlag met de linkerhand gegeven, den arm af sloeg, en dat deze arm naar BONNIVET werd gebragt, die de kracht van dien slag bewonderde. In 1563 voerde CHARRI het bevel over tien vaandels voetvolk, die door den koning werden uitgekozen, om er hoogstdezelfs Fransche garde te voet van te maken, en hij was de eerste overste van het regiment der Fransche garden, waarvan de oprigting omtrent dezen tijd plaats had. Deze eer kwam hem duur te staan, en was kort daarna de oorzaak van zijnen dood. Toen men hem zijne magtbrieven gaf, deed men hem heimelijk weten, dat de bedoeling des konings niet was, dat

hij van D'ANDELOT, toenmaals kolonel-generaal van het Fransche voetvolk, zoude afhangen. D'ANDELOT gebelgd, van zijn gezag miskend te zien, kwam op het denkbeeld, om zich van CHARRI te ontdoen. Men meent, dat hij CHATELLIER-PORTANT, een' edelman uit *Poitou*, wiens broeder eenige jaren vroeger door CHARRI gedood was, in zijne belangen won. Deze officier kocht dertien moordenaars om, onder welker getal het te bejammeden is den dapperen Mouvans te moeten noemen. Op den 31 December 1563, werd CHARRI, terwijl hij zich naar het *Louvre* begaf, op de brug *Saint-Michel* door CHATELLIER en zijne medepligtigen aangerand, en met twee zijner vrienden, die hem vergezelden, vermoord. De moordenaars verlieten dadelijk *Parijs*. Dus was het uiteinde van CHARRI, die, volgens BRANTÔME, in dapperheid en in trotschheid een tweede MONTLUC was, en die zulks ook in waardigheden zou hebben kunnen zijn, indien hij zich om daartoe te geraken niet al te groote vijanden had gemaakt."

CHARRIÈRE DE LA ROCHE (LODEWIJK), Bisschop van *Versailles*, werd den 17 Mei 1738 te *Lyon* geboren. Zijne familie, uit *Auvergne* oorspronkelijk, telde onder

hare bloedverwanten eenen lijfarts van koning HENDRIK IV. Hij volbragt zijne geestelijke studiën te *Parijs*, en verkreeg er den doctoralen hoed. Nog jong zijnde, bekwam hij een domheerschap in het edel kapittel van *Ainai*. Zijne bekwaamheden wonnen hem het vertrouwen van MONTARET, Aartsbisshop van *Lyon*, welke hem groot-vikaris maakte. Zijne liefdadigheid jegens de armen, welke hij bijzonder altijd aan den dag legde, won hem de harten van een ieder. Hij werd tot lid der algemeene Staten gekozen. Lid van de Nationale vergadering geworden, verhief hij zijne stem hevig tegen het voorstel, om het huwelijk slechts als eene burgerlijke zaak aan te zien. Het is oogenschijnlijk, zoo als hij zelf in zijne werken verklaart, dat hij, na de afkondiging van de burgerlijke constitutie der Geestelijkheid, de grootste moeite aanwendde, zoo bij de ministers van LODEWIJK XVI. als bij den Apostolischen nuntius, om hun gevoelen nopens den gevorderden eed in te winnen. Kort daarna bood men hem den zetel van *Lyon* aan, voor welken hij bedankte, maar nam dien van *Rouanen* aan; doch zoodra hij den gang zag, welke men aan de geestelijke zaken had gegeven, keerde hij tot den schoot zijner bloed-

verwanten terug, en wilde voortaan geen deel nemen, aan alles wat er toen voorviel. Het deel, dat hij aan de zaken in dit droevig tijdstip genomen had, kon hem niet in de vergetelheid laten. In 1793 werd hij in de boeijen geworpen, en zou voor de revolutionnaire regtbank gebragt zijn geworden, indien de armen aan welke CHARRIER zoo menigmaal de milde gaven zijner liefdadigheid geschonken had, zich niet vereenigd hadden, om zijne vrijheid afte smeecken, waarin zij slaagden. Niet dan nadat de hevigste storm voorbij was, verscheen CHARRIER weder in openbare bedieningen. Hij werd in 1802 tot Bisschop van *Versailles* benoemd, en herriep toen openlijk en rouwhartig zijne dwalingen. PIUS VII. ontving dezen kerkvoogd, met eene welwillende goedheid, toen hij in *Frankrijk* kwam. De eerste consul benoemde hem tot zijnen eersten aalmoezenier. Hij zag met ware voldoening de terugkomst der oude dynastie van *Frankrijk*. De terugkomst van BONAPARTE, veranderde zijne gevoelens niet voor de BOURBONS. Hij begaf zich naar de *Tuileries*, maar niet dan op het dringendste aanzoek, en het is valsch, dat de *Biographie des Contemporains* beweert, dat hij op het Meiveld pontificaal gecelebreerd heeft.

Hij overleed den 17 Maart 1827, in het negentigste jaar zijns ouderdoms, en legateerde aan zijn Seminarie het grootste gedeelte zijner goederen. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° *Réfutation de l'instruction de M. ASSELINE, évêque de Boulogne, contre la constitution civile du Clergé* (Wederlegging der instructie van ASSELINE, Bisschop van Boulogne), 1791, in 8.° — 2.° *Questions sur les affaires présentes de l'Eglise de France* (Vraagstukken over den tegenwoordigen toestand der Fransche kerk), 1791, in 8.° — 3.° *Examen des principes sur les droits de la religion, la juridiction, et le regime de l'Eglise catholique* (Onderzoek der beginselen over de regten van den Godsdienst, over het regtsgebied, en het bestuur der Catholijke kerk), in 8.° — 4.° *Lettre à MAULFORT sur la Religion* (Brief aan MAULFORT over den Godsdienst), 1791, in 8.° — 5.° *Lettre pastorale aux fidèles de son diocèse* (Herderlijke brief aan de geloovigen zijns bisdoms), 1791, in 8.° — 5.° *Quels sont les remèdes aux malheurs qui desolent la France?* (Welke zijn de middelen tegen de rampen, welke *Frankrijk* verwoesten)? 1791, in 8.°

CHARRIÈRE (MEVTOUW DE

ST. HYACINTHE DE), in 1746 in *Holland* geboren, was in hare jeugd hofdame aan het hof van den erfstadhouder, zij offerde echter hare familie en haren rang aan de liefde op, daar zij met den hofmeester van haren broeder, die wel is waar, ook uit eene oude adellijke familie afstamde, doch weinig meer dan naam en wapen behouden had, in den echt trad, en denzelven naar *Neuchâtel*, alwaar hij op een dorp een klein landgoed bezat, dat zij door haar vermogen vergrootte, volgde; het is in dit eenzame verblijf, dat zij de volgende werken geschreven heeft: 1.° *Lettres écrites de Lausanne* (Brieven uit *Lausanne* geschreven), 1786, in 8.vo — 2.° *Mistress HENLY*, — 3.° *Lettres Neuchâteloises* (Brieven uit *Neuchâtel* geschreven). — 4.° *Werken* (*Œuvres*) onder den naam van den Abt DE LA TOUR uitgegeven, *Leipzig*, 1798, 3 dl.ⁿ in 8.vo Bijna al deze werken zijn door HERDER in het Hoogduitsch vertaald. Zij overleed in 1806.

CHARRON (PETRUS), te *Parijs*, in 1541 geboren, eerst advokaat bij het parlement, bezocht de balie gedurende vijf of zes jaren. Hij verliet dezelve, om zich op de beoefening der godgeleerdheid en kanselwel-

sprekendheid toe te leggen. Verscheidene Bisschoppen stelden pogingen in het werk, om hem in hun diocees te lokken, en verschaften hem beneficiën in hunne kerken. Hij werd achtereenvolgend *theologaal* van *Bazas*, *Agen*, *Leictoure*, *Agen*, *Cahors*, *Condom* en *Bordeaux*. MICHAËL MONTAIGNE verleende hem zijne vriendschap en zijne achting. Bij zijnen uitersten wil stond hij hem toe, de wapens van zijn huis te voeren. CHARRON bewees hem zijne erkentenis, door al zijne goederen aan den schoon-broeder van dien wijsgeer na te laten. In 1595 werd CHARRON tot de algemeene vergadering der geestelijkheid naar *Parijs* gezonden, en tot secretaris dier beroemde maatschappij verkozen. Hij wenschte zijne dagen bij de Karthuziers of Celestijnen te eindigen, doch uit hoofde van zijnen hoogen ouderdom, en meer nog om de geringe bestendigheid, welke men in zijne roeping vooronderstelde, werd hij bij deze beide orden afgewezen. Hij overleed plotselijk te *Parijs* op eene Straat, in 1603. Er bestaat van hem: 1.° *Les trois vérités* (*De drie waarheden*), in 8.vo 1595. Door de eerste bestrijdt hij de godloochenaars; door de tweede de Heidenen, Joden, Mahomethanen; en door de derde de Ketteren en scheur-

makers. De Catholijken juichten dit werk toe, en de Protestanten randden hetzelfde vruchteloos aan: geen hunner toenmalige schrijvers bezat noch de kracht des stijls, noch den Methodischen geest van CHARRON.— 2.º *Traité de la Sagesse* (Verhandeling over de wijsheid), Bordeaux, 1601, in 8.vo, ELZEVIR, in 12.mo, 1646. Dit werk bestreedt de volksgevoelens zoo heviglijk, dat CHARRON in een tegenovergesteld uiterste scheen te vervallen van datgene, hetwelk hij veroordeelde. Twee leeraars der Sorbonne censuurden hem; de Universiteit, de Sorbonne, het Chatelet, het parlement verhieven zich tegen hem; de voorzitter JEANIN aan wien men deze zaak opdroeg, verdreef het onweder, en zeide dat men het verkopen van het boek moest toestaan, *als van een staatsboek*; maar dit besluit regtvaardigde het werk niet in de oogen dergenen, die in alle dingen niet volgens het gezag van eenen overheids persoon denken. Onder vele valsche en dwalende stellingen, merkt men deze op: De Godsdienst wordt enkel door menschelijke middelen onderhouden, en is geheel uit zwakke deelen zamengesteld; en ofschoon het stelsel van de onsterfelijkheid der ziel het meest algemeen wordt aangenomen,

is hetzelfde echter het zwakste bēwezen, hetwelk de geesten aanspoort, om aan vele dingen te twijfelen. De Jesuit GARASSE heeft CHARRON met THEOPHILUS en VANINI gelijk gesteld. Hij houdt hem zelfs voor gevaarlijker, *daar hij meer vuiligheden uitbraakt dan zij, en dezelve met eenen schijn van wellevendheid opdischt.* Hij schildert hem af *als aan eene domme godverzaking overgegeven, verwend aan kwijnende en bedeluchtige zwaarmoedigheden.* Hij had hem met meer regt kunnen verwijten, dat hij in zijn werk *over de wijsheid*, MICHAËL MONTAIGNE, zijnen meester, dikwerf afschrijft, en dit is de ware bron der dwalingen van CHARRON. Verscheidene uitdrukkingen dezer Verhandeling zijn in de latere uitgaven verbeterd. Een zakelijke inhoud van dit werk zag in 1763 te Amsterdam (*Parijs*) het licht. 3.º *Zestien Discours Chrétiens* (Christelijke redevoeringen), te Bordeaux in 1600 in 8.vo gedrukt.

CHARTIER (ALANUS), aartsdiaken van *Parijs*, raadsheer bij het parlement, en secretaris van KAREL VI. en KAREL VII. koningen van *Frankrijk*, werd, volgens sommige Levensbeschrijvers in 1386 te *Bajoux* geboren. Onder deze beide vorsten, die hem in gezantschap naar

onderscheidene mogendheden zonden, was hij de vreugd en de bewondering van het hof. Toen MARGARETHA van Schotland, eerste vrouw van den Dauphin van Frankrijk, later LODEWIJK XI hem op eenen stoel had zien inslapen, naderde zij hem om hem te kussen. De Heeren van haar gevolg zich verwonderende dat zij haren mond tegen dien van zulk een' leelijk man had aangebragt, antwoordde hun de Prinses, *dat zij den man niet gekust had, maar den mond, die zoo vele schoone dingen had uitgesproken.* Men gaf hem den naam van vader der fransche welsprekendheid. Hij verdiende dezen titel veel eer door zijn onrijm dan door zijne verzen. In zijnen tijd sprak niemand beter dan hij. Hij overleed te Avignon in 1449. Zijne werken zijn in 1617 door DU CHESNE in 4.to in het licht gegeven. Het eerste deel bevat de prozaische werken, en in het tweede komen zijne gedichten voor; maar alle stukken zijn niet van hem en vele zijn zijnen naam onwaardig.

CHARTIER (JOANNES), broeder van den voorgaande, en zoo als hij, te Bayeux geboren, ging in de orde van den H. BENEDICTUS, en verkreeg den post van zanger van den H. DIONYSIUS. Hij is de schrijver der groote

kronijken van Frankrijk, gewoonlijk *Chroniques de saint Denis* genoemd, in het fransch geschreven, van PHARAMOND tot op den dood van KAREL VII, 3 dl.ⁿ in fol., Parijs, 1493, een zeldzaam en zeer kostbaar boek. De *Geschiedenis van KAREL VII.* door JOANNES CHARTIER, kwam in 1661, door de zorg van den geleerden GODEFROI in het licht, die dezelve met aanmerkingen, en verscheidene andere stukken, die het licht nog niet hadden gezien, verrijkte. De stijl van JOANNES CHARTIER is zeer eenvoudig, en als geschiedschrijver gaat hij voor zeer nauwkeurig door.

CHARTIER (WILLEM), raadsheer bij het parlement van Parijs, en later in 1447 Bisschop dier stad, was een der Commissarissen tot de herziening van het regtsgeeding der Maagd van Orléans en de herstelling harer eer benoemd. In zijne laatste jaren, verviel hij in ongenade van LODEWIJK XI., met betrekking tot het gezantschap dat hij naar de vorsten gedurende den oorlog van *het algemeene welzijn* aannam. De koning strekte zelfs zijne wraak tot na zijnen dood uit, door te bevelen, van op zijn lijk een grafschrift te plaatsen, dat de oorzaak van dezen haat uitdrukte.

Maar na de regering van **LODEWIJK XI.**, werd het gedenkteeken van zijne wraakgierige inborst vernietigd, en de nakomelingschap, welker goedkeuring hij had willen voorschrijven, deed de gedachtenis van eenen prelaat regt wedervaren, wiens raadgevingen, indien dezelve door zijnen vorst gevolgd waren, vele ongeregeldheden zouden hebben voorgekomen. Hij overleed den 1 Mei 1472.

CHARTIER (RENATUS), in 1572 te *Vendôme* geboren, liet zich bij de faculteit van *Parijs* als doctor in de geneeskunde aannemen, en overleed aan eene beroerte, den 19 October 1654. Hij heeft zich beroemd gemaakt door de *Verzameling* der werken van **HIPPOCRATES** en **GALLENUS**, welke hij in het Grieksch en Latijn heeft in het licht gegeven, *Parijs*, 1639, 13 dl.^u in 9 stukken in fol. Deze uitgave is zeer schoon; maar wel verre van zijne fortuin te vermeerderen, sloeg deze onderneming dezelve den bodem in.

CHARTRES (REINOUD VAN), bisschop van *Beauvais*, daarna in 1414 Aartsbisschop van *Reims*, werd in 1421 tot kanselier van *Frankrijk* benoemd, en ontving in 1439 op de algemeene kerkvergadering van *Florence*, uit de handen van Paus **EUGENIUS**

IV. den kardinaalshoed. In hetzelfde jaar, zalfde die prelaat in zijne Hoofdkerk, in tegenwoordigheid der *Maagd van Orléans*, koning **KAREL VII.**, aan wien hij groote diensten bewees. Hij overleed plotseling den 4 April 1443 te *Tours*, waarts hij zich begeven had, om met den koning over den vrede met *Engeland* te handelen.

CHARYBDIS en **SCYLIA**, zijn twee in de fabelleer en aardrijkskunde zeer beroemde namen. Men zegt, dat **CHARYBDIS** eene aan de roofzucht overgegevene vrouw was. Nadat zij **HERKULES** ossen ontstolen had, trof haar **JUPITER** met zijne bliksems, en zij werd in de *Siciliaansche zee* gestort, alwaar, men zegt, dat zij hare eerste roofzucht behield. **SCYLIA**, eene dochter van **Phorcus** werd, na van hare bekwaamheid in het toebereiden van vergiften misbruik te hebben gemaakt, in eene rots herschappen, en het geloof der golven, die tegen dezelve aanklofsten, deed de dichters voorwenden, dat zij door woedende honden, en huilende wolven omringd was. Deze beide klippen zijn zeer naburig, en liggen tegen over elkander in de *Straat van Messina*; zoodat het zeer moeilijk is, dezelve beide tegelijk te vermijden, hetwelk door deze

dichtregel wordt uitgedrukt:

Incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdin.

Men vindt eene schoone beschrijving derzelve, in het 3^e boek vers 420 van den *Aeneis* van *VIRGILIUS*. Men

past dikwijls op *dilemma's*, waarvan de keuze in verlegenheid brengt, het volgende vers toe:

*Dextrum Scylla latus, laevum
implacata Charybdis
Obtinet.*

EINDE VAN HET ZESDE DEEL.